

**LA REVUO:
INTERNACIA
MONATA
LITERATURA
GAZETO**

458239

LA REVUO

VOLUMO II

COULOMMIERS
Imprimerie PAUL BRODARD.

458239

LA REVUO

Internacia monata literatura gazeto

KUN LA KONSTANTA KUNLABORADO

de

D^{RO} L. L. ZAMENHOF

Aŭtoro de la lingvo Esperanto.

VOLUMO II

Septembro 1907 — Aŭgusto 1908

Librejo HACHETTE KAJ K^o

79, Boulevard Saint-Germain, PARIS.

KAJ ĜIAJ KORESPONDANTOJ :

DANUJO, ANDR.-FRED HÖST & SÖN, Bredgade 35, *KJÖBENHAVN*. — **GERMANUJO**, ESPERANTO-VERLAG MÖLLER & BOREL, Prinzenstrasse, 95, *BERLIN*. — **GRANDA BRITUJO**, THE BRITISH ESPERANTO ASSOCIATION, Museum Station Buildings, 133-6, High Holborn, *LONDON W. C.*; kaj **REVIEW OF REVIEWS**, Mowbray House, Norfolk street, *LONDON W. C.* — **HISPANUJO**, J. ESPASA, 6 HIJOS 579 et 581, Calle de las Cortes, *BARCELONA*. — **ITALUJO**, R. GIUSTI, 53, Via Vittorio Emanuele, *LIVORNO*. — **RUMANUJO**, LIBRARIA NOUA CAROL P. SEGAL, Calea Victoriei, 78, *BUCURESTI*. — **RUSUJO**, M. ARCT, 53, Nowy Swiat, *WARSZAWA*. — **SVEDUJO**, ESPERANTISTEN, 37, Surbrunnsgatan, *STOCKHOLM*. — **UNUIGITAJ ŜTATOJ**, FLEMING H. REVELL COMPANY, 158 fifth Avenue, *NEW-YORK*.

(Revue mensuelle.)

TABELO DE LA ENHAVO

LITERATURO

TRADUKOJ

D^{ro} L. L. Zamenhof. — <i>La Psalmaro</i>	161, 209, 257,	305
—	<i>La Najtingalo</i> , de ANDERSEN	353
—	<i>La Infano en la tombo</i> , de ANDERSEN	401
Alfred Bader. — <i>Maruška</i> , de M. ESCHERICH		566
Kazimierz Bein. — <i>La faraono</i> , de PRUS		85
Raoul Bricard. — <i>Rakonto de l'leprulo</i> , de MARCEL SCHWOB		271
D^{ro} A. Brill. — <i>La Fantomŝanĉo</i> , de WASHINGTON IRVING		329
M. Dobb B. A. — <i>Ĉu la Virgulino aŭ la tigro</i> , de FRANK R. STOCKTON		79
Leopold Elb. — <i>Unu tago en la Kampanjo</i> , de S ^{ino} A. ELB.		559
Rupert Fanshawe. — <i>Malmultekosta infaneto</i> , de H. FIELDING		238
Rudolf Freericks. — <i>La historio de la Kalifo Cikonio</i> , de W. HAUFF		458
Romano Frenkel. — <i>Du vesperoj</i> , de KOT-MURLYKA		416
Vicente Inglada. — <i>Pensoj</i>		136
Gaston Moch. — <i>Pensoj de Henĉjo</i> , de ANATOLE FRANCE		27
—	<i>La neriproĉeblaj juĝistoj</i> , de ANATOLE FRANCE	178
P. A. H. Muschamp. — <i>La perdita ĝojo</i> , de OLIVE SCHREINER		133
Henri Ragot. — <i>Gilliath kaj pulpo</i> , de VICTOR HUGO		517
Charles Verax. — <i>La turkisoj de Perso</i> , S ^{ino} GABRIELLE MENETRET		345

ORIGINALOJ

René Artigues. — <i>La filino de la feinoj</i>		36
Clarence Bicknell. — <i>Parnassia Palustris</i>		421
Herman Boucon. — <i>Mia lasta klaso</i>		409
John Ellis. — <i>La statuo de Zamenhof</i>		365
Era. — <i>La filo de l' sorĉisto</i>		319
H. Hodler. — <i>Kristnaska nokto</i>		51
Vicente Inglada. — <i>La Kristofiguro de la lumo</i>		42
René de Lajarte. — <i>Kabilaj Moroj</i>		231
D. H. Lambert. — <i>Okazintaĵo terura</i>		24
D^{ro} Raym. van Melckebeke. — <i>Noktaj fantomoj</i>		223
Félicien de Ménil. — <i>La Maĝoj-Reĝoj</i>		291
—	<i>La unua miraklo de Jesuo</i>	482
Frederiko Pujula-Valjes. — <i>Soleco</i>		173
Paul Rondeleux. — <i>Dresado de bestoj</i>		425

TEATRAĴOJ

TRADUKOJ.

D^{ro} L. L. Zamenhof. — <i>La Rabistoj</i> , dramo en kvin aktoj, de SCHILLER	9, 65,	113
—	<i>Ifigenio en Taŭrido</i> , de GOETHE	449
—	<i>Georgo Dandin</i> , de MOLIÈRE	497, 545

ORIGINALOJ

Pierre Lamarche kaj Paul Boulet. — <i>La povo de l'Amo</i>		467
---	--	-----

POEZIOJ

TRADUKOJ

Camille Aymonier. — <i>Stancoj al Manjo</i> , de MAURICE BOUKAY.	30
Alfredo Balestrazzi. — <i>Melibeo kaj Titiro</i> , de VIRGILIO.	406
Emilo Boirac. — <i>La Galia kverko</i> , de STEPHEN LIEGEARD.	405
R. Desmaisons. — <i>El la lirika intermezo</i> , de HEINE.	558
Léopold Elb. — <i>La rozoj floradis</i> , de PRINZ EMIL VON SCHÖENAICH-CAROLATH.	541
Romano Frenkel. — <i>Oro kaj ŝtalo</i> , de PUŠKIN.	182
— <i>Lulkanto</i> , de KRUGLOV.	457
Hector Hodler. — <i>La Montanida Kanto</i> , de UHLAND.	132
Kajus. — <i>El « Tagiĝo »</i> , de KRASINSKI.	183
Otto Liesche. — <i>Morto de Tiberio</i> , de GEIBEL.	512
G. Storele. — <i>La stelo de l'Amo</i> , de ALFRED DE MUSSET.	31
D ^{ro} Vallienne. — <i>Piramo kaj Tisbeo</i> , de OVIDIO.	32

ORIGINALOJ

Camille Aymonier. — <i>Lasta saluto al Kembriĝo</i>	77
— <i>Kanto de l' Diabolo</i>	78
Clarence Bicknell. — <i>Patrino Amo</i>	292
René Deshays. — <i>Dolĉeco</i>	182
Romano Frenkel. — <i>Kredu</i>	236
Vicente Inglada. — <i>Ho rimo trudema, estrema, barema</i>	342
Kajus. — <i>Kiel malvarma via mano</i>	364
Raymond van Melckebeke. — <i>Printempo Saluto</i>	456
Edmond Privat. — <i>Tre dolĉe</i>	557
H. Sentis. — <i>Pasintaĵoj</i>	362

DIVERSAĴOJ

D ^{ro} L. L. Zamenhof. — <i>Parolo ĉe la Tria Kongreso</i>	1
— <i>Respondoj (25-26)</i>	95
— — (27-31).	297
— — (32-41).	436
— — (42-44).	587
Carlo Bourlet kaj Camille Aymonier. — <i>La Tria Kongreso</i>	97
Carlo Bourlet. — <i>Lasta Eho</i>	158
— <i>Marko Zamenhof</i>	293
— <i>Maurice Lecaron</i>	294
John Beveridge B. D. — <i>Barono Kelvin</i>	347
Carlo Bourlet. — <i>Al la Kvaro</i>	434
— <i>Vizito al Emanuel Reicher</i>	521
— <i>Al Dresden</i>	525
— <i>La Kvara Kongreso</i>	586
Theodor Ĉejka. — <i>Vojteĥ Preissig</i>	490
Gabriel Chavet. — <i>Al Kimrujo</i>	146
Aimé Cotton. — <i>Al la Katedralo « Ely »</i>	144
Karl Fuchs. — <i>Al la ĝardenurbo</i>	142
Marie Hankel. — <i>Emil von Schœnaich-Carolath</i>	540
— <i>La vizito de la Ge-Sezonoj</i>	432
— <i>Wilhelm Bush</i>	348

Rosa Junck. — <i>Edmondo de Amicis</i>	432
René de Lajarte. — <i>En Cambridge</i>	438
Ch. Lambert. — <i>Vivo kaj morto de lingvo</i>	379
— <i>Vorto kaj Ideo</i>	484
Félicien de Ménil. — <i>Al Skotlando</i>	450
— <i>François Coppée</i>	539
— <i>Pri la rusa muziko</i>	576
— <i>Rimskij Korsakov</i>	582
Henri Muffang. — <i>Pri la Semantiko</i> , de MICHEL BRÉAL	485
Paul Nylén. — <i>Claes Adelsköld</i>	203
K. Petrijajevski. — <i>Skizoj de Manĝurujo</i>	274
Frederich Pujula Vallès. — <i>El Katalunlando</i>	582

BIBLIOGRAFIO

LIBROJ

Angla lingvo sen profesoro, de TRISTAN BERNARD, trad. G. MOCH (159). — *An Unrivalled Holiday* (352). — *Aŭstraj popoltipoj*, de R. PROMBERGER (394). — *Bartoll kontraŭ Pickwick*, de C. DICKENS, trad. WILLIAM MORRISON (61). — *Bonegaj atestoj*, de R. PAILLOT (62). — *Compendio di Grammatica Esperanto*, de PAOLO LUSANA (445). — *Ĉu unu lingvo aŭ tri?* de L. COUTERAT (207). — *Die Weltsprachen-Bewegung vor dem Forum Sachverständiger Kritik*, de D. W. BORGIUS (350). — *Du mirindaĵoj*, de E. GALARD (159). — *Du Slavaj Rakontoj*, de M. GORSKIJ kaj I. VASOV, trad. V. DUFEUTREL (445). — *Edziĝo malaranĝita aŭ terura nekomprenejo*, de VICENTE INGLADA (208). — *Esperanta Almanako por 1908* (352). — *Esperanta-germana frazlibro de la ĉiutaga vivo*, de R. ANTON, trad. J. BOREL (110). — *Esperanta katalogo de la firmo Consett Iron Co.*, de A. F. WACKRILL (299). — *Esperantista Klubo de San Sebastidn* (444). — *Esperantista Poŝkalendaro por la jaro 1908* (397). — *Esperantista societaro* (301). — *Esperanto à l'usage des français*, de H.-E. PALMER (62). — *Esperanto kules*, de ĈEPEĈ (110). — *Essence et avenir de l'idée d'une langue internationale*, de UNUEL (60). — *Estonta milito*, de JOHANO DE BLOCH, trad. F^{mo} CÉCILE ROYER (398). — *Evolucio de la religia ideo*, de D^{ro} VALLIENNE (110). — *Formulo pri Malarmo*, de OTTO UMERID, trad. P. CRISTALLER (542). — *Gramática del idioma internacional Esperanto*, de JOSÉ GARZÓN RUIZ (194). — *Gramatyka języka Esperanto*, de A. ZAKREWSKI (207). — *Ginjoŝa teatro* (444). — *Guide Esperanto de la Croix-Rouge*, de lieutenant BAYOL (61). — *Hungara Poemaro II*, de A. de MARICH (351). — *Ifigenio en Taurido*, de GOETHE, trad. D^{ro} L. L. ZAMENHOF (589). — *Imenlago*, de THEODOR STORM, trad. ALFRED BADER (250). — *Internacia Krestomatio*, trad. KABE (111). — *Jarlibro de Pacifisto* (302). — *Kastelo de Prelongo*, de D^{ro} VALLIENNE (205). — *Katolikaj kunvenoj dum la tria kongreso* (398). — *Kial ili estas famaj*, de GEORGES FREYDEAN, trad. FERNAND DORÉ (250). — *Kliĉ pomocneho jazyk mezinárodního Esperanto* (592). — *Konkordanco de Ekzercaro*, de ALFRED E. WACKRILL (350). — *Konsulejoj, societoj kaj gazetoj (Esperantista Dokumentaro)* (542). — *Konsuloj kaj Esperanto-Oficejo* (591). — *Konversacia kalendaro por superjaro 1908*, de KARLO STEIER (443). — *Kredo kaj Scio*, de P. GRUNER (590). — *La Faraono*, de H. PRUS, trad. D^{ro} K. BEIN (441). — *La Jukaĝiroj*, de GEORGO DAVIDOV (445). — *La juĝo de Oziriso*, de SIENKIEWICZ, trad. GRABOYSKI (590). — *La kalendaro*, de LENGYEL PÁL (60). — *La kialo de la vivo*, de HORNUNG, trad. de S^{mo} TIARD (351). — *La muĉilo, kiu ne plu turniĝas*, de RENÉ BAZIN, trad. RENÉ BADERT (60). — *La nevo kiel onklo*, de SCHILLER, trad. de CHARLES STEWART (251). — *La Predikanto*, trad. D^{ro} L.-L. ZAMENHOF (250). — *La Rabistoj*, de SCHILLER, trad. D^{ro} L.-L. ZAMENHOF (250). — *La Revizoro*, de N. V. GOGOL, trad. D^{ro} L. L. ZAMENHOF (250). — *La Rompantoj*, de FREDERIKO PUJULA-VALJES (160). — *La Sendependa ordeno de la bontemplanoj*, de D^{ro} LEGRAIN, trad. M. GAUTROT (543). — *La Tria Esperanta Kongreso*, de J. PALMER CLARKE (350). — *La tria kongreso (Esperantista Dokumentaro)* (542). — *La virineto de maro*, de ANDERSEN, trad. D^{ro} L. L. ZAMENHOF (160). — *Le Malais ou l'Esperanto* (444). — *Lernu kaj propagandu Esperanton* (302). — *L'Esperanta (Conférence aux officiers)*, de CARLO BOURLET (60). — *L'Esperanto et les institutions publiques* (542). — *L'Esperanto, ses raisons d'être, sa structure, ses services, sa diffusion* (61). — *L'Espero*, de CH. BARIT (442). — *Libreto pri la transmorta vivo*, de GUSTAV-THEODOR FECHNER (301). — *Libro de l'Humorajo*, de PAUL DE LENGYEL (543). — *Manifesto de la komu-*

nista partio, de KAROLO MARKS kaj FREDERIKO ENGELS, trad. ARTHUR BAKER (442). — *Morituri vos salutant*, de V. PAPAZJAN, trad. GEORGO DAVIDOV (440). — *Nau-lingva Etimologia Leksikono*, de LOUIS BASTIEN (300). — *Note sur les crânes angé-vins mérovingiens et du moyen âge*, de H. MUFFANO et G. de LAPONGE (443). — *Per telefono*, de J. FRENEUSE (591). — *Por arbitracio*, de ANDREW CARNEGIE, trad. W. PADFIELD (398). — *Por la dua Haga Konferenco*, trad. R. LAISNEY kaj G. MOCH (398). — *Pri la elparolado de Esperanto*, de GASTON MOCH (206). — *Pri la internacia helpa lingvo Esperanto*, de D^{ro} N. A. KABANOV (351). — *Prof. Heckers Wortschatz* (591). — *Progreso de la pilgrimanto*, de JOHN BUNYAN, trad. JOSEFO RHODER (252). — *Rakontoj al mia betulino*, de JEAN BACH-SISLEY, trad. L. TOUCHE-DEUF (207). — *Ranratbatalo*, de E. DELIGNY (352). — *Sinjoro Vento kaj Sinjorino Pluvo*, de PAUL DE MUSSET, trad. PAUL CHAMPION (412). — *Solo de fluto*, de PAUL BILHAUD, trad. FERNAND DORÉ (412). — *Stoicheia tēs diethnous glōtēs Esperanto*, de ANAKREONTOS A. STAMATIADONS (444). — *Sub la neĝo*, de J. J. PORCHAT, trad. J. BOREL (589). — *Svensk-Esperantist Ordbog*, de E.-L. SOX FINN (592). — *Taschenwörterbuch deutsch-esperanto und esperanto-deutsch*, de D^{ro} L. L. ZAMENHOF (412). — *The American Esperanto Book*, de ARTHUR BAKER (397). — *The Probleme of International Speech*, de ANNA MONSCH ROBERTS (445). — *The Third Esperanto Congress*, de IAN WILSON (301). — *Tri monologoj*, de PAUL BOULET (351). — *Tra la esperanta literaturo*, de PROF. LUIGI GIAMBENE (208). — *Troisième Congrès Universel d'Esperanto* (398). — *Troisième Congrès Universel d'Esperanto* (543). — *Todo el Esperanto y el modo de aprenderlo leyendo una pequeña historia*, de ĈEFEĈ (61). — *Tutmonda anekdotaro*, de ĈEFEĈ (544). — *Un bien beau leurre*, de L. de BEAUFONT (250). — *Unua legolibro*, de D^{ro} KABE (299). — *Verba amuzajo*, de JIMENEZ LOIRA (302). — *Vocabulaire technique et technologique Français-Esperanto*, de CH. VERAX (397). — *Weisser Hirsch* (442).

MUZIKO

Ano de Mortinto, de FJODOROV (495). — *Antaŭen*, de AD. ŠEŠER (446). — *Bolero « Ho ĉarma mia virgulin' »*, de A. FJODOROV (253). — *Brilas l'Esper'*, de C. W. REEVE (254). — *Ci diru jes*, de GIANINI (446). — *En dolca spir'*, de GLINKA (253). — *Esperantista kantaro* (254). — *Esperantista kantaro* (255). — *Esperanto*, de R.-H. SAXTON (495). — *Esperanto Marsch*, de ANG. ETLINGER (446). — *Esperanto valso*, de F. de MÉNIL (255). — *« Jen mi Ineziljo »*, de GLINKA (253). — *Kanto de Margareto*, de GLINKA (253). — *Kiel ĉiel' rigardo via*, de A. RUSANOV (445). — *Kien vi iras, belela virin'*, de C. W. REEVE (254). — *Kristnasko*, de L. RIGOR (302). — *Kuŝas somero*, de F. de MÉNIL (495). — *La Barketo*, de A. BESNARD (255). — *La danco estus rava!*, de C. W. E. REEVE (254). — *La hebrea kanto*, de GLINKA (253). — *La Internacia* (255). — *La Kapelo*, de VICTOR BENDIX (254). — *La Kapelo*, de E. DUCOMUN (494). — *La Kvare* (495). — *La nokta parado*, de GLINKA (253). — *La norda stelo*, de GLINKA (253). — *Lulkanto*, de GLINKA (253). — *Luno la printempa*, de A. RUSANOV (445). — *Mi audas vin*, de F. de MÉNIL (495). — *Nacia Meksika Himno* (446). — *Nokto*, de J. ROSAS (255). — *Prosana trinkado*, de GLINKA (253). — *Trovita*, de FRANCISCO BRAGA (446). — *Venkinto*, de GLINKA (253).

GAZETOJ

Filipina Esperantisto (159). — *Laboro* (159). — *La stelo de l'Oriento* (159). — *Pola Esperantisto* (352). — *The Esperanto Instructor* (159). — *Verda stelo* (159).

KRONIKO

Dua cirkulero de la « Kvare » por la Kvare (399). — *El Aŭstrujo* (256). — *El Bohemujo-Moravio* (448). — *El Francujo* (63). — *El Hispanujo* (63). — *El Hungarujo* (304). — *El Hungarujo* (400). — *El Japanujo* (63). — *El la artisto movado en Germanujo* (303). — *El Meksikujo* (64). — *El Unuigitaj statoj* (64). — *Konstanta komitato de la kongresoj* (496). — *La Reicher'a prezentado* (496). — *Lasta letero de la Trio por la Tria al la legantoj de « La Revuo »* (63). — *Plu da suno* (447). — *Tutmonda Esperantista Feslotaĝo* (304). — *Unua cirkulero de la Kvare por la Kvare* (256).

La Trio

por

La Tria universala Kongreso

de

ESPERANTO

Fotog. J. Palmer Clarke, Canterbury.

KOLONELO JOHN POLLEN C.I.E., V.D., LL.D.

PRIZIDANTO DE LA "BRITISH ESPERANTO ASSOCIATION"

Fotoy. J. Palmer Clarke, Cambridge.

**GEORGE CUNNINGHAM M.A. (Cantab.), D.M.D. (Harv.),
L.D.S., Eng.**

PREZIDANTO DE LA "CAMBRIDGE UNIVERSITY AND TOWN ESPERANTO SOCIETY"

Fotog. J. Palmer Clarke, Cambridge.

H. BOLINGBROKE MUDIE.

VICE-PREZIDANTO DE LA "LONDON ESPERANTO CLUB"

PAROLO DE D^{ro} L. L. ZAMENHOF

ĈE LA MALFERMO DE LA

TRIA UNIVERSALA KONGRESO ESPERANTISTA¹

Karaj samideanoj!

Konforme al la ĝisnuna moro, mi komencas mian parolon per tio, ke mi permesas al mi en la nomo de ĉiuj kongresanoj esprimi nian saluton kaj dankon al la lando, kiu gastame nin akceptis. kaj precipe al niaj britaj samideanoj, kiuj per multaj laboroj kaj granda zorgemeco pretigis por ni tiun feston, en kiu ni nun ĉiuj partoprenas. De la momento, kiam niaj britaj amikoj invitis nin al si, ni ĉiuj estis konvinkitaj, ke nia kongreso en ilia lando havos apartan signifon kaj estos epokofaranta. Kaj ne estas malfacile antaŭvidi, ke nia espero nin ne trompos, ĉar tion ĉi garantias al ni ne sole la konata energio kaj sindoneco de niaj britaj amikoj, sed ankaŭ la karaktero mem de ilia lando.

La fakto, ke ni kongresas nun en glora universitata urbo de Granda Britujo, havas grandan signifon. La kontraŭuloj de nia ideo konstante ripetadis al ni, ke la angle parolantaj popoloj neniam al ni aliĝos, ĉar ne sole ili malpli ol ĉiuj aliaj popoloj sentas la bezonon de lingvo internacia, sed por ili la fortikiĝado de lingvo internacia estas rekte malutila, ĉar tia lingvo konkurados en la mondo antaŭ ĉio kun la lingvo angla, kiu celas fariĝi internacia. Kaj tamen rigardu, kiel forte eraris niaj kontraŭuloj! Rigardu, kiel multope jam aliĝis al ni la Britoj, kiuj tiel nevolonte lernas aliajn lingvojn krom sia nacia; rigardu, kun kia amo ili preparis nian kongreson kaj en kia granda nombro ili aperis, por deziri al ni bonvenon! Tio ĉi montras antaŭ ĉio, ke la homoj komencis jam kompreni, ke lingvo internacia estas utila ne sole por popoloj malfortaj, sed ankaŭ por popoloj fortaj; sed tio ĉi montras ankoraŭ alian aferon, multe pli gravan : ke la homoj vidas en la esperantismo ne sole aferon de egoisma oportuneco, sed gravan ideon de intergenta

1. Rapidece presita en la lastaj antaŭkongresaj tagoj kun la permeso de D^{ro} L. L. Zamenhof kaj de ambaŭ Organizaj Komitatoj de la Kongreso.

justeco kaj frateco, kaj al tiu ĉi ideo volas servi la noblaj homoj de ĉiuj popoloj, tute egale, ĉu iliaj popoloj estas fortaj aŭ malfortaj, kaj ĉu la intergenta justeco estas por ili profita aŭ malprofita. Ni scias, ke la plimulton de niaj britaj samideanoj alkondukis al ni la interna ideo de la esperantismo, kaj tial ni tiom pli ĝoje esprimas al niaj britaj amikoj nian koran dankon. La Kembriĝanoj akceptas nin hodiaŭ ne kiel komercistojn, kiuj alportas al ili profiton, sed kiel apostolojn de ideo homara, kiun ili komprenas kaj ŝatas; koran dankon al la Kembriĝanoj, koran dankon al la glora Kembriĝa universitato, kiu pruntis al ni siajn ĉambrojn, koran dankon al la Kembriĝa urbestro, kiu gastame zorgis pri nia bono. Ni kore salutas vin, granda brita popolo, ni plej respektive salutas vian altan reprezentanton, Lian Reĝan Moŝton. Vivu la reĝ' al vi, tre longe vivu Li, gardu Lin Di'!

..

Samideanoj!

En la momento de la malfermo de nia tria kongreso ni ne povas silenti pri la tro multaj amikoj, kiujn la Morto kaptis dum la pasinta jaro; vi ĉiuj memoras, ke tuj post la Ĝeneva kongreso, ni sciigis pri la malfeliĉa morto de Dr^o Lloyd, prezidanto de la Liverpoola Grupo. Ni perdis ankaŭ du eminentajn amikojn de nia afero, la gloran scienculon Berthelot kaj profesoron Michael Foster, kiu esperis nin akcepti en Kembridĝo. Fine, mortis nia plej kara samideano kaj amiko, kiu estis la animo de niaj ĝisnunaj kongresoj, la ĉefa motoro de nia lasta kongreso en Ĝenevo, la fondinto, subteninto kaj inspirinto de nia konstanta kongresa komitato. Vi ĉiuj scias, pri kiu mi parolas. Nia neforgesebla amiko Javal plu ne ekzistas. Al vi, amikoj-esperantistoj de ĉiuj landoj, kaj al vi, niaj estimataj gastoj, kiuj simpatias nian aferon, mi proponas, ke ni honoru la memoron de nia multemerita samideano kaj de ĉiuj mortintaj Esperantistoj per levigo de niaj seĝoj.

..

Samideanoj!

Antaŭ tri semajnoj finiĝis ĝuste dudek jaroj de la tago, kiam aperis publike la unua libro pri la lingvo Esperanto. En ĉiuj partoj de la mondo la Esperantistoj festis tiun tagon. Kiel fondinto de Esperanto, mi ricevis en tiu tago multajn gratulajn

telegramojn kaj leterojn. Ĉar mi ne havas kancelarion, sed mi devas mem ĉion plenumi en miaj liberaj horoj, tiel oni facile komprenos, ke respondi ĉiujn ricevitaĵojn esprimojn de amikeco estis por mi afero absolute ne ebla, kaj oni min facile pardonos. Mi uzas nun la bonan okazon, por esprimi mian plej sinceran dankon al ĉiuj, kiuj sendis al mi amikajn bondezirojn. La gratuloj apartenas kompreneble ne al mi persone, sed al la tuta batalantaro esperantista, kaj mi estas nur la centra punkto, en kiu kolektiĝis ĉiuj gratuloj, por resalti de tie al ĉiuj flankoj de la mondo, al ĉiuj lokoj, kie loĝas kaj laboras niaj senlacaj samideanoj. Kvazaŭ silente komisiita de la tuta esperantistaro, mi vokas al ĉiuj esperantistoj-batalantoj : mi vin gratulas! Mi kore vin gratulas, ke vi pacience eltenis en la daŭro de dudek jaroj, malgraŭ la multaj atakoj kaj malagrablaĵoj, kiuj al neniuj el vi mankis. Mi kore vin gratulas pro tiuj rezultatoj, kiujn donis via energia kaj sindona dudek-jara laborado. Dudek jaroj da laborado por la esperantismo! kion tio signifas, — oni komprenos nur iam poste, kiam oni legos la detalan historion de la esperantismo. Kian grandegan gravecon havas niaj ĝisnunaj akiroj, tion oni ankaŭ ĝuste komprenos nur iam poste, kiam oni ekscios detale la historion de niaj unuaj jaroj, kiam la akiro de ĉiu nova Esperantisto estis ligita kun senfina laborado kaj oferado.

Multaj el vi konas la historion de la *lastaj* dek jaroj de la esperantismo, kiam la longe dormintaj semoj komencis doni la unuajn trunketojn; sed tre malmultaj el vi konas la historion de la *unuaj* dek jaroj, kiuj konsistis el senfina, ŝajne tute sensukcesa semado. La historio de la esperantismo iam rakontos al vi pri ĉiuj tiamaĵoj semantoj.

Nun nia afero staras forte. La glacia tavolo da antaŭjuĝoj de la mondo estas rompita, kaj nia afero kreskas regule kaj senhalte. Ĉiu jaro potence pligrandigas niajn fortojn, kaj ni iras al nia celo jam kun plena trankvileco. Centoj da miloj da radikoj kaj radiketoj subtenas nian arbon, kiu jam ne timas la venton. La naturo, kiu longan tempon batalis *kontraŭ* ni, batalas nun *por* ni, ĉar tiu sama forto de inercio, kiu longan tempon terure malhelpis ĉiun nian paŝon, ĝi mem nun ŝovas nin antaŭen. Eĉ se ni volus nun halti, ni jam ne povus.

..

Mi transiras al la vera temo de mia hodiaŭa parolado. Mi volas paroli al vi hodiaŭ pri la esenco kaj celo de niaj kongresoj. Sed

por eviti ĉian malkompreniĝon, mi tuj en la komenco atentigas vin, ke mia parolo ne estas io oficiala, ĝi prezentas simple mian personan opinion, kiun ĉiu el vi povas aprobi aŭ ne aprobi.

Ĉar ni decidis kunvenadi ĉiujare el ĉiuj landoj de la mondo kaj multaj el ni faras eĉ tre grandajn oferojn, por povi partopreni en niaj kongresoj, tial ni devas klarigi al ni, por *kio* ni kunvenas. Se ni konscios bone la esencon kaj celon de niaj kongresoj, tiam ni venados al ili kun ĉiam freŝa kaj neniam malfortiĝanta entuziasmo, kiel homoj, kiuj klare vidas antaŭ si la belan celon, al kiu ili iras; sed se ni ne konscios la celon de niaj kongresoj, tiam ni baldaŭ tute malvarmiĝos por ili, kiel homoj, kiuj vagas sencele kaj kiujn tiu vagado baldaŭ lacigas kaj enuigas. Por kio do ni kunvenas? Ĉu ni kunvenas por paroli pri esperantaj lingvaj demandoj? Ne! tiuj ĉi demandoj apartenas ne al la kongreso, sed ekskluzive al la Lingva Komitato, kaj por ili sufiĉus kongreso de komitatanoj. Ĉu ni kunvenas por ekzerciĝi en esperanta parolado? Por tio sola ni ne bezonas veturi al kongreso, ĉar en niaj hejmaj grupoj ni povas en la daŭro de la tuta jaro multe pli ekzerciĝi, ol en la kelkaj tagoj de la kongreso, kaj por la sola kelktaga ekzerciĝo en parolado neniu entreprenus grandajn vojaĝojn. Ĉu ni kunvenas por fari manifestacion kaj sekve propagandon? Jes, certe! Sed ĉar el cent kongresanoj almenaŭ naŭdek-naŭ havas de Esperanto nur *moralan* profiton, por kio do ni ĝin propagandas? Mi ne dubas, ke la plimulto el vi donos al ni nur unu respondon: ni faras manifestacion kaj propagandon por la esperantismo ne pro ia utilo, kiun ĉiu el ni persone povas havi de ĝi, sed pro tiu gravega signifo, kiun la esperantismo havas por la tuta *homaro*, pro tiu komune-homa celo, kiu nin, aktivajn Esperantistojn, altiris al Esperanto; ni kunvenas ĉiujare el ĉiuj partoj de la mondo, por havi la ĝojon vidi samideanojn, por premi al ili la manon, por varmigi en ni per reciproka renkontiĝo kaj kunvivo la amon kaj entuziasmon por la ideo, kiun la esperantismo en si enhavas. Kiel la antikvaj hebreoj tri fojojn ĉiujare kunvenadis en Jeruzalemo, por vigligadi en si la amon al la ideo monoteisma, tiel ni ĉiujare kunvenas en la ĉefurbo de Esperantujo, por vigligi en ni la amon al la ideo esperantisma. *Kaj tio ĉi estas la ĉefa esenco kaj la ĉefa celo de niaj kongresoj.*

Ĉar la mondo ĉiam komprenis, ke la esperantismo estas forte ligita kun certa interna ideo, kaj tre multaj personoj ne volis lerni kaj uzi Esperanton nur tial, ĉar ili ne volis esti rigardataj kiel partianoj de ia ideo, tial — por ne fortimigi de ni la grandajn amasojn,

— ni estis devigitaj klarigi per la Bulonja deklaro, ke la simpla esperantisteco, t. e. la uzado de la lingvo Esperanto, neniun devigas esti partiano de tiu aŭ alia ideo, ke ĉiu Esperantisto restas homo tute libera kaj unuj Esperantistoj ne respondas por la ideoj de aliaj Esperantistoj. Sed se la simpla praktika *esperantisteco*, t. e. la simpla lernado kaj uzado de Esperanto, neniun devigas aliĝi al ia ideo, tamen neniu povas dubi, ke ĉiujn, aŭ almenaŭ la grandegan plimulton de la personoj, kiuj *batalas* por Esperanto, ligas unu komuna ideo, kiu estas la tuta stimulo de ilia laborado.

Ĉiu *privata* Esperantisto povas havi tiajn konvinkojn aŭ fari tiajn agojn, kiajn li volas, kaj ni ne respondas por liaj konvinkoj nek agoj, kiel li ne respondas por niaj. Li povas esti la plej granda egoisto, genta ŝovinisto, malamanto de homoj aŭ eĉ la plej malnobla krimulo, kaj se li nur uzas la lingvon Esperanto, ni ne povas malpermesi al li nomi sin esperantisto. Sed se li volas veni al esperantista *Kongreso*, aŭ se li volas aliĝi al ia alia institucio, kiu portas la verdan standardon, tiam la afero ŝanĝiĝas. Tiam li venas en landon, kiu havas siajn apartajn leĝojn, siajn apartajn morojn kaj principojn.

En Esperantujo regas ne sole la *lingvo* Esperanto, sed ankaŭ la interna *ideo* de la esperantismo; en Esperantujo regas ne sole la oficiala ĝenerala esperantismo, — tie regas ankaŭ io alia, io ĝis nun ankoraŭ ne precize formulita, sed tre bone sentata de ĉiuj esperantujanoj — tie regas la *verda standardo*!

Kio estas la verda standardo? Se por iu komercisto, kiu uzas Esperanton nur por vendi siajn komercaĵojn, aŭ por iu sportisto, kiu uzas Esperanton nur por amuziĝi, nia standardo estas simpla signo de nia lingvo, simpla interkonsentita dekoracio por niaj kongresoj kaj institucioj — ni, Esperantistoj-batalantoj, certe vidas en nia standardo ion alian: ĝi estas por ni io sankta, ĝi estas la signo, sub kiu ni marŝas al nia paca batalado, ĝi estas la voĉo, kiu konstante memorigas al ni, ke ni laboras por Esperanto nur tial, ĉar ni esperas, ke pli aŭ malpli frue, eble post multaj jarcentoj,

Sur neŭtrala lingva fundamento,
Komprenante unu la alian,
La popoloj faros en konsento
Unu grandan rondon familian.

Ni konstante ripetadis, ke ni tute ne deziras nin enmiksi en la *internan* vivon de la gentoj, sed ni deziras nur krei ligantan ponton

inter la gentoj. La devizo de la ideaj Esperantistoj, neniam ĝis nun precize formulita, sed ĉiam klare sentata, estas : « Ni deziras krei neŭtralan fundamenton, sur kiu la diversaj homaj gentoj povus pace kaj frate interkomunikiĝadi, ne altrudante al si reciproke siajn gentajn apartaĵojn. »

Tia, laŭ mia opinio, estas la devizo de la verda standardo, de tiu bela kaj majesta standardo, kiu kunvokas nin ĉiujare el ĉiuj partoj de la mondo en la nomo de la plej bela revo de la homaro.

Por formuli precize ĉiujn detalojn de la dirita devizo, ne venis ankoraŭ la tempo; ili formuliĝos per si mem, iom post iom, per nia ĉiujara kunvenado kaj kunvivado. Mi volis nur atentigi vin, ke niaj kongresoj, farataj sub la signo de la verda standardo, eĉas ne sole kongresoj de la *lingvo* Esperanto, sed ankaŭ de la interna ideo de la esperantismo. Sekve ĉiu temo, en kiu ni sentas la spiriton de la verda standardo, ĉio kio kondukas al rompado de la muroj inter la gentoj, apartenas al nia kongreso.

Vi ofte aŭdis pri la *neŭtraleco* de niaj kongresoj. Jes, *neŭtraleco* estas la ĉefa principo de niaj kongresoj; sed oni devas ĝuste kompreni la sencon de tiu ĉi *neŭtraleco*. *Neŭtraleco* ekzistas en ĉiuj internaciaj kongresoj; sed dum tie la *neŭtraleco* estas simple afero de *takto*, ĉe ni ĝi estas la ĉefa principo, ĉe ni la *neŭtraleco*, aŭ pli ĝuste la *neŭtraliĝo* de la intergentaj rilatoj estas la tuta enhavo, la tuta celo de niaj laboroj. Tial ni neniam devas paroli en niaj kongresoj pri aferoj speciale politikaj, kiuj apartenas al la diplomatoj, aŭ pri aferoj speciale religiaj, kiuj apartenas al la ekleziuloj kaj filozofoj, — ĉar la verda standardo malpermesas al ni fari ion, kio povus ofendi tiun aŭ alian genton aŭ religian grupon; sed ĉio, kio, neniun ofendante, povas krei pacan *ponton* inter la popoloj, tio ne sole ne devas esti timeme evitata en niaj kongresoj, sed kontraŭe, ĝi devas esti ĝuste la *esenco* de niaj kongresoj, ĉar ĝi apartenas al la verda standardo.

Se ni memoros pri la postuloj de la verda standardo, tiam ni ne timos plu paroli kaj agi, tiam ni irados al nia celo konscie kaj kuraĝe kaj niaj kongresoj fariĝos kun ĉiu jaro pli interesaj kaj pli gravaj por la mondo. La verda stelo ĉesos esti malkuraĝa signo de silento, ĝi fariĝos signo de laboro.

Ĉio, kio kondukas al rompado de la muroj inter la gentoj, apartenas al nia kongreso. Vastaj kaj grandaj estas la rilatoj inter la gentoj kaj nacioj, kaj vastaj kaj multenombraj estas la temoj, kiujn ni devos pridiskutadi. Tiel ekzemple, havante nenian intencon

enmiksi sin en ian specialan sistemon pri tiu aŭ alia temo, oni povas proponi al niaj kongresoj internaciajn sistemojn por la oportuneco kaj neŭtraleco de la rilatoj internaciaj, kiel ekzemple internacian monsisistemon, horsistemon, kalendaron, k. t. p., kaj tiam ni povos esplori, ĉu la propono estas bona aŭ ne, sed ni ne devas diri, ke la diskutado pri tiuj projektoj estas kontraŭa al nia programo. Oni eble ankaŭ proponos al ni la aranĝon de kelkaj festoj intergentaj, kiuj ekzistus paralele kun la specialaj festoj de ĉia gento kaj eklezio kaj servus por frate ligi inter si la popolojn; oni proponos ankaŭ aliajn similajn aferojn. Ne venis ankoraŭ la tempo, por paroli pri ĉio detale, tial pardonu min, ke mi nur aludas per kelkaj vortetoj tion, pri kio mi volus multe, tre multe paroli kun vi; sed ĉiam pli kaj pli, komencante de aferoj bagatelaj kaj transirante al aferoj plej gravaj, komencante de aferoj pure materialaj kaj transirante al ĉiuj flankoj de la homa spirito kaj moralo, oni proponados al ni diversajn rimedojn, kiuj servas al la fratigado de la homoj kaj al la rompado de la muroj inter la gentoj — kaj ĉion tion ĉi ni povos prijuĝi, akcepti aŭ ne akcepti, sed ni neniam devos ĝin blinde forĵeti antaŭe. Ĉar ĉio, kio servas al la fratigado de la gentoj kaj al la rompado de la malamikaj muroj inter la popoloj — se ĝinur ne enmiksas sin en la internan vivon de la gentoj — apartenas al la verda standardo.

..

Karaj amikoj!

Mi klarigis al vi, kio — laŭ mia opinio — devas esti la celado de niaj kongresoj. Dum ĉiu privata Esperantisto povas kontentigi per tio, ke li uzas la lingvon Esperanto, niaj kongresoj — laŭ mia opinio — devas labori ne sole por la lingvo, sed ankaŭ por la interna ideo de la esperantismo. Mi ripetas, ke tio ĉi estas mia privata opinio, kiun mi tute ne volas proponi al vi kiel ian oficialan programon por niaj kongresoj. Nia kongreso devas esti simple kongreso de Esperantistoj, kaj kondiĉe ke ĝia programo estu preparita laŭ la kongresa regularo. Ĝi devas resti tute libera kaj konformiĝi ĉiufoje al la opinioj kaj deziroj de la plimulto de la kongresanoj. Sed ĉu vi aprobos mian opinion aŭ ne, ĉu vi volos labori laŭ la postuloj de la verda standardo aŭ ne — mi ne dubas, ke en la profundeco de viaj koroj vi ĉiuj sentas la verdan standardon, vi ĉiuj sentas, ke ĝi estas io pli, ol simpla signo de lingvo. Kaj ju pli ni partoprenados en niaj ĉiujaraj kon-

gresoĵoj, des pli ni interfratiĝos kaj des pli la principoj de la verda standardo penetros en nian animon. Multaj personoj aliĝas al la esperantismo pro simpla scivoleco, pro sporto, aŭ eble eĉ pro atendata profito; sed de la momento, kiam ili faras la unuan viziton en Esperantujo, ili malgraŭ sia propra volo ĉiam pli kaj pli entiriĝas kaj submetiĝas al la leĝoj de tiu lando. Iom post iom Esperantujo fariĝos edukejo de la estonta interfratigita homaro, kaj en tio ĉi konsistos la plej gravaj meritoj de niaj kongresoj.

Vivu Esperanto, sed antaŭ ĉio vivu la celo kaj la interna ideo de la esperantismo, vivu la frateco de la popoloj, vivu ĉio, kio rompas la murojn inter la gentoj, vivu, kresku kaj floru la verda standardo!

LA RABISTOJ

Dramo

DE

FREDERIKO SCHILLER

(*Šiller.*)

AKTO KVARA ¹

SCENO UNUA.

Kampara loko antaŭ la kastelo de Moor.

Rabisto MOOR, KOSINSKY, *en malproksimeco.*

MOOR. — Iru antaŭe kaj raportu pri mi. Vi ja memoras ĉion, kion vi devas paroli?

KOSINSKY. — Vi estas grafo de Brand, vi venas el Meklenburgo, mi estas via servanto. Ne zorgu, mi bone ludos mian rolon. Adiaŭ!
(*Li foriras.*)

MOOR. — Mi salutas vin, tero patrolanda! (*Li kisas la teron.*) Ĉielo patrolanda! Suno patrolanda! Kaj vin, kampoj kaj montetoj, riveretoj kaj arbaroj! vin ĉiujn mi kore salutas! Kiel ĉarmege blovetas la aero de miaj montoj patrolandaj! Kia balzama dolĉeco iras el vi renkonte al la malfeliĉa ekzilito! Elizeo! poezia mondo! Haltu, Moor, via piedo paŝas en sankta templo. (*Li venas pli proksimen.*) Vidu! jen estas ankaŭ la hirundaj nestoj en la korto de la kastelo... ankaŭ la ĝardena pordeto! kaj jen tiu anguleto de la barilo, kie vi tiel ofte observadis kaj incitetadis la ĉasiston... kaj jen tie la verda valo, kie vi, heroo Aleksandro, kondukadis viajn macedonojn al la batalo ĉe Arbela, kaj apude la herba monteto, de kiu vi deĵetadis la persan satrapon, — kaj via venka standardo flirtis alte! (*Li ridetas.*) La oraj Majaj jaroj de la knaba tempo reviviĝas denove en la animo de la mizerulo.... Tiam vi estis tiel feliĉa, tiel sendifekta, tiel sen-

1. Vidu la numerojn 8, 9, 10, 11 kaj 12.

nube gaja, — kaj nun — jen kuŝas la ruinoj de viaj projektoj! Tie ĉi vi intencis marŝadi iam kiel granda, glora kaj estimata viro; tie ĉi vian knaban vivon vi estis iam vivonta la duan fojon en la florantaj infanoj de Amalio... ĉi tie! ĉi tie, kiel idolo de via popolo... sed al la malbona malamiko tio ĉi ne plaĉis! (*Kun kolero.*) Por kio mi venis ĉi tien? por ke estu al mi kiel al la malliberulo, kiun la tintanta fera ringo vekas el la sonĝoj de la libereco? Ne, mi iros returne al mia mizero! La malliberulo forgesis la lumon, sed la sonĝo pri libereco pasis super li kiel fulmo en la nokto, post kiu la nokto restas ankoraŭ pli malluma. Adiaŭ, vi hejmaj valoj! Vi vidis iam la knabon Karolon, kaj la knabo Karolo estis feliĉa knabo, — nun vi vidis la viron, kaj ĉi tiu estas en malespero. (*Li turnas sin rapide al la ekstrema fino de la ĉirkaŭaĵo, subite haltas kaj rigardas malĝoje al la kastelo.*) Ŝin ne vidi, eĉ ne unu fojon, — kaj scii, ke nur unu muro estis inter mi kaj Amalio! Ne! mi devas ŝin vidi, ankaŭ lin mi devas vidi, se tio ĉi min eĉ frakasus! (*Li returnas sin.*) Patro! patro! via filo alproksimiĝas, — for de mi, vi nigra fumanta sango! for, vi kava, terura, konvulsia rigardo de la morto! Nur tiun ĉi horon lasu al mi libera... Amalio! patro! via Karolo alproksimiĝas! (*Li ekmarŝas rapide al la kastelo.*) Turmentu min, kiam la tago vekiga, ne lasu min trankvila, kiam venos la nokto, — turmentu min per teruraj sonĝoj! nur tiun ĉi solan plezuregon ne venenu al mi! (*Li haltas antaŭ la pordo.*) Kio fariĝas al mi? Kio ĝi estas, Moor? Estu viro! Tremo de morto... antaŭsento de teruraĵo... (*Li eniras.*)

SCENO DUA.

Galerio en la kastelo.

Rabisto MOOR kaj AMALIO eniras.

AMALIO. — Kaj vi estas certa, ke vi rekonus lian portreton inter tiuj ĉi pentraĵoj?

MOOR. — Ho tute certe. Lia bildo ĉiam vivis en mi. (*Irante preter la pentraĵoj.*) Tio ĉi ĝi ne estas.

AMALIO. — Vere! — Tiu ĉi estis la gentopatro de la grafa domo; li ricevis la nobelecon de Barbaroso, al kiu li servis kontraŭ mar-rabistoj.

MOOR, ĉiam rigardante la pentraĵojn. — Tiu ĉi ankaŭ ne estas, ankaŭ ne ĉi tiu, ankaŭ ne tiu, — li ne troviĝas inter tiuj ĉi bildoj.

AMALIO. — Kiel? Rigardu do pli bone! Mi pensis, ke vi lin konas.

MOOR. — Mian patron mi ne konas pli bone! Tie ĉi mankas la bonkora trajto de la buŝo, laŭ kiu oni povus rekoni lin inter miloj, — tio ĉi ne estas li.

AMALIO. — Mi miregas. Dekok jarojn vi lin jam ne vidis, kaj ankoraŭ....

MOOR, *rapide kaj kun momenta ruĝiĝo*. — Jen li estas! (*Li staras kvazaŭ frapita de fulmo.*)

AMALIO. — Bonega homo!

MOOR, *tute fordoninte sin al la pentraĵo*. — Patro! patro! pardonu min! — Jes, bonega homo! — (*Li viŝas al si la okulojn.*) Dia homo!

AMALIO. — Ŝajnas, ke vi havas por li grandan simpation.

MOOR. — Ho, bonega homo, — kaj vi diras, ke li jam mortis?

AMALIO. — Mortis! kiel mortas niaj plej bonaj ĝojoj. (*Prenante kviete lian manon.*) Kara grafo, nenia feliĉo maturiĝas sub la luno.

MOOR. — Tute vere, tute vere, — sed ĉu vi jam havis tiun ĉi malĝojan sperton? Vi ja ne povis ankoraŭ atingi la aĝon de dudektri jaroj.

AMALIO. — Kaj tamen mi ĝin havis. Ĉio vivas, por malĝoje formorti. Ni interesiĝas pri io nur por tio, ni akiras ion nur por tio, ke ni denove dolore ĝin perdu.

MOOR. — Vi jam ion perdis?

AMALIO. — Nenion! Ĉion! Nenion... ĉu vi volas iri pluen, sinjoro grafo?

MOOR. — Tiel rapide? Kies estas tiu ĉi portreto dekstre? Ŝajnas al mi, ke ĝi estas fizionomio de malfeliĉulo.

AMALIO. — Tiu ĉi portreto maldekstre estas la filo de la grafo, la nuna posedanto. Ni iru, ni iru!

MOOR. — Sed tiu ĉi portreto dekstre?

AMALIO. — Ĉu vi ne volas iri en la ĝardenon?

MOOR. — Sed tiu ĉi portreto dekstre? — Vi ploras, Amalio!

AMALIO, *rapide eliras*.

MOOR. — Ŝi min amas! ŝi min amas! Ŝia tuta estaĵo ekscitiĝis, elperfidis sin la larmoj, kiuj fluis sur ŝiaj vangoj. Ŝi min amas! Mizerulo, ĉu vi tion ĉi meritis? Ĉumi ne staras ĉi tie kiel kondamnito antaŭ la ŝtupo de la morto? Ĉu tio ĉi estas la sofo, sur kiu mi ĝuis senmezuran feliĉon apud ŝia kolo? ĉu tio ĉi estas la patraj ĉambroj? (*Al la portreto de sia patro.*) Vi, vi, — fajro flamas el viaj okuloj... malbeno, malbeno, kondamno! Kie mi estas? Nokto estas

antaŭ miaj okuloj... teruraĵoj de Dio... Mi, mi lin mortigis! (*Li forkuras*).

Eniras Francisko de Moor profunde en pensoj.

FRANCISKO. — For tiun ĉi bildon! for, senkuraĝa timemulo! Kial vi tremas kaj antaŭ kiu? Ĉu en la nemultaj horoj, kiujn la grafo pasigas inter tiuj ĉi muroj, ne estas al mi kvazaŭ ĉiam spiono el la infero akompanus ĉiun mian paŝon? Ŝajnas al mi, ke mi lin konas! Estas io granda kaj ofte vidita en lia sovaĝa sunbrunigita vizaĝo, io, kio min tremigas. Ankaŭ Amalio estas ne indiferenta kontraŭ li! Ĉu ŝi ne ĵetas avide sur tiun ĉi homon tiajn sopirajn rigardojn, kiujn ŝi al ĉiuj aliaj tiel malavaras? Ĉu mi ne vidis, kiel kaŝite falis de ŝi kelkaj larmoj en la vinon, kiun li post mia dorso tiel rapide englutis, kvazaŭ li volus engluti ĝin kune kun la glaso? Jes, tion ĉi mi vidis, mi vidis ĝin en la spegulo per ĉi tiuj miaj propraj okuloj. He, he, Francisko! gardu vin! tie kaŝiĝas ia monstro, kiu povas alporti ruinigon! (*Li rigardas atente la portreton de Karolo kontraŭe.*) Lia longa ansera kolo, liaj nigraj, fajrelĵetaj okuloj, hm! hm! — liaj mallumaj, superpendantaj densaj brovoj. (*Subite eksaltante.*) Malica infero! ĉu vi enpelas en min tiun ĉi supozon? Ĝi estas Karolo! jes, nun ĉiuj liaj trajtoj reviviĝas en mi. — Ĝi estas li, malgraŭ lia masko! Ĝi estas li, malgraŭ lia masko! Ĝi estas li! Morto kaj infero! (*Li paŝas rapide tien kaj reen.*) Ĉu por tio mi trameditis miajn noktojn, por tio mi forigis rokojn, ebenigis abismojn, — ĉu por tio mi ribelis kontraŭ ĉiuj instinktoj de la homeco, por ke fine tiu ĉi senloka vagisto disĵetu mian tutan artan konstruaĵon? Kviete! nur kviete! restis ankoraŭ nur luda laboro.... Mi ja sen tio sidas jam en mortaj pekoj ĝis la oreloj, kaj estus freneze naĝi returne, kiam la bordo estas jam tiel malproksima, — pri reiro oni jam ne povas pensi. La Dia pardono mem devus fariĝi almozo-petisto, la senlima indulgo devus bankroti, se ĝi volus pardoni ĉiujn miajn kulpojn. Sekve antaŭen, kiel viro! (*Li sonorigas.*) Li kuniĝu kun la spirito de sia patro kaj li venu! La mortintojn mi mokas. — Danielo! He, Danielo! Ŝajnas al mi, ke ankaŭ tiun ĉi ili jam ribeligis kontraŭ mi! Li havas tian misteran mienon.

Danielo eniras.

DANIELO. — Kion ordonos mia sinjoro?

FRANCISKO. — Nenion. For, plenigu tiun ĉi pokalon per vino, sed rapide! (*Danielo foriras.*) Atendu, maljunulo, vin mi kaptos! mi rigardos en vian okulon tiel rigide, ke via trafita konscienco paliĝos tra la masko! Li devas morti! Fuŝisto estas tiu, kiu alkon-

dukas sian verkon nur ĝis duono kaj poste foriras kaj senfare rigardas, kio plue fariĝos.

Eniras Danielo kun vino.

FRANCISKO. — Metu ĉi tien! Rigardu al mi fikse en la okulon! kiel viaj genuoj balanciĝas! kiel vi tremas! Konfesu, maljunulo! kion vi faris?

DANIELO. — Nenion, afabla sinjoro, per Dio kaj per mia humila animo!

FRANCISKO. — Eltrinku tiun ĉi vinon! Kio? vi ŝanceliĝas? Diru tuj! kion vi jetis en la vinon?

DANIELO. — Dio min helpu! Kio? mi en la vinon?

FRANCISKO. — Venenon vi jetis en la vinon! Ĉu vi ne estas pala kiel neĝo? Konfesu, konfesu! Kiu ĝin donis al vi? Ne vere, la grafo, la grafo ĝin donis al vi?

DANIELO. — La grafo? Jesuo, Mario! La grafo nenion donis al mi.

FRANCISKO, *kaptante lin ĉe la brusto*. — Mi sufokos vin tiel, ke vi bluiĝos, griza mensogisto! Nenion? Kaj kion vi tie kolektiĝadis kune, li, vi kaj Amalio? Kaj kion vi ĉiam murmuretadis inter vi? Diru malkaŝe! Kiajn sekretojn, kiajn sekretojn li konfidis al vi?

DANIELO. — La ĉionscianta Dio ĝin scias: li konfidis al mi nenian sekretojn.

FRANCISKO. — Vi volas ĝin nei? Kiajn intrigojn vi aranĝis, por forigi min de via vojo? Ne vere, vi volis min sufoki, kiam mi dormos? ĉe la razado tranĉi al mi la gorgon? veneni min per vino aŭ ĉokolado? Diru, diru tuj! aŭ en la supo doni al mi eternan dormon? Diru tuj! mi ĉion scias.

DANIELO. — Tiel helpu min Dio en mizero, kiel mi diras al vi nenion alian krom plej pura vero.

FRANCISKO. — La nunan fojon mi pardonos al vi. Sed diru, li certe ŝovis al vi monon en vian saketon? li premis al vi la manon pli forte, ol oni faras ordinare? pli-malpli tiel, kiel oni premas la manon al malnova konato?

DANIELO. — Neniam, mia potenca sinjoro.

FRANCISKO. — Li diris al vi ekzemple, ke li jam vin konas? ke vi devus lin rekoni? ke iam defalos la kovrilo de viaj okuloj? ke... kiel? ĉu pri tio li neniam parolis al vi?

DANIELO. — Eĉ ne la plej malgrandan vorton.

FRANCISKO. — Ke certaj cirkonstancoj lin retenas, ke oni ofte devas surmeti maskojn, por povi atingi siajn malamikojn, — ke li volas venĝi, plej kruele venĝi?

DANIELO. — Eĉ ne unu sonon el ĉio ĉi tio.

FRANCISKO. — Kiel? nenion? Rememorigu al vi bone. Ke li la maljunan sinjoron bone, tre bone konis, ke li lin amas, tre amas, amas kiel filo....

DANIELO. — Mi rememoras, ke ion similan mi efektive aŭdis de li.

FRANCISKO, *pala*. — Efektive? efektive li diris? En kia maniero, diru do al mi! Ĉu li diris, ke li estas mia frato?

DANIELO, *frapita*. — Kio, mia potenca sinjoro? — Ne, tion li ne diris. Sed kiam la fraŭlino kondukis lin tra la galerio — mi tiam ĝuste estis deviŝanta la polvon de la kadroj de la pentraĵoj — li antaŭ la portreto de la formortinta sinjoro subite haltis, kvazaŭ frapita de tondro. La moŝto fraŭlino montris la portreton kaj diris : bonega homo! — « Jes, bonega homo! » li respondis, viŝante al si la okulojn.

FRANCISKO. — Aŭdu, Danielo! Vi scias, ke mi ĉiam estis bona sinjoro por vi, mi donadis al vi nutraĵon kaj vestojn, kaj en ĉiuj aferoj mi indulgadis vian malfortan maljunecon....

DANIELO. — Por tio rekompencu vin la bona Dio! kaj mi ĉiam honeste vin servadis.

FRANCISKO. — Ĝuste tion mi volis diri. En la daŭro de via tuta vivo vi neniam kontraŭparolis al mi, ĉar vi scias tre bone, ke vi ŝuldas al mi obeon en ĉio, kion mi ordonas al vi.

DANIELO. — En ĉio per mia tuta koro, se ĝi nur ne estas kontraŭ Dio kaj mia konscienco.

FRANCISKO. — Fabelaĵoj, fabelaĵoj! Ĉu vi ne hontas? Maljuna homo kaj kredas infanajn fabelojn! He, Danielo! vi diris malsaĝaĵon. Mi estas ja sinjoro. Min punos Dio kaj la konscienco, se ia Dio kaj konscienco ekzistas.

DANIELO, *kunfrapas la manojn*. — Kompatema ĉielo!

FRANCISKO. — En la nomo de via obeemeco! ĉu vi komprenas bone la vorton? en la nomo de via obeemeco mi ordonas al vi, ke morgaŭ la grafo ne estu plu inter la vivantoj.

DANIELO. — Helpu min, sankta Dio! Kial?

FRANCISKO. — En la nomo de via *blinda* obeemeco! Kaj memoru, ke vi por tio ĉi al mi respondos.

DANIELO. — Mi? Helpu, sankta patrino de Dio! Mi respondos? Kion do mi, maljuna homo, faris malbonan?

FRANCISKO. — Vi ne havas longan tempon por mediti, via sorto troviĝas en mia mano. Ĉu vi volas en turmentoj fini vian vivon en la plej profunda el miaj turoj, kie la malsato vin devigos ĉirkaŭ-

mordi viajn proprajn ostojn kaj la brula soifo devigos vin trinki la akvon de via propra korpo? Aŭ ĉu vi preferas mangadi vian panon en paco kaj havi trankvilecon en via maljuneco?

DANIELO. — Kiel, sinjoro? Pacon kaj trankvilecon en la maljuneco kaj esti mortiginto?

FRANCISKO. — Respondu al mia demando!

DANIELO. — Miaj grizaj haroj! miaj grizaj haroj!

FRANCISKO. — Jes aŭ ne!

DANIELO. — Ne! — Dio kompatu min!

FRANCISKO, *intencante eliri*. — Bone, vi ĝin bezonos (*Danielo retenas lin kaj ĵetas sin antaŭ li genue.*)

DANIELO. — Kompaton, sinjoro, kompaton!

FRANCISKO. — Jes aŭ ne!

DANIELO. — Mi havas hodiaŭ la aĝon de sepdek-unu jaroj! kaj la patron kaj patrinon mi respektis kaj neniun mi iam konscie trompis eĉ pri la valoro de unu helero, kaj mian religion mi plenumadis fidele kaj honeste, kaj en via domo mi servis kvardek-kvar jarojn, kaj mi atendas nun trankvilan finon, ho, sinjoro, sinjoro! (*ĉirkaŭprenas forte liajn genuojn*) kaj vi volas rabi de mi la lastan konsolon ĉe la morto, ke la vermo de la konscienco ne permesu al mi fari mian lastan preĝon, ke mi iru al la eterna dormo kiel monstra krimulo antaŭ Dio kaj homoj? Ne, ne, mia plej kara, plej bona, plej kara afabla sinjoro! tion ĉi vi ne volas, tion ĉi vi ne povas postuli de sepdekunu-jara homo.

FRANCISKO. — Jes aŭ ne! por kio la babilado?

DANIELO. — Mi servados vin de nun ankoraŭ pli fervore, miajn sekajn tendenojn mi eluzados en la servado al vi, kiel la plej mizera taglaboristo, mi levados min pli frue, mi kuŝigados min pli malfrue, — ha, kaj mi enmetos vin en miajn vesperajn kaj matenajn preĝojn, kaj Dio ne forĵetos la preĝojn de maljuna homo.

FRANCISKO. — Obeado estas pli bona ol oferado. Ĉu vi iam aŭdis, ke la ekzekutisto afektus, kiam li devas plenumi juĝan decidon?

DANIELO. — Jes, ĝuste! sed mortigi senkulpulon....

FRANCISKO. — Ĉu mi devas doni al vi klarigan raporton? Ĉu la hakilo devas demandi la hakanton, kial ĝi devas haki tie kaj ne en alia loko? Sed vidu, kiel bonkora mi estas, — mi proponas al vi rekompencan por tio, kion vi laŭ via ĵuro ŝuldas al mi.

DANIELO. — Sed kiam mi ĵuris al vi obeemecon, mi esperis, ke mi povos resti kristano.

FRANCISKO. — Sen kontraŭparoloj! Vidu, mi donas al vi tutan

tagon por pripenso! Pripensu ankoraŭ unu fojon. Feliĉo aŭ malfeliĉo, — vi aŭdas? vi komprenas? la plej alta feliĉo kaj la plej ekstrema malfeliĉo! Mi faros miraklojn en la turmentado.

DANIELO, *post kelka meditado*. — Mi ĝin faros, morgaŭ mi ĝin faros. (*Li foriras.*)

FRANCISKO. — La tento estas forta, kaj tiu ĉi kredeble ne naskiĝis kiel martiro por sia kredo. Mi deziras do al vi bonan sanon, sinjoro grafo! Laŭ ĉiu kredebleco vi morgaŭ vespere manĝos vian lastan manĝon! Ĉio dependas de tio, kiel oni ian aferon konsideras, kaj tiu estas malsaĝulo, kiu konsideras kontraŭ sia profito. La patron, kiu eble trinkis superfluan botelon, atakas tiklo de deziro, — kaj el tio fariĝas homo, kvankam homo certe estis la lasta afero, pri kiu oni pensis ĉe tiu herculesa laboro. Nun ankaŭ min atakas tiklo de deziro, — kaj per tio mortos homo, kaj certe tie ĉi estas pli da prudento kaj intencoj, ol estis tie ĉe la naskiĝo de la homo. Ĉu la ekzistado de la plimulto da homoj ne devenis simple de varm-egeco de ia Julia posttagmezo, aŭ de alloga vido de litotuko, aŭ de horizontala pozo de dormanta kuireja gracio, aŭ de estingita kandelo? Se la naskiĝo de homo estas produkto de bruta ekdeziro, de simpla okazo, — kiu do en la negacio de tiu naskiĝo povus prezenti al si ion gravan? Malbenita estu la malsaĝeco de niaj nutristinoj kaj vartistinoj, kiuj difektas nian fantazion per teruraj fabeloj kaj enpresas en nian molan cerbon terurajn bildojn de ia lasta juĝo, tiamaniere, ke senkonscia tremo skuas la membrojn ankaŭ de matura viro, baras nian plej kuraĝan decidemecon, alkroĉas nian vekigantan prudenton al la ĉenoj de superstiĉa mal-lumo. *Mortigo!* Tuta infero da furioj flugas ĉirkaŭ tiu ĉi vorto! La naturo forgesis fari unu homon pli — la umbilika ŝnuro ne estis ĉirkaŭligita — la patro en la edziĝa nokto havis malbonan stomakon — kaj la tuta fantomaro malaperis. Estis io kaj ĝi fariĝas nenio — ĉu tio ĉi ne signifas tute tion saman, kiel : estis nenio kaj fariĝas nenio, kaj pri « nenio » oni ne parolas eĉ unu vorton. La homo naskiĝas el koto, vadas kelkan tempon en koto, faras koton, fariĝas denove koto, ĝis li fine kote algluiĝas al la plandoj de sia pranepo. Tio ĉi estas la fino de la kanto — la kota rondo de la homa destino, — sekve bonan vojaĝon, sinjoro frato! la hipohondria, podagra moralisto-konscienco elpelu sulkvizaĝajn virinojn el publikaj domoj, kaj ĝi turmentu maljunajn procentegistojn sur ilia lito de morto, — ĉe mi ĝi neniam ricevos aŭdiencon. (*Li foriras.*)

SCENO TRIA.

Alia ĉambro en la kastelo.

Rabisto MOOR de unu flanko, DANIELO de la dua.

MOOR, *rapide*. — Kie estas la fraŭlino?

DANIELO. — Moŝto sinjoro! permesu al malriĉa homo, ke li ion petu de vi.

MOOR. — Mi volonte permesas. Kion vi deziras?

DANIELO. — Ne multe kaj tamen ĉion, tre malmulte kaj tamen tiom multe... permesu al mi kisi vian manon!

MOOR. — Tion vi ne devas fari, bona maljunulo! (*Ĉirkaŭprenas lin.*) Mi povus vin nomi patro.

DANIELO. — Vian manon, vian manon! mi vin petas!

MOOR. — Vi ne devas.

DANIELO. — Mi nepre devas! (*Li kaptas lian manon, rigardas ĝin rapide kaj ĵetas sin antaŭ li genue.*) — Kara, plej bona Karolo!

MOOR, *ektrema, retransviliĝas, indiferece*. — Amiko, kion vi diras? mi vin ne komprenas.

DANIELO. — Jes, neu ĝin, masku vin! Bele! bele! Vi estas ja mia plej bona, mia plej ĉarma juna sinjoro! Bona Dio, ke mi, maljuna homo, ankoraŭ tian ĝojon... ho mi ŝtipu malsaĝa, ke mi vin ne tuj... Ha, vi Patro ĉiela! Vi do ja revenis, kaj la maljuna sinjoro estas sub la tero, kaj vi ja denove revenis... kia blinda azeno mi estis (*frapante al si la kapon*), ke mi vin ne tuj en la unua momento... ha, vi mia... kiu povus tion songi! Pri kio mi preĝis kun larmoj, — Jesuo Kristo! Jen li ja staras per sia propra korpo denove en la malnova ĉambro!

MOOR. — Kiajn frazojn vi tie parolas? ĉu vi elsaltis el ia delira febro? aŭ eble vi volas provi sur mi ian rolon el komedio?

DANIELO. — He, fi, fi! Ne estas bone tiel moki maljunan servanton. Tiu ĉi cikatro! He, ĉu vi memoras? Granda Dio! kian timegon vi tiam kaŭzis al mi! Mi vin ĉiam tiel amis, — kaj kian grandan ĉagrenon vi tiam povis fari al mi!... Vi sidis sur miaj genuoj — ĉu vi memoras? — tie en la ronda ĉambro — ĉu efektive vi tion forgesis? — ankaŭ la kukolon, kiun vi tiel plezure aŭskultadis? Prezentu al vi! la kukolo estas rompita, rompita je pecoj — la maljuna Susano faligis ĝin sur la plankon, balaante la ĉambro... jes, jes, vi sidis sur miaj genuoj kaj kriis « Hoto! » kaj mi for-

kuris, por venigi al vi la ĉevaleton. Jesuo Dio! kial do mi maljuna azeno devis forkuri... kaj kiel varmege fariĝis al mi sub la haŭto, kiam mi ekaŭdis la teruran kriadon... mi alsaltas, kaj jen fluegas la hela sango, kaj vi kuŝas sur la tero kaj havis.... Sankta Dipatrino! kvazaŭ sitelo da glacia akvo verŝiĝis sur mian nukon! tiel ordinare okazas, kiam oni ne sufiĉe atente observas la infanojn. Granda Dio! se li elbatus al si la okulon, — ĝi estis la dekstra maneto. En la daŭro de mia tuta vivo, mi diris al mi, la infano ne ricevos de mi tranĉilon aŭ tondilon aŭ ion alian akran, mi diris al mi, — feliĉe la gesinjoroj estis forveturintaj, — jes, jes, por la tuta daŭro de mia vivo ĝi estu por mi averta, mi diris al mi. Mia Dio, mia Dio, mi povis perdi mian servon, mi povus — Dio ĝin pardonu al vi, malbona infano — sed dank' al Dio! ĝi bone resaniĝis, restis nur cikatro.

MOOR. — Mi ne komprenas eĉ unu vorton el tio, kion vi diris.

DANIELO. — Jes, efektive? Tio estis bona tempo? Kiel ofte mi alŝovadis al vi kuketojn, aŭ biskvitojn, aŭ makaronojn, — mi ĉiam amis vin plej multe, — kaj ĉu vi memoras, kion vi diris al mi tie en la stalo, kiam mi sidigis vin sur la brunan ĉevalon de sinjoro kaj permesis al vi rajdi sur la granda herbejo? Danielo, vi diris, kiam mi fariĝos grandaĝa homo — Danielo, tiam vi estos mia administranto kaj vi veturados kun mi en la kaleŝo, — jes, mi diris kaj ridis, se Dio donos vivon kaj sanon kaj vi ne hontos maljunan homon, mi diris, tiam mi vin petos donaci al mi tie en la vilaĝo tiun dometon, kiu jam de longe staras ne okupita, — tiam mi aĉetus al mi dudek sitelojn da vino kaj mi mastrumus en miaj maljunaj tagoj. Jes, ridu, ridu! Ne vere, ĝi jam malaperis el via kapo? oni ne volas rekoni la maljunan homon, tial oni sin tenas tiel fremdule, tiel malvarme, — ho, vi estas ja mia ora juna sinjoro — certe, vi iom petolis, ne koleru min! juna karno ja ordinare estas iom viva, — fine ĉio povas ja ankoraŭ reboniĝi.

MOOR, *ĵetas sin sur lian kolon*. — Jes, Danielo, mi ne volas ĝin plu kaŝi! Mi estas via Karolo, via perdita Karolo. Kiel fartas mia Amalio?

DANIELO, *komencas plori*. — Kaj mi, maljuna pekulo, ankoraŭ havas tiun ĝojon, — kaj la formortinta sinjoro ploris vane! Ha, mia blanka kranio, kadukaj ostoj, iru en la tombon kun ĝojo! Mia sinjoro kaj mastro vivas, miaj okuloj lin vidis!

MOOR. — Kaj li plenumos, kion li promesis, — prenu ĉi tion,

honesta grizulo, por la brunĉevalo tiam en la stalo; (*altrudas al li pezan saketon*) mi ne forgesis la maljunan homon.

DANIELO. — Kio? kion vi faras? Tro multe, vi eraris.

MOOR. — Mi ne eraris, Danielo! (*Danielo volas sin ĵeti genue.*) Leviĝu! diru al mi, kiel fartas mia Amalio?

DANIELO. — Dia rekompenco! Dia rekompenco! Mia kara Jesuo! Via Amalio, ho, ŝi ne supervivos, ŝi mortos de ĝojo!

MOOR, *kun viveco*. — Ŝi min ne forgesis?

DANIELO. — Forgesi? Kion vi denove babilas? Vin forgesi? Vi devis tiam esti ĉi tie, vi devis vidi, kiel ŝi frenezis, kiam venis la sciigo, ke vi mortis, — tiun sciigon lasis disporti la nuna moŝto sinjoro....

MOOR. — Kion vi diras? mia frato?

DANIELO. — Jes, via frato, la moŝto sinjoro, via frato — iam alian fojon mi rakontos al vi pli, kiam estos tempo; kaj kiel bele ŝi lin forregalis, kiam ĉiun tagon li faradis al ŝi sian proponon kaj volis fari ŝin reganta sinjorino. Ho, mi devas kuri, mi devas diri al ŝi, alporti al ŝi la sciigon. (*Li volas foriri.*)

MOOR. — Haltu, haltu! ŝi ne devas tion scii! Neniu devas tion scii, mia frato ankaŭ ne!

DANIELO. — Via frato? Ne, pro Dio, li ne devas tion scii! Li tute ne! Se li nur ne scias jam pli ol li devas scii.... Ho, mi diras al vi, ekzistas malbonaj homoj, malbonaj fratoj, malbonaj sinjoroj, — sed pro la tuta oro de mia sinjoro mi ne volus esti malbona servisto... la maljuna moŝto sinjoro pensis, ke vi mortis.

MOOR. — Hm! kion vi tie murmuras?

DANIELO, *pli mallaŭte*. — Kompreneble, se oni tiel nepetite revivigas... Via frato estis la sola heredanto de la formortinta sinjoro....

MOOR. — Kion vi tie murmuras inter la dentoj, kvazaŭ ia monstra sekreto sidus sur via lango, ne volus eliri kaj tamen devus eliri? Parolu pli klare!

DANIELO. — Sed mi preferas ĉirkaŭmordi de malsato miajn maljunajn ostojn, trinki de soifo mian propran akvon, ol per mortigo akiri vivon en riĉeco! (*Li rapide foriras.*)

MOOR, *post longa paŭzo*. — Trompita, trompita! Kiel fulmo ĝi trakuris mian animon! Kanajlaj artifaĵoj! Ĉielo kaj infero! Ne vi, mia patro! Kanajlaj artifaĵoj! Mortigisto, rabisto per kanajlaj artifaĵoj! Kalumniita antaŭ li! falsitaj, forkaŝitaj estis miaj leteroj.... Lia koro estis plena de amo... ho, mi monstra malsagulo.... Lia patra koro estis plena de amo... ho kanajlaĵo! Ĝi kostus al mi nur

unu larmon... ho, mi, senkapa, senkapa senkapa malsaĝulo! (*Kurante kontraŭ la muron.*) Mi povus esti feliĉa.... Ho, abomeninda friponaĵo! la feliĉo de mia vivo fripone, fripone forŝtelita! (*Li kuras furioze tien kaj reen.*) Mortigisto, rabisto per kanajlaj artifikaĵoj!... Li eĉ ne koleris. Eĉ unu penso pri malbena ne estis en lia koro. Ho malnoblulo! nekomprenebla, ŝteliranta, abomeninda malnoblulo!

Kosinsky eniras.

KOSINSKY. — Nu, hetmano, kie vi restas? Kion ĝi signifas? Kiel mi vidas, vi volas ankoraŭ pli longe resti.

MOOR. — Vigle! selu la ĉevalojn! Ankoraŭ antaŭ la malleviĝo de la suno ni devas esti trans la limo!

KOSINSKY. — Vi ŝercas.

MOOR, *ordone*. — Rapide, rapide! ne perdu multe da tempo, lasu ĉion! Kaj neniuj okuloj vin rimarku! (*Kosinsky foriras.*)

MOOR. — Mi forkuras de tiuj ĉi muroj. La plej malgranda prokrasto povus fari min furioza, kaj li ja estas filo de mia patro. Frato, frato! Vi faris el mi la plej malfeliĉan mizerulon en la mondo, mi vin neniam ofendis, — vi agis ne frate. Rikoltu la fruktojn de via malboneco en trankvileco, mia alestado plu ne venenos al vi la ĝuadon, — sed certe, ĝi estis ne frata ago. Mallumo estingu ĝin por ĉiam, kaj la morto ĝin ne reaperigu.

Kosinsky eniras.

KOSINSKY. — La ĉevaloj staras selitaj, vi povas sidiĝi sur ilin kiam vi volas.

MOOR. — Trudanto, trudanto! kial tiel rapide? Ĉu mi jam neniam plu devas ŝin vidi?

KOSINSKY. — Mi tuj senbridigos, se vi tiel deziras; vi ordonis ja, ke mi rapidegu per kolo kaj kapo.

MOOR. — Ankoraŭ unu fojon! ankoraŭ unu adiaŭdiron! La venenon de tiu ĉi feliĉego mi devas elsorbi ĝis la fino, kaj poste... atendu, Kosinsky, ankoraŭ dek minutojn — tie ĉe la korto de la kastelo — kaj poste ni forrajdos galope!

SCENO KVARA.

En la ĝardeno.

AMALIO.

AMALIO. — « Vi ploras, Amalio? » Kaj tion li diris per voĉo... per tia voĉo..., estis al mi, kvazaŭ la tuta naturo rejuniĝas, — la traviv-

itaj printempoj de la amo remontriĝis ĉe tiu ĉi voĉo! La najtingalo kantis kiel tiam, — la floroj odoris kiel tiam, — kaj mi, ebria de feliĉo, alkroĉiĝis al lia kolo. Ha, malhonesta, malfidela koro! kiel vi volas beligi vian ĵurrompon! Ne, ne! for el mia animo, vi krima bildo! mi ne rompis mian ĵuron, vi, mia sola! For el mia animo, vi perfidaj, malpiaj, deziroj! en la koro, en kiu regas Karolo, neniuj filo de la tero devas nesti. Sed kial mia animo tiel konstante, tiel kontraŭvole sin tiras al tiu fremdulo? Ĉu li ne estas tiel forte alforĝita al la bildo de mia sola? « Vi ploras, Amalio? » Ha, mi forkuros de li! mi forkuros! Neniam mia okulo vidu tiun fremdulon!

Rabisto Moor malfermas la ĝardenan pordon.

AMALIO, *kun eksalto*. — Aŭskultu, aŭskultu! ĉu ne ekbruis la pordo? (*Ŝi ekvidas Karolon kaj eksaltas.*) Li? kien? kio? jen io min alforĝis al la loko, ke mi ne povas forkuri! Ne forlasu min, Dio en ĉielo! Ne, vi ne elŝiros al mi mian Karolon! Mia animo ne havas spacon por du diaĵoj, kaj mi estas mortema knabino! (*Ŝi elprenas la portreton de Karolo.*) Vi, mia Karolo, estu mia genio protektanta kontraŭ tiu ĉi fremdulo, la ruiniganto de mia amo! vin, vin mi rigardados sendeturne, — kaj for ĉiujn rigardojn irantajn al tiu. (*Ŝi vidas mute, rigide fiksinte la rigardon sur la portreto.*)

MOOR. — Vi estas ĉi tie, afabla fraŭlino? kaj malĝoja? kaj larmo sur tiu ĉi pentraĵo? (*Amalio nenion respondas.*) Kaj kiu estas la feliĉulo, pro kiu la okulo de anĝelo arĝentiĝas? Ĉu ankaŭ al mi estas permesite tiun sanktigitan... (*Li volas rigardi la portreton*)

AMALIO. — Ne, jes, ne!

MOOR, *resaltante*. — Ha! kaj ĉu li meritas tiun adoradon? ĉu li meritas?

AMALIO. — Ho, se vi lin konus!

MOOR. — Mi lin envius!

AMALIO. — Vi lin adorus, vi volas diri.

MOOR. — Ha!

AMALIO. — Ho, vi lin tiel amus! estis tiom multe, tiom multe en lia vizaĝo, en liaj okuloj, en la tono de lia voĉo — io, kio similas vin, kion mi tiel amas...

MOOR, *rigardas al la tero*.

AMALIO — Ĉi tie, kie vi staras, li staris mil fojojn, kaj apud li staris tiu, kiu ĉe li forgesadis ĉielon kaj teron. Ĉi tie lia okulo vagadis super la bela ĉirkaŭaĵo, — kaj tiu ĉi lasta kvazaŭ sentis la grandan rekompencantan rigardon kaj plibeligadis sub la kon-

tenteco de sia majstra ornamo. Ĉi tie per sia ĉiela muziko li malliberigadis la aerajn aŭskultantojn; ĉi tie de tiu ĉi arbitraĵo li deŝiradis rozojn, kaj li deŝiradis la rozojn por mi, — ĉi tie, ĉi tie li ĉirkaŭprenadis mian kolon, lia buŝo brulis sur mia, kaj la floroj volonte mortadis sub la paŝoj de la amantoj.

MOOR. — Ĉu li plu ne ekzistas?

AMALIO. — Li veturas sur malkvietaj maroj — la amo de Amalio veturas kun li; li vagas tra senvojaj sablaj dezertoj — la amo de Amalio verdigas sub li la brulan sablon kaj florigas la sovaĝajn kreskaĵojn; la suda suno bruligas lian nudan kapon, norda neĝo glaciigas liajn piedojn, sovaĝa hajlo flugas kontraŭ liajn templojn, kaj la amo de Amalio lulas lin en la ventegoj; maroj, montoj kaj horizontoj estas inter la amantoj, sed la animoj elŝiriĝas el la polva malliberejo kaj renkontiĝas en la paradizo de la amo.... Ŝajnas al mi, ke vi estas malĝoja, sinjoro grafo?

MOOR. — La vortoj de amo revivigas ankaŭ mian amon.

AMALIO, *paligante*. — Kio? Vi amas alian? — Ve al mi! kion mi diris!

MOOR. — Ŝi pensis, ke mi estas mortinta, kaj ŝi restis fidela al la mortinto, — ŝi aŭdis, ke mi vivas, kaj ŝi oferis al mi kronon de sanktulino. Ŝi pensas, ke mi vagas en dezertoj en granda mizero, kaj ŝia amo flugas al mi tra dezertoj kaj mizero. Ankaŭ ŝi estas nomata Amalio, kiel vi, afabla fraŭlino.

AMALIO. — Kiel mi envias vian Amalion!

MOOR. — Ho, ŝi estas malfeliĉa knabino; ŝi havas amon por persono, kiu estas pereinta, kaj tiu amo neniam estos rekompencita.

AMALIO. — Ne, en la ĉielo ĝi estos rekompencita. Ĉu oni ne diras, ke ekzistas pli bona mondo, kie la malĝojaj ekĝojos kaj la amantoj sin denove rekonos?

MOOR. — Jes, mondo, en kiu la vualoj defalos kaj la amo terure denove renkontiĝos. — Eterneco estas ĝia nomo... mia Amalio estas malfeliĉa knabino.

AMALIO. — Malfeliĉa, kaj vin ami!

MOOR. — Malfeliĉa, ĉar ŝi min amas! Kio, se mi estus mortigisto? Kio, mia fraŭlino, se via amato por ĉiu kiso povus kalkuli al vi unu mortigon? Ve al mia Amalio! ŝi estas malfeliĉa knabino.

AMALIO, *kun ĝojo*. — Ha, kia feliĉa knabino mi estas! Mia sole amata estas rebrilo de la Dieco, kaj la Dieco estas amo kaj kompato! Eĉ muŝon li ne povis vidi suferi! Lia animo estas tiel mal-

proksima de ia sanga penso, kiel malproksima estas la sudo de la nordo.

Moor rapide sin deturnas al arbitaĵo kaj rigardas rigide la ĉirkaŭaĵon.

AMALIO, kantas kaj ludas sur liuto.

Ĉu Hektoro volas sen revene
Iri tien, kie kolerplene
Pro Patroklo buĉas la venĝanto?
Kiu do instruos vian filon
Timi diojn, uzi batalilon,
Se por ĉiam kovros vin la Ksanto?

MOOR, silente prenas la liuton kaj ludas.

Karulin', haltigu vian ploron!
Al batalo lasu for Hektoron...
(*Li forĵetas la liuton kaj forkuras.*)

El germana lingvo tradukis

(*Daŭrigota.*)

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

OKAZINTAĴO TERURA

La vojaĝado, kiom ajn plezuriga, posedas ĉagrenojn, kaj tiuj ĉi kelkafoje superas ĉe tiuj, kiuj estas devige noktmigrantoj kaj kredemuloj pri supernaturaj aĉeraĵoj. Mi ne estas timema, sed ekforirante por fari longan fervojveturon, dum kiu la vagonaro haltos nur post multe da tempo, mi kutime provas elekti sidlokon kun du aŭ tri aliaj, evitante unu solan kunulon, kiu havas malagrablan suspektigan mienon. Londono ne estas tre malproksima de Brighton, sed multaj neantaŭvideblaj malagrablaĵoj povas okazi inter la du urboj en rapidira vagonaro, — tio pli ol unufoje efektiviĝis.

Je la tago pritraktota, mi prenis sidlokon je la sesa vespere en la rapida vagonaro de London-Bridge, kiu haltas nur unufoje inter tiu stacidomo kaj Preston Park, kie oni kolektas biletojn antaŭ ol alveni al Brighton. Senzorge promeninte sur la envagonarejo iom longe antaŭ la horo de ekiro, mi fine eniris en vagonon unuaklasan. En la kupeo mi trovis tri individuojn, t. e. sinjorinon kaj du virojn, kiujn ne estas necese priskribi se ne por aldiri, ke ili havis mienon lute senkulpan, ne altirante atenton ĉu vizaĝe aŭ maniere. La konduktoro donis la forirsignalon, kaj kun eksiblo de la lokomotivo la vagonaro malrapide sin ekmovis el la stacidomo, kaj ni baldaŭ veturis rapide la bone konatan vojon, kiun multaj, serĉante plezuron, ofte trairas. Mi faris tiun veturon ĉiutage, kaj pro tio la pejzaĝaro, tra kiu ni pasis, estis de mi multfoje rigardita, sed meze de la ruĝiĝo de la sunsubiro miaj okuloj ĝoje ripozis sur la belaj ebenaĵoj de Purley, kaj sur la arbaroj apud Merstham, — kies preĝejeto kuŝis kvazaŭ en nesto de arboj, videbla ĝis kiam la tunelo nin kovris per profunda mallumo. Mi havis tamen apenaŭ la tempon ekvidi la beletan vilaĝon Merstham, — ankoraŭ primitivan, kiam, kun rapideco grade malpliiganta, ni glitis en Redhill an stacidomon — nian unuan kaj solan haltejon. Deturnante min de la fenestreto mi rimarkis, ke ĉiuj miaj kunvojaĝantoj jam malsupreniris, lasinte min sola en la kupeo. Apenaŭ ekmoviĝis la vagonaro, kiam malbonvizaĝulo subite provis turni la pordtenilon, saltante ekstere, por sin altrudi al mia restejo : sed ekkriante la konduktoro kaj portisto lin detiris sur la envagonarejon, dum li kun sulkiĝa

frunto rigardis siajn malhelpintojn. Estis io en lia vizaĝo kaj sintenado kio min ĝojigis, ke al li ne prosperis eniri!

De krepusko iom post iom noktiĝis, kaj la senĉesa balanciĝado de la vagono kune kun la mallumiĝo ekripozigis miajn sentojn. Tamen mi ne havis intencon dormi, sed sidis je la dekstra angulo laŭire de la lokomotivo, metinte mian ĉapelon (je malalta formo) sur la kontraŭan sidlokon.

Mi restis vive sentema al la kelkatempa siblo de l' lokomotivo, dum ni preterrapidiris iun stacidomon, kaj al la takta bato de la feraj radoj ruliĝantaj sur la relfiniĝoj. Ferminte momente la okulojn mi malfermis ilin pro radiluma fulmo, kiu el la okcidenta horizonto anoncis la foriron de l' suno, kaj densa mallumo mal-supreniris de l' ĉielo. Mi baldaŭ distriĝis, pripensante projektojn por la estonteco. La gasflameto de supre ŝanceliĝis, dum ni laŭtsone trairis la relŝanĝilojn. Longtempe kaj fikse mi rigardis la kontraŭan sidlokon, notante senpripense la remburitajn kusenojn kaj dorsapogilon. Neatendite tamen min atentigis mia ĉapelo, lokita, kiel mi jam rakontis, antaŭ mi.... Certe ĝia moviĝo — negrava, sed senintermanka, supren kaj malsupren — ne havas kiel kaŭzon la nuran skuadon de la vagono! Mi rigardadis ĝin scivoleme pli ol timeme, kvankam nedifinebla antaŭsento pri venonta malbono ŝajnis agiti mian animon.

Subite ĝi malrapide leviĝis — plibone : estis levata — kronante homan kapon kaj vizaĝon, kies formo aperis sube! La trajtoj ankoraŭ ne videbliĝis, ĉar ilin kovris ŝajna speco de koltuko, kiu konturigis la formon de la nazo.

La kapo senhalte leviĝadis ĝis ĝi atingis la altecon de la mia — tiam la koltuko malrapide detiriĝis, malkaŝante la trajtojn palegajn kaj malbeligitajn de viro pli ol mezaĝa! Mankis unu okulo : la vangoj, precipe la dekstra, estis profunde sulkigitaj per ruĝaj tranĉoj, el kies unu ŝajne elfluis sango. La alia okulo estis fermita. Rigardante pli atente, mi notis, ke unuflanke la vizaĝo estis tute nigrigita kaj diverskolorigita, kvazaŭ kontuzita pro antaŭmorta tertrenado, dum la grizaj haroj videblaj sub la ĉapelo dense kungluiĝis pro sangverŝo! De sube, speco de nebulo elkaŝis la korpon (se vera korpo ekzistas). Rigidigita pro timo, mi fiksas la okulojn sur ĉi tiun teruran aĵon — kvazaŭ perdinte la povon de movo, freneze premante min kontraŭ la sidlokon : la vizaĝo tamen havis por mi iom da allogo, malebligante, ke mi forturnu mian rigardon. Estas dube, ĉu iaokaze mi estus min retirinta de mia

loko pro tio, ke fine formovinte unu momenton la okulojn, mi observis la staton tute aliigitan de la kupeo. Planke apud la alia pordo kuŝis lageto de sango! La kusenoj ankaŭ — je mia naŭza mirego — vidigis postesignojn de morta batalo, kaj proksime de la alarmilo estis sangmakulitaj fingrosignoj, kvazaŭ de iu, kiu vane provis ĝin atingi! La fenestretoj kaj la pordoj ambaŭ ŝajnis ŝprucigitaj per tiu terura fluidaĵo — tiel facile de mi nuntempe imageblaj kiel tiam videblaj. Aŭdiĝis malproksima siblado, kaj la vagonaro ŝajne enprofundiĝis en tunelon.

Mi kredis, ke mi vidas sur la planko de la vagono du homajn formojn. Mi sentis tuj malvarman enfluon de l' nokta vento. Mi observis, ke pordo estas malfermita, dum unu formo subenglitis sur la fervojon, la pordo refermiĝis egale senbrue, kiel ĝi antaŭe malfermiĝis, sed nur post kiam per rapida ekvido mi rimarkis la saman ruĝan abomenindaĵon sur la ŝtupeto! Baldaŭ (ŝajnis al mi) la sama terura palega vizaĝo aperis ekster ĉiu fenestreto, min rigardante kvazaŭ per okuloj riproĉplenaj. La vagonaro ekmalrapidis, mi sentis min svenema, kaj

— Bileton, sinjoro, mi petas, — diris la oficisto ĉe Preston Park' a stacidomo, malfermante la pordon.

La malvarmeta enblovo de vento min refreŝigis kaj rekonsciigis. Mi murmuris duonvoĉe :

— Abonbileton.

— Ĉu vi sentas vin malsana. Sinjoro? — li daŭrigis. Vi ne havas bonan mienon.

Mi respondis, ke ĝi estas nur pasanta spasma, sed ke mi volas eliri el la vagono, notinte antaŭe la numeron je la interna pordflanko.

Post longa tempo mi okaze sciis de individuo, kiu de longe ekŝiĝis el la servado ĉe la fervoja kompanio inter Londono kaj Brighton, la strangan fakton, ke la kupeo, scenejo de mia veturado, portis la saman numeron kiel tiu okupita de la malfeliĉa Sinjoro Gould, kiun mortigis sentaŭgulo nomita Lefroy en Junio 1881. Turninte min poste al la ĵurnalrakonto mi trovis, ke la detaloj pri la mortigo mirege akordiĝas kun la suprediritaj.

D. H. LAMBERT.

PENSOJ DE HENĈJO¹

DE

ANATOLE FRANCE.

I

La homoj, bestoj, ŝtonoj pligrandiĝas alproksimiĝante, kaj fariĝas grandegaj, kiam ili min apudestas. Mi, ne. Mi, restas ĉiam egale granda, kie ajn mi estas.

II

Kiam la mastro prezentas al mi sub la tablo sian manĝaĵon, kiun li tuj metos en sian buŝon, ĝi estas por tenti min, kaj min puni, se mi cedos al la tento. Ĉar mi ne povas kredi, ke li senigus sin por mi.

III

La hundaodoro estas bonega.

IV

Mia mastro varmigas min, kiam mi kuŝas malantaŭ li sur lia apogseĝo. Kaj la kaŭzo de tio estas, ke li estas dio. Ekzistas ankaŭ, antaŭ la kameno, varma ŝtonplato. Tiu ŝtonplato estas dia.

V

Mi parolas, kiam mi volas. El la buŝo de l' mastro eliras ankaŭ sonoj, kiuj formas sencojn. Sed tiuj sencoj estas multe malpli klaraj ol tiuj, kiujn mi esprimas per la sonoj de mia voĉo. En mia buŝo ĉio havas sencon. En tiu de l' mastro, estas multaj vanaj bruoj. Malfacile kaj necese estas diveni la penson de l' mastro.

1. Henĉjo (france, *Riquet*) estas la hundeto de la kvieta kaj ironiema filozofa Bergeret, per kies trajtoj la aŭtoro sin pentris mem tiel trafe.

VI

Manĝi estas bone. Esti manĝinta, estas plibone. Ĉar la malamiko, kiu atentis vin por rabi vian manĝaĵon, estas rapidira kaj subtila.

VII

Ĉio pasas kaj intersekvas. Mi sola restadas.

VIII

Mi estas ĉiam ĉe la mezo de ĉio, kaj la homoj, bestoj kaj aĵoj staras ordigite, malamikaj aŭ favoraj, ĉirkaŭ mi.

IX

Dormante oni vidas homojn, domojn, arbojn, agrablajn formojn kaj terurajn formojn. Kaj, kiam oni vekigas, tiuj formoj malaperis.

X

Medito. — Mi amas mian mastron Bergeret pro tio, ke li estas potenca kaj terura.

XI

Ago, pro kiu oni estas batita, estas malbona ago. Ago, pro kiu oni ricevis karesojn aŭ manĝaĵon, estas bona ago.

XII

Kiam la nokto falas, malbonfaremaj potencoj vagas ĉirkaŭ la domo. Mi bojas, por ke la mastro, avertita, forpelu ilin.

XIII

Preĝo. — Ho mia mastro Bergeret, dio de l' buĉado, mi cin adoras. Kiam terura, estu laŭdata! Estu laŭdata, kiam favora! Mi rampas antaŭ ciaj piedoj, mi lekas al ci la manojn. Ci estas tre granda kaj tre bela, kiam ci manĝegas, antaŭ la pretigita tablo, sufiĉegajn viandojn. Ci estas tre granda kaj tre bela, kiam, ŝprucigante la flamon el maldika peceto da ligno, ci ŝanĝas la nokton en tagon. Konservu min en cia domo, eksklusive de ia alia hundo.

Kaj ci, Anĝeliko, la kuiristino, tre bona kaj tre granda diaĵo, mi timas kaj respektegas cin, por ke ci donu al mi multon por manĝi.

XIV

Hundo, kiu ne kompatas al la homoj, kaj kiu malestimas la feliŝojn, kolektiĝintajn en la domo de l' mastro, travivas vagan kaj mizeran vivon.

XV

Unu tagon, traborita kruĉego, plena de akvo, kiu trairis la salonon, malsekigis la pargeton. Mi konjektas, ke tiu malpurema kruĉego ricevis postvangofrapadon.

XVI

La homoj ĝuas la dian kapablon malfermi ĉiujn pordojn. Mi povas malfermi senhelpe nur malmultajn. La pordoj estas grandaj feliŝoj, kiuj ne obeas volonte al la hundoj.

, XVII

La vivo de hundo estas plena de danĝeroj. Kaj por eviti la suferon, oni devas vigle atenti ĉiuhore, dum la manĝoj, kaj eĉ dum la dorimo.

XVIII

Oni scias neniam, ĉu oni agis bone kontraŭ la homoj. Oni devas ilin adori, ne penante ilin kompreni. Ilia saĝo estas mistera.

XIX

Alvoko. — Ho Timo, Timo noblega kaj patrina, Timo sankta kaj sava, enpenetru min, plenigu min en okazo de danĝero, por ke mi evitu tion, kio povus malutili al mi, kaj por malhelpi, ke, jetante min al malamiko, mi suferos pro mia singardemo.

XX

Ekzistas veturiloj, kiujn ĉevaloj trenas sur la stratoj. Ili estas teruraj. Ekzistas veturiloj, kiuj kuras propramove, blovante bruege. Ĉi tiuj ankaŭ estas plenaj de malamikeco. La homoj en ĉifonajaj vestoj estas malamindaj, kaj ankaŭ tiuj, kiuj portas korbon sur la kapo, aŭ kiuj rulas barelon. Mi ne amas la infanojn, kiuj, serĉante kaj evitante unu alian, kuras kaj kriegas sur la stratoj. La mondo estas plena de malamikaj, timegindaj aferoj.

El franca lingvo tradukis

GASTON MOCH.

STANCOJ AL MANJO¹

DE

MAURICE BOUKAY.

Manjo, jen aperas suno,
Jen printempo, jen vekigo,
Jen la ĉiopova amo....
En la bosko jen la nesto,
Jen ektremas la tremeto
De la blu', de l'or', de l'rozoj.

Largaj viaj en okuloj
Mi ĝuados la ĉielon,
De vi dolĉan ebriigon....
Inter viaj blankaj brakoj
Mi lulados mian revon
Kaj svenantan la deziron.

Verŝu, verŝu viajn kisojn
Al la nesatemaj sentoj,
Verŝu ĝis la lasta guto....
Vi, kruela kara koro,
Morgaŭ trompos mian amon;
Mi vin havos ĉi vesperon!

Vane nin perfidas lipoj,
Kiujn kisas niaj kisoj,
Se nur belaj estas lipoj!...
For de ni, for, vanaj diroj,
Ni nin amu! Flugas tagoj,
Kaj frenezi estas horo....

El franca lingvo tradukis

CAMILLE AYMONIER.

1. La muziko, de Paul Delmet, estas aĉetebla ĉe : H. GREON, Eldonisto, Paris,
(franca titolo : Stances à Manon).

LA STELO DE L' AMO

DE

ALFRED DE MUSSET.

O stelo vespera, el malproksimeco
Post suna subiro tra nuboj vi brilas;
Staranta ĉiele en blua palaco,
Vi kion malsupren rigardas?

Ventego foriĝas; jam preskaŭ kvieta
Arbaro tremanta surploras erikon.
La noktpapilio per kuro malpeza
Trairas balzaman kamparon.

Vi kion serĉadas sur tero dormanta?
Sed jam al la montoj vi malsupreniras,
Per melankolia rigardo rideta;
Nun malaperante vi treme briletas.

O stelo falanta sur verdan monteton,
Argenta larmeto sur nokta mantelo,
Vi, kiu rigardas marŝantan paŝtiston
Dum paŝo post paŝo lin sekvas brutaro,
Nu, kien vi iras en nokto grandega?
Ĉu serĉas vi liton ĉe l' kanoj de l' bordo?
Ĉu falos vi bela je l' horo silenta
En akvon profundan simile al perlo?

Se devas vi morti, se kapon blondharan
Vi devas dronigi en maron vastegan,
Ne tuj malaperu, momente nur, haltu,
O stelo de l' amo, ĉielon ne lasu.

El franca lingvo tradukis

G. STROELE.

PIRAMO KAJ THISBE

Estis Piramo plej bela el ĉiuj junuloj, kaj Thisbe'
Multe supera al ĉiuj knabinoj Orientnaskitaj.
Ili loĝadis en domoj najbaraj, en lokoj, en kiuj
Semiramiso per muroj el brikoj zonadis ĉefurbon.
De najbareco devenis rilatoj kaj sentoj unuaj.
Amo grandiĝis per tempo; kaj ili deziris edziĝon :
Ve! malpermesis ĝin patroj. Sed ambaŭ ne povis malhelpi,
Ke reciproka amego ne korojn bruligas ardantajn.
Ili, fidante neniun, per gestoj kaj signoj parolis.
Sed ju pli fajro kaŝiĝas, des pli ĝi perforte manĝegas.
Muro, komuna al ambaŭ loĝejo, enhavis fendeton
Tute mallarĝan; kaj ĝi mem datumis de mura konstruo.
Tiun difekton, de multaj jarcentoj, neniu rimarkis.
Kion sed amo ne sentas? Tuj vi ĝin ekvidis, amantoj,
Kaj je ĝi faris voĉvojon; ĉar tra ĝi amplenaj paroloj
Povis senriske trairi, portite sur eta murmuro.
Ofte Piramo kaj Thisbe' ĉi tien kaj tien haltadis,
Por reciprokan, venantan el buŝoj, alspiri blovadon.
« Muro ĵaluza, li diris, vi estas barilo por amo.
Kial do vi malpermesas, ke niaj du korpoj kuniĝu?
Se mi tro petas, malfermu al kisoj liberan aliron.
Sed ni ne estas maldankaj, kaj devas konfesi la veron :
Dank' al vi niaj paroloj transiras ĝis karaj oreloj. »
Kiam li multe parolis pri sorto kruela, je nokto
Ili sin diris adiaŭ; kaj ĉiu, sur flankon de muro
Sia, almetis kisadon, ve! kiu ne transen trapasis.
Kiam, Aŭroro sekvanta de nokto forpelis astraron,
Sunaj radioj sekigis herbaĵojn pro roso malsekajn.
Ili en loko kutima kunvenas. Per eta murmuro,
Ili, unue plendinte, decidas ekuzi silenton
Noktan, por trompi gardantojn kaj provi foriron el pordoj.
Ili eliros el domo, eĉ murojn de urbo forlasos.
Por ne erari kaj vagi sencele tra vasta kamparo,
Ili kunvenos al tombo de Nino, sin kaŝos sub ombro
Arba; ĉar tie troviĝas, kovrita de neĝa fruktaro,

1. Eltirita el la tradukado de Ovidiaj Metamorfozoj (Lib. IV, vers. 55 ĝis 166).

Arbo morusa tre densa, kaj flanko malvarma fontano.
 Ambaŭ konsentas. Dum tro malrapide la suno subiras
 En Oceanon, el sama marondo suriras la nokto.
 En mallumaĵoj la lerta Thisbeo turnigas pordhokojn,
 Trompas gardantojn, eliras : ŝi baldaŭ, kovrinte vizagojn,
 Trafas la tombon, kaj fine sidiĝas sub arbo montrita.
 Amo ŝin faris kuraĝa. Subite alvenas leono,
 Lipojn havante malsekajn pro nova buĉado de bovoj,
 Kiu sin sensoifigi deziris en fonto proksima.
 De malproksime ĝin vidas Thisbeo, sub lunaj radioj,
 Kaj ŝi forkuras en kavon malluman per paŝo tremanta ;
 Sed forkurante ŝi perdas vualon sur dorso flirtantan.
 Kiam leono kruela satigis per trinko soifon,
 Ĝi en arbaron reiras, sed trovas okaze vualon,
 Kies per buŝo sangplena maldikan ĝi ŝiras teksaĵon.

Dume Piramo, ĉar li pli malfrue eliris, rimarkas
 Nepriteblajn postsignojn de besto sur sablo markitajn ;
 Li tuj paliĝas ; sed poste, vidinte vestaĵon kovritan
 Tutan de sango : « Du unu nur nokto mortigos amantojn,
 Diris li : tamen ŝi longan meritis vivadon. Mi estas
 La kulpigoto la sola ; mi vin pereigis, plendinda ;
 Ĉar mi konsilis vin veni en lokon tro danĝeroplanan,
 Kaj mi ne venis unua. Ha ! korpon disŝiru la mian,
 Ha ! dispecigu per ungoj viscerojn de krima amanto,
 Bestoj sovaĝaj, leonoj loĝantaj en tiu ŝtonego :
 Petas sed morton nur malkuraĝulo. » Vualon de Thisbe',
 De li prenitan, li kroĉas en ombro de arbo montrita,
 Veston konitan kovrinte per larmoj, per ŝmacoj pasiaj.
 « Same, li diris, vi tuje sorbiĝos de sango la mia. »
 Kaj li ferglavon el ingo tiritan tra korpo trapuŝas,
 Poste mortante ĝin tiras rapide el vundo varmeta.
 Teren sur dorso li falas, dum ŝprucas la sango aeren.
 Tiel, tuj kiam fendeto fariĝas en tubo el plumbo
 Jam difektita, tuj kaj malproksimen tra truo mallarĝa
 Akvo siblante ĵetiĝas, per frapoj rompante aeron.
 Fruktoj de arbo, pro ŝpruco de sanga pluvado fariĝas
 Nigraj, dum, malsekigite de sama fluado, radiko
 Ekkolorigas pendantajn morusojn de ruĝa koloro.

Kvankam ŝi ĉiam tremadas, ŝi tamen revenas, timante
 Tro atendigi amanton ; kaj ŝi lin okule kaj kore

Serĉas, por al li rakonti danĝerojn de ŝi mem riskitajn.
 Kvankam ŝi lokon rekonas, ŝin tamen ŝancelas ŝanĝita
 Formo de arbo, kaj nigra koloro de fruktoj. Sed dum ŝi
 Dubas, ŝi korpon ekvidas sur tero sangplena kuŝantan
 Kaj baraktantan : tuj ŝi reenpaŝas ; pli pala ol bukso
 Ŝia vizaĝo aperas ; ŝi tremas, simila al ondo,
 Kiam malforta bloveto de lago vibrigis supraĵon.
 Fine ŝi rekonsciiĝas, kaj sian rekonas amanton.
 Tiam ŝi bruston ekfrapas per batoj sonore bruantaj,
 Ŝiras hararon, kaj korpon amatan en brakoj preninte,
 Vundon ŝi lavas per ploroj, kaj larmojn kun sango fluanta
 Miksas, amplenajn sur frunton malvarman metinte ŝmacadojn.
 « Kia ve ! malfeliĉego, Piramo, vin el mi tiregis ?
 Mia Piramo, respondu. Jen via Thisbeo karega,
 Kiu vin vokas ; aŭskultu, kaj frunton relevu kuŝantan. »
 Nomon Thisbean aŭdinte, okulojn pro morto jam pezajn
 Pene malfermas Piramo, ŝin vidas, kaj tuje refermas.
 Tiam ŝi sian rekonas vestaĵon, kaj vidas apude
 Ingon je glavo malplenan : « Ha ! malfeliĉulo, vin via
 Mano kaj amo mortigis : sed en mi troviĝas sentima
 Mano kaj amo ; ĝi donos por morti sufiĉe da fortoj.
 Mi vin malvivan kuniros, mi. kaŭzo plendinda de morto,
 Kaj kunulino fariĝos. Ĉar sola la morto vin el mi
 Povis disigi, nu ! ĝi mem ne povos min el vi disigi.
 Tamen aŭskultu petegojn, kaj miaj vin preĝoj kortuŝu,
 Ho malfeliĉaj gepatroj, vi miaj kaj same vi liaj ;
 Amo nin ligis malfrue, kaj lasta momento alvenis ;
 Ne malpermesu, ke ambaŭ ripozu en sama tombejo.
 Kaj vi, ho arbo, vi, kies branĉaro nun unu nur korpon
 Kovras mizeran, vi, baldaŭ kovronte la duan kadavron,
 Signojn de buĉo konservu ; kaj nigrajn, emblemo funebra,
 Ĉiam produktu berarojn, memore de sango duobla. »
 Diris ŝi ; kaj ŝi, metinte la pinton de glavo sub bruston,
 Falis sur feron ankoraŭ varmetan pro sango Pirama.
 Ŝian aŭskultis deziron la dioj, aŭskultis gepatroj.
 Frukto fariĝas sangruĝa tuj kiam ĝi ekmaturiĝas :
 Kaj de ŝtiparo restaĵoj ripozas en urno la sama.

El latina lingvo tradukis.

D^{ro} VALLIENNE.

LA PREMIITOJ DE NIA KONKURSO

En la Julia numero de « La Revuo » ni publikigis la tre interesan raporton de R^o Boirac, la eminenta Prezidanto de la Juĝintaro de nia konkurso.

Tiu raporto donis nur la titolojn de la verkoj premiitaj, ne la nomojn de la aŭtoroj, kiujn ni volis nur publike konigi dum la festo de l' 17 de Aŭgusto de ni donita al niaj Legantoj.

LISTO DE LA PREMIITOJ

1 ^a Premio :	S ^o RENÉ ARTIGUES, Versailles.
2 ^a —	S ^o VICENTE INGLADA Y ORS, Valencia.
3 ^a —	S ^o H. HODLER, Genève.
1 ^a Mencio :	D ^o RAYMOND VAN MELCKEBEKE, Anvers.
2 ^a —	S ^o JOHN ELLIS, Keighley.
3 ^a —	S ^o BOUCON, Annecy.
4 ^a —	S ^{ino} VALLIENNE, Malakoff.
5 ^a —	D ^o P. GAMBIER, Loudun.
6 ^a —	S ^o E. DELIGNY, Saint-Omer.
7 ^a —	S ^o H. J. BULTHUIS, S ^t . Gravenhage.
8 ^a —	S ^o TRINITÉ, Paris.

La Redakcio de « La Revuo » tre ĝojis konstatante, ke la rezultato de tiu anonima konkurso, juĝita de internacia juĝantaro, estis mem tiel internacia, ĉar la kvin unuaj premiitoj apartenas al kvin mal samaj nacioj.

Ankaŭ por ni estas granda honoro, ke tiel lertaj kaj famekonataj samideanoj partoprenis en nia konkurso. Ni petas ilin akcepti la esprimon de niaj koraj dankoj kaj de niaj varmaj gratuloj.

Ni ĉi tie publikigas la tri unuajn premiitajn verkojn, kaj espereble pli mal/rue publikigos kelkajn el la aliajn.

LA FILINO DE LA FEINOJ

Esperanta fabelo.

(Unua premio de nia konkurso).

I

Kvankam ĝin montras nenia landkartaro, tamen la lando de la feinoj ekzistas, kiun ofte vizitis ĉiuj revemuloj kaj fantaziuloj; ili ja scias, ke ĝi estas rava kaj sorĉa lando, simila je vastega ĝardeno, kie, la tutan jaron, floradas nekonataj floroj, kreskadas arboj ĉiamverdaj, fluadas arĝentaj riveroj kaj pepadas oraj birdoj, kies melodia kanto neniel pensigas pri la verkoj de niaj nuntempaj muzikistoj. Tie, la suno senripoze disĵetas ĝojan radiaron sur la fruktodonan teron, kiu, pluvon ne bezonante, ĉiam surportas riĉegajn rikoltojn; tie, facila venteto moderigas la varmon de l' tagastro, konsistigante la sezonojn el printempo ĉiama.

Pri la loĝantaro de ĉi tiu mirinda lando estas senutile insisti, ĉar, se malkleruloj ankoraŭ troviĝas nekonantaj la landon de la feinoj, ĉiu homo, inda je tiu nomo, jam de sia frua infaneco konatiĝis kun la feinoj, ilin amis, ilin admiris kaj kriis al ili por helpo, okaze de disrevigaj projektoj aŭ de forflugemaj iluzioj! kaj, kvankam en la fabeloj ili ofte sin kaŝas sub la formo de maljunulino aŭ de ĝiba almozulino kun kroĉaj nazo kaj mentono, tamen, ĉiufoje, kiam oni imagas al si feinon, ŝi prezentigas al la homaj okuloj kiel altkreska kaj eleganta belulino, kun bukla hararo ondanta sur nudaj ŝultroj, kun admirindaj brakoj kaj delikataj manetoj, el kiuj unu sin apogas sur longa ora bastono, kun trenaja diverskolora robo el nepriskribebla ŝtofo, tra kies flanko malfermaĵo eliĝas kruroj sendifektaj.

Tiaj ankaŭ ili estas en sia sorĉa lando, kaj tiaj ili estis en la tempo, kiam okazis la mirinda aventuro, kiun al vi, karaj legantoj, mi tuj ekrakontos.

II

Iam, la feinoj estis festintaj la nomtagon de sia reĝino; en ŝia palaco, el lazura marmoro, solena festeno estis ilin kuniginta, kaj la plej strangaj manĝaĵoj estis alportitaj sur la oran manĝotablon:

formikaj koroj trapikitaj per abela pikilo kaj kuiritaj sur la flamo de lampiro; ovaĵo el kulaj ovoĵ; akridaĵo rostita; salato el konvalaj floretoj, k. t. p., k. t. p.. La feinoj laŭvole satiĝis per tiu malpeza nutraĵo, kiu tamen plene sufiĉas por tiel delikataj kreitaĵoj. Eĉ, kiam ili eliris el la palaco por promenadi en la paradizaj ĝardenoj, ili estis iom ebrietaj pro troa trinkado, el floraj kalikoj, de matena roso, likvoro plej ŝatata de la feinaro.

Sed, dum la ebrieco malbonigas la homojn, ĝi kontraŭe dolĉigas la koron de la feinoj kaj ilin bonhumorigas. Ili do promenadis laŭ disaj grupetoj, babiladante pri amaj aferoj, el kio ĉiam konsistas la konversacio de la feinoj, kiel ankaŭ de la mortemulinoj.

Subite, aŭdiĝis ekkrieto kaj ia feino, kiu marŝis antaŭ siaj kunulinoj, ilin alvokis, signodonante, ke ili rapidu :

— Vidu fratinoj, — ŝi diris al la alkurintinoj, — vidu kion mi ĵus ektrovis!

Kaj ŝi, mirante, montris infanineton, apenaŭ unutagan, kuŝantan sub la folioj de dikega brasiko, kiu estas, kiel ŝcias multaj, naskema Pegono ¹.

Scivole kaj jam ameme sin klinis la feinoj al la senkulpa kreitaĵo, kies vizaĝo lilia, meze de la verda foliaro, ŝajnis la plej bela el ĉiuj floroj de l' sorĉa ĝardeno.

La reĝino siavice alproksimiĝis, momenton enpensiĝis, kaj fine parolis per voĉo pli dolĉa ol la kanto de enamiganta turtino :

— Ĉar ni trovis ĉi tiun etulinon en la tago de mia nomfesto, mi volas, ke ŝi fariĝu la plej bela kaj la plej feliĉa el ĉiuj estintaj, estantaj kaj estontaj estaĵoj! Por tio, ĉiu el ni faru al ŝi po unu donaco, tiamaniere, ke ŝi estu fine provizita je ĉiuj eblaj perfekt-aĵoj!

Kaj unu post alia, la feinoj komencis donacadi al la infanineto.

— Ŝi havu, — diris la unua, — okulojn nigrajn kaj vaste fajrajn, kiel tiuj de Hispanino!

— Mi donacas al ŝi, — diris la dua, — tian hararon blondan, longan kaj bukloriĉan, kian oni vidas ĉe la Germaninoj!

— Ŝiaj vangoj estu tiel delikataj kiel matura persiko, — aldonis la tria; — ŝia frunto paligu la liliojn; ŝiaj oreloj similu travideblajn markonketojn; kaj ŝian admirindan kapon, kiel gracia kolono, subportu kolo sendifekta!

Sinsekve la feinoj antaŭdonis al la estonta belulino la diafanecon

1. En Francujo, kiam infano demandas siajn gepatrojn pri sia naskiĝo, ili kutime respondas, ke ĝi estas trovita sub brasiko.

de Anglino, la ĉarmon de Rusino, la brakojn, ŝultrojn kaj bruston de Italino, la elegantecon de Francino, k. t. p., k. t. p..

Laste parolis la reĝino kaj diris :

— Ĉiam restu pura kaj virga nia filino, kaj tamen donu plenan kaj netakseblan feliĉon al ĉiuj, kiuj enamigos en ŝin! »

Kaj ŝi prenis la etulinon sur siajn brakojn, ŝin kisis kaj portis en la palacon, kie ĉiuj feinoj laŭvice zorgis pri ŝia nutrado, lulado, vartado kaj edukado.

III

La tagon, kiam la knabino fariĝis dek-okjara, la feinoj are kunvenis en salonon de la reĝina palaco kaj, post diversaj paroladoj kaj diskutadoj, decidis, ke ŝi devos, dum kelkaj jaroj, vojaĝadi eksteren, pliperfektigonte tra la mondo sian edukitecon. Ŝi estis tiam la plej ĉarma belulino, kiun oni povas imagi. Ŝia korpo superis la plej neriproĉindajn ĉefverkojn de la antikva kaj nuntempa skulptarto. Ŝiaj movoj, ŝia irado, ŝia sintenado montriĝis nekredeble graciaj, kaj kiam ŝi dancis sur la herbaro de l' ĝardenoj, eĉ la feinoj vane provis ŝin imiti; ŝi estis altkreska, kun ŝultroj larĝaj kaj mole deklivaj, kun koksoj dolĉe kurбай kiel artoplana amforo; sub admirinda brusto, ŝia talio tiom mallarĝiĝis, ke ĝin ŝi preskaŭ povus zoni per sia ĉirkaŭkolo! Oni apenaŭ komprenis, kiel povas ŝin porti tiaj malgrandaj piedoj, kaj oni ekmirigis konstatante, ke ŝiaj manetoj havas nekredeblan forton. Priskribi ŝian vizaĝon estus entrepreno malfacila! Antaŭ ĉio oni rimarkis nigrajn okulojn, akre kontrastantajn orajn brovojn kaj riĉegan hararon, en kiu kunmiksiĝis ĉiuj plej diversaj nuancoj de l' blond-eco : grengarba flavo, sunradia oro, kaŝtana helbruno kaj kupra ruĝo. Nenia perlo atingis la blankecon de ŝiaj dentoj, nenia rubenò la ruĝecon de ŝiaj lipoj, nenia kamelio la delikatecon de ŝia haŭto!

Ni ne forgesu aldoni, ke kompreneble ŝi posedis ĉiujn plej ŝatindajn ecojn de l' koro, de l' spirito kaj de l' karaktero.

Resume, ŝi estis la plej admirinda el ĉiuj vivantaj kreitaĵoj. Nur oni povis riproĉi al ŝi iom da strangeco, pro tiom da kontraŭaj belaĵoj kunigitaj sur ŝiaj korpo kaj vizaĝo.

Ĉar estis decidite, ke ŝi bezonas vojaĝadi kaj konatiĝi kun la homoj, iun tagon, akompanata de unu el la feinoj, kiu prenis sur sin la formon de respektinda onklino, la junulino ploreĝante

adiaŭis la tutan feinaron. Ambaŭ migrontinoj suriris la flugilojn de grandega drako, kiu nevidite ilin transportis Rusujon.

IV

La unuan fojon, kiam ŝi aperis en balo, ĉiuj ekmiregis, vidante tiel belan kaj strangan fraŭlinon. Sed baldaŭ la impresoj pri strangeco superis la impreson pri beleco. Kelke da virinoj komencis jaluze rideti; pro flatemo ilin imitis junuloj, kaj iom post iom eklevetiĝis mallaŭta murmurado:

— Ĉu vi vidas?... Kio estas tio ĉi?... Tiaj larĝaj ŝultroj kun tia maldika talio!... Kaj kia brusto!... Tiel vaste nigraj okuloj kun blonda hararo!... Blonda?... Tute ne, ruĝa! Ne! flava... ne! helbruna!... Ŝi estas tro altkreska!... Ŝiaj moviĝoj estas malkonvene flekseblaj!... El kie ŝi venas?... Kie ŝin konas?... k. t. p., k. t. p..

La murmurado plilaŭtigadis, ĝis ĝi fariĝis mallaŭda bruego.

Nur kelkaj seriozuloj, impresitaj de tia neniam vidita beleco, provis kontraŭbatali la atakantojn; ilin oni tiel mokis kiel ŝin mem; ilin oni nomis stranguloj, fantaziuloj, apartiĝemuloj, k. t. p.... La mokadon, la riproĉojn, la malŝaton ili elportis kuraĝe, senlace rebatis ĉiujn mallaŭdojn de la enviuloj, kaj, ĉar la fraŭlino estis ilin unufoje rigardinta per siaj sorĉaj okuloj, ili tuj enamiĝis en ŝin kaj de tiam ŝin sentis plene feliĉaj!

Tagon post tago, aliĝis al tiu malgranda kerno novaj admirantoj logitaj de la nekonata belulino; sed la plimulto daŭrigis malŝati ŝian belecon kaj ridi je ŝiaj senegalaj ecoj.

Same okazis en Svedujo, en Norvegujo, en Danujo sinsekve vizititaj de la junulino. Kelke da fervoraj amantoj; multe da insultantaj malamikoj.

V

Tiam ŝi kaj ŝia akompanantino decidis iri Francujon, kies anoj, oni diras, tre ŝatas la belajn virinojn. Efektive, en tiu lando estis al ŝi pli bone. Kompreneble, multaj ankoraŭ ridis je ŝia strangeco, multaj ŝin mokis kaj eĉ rifuzis ŝin ekrigardi; sed ĉar la plej famaj eminentuloj en Parizo kaj en aliaj gravaj urboj interesiĝis pri ŝi, laŭte proklamis ŝian belecon kaj al ĝi kantadis laŭdojn, iom post iom la popolamaso, kiel kutime, ekiris sur la vojon montritan de ĝiaj kondukantoj. En ĉiuj partoj de la lando, homoj ĉiurangaj konatiĝis kun la filino de la feinoj, kaj ŝin amis. Plej strange

estas, ke nenia ĵaluzeco ekzistis inter la ĉiam pli kaj pli multaj amantoj de la junulino. Kontraŭe, tuj kiam iu viro eksentis amegon al ŝi, li tuj kuris al siaj amikoj dirante :

— Ĉu vi konas la okan mirindaĵon de l'mondo? Kia belulino! Kaj tiel ĉarme stranga! Rapidu konatiĝi kun ŝi! Vi, kiel mi mem, ŝin amos kaj via feliĉo estos nepriskribebla!

Kaj ja tiel okazis....

La famo pri la filino de la feinoj transflugis la landlimojn de Francujo; ĝi dissemiĝis, disvastiĝis ĉiufanken, kaj tia scivolemo ĉie vekiĝis, ke tiama poeto ĝin esprimis ekkriante : « En la mondon venis nova sento! »

Tial Anglujo, Germanujo, Italujo, Hispanujo, eĉ la plej malproksimaj landoj, siavice venigis al si la ĉarmulinon kaj ĝojis ŝin akceptinte, ĉar ĉiu popolo malkovris en ŝi la belaĵojn, kiujn ĝi plej multe ŝatas kaj kiun ĝi kutimas admiri ĉe siaj aninoj.

VI

Pasis kelke da jaroj kaj la venko de la belega fraŭlino ĉiutage plikredebliĝis. Ĉiutage malpliĝis la nombro de ŝiaj malŝatantoj; ĉiutage multobliĝis la nombro de ŝiaj admirantoj; kaj sciigoj pri ŝia sukceso, per flugiloj de facila vento, alvenis en la landon de la feinoj, kiuj kune ĝojadis kaj sin reciproke gratulis.

Fine venis la tago de l' triumfo!

Kelkaj el la plej fervoraj amantoj de la belulino iam decidis, ke ili ŝin venigos en iun difinitan lokon, kie ili solene ŝin festos, gloros, amindumos kaj precipe dankos pro la feliĉo, kiun ili de ŝi ricevis!

La afero okazis en malgranda apudmara urbeto kaj estis tia triumfo por la fraŭlino kaj tia ĝojigo por ŝiaj amantoj, ke ili neniam forgesos la neforgeseblan semajnon pasigitan en Bulonjo-ĉe-maro!

Kompreneble el ĉiuj landoj antaŭe vizititaj de la ĉarmulino estis alvenintaj ŝiaj unuaj kaj ĉiam fidelaj admirantoj, kaj la bela amatino senprefere sin montris same afabla, dolĉa kaj dankema al ĉiuj siaj amikoj novaj aŭ malnovaj, junaj aŭ maljunaj, riĉaj aŭ malriĉaj, belaj aŭ malbelaj. Cetere, pro la ricevita ĝojo, ĉiuj estis junaj, kaj riĉaj, kaj belaj!

Sed ju pli granda estas feliĉo, des pli ĝi postlasas en la homaj koroj deziron pri renovigo. Tro bela estas la filino de la feinoj,

por ke unusemajna amindumado povu por ĉiam kontentigi ŝiajn amegantojn. Ili do decidis, ke la festo rekomenciĝos, kaj, antaŭ kelkaj monatoj, ĝi rekomenciĝis en Svisujo.

Antaŭ dek-naŭ jarcentoj, tri reĝoj orientaj, portantaj oron, aromon kaj mirhon, marŝadis tra senlimaj dezertoj, celante malgrandan urbon; tiam ankaŭ, sur alia vojo, iradis paŝtistoj pelante antaŭen siajn multenombrajn brutarojn; kaj ĉies okuloj avide rigardis radiantan stelon, kiu montris al ili la vojon al nova estonteco!

Tiel same, vidu! El ĉiuj partoj de l' terglobo, homoj ĉiunaciaj, ĉiurangaj, ĉiuagaj, sur centoj da diversaj vojoj, rapidas al malgranda Eŭropa lando, kaj ĉies okuloj avide rigardas verdan stelon, kiu montras al ili la vojon al nova estonteco!

Genevo! Genevo! En la koro de la filino de l' feinoj, en la koro de ĉiuj ŝiaj amantoj, tiu ĉi nomo por ĉiam estas enskribita, flanke de l' vorto Bulonjo!

Sub suno origanta la supron de l' majesta montaro kaj rebrilanta en la senmova spegulo de l' lazura lago, sep tagojn triumfis la belulino, sep tagojn ŝin adoris ŝiaj anoj feliĉegaj, sep tagojn ŝi disverŝis sur ilin la fajron de siaj sorĉaj okuloj, la mielon de sia dolĉa parolo, sep tagojn, kiuj forflugis kiel sep minutoj!

Adiaŭante unu la alian, ĉiuj diris: « Ĝis la revido! » ĉar de nun ili ĉiujare renovigos *sian semajnon*, kaj Anglujo estas elektita por la venonta kunveno....

Ĉiam pli kaj pli multenombraj estas kaj estos la amantoj de la belulino; kaj, ĉar pro sia amo al ŝi, pro influo de ŝiaj admirindaj ecoj, ili fariĝas pli bonaj, pli frataj, pli pacemaj kaj pli inteligentaj ol la malmultaj skeptikuloj, kiuj kontraŭstaras ankoraŭ, la feinoj, vidante, kian bonon ilia filino alportis en la mondon kaj ĝojante pro sia filinigo, unu lastan fojon are kunvenis en la palacon de la reĝino kaj decidis, ke la juneco, la beleco kaj ĉiuj ecoj de la fraŭlino daŭrados eterne, ke ŝi neniam difektiĝos, neniam maljuniĝos, unuvorte ĉiam restos sama por la ĝojo kaj feliĉo de la enamiĝinta homaro!

RENÉ ARTIGUES.

LA KRISTOFIGURO DE LA LUMO

Rakonto.

(*Dua premio de nia konkurso*).

La preĝejtura horloĝo estis ĵus elbatinta la dek-duan noktan horon. Densa mallumo ĉie regis en la Kastiluja¹ urbeto A..., kuŝanta apud malgranda rivero, kies akvoŝluado senĉese, kadence kaj iom malakre murnurbruetis en tiu vintra, frosta kaj senluna nokto. De tempo al tempo blovetis malyarma vento, sed tiel dolĉe kaj senbrue, kvazaŭ timante per sia frapetsono elyeke la profunde dormantan loĝantaron de la kvieta urbeto. Kaj nur malofte tra la aero aŭdiĝis la timiga helkrio de ia noktevigla birdo, okaze sencele preterfluganta.

La ĉefa strato de la urbeto sin montris silenta kaj senhoma; longa, tre longa ĝi ja estis, sed mallarĝa, malebena kaj tordolinia, kvazaŭ silka rubando, kiu senorde disvolvita kuŝas sur kudrotablo, antaŭ ol ornamu per siaj rondetoj, turniĝoj kaj bandetoj la belan festveston de iu ankoraŭ pli bela junfraŭlino.

En la tempo, kiam okazis nia rakontaĵo, tiu strato havis en sia mezo antaŭ fasadangulo de la luksdomo, loĝita de la nobela kavaliro Don Diego de Gevara, ian simplan kapeleton, en kies interno staris senarte skulptita Kristofiguro el ŝtono, kiun dum nokto lumigis pendanta olelampeto. Tiun ŝtonan Kristopecon oni nomis en la urbeto *La Kristofiguro de la Lumo*, kaj antaŭ ĝi, en vesperoj, fervore genufleksis kaj faris krucosignon ĉiuj strataj preterpasantoj.

Apenaŭ estis trasoninta la lasta bato de meznokta horo, kiam sur la ĉefstrato senbrue aperis preskaŭglite paŝanta viro, tre modeste vestita kaj havanta ĉirkaŭe dudek jarojn. Atinginte la lokon, kie staris la Kristofiguro, li haltis, genufleksis krucsignofarante kaj anstataŭ daŭrigi sian rektiradon, li turnis sin maldekstren kaj per la fingrostreĉoj de sia mano malforte frapis al alta surterstaranta kradofenestro.

La frapeto ne bezonis ripetigon, ĉar la fenestro tuj malfermetiĝis,

1. *Kastilujo* = nomo de hispana regiono.

kaj el interne sin montris juna kaj gracia knabino, kiu afable ridetis al la ĵusalveninto.

— Kiom vi malfruis hodiaŭ, — ŝi riproĉete ekparolis, — jam elsonis la meznokta horo, kaj mi komencis timi, ke vi ne venos.

— Kial ne veni, karega Eloizeto? — respondis li per amdolĉa mallaŭta voĉo. — Ĉu estus eble al mi kviete dormi ne ĵus vidinte mian ĉarman amatinon? Tute ne, neeble. Nur antaŭ kelkaj horoj, mi sidis apud vi, kiel ĉiuvespere; mi iom kun vi parolis kaj multe kun viaj gepatroj, tiuj bonkoraj personoj, kiuj konsentas pri nia amo kaj permesas, ke mi al vi faru ĉiuvesperan viziteton; kaj tamen, mi koravidis tiun ĉi revidon, por paroli kun vi sen alestantoj: ŝajnas al mi, ke nun viaj amvortoj estas pli karesaj kaj delikataj, via voĉo pli dolĉesona, viaj okuloj pli ensorĉigardaj, via vizaĝo pli bela kaj ĉarma; mi ja figuras al mi, ke vi, kun mi tutsola, estas pli mia, ol antaŭe, ke via amo estas pli varma, kaj ĉial tiuj ĉi intimaj interparoletoj estas por mi la plej feliĉaj momentoj de mia vivo.

— Ankaŭ por mi ili ja estas; sed vi, senkorulo, venis hodiaŭ pli malfrue, ol kutime, kaj mi preskaŭ mortis de senpacienco kaj malĝojo.

— Pardonu, mia plej kara, sed tio ne estas mia kulpo. Mi akurate estis elirinta el mia domo por veni al vi, kaj troviĝis je kelkaj paŝoj de via fenestro, kiam ia kavaliro kun glavo kaj vizaĝon kaŝanta mantelo eniris tiun ĉi straton. Tuj mi haltis kaj min kaŝis en iun pordosojlon atendante, ke li baldaŭ foriros, sed bedaŭrinde la kavaliro komencis promeni kaj repromeni antaŭ la domo de Don Diego de Gevara, kaj, ĉar tiamaniere li pasigis duonhoron, mi devis tial prokrasti mian alvenon, atentante vian ripetitan admonon, ke ni plej zorge evitu esti vidataj de ia preteriranto.

— Kaj vi plej saĝe faris, mia Joĉjo. Vi ne povas imagi, kia terura timego min kaptas, dum mi vin aŭdas ĉe la fenestro. Ho, se miaj gepatroj ekscius, ke ĉi estas sufiĉe malsaĝa por resti apud vi en horo tiel malfrua! Ili sendube indignus, min akre riproĉegus; kaj, se la najbaroj povus ion suspekti, kiom da murmuroj, malicaj rimarkoj, eĉ kalumnioj pri mia honesta konduto de virino! Kelkajn fojojn mi diris al vi ĉi tion, penante min eltiri el viaj logaj karesvortoj: ĉiam la koro venkis la prudenton, amo superregis singardon: sed jen hodiaŭ estos la lasta nokto....

— Ho, ne estu kruela, mia anĝelo! Ĉu pro infana timo ni devas ja senigi nin je plej rava feliĉo? Eĉ se viaj gepatroj ekscius pri tiuj noktaj interparoloj, ili komence koleretus, sed poste al ni pardonus

lian naturan faron, kiun naskas la fervoreco de nia amo : ili estas tre konvinkitaj, ke mi vin amas ĝis frenezo kaj honeste celas fariĝi via edzo. Cetere, restu trankvila, la strato estas malluma kaj neniu nin vidos. Tiu Kristofiguro estas nia sola atestanto, kaj ĝi ne nin denuncos; mi plej fervore preĝas al ĝi ĉinfore, ke ĝi protektu nian amon, kaj kredu al mi, ĝi ne ĉesos nin gardi kaj defendi, vidante la purecon de nia korinklino kaj la senkulpecon de niaj deziroj.

— Ankaŭ mi havas al ĝi grandan konfidon, sed mia timo ne estas senkaŭza. Vi ja scias, ke en tiu angula domo de la apuda strato, loĝas jam de unu monato Don Diego de Gevara. Lia filino Donja¹ Izabelo estas famkonata pro sia belegeco, kaj multaj kavaliroj ŝin amindumas. Ŝia patro devigas ŝin ĉiam resti hejme, kaj nur ĉiudimanĉe ŝi iras en preĝejon aŭdi meson. Tial ne estas malfacile antaŭvidi, ke fine ŝi akceptos ies amon, kaj, por paroli kun sia amato, ŝi lin atendos nokte, kiel mi mem faras. Tiam niaj interparoloj estos neeblaj.

— Mi konfesas, ke via penso iras tre antaŭen, bela Eloizeto. Lasu min, almenaŭ ĝis tiam, ĝui tiun senkomparan feliĉon, kaj ne parolu plu pri tio. Mi havas por raportu al vi ian gravan sciigon, kiu tre rilatas al nia amo. Ĝi estas plej ĝojiga novaĵo, kiun vi sendube ne divenos.

— Certe mi ne divenos, sed raportu al mi tuj.... Mi brulas pro la deziro tion ekscii kaj estas pendanta de viaj lipoj.

— Plaĉu al Dio, ke tio estu vera! Havi vin pendantan de miaj lipoj!... Mi ja certigas, ke vi de ili ne falus.

— Ho, malspritulo, kiel vi moketas miajn vortojn. Rakontu al mi, mi petas, mi estas senpaciencega, mia koro.

— Mi faros ĝin, sed kun kondiĉo, ke....

— Kondiĉon ankoraŭ! Ĉu eble, ke mi morgaŭ vin atendu ĉi tie?... Konsentite, sed rapidu.

— Mia kondiĉo estas alio pli facile efektivigebla.

— Bone, mi konsentas do : vi tuj raportu.

— Ĉu vi ne pentos poste?

— Ne, tute ne, mi plenumos mian promeson, se nur vi tuj ekdiros.

— Dankon, Eloinjo! Mi rapidos : unu el miaj parencoj, fraŭlo

1. *Donja*, hispane *doña* = samvalora moŝtesprimo, kiel *don*, kiun oni uzas por paroli kun virinoj. La formo *don'in'o*, uzita de S^{ro} N. Borovko en "Ŝtona gasto", estas tro longa.

tre riĉa kaj maljuna, kiu loĝas ekster Hispanujo, decidis ĉi tien veni por pasigi kelkan tempon kun mia familio. Sciigita, ke mi havas fianĉinon kaj varmege ŝin amas, li proponis ĉeesti la edziĝon kaj aranĝi la feston, kondiĉe, ke ĝi okazos baldaŭ — dum li tie ĉi restos — kaj ke li donacos al la gefianĉoj belan doton. Morgaŭ mem mi tion transsciigos al viaj gepatroj, kaj, se ili konsentos, vi estos baldaŭ mia edzino kaj mi ne bezonos trafrostiĝi por resti apud vi ĉiunokte.

— Ho kiel bela surprizo, mia Joĉjo! Ĉu tio estas vera? Mi sentas min la plej feliĉa....

— Jes, tre vera, mia bela : kaj nun plenumu la promeson.

— Volonte! Vi nur diru, kio....

Ŝi ne povis daŭrigi : oni tiam aŭdis paŝadon sur la strato de iu alproksimiĝanta kaj Eloizo kun timego fermis tuj la fenestron, dirante al sia fianĉo per karesa voĉo : « morgaŭ, morgaŭ, mia kara.... »

Jozefo malgaje ekmarŝis, transpasis la stratan angulon kaj ien sin kaŝis. Pense li malbenis la ĝenulon, kiu interrompis lian interparolon en la plej interesa momento. Profitante la mallumon de la strato, li atendis kun espero revidi ankoraŭ sian fianĉinon, tuj kiam malproksimiĝos la preteriranto.

Ĝi estis altkreska kavaliro kun bela sinteniĝo, eleganta mantelo kaj granda ĉapelo. Alveninte antaŭ la domon de don Diego de Gevara, li haltis, ekfajfis kaj atendis. La dekstra malalta balkono de la domo malfermiĝis kaj aperis belega virino kun blanka vesto.

— Tre kuraĝa vi estas, Don Juan, — ŝi sensalute ekdiris. — Ne sufiĉis, ke vi min amindumis dum mia loĝado en la ĉefurbo. Vi eĉ venas ĉi tien por daŭrigi vian aman persekuton. Ĉu eble vi ne scias, ke mia patro proponis min, kiel edzinon al Don Henriko de Mendoza, ke mi devas obei al li kaj sekve, ke nenia espero restas jam al nia amo?

— Jes, mi ĉion scias kaj mi tro amas vin por ĝin akcepti. Granda estas la potenco de patro, sed ĝi nur devas helpi al la feliĉo de gefiloj. Edzinigi vin kun neamata viro, tio ja estas malfeliĉigi vin por ĉiam kaj obeante al via patro senkontraŭstare, vi montras tute klare, ke via amo al mi ne estas tiel varma, kiel vi juris iam.

— Ho, Don Juan, ne aldonu vian riproĉon al mia malfeliĉo. Ĉu vi povas ankoraŭ dubi pri mia amo? Ĉu, atendante vin ĉi tie, mi ne pruvas al vi plej elokvente la blindecon de mia pasio?

— Pardonu, pardonu, mia aminda. Mia ĉagreno estas la kaŭzo,

ke mi vin ofendis. Sed kial vi ne konfesas al via patro, ke vi malamas Don Henrikon, kaj ke, edzinigante kun li, vi estos malfeliĉa? Per senĉesa petado vi sukcesus nuligi lian decidon.

— Tio bedaŭrinde ne helpas. Don Juan : mi sufiĉe konas la karakteron de mia patro. Li donis sian vorton de honoro, kaj eĉ se tiu edziĝo estus por mi mortiga, li ne ŝanĝus sian decidon.

— Ho tirana krueleco! Sed tio estas neebla, Donja Izabelo. Kiel mi povus perdi vin por ĉiam? Preferinda estus la morto mil fojojn! Aŭskultu kaj min kompatu : nur unu vojo povas konduki nin al feliĉo. Forkuru kun mi, mia anĝelo. Ni tuj edziĝos sekrete kaj venos peti la pardonon de via patro. Li ne rifuzos tiam....

— Sufiĉe, Don Juan, sufiĉe : ne logu min per viaj flamaj vortoj. Mian devon mi tre bone konas kaj neniam konsentos fari malvirtaĵon. Ne, tute ne : mi estos plej malfeliĉa, sed ne riproĉita pro ia malhonoraĵo. Forgesu min, kaj ne....

Ŝi ellasis teruran krion kaj fermis rapide la balkonon. Don Juan kun plej granda surprizo ĉirkaŭrigardis kaj tuj komprenis la kaŭzon de ŝia subita malapero. Ĝus transpasinte senbrue la domangulon, ia kavaliro kun vizaĝo kaŝita per mantelo kaj ĉapelo, jen staris kontraŭ li silenta kaj minaca.

Freneza pro kolero, Don Juan eltiris sian glavon kaj parolis al li malafablege :

— Kiu vi estas, malnobla kavaliro? Kian rajton vi havas por interrompi mian interparolon? Ĉu tiel maldece vi kutimas konduti pri honorindaj sinjorinoj? Eltiru tuj la glavon, friponego, se vi ne volas, ke mi mortigu vin, kiel hundon.

— Kvietigu, Don Juan, mi petas, oni devas ja pli afable paroli kun kavaliroj. Ŝajnas, ke en tiu ĉi afero, vi estas la ofendito kaj ĝuste okazas la malo. Tiu virino, kun kiu vi parolis, estos baldaŭ mia edzino kaj mi ja, nur mi, devas postuli klarigojn pri via malhonesteco....

— Vi, do, estas Don Henriko, mia abomenata malamiko? Ho kiel mi dankas la ĉielon, ke ĝi difinis min por vin mortigi! Pretigu vin por tuja batalo kaj ne daŭrigu per paroloj, ĉar en tiu ĉi afero la kavaliroj, kiuj kredas sin bravaj, nur devas argumenti per armilo.

Oni tuj aŭdis la fortan alfrapiĝon de la glavoj. Tute solaj en la mezo de la strato kaj lumigitaj per la lampeto de la Kristofiguro, la du kavaliroj furioze duelis. La batalo daŭris tre mallonge. En la flameco de atakado Don Juan faris ian mallertaĵon kaj Don

Henriko rapide ĝin profitis por puŝenigi sian glavon en la bruston de sia kontraŭulo.

Don Juan ŝanceliĝis, metis ambaŭ manojn al sia vundo kaj peze falis teren, ellasante profundan ekĝemon. La alia kavaliro rapide forkuris kaj post kelkaj momentoj malaperis, helpata de la nokta mallumeco.

— Helpon! helpon! mi mortas! — diris ankoraŭ per malforta voĉo la forlasita vundito.

Pasis kelkaj sekundoj kaj Don Juan petis ree helpon, per voĉo preskaŭ neaŭdebla. Iu viro subite aperis kuranta kaj rapide sin klinis al li. Ĝi estis Jozefo, kiu venis por helpi al la vundito. Vidante lin, Don Juan penis ion eldiri, sed mankis al li por tio; lian korpon trakuris granda ekstremo, kaj li mortis en la brakoj de Jozefo.

— Ho la malfeliĉa kavaliro! diris la junulo kaptita de terura emocio. Dio helpu min en tiu ĉi okazo!

Kaj li komencis ekmarŝi por iri hejmen, kiam oni aŭdis bruon el proksime. Jozefo haltis timigita, ne sciante kion fari.

La bruo gradige plifortiĝis, ia lumo ŝajnis disvastiĝi tra la strato kaj tuj aperis nokta gardistaro kun lanternoj en manoj.

— Helpon ĉi tien, sinjoroj, — diris Jozefo kun tremanta voĉo. — Jen sur la strato kuŝas mortinta kavaliro.... Oni ĵus lin mortigis.

— Kaj kion vi faris ĉi tie en tia malfrua horo? — severe demandis la gardestro.

— Mi okaze preterpasis, — respondis timeme la junulo.

— Kaj jen viaj manoj kaj vesto estas tre sangmakulitaj!

— Jes, sinjoro, mi klinis min al la mortinto por helpi kaj kredeble la sango de lia vundo....

— Sufiĉe, sentaŭgulo, ni ja tion detale klarigos. Gardistoj, ligu iajn manojn kaj piedojn kaj konduku lin en malliberejon. Dume, ni helpas al la kavaliro, se estas ankoraŭ tempo.

Vane Jozefo plendis kaj plorante protestis, ke li estas senkulpa. Oni senkompate lin arestis kaj enŝlosis en ian senluman kaj malvarman ĉambron.

*
*
*

La sekvantan tagon en la urbeto oni interparolis nur pri la mortigo de don Juan de Molina kaj la aresto de Jozefo. Ĉar neniu povis imagi, kio vere estis okazinta la antaŭan nokton, ĉiu kredis,

ke efektive Jozefo estas la mortiginto kaj eĉ kelkaj supozis, ke don Juan estis aminduminta Eloizon kaj tial Jozefo, furioza pro jaluzo, estis venginta sin al la kavaliro.

La proceso tuj komenciĝis por klarigi la aferon kaj puni la krimulon. Malgraŭ la senkulpeco de Jozefo ĉiuj cirkonstancoj estis al li malfavoraj. Nur Don Henriko kaj Donja Izabelo sciis la veron de ĉio, sed ili ambaŭ silentis; la unua — por eviti kondamnon; la dua — por kaŝi sian noktan interparolon.

Ĉar la mortigo okazis sen alestantoj kaj oni trovis Jozefon, trempitan de sango, apud la kadavro de Don Juan en malfrua nokta horo, la juĝisto baldaŭ konvinkiĝis, ke la krimo estis farita de la malfeliĉa junulo.

Ĉiutage la patro de Eloizo iris en la juĝejon por sin informi pri la proceso kaj poste prisciigi sian familion. Malfeliĉe, la afero iradis tre malbone, kaj la kondamno de Jozefo ŝajnis neevitebla.

Eloizo, konvinkita pri la senkulpeco de sia fianĉo, plorante konfesis al siaj gepatroj, ke ŝi estis parolinta kun Jozefo ĉe la fenestro, ĵus antaŭ la mortigo de don Juan, kaj plej kompatinde ŝi permeson petis de ili por tion sciigi al la juĝisto, en la celo pravigi la ĉeeston de Jozefo en la loko de la terura okazintaĵo.

Nun estis al ŝi tute indiferece, ĉu en la urbeto oni ekscios pri ŝiaj noktaj interparoloj kun Jozefo : la ĉefa afero estis savi lin el malglora kondamno.

Sed ho ve! eĉ tiu rimedo ne helpis. La juĝisto ne kredis al tio, kion al li ĵuris Eloizo. Li supozis, ke ĝi estas nur elpensita artifik-aĵo por senkulpigi la krimulon.

Jam estis la proceso preskaŭ finita kaj ĉiu antaŭvidis, ke Jozefo estos al morto kondamnita. La malfeliĉa Eloizo ploradis senkonsole sian malfeliĉon kaj Donja Izabelo de tago al tago sin montris pli pala kaj malĝoja. Ŝia patro devis prokrasti la edziĝon kun Don Henriko, ĉar ŝi plej obstine rifuzadis kaj eĉ firme aldonis, ke ŝia neŝanĝebla decido estas formondiĝi kaj por ĉiam eniri monaĥinejon.

Fine la juĝisto mortkondamnis Jozefon. La decido estis baldaŭ de ĉiuj konita en la urbeto, sed oni plej zorge ĝin kaŝis al Eloizo, timante eblan gravan malsaniĝon.

Jozefo eksciis pri ĝi plej emocie, kaj ankoraŭ ripetis, ke li estas senkulpa.

Jam ĉiuj preparaĵoj estis faritaj, kaj la sekvanta tago estis difinita por la ekzekuto.

Petita, kiel kutime, ke li, antaŭ ol morti, eldiru sian lastan

deziron, li plorante respondis, ke li nur volas iom preĝi lastfoje antaŭ la Kristofiguro de la Lumo.

Lia peto estis kompreneble akceptita, kaj senprokraste plenumita.

Inter kelkaj gardistoj kaj manligita, oni kondukis Jozefon antaŭ la Kristofiguron de la Lumo. La juĝisto iris kun li, kaj multnombra popolanaro el ĉiuj flankoj alkuris kun granda scivolemo por ĉeesti tian strangan solenaĵon.

Kiam Jozefo alvenis al la domo de don Diego de Gevara, tiu ĉi kaj Don Henriko staris sur la balkono amike babilantaj.

La malfeliĉa mortkondamnito pie surgenuiĝis antaŭ la Kristofiguro kaj komencis preĝi kun granda fervoro. Fininte sian preĝon, li daŭrigis sur genuoj, kaj parolis al la Kristofiguro per laŭta kaj tremanta voĉo :

— Dio mia, vi ja scias, ke mi estas senkulpa kaj konsciencpure povas al vi preĝi. Malfavoraj cirkonstancoj kredigis, ke mi estas la mortiginto de don Juan de Molina, sed tio ne estas vera. Ĉu vi, Dio justa kaj kompatema, permesos ja, ke senkulpulo pereu malglore kaj hontinde?

Ĉiuj aŭdantoj restis kortuŝitaj kaj konfuzitaj. Kelkaj virinoj ploretadis. Ĉiuj rigardoj celis Jozefon kaj la Kristofiguron, sed tiu ĉi staris silenta kaj senmova.

— Ho Dio mia, — daŭrigis li, — mi nur petegon al vi prezentas. Savu min el plej terura maljustaĵo : montru publike al ĉiuj la veron de miaj diroj. Se mi estas kulpa — signu min per via mano : se mi estas senkulpa — montru ankaŭ per mano la mortiginton de Don Juan, se li ĉi tie staras!

Granda korpremo kaptis la ĉeestantojn, post aŭdo de tiuj vortoj. Ĉies okuloj sin turnis nun al la Kristofiguro, kvazaŭ antaŭsentante ion misteran kaj grandiozan. Tiun ĉi fojon la Kristofiguro ne restis senmova. Ĝi eklevis sian dekstran brakon kaj firme direktis ĝin al la loko, kie staris Don Henriko.

La popolanoj tremis pro miro kaj avide rigardis al la balkono. Don Henriko falis palega sur genuojn, dirante :

— Estu plenumata Via volo!

Kaj sin turnante al la juĝisto, li daŭrigis :

— Mi ja estas la sola kulpulo : sed mi mortigis Don Juan-on en duelo, noble kaj senperfide. Mi fordonas min al vi por la juĝado.

Tre solenaj estis tiuj momentoj. Oni aŭdis surdigan popolkrion :
« Miraklo! miraklo! Vivu Jozefo, la senkulpa! » kaj malgraŭ la

ĉeesto de gardistoj oni elprenis lin, kaj sur la ŝultroj de popolanoj li estis triumfe portata en sian domon.

Dank' al la miraklo de la Kristofiguro, Jozefo estis savita kaj post unu monato edziĝis kun sia kara Eloizeto.

Nenion raportas la historio pri la sorto de Don Henriko, nek pri tio, kio fariĝis kun la bela Donja Isabelo.

Sed oni scias plej nedisputeble, ke Jozefo kaj Eloizo vivis feliĉaj multajn jarojn kaj, ho mirinda dankemo! ili eĉ ne unu solan nokton forgesis ekbruligi la lampeton de la Kristofiguro de la Lumo, kiu estis la protektanto de ilia amo, kaj kies dekstra brako nun estas etendita laŭ sama direkto, kvazaŭ ĝi volus ankoraŭ signomontri la mortiginton de la brava kaj nobla kavaliro don Juan de Molina.

VICENTE INGLADA.

KRISTNASKA NOKTO

Fabelo.

(Dua premio de nia konkurso.)

Supre sur la Alpaj altaĵoj, ĉe la nudaj rigidiĝintaj montaroj, malĝoje fluadas la vintro. Dum longaj monatoj, la tero restas kovrita de neĝo, kaj ĉio malaperas sub ĝia blindige blanka ŝutaĵo, kiu formortigas ĉiujn vivajn estaĵojn. La montaj krutaĵoj fiere enprofundiĝas en senviva, timiga silentado; sekiĝas torrentoj kaj kovriĝas per glacioj. En la vilaĝeto, homoj kaj bestoj trankvile kunvivadas en la kajutoj, kie ĉiam brulanta fajro dissendas iom da fumo kaj varmo. Pri vivo ekstera nur sciigas malofte alvenanta leteristo, kaj kontraŭ la mizeroj kaj prizorgoj, kiuj naskiĝas en la mondo mal-supra, ŝirmas la izolulojn amasoj de neĝo kaj teruraj profundegaĵoj, kien enĝemas la vento. Plej ofte, superkovras la dezertajn vastaĵojn densa, seka, malvarma nebulego, kiu ĝisvenas la domojn kaj ellekas la fumojn malrapide flugantajn el la tegmentoj. Sed ne ĉiam daŭras tia malĝojeco. Iafoje, sunradio pli brila ol ora somersuno, pli dolĉa ol dia rigardo, forpelas grizaĵon, kaj enportas reĝojon en la dometojn, dum, super la ebenajoj, ĉe la malproksimaj, profunde kuŝantaj homejoj, ĉion rigidigas la nevenkebla premado de l' vintra sezono.

Malĝoje, trankvile, pasadas la vivo sur la Alpaj altaĵoj. La tiularo estas fortika, brava, pacienca; la akra malvarmo, kiu tie-supre reĝadas dum ses monatoj en jaro, fortigis la rason, ĝin kutimigis al tiu ŝajne mizera vivado: kaj la vintro estas por la montanoj la plej bona kaj kara sezono, ĉar, nur dum ĝia daŭrado, ili estas ree liberaj. Somere, ilin konfuzis fremduloj, ilian landon trapasadis bandoj de turistoj, la monton malpie sentime esploradis homoj nekonataj; sed, nun, dum la vintraj tagoj, la monton ili denove posedas; ĝi refariĝas ilia mem propraĵo; sole ili konas ĝiajn sovaĝajn profundegaĵojn, ĝiajn blankajn, puregajn neĝkampojn, ĝiajn minacajn furiozojn, ĝian ensorĉan ĉarmon, kiu iafoje kaptas mizerajn vagantojn kaj ilin perfideme tiras al morto.

Dum la vesperoj, la familianoj ariĝas en la kuirejo de la kajuto, ĉirkaŭ la tablo, kaj dormeme aŭskultas rakontojn, dum ilin nekontraŭstareble allogas la litoj, kie varme estos al la homoj. Malĝoje,

trankvile fluadas la vesperoj sur la nudaj altaĵoj..., kaj pri la bruado en la arboj, pri la movado de la cetera homaro, neniu precize scias, neniu klare pensas, ĉar ĉiam sama, de la fortikaj malnovaj prapatroj ĝis la fortikaj junaj nepoj, forpasis la vivado, kaj ĉiam samaj estis la vesperoj, meze de l' neĝa naturo, en la malgranda kuirejo, kie ronketas la fajro.

Sed, kiam proksimiĝas la jarfiniĝo, iom da movado, iomete da bruado naskiĝas ĉe la kajutoj. Baldaŭ okazos Kristnasko! Baldaŭ ĉirkaŭ tablo, najbaroj kunvenos, ĝoje festenos, kunridos, kunkantos, kaj estos rakontataj belaj historioj pri la pasintaj Kristnaskoj, dum la gefianĉoj kisos sin unu la alian, dum la maljunuloj trankvile disrevos pri la estintaj jaroj. Tage, la geknaboj iras en la arbarojn por dehaki la abion, kaj vespere, la kunvenintaj familioj ĝin ekbruligos, dum, tre malproksime, ĉe la profundaĵoj, kie sin movas la ceteraj homoj, eksonos la ĥoroj, kaj ekbrilos miloj da lumetoj por festi la naskiĝon de Kristo.

Ĝuste tiun posttagmezon dekok-jara junulino sola paŝadis tra la arbaro. Antaŭ kelkaj horoj, ĵus diris al ŝi la patro :

— Manjo, iru en la arbaron kaj deportu la abion; ĝi jam estas dehakita.

Ŝi do iris, ĝoja pro tiu festo, ne nur ĉar vespere ĉeestos ŝia fianĉo, sed ankaŭ ĉar okazos ia ŝanĝeto en la unutona, senlime sama vivado de l' domanoj.

Dormis la tero sub dika neĝa sternaĵo, en kiun tiel malfacile interniĝis la piedo, kiel en ŝtonan muron. Reĝadis profunda, malgajiga silentado; forflugintaj estis ĉiuj vivaj estaĵetoj, ĉiuj mallaŭtaj bruetoj, kiuj somere ĝojigadis la arbaron. Oni nur vidis la longajn skeletojn de la abioj, kiuj ĉi tie kaj tie metis malhelan koloron sur la blankan, puregan, unutonan naturon. Sed pri la koloreco de l' ĉirkaŭaĵo ne atentis Manjo, ĉar tion ŝi ĉiam vidis; laŭ ŝi, la vintro estas la sole bona sezono, dum kiu izolaj estas la arbaroj kaj senhomaj la sovaĝaj altaĵoj. Ŝi ŝatis solecon; neniu el la ordinaraj timigiloj al la urbanoj ŝin kaptis. La arbaron neniam timas la ĉi suprujoj, ĉar, en ĝi, ili laboradis de la frua aĝo, kaj la malvarmo, kaj la frosto, kaj la prujno kvazaŭ rebrilas en ilia animo, tiel ke sen tiaj maldolĉaĵoj la vivon ili malfacile elportus.

Vojirante, Manjo iomete pensis pri la vespera festo, gaje, simple nur tial, ke tiu ĉi festo estas ĝojiga kaj bonporta. Ŝi ja lernis, ke en tiu vespero, ie, tre malproksime, al la homoj naskiĝis Savonto, pri kies vivo ŝi bone sciis; tion ŝi tre kredis, sed tio estis tiel enra-

dikigita en ŝi, ke la penso pri ĝi estis tute senutila. Ŝi do preferis sin okupi per tute nespiritaj aferoj : kiajn novaĵojn pri la valanoj alportos la fianĉo, kion al ŝi donacos la patro, kiu venos ĉe la festenon. Dume, tiel pripensante, ŝi alvenis al la loko, kie kuŝas la jam dehakita abieto. Brave ŝi ŝargis per ĝi siajn ŝultrojn kaj tuj foriris, ĉar jam ekvesperiĝis, kaj la vojo al la domo estis malfacila kaj longa.

Terura, akra, senkompata malvarmo reĝadis, sed pri ĝi ŝi estis sufiĉe sperta; tamen, ŝin iom timigis la densa nebulego, kiu, ĉe l' vesperiĝo, pliakriĝas en la arbaroj.

La pala lumo, kiu tra la nebula vualo, ĝispenetradis la arbajn densejojn, netakseble kliniĝis al la horizonto; timema, senbrila ruĝaĵo aperis ĉe la sunkuŝiĝo, kaj, laŭ la pliblovo de l' vento, ŝi tre bone sentis, ke venas vespero. Kaj ŝi rapide iradis, ĉiam kaptita de la penso pri la baldaŭa festeto, pri Kristnasko, kiu en la sama horo, kunigadis ĉiujn frato-homojn por festi tutmondan ĝojon.

Ŝi portis la abieton sur la ŝultroj, sed, ĉar densiĝis mallumo kaj ŝian paŝadon malhelpis la trunkoj, ŝi decidis demeti la arbeton kaj ĝin treni. La ĉielon oni jam ne vidis; super la ĉirkaŭa naturo naĝadis noktombroj kaj tute malheliĝis la vojo. Malvarmigaj blovoj alĵetiĝadis laŭ la aleoj; de la branĉoj pendis glacieroj, kaj la trunkojn ĉirkaŭis prujno. Sur la malmola neĝo glitis la piedoj, kaj ŝi estis devigata iri malpli rapide. Maltrankvileco ŝin konfuzetis, tiom pli ke, tra la nebulego, ŝi ne povis scii, ĉu ŝi iras laŭ la ĝusta vojo, aŭ ĉu ŝi eraras. Tamen, ŝi konfidis al la kutimo. Jam de la frua infaneco, ŝi tien venadis kun la patro kaj la fratoj, en tiu sama tago por dehaki la kristnaskan abieton. Sed, tiun jaron, ŝi ja volis iri tute sola. Baldaŭ ŝi estos matura virino, edzino, kaj tial estas necese, ke edzino estu kuraĝa, kaj ŝin timigu nek ventego, nek malvarmo. Tie supre, vivo estas batalado, senĉesa eterna batalado kontraŭ naturo tiel fera kaj sovaĝa, ke ĝi ne toleras la kunvivadon de aliaj vivemaj estaĵoj, kaj la braveco estas, eĉ por la virinoj, io natura, necesa, pri kiu neniuj fanfaronas.

... Envenis nokto, terure malhela nokto, dum kiu pliigadis la frosto kaj plifuriosis la neĝaj blovegoj, kiuj, de tempo al tempo, muĝadis de la montaj suproj. El la tero, aŭ el la branĉaro de abio, iajoje leviĝis ventoturniĝoj, pelataj de l' vento, kaj ĉiuflanke disflugis neĝeroj, tiel multnombraj, ke la vagantino fermis la okulojn pro timo. Bruon oni ja ne aŭdis. Iajoje, branĉo, tro peze ŝargita, ellasis neĝan pecon, kiu mallaŭte defaletis teren.

Manjo tre timis, ke ŝi devojiĝis; tia ideo ŝin ekdoloris, ĉar ĵus ŝin kaptis la penso pri nokta restado en tiu izolejo, tra tiu akra malvarmego, meze de l' venta batado, kaj, plie, dum kristnaska vespero, kiam ĉio brilas de gajeco, kiam la plej malĝojemajn okulojn lumigas radio de espero.... Tio ja ne povis esti. Ŝi ĉirkaŭrigardis, palpis la trunkojn per siaj duonfrostitaj manoj, faris kelkajn paŝojn al ĉiuj direktoj por vidi, ĉu ŝi staras sur la ĝusta vojo. Sed la signojn pri la vojeto surkovris novaj neĝamasoj, kaj pro la nepenetrebleco de l' nebulego ŝi ne estis kapabla ĝin retrovi. Ŝi tre bone konsciis, ke ŝi devojiĝis, kaj tiam, nevenkebla timo ŝin kaptis. Kion ŝi faros por retrovi la domon, kiel ŝi, tra tiu terura malhelaĵo, povos rekoni la vojon, kunporti la abieton ĝustatempe por festi Kristnaskon? Ĉirkaŭe ŝi palpis la arbojn, sed siaj fingroj nur sentis delikatajn glacieretojn, kiuj rompetiĝis ĉe ŝia tuŝo; plie, ŝin treege doloris la piedoj. La malvarmo, la tiel senkompata malvarmo, ŝin iom post iom penetradis, perfideme, singardeme, kvazaŭ ensorĉisto. Ŝi volis kribi, sed ŝia krio ne trafis trans kelkaj arboj; kaj al kio efikas krio de junulineto, en mezo de arbaro ombroplena? Senkuraĝa ŝi ne volis esti, kaj ŝi peneme remarŝis ankoraŭ tirante la abieton, ĉar ŝi esperis, ke tre baldaŭ ŝi eliros el la arbaro kaj retrovos signojn pri la ĝusta vojo. Certe mokus ŝin ĉiuj, kaj ŝin mallaŭdus, se ŝi ne kunportus la abieton kaj pro ŝia neatenteco malsukcesus la festo. Tiu ĉi penso, pli ol la ideo pri ŝia sorto, ŝin doloris. Ŝi antaŭeniris kun granda malfacileco; ĉe ĉiu paŝo, ŝi alĵetiĝis kontraŭ la trunkojn; la piedojn pezis malvarmego; kiam ŝi haltis, ŝajnis al ŝi, ke ŝi tuj mortos pro la piedoj glaciĝantaj; tial ŝi marŝis laŭeble, konservante la esperon, ke ŝi baldaŭ eliros, ke tuj ekmontriĝos la ĝusta vojo kaj rapide ŝin kondukos hejmen, kie ŝin atendas multo da homoj por kunfesti Kristnaskon. Siajn fingrojn kvazaŭ ferigintajn ŝi jam ne sentis, sed ili ankoraŭ energie tenadis la abieton, kaj pri tio ŝi jam ne precize konsciis. Nur unu penso ŝin konstante elokupadis: en tiu nuna horo, kunvenas homoj en la kuirejon, kaj trinkas kunparolante, kaj maltrankvile rigardas la patro tra la pordo, ĉu ŝi tuj alvenos, kial ŝi jam ne estas tie....

Ha! ŝi volas nepre eliri. Tuj ŝi per sia propra volo retrovos la vojeton. Kaj ree ŝi plirapidis, ree ŝi faletis sur la glitiga tero, ree ŝian paŝadon baradis la senlimaj rangoj de trunkoj. Ŝi sentis, ke ŝia elspiro frostiĝas ĉe la lipoj, ke io terura detranĉas ŝiajn piedojn kaj perforte volas ilin ligi al la tero. Streĉiĝas ŝiaj nervoj de junulino, de brava, sentima virino montana, difinita por la vivado batala

kontraŭ naturo. Ifoje, ŝi disrigardas, sed tiam ŝia timo fariĝas pli granda. Ŝajnas, kvazaŭ nekonataj estaĵoj ŝin atentus, kvazaŭ io malvarma ŝin kaptus kaj senbrue delirus, por ke ŝi ne rapidu antaŭen. Kaj antaŭen ŝi ankoraŭ volis iri; alia vigla forto ŝin puŝadis, kaj tiun potencon ŝi obeis, ĉar ŝi sciis, ke ie, eble tute proksime, eble tute malproksime, estas la celo, ke momenta senmovado por ŝi estos mortiga.

... Noktiĝis, tute noktiĝis en la arbaro, kaj, en tiu horo, la domon sendube forlasis ĉiuj invititoj por esplori, kial ŝi ne venis. Kaj baldaŭ ili ŝin trovos, kaj ŝi honteme reiros al la kajuto, malsukcesiginte la feston, kvazaŭ malsaĝa knabineto. Jes, tre baldaŭ ili venos, kaj tra la densaĵo eksonos voĉoj amataj kaj paroloj konsolaj; ŝi tuj reiros; la festo malsukcesos, kaj pro tio ŝi emas plori. La antaŭan jaron en la sama tempo, ĝojis la festeneto en la kuirejo, ŝercis la viroj, babilis la virinoj, kaj brilis la lumetoj sur la branĉoj. Nun, ŝi mizere eraradas tra la arbaro, sen ia radio de lumo. Ŝin ja lacigis la marŝado; terure ŝin doloris la piedoj, sed malgraŭ ilia malvarmeco, ŝi sentis, ke vivo ankoraŭ fluadas en ili, ke la danĝero ne jam minacas ŝin. Kontraŭe, la fingroj estis rigidaj, alfiksitaj al la abieto per frosto, kaj ŝian tutan korpon skuetis frosttremo pro timo kaj malvarmego. Ŝi haltis, aŭskultante, ĉu ne venos iu familiano, ĉu la teruran ĉirkaŭan silentecon tuj ne finos homa voĉo, vorto de espero. Tamen, ŝiajn orelojn ne atingis ia bruoj. La senlima, eterna, morta silentado ŝin ĉirkaŭadis; nur vento ĝemegis, kaj neĝo defalis teren. Kaj, jen ŝi rememoras pri versaĵo iam lernita en la lernejo, kiam ŝi estis malgranda knabino. En ĝi oni parolis pri patro kun infano rapidantaj tra arbaro, kaj la infanon, oni diris, allogis reĝo per dolĉaj paroloj, kaj la infano mortis. Kontraŭvole, ŝi rememoras la tutan versaĵon :

Rajdas nokte tra la vento
Unu patro kun infano,
Knabon havas li en brakoj,
Premas ame, varme tenas.

Kaj kvazaŭ en sonĝo, reflugas al ŝia kapo ĉiuj versoj, ĝis la lasta :

Tre rapide rajdas patro,
Mortigantan filon tenas,
Li kun peno hejmen venas,
Jam en brakoj mortis knabo.

Tion ŝi ofte deklamis kaj ĝuste, kiam ŝi estis tute juna, dum kristnaska vespero, antaŭ ĉiuj kunvenintaj genajbaroj. Kaj ŝian unultonan deklamadon sekvis multo da laŭdoj kaj brua aplaŭdado. Pri aliaj infanaj mirrakontoj ŝi ankaŭ rememoras. La Reĝo de l' Malvarmo loĝadas, laŭ la enlanduloj, en la plej densa loko de la arbaro; kaj, ofte, dum la vintraj tagoj, li forlasas sian reĝolandon, kaj, vestita per tute blanka vestaĵo, li restas ĉe ia nekonata angulo, kaj, per dolĉaj, trompemaj vortoj nekontraŭstareble delogadas al sia loĝejo la mizerajn vagantojn, kies korpon li enneĝigas ĝis la veno de l' somero. Manĝo tre bone scias, ke tia Reĝo estas nur timigilo al la neobeemaj infanoj, sed, nuntempe, vero kaj malvero kunmiksiĝadas en ŝia deliranta kapo, kaj, ĉe ĉiu paŝo, ŝi tre timas, ke tuj aperos al ŝi la blanka Reĝo.

Ne! pri tiaj aferoj, ŝi ne devas pensi. Ŝi ja ne estus inda edzino, se ŝin timigus tiaj sensencaj rakontoj. Kaj ŝi rekuraĝas, provas antaŭenpaŝi, ne rapide, singardeme, nur por sin movi, por ke ne frostiĝu ŝiaj piedoj, ĉar iu familiano baldaŭ venos kaj ŝin kunportos al la varma lito.

Aliaj realaj okazintaĵoj ŝin okupas. Iu prapatro iam restis tutan nokton en arbaro kaj senĉese marŝadis, por ke la kapo ne frostiĝu, kaj dum la tuta sekventa tago, li eraradis, tra la nebulego, ĝis oni lin retrovis, mortantan de malvarmo kaj malsato. Oni ankaŭ ofte rakontis en la vesperaj kunvenoj pri iu maljunulino, vilaĝa ŝorĉistino, kiu nokte perdiĝis en arbaro kaj estis retrovita nur multajn monatojn poste, enfosita en neĝa kavaĵo. Sed pri ŝi la tieulinoj diris, ke tia morto estis justa revenĝo de Dio, ĉar iam, laŭ la komuna opinio, la nomita ŝorĉistino ensorĉis junulinon, kiu venis dehaki la kristnaskan abion. Manĝo timas, ke ŝi estas sur la sama vojo kiel la malbona maljunulino, kaj, kvankam, laŭ la diro de la vilaĝaj instruituloj, la fantomoj tute ne ekzistas, al ŝi tamen ŝajnas, ke tuj aperos la korpo de la mortinta ŝorĉistino, aŭ la blanka mantelo de la Reĝo de l' Malvarmo.

... Kaj nun tute ne doloras ŝin la piedoj, ĉar ŝi jam ne sentas, ke ili estas; la abieton ŝi ne forlasis, ĉar ŝi pri ĝi jam ne pensas. Iafoje ŝi provas ekrezoni, rememori la direktojn, laŭ kiuj ŝi devas iri, sed tia pripenso alkondukas ŝin al pli mizera konkludo rilate al ŝia estanta sorto.

Ŝian bravecon iom post iom ĉesigas lacigo kaj malvarmego. Ĉe ĉiuj kelkaj paŝoj, ŝi haltas, ĵuras, ke ŝi ne iros pli malproksimen, elaŭskultas, ĉu ne laŭtiĝas ia brueto, ĉu ne aperas la savontoj.

Sed, ja nenio.... Kaj ŝi senesperigas, sidiĝas sur trunketon, el-lasas malĝojajn larmojn, atendas ĝis venos aŭ morto aŭ savo....

Jen, en ĉiuj lokoj de l' tero, ĝojas la festo de Kristnasko. Tiun feston ŝi iam vidis en la urbeto sur la ebenaĵo, kaj tie ĝi estis multe pli bela kaj riĉa. Abio briladis en ĉambro, geknabetoj ĝojeme rigardadis al la arbo, ricevis ludilojn de bela sinjorino, kaj kiam finiĝis la festo kaj estingiĝis la arbo, iu maljuna viro parolis per solena, strange frapanta voĉo. Li rakontis pri antikvaj okazintaĵoj.... Tie, en tre malproksima lando, antaŭ multego da jaroj, paŝtistoj maldormis ĉirkaŭ fajro, en plena nokto.... Kaj, jen subite al ili aperis anĝelo de la Sinjoro, kaj diris : « Ne timu ; gravan sciigon mi anoncas al vi. Hodiaŭ, al homoj naskiĝis Savonto ». Kaj anĝeloj aperis en la ĉielon kaj kundiradis : « Gloro al Dio ĉe la supraj altaĵoj, kaj paco al la homaro ».

Ho ! tian pentraĵon ŝi tre bone rememoris ; homoj, strange vestitaj, sidadis en la senlima dezerto ; brilis meze de ili ruĝa fajro, kaj, jen ekradiis senkompara brilo en la ĉiela vasto....

Ĉu al ŝi ne brilos simila aperaĵo, ĉu baldaŭ ŝi ne vidos konatulojn kun flamingoj en la mano. Ŝi denove elaŭskultas.... Silentadas.... Ŝi volas kribi, sed ŝi timas, ke ŝia voĉo estos tro laŭta, kaj tial vekos fantaziajn estaĵojn.

En ŝia deliranta kapo, ĉio kunturniĝas. Ŝi ĉiam revidas la iam viditan pentraĵon : homoj sidantaj en la dezerto ĉirkaŭ fajro ; bela, diafana nokto sub orienta ĉielo, pli blua ol la plej blua cejano, pli vasta ol la plej vasta ĉielo videbla de l' montosuproj.

Ŝi rememoras.... Neniu venas ; kaj kvankam ŝi aŭdis pri vivo, ke ĝi estas ne grava bono, tamen morti ŝi ne volas, ĉar la vivon ŝi amas. Se ŝi ekhaltas, ŝi sentas, ke ŝin kaptos la mortigo per la malvarmo, sed aliparte ŝiaj glaciigintaj piedoj ne povas jam ŝin subporti. Kaj malespera, ŝi haltas, pensante, ke ŝi eble trovos kuŝejon sur la tero, tie ŝi dormos ĝis la mateno, aŭ venos la morto. Cetere, la konscio ŝin forlasas ; rakontoj ŝin persekutas ; ŝi pri si mem pensas, ke ŝin atendas la Reĝo de l' Malvarmo, ke sekve ŝi neniel povos saviĝi. Kaj ŝi kuŝiĝas sur la teron, envolvante sin per sia robo por ne senti la maldolĉan fundon. Al ŝi proksimiĝas dormemo ; ŝajnas, ke ŝi sidas tre bone sur la neĝo, ke la piedoj ŝin jam ne doloras, ke agrabla sento ŝin tiras al pli bona, pli feliĉa vivo.

... Jes, ili tuj revenos, ili ekkaptos ŝin kaj forportos en la hejmon.... Sed en kian hejmon ? Ŝi ja ne scias, ĉu pri la patro aŭ ĉu pri la Reĝo de l' Malvarmo ŝi pensas.... Bone estos al ŝi ; iu ŝin tuj

kunportos kaj, kisanter, ŝin ŝovos en la varman liton, kie ŝi kunligos siajn membrojn por revarmiĝi.... Sendube, ŝi songis: jen, ŝi ja vere kuŝas en lito. Sendube jam pasis Kristnasko; la arbeto staras sur la tablo, la lumetoj estingiĝis, kaj, ĉe la mateniĝo, ŝi ĉion revidos, kun la rememoro pri tiu stranga songo, ke ŝi kuŝis en arbaro, ke al ŝi estis tre malvarme.... Dolĉe estas al ŝi, ĉar ŝi ĵus akceptis la kison de l' fianĉo, dolĉan, tre varman kison. Li fermis al ŝi la okulojn, surkisanter la lipojn, kaj brako ĵus ĉirkaŭligis ŝian kolon.... Li estas tie apude, ŝi estas tute ĝoja; li rediras dolĉajn parolojn: « Baldaŭ, ni kune... » Sed, kia malagrabla songo ŝin ĵus tenis: ŝi estis en arbaro, homo, ne homo, sed blanka demono ŝin karesis, kaj dolĉe, dolĉege ŝin tiradis al ia malvarma profundegaĵo.

Sed, teruro! tio ja ne estas songo! Ŝi sidas en arbaro, ŝiaj membroj kuŝas sur la neĝo, kaj jen ŝi volas movi fingron... ĝi jam estas alligita al la tero per frosto; ŝi ekkrias; iom da konscio ŝin rekaptas. Jes, ĉion ŝi rememoras tute bone, tute precize. Se ŝi kuŝas pli longe, tuj ŝi mortos, ĉar la perfida Reĝo de l' Malvarmo tiel detranĉas la vivon de l' homoj, kaj mortli ŝi ne volas, ĉar la vivon ŝi amas. Jen, ŝi tuj restariĝos; ŝi denove rapidos tra la arbaro, laŭ kia ajn direkto, nur por ke ŝin ne prenu la frosto kaj la dormigo de l' malvarmo. Jes, tre certe ŝi tuj ekstaros, kaj baldaŭ oni ŝin trovos, ĉar la tuta familio ŝin nepre serĉadas.... Ŝi tuj ekstaros....

En la urboj, sonas la ĝojo, kaj bruas la gajuloj; en multegaj domoj oni festas en la kuirejo, kaj la abio lumigas la ĝojantojn per siaj sennombraj fajretoj. Dio mia! kiel bela estis la festo, kiam ŝi estis en la urbo. Al ŝi donacis ludilojn bela sinjorino, kaj poste solene parolis maljunulo per strange frapanta voĉo: ... en dezerto, sidadis paŝlistoj ĉirkaŭ la fajro....

Ĉirkaŭ la fajro! Ho! kiel bone estas sidi ĉirkaŭ fajro! Oni almetas la manojn super la ruĝan flamon, oni apogas la piedojn kontraŭ la fajrujon; ĝoje ronketas la brulaĵo, kaj hela flameto lumigas tra la densa nokto.... Nun, la piedoj estas tute varmaj, ankaŭ la manoj; ĉio estas bona, kaj, jen, al ŝi estas tute same kiel en ŝia fantazio. La piedoj estas tute varmaj, ankaŭ la manoj, ŝia tuta korpo tremas pro varmo. Ŝiaj okuloj fermiĝas, la manoj kunligiĝas, la korpo tordiĝas por esti pli varma.

Jen, subite, ŝajnas, ke, en la malproksimo, el tute malproksima sonorilejo batis ia horo.... Kioma, kie, ŝi nescias. Ĉu eĉ sonadis ie? Ĉu ne okazas ia tratanĉo en ŝia deliro? Tamen, ŝi rememoras

iomete.... Ŝi kuŝas sur la tero; tie estas varme; ŝi povas atendi ĝis la veno de l' matenruĝo, sed estus eble pli bone se ŝi restariĝus, tial ke oni rakontas, ke la kuŝintoj sur la neĝo estas difinitaj por la morto. Tio ne estas vera. Oni rakontas tion, sed ĉion rakontitan oni ne devas kredi; kontraŭe, sur la tero, estas pli dolĉe, pli varme, pli ripoze; oni dormetas tute bone, sentante nenian blovon, nenian ventoturniĝon. Sed, ŝi tuj ekstaros, ĉar ŝi iom timas. Ŝajnas tute kvazaŭ io neatendita, io neprokrastebla tuj okazos. La Reĝo prenos Manjon; tio okazas, ne nur kiam oni estas knabino, sed ankaŭ kiam oni estas fianĉino. Tion difinis la malbona sorĉistino kiel revenĝon pri la puno de Dio, ĉar la sorĉistinoj estas la estrinoj de la arbaro, kaj la potenco de Dio ne trafas trans la malbelaj, mallaŭtaj densejoj.... Tial, ŝi leviĝu!... kvazaŭ ia kiso ŝin tuŝetus.

Eble, la kiso de l' fianĉo, kiu volas ŝin surprizi, ĉar fianĉino ŝi ja estas. De longatempe ŝi pensadis pri tiu venonta kunvivado kun alia viro, en alia domo, ne ĉar ŝin persekutis la deziro al amo, pri kiu revadas la urbaj junulinoj, sed nur tial, ke tia estis la kutimo de la prapatroj, ke ĝin oni nepre devas obei. Baldaŭ okazos la edziniĝo, kaj jam ŝi sentas kvazaŭ en tiu vespero fariĝus pli akra la kiso de l' fianĉo — eble, ĉar efektive baldaŭiĝas la tempo de l' geedziĝo. Post la paso de l' vintro, ili kunforiros al la valo, kie pli facila estas la vivado kaj pli ĝojaj la vintraj tagoj.

Sed, jen, iom post iom, alproksimiĝadis la Reĝo de l' Malvarmo, la perfida demono de la nudaj altaĵoj. Tremante, lia maljuna mano malfermis la okulojn de la junulineto, li delikate kunmetis la brakojn kaj la krurojn.... Varmo! varmo! ŝi naĝadis en la varmo! kiel bone ŝi estas en la lito post la ĝojigo de l' kristnaska festo. Ho! la bona lito, la dolĉa varmeco de l' ĉambro, flanke de la varma stalo....

Ŝi jam ne movis sin. La Reĝo de l' Malvarmo klinis ŝian tute palan kapon; ŝian hararon li ŝmiris per prujno, kaj ŝian glaciigintan korpon envolvis per sia blanka, purega mantelo, tiel blanka, tiel purega kiel la vualo de la junaj edzinoj. Kaj, tion farinte, li avide, ĝojege, ŝin kisadis, ĉe la frunto, ĉe la brusto, kaj al ŝi ŝajnis, ke tia kiso estas pli dolĉa ol la plej dolĉa kiso de l' fianĉo pli varma ol la plej varma kareso de l' amo.

H. HODLER.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Essence et avenir de l'idée d'une langue internationale (*Esenco kaj estonteco de la ideo de lingvo internacia*). Texte Esperanto par UNUEL; traduction française par L. de BEAUFRONT et le Dr VALLIENNE. 51-paĝa; *Hachette et Cie*; prezo : Fr. 0,30. —

Tiu ĉi tre interesa verko de S^{ro} Unuel, kiu estis en sia tuteco presita en « *Fundamenta Krestomatio* » kaj kies eltiron en la franca lingvo legis siatempe S^{ro} L. de Beaufront en la kongreso de l'*Association Française pour l'avancement des Sciences*, nun aperis en aparta broŝureto en du lingvoj : Esperanta kaj franca. Ni ne intencas pripaŝoli ĉi tie tre instruigan kaj bone konatan enhavon de tiu ĉi artikolo de S^{ro} Unuel, ni volas nur atentigi niajn legantojn sur ĝian tre malaltan prezon, kiu ebligas al ĉiu, ĝin ekposedi.

L'Esperanto (*Conférence aux officiers de l'École supérieure de Marine*), par M. CARLO BOURLET, docteur ès sciences, professeur au Conservatoire national des Arts et Métiers. 32-paĝa; *Hachette et Cie*, Paris; prezo : Fr. 0,50. —

Parolado pri Esperanto hodiaŭ ne estas malofta birdo. Oni parolis kaj parolas pri Esperanto preskaŭ en la tuta civilizita mondo kaj ni ne altirus specialan atenton de niaj legantoj sur la paroladon de S^{ro} C. Bourlet, se ĝi ne meritus ĝin je du vidpunktoj. Unue — ĝi estis farata antaŭ tre neordinara aŭskultantaro — nome : antaŭ oficiroj de la Supera mara Lernejo Franca. La fakto mem, ke la franca estraro permesas tion ĉi fari, montras en granda grado kiel profunde enra-

dikiĝis nia afero en Francujo. La dua kaŭzo, pro kiu mi permesis atentigi niajn legantojn sur la paroladon de S^{ro} C. Bourlet — estas ĝia neordinare interesa enhavo. La plej gravaj ecoj de tiu ĉi parolado estas : konvinkiga argumentado, fera logiko kaj spriteco, kiu riĉe kunplektas ĉiujn detalojn de la parolado. Dank' al ĉi ĉio la konferenco de S^{ro} C. Bourlet povas servi kiel bona modelo por ĉiuj tiuspecaj paroladoj, por kies materialo povas ĉerpi el ĝi ne nur Francoj sed ankaŭ fremdlandanoj. Kaj tial al ĉiuj, kiuj iom volas kolorigi sian paroladon, mi konsilas konatigi kun la konferenco de S^{ro} C. Bourlet.

La Kalendaro. — Originale verkita en Esperanto de LENGYEL PÁL. El *Internacia Scienca Revuo*, 31-paĝa. *Presa Esperantista Societo*. Paris. —

Tre interesa originala verko eliris ĵus el la presejo de P. E. S. La Kalendaro de Lengyel prezentas la kalkulan sistemon, laŭ kiu oni ĉiam povas redakti kaj korekti la kalendaron. La verko konsistas el du ĉapitroj. En la unua la aŭtoro montras, kiamaniere oni povas difini tagojn kaj semajnojn de ĉiu jaro, en la dua, la difinmanieron de la tagoj de Pasko. La verko estas interesa, tre instruiga kaj facile skribita, kaj tial al ĉiuj, kiuj sin interesas pri tiu ĉi demando ni varme rekomendas ĝin.

La muelilo, kiu ne plu turniĝas (el la *Contes de Bonne Perrette*), RENÉ BAZIN, franca akademiano. Tradukita de RENÉ BADERT. 12-paĝa; 5, rue Michelet, Tours; prezo : Fr. 0,20. —

Por nefrancoj René Bazin estas malmulte konata. Multaj el ni havas eble la unuan okazon konatiĝi kun unu el liaj noveletoj de la kolekto de « Contes de Bonne Perrette », kiu ĝuas jam ian popularecon en Francujo. « La muelilo, kiu ne plu turniĝas » rememorigas al ni belajn mirrakontojn, kiujn ni iam aŭdis en nia infaneco. La traduko estas zorge kaj lerte farita, kaj oni sentas dum la legado la ĉarmon de la originalo, kiun en granda grado konservis en esperanta teksto la tradukinto.

Bardell kontraŭ Pickwick. Proceso eltirita el la romano : *Pickwick Papers* de CHARLES DICKENS, dramatigita kaj esperantigita de WILLIAM MORRISON F. B. E. A. Londono. 21-paĝa.

Verŝajne ni ne eraros, se ni diros, ke la glora verko de Charles Dickens « *Pickwick Papers* » estas konata preskaŭ de la tuta leganta mondo. La tradukinto elektis en ĝi la plej interesajn scenojn el la proceso de Bardell kontraŭ Pickwick kaj dramatisis ilin. Dickens apartenas al humoristoj, kiuj estas tre malfacile tradukeblaj en iun ajn lingvon. Liaj verkoj nealkompareblaj en sia nacia vesto, perdas multon enestigataj en fremdan lingvon. La tradukinto havis duoblan barajon por venki. Krom la esperantigado li prenis ankoraŭ sur sin la malfacilecon : aliformigi originalon en dialogon. Tiu ĉi duoblan taskon la aŭtoro laŭ eblo plenumis sufiĉe lerte; bedaŭrinde nur, ke la amplekso de la esperantigita parto estas tre malgranda, kio sen la antaŭparolo malebligas al la legantoj kompreni la veran enhavon de la tuta proceso.

Guide Esperanto de la Croix-Rouge. 15-paĝa. Extrait de la bro-

chure « *Esperanto et Croix-Rouge* » du LIEUTENANT BAYOL; prezo : Fr. 0,05. —

Tiu ĉi malgranda broŝureto en la amplekso kaj formo de la ŝlosilo de Ĉefeĉ, prezentas la eltiron el la konata broŝuro verkita de leŭtenanto Bayol sub la titolo « *Esperanto et Croix-Rouge* ». La gvidilo estas verkita en du lingvoj, la franca kaj la Esperanta, kun aldono de la elparolado laŭ franca alfabeto. La enhavo estas sufiĉe riĉa, la kosto malgranda — ni esperas do, ke ĝi sukcese plenumos sian celon.

Todo el Esperanto y el modo de aprenderlo legendo una pequeña historia. 21-paĝa; prezo : Fr. 0,10.

La ŝlosilo de Ĉefeĉ, kiu estas tradukita jam en multajn lingvojn, aperis nun en lingvo hispana. La eldono estas tiel same zorge farita, kiel la originalo, kaj ni esperas, ke ĝi havos en Hispanujo ankaŭ la saman sukceson, kiel en aliaj landoj.

L'Esperanto, ses raisons d'être, sa structure, ses services, sa diffusion, par L. de BEAUFONT. 85-paĝa; Paris, *Presa Esperanta Societo*, 1906; prezo : Fr. 0,30. —

Antaŭ unu jaro S^{ro} L. de Beaufont verkis novan esperantan broŝureton propagandan sub la supre citita titolo. Tia specaj propagandiloj estas ankoraŭ ĝis nun tre necesaj por nia afero; kaj ĉiu bona verketo en tiu ĉi direkto donas en niajn manojn novan batalilon. Krom tio ĉi kun forfluo de tempo la malnovaj broŝuretoj perdas sian aktualcon, ĉar la progreso de nia afero naskas al ni ne sole adeptojn, sed ankaŭ kontraŭulojn kun la tuta vico de novaj kontraŭargumentoj. Kaj tial niaj propagandiloj devas nepre de tempo al tempo renoviĝi kaj

pliriĉiĝi en sia enhavo. Tia estas la broŝureto de S^{ro} de Beaufront -- malgranda verketo en la franca lingvo, enhavanta en malgranda amplekso ĉion, kion devas posedi nuntempa tiuspeca propagandilo.

Bonegaj atestoj. — Unuakta proza komedio, originale verkita de S^{ro} R. PAILLOT, sekretario de la Lille'a Grupo. 12-paĝa. Esperantista Oficejo. *Librejo Tallandier*; Lille 1907; prezo : Fr. 0,50. —

Estu malinterkompreniĝo, kiu preskaŭ neniam okazas en la vivo, sed tamen estas tute konforma al komedioj; tio donis al la aŭtoro eblon disvolvi spritan originalan komedieton.

S^{ino} B. dezirante ricevi atestojn pri unu juna homo, kiun ekamis ŝia filino, pro eraro ne trafis en ĝustan loĝejon kaj komencis interparoli kun S^{ino} A, kiu la tutan tempon pensis, ke oni demandas pri ŝia servisto. La atestoj estis bonegaj, sed S^{ino} B. fine rimarkis sian eraron kaj kun granda bedaŭro devis rekomenci sian taskon en alia loko. La aŭtoro sufiĉe lerte ekuzis la temon kaj kreis kelkajn ridigajn scenetojn.

Esperanto à l'usage des Français, par H. E. PALMER, *Eldonisto, Witteryck-Delplace*, Bruges; prezo : Fr. 1,25. —

Oni eterne diskutados pri la plej efika metodo lerni la vivantajn lingvojn. Kompreneble pri Esperanto ankaŭ oni devis diskuti kaj diversaj metodoj devis esti proponitaj. La lasta metodo kiu ĵus aperis, metodo Palmer, ŝajnas certe interesa kaj tre kapabla bonajn fruktojn

doni precipe al la meze instruitaj homoj. Ĝi miksas la senperan metodon kun la alia. Vortoj, parolturnoj lerniĝas per demandoj, respondoj pri objektoj kutimaj, aferoj konataj, tute same kiel en la libroj de Berlitz. Eĉ kelkaj lecionoj ŝajnas tute Berlitzaj. Sed jen grava diferenco. La instruisto unue klarigas la regulojn, la vortojn, uzante sian propran lingvon kaj poste, nur poste li instruas propradire, t. e., li riĉigas la lernanton per multaj frazoj similaj, verkitaj laŭ la formoj jam klarigitaj. Palmer bone komprenis, ke por nia logika lingvo, senpera metodo estas nelogika aŭ kontraŭlogika.

Ĉiu do parolturno estas resumita en *fundafrazo*, kiun la instruisto mem diras kaj pri kiu ĉiam laŭ la sama ordo, la sama maniero li faras demandojn samspecajn, per kiuj la fundafrazo detale analizita gravuriĝos en la cerbo.

Tiuj *fundafrazoj* estas multegaj, tre simplaj kaj lerte elpensitaj, tiamaniere, ke la senco estu senpripenso komprenebla kaj de ĉiuj divenita. La sama parolturno estas dek, dudek fojojn ripetita ĝis laciĝo, tede de la lernanto aŭ de l'instruisto. Bonega metodo! Sur ripetado kaj analogio kuŝas ĉia lernado.

Ĉu estas eble rimarkigi, ke ni neniam legis *eliri ĉambron?* sed *eliri el ĉambro*; ke *kiatempo* ne signifas : *combien de temps?* sed nur : *en quel temps*; kaj fine ke la komentarioj aldonitaj kiel *Appendice*, ŝajnas iom malfacilaj, por la lernantaro, kiun celas tiu bona libro.

KRONIKO

Lasta letero de la Trio por la Tria al la legantoj de « La Revuo ». — Bonvenon al la Kongresanoj! Dankon al la helpantoj! Grandegan sukceson al Esperanto! — LA TRIO POR LA TRIA.

Noto de la Redakcio. — Tiu numero de *La Revuo* havas speciale 64 paĝojn, kaj aperas unu monatuonon pli frue ol kutime por fariĝi vera kongresa numero.

Ni esperas, ke la legantoj de *La Revuo* ŝatos plie la belegajn foto-grafajojn de la fama Trio, faritajn de la tre lerta kaj sindona artisto J. PALMER CLARKE; la internacian enhavon de tiu numero, kiu estas honorita per la kunlaborado de tiom da lertaj kaj famaj aŭtoroj.

Ni ankaŭ esperas ke multaj estos tiuj, kiuj profitos nian inviton kaj ĉeestos la feston de *La Revuo*, en Cambridge.

El Francujo. — Ni kun granda plezuro eksciis, ke la grava ĉiutaga gazeto de la fama polemikisto HENRI ROCHFORD *L'Intransigeant* de nun publikigas regule artikolojn en Esperanto.

Ĉiu Esperantisto, kiu abonos unu jaron de la gazeto (Fr. 20, en Parizo; Fr. 24, en Francujo; Fr. 35, por la aliaj landoj) ricevos senpagan premion: laŭvole juvelon, libron, k. c.

Sin turni al la Redakcio de la gazeto, 142 rue Montmartre, Paris.

El Hispanujo. — Sr^o Oktavo Viader, el San Feliu de Guixols, faris la plej originalan eldonon de la senmorta Cervantes'a verko *Don Kihoto*, kiun ĝis nun oni konas.

Ĝi estas presita sur maldikegaj folioj de korko, kiuj prezentas la delikatan flekseblecon de atlaso. Oni povas ja figuri al si, kian grandan laboron prezentis al la eldoninto la elekto, inter multaj miloj el korkarboj, de tiuj, kiuj havis la korkon plej unuforman kaj sentruan por ebligi la presadon en sukcesaj kondiĉoj. La eldono konsistas el 52 ekzempleroj, el kiuj, malgraŭ la kareco de la prezo, estas jam venditaj la 50 lastaj. La ekzemplero n° 1 estas dediĉita al la hispana reĝo, kaj al n° 2, kiu portas tre specialan bindaĵon, estos aĉetebla de la persono, kiu proponos la plej grandan sumon, el ĉiuj dezirantaj ĝin aĉeti. — V. I.

El Japanujo. — *Okcidenta Teatraĵo en Japanujo.* — La angla dramo « Julio Cezaro » estis ludata la 25-6-an de Majo ĉe « Tokio-za » teatro. Kelkaj tradukaĵoj de okcidentaj dramoj kiel Hamleto, Ocelo, k. t. p. jam de longe estas ludataj tre ofte; sed tio ĉi ja estis la unua ludo de *originala* okcidenta teatraĵo en nia lando.

Ĝi estis organizita de la klubo, kiu apartenas al la Social-Edukada Societo.

Ŝajnas, ke tiu ĉi novaĵo tre interesis la sciamajn urbanojn, kaj la loĝioj estis baldaŭ plenigitaj de granda amaso da viroj kaj virinoj. Spite ke la plimulto el tiuj rigardantoj ne povis kompreni dialogojn anglajn, la esprimaĵoj de la lertegaj aktoroj kredeble ilin korusis. Kvankam kelkaj kritikistoj tiun ĉi mallaŭdis iel aŭ alie, tamen ni povas ĝin nomi sukcesinta. — T. Ĉ.

Konstruota statuo de G-fo Okuma. — Kiu konas Grafon de Okuma kiel politikiston kaj diplomatiiston, ankaŭ devas lin koni kiel grandan edukiston.

Li jam frue fondis « Vaseda » -kollegion, kie multe da literaturistoj kaj politikistoj estis gradigitaj. La kolegio, pli vastiĝinte jaro post jaro, fariĝis « Vaseda » Universitato, kies prezidanto li mem nun estas. Li tiel agadas senlace, malgraŭ sia maljuneco, por la universitato kaj por sociala edukado, kiel li estis aktiva en sia politika agado antaŭe.

La fakultato de l' universitato do intencas starigi lian bronзан statuan en la universitata korto, en oktobro de tiu ĉi jaro, okaze de la 25^a jaro de la fondo de l' kolegio, por eterne memorigi lian grandan meriton al edukado. — T. Ĉ.

El Unuigitaj Ŝtatoj. — Jen estas vera epoko de grandaj donacoj. De la lastaj jaroj, Ameriko estas benita, ĉar en ĝi loĝas multe da riĉuloj, kaj duoble benita, ĉar tiuj ĉi riĉuloj libere donacadas al noblaj celoj. Dum la lastaj dudek jaroj Andrew Carnegie donis pli ol 500 milion frankojn por fondi bibliotekojn kaj helpi la sciencon. Li konstruigis

palacon por la Haag'a konferenco, kaj en Washington similan domon por la Ligo de Amerikaj Respublikoj. Sed kredeble la plej granda donaco iom farita de unu persono al filantropia celo estas tiu, kiun faris S^o John Rockefeller al la Ĝenerala Edukada Komitato : ĝi valoras pli ol 160 milion frankojn. Tiu komitato, kiu konsistas el la plej famaj edukistoj, celas helpi per monofero en ĉiuj lokoj, en kiuj la edukada afero bezonas monon, ekzemple la kolegioj en malriĉaj aŭ maldensaj urbetoj, al kiuj oni donacas nur kiam la kolegio promesas havigi egalan sumon. Tiamaniere ĉirkaŭ 400 milion frankoj estis dediĉitaj al la disvastigo de edukado ĉe la malriĉuloj.

El Meksikujo. — Meksika « Bole-
tin de la Sociedad Michoacana de Geografia y estadística » publikigadas de l' monato Aprila, serion da artikoloj tute interesaj pri Esperanto, kaj verkitaj de l' profesoro Luis G. Leon. Tiuj ĉi artikoloj prezentas kun multaj sciigoj pri la lingvo Esperanto, tre klaran kurson, kies publikigado en grava revuo fariĝos bonega propagandilo en Meksikujo, kie la lingvo elpensita de D^{ro} Zamenhof ĉiutage disvastigadas.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA RABISTOJ

Dramo

DE

FREDERIKO SCHILLER

(*Ŝiller.*)

AKTO KVARA¹

SCENO KVINA

Proksima arbaro. Nokto. Malnova ruina kastelo en la mezo.

La RABISTA BANDO *kuŝas sur la tero.*

(*La rabistoj kantas.*)

Ŝtelo, buĉ', adulto, rabo —
Ĝi por ni nur ludo estas.
Morgaŭ pendos ni ĉe l' trabo,
Tial nun ni gaje festas.

Liberan vivon havas ni,
Plezuran kaj sen mastro ;
En la arbaro noktas ni,
Ĉe neĝ' kaj vent' laboras ni,
Lun' estas nia astro.
Kaj nin protektas Merkuri',
Plej sprita kaj plej lerta di'.

Jen ĉe la pastro gastas ni,
Jen ĉe riĉul' alia.
Kaj zorgon pri la plu kaj pli
Ni lasas jam al Dio.

Kaj kiam ni per vina ban'
La gorgon refreŝigas,
Fortiĝas tiam nia man'
Kaj kun sinjoro la Satan'
Ni nin fratece ligas.

. Vidu la numerojn 8, 9, 10, 11, 12 kaj 13.

Se krias patroj kun malben',
 Patrinoj helpon vokas
 Kaj falas fianĉin' en sven' —
 Ni ĝuas kaj ni mokas.

Ila, kiam ili sub tranĉil'
 En konvulsi' ĵetiĝas,
 Al ni ekĝojas la pupil'
 Kaj la orel' raviĝas.

Kaj kiam venas morta hor',
 Diablo nin ektiras, —
 Pagita estas jam labor',
 Ni niajn plandojn ŝmiras.
 Ni glutas bone el la vin'
 Kaj flugas alten al la fin'.

SCHWEIZER. — Fariĝas jam nokto, kaj la hetmano ankoraŭ ne revenis!

RAZMANN. — Kaj tamen li promesis reveni al ni akurate je la oka horo.

SCHWEIZER. — Se fariĝis al li io malbona — ho, kamaradoj! tiam ni faru grandan brulon kaj ni mortigu eĉ la suĉinfanojn.

SPIEGELBERG, *fortiras Razmannon flanken*. — Por unu vorto, Razmann!

SCHWARZ, *al Grimm*. — Ĉu ne estus bone starigi ĉirkaŭe spionojn?

GRIMM. — Lasu lin trankvila! Li faros tie tian kapton, ke ni ĉiuj devos honti.

SCHWEIZER. — Ne tien vi trafis, al la diablo? Li ne foriris de ni kun mieno de persono, kiu intencas ian friponaĵon. Ĉu vi forĝesis, kion li diris, kondukante nin tra la erikejo? « Kiu ŝtelos tie ĉi eĉ unu rapon, kaj mi tion ĉi ekscios, tiu lasos ĉi tie sian kapon, tiel certe, kiel mia nomo estas Moor ». Ne estas al ni permesite rabi.

RAZMANN, *mallaŭte al Spiegelberg*. — Kion vi celas? parolu pli klare!

SPIEGELBERG. — Ts! ts! Mi ne scias, kian komprenon vi aŭ mi havas pri la libereco, se ni trenas veturilon kiel bovoj kaj ĉe tio ni multe deklamas pri sendependeco. Tio ĉi al mi ne plaĉas.

SCHWEIZER, *al Grimm*. — Pri kio tiu venta kapo sekretas?

RAZMANN, *mallaŭte al Spiegelberg*. — Vi parolas pri la hetmano?

SPIEGELBERG. — Silentu do, silentu! Li ja havas siajn orelojn inter ni! Hetmano, vi diras? Kiu faris lin hetmano super ni? Ĉu li

ne uzurpis tiun titolon, kiu laŭ rajto apartenis al mi? Kiel? ĉu por tio ni konstante riskas nian vivon, suferas ĉiujn hipohondriajn kapricojn de la sorto, por ke ni fine nomu nin feliĉaj, ke ni estas servutuloj de sklavo? servutuloj, kiam ni povas esti princoj? Per Dio, Razmann, ĉi tio neniam plaĉis al mi.

SCHWEIZER, *al la aliaj*. — Jes, jes, vi estas la vera heroo! Por dispremi ranojn per ŝtonoj! Jam la sono de lia nazo, kiam li ĝin purigas, povus peli homojn tra trueton de kudrilo.

SPIEGELBERG, *al Razmann*. — Jes, kaj jam en la daŭro de tutaj jaroj mi pensas pri tio : oni devas aranĝi ĉion alie. Razmann, se vi estas tia, kian mi ĉiam prezentis vin al mi... Razmann! Li forestas, oni preskaŭ estas konvinkitaj, ke li pereis... Razmann, ŝajnas al mi, ke nun batas lia nigra horo.... Kiel? vi eĉ ne ruĝetiĝas, kiam la sonorilo sonoras la liberecon? Vi ne havas eĉ tiom da kuraĝo, por kompreni kuraĝan aludon?

RAZMANN. — Ha, satano! kien vi implikas mian animon?

SPIEGELBERG. — La hoketo kaptis? Bone, tiam sekvu min! Mi notis al mi, kien li iris. Venu! Du pistoloj ordinare ne maltrafas, — kaj tiamaniere ni estos la unuaj, kiuj sufokis la infanon. (*Li volas lin fortiri.*)

SCHWEIZER, *furioze eltiras sian tranĉilon*. — Ha, kanajlo! Vi rememorigas al mi nun ĝuste la Bohemajn arbarojn! Ĉu ne vi estis la timemulo, kiu komencis kuri, kiam oni diris, ke la malamiko venas! Tiam mi ĵuris per mia animo... Pereu, kaŝmortigisto! (*Li trapikas lin per la tranĉilo.*)

RABISTOJ, *tumulte*. — Mortigo! mortigo! Schweizer, Spiegelberg! Disigu ilin!

SCHWEIZER, *ĵetante sian tranĉilon sur la kadavron*. — Jen! kaj tiel forrampu via fianimo!... Trankvile, kamaradoj, la mizeraĵo vin ne ekscitu. Tiu ĉi besto ĉiam estis venena kontraŭ la hetmano, kaj ĝi ne havis eĉ unu cikatron sur sia tuta haŭto. Ankoraŭ unu fojon, estu kontentaj. Ha, tiu hundo! De malantaŭe li volas malhonore mortigi homojn? virojn mortigi de malantaŭe! Ĉu por tio la konstanta ŝvito lavadis niajn vangojn, ke ni malaperu el la mondo kiel mizeraj friponoj? Ha, vi kanajlo! Ĉu por tio ni faradis al ni litojn sub fajro kaj fumo, ke ni fine kadavriĝu kiel ratoj?

GRIMM. — Sed pro la diablo, kamarado, kio estis inter vi? La hetmano furioziĝos.

SCHWEIZER. — Pri tio vi min lasu zorgi. (*Al Razmann.*) Kaj vi, senkonscienca, vi estis lia helpanto, vi! For de miaj okuloj! Schuf-

terle ankaŭ tiel faris; sed por tio li nun pendas ja en Svisujo, kiel mia hetmano al li profetis.... (*Oni pafas.*)

SCHWARZ, *eksaltante*. — Aŭskultu, ekpafo de pistolo! (*Oni pafas denove.*) Ankoraŭ unu! Ho, ho! la hetmano!

GRIMM. — Paciencon! Li devas pafi trian fojon! (*Oni aŭdas ankoraŭ unu pafon.*)

SCHWARZ. — Ĝi estas li, li! Forigu, Schweizer, — ni respondu al li! (*Ili pafas.*)

Moor kaj Kosinsky aperas.

SCHWEIZER, *irante renkonte al li*. — Bonvenon al vi, mia hetmano! Dum vi forestis, mi estis iom malmodesta. (*Li kondukas lin al la kadavro.*) Estu vi juĝanto inter mi kaj ĉi tiu — de malantaŭe li volis vin mortigi.

RABISTOJ, *konsternite*. — Kio? la hetmanon?

MOOR, *kun rigardo fiksita ekkrias ekscitite*. — Ho, nekomprenebla fingro de la vengema Nemezo! Ĉu ne li estis tiu, kiu forlogis min per sia sirena kanto? Dediĉu tiun ĉi tranĉilon al la malluma vengantino! ne vi tion ĉi faris, Schweizer!

SCHWEIZER. — Per Dio! mi tion ĉi faris, kaj per la diablo, ĝi ne estas la plej malbona, kion mi faris en mia vivo. (*Li foriras malkontenta.*)

MOOR, *meditante*. — Mi komprenas, reganto en la ĉielo, mi komprenas... la folioj defalas de la arboj... kaj mia aŭtuno venis... forigu lin de miaj okuloj! (*Oni forportas la kadavron de Spiegelberg.*)

GRIMM. — Ordonu al ni, hetmano, kion ni faru plu?

MOOR. — Baldaŭ... baldaŭ ĉio estos plenumita.... Donu al mi mian liuton! Mi perdis min mem de la tempo, kiam mi tie estis. Mian liuton, mi diras, — mi devas reluli min al mia antaŭa forto. Lasu min sola!

RABISTOJ. — Estas jam noktomezo, hetmano.

MOOR. — Tamen ĝi estis nur la larmoj en la teatro, — la Roman kanton mi devas aŭdi, por ke mia dormanta genio denove vekigu. Mian liuton! Noktomezo, vi diras?

SCHWARZ. — Ĝi jam pasis. Kiel plumbo la dormo nin premas. Jam de tri tagoj ni ne fermis okulon.

MOOR. — Ĉu la balzama dormo falas ankaŭ sur la okulojn de kanajloj? Kial al mi ĝi ne venas? Mi neniam estis malkuraĝulo aŭ malbonulo.... Iru dormi, morgaŭ matene ni iros pluen.

RABISTOJ. — Bonan nokton, hetmano. (*Ili kuŝiĝas sur la teron kaj ekdormas.*)

Profunda silento. Moor prenas la liuton kaj ludas.

BRUTO.

Mi salutas vin, ho paca tero!
Nun akceptu lastan la Romanon!
De Philippi de l' batalinfero
Mi al vi etendas mian manon.
Decidiĝis, Romo, via sorto,
De l' patruj' pereis la espero!
Mi nun frapas al la pord' de l' morto,
Mi jam ĉion perdis sur la tero!

CEZARO.

Kiu tie vagas, fierulo,
Kvazaŭ hom' neniam kliniĝinta?
Ha, se min ne trompas la okulo,
Estas ĝi Romano ĵus mortinta!
Tiberan', de kie vi nun venas?
Ĉu la granda urb' ankoraŭ staras?
Ĉu ĝi bone sin ankoraŭ tenas,
Dum en ĝi neniuj nun cezaras?

BRUTO.

Ha, vi kun dudektriobla vundo!
Kiu vin elvokis el sub tero?
Paŝu for al Orko la profunda,
Ne triumfu nune kun fiero!
Lastan sangon de libera homo
Ĉe Philippi sorbis nun la tero;
Super mia ĉerk' pereas Romo,
Min Minoso prenos — vin rivero.

CEZARO.

Morta bato de la glav' de Bruto!
Ankaŭ vi, ho Bruto, filo mia!
Vi mortigis patron! Tero tuta
Estus ja post mi heredo via!
Vi atingis la plej grandan gloron,
Kiam vi trapikis patran koron.
Nun min jam nenio plu turmentos;
Mi returne iros kaj silentos.

BRUTO.

Patro, haltu! Sur la tuta tero
Mi nur unu solan homon konis
Kun al vi simila karaktero —
Vi al li la nomon filo donis.

Nur Cezaro Romon ruinigus
 Kaj Cezaron Bruto nur mortigus.
 Ambaŭ kune vivi ni ne povas!
 Vi maldekstren — mi min dekstren ŝovas.

(*Li formetas la liuton kaj marŝas tien kaj reen, profunde meditante.*)

Kiu povus al mi garantii? Ĉio estas tiel malluma... konfuzaj labirintoj... nenia eliro, nenia gvida stelo... se ĉio finiĝas kune kun la lasta ekspiro, finiĝas, kiel sengusta ludo de marionetoj?... Sed por kio tiu senmezura celado al feliĉo? Por kio la idealo de neatingita perfekteco? la prokrastado de neefektivigitaj planoj? Se la mizera ekpremo de tiu ĉi mizera objekto (*li tenas la pistolon antaŭ la vizaĝo*) egaligas la saĝulon al la malsaĝulo, la kuraĝulon al la malkuraĝulo, la noblulon al la fripono? Ekzistas ja tia dia harmonio en la senanima naturo, kial do ekzistus tiu dissonado en la naturo prudenta? Ne, ne! ekzistas io pli, ĉar mi ne estis ankoraŭ feliĉa.

Ĉu vi pensas, ke mi tremos? Spiritoj de miaj mortigitoj! mi ne tremos. (*Forte tremante.*) Via korprema antaŭmorta kriado, via sufokiĝe nigra vizaĝo, viaj terure dismalfermitaj vundoj estas ja nur ĉeneroj de nerompebla ĉeno de la sorto kaj estas en dependeco de miaj senlaboraj vesperoj, de la kapricoj de miaj infanistinoj kaj edukantoj, de la temperamento de mia patro, de la sango de mia patrino. (*Kun pli forta tremado.*) Kial mia Perillo faris el mi bovon, en kies ardanta ventro la homeco rostigas?

(*Almetante la pistolon.*) Tempo kaj eterneco — alforĝitaj al si reciproke en la daŭro de unu momento! Terura ŝlosilo, kiu fermas post mi la malliberejon de la vivo kaj malfermas antaŭ mi la loĝejon de la eterna nokto, — diru al mi, ho diru al mi, kien, kien vi min kondukos? Fremda, neniam travojaĝita lando! Rigardu, la homeco falas senforte sub tiu ĉi bildo, la streĉeco de la surtera vivo malaperas, kaj la fantazio, la petolema simio de la sentoj, trompas nian kredemecon per iaj strangaj fantomoj.... Ne, ne! Viro ne devas ŝanceliĝi! Estu kiel vi volas, vi sennoma transaĵo, — nur tiu ĉi mia « mem » restu al mi fidela. Estu kiel vi volas, se mi nur kunprenos kun mi mian « mi ». Eksteraĵo estas nur la ŝelo de homo — mi mem estas mia ĉielo kaj mia infero.

Se vi lasos al mi por mi sola ian cindrigitan parteton de la mondo, kiun vi forpelis de viaj okuloj kaj kie mi havos nur sol-ecan nokton kaj eternan dezerton, mi tiam la silentan dezerton loĝatigos per miaj fantazioj, kaj la eterneco donus al mi sufiĉe da

tempo, por analizadi la konfuzitan bildon de la universala mizero. Aŭ eble vi volas, per ĉiam novaj naskiĝoj kaj ĉiam novaj lokoj de mizero, ŝtupon post ŝtupo konduki min al la neniigo? Ĉu la faden-ojn de la vivo, teksitajn por mi en la transa vivo, mi ne povas tiel facile disŝiri, kiel ĉi tiun? Vi povas fari min nenio, sed tiun ĉi liberecon vi ne povas forpreni de mi. (*Li ŝargas la pistolon. Subite li haltas.*) Sed ĉu mi devas morti pro timo de turmenta vivo? Ne, mi ĝin suferos! (*Li forĵetas la pistolon.*) La turmento rompiĝu sur mia fiereco! Mi eltenos ĝis la fino. (*Fariĝas ĉiam pli mallume.*)

(*Hermano venas el post la arboj.*)

HERMANO. — Aŭskultu, aŭskultu! terure krias la noktuo... tie en la vilaĝo batas la dekdua horo.... Bone, bone, la krimularo dormas, en tiu ĉi sovaĝa loko neniuj subaŭskultas. (*Li aliras al la ruina kastelo kaj frapas.*) Venu supren, mizerulo, loĝanto de la turo! Via manĝo estas pretigita.

MOOR, *senbrue repaŝante*. — Kion tio ĉi signifas?

Voĉo, *el la kastelo*. — Kiu frapas? He? Ĉu ĝi estas vi, Hermano, mia korvo?

HERMANO. — Estas mi, Hermano, via korvo. Leviĝu supren al la krado kaj manĝu. (*Strigoj krias.*) Terure trilas viaj dormokamaradoj, maljunulo. Ĉu bongusta?

Voĉo. — Mi estis tre malsata. Mi dankas vin, korvo, por la pano en la dezerto! Kaj kiel fartas mia kara infano, Hermano?

HERMANO. — Silentu!... Aŭskultu, ia bruo kvazaŭ de ronkantoj! Ĉu vi nenion aŭdas?

Voĉo. — Kiel? Ĉu vi ion aŭdas?

HERMANO. — La ĝemantan sonon de la vento tra la fendoj de la turo — nokta muziko, de kiu frapas la dentoj kaj la ungoj bluiĝas. Aŭskultu, ankoraŭ unu fojon! Ĉiam ŝajnas al mi, kvazaŭ mi aŭdas ronkadon. Vi havas gastojn, maljunulo.... Hu, hu, hu!

Voĉo. — Ĉu vi ion vidas?

HERMANO. — Adiaŭ, adiaŭ! Terura estas tiu ĉi loko. Malleviĝu en vian kelon. Supre estas via helpanto, via venĝanto.... Malbenita filo! (*Li volas forkuri.*)

MOOR, *elirante kontraŭ lin*. — Haltu!

HERMANO, *kriante*. — Ho ve!

MOOR. — Haltu, mi diras!

HERMANO. — Ho ve! ho ve! ho ve! Nun ĉio estas malkaŝita!

MOOR. — Haltu! Parolu! Kiu vi estas? Kion vi tie ĉi faras? Parolu!

HERMANO. — Kompatu, ho kompatu, granda sinjoro! Nur unu vorton aŭskultu, antaŭ ol vi min pereigos.

MOOR, *eltirante la spadon*. — Kion mi aŭdos?

HERMANO. — Estas vero, ke vi ĝin malpermesis al mi sub minaco de morto... sed mi ne povis alie, mi ne kuraĝis alie... en la ĉielo estas Dio... tie estas via propra patro... mi bedaŭris lin.... Mortigu min!

MOOR. — Tie ĉi estas ia kaŝita afero. Diru ĉion! parolu! Mi volas ĉion scii.

Voĉo, *el la kastelo*. — Ho ve! ho ve! Ĉu ĝi estas vi, Hermano, kiu tie parolas? Kun kiu vi parolas, Hermano?

MOOR. — Malsupre ankoraŭ iu estas! Kio tie ĉi fariĝas? (*Li alkuras al la turo.*) Ĉu ĝi estas malliberulo, kiun la homoj forpuŝis? Mi deprenos liajn ĉenojn. Voĉo! ankoraŭ unu fojon! Kie estas la pordo?

HERMANO. — Ho kompatu, sinjoro, ne iru pluen, sinjoro! pro kompato foriru de ĉi tie! (*Baras al li la vojon.*)

MOOR. — Enŝlosita per kvar seruroj! For de ĉi tie! Ĝi devas klariĝi. Nun la unuan fojon donu al mi vian helpon, ŝtelado! (*Li prenas serurrompilojn kaj malŝlosas la pordon. El la profundaĵo eliras maljunulo malgrasa kiel skeleto.*)

MALJUNULO. — Kompatu mizerulon! Kompatu!

MOOR, *resaltas kun teruro*. — Ĝi estas la voĉo de mia patro!

MALJUNA MOOR. — Mi dankas vin, ho Dio! Venis la horo de la liberigo.

MOOR. — Spirito de la maljuna Moor! kio maltrankviligis vin en via tombo? Ĉu vi kuntrenis kun vi en tiun mondon ian pekon, kiu baras al vi la eniron en la paradizon? Mi lasos fari mesojn, por venigi la vagantan spiriton en ĝian hejmon. Ĉu vi enfosis sub la teron la monon de vidvinoj kaj orfoj, kaj tio ĉi devigas vin ĝemante kuradi en la noktomeza horo? Mi elŝiros la subteran trezoron el la ungegoj de la sorĉa drako, se li eĉ kraĉos sur min milojn da ruĝaj flamoj kaj elmetos siajn akrajn dentojn kontraŭ mian spadon. Aŭ eble vi venas, por doni al miaj demandoj solvon pri la enigmoj de la eterneco? Parolu, parolu! Mi ne estas homo de pala timo.

MALJUNA MOOR. — Mi ne estas spirito. Palpu min, mi vivas, ho per mizera, kompatinda vivo!

MOOR. — Kiel? vi ne estis enterigita?

MALJUNA MOOR. — Mi estis enterigita, — tio estas: malviva hundo kuŝas en la tombo de miaj patroj, kaj mi — jam tri plenajn

monatojn mi turmentiĝas en tiu ĉi malluma subtera arkaĵo, neniu radio al mi lumas, neniu varma aereto blovas sur min, neniu amiko min vizitas, nur sovaĝaj korvoj ĉi tie krias kaj noktomezaj gufoj.

MOOR. — Ĉielo kaj tero! Kiu tion ĉi faris?

MALJUNA MOOR. — Ne malbenu lin! Tion ĉi faris mia filo Francisko.

MOOR. — Francisko? Francisko? Ho eterna ĥaoso!

MALJUNA MOOR. — Se vi estas homo kaj vi havas homan koron, vi savinto, kiun mi ne konas, tiam aŭdu la mizeregon de patro, preparitan al li de liaj filoj. En la daŭro de tri monatoj mi ploradis ĝin al la surdaj ŝtonaj muroj, sed nur ĉo senanima resonadis miajn plendojn. Tial, se vi estas homo kaj vi havas homan koron....

MOOR. — Tiu ĉi voko povus eĉ sovaĝajn bestojn eligi el iliaj nestoj.

MALJUNA MOOR. — Mi kuŝis malsana sur mia lito, mi apenaŭ komencis ricevadi denove kelkajn fortojn post malfacila malsano, kiam oni alkondukis al mi homon, kiu diris al mi, ke mia unue-naskita filo mortis en batalo, kaj li alportis kun si glavon, kolorigitan per la sango de mia filo, kaj lian lastan adiaŭdiron, kaj li diris, ke mia malbeno enpelis lin en batalon, morton kaj malseperon.

MOOR, *ekscitite deturnante sin de li*. — Tio ĉi estas certa!

MALJUNA MOOR. — Aŭskultu plue! Mi svenis de tiu sciigo. Kredeble oni pensis, ke mi mortis, ĉar kiam mi denove rekonsciiĝis, mi kuŝis jam en ĉerko, vindita per morta tolaĵo kiel mortinto. Mi gratis la kovrilon de la ĉerko; oni ĝin malfermis. Estis malluma nokto, mia filo Francisko staris antaŭ mi. « Kio! » li ekkriis per terura voĉo, « ĉu vi volas vivi eterne? » Kaj la kovrilo de la ĉerko tuj denove fermiĝis. La tondro de tiuj ĉi vortoj forbatis de mi ĉiujn miajn sentojn. Kiam mi denove rekonsciiĝis, mi sentis, ke oni levis la ĉerkon kaj veturigis ĝin en la daŭro de duono da horo, Fine oni ĝin malfermis — mi staris ĉe la eniro de tiu ĉi subtera arkaĵo, mia filo antaŭ mi, tiu homo, kiu alportis al mi la sangmakulitan glavon de Karolo. Dek fojojn mi ĉirkaŭprenis la genuojn de mia filo, mi petis kaj petegis per la nomo de Dio, — sed la petegado de lia patro ne tuŝis lian koron. « Ĵetu malsupren tiun ĉi felon! » ektondris el lia buŝo, « li vivis sufiĉe », — kaj oni puŝis min malsupren sen kompato, kaj mia filo Francisko ŝlosis la pordon post mi.

MOOR. — Ne eble! ne eble! Vi certe eraris.

MALJUNA MOOR. — Povas esti, ke mi eraris. Aŭskultu plue, sed mi petas vin, ne koleru! Tiel mi kuŝis en la daŭro de dudek horoj, kaj neniŭ pensis pri mia mizero. Neniam la piedo de homo tuŝas la teron de tiu ĉi sovaĝa loko, ĉar famo diras, ke la fantomoj de miaj prapatroj trenas en tiuj ĉi ruinoj brue sonantajn ĉenojn kaj murmuras en la noktomeza horo sian funebran kanton. Fine mi ekaŭdis, ke la pordo denove malfermiĝis, tiu ĉi homo alportis al mi panon kaj akvon kaj malkaŝis al mi, ke mi estis kondamnita al morto per malsato, kaj ke li riskas sian vivon, se oni ekscius, ke li alportas al mi manĝon. Tiumaniere mi mizere tenis min en la daŭro de tiu ĉi longa tempo, sed la senĉesa malvarmo, la putra aero de miaj malpuraĵoj, mia senlima malĝojo... miaj fortoj malaperis, mia korpo konsumiĝis; mil fojojn mi larme petis Dion pri la morto, sed la mezuro de mia puno kredeble ankoraŭ ne pleniĝis aŭ eble ankoraŭ atendas min ia ĝojo, se mi tiel mirakle konserviĝis. Sed mi suferas juste... mia Karolo! mia Karolo! kaj li ne havis ankoraŭ grizajn harojn!

MOOR. — Sufiĉe! Leviĝu, vi ŝtipoj, vi buloj da glacio, vi mallaboremaj, sensentaj dormemuloj! Leviĝu! Ĉu neniŭ volas vekigi? (*Li ekpafas super la dormantajn rabistoj.*)

LA RABISTOJ, vekigante eksaltas. — He, ho, ho! Kio fariĝis?

MOOR. — Ĉu la rakonto ne elskuis vin el la dormo? Eĉ la eterna dormo ja vekigis! Rigardu ĉi tien! rigardu ĉi tien! La leĝoj de la mondo fariĝis ludostoj, la ligilo de la naturo disŝirigis, la antikva malpaco elĉeniĝis, la filo mortigis sian patron.

LA RABISTOJ. — Kion la hetmano diras?

MOOR. — Ne, ne mortigis! tiu ĉi vorto estus tro delikata! la filo la patron milfoje dispremis per rado, trapikis per ponardego, turmentegis, tranĉis pecojn el la korpo! la vortoj estos ankoraŭ tro homaj. La peko mem ruĝiĝus, kanibalo ektremus, de la tempo de la Eonoj neniŭ satano atingis ion similan. La filo sian propran patron... ho, rigardu, rigardu! li svenis... en tiun ĉi subteran arkajon la filo sian patron... frosto, nudeco, malsato, soifo... ho rigardu, rigardu! ĝi estas mia propra patro, mi ĝin fine konfesos.

LA RABISTOJ, alsaltas kaj ĉirkaŭas la maljunulon. — Via patro? via patro?

SCHWEIZER, respekte alproksimiĝas kaj stariĝas genue. — Patro de mia hetmano! mi kisas al vi la piedojn! vi povas ordoni al mia ponardo.

MOOR. — Venĝon, venĝon, venĝon pro vi! kruele ofendita, mal-

respektita maljunulo! Tiele mi disŝiras de nun por eterne la fratan ligilon. (*Li disŝiras sian veston de supre ĝis malsupre.*) Tiele mi malbenas ĉiun guton da frata sango antaŭ la rigardo de la nekovrita ĉielo! Aŭdu min, luno kaj steloj! aŭdu min, noktomeza ĉielo, kiu rigardis la hontegindan agon! Aŭdu min trioble terura Dio, kiu regas tie supre super la luno kaj venĝas kaj kondamnas super la steloj kaj ĵetas flamojn en la nokto! Jen mi stariĝas genue, jen mi etendas la tri fingrojn en la teruran mallumon de la nokto, jen mi ĵuras, kaj la naturo elkraĉu min el siaj limoj kiel ekstermindan sovaĝegan beston, se mi rompos tiun ĉi ĵuron, — mi ĵuras, ke mi ne salutos la lumon de la tago, ĝis la sango de la patromortiginto, elverŝite antaŭ tiu ĉi ŝtono, vapore flugos al la suno. (*Li leviĝas.*)

LA RABISTOJ. — Ĝi estas ago de Belialo! Nun iu diru, ke ni estas kanajloj! Ne, per ĉiuj drakoj! ion similan ni neniam ankoraŭ faris!

MOOR. — Jes! Kaj per ĉiuj teruraj ĝemoj de tiuj, kiuj mortis de viaj ponardoj, kaj de tiuj, kiuj pereis de mia fajro, kaj kiujn frakasis mia falanta turo, mi ĵuras, ke neniam penso pri mortigo aŭ rabo naskiĝu en via brusto, ĝis la vestoj de vi ĉiuj estos ruĝege makulitaj per la sango de la malbenito! Vi certe neniam songis pri tio, ke vi estas la brako de pli altaj majestoj? La konfuzita fadenbulo de nia sorto estas malligita! Hodiaŭ, hodiaŭ nevidebla potenco nobeligis nian metion! Faru preĝon antaŭ tiu, kiu anoncis al vi tiun ĉi altan sorton, kiu kondukis vin ĉi tien, kiu faris al vi la honoron, ke vi estu la teruraj anĝeloj de lia malluma juĝo! Nudigu viajn kapojn! Stariĝu genue en la polvon kaj relevu vin sanktigataj! (*Ili stariĝas genue.*)

SCHWEIZER. — Ordonu, hetmano! Kion ni devas fari?

MOOR. — Leviĝu, Schweizer, kaj ektuŝu tiujn ĉi sanktajn buklojn! (*Li kondukas lin al sia patro kaj donas al li unu buklon en la manon.*) Vi memoras ankoraŭ, kiel vi iam fendis la kapon al tiu bohema rajdisto, en la momento, kiam li levis sian sabron super min, kaj mi, malfacile spirante kaj lacigite de laboro, falis genue? Tiam mi promesis al vi rekompencan reĝan; ĝis nun mi neniam povis pagi tiun ŝuldon....

SCHWEIZER. — Tion vi ĵuris al mi, estas vero, sed permesu al mi eterne nomi vin mia ŝuldanto!

MOOR. — Ne, nun mi volas pagi! Schweizer, ankoraŭ neniu mortemulo estis tiele honorita kiel vi nun! venĝu pro mia patro! (*Schweizer leviĝas.*)

SCHWEIZER. — Granda hetmano! hodiaŭ la unuan fojon vi faris min fiera! Ordonu, kie, kiel, kiam mi devas lin bati?

MOOR. — La minutoj estas sanktaj, vi devas rapidi. Elektu al vi la plej indajn el la bando kaj konduku ilin rekte al la kastelo de la nobelo! Eltrenu lin el la lito, se li dormas aŭ se li kuŝas en la brakoj de la volupto; fortrenu lin de la festeno, se li estas ebria; forŝiru lin de la krucifikso, se li preĝante kuŝas antaŭ ĝi genue! Sed mi diras al vi, mi severe memorigas al vi, ne alportu lin al mi malvivan! Kiu eĉ nur gratetos al li la haŭton aŭ difektos al li eĉ unu haron, ties karnon mi disŝiros je pecoj kaj donos ĝin kiel manĝon al malsataj vulturoj! Sendifektan mi devas lin havi, se vi alportos lin sendifektan kaj vivan, vi ricevos milionon rekompence; kun danĝero por mia vivo mi ŝtelos ĝin de reĝo, kaj vi estos libera kiel la aero. Ĉu vi min komprenis? rapidu!

SCHWEIZER. — Sufiĉe, hetmano; — jen mia mano; aŭ vi vidos nin ambaŭ, aŭ neniun. Anĝeloj sufokistoj de Schweizer, iru kun mi! (*Li foriras kun taĉmento.*)

MOOR. — Vi ĉiuj aliaj distriĝu en la arbaro, — mi restas.

El germana lingvo tradukis

(*Daŭrigota.*)

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

LASTA SALUTO AL KEMBRIGÔ'

Kembriĝo, antikva kaj glora ĉefurbo,
Vi dolĉe ripozis en freŝa kvieto
De viaj studejoj per floroj vestitaj,
Sub ombro silenta de l' arboj centjaraj,
Sur ondo senmova de verdaj riveroj,
Vi aŭdis revante nur sonon kristalan
De l' hor' malrapida tra dorma aero....
Por ni, laborantoj humilaj, modestaj,
Pri kiuj tre multaj ĉu ridas ĉu mokas,
Vi rompis silenton, ripozon, revadon;
Dankata vi estu, ho nobla Kembriĝo!
Por ni, apostoloj de nova parolo,
Vi, fama tutmonde pro Majstroj profundaj,
Sidejo de ĉia scienco, beleco,
Vi ĉambrojn, salonojn, teatron, urbdomon
Per man' malavara gastame malfermis;
Vi nin per orelo kompleza aŭskultis
Kaj nian la Majstron solene honoris!
Dankata vi estu, ho nobla Kembriĝo!
Ho muroj antikvaj kaj arboj kaj ondoj,
Memoru la sonojn la dolĉajn aŭdatajn,
Rediru senĉese studentoj al viaj,
Al filoj plej noblaj de l' granda Britujo,
La novan parolon kaj novan la senton,
Kaj semo ĉi tie semita kreskados.
Per voĉ' de REVUO, de ĉiuj la eĥo,
Dankata vi estu, ho nobla Kembriĝo!
Floreat Cantabridgia! Floreat!

CAMILLE AYMONIER.

1. Deklamita de Baronino de Ménil dum la « Festo de *La Revuo* » en Kembriĝo,
la 17 de aŭgusto 1907.

Al mia amiko Carlo Bourlet.

KANTO DE L' DIABOLO

« Dum la somera sezono multaj virinoj
ludis pasie tiun infanan ludon nomatan « Diabolo. »

(*Jurnaloj.*)

Sur silka faden', Diabolo kaptita
Turniĝas, ruliĝas, obeas ĝemante.
Malsupren kaj supren bastonoj moviĝas,
Kaj ŝiaj fingretoj ĝin regas kaprice.
Eksaltu por mi, diabolo, senĉese,
Eksaltu, eksaltu senlace.

Nun glitas ĝi dolĉe kaj tien kaj reen,
Ŝi ŝajnas ĝin luli ameme karesa;
Nun ŝi per subitaj, rapidaj ekskuoj
Forigas kaj vipas ĝin treme kolera.
Saltadu por mi, diabolo, senĉese,
Saltadu, saltadu senlace.

Kelkfoje ĝi kvazaŭ indigne ribelas,
Baraktas la sklavo por sin elŝteligi;
Sed ŝi, ridetante pri vana penado,
Rekaptas ĝin tuj kun trankvila lerteco.
Resaltu por mi, diabolo, senĉese,
Resaltu, resaltu senlace.

Ĉu koro la nia al vi diabolo ne estas,
Virinoj? Nevole aŭ vole kaptita,
Al via kaprico ligita, kun ĝemo
Ĝi servas kaj ĉiam refalas en reton.
Saltadu por mi, diabolo, senĉese,
Saltadu, saltadu senlace.

CAMILLE AYMONTIER.

ĈU LA VIRGULINO AŬ LA TIGRO?

DE

FRANK R. STOCKTON

En la tre antikva tempo, vivis reĝo duonbarbara, kies ideoj, kvankam iom poluritaj kaj akritaj per la progresemo de malproksimaj najbaroj latinaj, estis tamen grandaj, floremaj, kaj neprokrastemaj, kiel konvenis al tiu duona parto de li, kiu estis barbara. Li estis homo plenege imagema, kaj plie havis aŭtoritaton tiel nekontraŭstareblan, ke, laŭ sia volo, li aliformigis siajn imagaĵojn, ilin efektivigante. Kutime, li oftege kun si mem diskutadis; kaj, ĉiufoje kiam li kunkonsentis kun si pri io, la afero okazis. Kiam ĉiu parto el liaj hejmaj kaj politikaj sistemoj sin movis glate sur sia ordonita kur-vojo, tiam lia karaktero estis afabla kaj bonvola; sed, kiam iu el liaj planedoj eliĝis el sia planedejo, tiam li fariĝis ankoraŭ pli afabla kaj pli bonvola; ĉar nenio al li tiel plaĉis, kiel rektigi la malrektaĵojn, kaj glatigi la maglataĵojn.

Inter la akiritaj ideetoj, per kiuj lia barbarismo fariĝis duonigita, estis tiu pri areno publika, en kiu, per elmontroj de kuraĝo homa kaj besta, la spiritoj de liaj regatoj eble ĝentiliĝos kaj kulturiĝos.

Sed eĉ tie ĉi la revemo, plenega kaj barbara, sin ekmontris. La reĝan arenon oni konstruis, ne por doni al la popolo okazon por aŭskulti la rapsodiojn de gladiatoroj mortontaj, nek por permesi al ili, ke ili rigardadu la neeviteblan rezulton de konflikto inter religiaj opinioj kaj sangavidaj faŭkoj, sed por celoj multe pli taŭgaj por vastigi kaj kreskigi la spiritajn energiojn de la popolo. Tiu ĉi vasta amfiteatro, kun siaj ĉirkaŭaj galerioj, siaj misteraj keloj, kaj siaj neviditaj aleoj, estis agento de poezia justeco, per kiu la Krimo puniĝis aŭ la Virto rekompenciĝis, laŭ la dekretoj de Hazardo, senpartia kaj nesubaĉetebla.

Ĉiufoje, kiam oni kulpigis regnanon pri ia krimo sufiĉe grava por interesi la reĝon, oni eldonis publikan avizon, ke, en tago ordonita, la sorto de la kulpigito estos decidita en la reĝa areno — konstruaĵo, kiu bone meritis sian nomon, ĉar, kvankam ĝia formo kaj plano estis alportitaj de malproksime, ĝia celo tamen devenis sole el la cerbo de tiu ĉi viro, kiu, nepre estante reĝo, nenian tradicion konis, al kiu li ŝuldis ian fidelecon pli grandan ol tiun,

kiun li ŝuldis al sia revemeco, kiu inokulis ĉiun formon de la homara pensado per la kreskado de lia barbara idealismo.

Kiam la tuta popolo estis kunveninta sur la galerioj, kaj la reĝo, ĉirkaŭita de sia sekvantaro, alte sidis sur sia reĝa luksotrono ĉe unu flanko de la areno, li donis signalon; malsupre pordo malfermiĝis, kaj la kulpigita regnano enpaŝis en la amfiteatron. Rekte kontraŭ li, sur alia flanko de la enfermita spaco, staris du pordoj, tute similaj kaj tute apudaj. Devo estis, kaj privilegio de la procesato, ke li marŝu rekte al tiuj ĉi pordoj, kaj malfermu unu. Li povas laŭvole malfermi tiun, kiu al li plaĉas; li estas ordonata de nenia gvido aŭ influo, escepte de tiu de la supredirita senpartia kaj nesubaĉetebla Hazardo. Se li do la unuan malfermos, jen eliros el ĝi malsata tigro, la plej sovaĝa kaj kruelega, kiun oni povis havigi, kiu tuj saltos sur lin, lin disŝironte, kiel puno pro lia kulpo. En la momento kiam la provo de la krimulo tiel decidiĝas, oni sonorigas funebrajn fersonorilojn, grandegaj ploregoj estas ellasataj de la pagitaj ploreguloj, kiuj staras apud la eksteraj muroj de la areno; kaj la granda aŭdantaro, mallevante la kapojn, kun la koroj malĝojaj, iras rapide hejmen, grandege plorante, tial ke iu tiel juna kaj beleta, aŭ tiel maljuna kaj respektinda, meritis sorton tiel teruran.

Sed, se la kulpigito malfermos la alian pordon, tra ĝi eliros virgulino, la plej konforma al liaj jaroj kaj stato, kiun la Reĝa Moŝto povis elekti el siaj regnaninoj; kaj kun tiu virgulino oni tuj lin edzigos, kiel rekompenco pro lia senkulpeco. Tute ne estas grave, se eble li jam posedas edzinon kaj eĉ infanojn, aŭ se lia amo eble antaŭokupis sin pri iu celo memelektita. La reĝo neniam permesis, ke tiaj cirkonstancoj obstrukcu lian gloran projekton de repago kaj rekompenco. La sekvoj okazis tuj, kaj sur la areno. Jen, sub la reĝo, alia pordo malfermiĝas, kaj pastro, sekvata de juristaro kaj de dancantaj virgulinaj, kiuj blovas ĝojajn ariojn per oraj trumpetoj kaj marŝas epitalman mezuron, antaŭeniras tien, kie kune staras la paro; kaj la edzigon rapide kaj gaje oni solenigas. Tiam, la ĝojaj bronzaĵoj sonoriloj elsonoras sian feliĉan melodion, la popolo kriegas huraojn, kaj la senkulpulo, antaŭirita de geinfanoj, kiuj florojn disĵetas sur lian vojon, hejmen kondukas la novedzinon.

Tio ĉi estis la maniero duonbarbara de la reĝo por la administrado de justeco. Ĝia perfekta praveco estas evidenta. La krimulo ne povis antaŭscii, el kiu pordo aperos la virgulino; li malfermas

tiun, kiu ajn al li plaĉas, sen ia ideo eĉ la plej malgranda, ĉu en la tuja momento li estos manĝegata aŭ edzigata. Unufoje la tigro elvenos el la unua pordo, aliafoje el la alia. La decidoj de tiu ĉi juĝo ne sole estis justaj, ili estis ankaŭ absolute difinitaj. La kulpigito tuj puniĝas, se li estas kulpa, sed, se senkulpa, li do estas rekompencita, tie, tuj, vole-nevole.

La institucio estis tre aprobita. Kiam, en unu el la proces-tagoj la regnanaro kunvenis, ĝi neniam sciis, ĉu ĝi rigardados mortigadon sangplenan, aŭ edzigon ĝojegan. Tiu ĉi trajto de necerteco aldonis nuancon de intereso al la afero, kiun alie ĝi ne estus ricevinta. Tiamaniere la amaso amuziĝis kaj havis plezuron, kaj la pripensema parto de la popolo ne povis kulpigi tiun ĉi planon pri ia nejusteco; ĉar, ĉu la kulpigito mem ne havis la tutan aferon plene en siaj propraj manoj?

Tiu ĉi duonbarbara reĝo havis filinon, kiu floradis, kiel liaj plej floremaj revoj; kaj ŝi posedis animon tiom fervoran kaj postul-eman, kiom la lia. Kiel en tiaj aferoj ofte okazas, ŝi estis la vera « pomo de l' okulo » lia, estante amata de li, pli ol la tuta homaro. Inter liaj korteguloj estis unu junulo posedanta tiun sangoĝentil-econ kaj metimankon, kiun ĉiam havas kutime tiaj romanaj herooj, kiuj reĝidinojn amas. Tiu ĉi reĝidino bone ŝatis sian amanton, ĉar li estis tiel beleaga kaj brava, ke oni lin ne superis en la tuta reĝlando. Kaj ŝi lin amis per fervoro, enhavanta sufiĉe da barbar-eco, por ke ĝi fariĝu treege varma kaj forta. Tiu ĉi korafero dis-volviĝis tute trankvile multajn monatojn, ĝis fine alvenis tago, kiam la reĝo malkovris ĝian ekziston. Pri sia devo en la cirkon-stancoj li ne ŝanĉeliĝis nek prokrastis. La junulon oni tuj jetis en la malliberejon, kaj tago estis difinita por kontraŭproceso ĉe la reĝa areno. Kompreneble tiu ĉi okazo estis gravega, kaj Lia Majest-eco, kaj egale ĉiuj regnanoj treege interesiĝis pri la funkcimethodoj kaj la antaŭarangaĵoj por tiu ĉi provo.

Neniam antaŭe okazis ia tia cirkonstanco. Neniam antaŭe regato kuraĝis ami reĝan filinon. Dum postaj jaroj, tiaj aferoj fariĝis sufiĉe ordinaraj; sed tiam ili ankoraŭ estis certe tre novegaj kaj forjetindaj.

En la tigrokaĝoj de la reĝolando oni traserĉis por trovi bestojn sovaĝajn kaj venĝemajn, el kiuj la plej kruelega monstro estos elektita por la areno. Kaj same tra la lando la belaj kaj junaj vicoj de la virgularo estis esplorataj de kompetentaj juĝantoj, ke la junulo ricevu edzinon taŭgan, se nur la Hazardo lin ne elektos por alia sorto.

Kaj kompreneble ĉiuj sciis, ke la ago pri kiu la procesoto kulpigis, estis vere plenumita. Li estis aminta la reĝidinon, kaj nek li, nek ŝi, nek iu alia volis ekpensi kontraŭdiri tiun fakton. Sed la reĝo ne povas permesi, ke tia afereto obstrukcu la funkciadon de lia arena juĝejo, tiel plezurdona kaj kontentiga al li; cetere, kia ajn maniere ĝi finiĝos, la afero de la junulo estos do bone elfinita; kaj la reĝo ricevos estetikan plezuron, rigardante la sekvojn, kiuj decidis, ĉu la junulo agis malrajte, al si permesante ami la reĝidinon.

Alvenis la nomita tago. De proksime kaj de malproksime kunvenis la popolo, kaj plenigis la vastajn galeriojn en la areno. Netraenireblaj amasoj amasiĝis laŭlonge de la eksteraj muroj. La reĝo kaj lia sekvantaro estis ĉe siaj lokoj, kontraŭ la du pordoj, — tiuj sortdonaj pordoj, pro ilia simileco tiel teruraj.

La junulo, autauenpaŝante en la arenon, sin turnis, laŭ la tiama kutimo, por saluton fari al la reĝo. Sed li nenion pripensadis pri tiu persono reĝa; li fiksitis nur la okulojn sur la reĝidinon, sidantan dekstre de sia patro.

Sen tiu duono da barbareco, kiu estis en ŝia karaktero tre kred-eble la reĝa fraŭlino ne ĉeestus. Sed ŝia fervora kaj forta spirito ne permesis, ke ŝi forestu en tiu okazo, en kiu ŝi havis tiel grandan intereson. De la momento mem, kiam la dekreto estis eldonita, ke la amanto devos decidi sian sorton sur la reĝa areno, ŝi pripensis aŭ nokte aŭ tage, pri nenio alia, ol pri ĉi tiu grava okazo, kaj pri la diversaj trajtoj kunligitaj en la afero.

Posedante pligrandan povon, influon kaj energion, ol iu ajn, kiu jam antaŭe havis intereson en ia simila afero, ŝi estis elfarinta tion, kion antaŭe faris neniu; ŝi estis sukcesinta posedi la sekreton de la pordoj. Ŝi sciis, en kiu el la du ĉambroj estis la tigrokaĝo kun ĝia antaŭflanko malfermita, kaj en kiu la virgulino atendis. Tra tiuj dikaj pordoj, interne peze kuntenitaj per feloj, ne estis eble, ke ia malkaŝanta bruo povu trairi de interne al la alvenanto, kiu venis por levi la fermilon. Sed la oro, kaj la povo de la virina volo, alportis tiun ĉi sekreton al la reĝidino.

Kaj ne sole ŝi sciis, en kiu ĉambro staris la virgulino, preta por eliri, tute ruĝiĝanta kaj radiluma, se okazos, ke ŝia pordo malfermiĝos, sed ŝi sciis ankaŭ, kiu estas tiu ĉi virgulino. Ŝi estis ja unu el la plej ĉarmaj kaj dolĉaj fraŭlinoj en la kortegularo, tiu ĉi, kiu estis elektita kiel rekompenco por la kulpigita junulo, se li sukcesos sin senkulpigi de la krimo pri la amo al iu tiel lin superanta; kaj la reĝidino ŝin malemegis. Jam ofte ŝi vidis, aŭ kredis,

ke ŝi vidis, tiun ĉi belulinon ĵeti ekrigardojn, plenajn de admiro, sur la personon de ŝia amanto; kaj fojojn ŝi pensis, ke tiuj ekrigardoj estis ekvidataj, eble eĉ reciprokaj. Foje kaj alifoje ŝi estis vidinta la paron kune parolantan. Tio okazis nur dum unu aŭ du minutoj; eble tio povis esti pri subjektoj plej negravaj, sed kiel ŝi certigos pri tio? La junulino estis aminda, sed ŝi estis kuraĝinta levi la okulojn sur la amaton de la reĝidino, kaj, per la tuta forteco de la sovaĝeco transdonita al ŝi per longaj vicoj de prapatroj tute barbaraj, ŝi malamegis la virinon, kiu ruĝiĝis kaj ekstrems post tiu silenta pordo.

Kiam ŝia amanto sin turnis kaj ŝin rigardis, kiam trafis okulo okulon, dum ŝi tie sidis, pli pala, pli blanka, ol iu en tiu vasta maro de vizaĝoj maltrankvilaj ĉirkaŭe, li ekvidis, per tiu povo de rapidega ekscio donita al tiuj, kies animoj estas unuiĝaj, ke ŝi scias, post kiu pordo vagas la tigo, post kiu staras la fraŭlino Tion ĉi li nepre atendis, ke ŝi *scios*. Bone li komprenis ŝian karakteron, kaj lia animo certigis plene, ke ŝi neniam restos, antaŭ ol klarigi al si tiun ĉi aferon, kaŝitan al ĉiuj aliaj rigardantoj, eĉ nesciatan de la reĝo mem. La sola espero de la junulo, kiu enhavis iun eron da certeco, estas fondita sur la sukceso de la reĝidino, solvi tiun ĉi misteron, kaj en la momento, kiam li ŝin alrigardis, li tuj vidis, ke ŝi jam sukcesis, tiel profunde en sia spirito li sciis, ke ŝi sukcesos. Tio estis, kiam lia subita, zorgplena ekrigardo postulis per la demando « Kiun? », tiel klara al ŝi; kiel se li ĝin estus krieginta de tie, kie li staris. Ne estis unu momento por perdi; en ekbrilo, la demando fariĝis; en ekbrilo ankaŭ oni devas doni respondon.

La dekstra brako de la reĝidino kuŝis sur la kusenita antaŭrando antaŭ ŝi. Ŝi levis la manon, kaj faris rapidan montro-moveton dekstren. Ĝin vidis neniun krom la amanto. Ĉiuj okuloj krom la liaj atentis la viron sur la areno.

Li sin turnis, kaj kun firma paŝo, rapide li tramarŝis la spacon malplenan. Nun ĉesis la batado de ĉiu koro, tenita estas ĉiu spirado, fiksita ĉiu okulo sur tiu ĉi viro. Sen ŝanceliĝo eĉ la plej malgranda, li marŝis al la dekstra pordo, kaj ĝin malfermis.

Nun, tio ĉi estas la demandpunkto de tiu ĉi historio. Ĉu eliris tra tiu ĉi pordo la tigo, aŭ ĉu la virgulino?

Ju pli ni pripensadis tiun ĉi demandon, des pli malfacile ni trovis la respondon. Tie envolvita restas ia ellernado pri la homa koro, nin kondukante tra trompiĝaj labirintoj de pasio, el kiuj la

revojon ni malfacile trovos. Pripensu ĝin, ho legantino mia, ne kiel se la decido al la demando dependus de vi mem, sed de tiu varmegsanga, duonbarbara reĝidino, kun la animo tiel blanka, bruligita per la kunfluantaj fajroj de la malespero kaj de la ĵaluzo. Ĉi estis perdinta lin; sed kiu devas havi lin?

Kiom da fojoj, en la maldormaj horoj, ŝi ektemis per freneza teruro, kovranta sian vizaĝon per la manoj, dum ŝi ekrememoras sian amanton, malfermontan tiun pordon, ĉe kies posta flanko atendas la kruelega tigro!

Sed, kiom pli ofte, ĉe la alia pordo ŝi lin antaŭvidis! Kiel en siaj revoj malĝojaj ŝi grincigis la dentojn, disŝiris la harojn, imagante lian eksalton de glora ravo, kiam li malfermos la pordon al la virgulino! Kiom konsumiĝis agonie ŝia animo, lin vidante kuregi por trafi tiun ĉi virinon kun ŝiaj vangoj tute ekruĝigantaj kaj kun la okuloj brilantaj per la triumfo! kiam ŝi vidis lin preterkonduki ŝin, kun lia tuta korpo bruletanta pro la ĝojo de la vivo regajnta; kiam ŝi aŭdis la bonvenajn huraojn de la amasoj, kaj la laŭte sonorantajn sonorilojn gajajn; kiam ŝi vidis la pastron kun lia feliĉa sekvantaro, antaŭenmarŝi al la paro kaj ilin tie unuigi per edzigo antaŭ ŝiajn proprajn okulojn; kaj, kiam ŝi vidis ilin formarŝi kune, sur ilia vojo florkovrita, sekvatajn de la grandegaj huraoj de la amaso, inter kiu ŝia krieto malespera sole pereas kaj dronas!

Ĉu ne estus plibone, se li tuj mortus, kaj irus do atendi ŝin ĉe la benitaj regionoj de la duonbarbara estonteco?

Sed, ankoraŭ! tiun teruran tigron, tiujn kriegojn, tiun sangon!

Ŝia decido estis montrita tuj momente, sed ĝi estis elfarita nur post tagoj kaj noktoj plenaj de dolorega pripensado. Ŝi sciis, ke tiu ĉi demando certe alvenos, kaj ŝi estis decidinta, kia estos ŝia respondo; kaj, sen eĉ la plej malgranda ŝanceliĝo, dekstren ŝi movis la manon.

La demando pri ŝia decido ne estas tia, ke oni ne devas ĝin grave pripensadi; kaj al mi mem tute ne konvenas, ke mi tromemfidu, min prezentante kiel la sola solvanto. Kaj tiel, kaj tial, al vi mi tute lasas ĝin. Kiu eliris do, el la malfermita pordo? Ĉu la virgulino, aŭ la tigro?

El angla lingvo tradukis

M. DODD B. A. (U. S. A.)

LA FARAONO¹

DE

PRUS

Estis jam la monato Tot (fino de junio, komenco de julio). En la urbo Pi-Bast kaj ĝiaj ĉirkaŭaĵoj komencis malgrandiĝi la alfluo de la popolo pro la varmego. Sed en la kortego de Ramzes oni seninterrompe amuziĝis kaj parolis pri la okazo en la cirko.

La korteganoj laŭdis la kuraĝon de l' princo, la mallertuloj admiris la forton de Sargon, la pastroj kun seriozaj mienoj murmuretis, ke tamen la kronprinco ne devus sin miksi en la batalon kontraŭ la bovoj. Por tio ekzistas aliaj homoj, pagataj kaj tute ne ĝuantaj publikan estimon.

Ramzes aŭ ne aŭdis la diversajn opiniojn, aŭ ne atentis ilin. En lia memoro fiksiĝis du epizodoj de la batalo : la Asiriano forŝiris de li la venkon super la bovo, kaj amindumis Kaman, kiu tre favore akceptis liajn ĝentilaĵojn.

Ĉar ne konvenis venigi al si la fenician pastrinon, Ramzes do foje sendis al ŝi leteron, en kiu li sciigis, ke li volas vidi ŝin kaj demandis, kiam ŝi lin akceptos. Per la sama sendito Kama respondis, ke ŝi atendas lin vespere.

Apenaŭ aperis la steloj, la princo elglitis el sia palaco en plej granda sekreto (laŭ lia opinio) kaj iris al Kama.

La ĝardeno de Astarte estis preskaŭ malplena, precipe ĉirkaŭ la domo de l' pastrino. La domo estis silenta, kaj brulis en ĝi apenaŭ kelke da lumoj.

Kiam la princo nekuraĝe ekfrapis, la pastrino mem malfermis al li. En la malluma vestiblo ŝi kisis liajn manojn, murmuretante, ke ŝi estus mortinta, se li tiam en la cirko estus vundita de la furioza besto.

1. Eltirajo el « La Faraono » (vol. II, ĉap. IX), la bela romano de *Prus*, kiun nia lerta kunlaboranto D^o K. Bein tradukas nuntempe, kaj kiu baldaŭ aperos plena en la « Kolekto de *La Revuo* ». La unua volumo estas jam aĉetebla.

— Sed nun vi devas esti trankvila, de l' momento kiam savis min via amanto....

Kiam ili eniris en lumigitan ĉambron, la princo rimarkis, ke Kama ploras.

— Kion tio signifas? — demandis li.

— Deturnis sin de mi la koro de mia sinjoro — diris ŝi. — Kaj eble prave....

La kronprinco komencis maldolĉe ridi.

— Vi do jam estas lia amatino, aŭ nur estas fariĝonta, vi sankta filino?...

— Amatino?... Neniam!... Sed mi povas fariĝi edzino de tiu terura homo.

Ramzes salte leviĝis de la seĝo.

— Ĉu mi dormas?... — ekkriis li — aŭ ĉu Set jetis sur min malbenon?... Vi, pastrino, kiu gardas la fajron ĉe la altaro de Astarte kaj sub timo de morto devas resti virga, vi edziniĝas?... Vere la fenicia mensogemo estas pli malbona, ol oni rakontas!...

— Aŭskultu min sinjoro — respondis ŝi, viŝante la larmojn — kaj kondamnu, se mi tion meritas. Sargon volas min preni kiel edzinon, kiel unuan edzinon. Laŭ nia regularo, pastrino en tre esceptaj okazoj povas fariĝi edzino, sed nur de viro de reĝa sango. Sargon estas boparenco de la reĝo Asar....

— Kaj vi edziniĝos kun li?...

— Se la plej alta konsilantaro de l' tiraj pastroj ordonos al mi, kion mi povos fari?... — respondis ŝi, ree dronante en larmoj.

— Kaj per kio Sargon povas interesi ĉi tiun konsilantaron? — demandis Ramzes.

— Ŝajnas, ke li ĝin tre interesas, — respondis ŝi kun sopiro. — Fenicion, oni diras, Asirianoj estas prenontaj, kaj Sargon estos ilia satrapo....

— Vi freneziĝis, — ekkriis la princo.

— Mi diras, kion mi scias. En nia templo jam duan fojon komenciĝas preĝoj, por deturni de Fenicio la malfeliĉon.... La unuan fojon ni preĝis antaŭ via alveno al ni, sinjoro....

— Kial ree nun?...

— Ĉar antaŭ kelke da tagoj, oni diras, venis Egipton ĥaldea pastro Istubar kun leteroj, en kiuj la reĝo Asar nomas Sargonon sia ambasadoro kaj rajtigito por traktato pri anekso de Fenicio.

— Sed mi... — interrompis la princo.

Li volis diri : « Mi scias nenion », sed li haltis. Li komencis ridi kaj respondis :

— Kama, mi ĵuras al vi je la honoro de mia patro, ke Asirio ne prenos Fenicion. Ĉu tio sufiĉas ?

— Ho sinjoro!... sinjoro!... — ekkriis ŝi, falante al liaj piedoj.

— Nun mi esperas, ke vi ne fariĝos edzino de ĉi tiu vulgarulo?

— Oh!... — diris ŝi sin skuante de abomeno. — Ĉu vi povas demandi?

— Kaj vi estos mia... — murmuretis la princo.

— Vi do volas mian morton?... — respondis ŝi terurita. — Se vi tion deziras, mi estas preta....

— Mi volas, ke vi vivu... — murmuretis la pasia princo, — ke vi vivu, apartenante al mi.

— Tio ne estas ebla....

— Kaj la plej alta konsilantaro de la tiraj pastroj?...

— Ĝi povas nur edzinigi min....

— Vi ja eniros en mian domon.

— Se mi eniros tien ne kiel via edzino, mi mortos.... Sed mi estas preta... eĉ ne vidi la morgaŭan sunon....

— Estu trankvila, — respondis serioze la princo. — Sendanĝera estas tiu, kiu akiris mian favoron.

Kama ree ekgenuis antaŭ li.

— Kiel tio povas fariĝi? — demandis ŝi, kunmetante la manojn.

Ramzes estis tiel ekscitita, ke li jam forgesis pri sia rango kaj pri siaj devoj, ke li estis preta promesi al la pastrino edziĝon. Malhelpis lin ne la prudento, sed ia sekreta instinkto.

— Kiel tio estas ebla?... Kiel tio estas ebla?... — murmuretis Kama, manĝegante lin per la okuloj kaj kisante liajn piedojn.

La princo levis ŝin, sidiĝis malproksime de ŝi kaj respondis kun rideto :

— Kiel tio estas ebla?... Mi tuj klarigos al vi. Mia lasta profesoro, antaŭ kiam mi fariĝis plenaĝa, estis maljuna pastro, kiu konis multajn strangajn historiojn el la vivo de l' dioj, reĝoj, pastroj, eĉ de la simplaj oficistoj kaj kamparanoj. Ĉi tiu maljunulo, fama per sia pieco kaj mirakloj, mi ne scias kial, ekstreme ne amis la virinojn, eĉ timis ilin. Kaj tial plej ofte li priskribis la virinan trompemon kaj foje por pruvi, kian povon vi havas super la vira gento, li rakontis al mi sekvantan historion :

Juna kaj malriĉa skribisto, ne havanta en la sako eĉ kupran

utenon, sed nur hordean platan kukon, migris el Teboj en Mal-supran Egipton por trovi okupon. Oni diris al li, ke en ĉi tiu parto de l' regno loĝas la plej riĉaj sinjoroj kaj komercistoj, kaj se lin favoros la sorto, li povas trovi oficon, kiu riĉigos lin.

Li iris sur la bordo de Nilo (li ne havis monon por pagi lokon sur la ŝipo) kaj pensis :

— Kiel ne antaŭzorgemaj estas la homoj, kiuj heredinte de siaj patroj unu talenton, du, eĉ dek talentojn, ne pligrandigas la trezoron per komercado aŭ pruntado por procentoj, sed malŝparas sian riĉaĵon, oni ne scias por kio? Mi, se mi havus unu draĥmon... unu draĥmo estas tro malmulte... sed se mi havus unu talenton, aŭ pli bone pecon da tero, mi pligrandigus ĝin ĉiujare, kaj ĉe la fino de mia vivo, mi estus tiel riĉa, kiel la plej riĉa monarĥo.

Sed kion fari?... — diris li kun sopiro. — La dioj, oni vidas, protektas nur la malsaĝulojn, kaj min la saĝo plenigas de la peruko ĝis la nudaj kalkanoj. Kaj se en mia koro kaŝiĝas grajno de malsaĝo, ĝi estas la jena : vere mi ne scius malŝpari la riĉaĵon, mi eĉ ne scius, kiel entrepreni tiel sendian faron?

Tiel meditante, la malriĉa skribisto preterpasis domon, antaŭ kiu sidis homo ne juna, ne maljuna, kun tre penetrema rigardo, kiu atingis ĝis la fundo de l' koro. La skribisto, saĝa kiel cikonio, tuj komprenis, ke tio devas esti iu dio, kaj salutinte lin diris :

— Mi salutas vin, respektinda posedanto de ĉi tiu domo, kaj mi malĝojas, ke mi ne posedas vinon nek viandon kaj ne povas dividi ilin kun vi, por montri al vi, ke mi respektas vin, kaj ke ĉio, kion mi posedas, apartenas al vi.

La ĝentileco de la juna skribisto plaĉis al Amon, ĉar tio estis li en homa figuro. Rigardante lin, li demandis :

— Pri kio vi pensis, irante ĉi tien? Ĉar mi vidas la saĝon sur via frunto, kaj mi apartenas al la nombro de tiuj, kiuj kolektas la vortojn de l' vero, kiel la perdriko tritikon.

La skribisto eksopiris.

— Mi pensis — diris li — pri mia mizero kaj pri la senprudentaj riĉuloj, kiuj, oni ne scias por kio kaj kiel, malŝparas riĉaĵojn.

— Kaj vi ne malŝparus? — demandis la dio, konservante la homan figuron.

— Ekrigardu min, sinjoro — diris la skribisto. — Mi havas truplenajn ĉifonojn, kaj mi perdis la sandalojn sur la vojo, sed la papiruson kaj inkujon mi ĉiam portas kun mi, kiel la propran koron. Ĉar levigante kaj kuŝigante, mi ripetas, ke pli bona estas

malriĉa saĝo, ol riĉa malsaĝo. Se do mi estas tia, se mi povas esprimi miajn pensojn per du skribmanieroj kaj fari plej mal-simplan kalkulon, se mi konas ĉiujn kreskaĵojn kaj ĉiujn bestojn, kiuj ajn estas sub la ĉielo, ĉu vi povas supozi, ke mi, kiu posedas tian saĝon, estus kapabla malŝpari riĉaĵon?

La dio ekmeditis kaj diris :

— Via elokventeco fluas rapide, kiel Nilo apud Memfiso, sed se efektive vi estas tiel saĝa, skribu al mi dumaniere : Amon.

La skribisto prenis inkujon kaj penikon kaj en daŭro de nelonga tempo skribis dumaniere : Amon, kaj tiel klare, ke eĉ mutaj kreaĵoj haltadis, por honori la sinjoron.

La dio estis kontenta kaj aldonis :

— Se vi estas same lerta en la kalkuloj, kiel en la skribado, faru kalkulon en sekvanta komerca afero : se por unu perdriko oni donas al mi du kokinajn ovojn, kiom da kokinaj ovoj oni devas doni al mi por sep perdrikoj?

La skribisto kolektis ŝtonetojn, metis ilin diversmaniere kaj antaŭ la subiro de l' suno respondis, ke sep perdrikoj valoras dek-ok kokinajn ovojn.

La ĉiopova Amon ekridetis, ke li vidas antaŭ si tiel eksterordinaran saĝulon kaj diris :

— Mi vidas, ke vi parolis veron pri via saĝo. Se vi montros vin same persista en la virto, mi faros, ke vi estos feliĉa ĝis la fino de l' vivo, kaj post la morto viaj filoj metos vian ombron en belan tombon. Kaj nun diru al mi : kian riĉaĵon vi deziras, kiun vi ne sole ne malŝparos, sed eĉ pligrandigos?

La skribisto falis al la piedoj de l' kompatema dio kaj respondis :

— Se mi posedus almenaŭ ĉi tiun terdomon kaj kvar mezurojn da tero, mi estus riĉa.

— Bone — diris la dio — sed antaŭe ĉirkaŭrigardu, ĉu ĉi tio sufiĉos al vi?

Li alkondukis lin al la terdomo kaj daŭrigis :

— Jen vi havas ĉi tie kvar kufojn kaj antaŭtukojn, du tukojn por malbona vetero kaj du parojn da sandaloj. Ĉi tie vi havas fajrujon, tie benkon, sur kiu oni povas dormi, pistilon por la tritiko kaj vazon por la pasto.

— Kaj ĉi tio? — demandis la skribisto, montrante figuron, kovritan per tolo.

— Ĉi tion solan vi ne devas tuŝi, alie vi perdos la tutan riĉaĵon.

— Ah — ekkriis la skribisto — tio povas stari mil jarojn, kaj mi ne tuŝos ĝin.... Kun permeso de via mŝto : kian bienon oni vidas tie?...

Kaj li klinis sin tra la fenestro de la terdomo.

— Saĝaj estas viaj vortoj — diris Amon. — Ĉar tio estas bieno, kaj eĉ tre bela. Ĝi havas vastan domon, kvardek mezurojn da tero, kelkdekon da brutoj kaj dek sklavojn. Se vi preferus posedi tiun bienon....

La skribisto falis al la piedoj de l' dio.

— Ĉu ekzistas — diris li — tia homo sub la suno, kiu ne preferus tritikan bulkon, ol hordean?...

Aŭdinte tion, Amon diris miraklan vorton, kaj tuj ili troviĝis en la vasta biena domo.

— Vi havas ĉi tie — diris la dio — skulptitan liton, kvin tablojn kaj dek seĝojn. Vi havas ĉi tie broditajn vestojn, kruĉojn kaj glasojn por vino, olean lampon kaj portilon....

— Kaj kio estas tio? — demandis la skribisto, montrante figuron kovritan per muslino, starantan en angulo.

— Tion solan, — diris la dio, — ne tuŝu, alie vi perdos la tutan riĉaĵon.

— Eĉ se mi vivus dek mil jarojn — ekkriis la skribisto — mi ne tuŝos ĝin!... Ĉar mi opinias, ke post la saĝo plej bona estas la riĉaĵo.

— Sed kion oni vidas tie? demandis li post momento, montrante grandan palacon en ĝardeno.

— Tio estas princaj bienoj, — respondis la dio. — Palaco, kvincent mezuroj da tero, cent sklavo kaj kelkcent brutoj. Tio estas grandaj bienoj, sed se vi pensas, ke via saĝo sufiĉos por....

La skribisto ree falis al la piedoj de Amon, verŝante larmojn de ĝojo.

— Ho sinjoro!... — kriis li. — Kie estas tia frenezulo, kiu ne preferus barelon da vino, ol glason da biero?

— Viaj vortoj estas vortoj de l' saĝulo, kiu solvas plej malfacilajn kalkulojn — diris Amon.

Li diris la grandan miraklan vorton, kaj ili ambaŭ kun la skribisto troviĝis en la palaco.

— Vi havas ĉi tie, — diris la bona dio, — manĝoĉambron, en ĝi oritajn kanapojn kaj seĝojn, inkrustitajn per diverskolora ligno. Malsupre estas kuirejo por kvin kuiristoj, provizejo, kie vi trovos ĉiajn viandojn, fiŝojn kaj kukojn, fine kelo kun plej bonaj vinoj.

Vi havas ĉi tie dormoĉambron kun movebla tegmento, per kiu la sklavoj malvarmigis vin dum via dormo. Mi turnas vian atenton al la lito, kiu estas el cedra ligno kaj sin apogas sur kvin leonaj piedegoj, el arte fandita bronzo. Vi havas ĉi tie vestejon, plenan de tolaj kaj lanaj vestoj, kaj en la kestoj vi trovos ringojn, ĉenojn kaj braceletojn....

— Kaj kio estas ĉi tio? — demandis la skribisto, montrante figuron, kovritan per vualo, brodita per oraj kaj purpuraj fadenoj.

— Ĝuste tio, kion vi devas eviti, — respondis la dio. — Se vi tuŝos ĝin, via grandega riĉaĵo, estos perdita. Kaj vere mi diras al vi, ke nemulte da similaj bienoj ekzistas en Egipto. Mi devas ankoraŭ aldoni, ke en la trezorejo kuŝas dek talentoj da oro kaj da multvaloraj ŝtonoj.

— Mia estro!... — ekkriis la skribisto. — Permesu al mi starigi sur la unua loko en ĉi tiu palaco vian oran statuon, antaŭ kiu trifoje ĉiutage mi bruligos incenson....

— Sed tion evitu!... — respondis Amon, montrante la figuron, kovritan per vualo.

— Mi devus perdi la saĝon kaj esti pli senprudenta, ol sovaĝa porko, por kiu la vino valoras tiom, kiom la elverŝaĵoj, — diris la skribisto. — La figuro en velono povas pentofari ĉi tie cent mil jarojn, kaj mi ne tuŝos ĝin, se tia estas via volo....

— Memoru, ke vi perdus ĉion!... — ekkriis la dio kaj malaperis.

La skribisto, radianta de feliĉo, komencis promeni tra sia palaco kaj elrigardi tra la fenestroj. Li vizitis la trezorejon, pesis la oron en la manoj; ĝi estis peza : li rigardis la ŝtonojn : ili estis veraj. Li ordonis alporti al si manĝaĵon : tuj enkuris sklavoj, banis lin, razis kaj surmetis al li delikatajn vestojn.

Li sate manĝis kaj trinkis, kiel neniam antaŭe : lia malsato kuniĝis kun la bonegeco de la manĝaĵoj en mirindan guston. Li bruligis parfumojn antaŭ la statuo de Amon kaj ornamis lin per freŝaj floroj. Poste li eksidis ĉe la fenestro.

En la korto blekis paro da ĉevaloj, jungitaj al skulptita kaleŝo. En alia loko aro da homoj kun lanceoj kaj retoj trankviligis ĉashundojn, kiuj brulis de deziro kuri al la ĉaso. Antaŭ la grenejo skribisto akceptis grenon de terkulturistoj, antaŭ la stalo alia skribisto akceptis kalkulojn de estro de paŝtistoj.

En malproksimo oni vidis olivan arbaron, altaĵon kovritan de vinberoj, tritikajn kampojn, kaj ĉie dense dissemitajn daktilarbojn.

— Vere! — diris li al si — mi estas hodiaŭ riĉa tiel, kiel mi tion

meritas. Sole tio mirigas min, ke mi povis tiel longe vivi en mizero kaj malestimo! Mi devas ankaŭ konfesi, ke mi dubas, ĉu mi povos pligrandigi ĉi tiun grandegan riĉaĵon, ĉar mi ne bezonas pli multe kaj mi ne havos tempon por zorgi pri spekulacioj.

Li tamen komencis enui en la ĉambroj, li do rigardis la ĝardenon, ĉirkaŭveturis la kampojn, parolis kun la servistoj, kiuj falis teren antaŭ li, kvankam ili estis tiel vestitaj, ke ankoraŭ hieraŭ li kun respekto kiskus iliajn manojn. Sed ĉar ankaŭ tie li enuis, li do revenis en la palacon, kaj rigardis sian provizejon kaj kelon, kaj la meblojn en la ĉambroj.

— Tio estas bela, — diris li al si, — sed pli belaj estus mebloj el pura oro, kaj vazoj el multekostaj ŝtonoj.

Liaj okuloj sin turnis senvole al la angulo, kie staris la figuro kovrita per brodita vualo kaj — sopiris.

— Sopiru, sopiru! — pensis li, prenante parfumon, por bruligi ĝin antaŭ la statuo de Amon.

— Li estas bona dio, — pensis li, — kiu ŝatas la bonajn ecojn de la saĝuloj, eĉ nudpiedaj, kaj estas justa por ili. Kiel belan riĉaĵon li donis al mi!... Vero estas, ke ankaŭ mi honoris lin, skribante dumaniere lian nomon : Amon, sur la pordo de la terdomo. Kaj kiel bele mi kalkulis al li : kiom da kokinaj ovoĵ li ricevos por sep perdrikoj? Pravaj estis miaj majstroj, dirante, ke la saĝo eĉ al la dioj malfermas la buŝon.

Li ekrigardis ree en la angulon. La figuro kovrita per la vualo ree eksopiris.

— Mi dezirus scii, — diris al si la skribisto — kial mia amiko Amon malpermesis al mi tuŝi ĉi tiun malgrandan objekton, kiu staras tie en la angulo? Estas vero, ke por tia riĉaĵo li havis rajton meti kondiĉojn, sed mi ne farus tion al li. Ĉar se la tuta palaco estas mia propraĵo, se mi povas uzi ĉion en ĝi, kial mi ne povus tuŝi tion? Oni diras tiel : malpermesite estas tuŝi! Sed estas permesite vidi!

Li proksimiĝis al la figuro, demetis singarde la vualon, rigardis : io tre bela; kvazaŭ bela juna knabo, sed ne knabo.... Tio havis longajn harojn ĝis la genuoj, delikatajn trajtojn kaj rigardon, plenan de dolĉeco.

— Kio vi estas — diris li al la figuro.

— Mi estas virino — respondis la figuro per tiel penetrema voĉo, ke ĝi trapikis lian koron, kiel fenicia stileto.

— Virino?... — pensis la skribisto. — Pri tio mi lernis nenion en

la pastra lernejo. Virino?... — ripetis li. — Kaj kion vi havas ĉi tie?

— Tio estas miaj okuloj.

— Okuloj?... Kion vi povas vidi per tiaj okuloj, kiuj povas fandiĝi de plej malforta lumo?

— Miaj okuloj ne estas kreitaj, por ke mi rigardu, sed por ke vi ilin rigardu, — respondis la figuro.

— Strangaj okuloj, — diris al si la skribisto, paŝante tra la ĉambro.

Li ree haltis antaŭ la figuro kaj demandis.

— Kaj kion vi havas tie?

— Tio estas mia buŝo.

— Pro dioj! vi mortos de malsato, — ekkriis li, — ĉar per tiel malgranda buŝo oni ne povas satmanĝi!...

— Ĝi ne estas kreita por manĝado, — respondis la figuro, — sed por ke vi kisu ĝin.

— Kisi?... — ripetis la skribisto — ankaŭ tion mi ne lernis ĉe la pastroj.... Kaj kio estas tio?...

— Tio estas miaj manetoj.

— Manetoj?... Bone, ke vi diris al mi, ke tio estas manetoj, ĉar per tiaj manetoj vi ne povus fari ion, eĉ melki ŝafinon.

— Miaj manoj ne estas por laborado.

— Por kio do?... — ekmiris la skribisto, disigante ŝiajn fingrojn....

(Kiel mi viajn — diris la kronprinco, karesante la malgrandan manon de la pastrino.)

— Por kio do estas faritaj tiel belaj manoj — demandis la skribisto la figuron.

— Por ĉirkaŭpreni vian kolon.

— Vi volas diri : por preni je la nuko?... — ekkriis la terurita skribisto, kiun la pastroj ĉiam prenis je la nuko, kiam li estis vergota.

— Ne je la nuko, sed jen tiel....

Kaj ŝi ĉirkaŭprenis — daŭrigis la princo — lian kolon, jen tiel....
(Li ĉirkaŭis sin per la manoj de l' pastrino.)

— Sinjoro, kion vi faras?... — murmuretis Kama — tio ja estas mia morto....

— Estu trankvila — respondis la princo — mi nur montras al vi, kion tiu figuro faris kun la skribisto....

.... Subite ektemis la tero, la palaco malaperis, malaperis la

hundoj, ĉevaloj kaj sklavoj. La altaĵo kovrita de vinberoj fariĝis ŝtonego, la olivarboj — dornuoj, kaj la tritiko — sablo....

La skribisto, kiam li rekonsciiĝis en la brakoj de sia amatino, komprenis, ke li estas sama mizerulo, kia li estis hieraŭ sur la strato. Sed li ne bedaŭris siajn riĉaĵon, ĉar li havis virinon, kiu amis kaj karesis lin.

— Do ĉio malaperis, sed ŝi ne malaperis, — ekkriis naive Kama.

— La kompatema Amon lasis ŝin al li por konsolo, — diris la princo.

— Ah, Amon do estas kompatema nur por la skribistoj! — respondis Kama. — Sed kion signifas ĉi tiu historio?

— Divenu. Cetere vi aŭdis, kion la mizera skribisto forlasis por la kisoj de virino....

— Sed tronon li ne forlasus, — interrompis la pastrino.

— Kiu scias?... se oni tre petus lin, — murmuretis pasie Ramzes.

— Ho ne!... — ekkriis Kama, elŝirante sin el lia ĉirkaŭpreno. — La tronon li ne forlasu, ĉar tiam kio restus de liaj promesoj por Fenicio!...

Ili ambaŭ rigardis fikse unu la alian longe... longe.... En ĉi tiu momento la princo eksentis kvazaŭ vulnon en la koro kaj el tiu vulno kvazaŭ forkuris iu sento. Ne la pasio, ĉar la pasio restis, sed la respekto, kredo al Kama.

— Strangaj estas ĉi tiuj Fenicianoj, — pensis la princo, — oni povas frenezi pro ili, sed oni ne povas al ili konfidi!.

Li sentis sin laca kaj adiaŭis Kaman. Li ĉirkaŭrigardis la ĉambron, kvazaŭ ne povante ĝin forlasi, kaj forirante diris al si :

— Tamen vi estos mia kaj la feniciaj dioj ne mortigos vin, se ili zorgas pri siaj temploj kaj pastroj!...

El pola lingvo tradukis

KAZIMIERZ BEIN.

RESPONDOJ

DE

D^{ro} L. L. ZAMENHOF.

Laŭ la deziro de D^{ro} Zamenhof, ĉiu leganto, kiu opinias, ke respondo pri lia demando povus havi kelkan intereson ankaŭ por aliaj personoj, volu sendi sian demandon ne al D^{ro} ZAMENHOF, sed al la Redakcio de « La Revuo ». La Redakcio elektos tiujn demandojn, kiujn ĝi opinios pli interesaj kaj sendos ilin al nia Majstro, kaj tiam li en iu el la venontaj numeroj respondos ilin en « La Revuo ».

23. — Al S^{ro} C. — *Pri la stilo en miaj lastaj verkoj.* — Vi skribas, ke en miaj lastaj tradukitaj verkoj iufoje troviĝas frazoj malfacile kompreneblaj. Vi volis konvinki iun ne-esperantiston pri la bonega komprenebleco de Esperanto, vi komencis traduki antaŭ li unu lokon el la « Rabistoj » kaj kun granda ĉagreno vi trovis frazon, kiun vi mem ne bone komprenis, kaj kiun kelkaj invititaj de vi esperantistoj aŭ ankaŭ ne bone komprenis, aŭ tradukis malsame! Mi komprenas vian ĉagrenon, kaj, se ĝi estis kaŭzita de mia malbona traduko, mi petas vian pardonon; sed... permesu al mi diri, ke parte vi ankaŭ mem estis kulpa. Por fari nepreparite eksperimenton antaŭ ne-esperantisto, vi devis elekti ne verkon klasikan kaj seriozan, sed ian verkon pli simplan. Se tiu aŭ alia frazo en verko de antaŭ longe mortinta klasikulo estas ne klare komprenebla, ĝi estas plej ofte ne la kulpo de la traduka lingvo, sed la kulpo de la aŭtoro mem. Vi ja scias, ke la grandaj verkistoj, kiuj pli zorgas pri la enhavo de siaj verkoj, ol pri plena populareco de ilia *formo*, ofte bezonas *komentariojn*, ĉar eĉ membroj de ilia propra nacio ne ĉiam tute bone komprenas tiun aŭ alian frazon el iliaj verkoj. Tial ne miru, ke en miaj tradukoj de la klasikaj verkoj vi trovos iufoje lokon, kiu en la unua momento ŝajnos al vi ne tute klara. Se mi volus doni nur tradukojn kun tute populara stilo, tiam mi devus: a) elekti por traduko nur verkojn popularajn, b) ĉiujn ne perfekte kompreneblajn aŭ ne facile tradukeblajn frazojn tute elĵeti, aŭ traduki ilin libere laŭ mia plaĉo. Tia maniero de agado estus por mi tre oportuna kaj postulus de mi multe malpli da tempo, ol mia nuna maniero de tradukado, kiu ofte devigas min longe mediti pri tiu aŭ alia esprimo aŭ frazo. Sed kvankam la *ŝajna* valoro de miaj tradukoj tiam multe pligrandiĝus, ilia *efektiva* valoro multe malgrandiĝus, ĉar: 1) nia literaturo konsistus tiam nur el verkoj malgravaj; 2) la tradukoj estus ne fidindaj kaj donus malĝustan kopion de la tradukita verko; 3) nia lingvo ne riĉiĝus kaj ne disvolviĝus. Precipe pri tiu ĉi tria punkto mi volus atentigi niajn verkistojn: estas tre dezirinde, ke ni ne evitu malfacilajn tradukojn, sed kontraŭe, ke ni ilin serĉu kaj venku, ĉar nur tiamaniere nia lingvo plene ellaboriĝos.

Naciajn idiotismojn, kiuj ne prezentas necesajon, ni devas kompreneble eviti kaj ni devas peni traduki ilian sencon en maniero plej logika kaj internacia; sed tiajn esprimojn, kiujn ĉiu lingvo nepre *devas* posedi, ni devas peni en tiu aŭ alia maniero nepre *traduki*, sed ne simple *eviti* ilin, pro timo, ke nia esprimo eble ne plaĉos al la legantoj aŭ ne ĉiuj ĝin tuj bone komprenos. Unu el la plej ĉefaj taskoj de niaj verkistoj devas esti la *ellaborado* de la lingvo: tial, se ia esprimo, kiun ne ĉiuj tuj komprenas (ekzemple « elrigardi », « subaĉeti » k. t. p.), ŝajnas al ili nebona, ili devas peni anstataŭigi ĝin per esprimo pli bona: sed se ili, por ne malbeligi sian stilon, simple *evitos* tiajn frazojn, ili faros al nia lingvo tre malbonan servon. Kompreneble, en ĉi tio, kiel en ĉio alia, devas esti observata la deca mezuro. *Ne tro krude, ne tro multe per unu fojo!* Novaj esprimoj devas esti enkondukataj, nur *iom post iom*, nerimarkeble. Krom tio ni devas memori, ke nia lingvo devas servi ne sole por dokumentoj kaj kontraktoj, sed ankaŭ por la *vivo*; tial ofte (precipe en vivaj dramaj dialogoj) pli bona estas frazo ne tute logika kaj ne perfekte preciza, sed mallonga kaj viva, ol frazo perfekte preciza, sed enuige peza kaj tro kabineta.

26. — Al S^{ro} H. H. — *Pri la esprimoj « jam ne... » kaj « ne... plu ».* — Por tre multaj okazoj ambaŭ esprimoj ŝajnas al mi egale bonaj, kaj mi tute ne vidas ian kaŭzon, kiu devigus nin diri: uzu *nur* la unuan aŭ nur la duan esprimon. Kial senbezone forpreni de ni la liberecon en tiuj okazoj, kiam ĝi prezentas nenian maloportunaĵon? Tamen *ne ĉiam* ambaŭ esprimoj povas reciproke anstataŭi unu la alian. Ekzemple anstataŭ « ne parolu plu » ni ne povas diri « jam ne parolu ». Doni tute *precizan* klarigon de tiaj nedifineblaj vortoj, kiel « jam » aŭ « plu » estas tre malfacile, kaj oni facile povus erari; tial mi limigas min nur per tio, ke mi donos klarigon *proksimuman*, ne garantiant, ke mia klarigo taŭgos por ĉiuj okazoj. « Jam » laŭ mia opinio efektive enhavas en si la ideon de ŝanĝo de stato, kiel montris la « British Esperantist »; « plu » enhavas la ideon de daŭrado. « Jam ne » povas rilati ankaŭ al io, kio antaŭe ne ekzistis, sed estis nur intencata aŭ esperata, — « ne plu » rilatas al io, kio ekzistis jam antaŭe. Ekzemple, se mi eĉ neniam vizitis vin, sed nur intencis tion fari, mi povas diri « mi jam ne vizitos vin » (se mi ŝanĝis mian intencon), sed « mi vin ne vizitos plu » mi povas diri nur en tia okazo, se mi jam antaŭe vizitadis vin. La esprimon « ne jam » (kiu signifas ion tute alian ol « jam ne ») mi tute ne konsilas uzi, ĉar ĝi povus kaŭzi malkompreniĝon; anstataŭ ĝi mi konsilas uzi « ankoraŭ ne ». — Diri « pli » anstataŭ « plu » oni povas tre ofte, sed ne *ĉiam*. « Pli » = pli multe, « plu » = daŭre, pli malproksimen; « pli » signifas kvanton, multecon, — « plu » signifas daŭradon (en loko aŭ tempo); en abstraktaj okazoj ni ofte povas uzi unu esprimon anstataŭ la dua, ĉar tiam ilia senco fariĝas preskaŭ la sama; sed kiam ni volas paroli rekte pri kvanto aŭ pri daŭrado (aŭ malproksimiĝado), tiam ni ne povas intermiksi la ambaŭ vortojn.

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

LA TRIA KONGRESO

Alveno.

Sabaton 10 de Aŭgusto frumatene la Pariza Norda Stacidomo estas plenega de verdsteluloj. Kia bruo! Kia svarmado! Sed ankaŭ kia gajeco! Ni estas pli ol *kvinent* Francoj, Hispanoj, Italoj, Svisoj, eĉ kelkaj Rusoj aŭ norduloj, kiuj samtempe forveturas per la vagonaro je 7 h. 20. Ĝi estas baldaŭ tiel plenega, ke oni tuj devas formi duan vagonaron, kiu tuj sekvos la unuan. Sur la fenestretoj aŭŝoj gluitaj, el la fenestretoj verdaj flirtantaj standardoj sciigas al la aliaj malmultaj vojaĝantoj, ke Esperanto ekzistas, vivas, progresadas.

Je tagmezo, en Boulogne-sur-Mer, ni kunpremiĝe amasiĝas sur la vaporŝipo. La vetero estas belega, la marveturo estos facila, kaj ĉiuj jam antaŭpretiĝas por ĝoja marpasado, kiam alvenas nia amiko Michaux por saluti nin kaj sciigi, ke nia karega Majstro, tre lacigita de la vojaĝado, kuŝas malsana en lito!

Ho ve! Ĉu la bona feino, kiu ĝis nun protektis niajn grandajn Esperantajn kunvenojn, eble volus nin forlasi? — Neeble, ni « havu fidon », kiel diras Triano Geo Cunningham, la ŝanco estos al ni favora.

Rapide ni trapasas Londonon, kaj jen ni estas en Cambridge. Grandaj senpagaj omnibusoj atendas ĉe la stacidomo la kongresanojn por ilin konduki al iliaj loĝejoj, kaj senĉese ŝarĝveturiloj iras kaj reiras traportante tra la urbo la kofrojn kaj valizojn de la alvenintoj.

Kia zumado! Sur la *Market-Hill* la urbanoj rapide demetas la tendojn ĵus uzitajn por vendado, dum senĉesa alfluo kaj refluo da vizitantoj en- kaj eliras la *Guildhall*, kontraŭ kiu, sur la alia flanko de la placo, brilas la domo de « La Revuo » kovrita per verdaj standardoj kaj grandegaj aŭŝoj. Oni sin reciproke salutas, oni rekonas malnovan amikon, oni babiladas. En la akceptejo de la urbestrejo Triano Mudie, pli vigla ol iam, komandanta batalionon da sindonemaj helpantoj disdonas la kartojn. Ĉio estas zorgeme antaŭpretigita, kaj ĉiu ricevas grandan koverton, kiu entenas ĉiujn kartojn, paperojn, biletojn necesajn por la kongreso.

Jam de kelkaj tagoj alvenis Cambridge-on eminentuloj: Generalo Sebert kun sia edzino kaj sia stabo Moch kaj Chavet; Profesoro Cart, kiu de ok tagoj faras kurson de Esperanto al la urbanoj kaj antaŭzorgas por la 25 blinduloj, kiuj venos; Barono kaj Baronino de Ménil, kiuj organizis la domon de « La Revuo », kie loĝos la tuta redakcio, kaj kie Rektoro Boirac kun sia familio bonvolis ankaŭ loĝi. Tie nin vizitis kelkaj el niaj afablaj korespondantoj: S^{oj} Theodor Ĉejka, Otto Simon, D^o K. Bein, S^{oj} P. Ahlberg, Edmond Privat, Edward K. Harvey.

Jus alvenis S^o de Beaufront akompanata de juna venezuelana lernanto de D^o Vallienne, D^o Mybs, Profesoro Schmidt, D^o de Saussure, Pastro

Schneeberger, H. Hodler, S^o D. H. Lambert, kaj la tuta Londonana Esperantistaro, kaj multaj Parizanoj, kaj ĉiulandaj amikoj, kaj... kaj...

Ilin ĉiti ĉiujn estas neeble.

Cetere, *kial* diri nomojn? Ĉu ni ne estas ĉiuj simplaj soldatoj de nia paca armeo? Ĉu niaj personetoj havas ian gravecon? Ĉu ne sole nia kara « Esperanto », nia sankta afero, estas inda je atento? Kaj mi estas certa, ke neniu *vera* Esperantisto kulpigos min, ke mi forgesis lian nomon.

Cetere jen malgranda statistiko, kiu montros la landojn, el kie venis la plej multaj kongresanoj. Laŭ la nombro da kongresbiletoj venditaj, ni estis ĉirkaŭe 1400. La broŝuro enhavanta la nomojn de la kongresanoj kiun oni donacis, entenas nur 1095 nomojn, kiuj partiĝas jene :

Granda Britujo	498	Holando.	2
Aŭstrujo-Bohemujo	17	Gibraltaro	2
Algerio	3	Norvegujo.	2
Belgujo.	23	Porto-Rico	1
Danujo	7	Rusujo	21
Francujo	380	Tunizio.	3
Germanujo	25	Svisujo.	44
Hispanujo.	28	Svedujo.	10
Hungarujo	3	Unuigitaj Ŝtatoj.	12
Hindujo	2	Kanado.	2
Italujo	8		

Proporcie kalkulo ebligus proksimume trovi la nombron de la diversaj nacioj por la 1400. — C. B.

Dimanĉaj diservoj.

En la Ĝeneva kongreso, unu el miaj plej fortaj impresoj estis la lasta; en Kembriĝa kongreso, ĝi estis la unua; en ambaŭ kongresoj ĝi estis la impresoj, kiun mi ricevis dum la diservoj. Kompreneble mi parolas *kiel Esperantisto kaj nur kiel Esperantisto*. Diservoj diversaj okazis en Ĝenevo post la kongreso, en Kembriĝo antaŭ la kongreso. Mi bedaŭras ke M^{ro} Foucault, episkopo de Saint-Dié (Francujo) ne eksciis tion, kio okazis en Ĝenevo, mi deziras, ke li eksciis tion, kio okazis tiun ĉi jaron en Kembriĝo; mi opinias, ke, leginte tiujn ĉi liniojn, li ne diros plu, ke Esperanto estas afero pure framasona, aŭ ke li konfesos sian eraron.

La plimulto da kongresanoj alvenis Kembriĝon sabaton vespere. La dimanĉo estis ripoza tago. Nenie oni pli bone ripozas dimanĉon, ol en Anglujo. En la katolika kaj en la anglikana preĝejoj diservoj estis aranĝitaj je horoj malsamaj tiamaniere, ke la Esperantistoj povu ĉeesti ĉe la du diservoj. Efektive preskaŭ ĉiuj Esperantistoj ĉeestis ĉe la du diservoj, kaj ne nur la kristanoj, katolikoj aŭ protestantoj, sed ankaŭ indiferentuloj kaj eĉ liberpensuloj. Ĉiuj kun sama senpacieneco deziris aŭdi predikon faritan en nia kara lingvo.

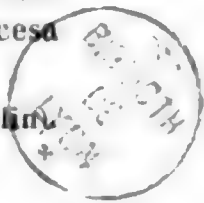
En la du preĝejoj oni aŭdis la samajn parolojn pri frateco, pri amo, la saman komenton de la ideo, kiun nia Majstro nomas la interna ideo de l' esperantismo, la saman ideon esprimitan per samaj vortoj, per samaj preĝoj aŭ kantoj. Jam sur la ŝipo dum la veturado de Boulogne al Folkestone, kiam mi vidis pastron Schneeberger kaj abaton Guinard interparol-

antaj amike kaj ĝoje en nia lingvo, sed nun precipe aŭdante la saman kredon, la saman konvinkon, tiel saman, ke kelkaj demandis min, ĉu anglikanoj ne estas katolikoj, mi demandis min mem, ĉu eble Esperanto povus efektiviĝi tiun miraklon kunigi, unuigi la diversajn partojn de la kristanaro? Tiun ĉi vesperon mem, en tria preĝejo, pastro Selbie pruvis elokvente, ke, kvankam dogmoj estas iom malsamaj, tute samaj estas la spirito, la idealo. Li diris: « Ni povas ĉiujn samajn himnojn kanti, pro tio, ke ili kutime esprimas la etikajn kaj spiritajn, plivole ol la dogmajn faktojn de nia religio ».

Efektive la samaj himnoj estas egale kantitaj de la protestantoj kaj de la katolikoj kaj ili ŝajnis kvazaŭ eĉ de nia esperantista himno « Espero ». Ni ĉiuj estis mirigitaj de la belsoneco, de la nobleco, kiun Esperanto donas al la kanto, kaj ankaŭ de la forto energia kaj konciza, kiun la penso ricevas el Esperanto. Kian mirindan helpon havus Esperanto por definitiva venko, se ĝi fariĝus komuna preĝa lingvo por ĉiuj kristanoj! Oni povas aserti, ke la latina lingvo ŝuldis al la kristaneco grandan parton de sia postmorta vivo. Kial Esperanto eble ne ŝuldus sentinan vivon al la senmorta religia sento? Ĉu vi sufiĉe antaŭvidas la konsekvencojn de traduko de Biblio en Esperanton, kiu egale taŭgus por ĉiuj popoloj, por ĉiuj kristanoj, kiel la unika originala teksto greka, kiun tre malmultaj estas kapablaj legi? Tia traduko nun estas preparata. Provizora komitato estas elektita (Sinjoroj Rust, Schneeberger kaj Peltier), kiu celos verki tradukon « *nek laŭ la latina, nek la germana, nek la angla tradukaĵoj, sed vere internacian kaj pro tio akceptindan de la tuta Esperantistaro, de la tuta homaro* ».

Jen resumo de la pastraj paroladoj. En la katolika preĝejo episkopo Richardson detale klarigis la vortojn « *unu ŝafejo, unu paŝtisto* ». Ekzistas nur unu Dio, unu religio. Nur *per la amo* oni konas Dion. En la anglikana preĝejo pastro Rust parolis pri la sama temo, elmontrante la unuecon de la nacioj, de la homara historio kaj de ĉiuj homaj sciencoj kaj, konkludante, « *nur per amo, ne per rezonado, plenumiĝas la volo de Dio* ». La vesperon pastro Selbie (kvinsemajna Esperantisto) predikis pri la unueco de la kristanoj. Tiun resumon ni citas por pruvi, ke Esperanto estas absolute neŭtrala; ni povus ankoraŭ sciigi al M^{ro} Foucault, ke la papo sendis sian benon al la katolikaj esperantistoj, kaj ankaŭ ke ĵus aperis katolika preĝaro enhavanta 180 paĝojn kaj « *aprobita de Lia Alta Moŝto M^{ro} Renou, ĉefepiskopo de Tours* ».

Sed ĉu tio ne estas senutila, ĉu iu nun dubas, ke Esperanto estas nur lingvo? Certe multaj rajtas esperi, ke Esperanto triumfigos fratecon universalan, ke dank' al Esperanto la milito malaperos, la paco reĝos. Sed Esperanto estas antaŭ ĉio lingvo, pri kiu oni povas diri, kion oni diras pri la lango. Ĝi povas utili al plej bonaj aŭ al plej malbonaj uzadoj. Ĝi estas antaŭ ĉio ilo de konado, ĝi favoras la pacon laŭ la kvanto, laŭ kiu la nescio favoras la malamikecon inter popoloj. Ni diru la saman aferon por tiuj, kiujn maltrankviligas tiu vorto « internacia ». Ni plezure citos la parolojn de Sr Couturat: « Lingvo internacia estas simple la neceso

organo kaj « *veturilo* » de la internaciaj ideoj; ni ne diras : internaciistaj ideoj, kio estas tute diferenca. Ni vivas hodiaŭ « sub la signo » de internacieco (komprenita en senco tute ne kontraŭa al la nacieco). Estas utile al ĉiu nacio, ke la edukado iĝu internacia. Pri tio la kleraj patriotoj de ĉiuj landoj povas kaj devas interkonekti. S^o Diels, rektoro de la Universitato de Berlin, bonege klarigis, kiel la internacieco de la scienco konsentas kun la plej akra, preskaŭ plej ĵaluza nacia sento... » — C. A.

Unua tago.

London 12 de Aŭgusto, je 4 h. 1/2, grandaj kaleŝoj foriras de la Guildhall. En ili sidas la urbestro « alderman » G. Stace, vestita per sia ruĝa solena robo borderita de ermenfelo kaj ornamita de peza ora kolĉeno, antaŭirata de sia oficiala pedelo portanta oran pezan sceptron kaj akompanata de Triano H. B. Mudie kaj de la tuta urbeŝtraro, Gal^o Sebert vestita per sia akademia verde surbrodita uniformo, R^o E. Boirac en sia silka nigra robo kun violkolora « epitogo », Prof^o C. Bourlet en universitata robo kun ruĝa « epitogo », la vic-prezidantoj de la kongreso : S^o de Beaufront, D^o Mybs, D^o R. de Saussure, Profesoroj Mayor kaj Oscar Browning de la Cambridge'a Universitato. Polica rajdisto malfermas la vojon, alia sekvas la procesion.

Apud la stacidomo, bele ornamita per diversnaciaj flagetoj, staras roto da volontulaj militistaj rajdistoj en sia pitoreska kostumo kun *kaki*-kolora bluzo, ruĝsilka koltuko, altaj botoj kaj larĝborda mola ĉapelo. Sur la marŝejo kovrita per tapiŝoj atendas urba muzikistaro.

Je la dua, malrapide solene alvenas la vagonaro, kaj Zamenhof, inter kolonelo Pollen kaj D^o Geo Cunningham, sekvata de S^{oj} Michaux kun S^{ino} Zamenhof kaj de S^o Moscheles kaj Londonaj Esperantistoj, malsupreniras de la speciala salon-vagono. La muziko eksonas, la Esperantistoj ekkrias, kelkaj sursaltinte la lokomotivon svingas verdajn standardojn, ĉiuj aeren levas la ĉapelojn, tukojn, dum la urbestro solene bonvenon diras al nia kara Majstro.

Mankas taŭgaj vortoj por priskribi la entuziasmon de la esperanta popolo salutanta sian estron, kaj, kiel diris angla gazeto, Zamenhof eniris Cambridge'on, kiel reĝo envenas amatan landon.

Antaŭirata de la policaj rajdistoj, sekvata de la militista rajdistaro, dum ĉiuj sonorilegoj de la urbaj preĝejoj kaj turoj laŭtbrue sonoras, la veturanta procesio revenas en la urbon tra la stratoj amase borderitaj de Esperantistoj, kiuj senĉese aplaŭdas, krias, *hurra*'as.

Ĝi rekte iras al la *Fitz-William* muzeo, kie atendas la vic-kanceliero de la universitato S^o Rev. E. S. Roberts. Dum la aplaŭdego de la ĉeestantoj li malsupreniras la larĝan ŝtuparon de la imponanta perono de la muzeo por akcepti D^{on} kaj S^{inon} Zamenhof kaj ilin konduki en la palacon.

Nun la 1400 kongresanoj, en longega vico, parade pasas antaŭ la kanceliero kaj Gesinjoroj Zamenhof, kiuj al ĉiu afable premas la manon. Subite en la vasta halo, meze de tiuj antikvaj universitataj muroj eksonas la « Espero »! Kiu donis la signalon? Eble neniue, kredeble ĉiuj. En tiu emociiga, solena kaj grava momento, kiam la antikva fama Cambridge'a

Universitato oficiale ilin akceptis, instinkte, per komuna interkonsento, la Esperantistoj ekkantis sian himnon; kaj tiu bela energia kanto sonante meze de tiu vasta halo fariĝis impresiga, vera triumfkanto.

Vespere en la nova teatro okazis la solena malferma kunsido. Ĥoro da sesdek gekantistoj organizita de S^o Arthur Tuffield kaj majstre kondukata de S^o C. B. Rootham unue kantis « La Espero » — kompreneble kun la vigla muziko de nia amiko F. de Mėnil. La leviĝinta ĉeestantaro kun kvazaŭ religia sento kunkantis la lastan strofon, kaj, kiel ĉiam, la efekto de tiu unuanima manifestacio estis grandega.

Poste la urbestro S^o G. Stace diris bonvenon al la kongresanoj en Esperanto, kaj post li — miriga kaj ĉarma surprizo — S^{ino} Stace, lia afabla edzino, kiu, nesciante fremdan lingvon, lernis Esperanton de du monatoj, ankaŭ siavice adresis gracios bonven-parolon al la Esperantistinoj.

Apenaŭ ĉesis la aplaŭdegoj sekvintaj tiujn simpatiajn paroladojn, kiam nia amiko Mudie alportas sur la scenejon belegan blazon-standardon donacitan de la anglaj amikoj al la kongreso. Sur verda fono brilas la kvinpinta stelo ĉirkaŭita de ruĝaj festonoj, sur kiuj oni legas la nomojn: Boulogne, Genėve, Cambridge, kaj kie estonte oni enskribos la nomojn de la venontaj kongresurboj. La elpensinto de la desegnaĵo estas nia bona kunbatalanto S^o Bertram Chatterton, honora kasisto de la B. E. A. Jen agrablega surprizo, kiu entuziasmigis la kongresanojn!

Nun ĉiuj eksilentas, ĉar leviĝis nia Majstro. En profunde senspira silento oni aŭskultas lian parolon, kiun ni jam havis la plezuron konigi al niaj legantoj. Ĉiuj partoj estis laŭtege aplaŭdataj, kaj, kiam li fine eksidis, la ĉeestantaro leviĝis kvazaŭ movata per puŝrisorto por kii al li sian entuziasmecon, por aplaŭdi, por nehaltigeble voki: « Vivu Zamenhof ».

Post nia Estro laŭvice parolis la 34 naciaj delegitoj. La unua estis S^o Cardinal belga leŭtenanto de artilerio, *oficiala delegito* de la Belga Ministro de milito. Tio estas gravega fakto, ĉar tio estas la unua fojo, kiam iu registaro sendas al unu el niaj kongresoj oficialan riprezentanton. Ni do povas nun esperi, ke tiu bonega ekzemplo estos imitita, kaj ke en estonta kongreso ni vidos multajn tiajn oficialajn deligitojn. Vivu Belgujo, la kuraĝa progresema lando!

Fine, oni sendis al lia Reĝa Moŝto Eduardo VII telegramon, al kiu li sendigis afablan respondon de sia privata sekretario Sir *Knollys*. — C. B.

Organizacio.

Antaŭ ol resume priskribi niajn festojn kaj kunsidojn, kelkaj pluaj vortoj pri la perfekta organizacio de tiu senegala kongreso estas necesaj.

Antaŭ ĉio, la Esperantistoj estus vere sendankaj, se ili forgesus la iniciatinton de tiu bela manifestacio D^{on} Geo Cunningham, kiu por ni malfermigus ĉiujn pordojn de Cambridge, favorigis al nia afero la Provincestroon, la tutan urbestaron kaj la Universitaton.

Sed apud Cunningham troviĝis alia genia organizanto, kiu prenis sur sin la tutan materialan laboron, kiu senĉese kaj plej energie penadis, nia fama Triano H. B. Mudie. Ĉie li estis, ĉion li antaŭzorgis, kaj estas por

ni ĉiuj grandega miro, ke unu viro povis porti sur siaj ŝultroj tian ŝarĝon sensanceliĝe. Certe la plej rimarkinda mirindaĵo, kiun elpensis Mudie, estas tiu eksterordinara restoracio en la « Corn Enchange » (Grenvendejo), kie samtempe povis manĝi pli ol mil kongresanoj.

Kiam mi legis en la Kongreslibro la konsilojn pri la manĝado, mi pensis en mi mem : « Nu, amiko Mudie certigas al ni, ke en Anglujo oni ŝanĝas la manĝilaron por ĉiu plado, ni vidos, ĉu oni povos tion fari en restoracio por 1000 personoj ! » — Kaj oni tion faris !

Meze de la granda halo de l' grenvendejo, elegante drapirita, staris kvardek longaj tabloj, kiuj kun siaj blankaj tukoj, siaj floroj, siaj lampetoj kun ruĝaj lumŝirmiloj, siaj multaj argentaj manĝilaroj, aliformigis tiun vendejon en luksan restoracion, kie multenombraj ĉarmaj servistinoj, senbrue glitantaj inter la manĝantoj, precize kaj rapide servis al mil personoj ! Nenia bruo de teleroj aŭ glasoj, nenia plendo, nur la mallaŭta zumado de inter si parolantaj amikoj.

Apud tiuj du organizintoj, la ĉiam bonhumora kaj bonkora kolonelo John Pollen ludis la rolon de la mastro, kiu akceptas la gastojn kaj ordigas la festojn. Al li ni ŝuldas gravajn monoferojn ; al li ni ŝuldas eminentajn aliĝojn ; al li ankaŭ flugas nia kora danko.

Kaj nun, post kiam estingiĝis la lampionoj kaj faldiĝis la standardoj por unujara ripozado, ni ne povas miri, ke kun tia *Trio* tiel sukcesis la neforgesebla *Tria*.

Sed ni memoru ankaŭ kelkajn aliajn : nian amikon W. Mann nelacigeblan helpanton de Mudie, nian skotan propagandiston Christen, kiu faris publikajn lecionojn al la Cambridge'anoj, kaj la famegan policserĝenton P. S. Gates. Multaj el la 200 amikoj de « La Revuo », kiuj skribis al ni dum la kongreso, ricevis respondan poŝtkarton, kie oni vidas la direktoron de « La Revuo » parolantan kun policano, kiu portas la verdan stelon ĉe sia maniko, aŭ alian en kiu la sama policano salutas D^{na} Cunningham promenantan kun mi. Tiu policano estas la serĝento P. S. Gates, kiu tiel bone parolas Esperanton, amike alvokis ĉiun, afable helpis ĉiujn, de malproksime kriis al ĉiu ian saluton en Esperanto. Multajn amikojn Esperanto nun kalkulas en Cambridge, kaj inter ili ni ne devas forgesi S^{na} A. R. Brooks, la bonhumoran ĉefredaktoron de la « Cambridge Daily News », kiu dum la tuta kongreso eldonis, kun la helpo de nia agema amiko Reeves, ĉiutagan apartan numeron kun plena esperanta paĝo « LA TRIA », oficiala informilo de la *Trio*.

Sur la dua etaĝo de la Guildhall estis bela ekspozicio kun vendejo de libroj lerte kondukita de S^{oj} Tarpey, E. Collin, kaj H. Clegg. Mi estis ĉerpinta el mia propra biblioteko kaj el tiu de la Pariza Grupo senegalan kolekton da dokumentoj. Tiuj dokumentoj bonege aranĝitaj de S^{oj} Clarke formis aron montrantan la tutan historion de la disvolviĝo de Esperanto. Pli ol du mil malsamaj broŝuroj, komencante de la unuaj lernolibroj de 1887, de la fama *Dua Libro*, de la plena kolekto de la malnova « *Esperantisto* », ĝis la plej laste eldonitaj. Portretoj, statistikaj landkarto, diplomoj, k. c. . . La mirantaj Esperantistoj kaj neesperantistoj ne povis kredi, ke la amaso da jam nun produktitaj eldonaĵoj estas tiel granda ! Jen kio, pli ol mil paroloj, pravas nian fortecon, nian vivpovon ! — C. B.

Festoj.

Paroli detale pri ĉiuj oficialaj aŭ neoficialaj festoj, kiuj okazis dum tiu kongreso, estas tute neeble, mi do devas kun bedaŭro limigi mian rakonton. Cetere, en la proksima numero ni raportos pri la dum- kaj post-kongresaj ĉarmaj ekskursoj.

Jam la Sabaton 10 la « Vagabonda » klubo organizis en la Guildhall agrablan vesperkoncerton, dum kiu kelkaj el la anoj de tiu zorge elektita artista klubo montris al ni siajn talentojn. Plie, la afabla vic-prezidantino de la klubo, S^{ino} Oxenford, organizis la Vendredon 16, tridekupan vespermanĝon de eminentuloj.

La unua teatra prezentado okazis Mardon 13. Du junaj blinduloj el la Perkins Instituto (Boston, U. S. A.) S^{oj} H. Deming kaj L. Gibson ludis per fortepiano kaj violono tre belan dueton forte aplaŭditan. Poste ni aŭdis F^{ino} Dorothy Chapman, kiu kantis. « Se ci estos blinda » de F^{ino} Ŝefer, F^{ino} Zabilon d'Her deklamantan problindulan poezion. Specialan sukceson havis unue S^{ino} Mudie, la afabla patrino de nia agema Triano, kiu kantis la « Elfreĝo » de Schubert tradukitan de S^o Bicknell, kaj « la Vojo » de nia amiko Deshays; kaj poste la « Esperantistino », S^{ino} Rosa Junck, la modelo de l' perfekta deklamado. Tute neatendite S^o de Saussure faris al ni la plezuron reciti pecon el Eneido tradukita de D^o Vallienne.

La vespera festo finiĝis per multridiga kaj gajhumora prezentado de « Boks kaj Koks » vikle ludata de S^{oj} Page, Ford kaj Hulme.

Grandega estis la sukceso, kaj tamen la dua prezentado, Merkredon 14, eble faris ankoraŭ pli fortan impreson. Ĝi komenciĝis per bonega parolado kun lumprojekcioj de Baronino de Mênil, pri « La monduma virino kaj la popola infano ». Angla gazeto, raportanta pri tiu parolado, komparis la dolĉan voĉon de nia ĉarma samideanino kun la *ora voĉo* de Sarah Bernhardt. Cetere, tiu parolado estas eldonita de la « Centra Oficejo ». Prof^o Cart, kun granda sukceso, diris al ni mallongan fableton, por instigi nin al la uzado de la vera Zamenhofa lingvo. Ĉu iu el la kongresanoj, el la *veraj Esperantistoj* iam uzos alian lingvon? Ni esperu, ke tio neniam okazos. Poste S^o Dervaux dronis en aplaŭdoj pro lia ŝercplena esperantista kanteto kun la muziko de la tre konata germana rekantaĵo « Komm Karoline, komm ». S^{ino} Guivy kaj S^o Tuffield (oktaga Cambridge'a Esperantisto) tre ĉarmis nin per siaj kantoj, kaj nia malnova amiko S^o F. Doré, prezidanto de la grupo de Troyes, preskaŭ mortigis nin pro la ridegoj, kiujn kaŭzis lia eksterordinara monologo « Kial ili estas famaj ».

Fine venis la scivole atendata « Bardell kontraŭ Pickwick » ludata de la fama Trio, kun S^{oj} Privat, Beauchemin (Kanado), Fromageot, Kühn, Piño (Hispano), S^{ino} Rosa Junck, F^{ino} Barrel kaj multaj aliaj personoj hazarde kolektitaj en la teatro ĵus antaŭ la leviĝo de la kurteno. La kunludontoj neniam provis, eĉ unu fojon antaŭe, la ludon kune. En la lasta momento, en la kulisoj, la improvizita regisoro kuris tra la postscenejo serĉante la aktorojn! « Kiu ludas S^{on} Winckle, kiu estas la ĉefjurinto, kiu...? » Nedireblaj pledoj de Pollen, Fromageot kaj Privat, senĉese inter-

rompataj de petolaĵoj de la publiko kaj ĵurintaro; ridigaj atestadoj de Mudie, S^{ino} Junck kaj Kühnl. Bruego, konfuzo, ternoj, krioj, svenoj, ho! la strangegega tribunalo prezidata de la plej komika el la juĝistoj: Geo Cunningham! Kaj sur la scenejo en sia oficiala uniformo la policserĝento P. S. Gates ludante ankaŭ sian komikan rolon, petolante kun la ĉefŝurinto, ŝtelante lian pipon, lian kravaton, lian kolumon! Kie estas la lando sufiĉe liberama, por ke oni permesu al policano, ke li ludu komikegan rolon sur scenejo en sia oficiala uniformo, kaj en Esperanto!! Ĉu en Boulogne oni estus tion permesinta, ĉu en Germanujo oni tion allasos? Ni longe memoros la bonegan policanon P. S. Gates.

Vendredon 16 posttagmeze en la Ĝardeno de la Fratuloj de la Reĝa kolegio (King's College) iliaj Moŝtoj la Provincestro kaj Vicgrafino Clifden, la ĉefekonomo de la urbo kaj S^{ino} Harding, la Urbestro kaj urbestrino Gesinjoroj Stace akceptis nin en rava « garden party ». Sub tendo staris la akceptantoj, kiuj afable salutis kaj esperante alparolis la vizitantojn al ili prezentatajn de K^o J. Pollen. Sur la belega herbejo ni promenis, aŭskultante bonan koncerton de la fama muzikistaro de la « Scots Guards », kun intertempaj ludoj kaj dancoj de la sakfajlistoj en siaj originalaj kostumoj. En angulo, bonega bufedo provizita de plej diversaj kukaĵoj kaj trinkaĵoj, kiujn afablaj servistoj malŝpare disdonacis.

Vespere en la Guildhall okazis la naciŝta balo. Speciala kovrita irejo ebligis iri de la Guildhall al la Grenvendejo, elegante aliformigita en bufedo kaj nokta restoracio. Neniam eble Cambridge vidis tian brilan balon, kiu kun la bona skota muzikistaro daŭris ĝis la tria horo matene.

Fine, Sabaton 17 posttagmeze en la sama salonego de l' Guildhall havis lokon la festeto de « La Revuo » por la disdono de la premioj de nia literatura konkurso. Kun la afabla permeso de la Urbestro, S^o Otto Wehrle ludis sur la granda orgeno de la salono, kiu plej majeste sonigis dum la eniro de nia Majstro la belan himnon « Espero » de Ménil. Nia talenta dana samideano Kajs Bendix plej sentplene kantis « La Kapelo » laŭ la muziko verkita de lia patro Victor Bendix kaj « Litanion » de Schubert. Du ĉarmaj Moravinoj el Olmütz F^{inoj} Fierlinger, en naciaj kostumoj, donis al ni sian helpon, unu ludante violonon, la alia kantante moravan popolkanton kaj « La Kanto de l' Cigno » tiun majstroverkon de F. de Ménil. Puĵula deklamis sian monologon « Okaza artisto »; kaj ĉiuj estis varmege aplaŭdataj de la multnombra kongresanaro, kiu venis antaŭ la foriro al Londono.

Sur la estrado prezidis D^o Zamenhof, kun la direktoro de « La Revuo », la juĝintaro de la konkurso: R^o Boirac, D^o Bein, S^o D. H. Lambert, kaj la redakcio: S^o Huet, de Ménil kaj Aymonier; apude sidis nia kara Trio, la direktoroj de aliaj gazetoj kaj niaj kunlaborantoj.

Por komenci Baronino de Ménil kortuŝige legis al ni la belan « Lasta saluto al Kembriĝo » verkitan de nia talenta kunlaboranto Prof^o Aymonier; kaj ambaŭ, recitantino kaj aŭtoro, ricevis entuziasman aplaŭdodon.

Intertempe R^o Boirac, en la nomo de la juĝintaro, gratulis la premiitojn dirante, ke tiu konkurso pruvis la literaturecon de nia lingvo kaj donis al ni novan lertegan verkiston S^{on} Artigues, kiu, kiel la *Cid*, faris, kiel proverkon, veran majstroverkon. S^o D. H. Lambert ankaŭ esprimis sian plezuron pri tiu kunveno, kaj fine nia majstro D^o Zamenhof dankis « La

Revuon » pro tiu bona iniciato kaj esprimis la esperon, ke nova konkurso baldaŭ okazos, por ke tiu festo rekomenciĝu dum la proksima kongreso.

La disdono de la premioj estis la fino de la kunveno.

Al ĉiuj ĉeestantoj « La Revuo » donacis specialan luksan broŝureton kun la portretoj de D^o Zamenhof, R^o Boirac, la Trio, la Redakcio de « La Revuo », la tekstoj de la Raporto de R^o Boirac kaj de la monologo de Pujula. Ni aldonis, kiel memoraĵon, poŝtkartojn ilustritajn pri la kongreso; kaj restas al ni la agrabla devo kore danki ĉiujn niajn tiel multajn amikojn, kiuj bonvolis ĉeesti tiun lastan, por ni tiel plezurigan, kunvenon. — C. B.

Faktoj kaj rezultatoj.

Meze de tiuj festoj, baloj, prezentadoj, plej brilaj kaj senhaltaj, kion ni faris? — Ni faris multon.

Kiel diris nia Majstro, niaj kongresoj estas gravaj manifestacioj, kiuj antaŭ ĉio taŭgas por pruvi nian ekzistadon kaj nian konstantan progresadon. Eĉ se ni nenion alian farus, tio tute suŝiĉus. Sed ni tamen laboris. Unue, oni starigis definitivan regularon de niaj kongresoj, kiu difinas de nun bonan laboran planon por niaj ĉiujaraj kunvenegoj. Granda, plej diversa, anaro da homoj ne antaŭavertitaj, kia estas nia kongreso, ne povas saĝe labori. La regularo do prudente dividas la laboron kaj sankcias la kreon de multaj specialaj sekcioj, en kiuj kompetentaj personoj povos aparte diskuti inter si specialan temon kaj poste alporti al la plena kongresanaro la rezultaton de siaj laboroj.

Tiu fruktoplana laborplano jam parte efektiviĝis en tiu kongreso, dum kiu okazis gravaj specialaj kunvenoj: por la traduko de la Biblio, por la esperantista movado inter blinduloj, por liberpensuloj, framasonoj, muzikistoj, medicinistoj, komercistoj, instruistoj, k. t. p. Laŭ la proponoj de tiuj sekcioj, oni voĉdonis dezirojn: pri la propagando inter maristoj (S^o Mesny) kaj inter junuloj (S^o Frenkel), pri helpa monsisistemo (S^o de Saussure), kaj ankaŭ pri la principo de jara festo esperantista (S^o Otto Simon).

Specialan atenton meritas la definitiva fondo de la Scienca Asocio, kiu, post du unuaj preparaj kunvenoj, solene fondiĝis en kunsido tenita en la « Debating Hall » de « Union Society ». Gal^o Sebert provizora prezidanto, kaj Prof^o Bourlet provizora sekretario ekŝiĝis, kaj oni voĉdonis regularon sankciantan la kreon de la Scienca Internacia Oficejo direktata de D^o R. de Saussure kaj laŭ kiu la prezidanto de la Asocio ŝanĝiĝos ĉiujare. La nove elektita estraro estas: D^o Schmidt, profesoro ĉe la Berlina Universitato, estro de la magneta observatorio en Potsdam, *prezidanto*; Prof^o J. J. Thomson, E. R. S., la fama elektristo, direktoro de la Cavendish laboratorio en la Universitato de Cambridge, kaj D^o R. Benoit, direktoro de la internacia oficejo de mezuriloj kaj peziloj, *viceprezidantoj*; D^o R. de Saussure, *ĝenerala sekretario*; D^o Carlo Bourlet, profesoro ĉe la Konservatorio de l' Artoj kaj Metioj en Parizo, kaj S^o Ŝmurlo, inĝeniero en Stuttgart (Ruso), *sekretarioj*; Prof^o Huntington (U. Ŝ. A.), Prof^o Villareal (Peruo), S^o Codorniu (Hispanujo), Prof^o H. Pellat (Francujo),

Prof^o Meazzini (Italujo), D^o Bein (Polujo), D^o R. B. Aars (Norvegujo), S^o Fournier d'Albe (Irlando) *komitatanoj*. Plie, G^{alo} Sebert, kiel eksprezidanto fariĝas *ĉiama komitatano*. Oni certe rimarkos la eminentecon de tiu komitato kaj la gravecon de la fakto, ke Prof^o J. J. Thomson de la Cambridge'a Universitato akceptis fariĝi vicprezidanto, kaj konsekvence fariĝi post unu jaro prezidanto de la Asocio. Tiu aliĝo havos sen ia dubo grandan eĥon en la tuta sciencularo.

Sed ĝi ne estas la sola!

En la lasta malferma kunsido de la kongreso, K^e Pollen sciigis, ke la eminenta generalisimo de la angla militistaro Lord Roberts akceptis la oficon de honora prezidanto de la Brita Esperanta Asocio. Apenaŭ ĉesis la aplaŭdoj de la ĉeestantaro, kiam aperis sur la estrado Prof^o Mayor, la tutmonde konata profesoro de latina lingvo de la Cambridge'a Universitato. Prof^o Mayor estas nun okdek-kvarjara, kaj en kelkaj tagoj li jam tiel bone lernis nian lingvon, ke li povis fari paroladon en Esperanto. Li dankis D^{on} Zamenhof pri la mirakloj, kies mirigita atestanto li estas.

— Mi vidis, — li diris, — laŭ la voĉo de tiu nova Josuho, fali la murojn, kiuj disigas la homojn de diversaj nacioj; mi vidis renoviĝi la miraklon de Pentekosto: la lingvakirebleco donita al la plej humilaj; mi transportiĝis en novan mondon, en la mondon de la universala interkonsento kaj interpaco, kies nova Kristoforo Kolombo estas D^o Zamenhof.

Kaj tiu entuziasma parolado de ĵuskonvinkita scienculo kaj lingvomajstro bele finis la lastan kunsidon de nia nun vere epokfarinta kongreso. — C. B.

Esperantistujo aŭ Esperanta vilaĝo.

En artikolo de *La Revuo* (Aŭgusto), kies titolo estis Revo, mi rakontis revon, kiun ni faris en Ĝeneva Kongreso, kaj mi diris, ke eble ni faros la saman revon en Kembriĝo. Ni revis, ke iam, ie, aŭ en vilaĝo aŭ en urbeto, Esperantistoj kunvenus ĉiujare dum la someraj monatoj por interparoladi kaj, per la praktikado, kun tiom da profito kiom da plezuro, ellerni la lingvon aŭ perfektigi... Tian revon multaj sendube faris ankaŭ, la ideo estis en la aero, laŭ la franca esprimo; sufiĉis, ke iu esprimu ĝin, por ke ĉiuj tuj rekonu ĝin kaj aprobu.

D^o Sydney Whitaker proponis al mi, tuj kiam mi alvenis en Kembriĝon, ke ni aranĝu specialan kunvenon de tiuj, kiujn interesas tiu ideo. Kompreneble mi akceptis. La kunveno okazis. Ĉiuj ĉeestantoj plej facile interkonsentis. Jen resumitaj la decidoj de la ĉeestantaro:

1° Esperantistujo ĝenerala estos aranĝita ĉiujare en la lando, kie okazos la kongreso, en vilaĝo aŭ urbeto proksima de la kongresurbo. Tiamaniere la kongresanoj, antaŭ aŭ post la kongreso, povos daŭrigi sian restadon en la lando kaj perfektigi en la uzado de la lingvo. La delegitoj de la kongreslando prenos sur sin la organizadon, kaj oni esperas, ke ili estos helpataj en sia tasko de la komitato de la kongreso, ĉar, helpante sin unu la alian, ili laboros unu por la alia kaj por la sukceso plena de la kongreso.

2^e La plimulto opiniis, ke decas organizi unue ĝeneralan Esperantist-

ujon ; sed ĉiu delegito nacia havas liberecon organizi en sia propra lando, laŭ la cirkonstancoj, specialan Esperantistujon, kie la samnaciaj Esperantistoj sin ekzercus inter si, kaj kie la alilandaj Esperantistoj, trapasante tra la lando, povus halti kaj renkonti samideanojn, kun kiuj ili povus interparoli.

Delegitaro estas elektita, unu aŭ du delegitoj po ĉiu nacio. Jen la listo provizora :

Anglujo : D^o Sydney Whitaker, Waterloo, Liverpool.

Ameriko : S^o A. M. Grillon, 6326, Vine Street, Philadelphia.

Francujo : Baronino de Ménil, 46, boulevard Magenta, Paris; C. Aymonier, 16, rue Monge, Paris.

Germanujo : S^{ino} Hankel, Nikolai Strasse, 18, Dresden; S^o Friedrich Carl Kuchler, Wiesenbüttenplatz, 30, Frankfurt a. M.

Hispanujo : S^o M. Esteban, San Juan, 48, Burgos; S^o Johano Rosalo Corretjer, Porta Ferrissa, 32, Barcelona.

Italujo : S^{ino} Rosa Junck, profesoressa di lingue, Bordighera.

Rusujo : S^{ino} Jeoffla Essigman, str. Marŝalkowska, 123, Varsovio; D^o Wilhelm Robin, Str. Senatorska, 30, Varsovio, S^o Evstifeieff.

Svisujo : Pastro Schneeberger, Lüsslingen apud Solothurn.

Sekretario ĝenerala, D^o Sydney Whitaker, centraligos ĉiujn informojn necesajn.

Do, la proksiman jaron, la germanaj delegitoj elektos vilaĝon aŭ urbeton en la proksimeco de la kongresurbo. Kiam venos la tempo sendi aliĝon, oni povos sendi aliĝon al la germanaj delegitoj aŭ *pli bone* al sia nacia delegito, kiu transdonos ĉiujn aliĝojn kaj ĉiujn utilajn klarigojn. Oni diros kompreneble la daton kaj kiom eble la daŭron de la restado. Cetere ĉiuj detaloj estos pli malfrue, en oportuna tempo, klarigitaj en la ĵurnaloj esperantaj (pri la kondiĉoj de la vivo, la prezoj, k. t. p.). Cetere *La Revuo* organizos specialan rubrikon pri tio.

Sed de nun ĉiuj, kiuj aprobas la ideon devus sendi sian aprobon, eĉ pure teorian kaj ankaŭ la projektojn, la planojn, kiujn ili elpensus kaj juĝus utilaj. Ĉio estos zorgeme diskutata. La sukceso dependas de la kunhelpado de ĉiuj. Eĉ, ĉar la mono en ĉia afero estas necesa kaj la ĉefa punkto tiel en paco kiel en milito, ĉiuj rajtas sendi eĉ plej malgrandan monoferon por la entrepreno. Ĉio estos akceptita kun danko. Kelkaj jam intencas krei asocion de *Vilaĝanoj*, t. e., de partianoj de vilaĝo esperanta. Ĉiu membro, donante nur kotizaĵon da unu franko, certe helpus al la sukceso de la entrepreno. Sed la afero estas ankoraŭ pripensota. Ni reparolos pri tio.

Ekzistas gravaj motivoj esperi, ke tiu entrepreno sukcesos, ĉar ĝi ricevis tuj plej entuziasmajn aprobojn de la virinoj. Kiom da fojoj oni jam ripetis, ke Esperanto pli certe venkos, se ĝi plaĉos al la virinoj! En nia speciala entrepreno tiel fruktopromesa por Esperanto, la virinoj estos plej kapablaj, plej lertaj organizantinoj, ĉar ili posedas nature la genion de la familia organizado kaj mastrumado. Oni do devas sin turni prefere al la delegitinoj, ĉiufoje kiam estas eble, por sendi aŭ ricevi ĉiujn informojn.

La kongresanoj, kiuj partoprenis en la ekskurso al Letchwort, en la ĝardenan urbon, en tiun mirindan, tute originalan kaj perfektan urbon

povis kredi ke ili alvenis en veran Esperantistujon aŭdante la elokventan paroladon, kiun faris por ni en Esperanto la fondinto mem de la urbo S^o Howard; ili certe revus tian esperantan vilaĝon. Ĉu S^o Howard ne promesis al ni, ke lia urbo eble fariĝos vera Esperantistujo? Jen liaj propraj paroloj « unu ĉefa afero, kiun oni ankoraŭ bezonas, estas tio, ke ĉiuj ĝardenurbanoj lernu la lingvon Esperanto, por ke ili povu korege bonvenigi per la paroloj de la kara lingvo ĉiujn, kiuj alvenos de transmaraj landoj al la juna urbo ». — C. A.

En Londono.

Dimanĉon 18 matene la Redakcio de « La Revuo », kun la lastaj kongresanoj, forlasis Cambridge'on. La kongreso estas fermita, sed tamen ĝi ankoraŭ daŭros, ĉar niaj Londonaj amikoj preparis al ni novajn oficialajn festojn.

Je la 4^a vespere Gesinjoroj Moscheles akceptas la Esperantistojn en sia ĉarma domo en Chelsea, kaj en la « Studio », artista laborejo de nia amiko, rekomenciĝas la paroladoj. F^{ino} Fierlinger, S^o Doré reprezentas al ni siajn kantojn kaj monologon; sed agrabla surprizo nin atendas: novevarbita amerikanino, F^{ino} Esther Palliser, kantas al ni en Esperanto, kaj kantas tiel bele, tiel perfekte, ke la aŭdantaro freneziĝis de entuziasmo. De ok tagoj F^{ino} Esther Palliser lernas Esperanton, kaj ĝia elparolado estas perfekta! Kiom da fojoj ni bedaŭregis, ke gekantistoj, kantante Esperanton, tiel konfuze elparolas, ke estas neeble distingi eĉ unu vorton. F^{ino} Esther Palliser, kiu havas belegan voĉon, regalis nin per la mirinda distingebleco de sia elparolo. Tio pravas, ke ŝi estas vera artistino. Cetere, S^{ino} Rosa Junck, kantante la versojn « Esperantujo » de nia kunlaboranto S^o Boucon, publikigitajn en la n° 10 de « La Revuo », ankaŭ al ni donis bonegan ekzemplon de preciza elparolo.

Fine S^o Moscheles proponis denove kanti « la Espero » laŭ la de Ménila muziko, kiun li proklamis belega. Sin turnante al nia kara muzikisto li diris: — Vi verkis por la Esperantistoj novan « Marseillaise » kaj vi fariĝis nia nova « Rouget de l'Isle ».

Vespere, en la Imperial Hotel, okazis granda festeno ĉe la « Polyglott Club ». Verŝajne nia afabla samideano S^o Young, la honora sekretario de la klubo, konservos longe la memoron de tiu vespermanĝo, al kiu li esperis, ke venos 200 personoj, kaj kien venis pli ol 400!! Kaj ankoraŭ multaj ne povis eniri. — Tiun fojon, amiko Mudie, oni ne povis ŝanĝi la manĝilaron; — sed tio ne ĉagrenis nin, kaj la premego, la varmo estas bonegaj ekscitiloj por la entuziasmo.

La plej grava fakto el tiuj Londonaj festoj estas la oficiala akcepto de la Esperantistoj en la antikva Guildhall. La Londonanoj, prave fieraj pri siaj antikvaj palacoj, pri sia bela gotika halo, nur tre malofte ilin malfermas; kaj akcepto en la Guildhall estas la plej grava municipala akcepto imagebla en Londono.

La « Lord-Mayor » de la Urbo bedaŭrinde forestis, kaj li estis anstataŭita de sir Vezey Strong « alderman », kiu plej kore nin salutis. Li diris, ke kompreneble li preferus la *anglan lingvon* kiel internacian, sed,

ke, konstatante la neeblecon de tiu internaciigo, li kore salutas Esperanton kaj deziras ĝian sukceson. Post tiu parolo tradukita Esperanten de Triano Mudie, nia samideano Keighley'a S^o John Ellis faris bonegan pro-esperantan anglan paroladon, kaj nia kara Majstro donis belan respondon al S^o Strong resume tradukitan anglen de samideano G. J. Cox¹. La ĉiam entuziasma Michaux kaj nia juna oratoro Ed. Privat alportis al ni la salutojn kaj bondezirojn de la du unuaj kongresoj.

Dum la koncerto ni kun tre granda plezuro aŭdis denove kanti Sinon Bolingbroke Mudie, kiu per sia dolĉega voĉo kantis al ni la anglan faman kanton « Sweet Home ». F^{ino} Esther Palliser denove superentuziasmigis la publikon per sia admirinda kantado, kaj ankaŭ S^{ino} Guivy kaj S^o S. H. Farnes havis bonan sukceson en sia dueto : « Feliĉec' Revenu ».

La vesperkunveno finiĝis per la ludado de scenoj el « Ĉi kliniĝas por venki » tre bone ludataj de F^{inoj} Stead (Angla), Lassoe (Dana), Boyajian (Armenia), kaj S^{oj} Zacherl (Bavara), Auerbach (Aŭstra), Hengst (Holanda), Krukovski (Pola), Blangarin (Franca), Alegret (Hispana).

Sen ia dubo tiu grava kunveno tre forte influos sur la neesperantistojn de Londono.

Mardon 20 matene la ekskursanoj al Skotlando forveturis. Vespere, nova balo nin kunigis; kaj Merkredon matene Mudie forkondukis la lastan roton al Kimrujo.

La Cambridge'a kongreso estis, kiel ŝerce diris Michaux, *supersukcesega* kaj al niaj Britaj amikoj, kiuj tiel bele, tiel bone, ĝin preparis, al nia fama Trio ni ŝuldas multajn dankojn. La Esperantistoj ne forgesos tiun triumfon!

Kaj nun, karaj amikoj, ni prepariĝu por iri Germanujon. Post multaj ŝanceliĝoj niaj germanaj amikoj fine decidiĝis. Ili nun estas pretaj por plej vigle labori por nia komuna bono. Ili certe organizos por ni novan triumfegon. — Ni helpu ilin; kaj ke tuj, laŭ la bona propono de Michaux, ĉiu, kiu eble povos iri al la kvara kongreso, tion sciigu, sendante ilustritan poŝtkarton al « Oficejo de la Germana Esperantista Societo, Marktstrasse, 68, Altona (Elbe) ». — C. B.

CARLO BOURLET kaj CAMILLE AYMONIER.

1. Oni povos legi la plenan tekston de tiu bela parolado en la septembra numero de « The British Esperantist. »

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

La Espero — nova muziko. — Mi ricevis de germana eldonisto el Leipzig novan muzikon de nia himno « Espero ». Mi tre miras, ke la Esperantistoj tiel obstine enmuzikigas ĉiam la saman tekston. Ne mankas tamen aliaj muzikigindaj versaĵoj en nia lingvo!

Cetere, la muziko de nia amiko F. de Ménil estas nun kvazaŭ oficiala. Dum la tri unuaj kongresoj oni oficiale ludis kaj kantis nur tiun muzikon, kiun scias ĉiuj Esperantistoj. Kvankam Motteau verkis tre agrablan muzikon, la Angloj en Cambridge ordeme akceptis la ĝis tiam oficialan muzikon. Kiel diris S^o Moscheles « La muziko de F. de Ménil estas nia « Marseillaise ». Kaj nun, eĉ se oni al ni proponus muzikon trioble pli belan, ni ne ŝanĝus pli, ol la Francoj ŝanĝos sian « Marseillaise ».

Cetere, la germana eldonisto sendis al mi la muzikon kun la fakturo kaj letero, petante, ke mi ĝin resendu, se ĝi ne plaĉas. Sekve mi devus almenaŭ pagi la poŝtan sendkoston por resendi pakaĵon, kiun mi tute ne volis!!

Mi esperas, ke neniu el la esperantaj eldonistoj sekvos tiun strangan ekzemplon!

Mia monujo estus baldaŭ seka, se mi devus pagi la resendan koston de ĉio, kion povus al mi sendi, kun fakturo, la Esperantistoj de ĉiuj anguloj de la tero.

La muzikpeco restos en angulo de mia laborĉambro, ĝis kiam la Leipziga eldonisto sendos al mi la francajn poŝtmarkojn necesajn por la resendo. — CARLO BOURLET.

Esperanta-germana frazlibro de la ĉiutaga vivo. Deutsche und Esper-

anto Gespräche über Alltägliches. Laŭ R. ANTON prilaboris, J. BOREL. 1 vol. 58-paĝa; prezo : Mk. 0, 50. —

Bonaj frazlibroj havos ĉiam grandan valoron eĉ en Esperanto, kiu estas tiel facila, ke sufiĉas nur kelkaj semajnoj por ĝin lerni; ĉar bone verkita parolgvidilo estas ne sole tradukanto de viaj pensoj, sed ankaŭ ilia direktanto. La sistemo de Anton havas tiujn ĉi bonajn ecojn. Esperanta teksto estas prilaborita perfekte kaj povus servi por ne spertaj Esperantistoj ne nur kiel bona gvidilo, sed ankaŭ kiel lernolibro por la perfektigado en ĉiutaga interŝanĝo de pensoj. Mi diros ankoraŭ pli : por personoj malmulte konantaj la lingvon germanan kaj devigataj paroli germane — ĝi povas servi kiel bona germana frazlibro.

Esperanto Kulcs, Hungarujo; prezo : 5 heleroj. —

La ŝlosilo de Ĉefeĉ preskaŭ ĉiutage aperas en alia lingvo.

« Esperanto Kulcs » estas hungara traduko de la konata bonega verketo de nia angla samideano.

Evolucio de la religia ideo. Aparta represaĵo de la artikoloj aperintaj en *Internacia Scienca Revuo*. D^{ro} L. VALLIENNE. 19-paĝa; prezo : 25 spedejoj. —

Malfacilan temon elektis D^{ro} Vallienne por sia artikolo.

La demando pri la evolucio de la religia ideo ĝis hodiaŭ naskas disputojn inter filozofoj. Ekzistas eĉ tiuj, kiel ekzemple John Lubbock, kiuj certigas, ke multaj gentoj antaŭ la renkontiĝo kun eŭropanoj tute ne havis ian religion. Tiuj, kiuj konsentas, ke la religio estis komuna al

ĉiuj nacioj en ĉiuj tempoj ne povas konsenti pri ĝia origino kaj evolucio. Inter diversaj vidpunktoj pri tiu ĉi demando mi ekmemorigas tute aparte starantan hipotezon de M. Müller, kiu certigas, ke la originon de la religio oni devas serĉi en la lingvo. Mi citas tiun ĉi opinion de M. Müller nur por montri, kiel diversaj estas la vidpunktoj pri la evolucio de la religia ideo. Hodiaŭ ni povas diri, ke la plej grandan nombron da adeptoj havas la hipotezoj : naturrespektado kaj animkulto kiel la unuaj vivŝtupoj en la religia evolucio. Al totemismo kaj fetiŝismo oni preskaŭ tute rifuzas la signifon de memstara igo.

La artikolo de D^{ro} Vallienne povas esti dividita en du partoj. En la unua, kvazaŭ en kalejdoskopoj, li prezentas al vi diversajn ŝtupojn en la progresado de la religia ideo laŭ tia vidpunkto, en la dua li penas prezenti la nunan staton de la religio, montrante la mankojn de ĝia hodiaŭa disvolvigado. Li tamen esprimas sian profundan kredon, ke tia stato ne daŭros longe kaj, ke la religio kaj la scienco irantaj al unu granda celo — la Vero, fine paciĝos kaj tiam ekregos sur la tero la bela tempo, kiam estos nur « unu ŝafaro kaj unu paŝtisto ».

La artikolo de D^{ro} Vallienne elvokis, ŝajnas al mi, la unuan seriozan kritikon en nia literaturo.

Pro malgranda kadro kaj multego da raportoj en nia bibliografia fakomisiis prezentas ĝin, forsendante la legantojn al « *Espero Katolika* » (n° 37, 39) kie ili havos interesplenan turniron inter D^{ro} Melin kaj pastro Peltier de unu flanko, kaj D^{ro} Vallienne de la dua.

Internacia krestomatio, elektis kaj tradukis KABE : 1 vol. 107-paĝa.

Librejo M. Arct Varsovio; prezo : Kop. 45; ĉe *Hachette* : Fr. 1, 25. —

La nombro de esperantaj legolibroj grandigas. Jen aperis internacia krestomatio de Kabe, enhavanta floretojn de diversaj literaturoj. La kolekto mem estas ne granda, sed la elekto estas trafa. El la lingvo pola ni havas en ĝi eltiraĵojn el « *Quo vadis* » (vol. III, ĉap. XXIII) kaj noveleto de Nemojewski. « En kvietan vespero »; el la lingvo rusa : « *Patro* » de Ĉeĥov, kaj « *Bolĉjo* » de Gorkij (jam aperinta unu fojon en esperanta traduko); el la lingvo franca : eltiraĵojn el « *Tri musketeroj* » (vol. I, ĉap. V); el la angla : « *La miraklo de Purun Bhagat* » de Kipling; el la itala : « *Neniam plu* » de M. Serao; el la germana : « *Rakonto pri spiritoj* » de Suthner. Pri la valoro de tiu ĉi verko, ŝajnas al mi, estassuperflue multe raportoj, ni bedaŭris nur dum la legado, ke niaj presejoj ĝis nun sentas kvazaŭ devon, ornamis la eldonojn per sufiĉe multaj preseraroj. En malbonaj verkoj tio ĉi ne havas tro grandan signifon; ne la bonaj, — tio estas domaĝo.

Moriturus vos salutant, armena rakonto de V. PAPAZIAN, traduko de GEORGO DAVIDOV. 13-paĝa. Budapest IX., Ŭllői-ut 59; prezo : 30 heleroj. —

La sangaj okazintaĵoj dum la lasta tempo en Rusujo inspiris multajn verkistojn al malĝoja noto. Kiu ne legis aŭ ne aŭdis pri la terura ondo de detruo, kiu englutis milojn da oferoj de du persekutataj en Rusujo nacioj — hebreoj kaj armenoj? Sen nombraj rakontoj sangaj, kiuj ankoraŭ hodiaŭ penetras per teruro tiujn, kiuj savis el la maro de tiu sango sian vivon, povus inspiri kelkajn generaciojn da popolaj bardoj.

V. Papazjan, la konata armena verkisto, prezentis en la formo de leteroj kelkajn korŝirantajn scenojn de la lasta buĉado armena en la suda Rusujo. Legante ilin, oni ne kredas, ke tio, kio estas priskribita en miniaturo, okazis, ne en la antaŭ-kultura epoko, sed antaŭ du jaroj.

Sinjoro Vento kaj Sinjorino pluvo, de PAUL DE MUSSET. Traduko de PAUL CHAMPION. 123-paĝa ilustrita eldono. *Presa Esp. Societo*; prezo : Fr. 4. —

La mirrakonto pri « Sinjoro Vento kaj Sinjorino Pluvo » havas sian longan historion. Ĝi naskiĝis en Skotlando, kaj Paul de Musset, kiu aŭdis ĝin kelkajn fojojn rakontata de sia avino, ravita de ĝia ĉarma enhavo, speciale veturis Skotlandon por kolekti ĉion, kion oni scias kaj rakontas pri tiuj ĉi du herooj de la fabelo. Kompreneble, la franca aŭtoro rerakontis ĝin en la formo ne tute originala, sed tamen ni povas esti certaj, ke en prilaborado de P. de Musset, tiu barda kantaĵo nenion perdis el sia ĉarmo. Bonan ideon havis nia samideano Paul Champion akirante tiun ĉi rakonton al esperanta literaturo. Tiamaniere li pliriĉigis nian infanan bibliotekon per tre bela akiro, des pli, ke la lingvo kaj la stilo de la traduko estas tiel perfektaj, ke ĝi povas tute libere stari en la unua vico de niaj plej imitindaj verkoj.

Solo de fluto, de PAUL BILHAUD, monologo tradukita kaj ludita de FERNAND DORÉ, prezidanto de la Grupo Esperantista en Troyes. 11-paĝa. Paris, *Librairie de l'Esperanto*, 15 rue Montmartre; prezo : Fr. 0,60. —

« Solo de Fluto » estas amuza monologo je tre ofte renkontata temo. La aŭtoro mem ĝin ludis dum la Boulogne'a Kongreso. Malbona flutisto, aŭ pli ĝuste, tute ne sciante ludi sur fluto, aperas antaŭ publiko kaj amuzas ĝin dum kvarono da horo, rakontante pri diversaj okazintaĵoj en sia vivo, kelkajn fojojn kvazaŭ komencante la koncerton kaj fine forirante, neeliginte eĉ unu sonon el la fluto. La monologo estas lerte tradukita kaj povas servi kiel bona materialo por niaj teatraĵoj.

Taschenwörterbuch deutsch-esperanto und esperanto-deutsch, von Dr L. L. ZAMENHOF. 1 vol. 137-paĝa, Berlin S. Verlag Möller und Borel; prezo : Mk. 4. —

Unu el la plej bonaj niaj vortaroj — vortaro germana — aperis nun en poŝa eldono. Ni ne penos klarigi, ke por la ĉiutaga uzado poŝaj vortaroj prezentas tre dezirindan kaj valoran eldonon. La ĵus aperinta vortareto, sub la redakcio de Dr L. L. Zamenhof, posedas en malpli granda formo ĉiujn bonajn ecojn de la granda germana vortaro. La nombro de radikvortoj en la unua parto estas preskaŭ tia sama; eljetitaj nur estas esprimoj devenaj, kiujn ĉiu povas facile konstrui. Fremdvortoj kaj vortoj teknikaj estas nur enmetitaj la plej uzataj, vortoj internaciaj nur la plej konataj. La dua parto esperanta-germana prezentas nur reprezajon de la Universala Vortaro kun la sola ŝanĝo de la germana ortografio. Ni esperas, ke la juna naskito de la granda germana vortaro trovos tian saman akcepton, kiel ĝia pli maljuna antaŭiranto.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

Coulommiers. — Imp. PAUL BRODARD.

LA RABISTOJ

Dramo

DE

FREDERIKO SCHILLER

(Ŝiller.)

AKTO KVINA¹

SCENO UNUA.

Oni vidas pordojn de multaj ĉambroj. Malluma nokto.

DANIELO, venas kun lanterno kaj kun vojaĝa pakafeto.

DANIELO. — Adiaŭ, kara hejma domo! Multon da bona kaj feliĉa mi ĝuis en vi, kiam la formortinta sinjoro ankoraŭ vivis. Mi ploras super viaj ostoj, vi jam longe forputrinta... tion li deziras de maljuna servanto.... La domo estis rifuĝejo de la orfoj kaj haveno de la suferantoj, kaj tiu ĉi filo faris el ĝi neston de mortigistoj.... Adiaŭ, bona planko! kiel ofte la maljuna Danielo vin balaadis.... Adiaŭ, mia kara forno, kun peza koro la' maljuna Danielo disiĝas de vi.... Ĉio estis por vi tiel bone konata, — ĝi doloros vin, maljuna Eliezero, sed Dio gardu min per sia boneco kontraŭ trompo kaj ruzo de la malbonulo. Senhava mi ĉi tien venis, senhava mi foriras, sed mia animo estas savita. (*Li volas foriri.*)

(*Francisko en nokta robo rapide enkuras.*)

DANIELO. — Dio, savu min! mia sinjoro! (*Li estingas la lanternon.*)

FRANCISKO. — Perfidita! perfidita! Spiritoj eliris el la tomboj, la regno de la mortintoj, elŝiriĝinte el la eterna dormo, kriegas kontraŭ mi : mortiginto! mortiginto! Kiu tie sin movas?

DANIELO, kun timo. — Helpu min, sankta Dipatrino! Ĉu ĝi estas vi, moŝto sinjoro, kiu tiel terure krias tra la ĉambroj, ke ĉiuj dormantoj vekigis timigite?

1. Vidu la numerojn 8, 9, 10, 11, 12, 13 kaj 14.

FRANCISKO. — Dormantoj? Kiu ordonas al vi dormi? For, ekbruligu lumon! (*Danielo foriras, venas alia servanto.*) Neniu devas dormi en tiu ĉi horo. Vi aŭdas? Ĉiuj devas maldormi, havi armilojn, ĉiuj pafiloj ŝargitaj.... Ĉu vi vidis, kiel ili tie iris mallaŭte sub la arkaĵoj?

SERVANTO. — Kiu, moŝto sinjoro?

FRANCISKO. — Kiu? Malsaĝulo! Kiu? Tiel malvarme, tiel senzorge vi demandas, kiu? Ĝi min ja kaptis kiel ventego! Kiu, azeno! kiu? Spiritoj kaj diabloj! Kioma horo post noktomezo nun estas?

SERVANTO. — La nokta gardisto ĵus ekkriis la duan horon.

FRANCISKO. — Kio? Ĉu tiu ĉi nokto volas daŭri ĝis la tago de la lasta juĝo. Ĉu vi aŭdis nenian tumulton en la proksimeco? nenian bruon de galopantaj ĉevaloj? Kie estas Kar... la grafo, mi volas diri?

SERVANTO. — Mi ne scias, moŝto sinjoro.

FRANCISKO. — Vi ĝin ne scias? Vi ankaŭ apartenas al la bando? Mi lasos elŝiri al vi la koron el post la ripoj kun via malbenita « mi ne scias »! Kuru, venigu la pastron!

SERVANTO. — Moŝto sinjoro!

FRANCISKO. — Vi murmuris? vi ŝanceliĝas? (*La servanto rapide foriras.*) Kio? eĉ almozistoj konspiras kontraŭ mi? Ĉielo kaj infero! Ĉio konspiras kontraŭ mi?

DANIELO, *venas kun lumo.* — Moŝto sinjoro...

FRANCISKO. — Ne! mi ne tremas! Ĝi estis sole sonĝo. La mortintoj ankoraŭ ne releviĝas. Kiu diras, ke mi tremis, kaj ke mi estas pala? Estas ja al mi tiel facile, tiel bone.

DANIELO. — Vi estas morte pala, via voĉo estas tremanta kaj balbuta.

FRANCISKO. — Mi havas febron. Diru nur, kiam la pastro venos, ke mi havas febron. Mi morgaŭ ellasos al mi sangon, diru al la pastro.

DANIELO. — Ĉu vi ordonos, ke mi gutigu por vi iom da eliksiro de vivo sur sukeron?

FRANCISKO. — Gutigu por mi sur sukeron! La pastro ne baldaŭ venos. Mia voĉo estas tremanta kaj balbuta, donu eliksiron de vivo sur sukero!

DANIELO. — Donu do al mi la ŝlosilojn, mi iros malsupren preni el la ŝranko....

FRANCISKO. — Ne, ne, ne! Restu! aŭ mi iros kune kun vi. Vi

vidas, mi ne povas resti sola! mi ja povus, vi vidas... sveni... se mi restos sola. Lasu, lasu! ĝi pasos, restu.

DANIELO. — Ho, vi estas serioze malsana.

FRANCISKO. — Jes, certe, certe! Tio ĉi estas la tuta afero. Kaj malsano konfuzas la cerbon kaj naskas sovaĝajn kaj strangajn songojn. Songoj nenion signifas, ne vere, Danielo? Songoj venas ja el la ventro, kaj songoj nenion signifas... Mi ĵus havis ridindan songon... (*Li falas svene.*)

DANIELO. — Jesuo Kristo! kio ĝi estas? Georgo! Konrado! Bastiano! Marteno! Donu ja almenaŭ signon de vivo! (*Li skuas lin.*) Mario, Magdaleno kaj Jozefo! rekonsciiĝu do! Oni povos ankoraŭ diri, ke mi lin mortigis! Dio kompatu min!

FRANCISKO, *konfuze*. — For, for! kial vi min tiel skuas, vi abomeninda skeleto? La mortintoj ankoraŭ ne releviĝas....

DANIELO. — Ho eterna Dia boneco! Li perdis la prudenton.

FRANCISKO, *malforte leviĝas*. — Kie mi estas? Vi, Danielo? Kion mi diris? ne atentu ĉi tion! Mi mensogis, kion ajn mi diris. Venu, helpu al mi min levi! Ĝi estas nur atako de senkonscieco... ĉar mi... ĉar mi... ne sufiĉe dormis.

DANIELO. — Se nur Johano venus! Mi serĉos helpon, mi sendos venigi kuracistojn.

FRANCISKO. — Restu! Sidiĝu apud mi sur la sofon! Tiele! vi estas prudenta homo, bona homo. Mi devas rakonti al vi.

DANIELO. — Nun ne, alian fojon! Mi enlitigos vin, trankvileco estos por vi pli bona.

FRANCISKO. — Ne, mi vin petas, lasu min rakonti al vi kaj ridu pri mi forte! Vidu, ŝajnis al mi, ke mi havis reĝan festenon, mia koro estis gaja kaj mi kuŝis ebria sur la herbaĵo de la kastela ĝardeno, kaj subite — ĝi estis en la horo de tagmezo — subite... sed mi diras al vi, moku min forte!

DANIELO. — Subite?

FRANCISKO. — Subite fortega tondro trafis mian dormetantan oreton; mi eksaltis tremante, kaj jen estis al mi, kvazaŭ mi vidas, ke la tuta horizonto ekflamiĝis per ruĝa fajro kaj montoj kaj arbaroj fandiĝis kiel vakso en forno, kaj brueganta ventego ekbalais la maron, ĉielon kaj teron... kaj jen eksonis kvazaŭ el kupraj trumpetoj: tero, redonu viajn mortintojn! maro redonu viajn mortintojn! Kaj la nudaj kampoj ekkrevis kaj komencis elĵetadi kraniojn kaj ripojn kaj makzelojn kaj krurojn, kiuj kuniĝis kaj formis homajn korpojn kaj kiel vivanta ventego ekkuris sennombre kaj

senfine. Tiam mi ekrigardis supren kaj jen mi vidas, ke mi staras ĉe la malsupro de la tondranta Sinajo, kaj super mi estas tumulto kaj sub mi, kaj supre sur la pinto de la monto sur tri fumantaj seĝoj sidas tri viroj, antaŭ kies rigardo kuris ĉiuj kreitaĵoj.

DANIELO. — Tio ĉi estas ja viva bildo de la lasta juĝo.

FRANCISKO. — Ne vere, ĝi estas freneza sensencaĵo? Tiam elpaŝis iu kun vizaĝo kiel la stelplena nokto, li havis en sia mano feran sigelringon, kiun li tenis inter la sunleviĝo kaj sunsubiro, kaj li diris : eterna, sankta, justa, nefalsebla! Ekzistas nur unu vero, ekzistas nur unu virto! Ve, ve, ve al la dubanta vermo! Tiam elpaŝis dua, kiu havis en sia mano brilantan spegulon, kiun li tenis inter la sunleviĝo kaj sunsubiro, kaj li diris : tiu ĉi spegulo estas vero, hipokriteco kaj maskiteco ne teniĝos kontraŭ ĝi. Tiam teruro atakis min kaj ĉiujn homojn, ĉar ni ekvidis vizaĝojn serpentajn kaj tigrajn kaj leopardajn, kiuj elrigardis el la terura spegulo. Tiam elpaŝis tria, kiu havis en sia mano kupran pesilon, kiun li tenis inter la sunleviĝo kaj sunsubiro, kaj li diris : alpaŝu ĉi tien, vi idoj de Adamo, — mi pesas la pensojn en la pesiltaso de mia kolero, kaj la farojn mi pesas per la pesilo de mia furiozeeco!

DANIELO. — Dio kompatu min!

FRANCISKO. — Palaj kiel neĝo ĉiuj staris, kun timego batis la atendado en ĉies brusto. Tiam ekŝajnis al mi, kvazaŭ mi aŭdas, ke mia nomo estas vokata la unua el la tondroj de la monto, kaj la cerbaĵo de miaj ostoj frostiĝis en mi, kaj miaj dentoj laŭte ekfrapis. Rapide la pesilo komencis sonori, la monto ektondris, kaj la horoj ekmarŝis unu post alia preter la maldekstra pesiltaso, kaj unu post alia jetis tien ian mortan pekon.

DANIELO. — Ho, Dio vin pardonu!

FRANCISKO. — Tion li ne faris! La pesiltaso kreskis ĝis la alteco de monto, sed la dua taso, plena de sango de pardonigo, ĉiam tenis ĝin ankoraŭ alte en la aero. Fine venis maljuna homo, forte klinita de granda suferado, kun mano ĉirkaŭmordita de furioza malsato; ĉies okuloj kun teruro deturniĝis de tiu homo; mi konis la homon. Li detranĉis buklon de siaj arĝentkoloraj haroj, jetis ĝin en la tason de la pekoj, kaj jen la taso malleviĝis, malleviĝis subite profunde en la abismon, kaj la taso de pardonigo ekflugis tre alten! Tiam mi ekaŭdis voĉon, sonantan el la fumo de la roko : indulgo, indulgo por ĉiu pekinto de la tero kaj de la abismo! vi sola estas kondamnita! (*Longa silento.*) Nu, kial vi ne ridas?

DANIELO. — Ĉu mi povas ridi, kiam la haŭto fröste tremas? Songoj venas de Dio.

FRANCISKO. — Ha fi! Ha fi! ne diru ĉi tion! Nomu min malsaĝulo, superstiĉa, sensenca malsaĝulo! Faru ĉi tion, kara Danielo, mi vin petas, moku min el la tuta koro!

DANIELO. — Songoj venas de Dio. Mi preĝos por vi.

FRANCISKO. — Vi mensogas, mi diras al vi! Iru tuj, kuru, saltu, rigardu, kio estas kun la pastro, diru al li, ke li rapidu, ke li rapidu! sed mi diras al vi, vi mensogas.

DANIELO, *forirante*. — Dio estu favora al vi!

FRANCISKO. — Popolamasa saĝeco, popolamasa timo! Ne estas ja ankoraŭ pruvite, ke la pasintaĵo ne pasis, aŭ ke ekzistas ia okulo tie super la steloj. Hm, hm! Kiu enmurmuris al mi tion ĉi en la orelon? Ĉu tie super la steloj estas iu venĝanto? Ne, ne! Jes, jes! terure io siblas ĉirkaŭ mi: tie supre super la steloj ekzistas iu venĝanto! Iri renkonte al tiu ĉi venĝanto super la steloj ankoraŭ en tiu ĉi nokto! Ne, mi diras. Mizera kaŝangulo, kiun vi volas uzi, por kaŝi vian malkuraĝecon.... Dezerte, senvive kaj surde estas tie super la steloj! Se tamen tie estos io pli? Ne, ne, nenio estas! Mi ordonas, kaj tie estas nenio! Se tamen estas? Ve al vi, se ĉio estis kalkulita! se oni prezentos al vi la kalkulon ankoraŭ en tiu ĉi nokto! Kial mi sentas tian froston en miaj ostoj? Morti! kial la vorto min tiel tremigas? Doni kalkulan raporton al la venĝanto tie supre super la steloj... kaj se li estas justa?.... Orfoj, vidvinoj, prematoj kaj turmentatoj plore krias al li... kaj se li estas justa? Kial ili suferis, kial vi triumfis super ili?

(*Pastro Moser eniras.*)

MOSER. — Vi lasis min voki, moŝto sinjoro? Mi miregas. La unuan fojon en mia vivo! Ĉu vi intencas moki la religion, aŭ vi komencas tremi antaŭ ĝi?

FRANCISKO. — Moki aŭ tremi, depende de tio, kiel vi al mi respondos. Aŭskultu, Moser, mi volas montri al vi, ke vi estas malsaĝulo, aŭ vi rigardas la mondon kiel malsaĝulon, kaj vi respondu al mi. Vi aŭdas? Sub minaco de morto respondu al mi.

MOSER. — Vi vokas pli altan sinjoron al via juĝo, — tiu pli alta iam respondos al vi.

FRANCISKO. — Nun mi volas tion ĉi scii, nun en tiu ĉi minuto, por ke mi ne faru la hontindan malsaĝaĵon kaj en la premo de mizero mi ne klinu min antaŭ la idolo de la popolamaso. Ofte mi kun granda mokado ĉe burgunda vino kriadis al vi: ne ekzista,

Dio! Nun mi parolas kun vi serioze, mi diras al vi : nenia Dio ekzistas! Vi refutos al mi per ĉiaj bataliloj, kiujn vi posedas, sed mi ilin forblovos per unu bloveto de mia buŝo.

MOSER. — Se vi nur povus tiel same facile forblovi la tondron, kiu kun milionfunta pezo falos sur vian fieran animon! Tiu ĉion-scianta Dio, kiun vi, malsaĝulo kaj malbonulo, volas neniigi interne de lia kreitaĵo, ne bezonas pravigi sin per buŝo de polvo. Li estas tiel same granda en viaj tiranaĵoj, kiel en ia rideto de la venkanta virto.

FRANCISKO. — Treege bone, mia ekleziulo! Tiel vi plaĉas al mi.

MOSER. — Mi staras ĉi tie en la afero de pli granda sinjoro kaj mi parolas kun iu, kiu estas vermo simile al mi, kaj al kiu mi ne volas plaĉi. Estas vero, ke mi devus esti miraklisto, se mi povus alkonduki vian obstinegan malbonecon al konfeso de humileco; sed se via konvinko estas tiel fortika, kial do vi lasis min voki? Diru do al mi, kial vi lasis min voki en la mezo de la nokto?

FRANCISKO. — Ĉar mi enuas kaj la ŝako min nun ne kontentigis. Mi volas fari al mi amuzon kaj disputi kun eklezia fripono. Per la senenhava timigado vi mian kuraĝon ne venkos. Mi scias tre bone, ke eternecon esperas tiu, al kiu ĉi tie estis ne tre gaje; sed li estos malbele trompita. Mi ofte legis, ke nia esenco estas sole ludo de la sango, kaj kun la lasta guto de sango forfluas ankaŭ la spirito kaj la penso. La spirito partoprenas en ĉiuj malfortaĵoj de la korpo, kiel do ĝi povus ne forperei ĉe la detruigo de la korpo? ne forvaporiĝi ĉe ĝia putriĝo? Se unu guto da akvo trafos en vian cerbon, via vivo tuj faros halton, kiu prezentos la limon de neestado, kaj la daŭro de tiu stato estas la morto. Sentado estas svingigado de kelkaj kordoj, kaj la rompita fortepiano plu ne sonas. Se mi lasus fordetrui miajn sep kastelojn, se mi rompus ĉi tiun Veneron, tiam la simetrio kaj beleco ĉesus ekzisti. Vidu, tio ĉi esta via senmorta animo!

MOSER. — Tio ĉi estas la filozofio de via malespero. Sed via propra koro, kiu ĉe tiu ĉi argumentado kun timega tremado frapas viajn ripojn, kulpigas vin pri mensogado. Tiun ĉi araneaĵon da sistemoj disŝiras la sola vorto : vi devas morti! Mi elvokas vin, kaj tio ĉi estos la provo : se ankaŭ en la horo de la morto vi staros fortike, se viaj principoj ankaŭ tiam vin ne forlasos, tiam vi gajnos; se en horo de la morto atakos vin eĉ la plej malgranda tremo, tiam ve al vi! vi trompiĝis.

FRANCISKO *konfuzite*. — Se en la horo de la morto min atakos tremo?

MOSER. — Mi vidis jam multe da tiaj mizeruloj, kiuj ĝis tiu momento kiel forteguloj staris kontraŭ la vero; sed en la momento de la morto mem forflugas la iluzio. Mi staros ĉe via lito, kiam vi estos mortanta — mi tiel forte dezirus vidi, kiel tirano finas la vivon — mi tiam staros apude kaj mi fikse rigardos al vi en la okulojn, kiam la kuracisto ekkaptos vian malvarman kaj malsekan manon kaj apenaŭ trovos la formortantan pulson kaj ekrigardos kaj kun la terura ekmovo de la ŝultro diros al vi : homa helpo estas vana! Gardu vin tiam, ho gardu vin, ke vi tiam ne havu la mienon de Rikardo aŭ Nerono!

FRANCISKO. — Ne, ne!

MOSER. — Eĉ tiu ĉi « ne » fariĝos tiam plorkrianta « jes ». Interna tribunalo, kiun vi neniam povos subaĉeti per skeptika saĝumado, tiam vekigĝos kaj faros juĝon kontraŭ vi. Sed ĝi estos vekigo, simila al la vekigo de homo vive enterigita en la ventro de la tombejo; ĝi estos terura sento, simila al la sento de memmortiganto, kiam li faris jam la mortigan baton kaj pentas; ĝi estos fulmo, kiu per unu fojo flame eklumigos la noktomezon de via vivo; ĝi estos nur unu ekrigardo; kaj se vi tiam ankoraŭ staros fortike, tiam mi diros, ke vi gajnis!

FRANCISKO, *maltrankvile paŝante tra la ĉambro tien kaj reen*. — Pastraĉa babilado, pastraĉa babilado!

MOSER. — Tiam la unuan fojon la glavoj de eterneco tratranĉos vian animon, kaj tiam la unuan fojon tro malfrue. La penso « Dio » vekas teruran najbaron, kies nomo estas « juĝanto ». Vidu, Moor, la vivon de miloj vi havas sur la pinto de via fingro, kaj el milo vi naŭcent-naŭdek-naŭ jetis en mizeron. Por esti Nerono, al vi mankas nur la Roma regno, kaj nur Peruo mankas al vi, por esti Pizarro. Nu, ĉu vi pensas, ke Dio permesos, ke unu sola homo en lia mondo regu kiel furiozulo kaj renversu ĉion la supron malsupren? Ĉu vi opinias, ke tiuj naŭcent-naŭdek-naŭ ekzistas nur, por ke vi ilin ruinigu, nur por ke ili estu la pupoj de via satana ludo? Ho, ne pensu ĉi tion! Ĉiun minuton, kiun vi al ili mortigis, ĉiun ĝojon, kiun vi al ili venenis, ĉiun perfektecon, kiun vi al ili baris, li iam ekpostulos de vi, kaj se vi tiam povos respondi, Moor, tiam mi diros, ke vi gajnis.

FRANCISKO. — Nenion plu, eĉ ne unu vorton plu. Ĉu vi deziras, ke mi estu servanto de viaj hipohondriaj kapricoj?

MOSER. — Vidu, la sorto de la homoj troviĝas en terure bela egalpezo. Se la pesiltaso malleviĝas en tiu ĉi vivo, ĝi alte leviĝos en tiu vivo; se ĝi leviĝas en ĉi tiu, ĝi en tiu falos ĝis la tero. Sed kio ĉi tie estis kelktempa suferado, tie fariĝos eterna triumfo; kio ĉi tie estis pasonta triumfo, fariĝos tie eterna, senfina malespero.

FRANCISKO, *sovaĝe alpaŝante al li*. — La tondro vin mutigu, vi spirito de mensogo! Mi elŝiros al vi el la buŝo vian malbenitan langon!

MOSER. — Ĉu vi tiel frue sentas jam la pezon de la vero? Mi ja esprimis al vi ankoraŭ neniajn pruvojn. Lasu min alpaŝi al la pruvoj....

FRANCISKO. — Silentu, iru en la inferon kun viaj pruvoj? La animo neniĝas, mi diras al vi, kaj vi ne respondu al mi kontraŭ tio!

MOSER. — Tiel plorpepas la spiritoj de la abismo, sed la sidanto en la ĉielo balancas la kapon. Ĉu vi pensas, ke de la brako de la redonanto vi savos vin en la dezerta regno de la nenieco? Se vi flugus en la ĉielon, li tie estos! se vi irus en la inferon, li tie denove estos! kaj se vi dirus al la nokto: kaŝu min! kaj al la mallumo: ŝirmu min! tiam la mallumo devos lumi ĉirkaŭ vi, kaj ĉirkaŭ la kondamnito la noktomezo tagiĝos, — via senmorta spirito tamen protestos kontraŭ tiu vorto kaj venkos la blindan penson.

FRANCISKO. — Sed mi ne volas esti senmorta. Li estu, kion li volas, — mi ne malhelpos; sed mi lin devigos, ke li min neniigu, mi incitos lin ĝis furiozeco, ke li neniigu min en la furiozeco. Diru al mi, kio estas la plej granda peko, kiu lin plej furioze kolerigas?

MOSER. — Mi konas nur du tiajn pekojn; sed ne homoj ilin faras, kaj ankaŭ ne homoj por ili punas.

FRANCISKO. — Kiaj estas tiuj du pekoj?

MOSER, *kun akcento*. — Patromortigo estas la nomo de unu, fratomortigo estas la nomo de la dua. Kial vi subite tiel paliĝis?

FRANCISKO. — Kio, maljunulo? ĉu vi havas interligon kun la ĉielo aŭ kun la infero? Kiu tion ĉi diris al vi?

MOSER. — Ve al tiu, kiu ilin ambaŭ havas sur la koro! Pli bone estus al li, se li neniam estus naskita! Sed estu trankvila! Vi ja havas plu nek patron, nek fraton!

FRANCISKO. — Ha! ĉu vi scias nenian alian pekon pli altan? Pripensu bone ankoraŭ. Morto, ĉielo, eterneco, kondamno portiĝas

en la sonoj de via buŝo, — ĉu vi scias nenian super la diritaj pekoj?

MOSER. — Nenian super ili.

FRANCISKO, *falas sur seĝon*. — Perco, pereco!

MOSER. — Ĝoju, ĝoju do! rigardu do vin kiel feliĉan! Ĉe ĉiuj viaj krimoj vi estas ankoraŭ sanktulo en komparo kun la patro-mortiginto. La malbeno, kiu falas sur vin, en komparo kun la malbeno, kiu atendas tiun, estas kanto de amo, la redono....

FRANCISKO, *kun eksalto*. — Iru en la profundon de la tero, vi strigo! kiu ordonis al vi veni ĉi tien? Iru, mi diras, aŭ mi trapikos vin trae!

MOSER. — Ĉu la pastraĉa babilaĵo povas kolerigi tian filozofon? forblovu do ĝin per la bloveto de via buŝo! (*Li foriras.*)

FRANCISKO, *ĵetadas sin sur sia seĝo tien kaj reen en terura moviĝado*.
Longa silento.

(*Servanto rapide eniras.*)

SERVANTO. — Amalio forkuris, la grafo subite malaperis.

(*Danielo eniras timigita.*)

DANIELO. — Moŝto sinjoro, taĉmento da flamaj rajdantoj galopas malsupren de la altaĵo, ili krias : frakasu, frakasu! la tuta vilaĝo estas alarmita.

FRANCISKO. — Iru, ordonu, ke oni sonorigu ĉiujn sonorilojn, ĉiuj iru en la preĝejon... ĉiuj falu genue... preĝi por mi... ĉiuj malliberuloj estu liberigitaj, al la malriĉuloj mi redonos ĉion duoble kaj trioble, mi... iru do... voku do la konfesprenanton, ke li forbenu al mi miajn pekojn.... Ĉu vi ankoraŭ ne foriris? (*La tumulto fariĝas pli aŭdebla.*)

DANIELO. — Dio pardonu al mi mian pezan pekon! Kiel tion ĉi interkonsentigi? la preĝoj ja ĉiam havis por vi nenian valoron, la prediklibron kaj biblion vi ja ofte ĵetadis al mi sur la kapon, kiam vi trovadis min preĝantan....

FRANCISKO. — Nenion plu pri tio... Morti! vi vidas? Morti! Fariĝas tro malfrue. (*Oni aŭdas furiozan kriadon de Schweizer.*)
Preĝu do! preĝu!

DANIELO. — Mi ĉiam tion ĉi diradis al vi... vi tiel malestimas la preĝon, sed memoru, memoru! kiam la mizero al iu venas, kiam la akvo venos al la gorgo, vi fordonos ĉiujn trezorojn de la mondo por unu kristana ĝemeto.... Vi vidas? vi insultadis min! Jen vi havas! Vi vidas?

FRANCISKO, *ĉirkaŭprenas lin forte*. — Pardonu min, kara, ora,

amata Danielo, pardonu min! Mi vin vestos de la piedoj... preĝu do... mi vestos vin kiel por edziĝo... mi... nu preĝu do, mi vin petegas... mi vin petegas genue.... Per la diablo! preĝu do! (*Tumulto en la stratoj. Kriado, bruado.*)

SCHWEIZER, *en la strato*. — Atakegu! mortigu! rompu la murojn! Mi vidas lumon, tie li kredeble estas.

FRANCISKO, *genue*. — Aŭskultu mian preĝon, Dio en la ĉielo! Ĝi estas la unua fojo... kaj plu certe neniam estos.... Aŭdu min, Dio en la ĉielo!

DANIELO. — Mia Dio! Kion vi faras! Tia preĝado estas ja tute malpia!

(*Amasiĝo de homoj.*)

AMASO. — Ŝtelistoj! Mortigistoj! Kiu bruas tiel terure en tiu ĉi noktomeza horo?

SCHWEIZER, *ĉiam en la strato*. — Rebatu ilin, kamarado! Ĝi estas la diablo, kaj li volas preni vian sinjoron. Kie estas Schwarz kun sia taĉmento? Posteniĝu ĉirkaŭ la kastelo. Grimm! Atakegu la baran muron!

GRIMM. — Almetu fajron! Aŭ ni supren, aŭ li malsupren! Mi jetos fajron en liajn salonojn.

FRANCISKO, *preĝas*. — Mi ne estis simpla mortigisto, Dio Sinjoro... mi neniam okupis min pri bagateloj, Dio Sinjoro....

DANIELO. — Dio nin kompatu! Eĉ liaj preĝoj fariĝas pekoj. (*Enflugas ŝtonoj kaj brulaĵoj. La fenestraj vitroj elsaltas. La kastelo brulas.*)

FRANCISKO. — Mi ne povas preĝi... ĉi tie, ĉi tie! (*Frapante sian bruston kaj frunton.*) Ĉio tiel dezerta, tiel sekiĝinta! (*Li leviĝas.*) Ne, mi eĉ ne volas preĝi! tiun ĉi venkon la ĉielo ne havu, tiun ĉi mokon la infero ne faru al mi....

DANIELO. — Jesuo, Mario! Helpu... savu... la tuta kastelo estas en flamoj!

FRANCISKO. — Jen prenu tiun ĉi spadon, rapide! Enpuŝu ĝin al mi de malantaŭe en la ventron, por ke ne venu tiuj buboj kaj ne faru el mi objekton de sia mokado. (*La brulo plifortiĝas.*)

DANIELO. — Dio min gardu! Neniun mi volus tro frue ekspedi en la ĉielon, tiom pli en... (*Li forkuras.*)

FRANCISKO, *rigide rigardante post li, post kelka paŭzo*. — En la inferon, vi volis diri.... Efektive! mi antaŭsentas ion tiuspecan.... (*Freneze.*) Ĉu tio ĉi estas ĝiaj helaj triloj? ĉu vian sibladon mi aŭdas, vi aspidoj de la abismo? ili penetras supren, ili sieĝas la

pordon... kial mi tiel timas tiun ĉi trapikantan pinton?... La pordo krakas... falas... nenia saviĝo... Ha! Tiam vi min kompatu! (*Li deŝiras la oran ŝnuron de sia ĉapelo kaj sufokas sin.*)

(*Schweizer kun siaj homoj.*)

SCHWEIZER. — Infera kanajlo, kie vi estas? ĉu vi vidis, kiel ili forkuris? ĉu li havas tiel malmulte da amikoj? Kien la abomeninda besto forrampis?

GRIMM, *puŝetiĝas sur la kadavron.* — Halt'!, kio kuŝas ĉi tie sur la vojo? Donu lumon....

SCHWARZ. — Li aranĝis anŝaŭvenon. Enmetu viajn glavojn, ĉi tie li kuŝas kiel kadavriĝinta kato.

SCHWEIZER. — Malviva! kio? malviva? malviva sen mi? Mensogo, mi diras al vi! Rigardu, kiel lerte li starigis piede! (*Li skuas lin.*) He vi! estas okazo, por mortigi patron.

GRIMM. — Ne lacigu vin vane. Li estas malviva kiel sufokita muso.

SCHWEIZER, *foriras de la kadavro.* — Jes! li ne ekĝojis. Li kadavriĝis kiel rato. Iru returne kaj diru al mia hetmano, ke la kanajlo plu ne vivas, — min li jam plu ne vidos. (*Pafas al si en la frunton.*)

SCENO DUA.

Loko de la lasta sceno de la kvara akto.

LA MALJUNA MOOR *sidas sur ŝtono.* RABISTO MOOR *kontraŭe.*

RABISTOJ *iras tien kaj reen en la arbaro.*

RABISTO MOOR. — Li ne venas ankoraŭ! (*Ekfrapas per la ponardo ŝtonon tiel forte, ke fajreroj elsaltas.*)

MALJUNA MOOR. — Pardono estu lia puno, — mia venĝo estu duobligita amo.

RABISTO MOOR. — Ne, mi ĵuras per mia kolerega animo! Tio ne estos. Mi tion ĉi ne volas. La grandan abomenindan krimon li trenu kun si en la eternecon! Alie por kia celo mi lin mortigus?

MALJUNA MOOR, *kun larmoj.* — Ho mia infano!

RABISTO MOOR. — Kio? vi ploras pri li? ĉe tiu ĉi turo?

MALJUNA MOOR. Kompaton! ho kompaton! (*Forte interplektigas la manojn.*) Nun, en la nuna minuto oni juĝas mian infanon!

RABISTO MOOR, *ektimigite.* — Kiun infanon?

MALJUNA MOOR. — Ha, kia demando ĝi estas?

RABISTO MOOR. — Nenio! nenio!

MALJUNA MOOR. — Ĉu vi venis por moki mian mizeron?

RABISTO MOOR. — Malkaŝema konscienco! Ne atentu mian parolon!

MALJUNA MOOR. — Jes, mi filon turmentis, kaj filo devis min ankaŭ turmenti, ĉi tio estas la fingro de Dio. Ho mia Karolo! mia Karolo! Se vi portigas ĉirkaŭ mi en vesto de paco, pardonu min! ho pardonu min!

RABISTO MOOR, *rapide*. — Li vin pardonas. (*Konsternite.*) Se li estas inda, por esti nomata via filo, li devas vin pardoni.

MALJUNA MOOR. — Ha! li estis tro grandvalora por mi.... Sed mi iros al li renkonte kun miaj larmoj, miaj sendormaj noktoj, miaj turmentaj sonĝoj, mi ĉirkaŭprenos liajn genuojn, mi krios, mi laŭte krios : mi pekis kontraŭ la ĉielo kaj kontraŭ vi, mi ne estas inda, ke vi nomu min patro.

RABISTO MOOR, *tre tuŝita*. — Li estis por vi kara, tiu via dua filo?

MALJUNA MOOR. — Vi tion ĉi scias, ho ĉielo! Kial mi lasis min malsaĝigi per la intrigoj de malbona filo? Mi estis la plej enviinda patro inter ĉiuj patroj inter la homoj. Bele floris ĉirkaŭ mi miaj infanoj, plene de espero. Sed... ho malfeliĉa horo! la malbona spirito eniris en la koron de mia dua filo; mi kredis al la serpento, — perditaj estas ambaŭ miaj filoj! (*Kovras al si la vizaĝon.*)

RABISTO MOOR, *foriras de li malproksimen*. — Perditaj por eterne!

MALJUNA MOOR. — Ho, mi profunde ĝin sentas, kion Amalio al mi diris, la spirito de venĝo parolis el ŝia buŝo. Vane vi etendos viajn mortantajn manojn, por voki filon, vane vi esperos ĉirkaŭpreni la varman manon de via Karolo, kiu neniam staros ĉe via lito....

RABISTO MOOR, *etendas al li la manon kun deturnita vizaĝo*.

MALJUNA MOOR. — Ho, se vi estus la mano de mia Karolo! Sed li kuŝas malproksime en la malvasta domo, li dormas jam per la fera dormo, li neniam aŭdos la voĉon de mia plendo. Ho ve al mi! Morti en la brakoj de fremdulo... nenian filon plu... nenian filon plu, kiu povus fermi al mi la okulojn....

RABISTO MOOR, *en granda ekscito*. — Nun ĝi devas fariĝi... nun... (*Al la rabistoj.*) Forlasu min!... Kaj tamen — ĉu mi povas redoni al li lian filon? Mi ne povas ja plu redoni al li lian filon! Ne! mi tion ĉi ne faros.

MALJUNA MOOR. — Kio, amiko? Kion vi tie murmuris?

RABISTO MOOR. — Via filo.... jes, maljunulo... via filo... estas perdita por eterne.

MALJUNA MOOR. — Por eterne?

RABISTO MOOR, *en plej granda suferado rigardante al la ĉielo*. — Ho, nur tiun ĉi fojon! ne lasu mian animon malfortiĝi... nur tiun ĉi fojon lasu min teni min fortike!

MALJUNA MOOR. — Por eterne, vi diras?

RABISTO MOOR. — Ne demandu plu! Por eterne, mi diris.

MALJUNA MOOR. — Fremdulo! fremdulo! kial vi elprenis min el la turo?

RABISTO MOOR. — Sed.... Se mi nun elkaptus de li benon? se mi elkaptus kiel ŝtelisto kaj forkurus kun la dia akiro? Beno de patro, oni diras, neniam pereas.

MALJUNA MOOR. — Ankaŭ mia Francisko estas perdita?

RABISTO MOOR, *ĵetas sin teren antaŭ li*. — Mi disrompis la riglilojn de via turo, — donu al mi vian benon!

MALJUNA MOOR, *kun doloro*. — Kaj vi devis ekstermi la filon, vi savanto de la patro! Rigardu, Dio neniam laciĝas en la kompateco, kaj ni, mizeraj vermoj, iras dormi kun nia kolero. (*Li metas sian manon sur la kapon de la rabisto.*) Estu tiom feliĉa, kiom vi estos kompatema!

RABISTO MOOR, *leviĝante kvietanime*. — Ho, kie estas mia fortikeco? Miaj tendenoj malstreĉiĝas, la ponardo falas el miaj manoj.

MALJUNA MOOR. — Kiel belega ĝi estas, kiam fratoj vivas en konsento inter si, kiel la roso, kiu falas de Hermono sur la montojn de Ciono. Penu meriti tiun ĉi dolĉegan senton, tiam la anĝeloj de la ĉielo serĉos ĝojon en la lumo de via majesteco. Via saĝo estu la saĝo de grizaj haroj, sed via koro — via koro estu la koro de senkulpa infaneco.

RABISTO MOOR. — Ho donu al mi antaŭguston de tiu feliĉo — kisu min, dia maljunulo!

MALJUNA MOOR, *kisas lin*. — Pensu, ke ĝi estas kiso de patro, kaj mi pensos, ke mi kisas mian filon. Ĉu vi scias plori?

RABISTO MOOR. — Mi imagis al mi, ke ĝi estas kiso de patro! Ve al mi, se ili nun lin alkondukus!

La taĉmentanoj de Schweizer venas en muta malĝoja procesio kun klinitaj kapoj kaj deturnitaj vizaĝoj.

RABISTO MOOR. — Ho ĉielo! (*Li timiĝite paŝas malantaŭen, penante sin kaŝi. Ili paŝas preter li. Li rigardas flanken. Profunda silento. Ili haltas.*)

GRIMM, *kun malgaja tono*. — Mia hetmano! (*Rabisto Moor ne respondas kaj retiriĝas.*)

SCHWARZ. — Kara hetmano! (*Rabisto Moor retiriĝas pluen.*)

GRIMM. — Ni estas senkulpaj, mia hetmano!

RABISTO MOOR, *ne rigardante ilin.* — Kiu vi estas?

GRIMM. — Vi ne rigardas nin? Ĝi estas ni, viaj fidelaj.

RABISTO MOOR. — Ve al vi, se vi estis fidelaj al mi!

GRIMM. — Ni alportas al vi la lastan adiaŭon de via sklavo Schweizer, — li jam neniam revenos, via sklavo Schweizer.

RABISTO MOOR, *kun eksalto.* — Sekve vi lin ne trovis?

SCHWARZ. — Ni lin trovis malvivan.

RABISTO MOOR, *ĝoje eksaltante.* — Dankon al vi, reganto de ĉiuj aferoj! Ĉirkaŭprenu min, miaj infanoj! Kompato estu de nun nia devizo. Sekve ankaŭ tio ĉi pasis, — ĉio pasis.

(*Novaj rabistoj. Amalio.*)

RABISTOJ. — Ho he! ho he! kaptaĵo, belega kaptaĵo!

AMALIO, *kun disflugantaj haroj.* — La mortintoj, ili diras, releviĝis sub la efiko de lia voĉo... mia onklo viva, en tiu ĉi arbaro.... Kie li estas? Karolo! Onklo! Ha! (*Ĵetas sin al la maljunulo.*)

MALJUNA MOOR. — Amalio! Mia filino! Amalio! (*Premas ŝin en siaj brakoj.*)

RABISTO MOOR, *resaltante.* — Kiu metas tiun ĉi bildon antaŭ miajn okulojn?

AMALIO, *forsaltas de la maljunulo, alsaltas al la rabisto kaj ravite ĉirkaŭprenas lin.* — Mi lin havas, ho steloj! Mi lin havas!

RABISTO MOOR, *elŝirante sin, al la rabistoj.* — Ni tuj marŝu for! La satano min elperfidis!

AMALIO. — Fianĉo, fianĉo, vi deliras! Ha! De ravo! Kial mi estas tiel sensenta, meze en la kapturna feliĉego mi estas tiel malvarma?

MALJUNA MOOR, *suprensaltante de la seĝo.* — Fianĉo? Filino! Filino! Fianĉo?

AMALIO. — Eterne lia! eterne, eterne, eterne mia! Ho vi potencoj de la ĉielo! Deprenu de mi tiun ĉi ŝarĝegon de mortiga feliĉego, ke mi ne pereu sub ĝia premo!

RABISTO MOOR. — Forŝiru ŝin de mia kolo! Mortigu ŝin! mortigu lin! min! ĉion! La tuta mondo pereu! (*Li volas forkuri.*)

AMALIO. — Kien? kio? Amo.... eterneco.... feliĉego, senfineco! kaj vi forkuras?

RABISTO MOOR. — For, for! Plej malfeliĉa el ĉiuj fianĉinoj! Rigardu mem, demandu mem, aŭskultu! Plej malfeliĉa el ĉiuj patroj! Lasu min forkuri de ĉi tie por ĉiam!

AMALIO. — Tenu min! pro la sankta Dio, tenu min! Fariĝas tia malluma nokto antaŭ miaj okuloj.... Li forkuras!

RABISTO MOOR. — Tro malfrue! Vane! Via malbeno, patro.... Pri nenio plu min demandu! mi estas... mi... via malbeno... via supozita malbeno!... Kiu min allogis ĉi tien? (*Li ekpaŝas kun eltirita spado kontraŭ la rabistojn.*) Kiu el vi min allogis ĉi tien, vi kreitaĵoj de la infero? Pereu do, Amalio! Mortu, patro! Mortu per mi la trian fojon! Ĉi tiuj viaj savintoj estas rabistoj kaj mortigistoj! Via Karolo estas ilia hetmano! (*La maljuna Moor falas malviva.*)

Amalio staras muta kaj rigida kiel statuo. La tuta bando profunde silentas.

RABISTO MOOR, *alkurante al kverko*. — La animoj de tiuj, kiujn mi sufokis meze en ilia ebrieco de amo, de tiuj, kiujn mi frakasis en la sankta dormo, de tiuj, kiujn.... ha, ha, ha! Ĉu vi aŭdas, kiel la pulvoturo krakas super la litoj de akuŝantinoj? Ĉu vi vidas, kiel la flamoj atakas la lulilojn de suĉinfanoj! Ĝi estas edziĝofestaj torĉoj, ĝi estas edziĝofesta muziko.... Ho, li ne forgesas, li scias interligi... tial for de mi, feliĉego de amo! tial la amo fariĝas por mi turmentego! Tio ĉi estas redono!

AMALIO. — Ĝi estas vero! Reganto en la ĉielo, ĝi estas vero! Kion mi faris, mi senkulpa ŝafido? Ĉi tiun mi amis!

RABISTO MOOR. — Ĝi estas pli, ol kiom homo povas elteni. Mi aŭdis ja, kiel la morto fajfis kontraŭ mi el pli ol mil tuboj, kaj tamen mi ne cedis eĉ unu paŝon, — ĉu nun nur mi lernos tremi kiel virino? tremi antaŭ virino? Ne, virino ne ŝanĉelos mian fortikecon! Sangon, sangon! ĝi estas nur kunpuŝiĝo kun virino. Sangon mi devas drinki, kaj ĉio pasos. (*Li volas forkuri.*)

AMALIO, *ĵetas sin al lia kolo*. — Mortigisto! diablo! Mi ne povas vin forlasi, anĝelo!

RABISTO MOOR, *forĵetas ŝin de si*. — For vi, malica serpento, vi volas moki furiozulon, sed mi kontraŭstaras al la tirano fatalo... kio, vi ploras? Ho vi malicaj, malbonaj steloj! Ŝi ŝajnigas kvazaŭ ŝi ploras, kvazaŭ pri mi ploras iu animo! (*Amalio ĵetas sin al lia kolo*). Ha, kio ĝi estas? Ŝi ne kraĉas sur min, ne forpuŝas min de si.... Amalio, ĉu vi forgesis? Ĉu vi scias, kiun vi ĉirkaŭprenas, Amalio?

AMALIO. — Mia sola, nedisigebla!

RABISTO MOOR, *en ekstaza feliĉego*. — Ŝi min pardonas, ŝi min amas! Mi estas pura, kiel la ĉiela etero, ŝi min amas! Kun ploro mi dankas vin, kompatanto en la ĉielo! (*Li falas genue kaj ploras forte.*) La paco de mia animo revenis, la turmentego finiĝis, la

infero plu ne ekzistas... Vidu, ho, vidu, la infanoj de la lumo ploras ĉe la kolo de la plorantaj diabloj... (*Leviĝante, al la rabistoj.*) Nu, ploru do ankaŭ! Ploru ploru, vi estas ja tiel feliĉaj.... Ho Amalio, Amalio, Amalio! (*Li alpremiĝas al ŝia buŝo, ili restas en muta ĉirkaŭpreno.*)

UNU RABISTO, *kolere elpaŝante*. — Haltu, perfidulo! Tuj forpuŝu tiun ĉi brakon aŭ mi diros al vi unu vorton, de kiu ekbruegos en viaj oreloj kaj viaj dentoj ekfrapos de teruro! (*Li etendas la glavon inter ambaŭ.*)

MALJUNA RABISTO. — Rememoru la Bohemajn arbarojn! Vi aŭdas? vi ŝanceliĝas? la Bohemajn arbarojn memoru! Malfidelulo, kie estas viaj juroj? Ĉu tiel facile oni forgesas vundojn? Kiam ni oferis por vi feliĉon, honoron kaj vivon, kiam ni staris kiel muroj, kiam ni kaptis kiel ŝildoj la batojn, kiuj celis vian vivon, ĉu vi tiam ne levis la manon por fera juro, ĉu vi ne ĵuris, ke vi neniam nin forlasos, kiel ni vin ne forlasis? Senhonorulo! Ĵurrompinto! vi volas defali de ni, ĉar ia senvalora knabino plore blekas?

TRIA RABISTO. — Kia abomeninda ĵurrompo! La spirito de la oferita Roller, kiun vi elvokis kiel atestanton el la regno de mortintoj, ruĝiĝos pro via malkuraĝeco kaj armita leviĝos el sia tombo, por fari al vi punon.

LA RABISTOJ, *en tumulta malordo, nudigante siajn cikatrojn*. — Rigardu ĉi tien, rigardu! Ĉu vi konas ĉi tiujn cikatrojn? Vi estas nia! per la sango de nia koro ni aĉetis vin kiel servutulon; vi estas nia, eĉ se la ĉefangelo Miĥaelo komencus pro ĉi tio pugnobatadon kun Molohó! Marŝ' kun ni! Ofero por ofero! Amalio por la bando!

RABISTO MOOR, *forlasante la manon de Amalio*. — Finiĝis! Mi volis returniĝi kaj iri al mia patro, sed la reganto en la ĉielo diris, ke tiel ne estu. (*Malvarme.*) Sencerba malsaĝulo mi estas; kial do mi volis reveni? Granda pekulo neniam povas reveni, tion mi povis scii jam de longe.... Estu trankvila, mi vin petas, estu trankvila! tiel ja estas juste. Mi ne volis tiam, kiam Li min serĉis; nun, kiam mi Lin serĉas, Li ne volas; ĉu povas esti io pli prava? Ne levu tiel viajn okulojn... Li ja min ne bezonas. Ĉu Li ne havas sufiĉege da kreitaĵoj? Se unu estos perdita, ne estas ja io grava por Li, kaj tiu unu estas mi. Venu, kamaradoj!

AMALIO, *penas lin reteni*. — Haltu, haltu! Unu baton! unu mortigan baton! Denove forlasita! Eltiru vian glavon kaj kompatu min!

RABISTO MOOR. — La kompato forkuris al la ursoj, — mi vin ne mortigos!

AMALIO, *ĉirkaŭprenante liajn genuojn*. — Ho, pro la sankta Dio! En la nomo de ĉiu kompatemeco! Mi ja ne volas plu amon, mi scias ja bone, ke tie supre niaj steloj malamike forkuras unu de la alia, — nur pri morto mi petas! Forlasita, forlasita! Pripensu la tutan plenan terurecon de tiu ĉi esprimo! Mi ne povas tion ĉi elporti. Vi vidas ja, ke nenia virino povus tion ĉi elporti. Nur pri la morto mi petas! Vidu, mia mano tremas! Mi ne havas la kuraĝon, por mem trapiki min. Min timigas la brilanta akraĵo, — por vi ĝi estas ja afero tiel facila, tiel facila, vi estas ja majstro en mortigado, eltiru vian glavon, kaj mi estos feliĉa!

RABISTO MOOR. — Ĉu vi sola volas esti feliĉa? For, mi ne mortigas virinon!

AMALIO. — Ha, sufokisto! vi taŭgas nur por mortigi feliĉulojn, — tiujn, kiuj estas lacigitaj de la vivo, vi preterpasas! (*Ŝi rampas al la rabistoj.*) En tia okazo vi kompatu min, vi lernantoj de la ekzekutisto! El viaj okuloj elrigardas tia sangavida kompato, ke ĝi estas konsolo por malfeliĉulo. Via majstro estas vanta, malkuraĝa fanfaronisto.

RABISTO MOOR. — Virino, kion vi diras? (*La rabistoj sin deturnas.*)

AMALIO. — Neniu amiko? eĉ inter ĉi tiuj neniu amiko? (*Ŝi leviĝas.*) Nu, tiam Didono instruu min morti! (*Ŝi volas foriri, unu rabisto celas kontraŭ ŝin.*)

RABISTO MOOR. — Halt'! Ne kuraĝu permesi al vi! La amatino de Moor devas morti nur de la mano de Moor! (*Li ŝin mortigas.*)

RABISTO. — Hetmano! hetmano! Kion vi faris? Ĉu vi frenezigis?

RABISTO MOOR, *rigardante la kadavron per rigidaj okuloj*. — Ŝi estas trafita! ankoraŭ unu momenta konvulsio, kaj ĉio estos finita.... Nu, rigardu do! Ĉu vi havas ankoraŭ ion por postuli? Vi oferis al mi vivon — vivon, kiu plu ne apartenis al vi, vivon plenan de abomenaĵoj kaj malhonoro, — mi buĉis por vi anĝelon. Nu, rigardu do bone! Ĉu vi nun estas kontentaj?

GRIMM. — Vi pagis vian ŝuldon kun procentego. Vi faris, kion neniu homo farus por sia honoro. Nun venu pluen!

RABISTO MOOR. — Tion vi diras? Ne vere, la vivo de sanktulino por la vivo de kanajloj estas ŝanĝo ne egala? Ho, mi diras al vi, se ĉiu el vi irus al la ekzekutejo kaj lasus deŝiri al si per ardanta pinĉilo unu pecon da karno post alia, kaj la turmentego daŭrus

dek-unu somerajn tagojn, ĝi ne egalpezus tiujn larmojn. (*Kun maldolĉa rido.*) La cikatroj, la Bohemaj arbaroj! Jes, jes! ĉi tio kompreneble devis esti pagita.

SCHWARZ. — Trankviliĝu, hetmano! Venu kun ni, ĉi tiu vidaĵo ne estas por vi. Konduku nin pluen!

RABISTO MOOR. — Atendu, ankoraŭ unu vorton, antaŭ ol ni iros pluen. Atentu, vi malbonavidaj servistoj de miaj barbaraj ordonoj, — de la nuna momento mi ĉesas esti via hetmano. Kun honto kaj abomeno mi formetas ĉi tie ĉi tiun sangan ordonbastonon, sub kiu vi sentis vin rajtigitaĵi fari krimojn kaj makuli la ĉielan lumon per agoj de mallumo. Iru dekstren kaj maldekstren — de nun ni neniam havos inter ni ion komunan.

RABISTOJ. — Ha, malkuraĝulo! kie estas viaj altflugaj planoj? Ĉu ili estis sapaj vezikoj, kiuj krevas sub la ekspiro de virino?

RABISTO MOOR. — Ho, kia malsaĝulo mi estas, ke mi esperis pli-beligi la mondon per teruraĵoj kaj fortikigi la leĝojn per kontraŭ-leĝaĵoj! Mi nomis ĝin venĝo kaj praveco! Mi arogis al mi, ho Dia forto, forakrigi la breĉetojn de via glavo kaj rebonigi vian partiecon... sed — ho vanta infaneco — nun mi staras ĉe la rando de terura vivo, kaj plorkriante kaj dentofrapante mi nun ekscias, ke du tiaj homoj, kiel mi, ruinige renversus la tutan konstruon de la morala mondo. Pardonu, pardonu la knabon, kiu volis sin enmiksi en viajn aferojn, — nur al vi apartenas la venĝo. La manon de homo vi ne bezonas. Estas vero, ke mi jam ne havas plu la povon rebonigi la pasintaĵon; jam restas difektita kio estis difektita; kion mi renversis, tio jam neniam leviĝos; sed restis al mi ankoraŭ io, per kio mi povas repaciĝi kun la ofenditaj leĝoj kaj resanigi la skuitan ordon. Ĝi bezonas oferon — oferon, kiu videbligus ĝian netuŝeblan majeston antaŭ la okuloj de la tuta homaro; tiu ĉi ofero estas mi mem. Mi mem devas morti pro la difektita ordo.

RABISTOJ. — Forprenu de li la spadon — li volas sin mortigi.

RABISTO MOOR. — Ho vi malsaĝuloj, kondamnitaj al eterna blind-eco! Ĉu vi pensas, ke pekegoj povas esti estingataj per pekego? Ĉu vi pensas, ke la harmonio de la mondo ion gajnos de tia malpia dissonenco? (*Li ĵetas al ili malestime siajn batalilojn antaŭ la piedojn.*) Ili havu min vivan. Mi iras mem transdoni min al la manoj de la justeco.

RABISTOJ. — Enĉenigu lin! Li freneziĝis!

RABISTO MOOR. — Ne, ĉar mi dubas, ke ĝi pli aŭ malpli frue min trovos, se tion volas la supraj fortoj. Sed povus okazi, ke ĝi kaptus

min dormantan, aŭ atingus min forkurantan, aŭ akirus min per forto kaj glavo, — kaj tiam mi perdus eĉ tiun solan meriton, ke mi propravole mortis por ĝi. Por kio mi, simile al ŝtelisto, plue kaŝus vivon, kiu jam antaŭ longe laŭ la decido de la ĉielaj gardantoj estas forprenita de mi?

RABISTOJ. — Lasu lin, li iru! Ĝi estas manio de grandhomeco. Li volas fordoni sian vivon pro vanta admirado.

RABISTO MOOR. — Oni povus min admiri pro tio. (*Post kelka meditado.*) Mi rememoras, ke venante ĉi tien mi parolis kun iu malriĉa mizerulo, kiu laboras por taga pago kaj havas dekunu vivajn infanojn.... Oni anoncis, ke oni donos mil luidorojn al tiu, kiu liveros vivan la grandan rabiston. Tiu malriĉulo povas ricevi helpon. (*Li foriras.*)

El germana lingvo tradukis

(*Fino.*)

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

LA MONTANIDA KANTO

DE

UHLAND

I

Mi estas montanido.
Malsupren trafas vido,
Tagruĝo al mi venas,
Plej longe sun' eltenas.
Mi estas montoknabo.

III

La monton mi reĝadas,
Ventego alblovadas,
Murmuras tra la loko,
Ĝin venkas mia voko.
Mi estas montoknabo.

II

Jen fonto de l' rivero,
Mi trinkas el la tero...
Tumulte ondo saltas,
Per brako mia haltas.
Mi estas montoknabo.

IV

Malsupre tondras bruo,
Dum staras mi en bluo.
Al tondro mi ekkrias :
Ne trafu hejmon mian.
Mi estas montoknabo.

V

Se sonas la signaloj,
Por helpo vokas valoj,
Rapidas mi kun glavo,
Kantante por la savo.
Mi estas montoknabo.

El germana lingvo tradukis

HECTOR HODLER.

LA PERDITA ĜOJO

DE

OLIVE SCHREINER

Dum la tuta tago, tie, kie la sunlumo ludis sur la marbordo, Vivo sidis. Dum la tuta tago, la dolĉa vento ludis kun ŝiaj haroj, kaj la juna, juna vizaĝo rigardadis tra la marakvo. Ŝi atendis, ŝi atendis, sed kion, ŝi ne povis diri.

Dum la tuta tago ondoj alfluis sur la sablon, kaj ree forfluis, rulante rozkolorajn konkajn. Atendante sidis Vivo; la tutan tagon kun la sunlumo en siaj okuloj ŝi tie sidis, ĝis, laca, ŝi apogis sian kapon sur genuon kaj ekdormis, ankoraŭ atendente.

Tiam kilo raspis sur la sablon, tiam eksonis paŝo sur la marbordo. — Vivo vekigis kaj ĝin ekaŭdis. Mano sur ŝin estis surmetita, tra ŝi tremo trapasis. Ŝi supren rigardis, kaj super si ŝi vidis la strangajn larĝajn okulojn de Amo, — kaj nun sciis Vivo, por kiu ŝi tie sidis atendente.

Kaj Amo suprentiris Vivon.

De tiu kunveno naskigis malofta belaĵo: — Ĝojo, Fruĝojo oni ĝin nomis. La sunlumo, kiam ĝi brilas sur la gaja akvo, ne estas tiel feliĉa; rozburgonoj, kiam ili postenfaldas siajn lipojn por ricevi la unuan kison de l' suno, ne estas tiel ruĝaj. Ĝia malforta pulso rapide batis. Ĝi estis tiel varma, tiel dolĉa! Neniam ĝi parolis, sed ĝi ridis kaj ludis en la sunlumo. Kaj Amo kaj Vivo treege ĝojis. Ili nenion murmuris unu al la alia sed ambaŭ el la profundo de l' koro diris:

— La nia ĝi eterne estos.

Poste venis tempo — ĉu post semajnoj? ĉu post monatoj? (Amo kaj Vivo ne mezuras tempon) — kiam ilia ido jam ne estis tiel, kiel ĝi estis estinta.

Ankoraŭ ĝi ludis, ankoraŭ ĝi ridis; ankoraŭ ĝi buŝon makulis per purpuraj beroj; sed kelkfoje la manetoj lace pendis, kaj la karaj okuletoj forrigardadis malgaje tra la marakvo. Amo kaj Vivo malkuraĝis rigardi unu en la okulojn de l' alia, malkuraĝis diri:

— Kio nian karegulon malsanigas?

Ambaŭ interne murmuretis :

— Estas nenio, estas nenio, morgaŭ ĝi ridos hele.

Ili kunvojaĝadis, kaj la infano ludis apude, sed malĝoje, ĉiam pli malĝoje.

Iun tagon Vivo kaj Amo kuŝiĝis por dormi, kaj kiam ili vekigis, ilia ido estis foririnta; anstataŭ ĝi, apude, sur la herbo, sidis fremduleto, kun larĝe malfermitaj okuloj, dolĉegaj, malĝojaj. Ĝin ili ne rigardis, sed ili promenis dise, maldolĉe plorantaj.

— O Ĝojo nia! nia perdita Ĝojo! ĉu plu neniam ni vin vidos?

La fremduleto, kun dolĉaj, malĝojaj okuloj, glitigis siajn manetojn en manojn de ambaŭ, kaj ilin proksimigis, tial Vivo kaj Amo vojaĝadis ĝin tenante inter ili. Kaj kiam Vivo malsupren rigardis dolorege, siajn plorojn en ĝiaj dolĉaj okuloj rebrilantajn ŝi vidis, kaj kiam Amo, freneza je doloro ekkriis :

— Mi estas laca, mi estas laca! Plie mi ne povas vojaĝi! La lumo estas malantaŭe, antaŭe estas la mallumo! — rozkolora fingreto montris, kie sunlumo brilis sur la deklivoj de l' montoj. Ĉiam ĝiaj grandaj okuloj estis malĝojaj kaj pensoplenaj; ĉiam ĝia kuraĝa buŝeto ridetis trankvilige.

Kiam kontraŭ la akraj ŝtonoj Vivo vundis siajn piedojn, tiam ĝi forviŝis la sangon per siaj vestoj, kaj kisis la vunditajn piedojn; kiam en la dezerto Amo svene kuŝiĝis (ĉar Amo mem svenas), ĝi kuris tra la varmega sablo nudapiede, kaj eĉ tie en la dezerto trovis akvon en truoj de l' ŝtonegoj por malsekigi la lipojn de Amo. Ĝi ne estis ŝarĝo por ili, ĝi neniel pezis, ĝi nur helpis ilin vojaĝantajn.

Kiam ili venis apud la malhela intermonto, kie pendglacioj pendis de ŝtonegoj, — ĉar Amo kaj vivo devas trapasi strangajn kaj malgajajn lokojn — tie, kie ĉio estas malvarmega, kaj dike kuŝas la neĝo, ĝi prenis iliajn glaciigintajn manojn kaj ilin premis apud sia batanta koreto, kaj varmigis ilin, tiam dolĉe ĝi ilin tiris antaŭen, antaŭen. Kaj, kiam ili transvenis en la landon de sunlumo kaj floroj, strange la grandaj okuloj ekbrilis, kaj ridetoj ekfloris sur ĝia vizaĝo. Hele ridante ĝi kuris tra la mola herbo, trovis mielon en kava arbo, alportis ĝin al ili sur sia manplato; donis al ili akvon en lilikaliko, kaj kolektinte florojn ĉirkaŭgirlandis iliajn kapojn, dolĉe ridante. Kiel Ĝojo ilin estis tuŝinta, tiel ĝi tuŝetis ilin, nur ĝiaj fingroj pli ameme tenadis. Tiamaniere ili antaŭen vojaĝadis, tra mallumaj landoj kaj tra helaj, tiu kuraĝa riduleto ĉiam inter ili. Kelkfoje ili memoras tiun radiluman Fruĝojon, kaj intermurmuretis :

— Oh! se nur ni povus ĝin ankaŭ trovi!

Fine ili tien venis, kie sidas Pripenso; tiu stranga maljunulino, kies kubuto ĉiam apogiĝas sur genuo kaj mentono sur mano, kiu ŝtelas lumon el la estinteco por ĝin disverŝi sur la estontecon. Tiam Vivo kaj Amo ekkriis :

— Klarigu al ni, — saĝulino! Kiam unue ni konatiĝis, naskiĝis al ni belega radiluma ido feliĉo sen larmo, sunlumo sen ombraĵo. Oh! per kio ni pekis, ke ni ĝin perdis? Kien ni iros por ĝin trovi?

Ŝi, la saĝa maljunulino tiel respondis :

— Por ĝin rehavi, ĉu vi forlasos tiun, kiu nun vojaĝas apud vi? Kaj dolorege Amo kaj Vivo ekkriis :

— Ne!

— Mi... forlasi ĉi tiun! — diris Vivo — sed kiam la dornoj min penetros, kiu do elsuĉos la venenon? Kiam mia kapo dolorbatos, kiu do metos sur ĝin amajn manetojn por kvietigi la batadon! En la malvarmo kaj la mallumo, kiu do varmigos mian glaciigantan koron?

Kaj Amo ekkriis :

— Plivole mi mortu! Sen Ĝojo vivadi mi povas; sen ĉi tiu mi ne povas. Mi plivulus morti ol ĝin perdi!

Tiam la saĝa maljunulino respondis :

— Oh simplanimuloj kaj blinduloj! Tion, kion iam vi havis, nun ankaŭ vi havas! Kiam unue Amo Vivon renkontas, naskiĝas ido radiluma, sen ombro. Kiam la vojo ekmalglatiĝas, kiam la ombroj densiĝas, kiam la tagoj malfaciliĝas, kaj la noktoj estas malvarmaj kaj longaj, tiam ĝi komencas ŝanĝiĝi. Amo kaj Vivo ne *volas* tion vidi, ne *volas* tion scii, ĝis la tago, kiam subite ili ekleviĝas kriante : — Ho Dio! Ho Dio! ni ĝin perdis! kie ĝi estas? — Ili ne komprenas, ke ili ne povus porti la riduleton neŝanĝitan tra la dezerto kaj la frosto kaj la neĝo. Ili ne scias ke tiu, kiu ankoraŭ iras apud ili, estas Ĝojo plimaljuniĝinta.

La serioza dolĉa amemulo — varma en plej malvarmegaj neĝoj, kuraĝa en plej teruraj dezertoj — ĝi estas nomata Simpatio; ĝi estas la Amo Perfekta.

El angla lingvo tradukis

P. A. H. MUSCHAMP.

PENSOJ

Rango estas nur silabo por epitafo. — ***

Inkvizicio kaj societo estas du malfeliĉoj por vero. — PASCAL.

Ju pli oni juĝas, des malpli oni amas. — BALZAC.

Gardu vin de virinoj ĝis dudeka jaro. Foriru de ili post la kvindeka. — DUMAS.

Viro, kiu eniras en tualetejon de sia edzino, estas aŭ filozofo aŭ malspritulo. — BALZAC.

Fidi al la tuta mondo kaj fidi al neniu, estas du malvirtoj; sed en la unua troviĝas pli da virto, kaj en la dua — pli da certeco. — SENEKO.

Kio estas monda gloro? Ombro forkuranta, ŝaŭmo disiĝanta, floro vekiganta, vantaĵo de vanteco. — SANKTA BERNARDO.

Multvorteco ne montras multsaĝecon. — THALES DE MILETO.

La ĉielon mi dankas por tri aferoj : ke mi estas greko kaj ne alilandano, ke mi naskiĝis homo kaj ne besto, kaj ke mi estas viro, ne virino. — PLATO.

En la vivo nenio estas malpli nova ol morto, kaj ĝi ĉiun tagon ŝajnas al ni pli nova. — ANTONO PEREZ.

Kolektis kaj tradukis

VICENTE INGLADA.

1. En la « Pensoj », aperintaj en la n° 3 de *La Revuo*, 1^a jaro, preserare troviĝas Boherarve anstataŭ Boerhave. Sendube niaj legantoj jam korektis la nomon de la fama kuracisto, gloro de la Universitato de Leiden, kiu vivis de 1668 ĝis 1738.

ĈIRKAŬ LA KONGRESO

Unu el la plej ŝatindaj memoraĵoj de niaj Esperantistaj Kongresoj sendube estas la ekskursoj, kiuj okazas dum kaj post ĉiu kongreso, ĉar ili daŭrigas la kongresajn kunvenojn, pligrandigas la reciprokan interkonatiĝon, kaj efektivas dum kelkaj tagoj la belan revon de « Esperantujo », kiun sonĝis nia amiko C. Aymonier. Kongresa ekskurso estas « Vaganta Esperantujo », en kiuj kolektiĝas aroj de samopinianoj, kaj kompreneble samgustuloj, kiujn allogas la sama deziro al la elektita lando, tra kiu oni amike promenos, kiun samscivoleme oni plezurege vizitos. — L. R.

I

EN CAMBRIDGE

Ĉu estas permesate al senranga fervorulo flankerikolti kelkajn modestajn violojn aŭ lekantetojn, naskiĝintajn en la riĉa kongresa kampo? Ĉu ne ilia humila rebrilo aŭ ilia diskreta bonodoro iel plivalorigos la ŝierigan floraron de la *Trio*?

Ne atendente respondon, ni rapidu viziti diversajn kembriĝajn lokojn — tute ne oficialajn!

MIA LOĜEJO. — Unue, ni eniru la malgrandan loĝejon, kiun tre trafe elektis por mi la *Trio* :

La dometo staras sur stranga malnova strateto, tute senbrua, kiu direktiĝas al la ankaŭ senbrua rivereto *Cam*, inter du preĝejetoj grizŝtonaj kaj apud ia antikva pacoplana tombejo, preskaŭ gaja pro la multeco da floroj, precipe da ruĝaj kaj flavaj alteoj.

Se mi permesas al mi paroli pri mia loĝejo, tio ne estas pro ĝia ĉarma lokiĝo, sed pro tio, ke Esperanto, tie ĉi ankaŭ, alklimatiĝis kaj kredeble enradikiĝos.

Tie ni loĝis triope, nome : F^{ino} Joiret, afabla Bulonjanino, S^{ro} Zacherl, la jam konata juna studento el Passaŭ (Bavarujo), kaj mi. Inter ni, kompreneble, ni parolis esperante, sed, ho ve! nia dommastro, S^{ro} Hunt, bonega kvardekjara Anglo — kiu dimanĉe kantadas religiajn himnojn en la kolegiaj kapeloj kaj vespere komikajn kanzonojn en la kluboj! — ne parolas eĉ unu vorton francan, germanan aŭ esperantan!

Kiam ĉeestis F^{ino} Joiret, kiu tre bone parolas angle, ĉio estis tre simpla. Sed, kiam ŝi forestis, tio fariĝis terura!... Senpripense S^{ro} Hunt elĵetadis longajn frazojn en angla lingvo. Mi ja komprenadis kelkajn vortojn, sed ne la tutan sencon. Tiam S^{ro} Zacherl, imagante, ke li klarigos la situa-

cion, komencis paroli esperante! La dommastro, kun ĉagrena mieno tute amuziga, levadis la brakojn al la ĉielo, — t. e. la plafono de sia mangoĉambro. — Tiam nia samideano daŭrigadis... germane; sed, je mia vico, mi levadis la brakojn, ĉar mi ankaŭ ne komprenadis plu!... Babela turo iom post iom rekonstruiĝis!

Tion vidinte, mi provis superhoman ekpenon!... De mia juneco multe da anglaj vortoj dormadis trankvile en mia memoro: mi klopodis ilin veki. Ili ja malrapide kaj malserveme eliris, sed fine ili sufiĉe utilis al mi por komprenigi al la dommastro ĉion, kion ni bezonas kaj por lin konvinki pri la nedubebla necessegeco de Esperanto. Tiu komedieto finiĝis per malavara donaco de *Ĉefel'a* angla ŝlosilo, kaj, la saman tagon vespere, S^{ro} Hunt jam povis diri al ni kelkajn esperantajn vortojn.

Plie, la morgaŭan matenon, post kiam li kantis unu el siaj komikaj kantetoj, kies angla titolo estas *The peach's death*, li sukcesis ĝin traduki, dirante kun eksterordinara akcento kaj ridegiga mieno: « *La morto de la persiko!* ».

Fine, kiam mi adiaŭis tiun gasteman bonulon, ni povis ambaŭ proksimume interparoli kune. Tamen mi devas konfesi, ke mi pli bone relernis la anglan lingvon, ol li ellernis la nian!...

VARBO. — Alia rimarkinda kaj eĉ tute fenomenata fakto de rapida esperantistiĝo okazis dum la kongreso. Estas la jena:

Dank'al afabla propono de distinginda kembriĝa eksstudento, kelkaj personoj — inter kiuj niaj parizaj amikinoj, F^{inoj} Warluzel kaj Lutier — tre agrable kaj instruoplene travizitis diversajn kolegiojn. Sed tio, kio ŝajnis al ili pli mirinda ol la universitataj kuriozaĵoj, estis ekscii, ke ilia gvidanto ellernadis Esperanton nur de SES TAGOJ!

Kiam tion oni raportis al mi, mi iom dubis, sed post du tagoj mi ŝance povis — kun ĉirkaŭ tridek aliaj personoj — partopreni duan vizitadon ĉe la kolegioj sub la konduko de l' sama eksstudento. Dum pli ol unu horo li promenis nin tra la ĉambregoj, kapeloj, kortoj kaj ĝardenoj de *King's*, *Trinity* aŭ *St. John's* kolegioj, klarigante al ni ĉiujn belegajn.

Kompreneble li malrapide parolis, eĉ ofte li serĉis la vortojn, sed al iu, kiu konsilis lin paroli angle, li obstine respondis: « Ne! ne! mi devas kaj volas paroli esperante! » kaj li persistis kurage! Eĉ ni rimarkis, — malofte mirindaĵo por tia ĵusa eklernanto, — ke li ĉiam uzas la akuzativon, kiam ĝi estas deviga.

Nia bonega profesoro S^{ro} Aymonier, S^{roj} Chaussegros, Combemale, Lecaron, Peloille, Rondeleux, el Parizo, S^{ro} Learmont, el Newcastle, k. a., kiuj partoprenis la promenadon, povas certigi mian rakonteton. Ĉiuj ankaŭ tre certe aprobas la sincerajn, varmajn gratulojn, kiujn al nia nova samideano, S^{ro} J. M. Wiles, el King's Norton — apud Birmingham — mi sendas per la voĉo de tiu ĉi translima gazeto!

Por ni amikojn naskis la Kongreso; ilin konservu por ni *La Revuo*!...

ALIA VARBO. — Alian tagon, mi ĝustamamente alestis, kiam preskaŭ propramove varbiĝis unu el tiaj amikoj.

Antaŭ ol eniri la kongresejon, multaj el ni ĉirkaŭpromenis sur la

kvazaŭ moderna « Forum » de la Esperantistaro, la placo *Market Hill*, kies verda kaj ĉiunacia flagornamiĝo, senhalta bruado kaj gajiga vidiĝo altiradis scivoleman publikon.

Mi amike interparoladis tie kun kelkaj personoj, nome : Gebaronoj de Ménil, S^{ro} Auerbach, el Eppan (Tirollando), altkreska mezaĝa Anglo kaj du junuloj, Sviso kaj Belgo, kies tri nomojn mi forgesis. Ĉirkaŭadis nin triobla rondo da popolaj vizaĝoj. Ili precipe rigardadis nian tirolan samideanon, kies nacia vestaro, senĉemiza brusto kaj nudaj genuoj ŝajnis al ili tute eksterordinaraj.

Subite, el la mezo de la neesperantista aro laŭtigis voĉo, kiu, *germane*, ekdemandis S^{ron} Auerbach, ĉu ni vere interparolas en Esperanto.

Komprenoble nia kunulo jese respondis.

— Tiaokaze, — daŭrigis nekonata junulo alproksimiĝante, — vi kred-eble estas ĉiuj germanlingvanoj!

— Tute ne! Ni apartenas al kvin malsamaj nacioj! — protestis vivego S^{ro} Auerbach, kiu per rapida traduko komprenigis al ni la aferon.

Sed la juna Germano ankoraŭ dubis. Dirinte, ke li komprenas la anglan kaj la francan lingvojn, li esprimis la deziron, ke ĉiu el ni diru al li kelkajn vortojn en sia nacia lingvo.

Tiam, antaŭ la atentemaj Kembriĝanoj, kiuj plidensigis ĉirkaŭe, ni intersekve alparolis la junulon france, angle kaj ree germane. Videbla miro aperis sur lia vizaĝo, tamen li ankoraŭ ŝanceliĝis. Ni tiam parolante tre malrapide en Esperanto, diris al li, « ke li tre certe komprenas... ke Esperanto estas tre facile lernebla... » k. t. p. Li rigardadis nin silente. Fine li sin decidigis subite :

— Mi ankaŭ volas esti Esperantisto! Ĉu mi povos tuj aĉeti gramatikon, lernolibrojn, k. t. p.?

Ni komprenoble alkondukis lin triumfe al la « Akceptejo » kaj Ekspozicio, kie oni malavare lin provizis de ĉio, kio estas necesa.

Konklude : Jen nova samideano! Kiel Sankta Tomaso li dubadis, sed li vidis, kaj de tiam li kredas!

KAFEJKONCERTO. — Ja bedaŭrinde estas, ke la aliaj « Tomasoj » — tro multaj ankoraŭ — ne aŭdis ankaŭ la tre kuriozan *Internacian Koncerteton*, kiu okazis tute senprepare, la 13 de Aŭgusto.

Por tiu vespero estis anoncita laŭprograme « Eksterdoma Festo en la ĝardeno de la fratuloj de *Trinity College* »; sed, pro la malfavora, eĉ pluva vetero, ĝi ne sukcesis.

Sekve la gekongresanoj, iom ĉagreniĝante, devis tien ĉi kaj tien rifuĝi.

Iom malgaja ankaŭ, mi unue ekvadis sur la stratoj. Baldaŭ kelkaj kembriĝaj buboj min sekvis. Por pasigi la tempon mi igis ilin paroli pri Esperanto. Fantaziajn respondojn mi ricevis. Jen la plej stranga el ili :

— Esperanto? Mi tre bone scias!... Ĝi estas lingvo, per kiu oni tuj povas paroli *france*!

Ho nesuspekta naiveco! Ho ĉarma knaba malklereco! Ĉu tio ne estas citinda?

Daŭriginte mian solecan promenadon, mi serĉadis aliajn kuriozaĵojn por observi, kiam konfuza gaja bruado altiris mian atenton.... Tute prok-

sime brilegadis la elektraĵoj de la *Restoracio Buol's*, kies ruzaj gemastroj prosperis ricevi de la Urbestro permeson specialan por « nokto-meza fermado » dum la kongresa semajno.... Mi eniris. Mi estis trovinta la Templon de la Gajeco!...

La salono estas plenigita de kongresanoj, kiuj trinkas bonegan *München*-an bieron, mangas bongustajn sinkbulkojn, sed pli ankoraŭ babilas kaj ridas.

Multe da konataj kaj amikaj vizaĝoj el ĉiuj landoj : Funde de la ĉambrego, sidas nia dana amiko Bendix — apud la fortepiano, kompreneble! — Li estas tuj kantonta, kaj lia « akompanisto » jam antaŭludas. Tute apude, la du « prezidintoj » de niaj antaŭaj kongresoj, S^{roj} Michaux kaj Schneeberger; tie ĉi S^{ro} Auerbach, la ĉiama « naciĉestulo »; tie multaj anglaj amikoj, inter kiuj S^{roj} Reeve, Page, Millidge, Milburn, k. a. Ĉe alia tablo, nia gaja juna amiko Cuzon, el Charenton (apud Parizo), kiu ĉiunmomente elektre briligas verdan steleton el smeraldŝajniga vitro pikitan en sia kravato.

Dum mi lokiĝas, S^{ro} Michaux sin levas. Lia vizaĝo, kutime ridema, ŝajnas grava, serioza kaj majesta. Li spritege ekludas la malfacilan rolon de la « anoncisto », laŭ la modo uzata ĉe niaj Parizaj Montmartraj « Cabarets ».

— Ne moviĝu, gesinjoroj, — li diras aŭtoritate, — ni tuj aŭdos nian lertegan samideanon Bendix en lia nova opero!

— Nur dana popola kanteto!... — korektas nia longharara amiko.

Kaj tiam, meze de profunda silento, dum lia kunulo tre mallaŭte sonigas la fortepianon, S^{ro} Bendix, interfrapante ambaŭ manojn antaŭ sia buŝo pli-malpli malfermita, kantetas, aŭ pli bone « elblovetas » strangan arion, kvazaŭ *ksilofone* ludatan....

Mirego kaj varmaj aplaŭdoj de la aŭdantaro.

— Nu! — daŭrigas la Prezidanto de la *Unua... Internacia Kafejkoncerto*. — Ni aŭskultu la kanton « Brilas l' Esper' », vortojn kaj muzikon de nia angla amiko Reeve!

Siavice, S^{ro} Charles Reeve, el Westcliff, unu el la lertaj kunhelpantoj de la *Esperanta Cambridge Daily News*, alproksimiĝas al la fortepiano kaj kantas belvoĉe la anoncitan kanton, kies movo kaj ritmo perfekte akordiĝas kun la esperanta akcentiĝo. Baldaŭ ni ekkaptas la melodion kaj ĥore rekantas :

.....
Sama la vojo,
Sama la ĝojo,
Por la homaro, brilas l' Esper'!

Grandan entuziasmon montras ĉiuj, laŭ sia nacia maniero : La Angloj ekkrias : *Hip! Hip! Hip! Hurrah!*; la Francoj samfrape trioble aplaŭdegas; la Hispanoj ekĵetas multe da *Ole* kaj la Germanoj multe da *Hoch!*... La aŭtoro pravege diris : Sama la ĝojo... kaj vere internacia!

De nun la koncerto plivarmiĝas. Oni unue aŭdas alpan aŭstrian arion kantatan de niaj amikoj Auerbach kaj Zacherl, kies voĉojn Prezidinto Schneeberger majstre akompanas per la fortepiano.

Poste la jam fama kanzono « Mia Esperantistino, dolĉa Esperantistino » estas kantata de S^{ro} Page. Li kantas unu, du, tri strofojn, kaj ĉiufoje la voĉo de la amuziga S^{ro} Michaux laŭtigas :

— Aŭskultu! Jen la dua... Jen la tria strofo!

Fine li krias :

— Atentu bone pri la kvara strofo.... Ne! ne! pri la... *Katastrofo!!!*

El ĉiuj flankoj nehaltigeblaj ridegoj ekskuas la aŭdantaron. La tuta trinkejo tremegas pro la man- aŭ pied-batoj. Oni ja povus timi, ke la tiea Esperantistaro freneziĝu!... Sola, ne atentante la surdigan bruegon, la brunhara kelnerino, kun glasegoj da « nektara » biero en la manoj, rondiras kvietege, simila al ia diino Hebeo, meze de ebriiganta Olimpanaro!... Daŭras la Festo... maleksterdoma!

Denove S^{ro} Bendix fantazian muzikilon ekuzas : Preninte simplan paperfolion volvititan tubforme, li mallaŭtege zumigas en ĝi sian belan basvoĉon laŭ la famega « interludo » el *Cavalleria Rusticana*. La produktita impreso estas strange, kaj ree tondras aplaŭdoj.

Tuj poste, instigita de ia diablo, « via servema moŝteto », kiel sprite diris pri si mem Prezidinto Schneeberger dum la kongreso, ne hontas eldoni alian muzikan petolaĵon.

Mi do rapide klarigas la aferon al nia « anoncisto » kaj jen la ridiga maniero uzita de li por min prezenti al la gaja samideanaro :

— Jen nun S^{ro} Ro-de-Lo, la *fuma survanga tranĉila artisto!*

Kvankam tiu nomiĝo iom ŝajnas nek tre gramatika, nek tre klara, oni konfide antaŭridas, sed baldaŭ oni komprenas. Ricevinte de la kelnerino mangotranĉilon, kaj per ĝi frapante, kun treega rapideco, mian dekstran vangon, mi pli-malpli ĝuste ludas la malnovan kanteton de l' *Kolonelo*, el « la Femme à Papa » (La edzino de Paĉjo). Oni tro afable min aplaŭdas.

Tiam S^{ro} Michaux, kun komike grava mieno, aldonas :

— Vi povas konstati, gesinjoroj, ke malgraŭ la tranĉilo, ne okazis... katastrofo!

Denove eksplodas la ridoj, dum S^{ro} Michaux, nelacigeble, anoncas la daŭrigon. Tiam, S^{ro} Cuzon kaj mi ankoraŭ, ni duete kantas, laŭ la Napola ario *Santa Lucia*, « Esperantujon » verkitan de S^{ro} Boucon¹.

Poste oni hore kantas la britan himnon *Gardu la Reĝon Di'*; poste la *Marseillaise*; poste skotan trinkokanton, dum kiu, ronde de la tablo, la kantantoj, kruciginte la brakojn, sin tenas reciproke per la neparaj manoj, poste....

Sed, ho, ve! sonoras la noktomeza horo!... Sur la sojlo de la restoracio staras senmove, senride, senvorte, unu el la subuloj de la famiĝinta policserĝento Gates. Ĉu tiu ĉi fariĝis ankaŭ Esperantisto? Ni neniam ĝin scios, ĉar li nur obeas la Superan Regularon. Tial, antaŭ tia statuo de la neŝancebla Leĝo, ni devas kliniĝi kaj malgaje disiĝi....

ADIAŬO. — Du tagojn poste, antaŭ ni ĉiuj aperis pli nevenkebla, pli nekortuŝebla policano, la falĉoportanta Tempo, kiu senkompate dispelis nin for de la Kembriĝa Paradizo! Tamen ĉe niaj oretoj la bona Feino murmuris :

1. Publikigita en *La Revuo* (n° 10, Junio 1907).

— Ne ploru, gefiloj! La Fatalo, igante la Tempon ĉiam kaj ĉiam rondmarŝi, necese revenigos lin. Tiun ĉi jaron li alportis al vi neforgeseblan semajnon. Ĉiujare li renaskos por vi similan, eĉ pli belan se eble!

Por la homaro, brilu l' Esper'!

RENÉ DE LAJARTE.

II

AL LA GARDENURBO

Ĉio, kio povas faciligi la homan vivon, kio povas plibonigi la homan sorton, interesas la Esperantistojn. Jen kial ekskurso al la fama ĝardenurbo, kie oni organizis sanajn, agrablajn, gajajn, komfortajn loĝejojn por la laboristoj, speciale nin allogis.

Preskaŭ 600 kongresanoj aĉetis biletojn por tiu vizito, kaj, ĉar oni nur esperis, ke venos ĉirkaŭe 300, ni lastmomente ektimis, ke ĉiuj ne trovos lokojn en la vagonaro. Sed la Angloj — ni tion nun sperte scias — estas elturniĝemaj, kaj la fervoja kompanio rapide plimultigis la necesajn vagonojn.

Posttagmeze de la 13 de Aŭgusto, ni alvenas al Letchworth, kie nin atendas afablaj gvidantoj parolantaj nian lingvon, S^{oj} F. W. Rogers, Edgar Simmons kaj Ebenezer Howard la ĉefaranĝinto de la urbo.

Oni dividiĝas en tri rotoj.

La unua, sekventa *blanka* flago, vizitis la novan « klostron », kiun konstruigis nia bona samideanino F^{ino} A. Lawrence por fariĝi plenaera lernejo ne por knaboj, sed por viroj kaj virinoj. Tie la plenkreskaj lernantoj instruigas pri la perfekta korpa kaj spirita vivo, pri la vera aplikado de la antikva sentenco: « mens sana in corpore sano ». Kaj eĉ niaj anglaj amikoj — tamen jam tiel spertaj pri tiu grava demando — treege interesiĝis de tiu por ili tute nova vizito.

Antaŭirata de *ruĝa* flago, la dua roto detale vizitis la laboristajn domojn konstruitajn de la « Garden City tenants ». Tie ĉiu laborista familio posedas ĉarman dometon kun ĝardeno; kaj, kiam la viro revenas lacigita de la laboro, anstataŭ trovi hejmon malkomfortan, haladzantan, malpuran, senaeran, kiun li volonte forlasas por iri al la drinkejo, li eniras gajan, puran loĝejon kaj povas ripozi meze de la bonodorantaj floroj de sia ĝardeneto.

La *verda* flago promenigis la trian roton tra duon-kamparo, kies freŝan verdecon la neanglaj samideanoj mire admiris. Tro ofte, kiam oni neniam iris Anglujon, oni imagas tiun landon droninta en nebuloj kaj nigraj karbaj fumo; kaj ĝi estas vera surprizo trovi, anstataŭ tia infera lando, la ĉarmajn verdajn pejzaĝojn de la anglaj paŝtejoj, herbejoj, ĝardenoj.

Je la kvina ni kunvenas por temanĝo ĉe la bone organizita bufedo de S^{oj} Dudley Jonhson, kaj la afabla mastro de la lando S^o Ebenezer

Howard faras al ni, en kortuŝanta maniero, belan esperantan alparolon, kiun ni tute represas, laŭ la « Cambridge Daily News », pro ĝia graveco kaj treega intereso.

Amikoj de la juna lingvo! — diris S^o Howard. — En la nomo de la amikoj de la juna Urbo mi korege salutas vin. Esperanto kaj la Ĝardenurbo estas ambaŭ enkondukantoj de nova kaj pli alta kondiĉaro — kondiĉaro de paco kaj interkonsento. Plej ĝoje, do, mi volas sciigi al vi, dank' al nia kara juna lingvo Esperanto, ion pri nia kara juna Ĝardenurbo. Mi tion faras neniel dubante, ke, same kiel Esperanto estas nepre difinita por fariĝi universale komprenata lingvo, tiel ankaŭ la fundamentaj principoj de la ĝardenurba entrepreno estos iam aplikataj en la tuta mondo.

Ĝardenurbo celas efektiviĝi en la sfero de la aferoj tion saman, kion celas Esperanto en la sfero de la lingvoj.

Aĉetinte, antaŭ kvar jaroj, novan bienon kaj ĝenataj per nenia rutino, ni penadis konstrui ĉi tie novan urbon por la bono de ĉiuj.

La fundamentaj principoj de Ĝardenurbo, same kiel la gramatikaj reguloj de Esperanto, estas tre malmultaj kaj tre facile kompreneblaj.

La unua principo estas, ke la tero, sur kiu staras la urbo, devas aparteni al ĝiaj loĝantoj. Por grade atingi tiun rezulton, la kompanio limigas siajn dividendojn je kvin procentoj, kaj la restantan profiton ĝi elspezas nur por plibonigado de la urbo. Plie la kompanio promese trudis al si, ke, en iu venonta tempo, ĝi transdonos la tutan aferon al la « Trusto », kiu riprezentas la loĝantaron. « La tero al la popolo » jen la unua regulo de la ĝardenurba gramatiko.

La dua principo estas, ke la urban vivadon, kun ĝiaj societaj bonajoj, oni devus kombini kun la kampara vivado, kun ĝiaj beleco, dolĉeco kaj freŝeco. Por tion efektiviĝi, ni instalas nian urbon en la centra parto de la aĉetita bieno, kaj ni ĉirkaŭigis ĝin per ĝia propra zono da kulturigita tero. La utilo de tiu ĉi sistemo estas tre granda. La kulturigita bienparto posedos, ĉe la kreskado de la urbo, sian propran naturan vendejon. Fruktoj, legomoj kaj lakto ne devos esti transportitaj malproksimen, sed estos ĝuataj de la urbanaro mem. Aliflanke la laboristoj havos ĉiam proksime de si kamparon, kie ili povos ĝuadi la trankvilon kaj ripozon, kiujn liveras la Naturo. Plie ili povos alternigi sian laboron en la fabrikoj kun laboro sur kampo aŭ en ĝardeno. « Edziĝo de la urbo kun la kamparo » jen nia dua principo.

La tria principo estas jena: altiri, kvazaŭ per forta magneto, la homojn el la tro dense loĝitaj urboj al regionoj de la lando, kie kontraŭe la loĝantaro estas tro malmulta, por ricevi la profitojn, kiujn liveras kuniĝo. Tiamaniere nia agado albatas samtempe du malfeliĉojn: trodensiĝo de la urboj kaj maldensiĝo de la kamparo. La precipaj allogaĵoj, per kiuj ni celas altiri la homojn el la tro grandaj urboj estas: unue laboro laŭ sanecaj kondiĉoj, due loĝejoj malkaraj kaj proksimaj de la laborejoj, trie rimedoj por ludado kaj amuziĝo.

Permesu, ke mi traktu aparte tiujn ĉi lastajn punktojn iom pli detale.

Saneca laboro. — Parton el la urbo oni difinis por fabrikoj kaj laborejoj. Tiuj ĉi estas lokitaj apud la fervojo, kaj, ĉar oni aĉetis la teron tre malkare, oni konstruis la fabrikojn teretaĝe, kio ŝparas monon kaj havigas sufiĉegon da lumo kaj aero. Krom tio, ĉar tiuj konstruaĵoj staras sur grandaj terpecoj, ili havas apud si multajn liberajn lokojn por plivastigo. Jam tie ĉi oni instalas kvar presejojn, du bindejojn, unu maŝinfabrikaĵon, fabrikojn de asfalto, de visaj brodaĵoj, de mineralaj akvoj kaj de fotografaĵaj paperoj, krom la laborejoj de la Ĝardenurba kompanio por provizigi akvon, gason kaj elektran forton.

Domoj. — Oni jam konstruis grandan nombron da dometoj por laboristoj, kies plimulto troviĝas proksime de la fabrikoj. Aparta konstrua kompanio ludonas, po 5 ŝilingoj kaj 2 pencoj semajne, dometon kun tri dormoĉambroj, sufiĉe vasta salono, kuirejo, banejo, ĝardeneto, k. c.

Ludado kaj amuziĝo. — Proksime de la stacio estas granda placo de sesdek-kvin akroj kaj parko de sepdek akroj; en la kampara zono estas kampoj por golf-, kriket- kaj piedpilk-ludoj. Ekzistas ankaŭ publika halo por koncertoj, paroladoj, kunvenoj, teatraj prezentaĵoj, baloj, k. c. Apud la halo estas knab-

ina klubejo; ĉe « Skettles Inn » (keglara gastejo) estas bilardo, legejo, kegloludejo, k. c.

La urbo, kvankam ĝi nun enhavas nur 4000 loĝantojn (kio estas la okono de la ebla estonta loĝantaro), estas plena de viveco kaj aktiveco.

Sed ĉefa afero, kiun oni ankoraŭ bezonas, estas, ke ĉiuj ĝardenurbanoj sciuj la lingvon Esperanto, por ke ili povu korege bonvene saluti per la kara lingvo ĉiujn, kiuj alvenos el la transmaraj landoj al la juna urbo!

Apenaŭ ĉesis la entuziasmaj aplaŭdoj, kiujn naskis tiu elokventa parolado, kiam alvenis polvokovrita aŭtomobilo kun la verda standardo. El ĝi malsupreniras nia kara gaja amiko D^o Geo Cunningham akompananta S^{inojn} Zamenhof kaj Sebert. Tra la bela lando, la aŭtomobilo survoje iom perdiĝis kaj fine alvenis tro malfrue! Damage! kaj S^o Howard volis elŝiri siajn harojn, tial ke li ne atendis S^{inon} Zamenhof kaj nian faman Trianon por paroli! Rapide nia samideano S^o P. D. Hugon, sekretario de la ĝardenurba esperantista grupo, kondukis nian afablan majstredzinon tra la urbo, kaj baldaŭ sonis la horo por reveturo al Cambridge.

Kaj revenante, dum mi admiris tra la vagonfenestreto la ruĝajn radiojn de la subiranta suno reliefigantajn la verdajn arbojn per violkoloraj ombroj, mi pensis: « Jen eble la Esperantistujo estonta, pri kiu revas nia amiko Aymonier! »

KARL FUCHS.

III .

AL LA KATEDRALO « ELY ».

Merkredon 14 de Aŭgusto, speciala vagonaro kondukis ĉirkaŭ 400 kongresanojn ĝis « Ely ». Tiu ekskurso kaj tiu al « Letchworth », kiu okazis la antaŭtagon, estis tute malsamaj. Sendube, dum la vagonaro rapide transiris la 25 kilometrojn, kiuj estas inter Cambridge kaj Ely, la fakoj, kun gajaj vojaĝantoj, prezentis la saman vidaĵon. Sendube ankaŭ vere gasteman akcepton ricevis la vizitantoj, kiuj devas precipe danki siajn afablajn gvidintojn: la Dekanon Kennett, la Pastron I. Crosby kaj la sindoneman Pon I. C. Rust. Sed la granda kontrasto inter la du vizititaj lokoj estas kurioza: Dum la kongresanoj en la Ĝardena Urbo vidis unu el la « urboj de morgaŭ » kaj eble imagis la estontan vivon de niaj posteuloj, la estintecon memorigas « Ely » kaj ĝia mirinda katedralo, kies granda tegmento, altaj turoj, fiere staras super la malaltaj domoj de la kvietaj urbo.

Ely estas la ĉefurbo de la lando nomata « Insulo de Ely », fama en la angla historio. Tiu lando ne estas vera insulo, kvankvam tri riveroj (« Ouse, Wash, Neue »), preskaŭ ĉirkaŭas ĝin. Sed tie, kie estas nun belaj kulturoj, estis, longan tempon antaŭe, sovaĝaj marĉejoj, kovritaj per kanoj, kies eniro estis tre malfacila. Tien, kiel en vastan fortikigitan tendaron, multfoje rifuĝis la enlanduloj, por kontraŭbatali la fremdajn (Danajn, Normandajn...) ekokupadojn. El la diversaj partoj de la lando, ili alkuris ĉirkaŭ la faman monaĥejon, fonditan en 673 de la Sanktulino « Audrey », reĝino de Northumbria lando, kaj okupata, de post 970, de Benediktaj Monaĥoj. Ekzemple, dum Gulielmo la Bastardo, « la Almilit-

isto », alvenis el Normanda lando, provizita per standardo benita de la Papo, unu haro de Sankta Petro,... kaj ankaŭ multaj ŝipoj, kaj fariĝis Reĝo Gulielmo la Unua, liaj soldatoj multe laboris por venki la Saksojn rifuĝintajn en Ely, kiuj senĉese maltrankviligis la novajn okupantojn kaj bruligis la normandajn lignajn fortikaĵojn. Eĉ, kiam la almlito estis finita, longatempe, la Saksoj gloris la heroajn farojn de siaj kuraĝaj estroj per kantoj, kiujn ili kantis apud la oreloj de la fremdaj venkintoj, kiuj ne konis la anglan lingvon.

Gulielmo la Unua reĝis ankoraŭ, kiam (en 1083) la Benediktanoj komencis la konstruadon de la fama nunā katedralo. La eksteraj muroj de la granda navo memorigas do tiun ankoraŭ barbaran tempon, kiam la normandaj Reĝoj, kiuj estis pasiaj ĉasistoj, (kaj kiuj ankaŭ timis eble renkonti en arbaroj armitajn enlandanojn), ordonis, ke oni krevu la okulojn de kiu ajn, kiu estos mortiginta cervon. De tiu tempo, oni multe laboris pri la konstruado kaj la beligado de la katedralo, kiu iom post iom fariĝis unu el la plej belaj juveloj de la angla arkitekturo. En la dekdua jarcento, oni altigis la grandan okcidentan turon, en 1200 la belan ĉefan enirejon (« Galilee Porch »), puran modelon de l'unua ogiva stilo (« lancet style »); en 1235 la internan ĥorejon (« presbytery »), kies belaj arkaĵoj, grandaj kaj malgrandaj, kaj marmoraj punktoj maltimege elĉizitaj estas ĉefverkoj de l'angla gotika stilo. En 1252, la reĝo Henriko III, lia filo, lia kortego, multaj nobeloj kaj episkopoj de la reĝolando kunvenis en la ĥorejo. Oni solene dediĉis al S. Maria, S. Petro kaj S. Audrey la preĝejon, kiu ŝajnis finita.

Sed la 22 de Februaro 1322 la granda normanda centra turo bruege elfalas. Feliĉa okazo! Ĉar la fama « Alan de Walsingham » komencas sian verkon : li altigas la belajn okangulajn turon kaj lanternon, kiuj donas nun al la katedralo ĝian karakterizan, samtempe ĉarman kaj imponantan, vidaĵon. Li ankaŭ igas skulpti la kverkajn seĝojn en la ĥorejo, kaj aldonas, flanke de la monaĥa preĝejo mem, la belegan kapelon por virinoj (« Lady's Chapel ») kun ĝiaj « ventumilformaj » arkaĵoj. Poste, la Episkopoj Alcock (kiu fondis « Jesus College » en Cambridge) kaj West, malrapide (1486-1534) plibeligis la riĉajn orientajn kapelojn. Kvankvam kelkaj el tiuj riĉaj ornamaĵoj ĥom suferis en la dekseka jarcento, kiam la Anglikana Eklezio venkis, kvankvam on tiam disĵetis (lasinte nur la subkonstruaĵon) la marmoran tombon de S. Audrey — kies sanktaj restaĵoj estas, dum naŭ jarcentoj, respektigitaj de la granda amaso de pilgrimantoj, — la katedralo Ely restas harmonia kolekto da mirindaj modeloj el la diverstempaj anglaj arkitekturoj.

Dum la kongresanoj, post la vizito, refortigitaj per bonega teo, piediris al la stacidomo, kaj rekomencis en la vagonaro siajn ĝajajn babiladojn, kelkaj el ili pensis ankoraŭ pri la longa penado, kies frukto estas la katedralo : penado ne nur de tiuj, kiuj direktis la konstruon, sed ankaŭ de multaj nekonataj laboristoj. Ili pensis, ke, se nun longa pacienco ne estas tiel necesa, tamen nun ankoraŭ iu ajn granda entrepreno devas kolekti tiajn multajn sindonemajn kaj malprofitemajn kunlaboristojn.

AIMÉ COTTON.

IV

AL KIMRUJO

LA KONDUKANTOJ. — Sepdek kongresanoj forveturis de Londono, merkredon 21 de Aŭgusto, matene, por fari ekskurson ĝis Kimrujo, tra la centra Anglujo. Inter ili, mi devas nomi la sindonajn amikojn kiuj kondukis, helpis, gajigis, sukcesigis tiun belan traveturadon, ĉu per siaj kompetentecoj, ĉu per siaj klopodoj, ĉu per sia bonhumoreco :

Unue, mi nomos kolonelon Pollen, kies larĝa, hela vizaĝo, ĉiam ridema, igas min pensi pri la titolo de la verko de Andrejev (tradukita de Avilov) : « Ruĝa Rido ! » Sed feliĉe ne pri ĝia terura enhavo !

Due, Mudie. — Kiel ? Mudie ? — Jes ! Jes ! Ĉu tio mirigas vin ? Por ni, kongresanoj, nenia ago de Mudie mirigas nin de nun. Se oni dirus al ni, ke Mudie, samtempe, ĉeestis la kimran ekskurson, la ekskurson en Skotlando, kaj restis en Cambridge, tio ŝajnus al ni tute natura kaj simpla.

Trie, William Mann, tiel klopodema, tiel agema, ke mi estas devigata, malgraŭ la eblaj protestegoj de la matematika sciencisto, kiu direktas tiun Revuon, nomi lin « kvara ano de la Trio ».

Kvare, Griffith (elparolu tre rapide)... La nomo de S^{ro} Griffith ŝajnas la bruo farita de bato de flugilo de diableto aŭ de vesperto ; kaj lia vizaĝo elvokas la petolemajn demonetojn de la feaj komedioj de Shakespeare, aŭ la malrespektemajn kaj malobeemajn studentojn de la mezepokaj monaĥejoj (Vidu la verkojn de Walter Scott) ; sed mi kalumnias maljuste S^{ron} Griffith. Prezidanto de la societo esperantista en Rhosllanerchrugog, kaj vera Kimro, li havis la necesan kompetentecon por helpi nin en la bela kaj sovaĝa Kimrujo. Dank' al li, ni povis elparoli la makzelromp-emajn kimrajn nomojn, kaj babili facile kun la gekimroj.

Do, sub la direkto de tiuj kvar lertaj gvidantoj, ni forlasis Londonon, en speciala luksa vagonaro, kiu transportis nin Oxfordon.

OXFORD. — Ho ! Oxford ! la bruego de la belegaj festoj en via fratino Cambridge alvenis ĝis vi ! Dum via fratino ĝojis, festis, vidante siajn stratojn kaj monumentojn plenaj de amaso de gajaj Esperantistoj, vi, vi restis silenta, trankvila, malplena ! Ni faris al vi viziton, kiu estis nur rapida, malfervora vizito de ĝentileco. Ni vizitis vin deve, ĝentile, kaj vi akceptis nian malgrandan anaron korekte, sed malvarme. Tiun malfruan restaĵon de la brilega kongreso, kiu bonvolis halti dum kelkaj horoj en viaj stratoj, vi akceptis sen ia elmonro de koreco aŭ de simpatio, kiel oni akceptas nekonatajn vizitantojn, kies vizito estas nur apliko de la reguloj de la bona societo. Tamen, vi zorgis, Oxford, konvinki nin, ke en viaj malnovaj muroj, vi entenas tiom da admirindaj belegajoj, kiom via fratino Cambridge. Vi penis montri al ni viajn trezorojn, kaj ni plezurege admiris viajn kolegiojn, kun iliaj bibliotekoj kaj kapeloj ; la fenestrojn de Burne-Jones en via fama katedralo ; la portretojn de Holbein, Gains-

borough, Reynolds, en la manĝoĉambro de *Christ Church*, kies malnova kuirejo estas tiel kurioza. Sed tiu respektinda kuirejo, ve! kuiris nenion por ni, kaj ni devis kontentigi nian grandan apetiton, en simpla restoracio!

LA KONGRESO DAŬRAS! — Reirinte en niajn vagonfakojn, ni forveturis al Leamington. Sed dum ni atendis pacience, vagante de unu ĝis alia fako, kiu babilulo malsaĝe ekkriis: « La kongreso daŭras »? Tuj post la eldiro de tiu magia frazo, la vagonaro estis plena de moviĝoj kaj babiloj. Ĉiuj vojaĝantoj alilokiĝis; ĉiu parolis seriozege en la orelo de sia apudulo; la mienoj fariĝis interesataj, kaj fine, post misteraj konsiliĝoj, deko da ekskursantoj kunvenis en speciala vagono. S^{ro} Doktoro Dor prezidis; S^{ro} Leopold Cuzon estis sekretario, kaj ni fondis specialistan societon de la esperantistaj fotografamantoj, kiu koncernas, kompreneble, ne nur la fotografistojn, sed ankaŭ la fotografistojn, -atojn kaj -otojn. Kiam la kunsido estis fermita, la vagonaro haltis en Leamington.

LEAMINGTON. — En tiu urbo, kvankam beleta kaj gastama, unu el niaj amikoj estis nekontenta pri siaj loĝejoj kaj manĝoj, kaj li uzis tiun mal-feliĉan okazon por starigi la « Esperanto de la nekontentuloj », per la helpo de la oportuna suflkso eltrovita de S^{ro} Boirac (ne kompostu Boiraĉ). Ne plendante, ĉar plendi estus malafable kaj malĝentile, tiu samideano povis tamen elmontri al ni sian malbonan opinion pri sia komforteco, dirante al ni: « En mia hotelaĉo, mi manĝaĉis supaĉon, kiu konsistaĉis el... k. t. p. Poste, mi iraĉis en mian litaĉon ». Kaj forlasante tiun senkulpan urbon, li energie... kriaĉis al ĝi: « Ĝis revidaĉo! »

Leamington estas bona centra loko, de kie oni povis viziti multajn vidindaĵojn. La tagon post nia alveno, ni frue forveturis, en grandaj veturiloj, al Stratford-on-Avon, Warwick, Kenilworth.

STRATFORD-ON-AVON. — Tie naskiĝis William Shakespeare, kaj ni vizitas la naskiĝan domon de la granda verkisto. Oni montras al ni la diversajn ĉambrojn de la fama dometo, kolekton da portretoj de Shakespeare, kuriozajn eldonaĵojn de liaj verkoj (ĉu oni sendos al tiu muzeo la eldonaĵojn en Esperanto?) La muroj estas kovritaj de subskriboj, kaj dirinte al ni, ke estas tute malpermesite skribi sian nomon sur la muroj kaj fenestroj, oni pie montras al ni la subskribojn de Walter Scott, Carlyle, Thackeray, Browning....

En la preĝejo de « Holy Trinity », pace staranta sur la bordo de la ĉarma rivero Avon, ni vidas la tombojn de Shakespeare, de liaj edzino kaj filino, la protokolon de la bapto de la poeto kaj lian plej aŭtentikan buston, faritan iom da tempo post lia morto.

Ni vizitis ankaŭ la dometon de Anne Hathaway, kiu estis fianĉino, poste edzino de Shakespeare. En tiu dometo, Shakespeare esperis, projektis, amis.

Oni montras al ni, inter vidindaj malnovaj mebloj, la benkon sur kiu, kredeble, la geŝanĉoj ofte sidis por reale travivi la romanon de Romeo kaj Juliette. En la florplena ĝardeneto de la domo, mi detranĉas kelkajn bonodorajn trunketojn de lavando, kaj mi plezurege flaras la parfumon de tiu floreto. Ho! bonodora bukedeto de lavando! Via honesta parfumo,

delikata, diskreta kaj simpla, elvokas la pacajn hejmojn, la puregajn tolaĵojn, zorge lavitajn, falditajn, la ĉambretojn bone kaj pure ordigitajn de amataj manoj... kaj vi memorigas nin pri la versoj de la vagabonda poeto Verlaine :

La hejmo, la lumo mallarĝa de l' lampo,
La revo kun fingro sur frunto; la horo
De l' teo fuman'a, de l' libroj fermitaj ..

Eble, parfumo de lavando, vi estis forportita de la granda Will, kaj vi akompanis lin, en liaj vagadoj; eble, dank' al via diskreta memorigo, la poeto, kiel eble plej frue, forlasis la teatran vivon, reiris en la pacan kvieton de la dolĉa hejmo, kaj finis sian vivon, kiel trankvila kampara farmestro. Ho! kiom da artistoj, kiom da vagantoj, kiom da senhejmuloj, bezonegus forporti kun si bukedeton de lavando!

WARWICK. — De Stratford-on-Avon, ni veturas al Warwick por tagmanĝi kaj viziti la belegan kastelon. En tiu kastelo, ni vidis multajn kolektojn de malnovaj armiloj, diversajn kuriozaĵojn, kaj belegajn portretojn de Rubens kaj Van Dyck. De la fenestroj, ni admiris la plej belan anglan pejzaĝon, el montetoj, herbaĵoj, arbegoj.... Sed, malgraŭ ĉio tio, mi ne estis kontentaj. Io mankis al mi en la kastelo de Warwick. Ekzistas parto de la kastelo, kiun oni ne povas viziti, ĉar ĝi estas nun loĝata, kaj mi longe, persiste, rigardadis la senmovajn kurtenetojn de la fermitaj fenestroj. Post tiuj kurtenetoj vivas Grafino de Warwick, kiu estas samtempe la feliĉega posedantino de la historia kastelo kaj de la glora nomo de Warwick, unu el la plej famaj bonfarantaj feinoj de sia lando, kaj ankaŭ la plej bela virino de la tuta Britujo. Ho! Kial la kurtenoj ne levigis? Kial ni ne vidis, eĉ dum unu momento, la okulojn kaj la rideton de la bela kastelestrino, kiu kunigas en si mem la Bonecon, la Belecon kaj la Nobecon?

KENILWORTH. — De Warwick, la veturiloj kondukas nin al la majestaj ruinoj de la historia kastelo de Kenilworth, kaj ni sekvas eble la vojon, sekviton en 1575, de reĝino Elizabeth, kiu, ripozinte en la kastelo de Warwick, iris al Kenilworth, laŭ la invito de sia favorito, Grafo de Leicester, al kiu ŝi estis antaŭe doninta la kastelon. Tiu akcepto, kaj la festoj, kiuj okazis, estis rakontitaj de Walter Scott en romano eble pli bela ol la vera historio :

Do, la juna kaj bela grafo de Leicester, favorito de Elizabeth kaj esperante edziĝi kun ŝi, amindumis, delogis la junan Amy Robsart, kaj sekrete enŝlosis ŝin en kastelo en Cumnor, apud Oxford. Dum li akceptis feste kaj lukse la reĝinon de Anglujo en Kenilworth, la malfeliĉa Amy povis liberigi sin, kaj alkuris sin ĵeti ĉe la piedojn de Elisabeth. Sed la ambicia servanto de Leicester, Robert Varney, komprenante, ke la ekzisto de tiu bela amantino ĝenus la altiĝon de lia mastro, rekondukis ŝin perforte en Cumnor, kaj tie ĵetis ŝin en profundegan fosajon.

« — Rigardu en la fosajon. Kion vi vidas?

— Mi vidas nur amason da blankaj vestoj, kiu ŝajnas amaso da neĝo. Ho! Dio mia! ŝi levas la brakon!

— Jetu ion pezan sur ŝin por ŝni ŝian agonion, ekzemple vian monkeston. Vi scias, ke ĝi estas pezega... »

La memoro de tiu tragika rakonto (ni ne estas nun en Kimrujo, sed en Krimujo!) plenigas mian cerbon, dum la vizitado de la belegaj ruinoj. Sed ni estas regajigitaj de la vido de kolonelo Pollen, kiu de la supro de alta murego, alparolas bandon da geinfanoj, kiuj *piknikas* sur la herbaĵo, kaj li admonas ilin krie en Esperanto : « Vivu la Reĝo! ». La infanoj obeema krias « Vivu! Vivu! »

LA FOTOGRAFAMANTOJ. — La morgaŭan tagon, ni forlasis Leamington por trafi Chester; en nia speciala vagonaro, ni havas nenion por fari; sed ni havas la societeton de fotografamantoj. Eble estus urĝe fari kunvenon. Ni do kunvenas. En Rugby, Doktoro Dor prenas la prezidantecon; en Nuneaton, S^{ro} Cuzon, sekretario raportas pri la aliĝoj ricevitaĵ; en Atherstone, S^{ro} Chavet parolas pri la helpoj, kiujn ni povas esperi; en Tamworth S^{ro} Evstifejeff donas konsilojn por la elekto de la estraro; en Lichfield, Rugeley kaj Stafford, ĉiuj diskutas; en Madeley oni akordigas, kaj en Crewe la kunveno estas fermata. Ni alvenas en Chester. Ni haltas dum kelkaj horoj en tiu vidinda urbo, kiu konservis sian mezepokan ŝajnon; ni promenas sur antikvaj muroj, sur la bordoj de la ĉarma rivero Dee; kaj reirinte en la vagonojn, ni alvenas, antaŭ la finiĝo de la tago, en Llandudno, centra loko de novaj kaj belaj ekskursoj en Kimrujo.

BETTWS-Y-COED. — De Llandudno, ni iras en Bettws-y-Coed (elparolu : *Betiz-y-Koid*), pitoreska urbeto, sidanta en la kimra montaro. Tie ni vizitas la belajn akvofalojn de Conway kaj de Swallow; la Miner's Bridge (Ponto de la Ministoj); Fairy Glen (Valo de la Feinoj). Dum tiu veturado, ni babilas kun la kimra veturigisto, kiu diras al ni, ke angla lingvo estas lingvaĉo, ke franca lingvo estas lingvaĉo, ke Esperanto mem estas lingvaĉo, kaj ke la sole bela vera lingvo estas la kimra, kaj li fiere montras al ni la plej longan vorton de tiu nekomparebla lingvo. Jen tiu vorto :

Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwlllantysiliogogoch.

Ni ridetas kaj respondas al li, ke estas tre facile ĝin traduki en Esperanton kaj ricevi ankoraŭ pli longan vorton. Jen la traduko :

LapreĝejodeSanktaMarioenlakavajodeblankaĉevaloapudlarapidaakvoturniĝ-okajapudlapreĝejodeSanktaTysilioapudlaruĝakaverno.

Oni diru nun, ke Esperanto ne estas tiel bela kaj fleksebla lingvo kiel la kimra!!

Sed dum tiu veturado okazis la plej grava fakto de la tuta ekskurso, kaj eble de la tuta kongreso.

LA TRUMPETO DE DOKTORO MYBS. — Ie, ĉu en Chester, ĉu en Llandudno, S^{ro} Doktoro Mybs aĉetis trumpeton. Tio ŝajnos al vi tute simpla kaj ordinara fakto. Vi supozas eble, ke Doktoro Mybs havas junan knabon, kiu, kiel ĉiuj germanoj, ŝatas la muzikon, kaj speciale la muzikon de la trumpetoj. Vi tute eraras.

Dum la veturado ĉirkaŭ Bettws-y-Coed, ni aŭdis en nia veturilo trumpetsonon, kaj S^{ro} Mybs, ano de la Kvaro por la Kvara, diris « Jen la trumpeto de la kvara kongreso! » Vi eble ankoraŭ ne komprenas.

Por kompreni, vi devas scii, ke S^{ro} Mudie, tre ageme kaj lerte kondukis niajn vizitojn kaj promenadojn, klarigante al ni tre kompetente ĉiujn aferojn. Por tio li posedis fajfilon, kaj, ĉiufoje kiam li deziris atentigi nin aŭ grupigi nin ĉirkaŭ li, li fajfis. Sed la laŭroj de Mudie, la agemo de Mudie, la sukcesoj de Mudie kaj sekve la triumfo de la tria kongreso, malkvietigis Doktoron Mybs. Kaj Doktoro Mybs havis nun konstantan ideon : « La kvara kongreso estu pli bela ol la tria », kaj li tuj volis komenci la konkuron. Kaj por tio, li respondis al la fajfilo de Mudie, aĉetante trumpeton. Per siaj trumpetsonoj, kiuj frapis niajn orelojn, li diris al vi ĉiuj, ho Esperantistoj ! : « La kvara kongreso estos pli bela ol la tria ; la Kvaro por la Kvara superos la Trion por la Tria ; dum la tria kongreso, oni fajfis ; dum la kvara, oni trumpetos ! »

LLANDUDNO. — Sed ni revenas en Llandudno (elparolu : Ĥŝandudno, se vi povas), beleta marurbo. Ni faras multajn belajn ekskursojn ; ni grupiĝas en ĉarmega loko nomita « Feliĉa Valo », kie S^{ro} Cuzon fotografas nin. De tie, ni rampas sur la *Great Orme's Head*, alta monto, kovrita per erikoj. Dum tiu rampado, ni spiregas, ni ŝvitas, ni penegas. Mi vane proponas fondi specialistan societon de la esperantistaj montamantoj : mi havas nenian sukceson ! Ni admiras la belan vidaĵon de la maro, de insulo Anglesey... k. t. p. Vespere, en la salono de la Evan's hotel, Pastro Rust kaj S^{ro} Mudie faras paroladojn pri Esperanto, antaŭ la multaj loĝantoj de la hotelo, scivolemaj kaj interesataj. Oni kantas *En Sonĝo* kaj *Dio savu la Reĝon* ! ; kaj tiu propaganda vesperfesteto signas la finon de nia belega ekskurso.

GABRIEL CHAVET.

V

AL SKOTLANDO

VAGONVETURADO. — Mardon, 20 de Aŭgusto, je la naŭa, la granda Londona stacidomo King's Cross jam eksonis per la bruo de la alvenintaj verdstelulaj ekskursanoj. Meze de l' vagonaro du belegaj salonvagonoj, kies fenestroj montras grandegajn verdajn aŝŝojn kun tiuj vortoj : **ESPERANTISTA EKSURSO**, iom post iom pleniĝas. Jam ni rekonas kelkajn amikojn, kiujn afable ni salutas : gesinjoroj Daniel kun siaj filinoj F^{inoj} Hélène kaj Solange Daniel, S^{oj} Esselin, J. Borel, Mauchamps, Gottschalk, Valljes, Couffinhal, kapitano Perigordo, Doktoro kaj Sinjorino Houdard, niaj skotlandaj geamikoj F^{ino} Agnes Mackenzie, anino de la societo de la virinaj ĵurnalistoj kaj riprezentantino de la « *Gentlwoman* », F^{inoj} Deans kaj Mears, S^{oj} Warden kaj Page, niaj afablaj kondukontoj dum la tuta ekskurso. Dume ĉiu elektis seĝon precipe por loki siajn pakaĵojn, ĉar, la tutan vojaĝon, oni promenos tra la du salonoj aŭ laŭlonge de la vagonaro.

La horo de la forveturo alproksimiĝas. Subite, kun granda bruo kaj larĝaj brakmovadoj, aperas malfruiganta vojaĝanto, grize vestita, kun griza

larĝborda ĉapelo kaj grizaj ŝuoj; li rapidas al la vagonaro kunportante valizeton kaj bukedon da belegaj diantoj. El lia buŝo eliras la fame konata frazo « Havu fidon », kaj ĉiuj, rekonante nian asablan Trianon el Kembriĝo ekkrias kaj kriegas : « Vivu Cunningham ». Manoj deprenas de li la valizeton kaj la bukedon, aliaj manoj ekkaptas lin per la ŝultroj kaj la brakoj, kaj, kiam nia bonega amiko Cunningham fine povas liberiĝi el la afable premantaj manoj kaj donaci la belajn ruĝajn kaj blankajn diantojn al la sinjorinoj, la vagonaro ĵus forlasas la stacidomon.

Oni transpasas la Londonajn ĉirkaŭurbojn. Pluvas iomete. La vagonaro trairas beletajn ebenaĵojn, al kies verdaĵoj la oro de sekaj grenoj aldonas flavan koloron; inter densaj arbaretoj oni ekvidas izolajn farmejojn; ĉe la horizonto la blua linio de montetaroj desegnas ĉarmajn arabeskojn.

En la salonvagonoj oni pli intime ekkonatiĝas, oni interŝanĝas vizitkartojn. Tiamaniere ni ekscias la nomojn de niaj kunvojaĝantoj : gesinjoroj Richard, Wartmann, Cazeau, gesinjoroj Durieux kun sia bonhumora filino, gesinjoroj Marly, Ronsin kun filinoj; Sinjorinoj Collot, Duvoy, Blanc, Julien Laurencin, Sinjoroj Detré, Laignier, Leroux, Bassée, Degon, Saussol, k. t. p., kaj la memorlibretoj rondiras kaj pleniĝas de la subskriboj de la novaj geamikoj.

En la malĝoja malhelo de l' tago Finoj Prouteau, Desserin, Hubert kaj Bonnet tre atente legas la kongresan numeron de « La Revuo », sinjoroj Leitsche kaj Schauerhammer melankolie manĝas prunojn kaj persikojn alportitajn de vagonara kelnero, dum Fraŭlino Mackenzie febre verkas per larĝa skribado sian prikongresan artikolon, kiun publikigos grava edinburga ĵurnalo.

Sed la pluvo ĉesis, la nuboj maldensiĝis, kaj ni povas, traveturante, ekvidi la belegan katedralon de Peterbourgh, kies dimensioj estas kolosaj. Ĝis Dancaster la okuloj plezuriĝas de la delikataj nuancoj de la verdaĵoj sur la kamparo.

Post York kaj ĝia kurioza gotika ĉefpreĝejo, ekvidiĝas malproksimaj montaroj; trans rivero kun pitoreska ponto ni admiras la tre belan vidaĵon de la katedralo kaj de la malnova kastelo en Durham.

Por pasigi la tempon oni ludas amuzajn ludojn lerte konstruitajn per papero. Sur angulo de tablo Baronino de Ménil kaj Pujula desegnas senrespektajn sed tute spritajn karikaturojn de la eminentuloj de l' kongreso kaj de kelkaj el niaj kunvojaĝantoj precipe de iu sinjoro, kies pipo estas tre rekonebla.

Oni transveturas la « Tyne » apud Newcastle, granda nigra urbo, kiun superas beleta sonorilturo, en kies stacidomo ni rimarkas la duan lokomotivon konservitan sur masona piedestalo. La unua lokomotivo de Stephenson estas en la stacidomo de Darlington, tra kiu la vagonaro senhalte trapasis.

Rapide ni iras norden — jam tra la densaj arbaj linioj oni ekvidas la bluan maron, kies bordojn baldaŭ la vagonaro trafas. La pentrinda marbordo konsistas el nigre-verdaj ŝtonegoj, kovritaj per muskoj kaj erikoj, kaj kies malsupron la maro kun melankolia murmureto kisadas. Kelkafoje mallarĝaj sabloj kunmiksita kun rondformaj ŝtonetoj aldonas sian flavan helaĵon al la verdecio de la kamparoj kaj al la mara blueco,

kiun nigre makulas fiŝkaptistaj boatoj, dum malproksime granda vaporŝipo fiere marveturas sub ŝia fumfasko simila al fasko de malhelaj kunvolvigintaj plumoj. Kelkafoje blanka digo, kiel granda ŝtona brako sternas al la ŝipoj la firman ŝirmilon de facila haveno.

Berwick aperas malantaŭe de rivero, sur kies bordo senmove dormas blankaj mevoj. Berwick kaj ĝia malnova ponto estas la landlimo de Skotlando. Jam la suno malleviĝis kaj en la reviga noktigo la ŝajno de l' skota pejzaĝo aperas poeziplena kaj envolvas la animon per nedirebla sento.

Jen Skotlando, ĉarma lando de rakontoj pri feinoj, de amaj legendoj, de heroaj agoj; Skotlando, kies lagoj kaj montaroj estas famaj, kies gastemo estas konata; Skotlando, sur kiu la vualo de la altaj nuboj dolĉigas la sunradiojn, malmoligas la landajn konturojn, kaj aldonas nepentreblajn nuancojn al ĉiuj maraj kaj kamparaj koloroj.

Tiun unuan ĉarman ekvidadon de Skotlando neniam oni povas forgesi, precipe ĉe la krepusko, kiu paligas la ruĝajn ŝtonegojn, pliverdigas la herbejojn, pliblandigas la grenojn, plimallaŭtigas la riveretojn, pli malheligas la arbarojn, dum malproksime ĉe la horizonto la grizblua norda maro malrapide movas siajn silkajn rebrilojn karesatajn de la eknoktiga lumo.

EDINBURGO. — En la bruego de la laŭte spiranta lokomotivo, de la malfermataj pordoj, de la alveno kaj forveturo de aliaj vagonaroj, en la ĉiam nelacigebla tumulto plenigante la stacidomon de Waverley, la Esperantistoj de Edinburgo, kiuj atendas sur la trotuaro, akceptas nin kun granda gastemeco. Ili portas bukedojn de landaj erikoj ligitaj per skotkoloraj rubandoj. Dum speciala oficisto zorgas pri niaj pakaĵoj grandaj benĉaroj veturigas nin al la Palac-Hotelo, kie belegajn kaj komfortajn ĉambrojn oni preparis por la ekskursanoj. De preskaŭ ĉiuj tiuj ĉambroj oni ĝuas ĉarman vidaĵon sur la malnova kastelo.

Edinburgo estas belega urbo, pitoreske konstruita sur teraj reliefoj, kies larĝaj kaj aerumitaj stratoj, vastaj ĝardenoj, diversspecaj monumentoj plezurigas la vidon. Ĝus forlasante la stacidomon niaj benĉaroj turnas sin maldekstren kaj sekvas la belegan *Prince street* (Strato de la Princo) laŭlonge de la fervojo duonkaŝita inter herbaraj deklivoj. Trapasante ni ekvidas la « Scott-Monument » sur la limo de beleta publikĝardeno kaj atendante la vespermanĝon ni senlace rigardadas la malnovan kastelon, fiere starantan sur la supro de mamforma monteto. Post agrabla vespermanĝo, dum kiu oni povas trinki nek vinon nek bieron, nek brandon — ĝi estas « *Temperance* » Hotelo — ni supreniras la monteton Carlton-Hill, de kies supro ni rigardas la belan kaj grandan urbon lumigitan de mil kaj mil lumoj. Sur Carlton-Hill troviĝas monumentoj laŭ la malnova greka arĥitekturarto, ne tute finitaj, kiuj similas antikvajn peloponezajn ruinojn, magie transportitajn sub malhela ĉielo. La lunradioj blankigas ilin, kaj desegnas sur la nokto la masivajn konturojn de la monumento dediĉita al la memoro de Nelson, kies lumtura formo kontrastas kun la aliaj konstruaĵoj.

La mateno de la morgaŭa tago estis tute dediĉita al la urbo, tra kiu ni promenis per benĉaroj. Tiamamere ni rapide vizitas kelkajn interes-

plenajn preĝejojn, la belan koncerthalon Maccurren kaj la malnovan kastelon, kies severa harmonio estas bedaŭrinde difektita de la moderna soldateja konstruaĵo. En tiu kastelo ni vidas la plej malnovan preĝejeton de Britujo, kaj la malnovan kanonon fanditan en 1488 kaj kaptitan al la Angloj en la jaro 1497.

Apud la Parlamento, granda bildo de koro estas desegnita per kolorigitaj ŝtonoj sur la pavimento de placo. Ĝi elmontras la koron de la urbo. Fine ni alvenas al la Palaco « Holly Rood » la fame konata palaco de la reĝino Mario Stuart, la tragedia domo, en kies muroj okazis tiom da sangaj dramoj.

Ni tagmanĝas en la granda magazeno « Patrick Thompson », en kiu oni povas trovi ĉion, kion oni deziras. Dum la senalkohola manĝo bona orkestreto ludas skotajn danmuzikojn tre kuriozajn pro la ritmeco, la poezieco kaj la melankolieco.

Denove ni supreniras la benĉarojn kaj alvenas en Leith la granda haveno de Edinburgo por vaporŝipe viziti la belan pontegon de Forth, sub kiu la plej altaj velŝipoj povas marveturi.

Gaja suno heligas la ĉielon, maldensa nebuleto flirtas en la aero, malvarmeta norda vento blovetas, kaj la promenado fariĝas tute rava sur tiu golfaro tiel beleta, tiel grandega, ke la kolosa pontego konstruita de la homa multimego ŝajnas preskaŭ nenio kontraŭ la beleco kaj la grandeco de l' pejzaĝo.

Vespere okazas solena akcepto de la Esperantistoj ĉe la « lord Provost » (Lia Urbestra Moŝto) en la Urbdomo. Multfoje la Esperantistoj estis akceptitaj de la urbestroj en Britujo post la kongresoj. Mi ĉeestis la akceptojn en Folkestone, Dover, Cambridge, kaj London. Neniam kaj nenie tia oficiala akcepto havis pli solenan ŝajnon. La urbestro vestita per la ruĝa robo ornamita de la ermenfelo, la edinburgaj magistratoj kaj urbaj konsilantoj ruĝe vestitaj, la antaŭa urbestro portanta uniformon, kiu similas tiun de Angla generalo, staris ĉe la eniro de la akcepteja salonego. Ĉiuj invititoj estis nome prezentataj al ili. Multaj el la eminentuloj en Edinburgo ĉeestis, kaj multaj ne esperantistaj sinjorinoj akompanis ilin. Post la bonvena parolo de lia Urbestra Moŝto, Barono de Méné, S^{oj} Borel kaj Schauerhammer, kapitano Perigordo je la nomo de la francaj, germanaj, aŭstraj kaj hispanaj ekskursanoj esprimis la dankon de siaj samlandanoj al la urbestro, kaj unu fojon plie, la sameco de la elparolado de la diversnaciuloj mirigis la skeptikulojn.

Fine D^{ro} Cunningham sciigis angle, ke unu el liaj amikoj difinis gravan sumon por disdoni ĉiujare premiojn al la plej bonaj Britaj Esperantistoj.

Belega bufedo estis aranĝita en la halo de la konsilantaro; post la kutima taso da teo, en la festa salonego, la skotaj violonistoj ludis landajn dancojn kaj intertempe edinburgaj artistoj kantis malnovajn skotajn ariojn kaj esperantistajn kantojn.

Tiu vesperkunveno, kiu finiĝis, laŭ la peto de la urbestro per la himno « Espero » ĥore kantata de la ĉeestantaj Esperantistoj kaj akompanata de la aŭtoro, estis tute ĉarma, dank' al la afableco de la geurbestroj, la sindonemo de niaj skotaj gesamideanoj, la ĝentileco de la edinburgaj sin-

lorinoj, inter kiuj ni estis tute feliĉaj revidi Sinjorinon Ford, la edzinon de la bonhumora aktoro, kiun ĉiuj aplaŭdegis en *Boks kaj Koks*.

Tiu oficiala akcepto tute kora, tute amika, tute frata, de la Edinburganoj montras la forton kaj la potencon de Esperanto, kiun la tuta Skotlando solene honoris kaj gloris. Ĝi estos certe tre bona propagandilo por disvastigi Esperanton en la lando kaj la urbo. Ĝi montras ankaŭ la unuigon de la Esperantistaro.

Ni ne estis fremduloj sed alilandaj esperantistaj fratoj de la skotaj Esperantistoj, ĉiuj kunfratiĝantaj sub la patra rigardo de la urbestro, kaj neniu el ni forgesos tiun kortuŝantan impreson de la vesperkunveno, kiu okazis en la malnovaj haloj de la Urbaj Ĉambroj en Edinburgo la 21 de Aŭgusto 1907.

TRA LA LOCAJ REGIONOJ. — Frumatene ni adiaŭas Edinburgon, kiun pluvanoncanta nubego envolvas. Tamen ni esperas, ke la vetero favoros niajn surlagajn ekskursojn. La vagonaro sekvas la vojon al Dalmeny kaj al la pontego, sur kiu ni transveturos la riveron Forth. Tiamaniere, kiel la « Senhejmulo » de Pujula, ni povos paroli pri nia vizito je la pontego, ĉar hieraŭ ni marveturis sub la ponto kaj hodiaŭ ni vagonveturis sur la ponto. De la vagonaro la grandeco de tiu inĝeniera ĉefverko nun tute aperas. Dum la lasta nokto kelkaj militŝipoj de la angla ŝiparo ĵetis la ankron malantaŭ la pontego : kiam oni rigardas ilin de la supro de l' ponto oni kredas, ke oni vidas infanajn ludilojn sur publikĝardena baseno. Poste la vagonaro trapasas Dunfermline, kie naskiĝis la riĉegulo Andre Carnegie, dum kelkaj el ni, kies animo estas poeziema, rigardadas la kamparon limigitan de la horizonto per montaroj duone dronintaj en nubegoj. Pli proksime de la fervojo, turoj, ruinoj, malnovaj sonorilejoj elstaras el la verdaĵoj; verdblujaj riveretoj fluadetas sub herbejoj, kie sin paŝtas trankvilaj ŝafidaroj. En nia vagonsalono, kie regas la plej kora gajeco, kaj en kiu ni povas laŭvole promeni, en kiu — jen estas unu el la bonfaradoj de Esperantismo — la sinjorinoj ne malpermesas la pipon, la cigaron, la cigaredon, oni sin amuzas per ĉiuj eblaj amuzoj. Sr Page kantas « Sian esperantistinon » kun ridindege ama vizaĝo; kelkaj studentoj ĥorekantas la malfeliĉaĵojn de la tre ĉagrena « Klementin' »; en angulo Sinjoro Warden kaj Kapitano Perigordo dancas tute strangan dancon konsistantan el paŝoj de hispana bolero kaj de skota « Reelee ».

Subite alvenas en nian salonon tre komike vestita sakfajlisto. Li portas, la skotan jupeton; lia blanka jaketo ŝajnas esti la propraĵo de sinjorino, ankaŭ lia kapvesto farita el rondforma plumboao. Du pluvombreloj kaj bastono ligitaj per naztuko similas tre bone la sakfajfilon. Li marŝas kun granda indeco ludanta per la nazo fantazian skotan militan marŝon. Ĉiu ridegas kaj akompanas lin en longa sekvantaro sur la trotuaro, apud kiu la vagonaro haltis. La aliaj vojaĝantoj staras senmove kiel ŝtonoj; ili estas surprizigitaj, ĉar neniam ili vidis tiel brunbarban skotlandanon, nigran kiel kataluno. La ridegoj de la tuta ekskursanaro laŭtbruege eksonas. Sola nia amiko Pujula serioze rigardadas la gerigardantojn de tiu ne atendita spektaklo.

Dume la vagonaro trafas intersekve Stirling, Kippen, Buchlyvie, Gutmore

kaj fine haltas en Aberfoyle, de kie post la tagmanĝo ni veturos al Trossachs. Bedaŭrinde la pluvo ekfalias, kiam ni supreniras la benkĉarojn, kaj pli bedaŭrinde ankoraŭ ĝi daŭros ĝis la vespero. Sed vojaĝante oni ne devas atenti tian malhelpaĵon.

La vojo supreniras la deklivojn de l' montetaro Craigmore lasante sur la dekstra flanko Monteith-Hill. Oni trairas vastajn erikejojn, sur kiuj, sendube, laŭ la skota kredo, la feinoj dancadas ĉiunokte sub la amikaj luanradioj. Kelkafoje oni veturas laŭlonge de rokoj kovritaj de flavruĝa musko, kie kaviĝas la grotetoj, en kiuj la feinoj tage sin kaŝas. Certe ni trairas la landon de legendoj kantitaj de Walter Scott, kaj la malaltaj nuboj, la griza ĉielo aldonas al tiu pejzaĝo tute dolĉan sed iomete malĝojan koloron. Post du horoj, inter la densaj arbaroj, ni ekvidas la lageton Achray, sur kiu surnaĝas duondroninta blanka virinformo. Ĉu ĝi estas ia ondfraŭlino, ia lagvirino, kiu tro dancis dum la lasta nokto, kaj kiu ebriiĝita de la roso, trinkita el la floraj kalikoj, senprudente ekdormis sur la supro de l' lago? Bedaŭrinde ne! ĝi estas la rebrilo de nubo, kiu antaŭsciigas novan pluvegon.

Meze de parko aperas la belega Trossachs' Hotel'o, kiun la vojo preterlasas dekstre, kaj kie oni ŝatus pasigi kelkajn semajnojn pro la nedirebla dolĉeco de l' pejzaĝo, kaj direktante sin al la monto Ben Venue oni enŝipiĝas en la vaporŝipeton, kiu traveturas la lagon Katrin' (Loch Kathrine).

Multaj poetoj kantis la belecon de la skotaj lagoj. La imago nek erarigis ilin nek tro grandigis ilian entuziasmegon. Tiuj romantikaj pejzaĝoj estas priskribitaj de Walter Scott en « the Lady of the Lake », « Waverley » kaj « Rob Roy ». Kompreneble mi ne kuraĝos denove priskribi ilin post la fame konata aŭtoro. Mi nur povas rediri ĉi tie la mildan impreson, kiujn ili lasis en niaj animoj, kiam niaj rigardoj vagadis de la supro de la ĉirkaŭaj montoj ĝis la verda akvo de l' lago, haltante unu momenton sur la faskoj de arboj kaj dolĉe glitante sur la palruĝaj erikejoj.

La ŝipo haltas en Stronachloch, kaj ni resupreniras la benkĉarojn por celi Inversnaid, kie oni denove enŝipiĝas sur la lago Lomond, la plej belega el la skotaj lagoj. Malgraŭ la pluvo neniam ĉesanta, ni povas admiri la multnombrajn aspektojn de la bordoj de ĉi tiu lago, ĝiajn fruktoportajn kamparojn kaj sovaĝajn ŝtonegojn, ĝiajn krutajn insulojn, de kiuj deflugas blankaj mevoj, kaj verdajn herbejojn, kie sin paŝtas cervoj, ĝiajn insularojn kovritajn de densaj arbaroj, kaj altajn nudajn montegojn, sur kies malsupro oni ekvidas belajn modernajn kastelojn. La lago, tre mallarĝa apud Inversnaid, vastiĝas post la insularo. Balloch, kie ni supreniros la vagonaron al Glasgow estas lokita ĉe la ekstremaĵo de golfeto, kies akvo pli malprofunda kovriĝas per klinitaj grizaj kanoj. Je la sunmalleviĝo, la nuboj disiĝas, kaj antaŭ ol foriri ni povas ĵeti lastan rigardon al la bela lago, kies ĉarmaj bordoj perdiĝas en la malluma noktigo.

GLASGOW. — La akcepto de la esperantistaj ekskursanoj en Glasgow estis tiel kora tiel solena, kiel en Edinburgo; kaj, kun tre ĝentila afableco, la Urbestro venis persone viziti nin en Aleksandra Hotelo, — la oficiala sidejo de la Glasgova Esperantista Grupo — Lia Urbestra Moŝto prezidis la vespermanĝon, dum kiu ni gustumis diversajn skotajn nacimanĝojn.

La toaston de la « lord Provost » respondis D^{ro} Cunningham, S^o Scott, la sindonema prezidanto de la Glasgova Grupo, kaj S^o Warden. Poste sub la prezido de lia Urbestra Moŝto okazis la oficiala akcepto de la ekskurs-anoj ĉe la esperantista grupo, en kiu, antaŭ la naciaj deligitoj jam parolintaj en Edinburgo, Baronino de Ménil, je la nomo de la francaj virinoj, sendis fratan saluton al la Skotinoj. Fine D^{ro} Leische, je la nomo de la Germanoj, invitis la ĉeestantaron al la kvara kongreso en Germanujo.

La kunveno estis tute ĉarma. Inter la diversaj paroladetoj S^o Mac Geoch kantis esperante kelkajn ariojn. F. Puĵula sprite rakontis la mirindan aventuron de fiŝo, kiu, kutiminta vivi ekster la akvo, iam dronis, kiam li sin ĵetis en la maron por revidi sian *fiŝinon*! La bona komponiciisto Mabon kantis sian « Gajan Migranton », verkitan laŭ la versoj de nia Majstro Zamenhof. S^o Page plene sukcesis per siaj komikaj kantetoj, kaj la festo finiĝis per la ĥore kantita himno « Espero ».

La morgaŭan tagon post la ekskurso en Rothsay, pri kiu oni poste raportos, okazis la vizito en Glasgow, la plej homplena urbo de Skotlando, la unua post Londono en Britujo, kiun la komerco kun la Nova Mondo rapidege pligrandigis, post kiam per la Unuiĝa Trakto la skotaj havenoj povis ĝui la samajn rajtojn, kiel la anglaj havenoj. Tiam Glasgow estis urbeto konsistanta el kvar stratetoj. Hodiaŭ ĝi enhavas pli ol naŭcent mil loĝantojn. La tempo iom mankis al ni por plene viziti tiun grandegan urbon. La malnova katedralo datumas de 1192. Dum la Protestanta Reformo la glasgovanoj kontraŭstaris ĝian detruon, ĉar ili estis fleregaj pri ĝia antikveco kaj beleco. La disciploj de Knox ne kuraĝis preterpasi tiun malpermeson.

ROTHSAY. — Inter la plej ŝatindaj promenadoj en la cirkaŭaĵoj de Glasgow oni rimarkas la belan insulon Bute (Bjut), kies ĉefurbo Rothsay (Rotse) estas tre ĉarma banurbo vizitadata de la malsanuloj, kiujn altiras la pura aero kaj la dolĉa klimato. Ĝin ni vizitis kun niaj zorgplenaj kaj sindonemaj kondukantoj, S^o Page kaj Warden, kies nelacigebla afableco ebenigis ĉiujn malfacilaĵojn.

Frumatena vagonaro alkondukas nin ĝis Gourock, kie granda vaporŝipo atendas, la ekskursantojn. La marveturo sur la Firth of Clyde (enfluejo de la Klajd) estas tute rava, kaj komforta. Orĥestro sur la ferdeko ludas valsojn, skotajn ariojn, eĉ himnon « Espero ». La verda flago flirtas vigle ĉe la antaŭa parto de l' ŝipo. Ni do estas en vera Vaganta Esperantujo : oni dancas valsojn kaj skotajn dancojn, per kiuj niaj edinburgaj kaj glaskovaj amikoj elmontras tiom da gracieco, kiom da eleganteco. Oni senlace rigardadas la fjordojn, profundajn kiel lagoj, la insularojn, la marbordajn urbojn la movplenajn havenojn la malproksimajn nudajn montarojn, kies deklivoj dolĉe kliniĝas al la sudo, kaj je la okcidento la marajn ebenaĵojn, kvietajn kaj bluajn, super kiuj la mevoj kaprice flugadas.

Baldaŭ meze de la kurbo de larĝa golfo aperas la urbo Rothsay, tute blanka inter la verdaĵoj. Tiu vidaĵo estas ĉarma. Sinjorino Craik, skota poetino, glorigis ĝin en belaj versoj, kiujn kantas niaj amikoj

laŭ la traduko de Ernest G. Smith kun la muziko de Alfred Scott Gatty :

Estas bela golfo matene,
Pli bela sunaltiĝe
Sed plej bela, kiam falis sun'
Kaj ruĝas sun' levige....

La urbestro de Rothsay staras sur la kajo por akcepti nin, kaj tre afable, post reciproka saluto, kondukas la Esperantistojn sur la supron de monteto, de kiu oni povas admiri la beletan urbeton kaj precipe la golfaron kun la insularoj dissemitaj sur ĝi.

Post la tagmanĝo ni vizitas rapide la ruinojn de malnova kastelo, fondita en 1098 de Magnus Barefoot, reĝo de Norvegujo; ĉi tiu loko ofte fariĝis batalejo inter la Skotoj kaj la Norvegoj. Tie oni rimarkigas ruinojn de antikva ŝtuparo la « Bluidy Stair » (la Sanga ŝtuparo), sur kiu mortis filino de skota reĝo, rifuzinta edziĝon kun unu el la nordaj mortigintoj de sia patro.

Sed la ŝipo atendas, ĉar ni devas rondiri la insulon en mallarĝa kanalo, kies bordoj estas beletaj.

Por ĉarmi la marveturon oni organizas konkurson celantan traduki esperante la elparoladon de unu el la havenoj, en kiu haltas la ŝipo. Tiu nomo estas *Tigh-na-Bruaich*. Post longa diskutado de la ĵurintaro, kiu konsistas el S^{oj} Cunningham, Warden kaj Page, la unua premio estas dividita inter Baronino de Mênil kaj Fraŭlino Fanny Bonnet, kiuj skribis « Te na Bruahĉ » la plej ĝusta elparolado de tiu malfacila nomo. Intertempe oni ludas spritajn ludojn, kiuj pasigas la tempon. Nia tuta aro konsistanta el homoj, kiuj antaŭ kelkaj tagoj tute ne konis unu la alian faras nun « en konsento unu grandan rondon familian ». Tiuj kelkaj tagoj pasigitaj fervoje kaj ŝipe tutkore unuigis tiujn Francojn, Skotojn, Anglojn, Svisojn, Germanojn kaj Hispanojn, en unu nacio. Oni nur parolas Esperanton, eĉ inter samlandanoj. Nur la samfamilianoj uzas inter si la patran lingvon. Tiuj esperantistaj babiladoj multfoje surprizigis la aliajn vojaĝantojn, kiuj petis sciigojn pri Esperanto. La nelacigebla propagandisto Jules Borel profitis la okazon por varbi du Germanojn ŝipveturantajn kun ni, kaj kiujn mirigis la tute sama elparolado de la Esperantistoj. Tio ĉi estas la plej bona pruvo de la efektivegebleco de Esperantujo, kaj de la utileco de la esperantistaj ekskursoj.

Sed la ŝipo, post la rondiro cirkaŭ la insulo de Bute, haltas en Helensburg, de kie, trapasante Dumbarton, la romantikan « Balclutha » de la osianaj poemoj, kaj kies kastelo, staranta sur la supro de monteto, enhavas medievajn kaj romanajn konstruaĵojn, la vagonaro revenigas nin en Glasgow.

La lasta vespermanĝo de la ekskurso okazas en la granda halo de Aleksandra Hotelo, prezidata de S^o Miller la unua *alderman* (urbestra helpanto) kaj de S^o Scott, la afabla prezidanto de la loka grupo. Post la toasto oni atingas la stacidomon, kaj ĝis Edinburgo kun niaj bonegaj skotaj geamikoj, oni interŝanĝas kunfratajn sentojn, kaj formante rondan ĉenon oni kantas la malnovan « Auld Langsyne » (Estintaj tagoj), kies

rekantajon ĉiuj ĥore rediras. Jen estas tiu rekantaĵo, kiu ŝajnas esti verkita de vera Esperantisto :

Feliĉan tempon la malnovan
Ne forgesu ni;
Ni kune trinku tason ravan
Al fratharmoni¹.

Ĝi resumas la impreson de ĉiuj dum tiu ĉarma vojaĝo kaj longtempe, antaŭ ekdormi, lulitaj de la vagonara ritmo sur la reloj, ni ripetadas la dolĉan muzikon, mildan kiel la lunradio sur la nebulega spegulo de la grandaj lagoj.

FÉLICIE DE MÉNIL.

VI

LASTA EĤO

Ni jam povas juĝi la belegajn rezultatojn de nia kongreso.

La oficiala lasta raporto de nia fama Trio sciigas, ke la *ĝusta* nombro de la gekongresanoj, kiuj *efektive* estis en Cambridge, estas 1315, kaj la nombroj de la diversaj nacioj tre malmulte diferencas de tiuj, kiujn ni publikigis en la n° 14 de *La Revuo*. La bilanco de la kalkulo pri la financa flanko estas ĝojiga, ĉar ĝi montras, ke la kongreso lasas *profiton* da 3 000 spesmiloj (7 500 fr.) Jen mirinda finiĝo de tiu eksterordinara kongreso; kaj, sen ia dubo, ni ŝuldas tiun neatenditan prosperon al la admirinda ordemeco kaj organizemeco de nia kara amiko H. B. Mudie. Neniam la Esperantistaro povos lin tro laŭdi pro lia sindonema kapableco! Tiuj 3 000 spesmiloj estos dividitaj egalparte inter la Brita Esperantista Asocio, la Centra Oficejo por kompensi la antaŭan perdon, kaj la kongresa kaso.

La efiko de nia manifestacio sur Grandan Britujon estas neimagebla, kaj la angla propagando ricevis antaŭenpuŝon, kiun eĉ la plej optimistoj ne povis antaŭsupozi.

Inter aliaj mi citos la gravan aliĝon al nia afero de Lia Moŝto Duko de Connaught kaj la fakton, ke Prof° Mayor el la Cambridge'a Universitato sendis al ĉiuj britaj lernejoj cirkuleran leteron, en kiu li, profesoro de latina literaturo, rekomendas al ĉiuj la unuan lernadon de Esperanto, kiel plej bonan fundamenton por la akiro de aliaj lingvoj!

Fine el letero de nia amiko Edmond Privat, ni ekscias, ke li nun faras en Cambridge tri fojojn en semajno, kurson de Esperanto, kiun solene malfermis la « *du Mayor* » : Urbestro Staces (Mayor de la urbo) kaj profesoro Mayor, kiu en tiu okazo faris belegan paroladon.

Kaj nun al Germanujo!

Tie jam komenciĝis la batalo kaj... la sukceso, ĉar en Septembro, dank' al la agemeco da niaj samideanoj Prof° Förster, el Berlino, kaj Gaston Moch, Esperanto estis oficiale akceptita en la Kongreso de l' Pacifistoj, kiu okazis en München.

CARLO BOURLET.

1. Tradukis A. Motteau.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUE » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Gazetoj. — Ni kore kaj kunfrate salutas la novajn gazetojn ĵus aperintajn, kies unuajn numerojn ni ricevis :

The Esperanto Instructor — *La Esperanta instruisto*, monata gazeto eldonita en angla kaj esperanta lingvoj de *Guilbert Pitman*, 85, Fleet Street, London E. C.; jare : en Anglujo, 1 s., 6 p.; eksterlande 1 Sm. —

Laboro, esperanta monata bulteno de « Tutmonda Labora Societo » eldonita de *Paul Blaise*, 4, rue Bourg-Tibourg, Paris; jare : Fr. 3, Sm. 1,18. —

Filipina Esperantisto, organ of the Philippines Esperanto Association, monata gazeto en angla kaj esperanta lingvoj, ĉe *Hartigan, Rohde and Gutienes*, P. O. Box 326, Manila, jare : P. 1,50, Sm. ?. —

Verda Stelo, organo de centra meksika esperantista societo, eldonita de *D^o A. Vargas* 3a del Relox n° 12, Mexico; jare : \$ 1, Sm. 2,05. —

La Stelo de l' Oriento, eldonata de la « Esperanto Society of India », ĉe la societo, Pretoria street n° 1, Calcutta, jare : Sm. ?. —

Reaperis :

Idealo, monata organo de Sicilia Federacio Esperanta. Direktoro : *D^o Vitangelo Nalli*, Corso Catalafimi, 495, Palermo; jare : Italujo, Fr. 2; eksterlando, Fr. 3, Sm. 2,18. —

Angla lingvo sen profesoro. Esperanta kolekto de *La Revuo*; unuakta komedio de *TRISTAN BERNARD*; el la franca lingvo tradukita de *GASTON MOCH*; Librejo *Hachette kaj K^o*. 36-VIII-paĝa; prezo : Fr. 1. —

« Angla lingvo sen profesoro »

estas komedieto jam bone konata de niaj parizaj samideanoj. Ĝi estas ludita la 13 de Aprilo sur la scenejo ĉe Centra Officejo. Ĝia sukceso, ŝajnas, bone pravas la taŭgecon de tiu ĉi komedio eĉ en esperanta traduko. En la komenco tiu ĉi verketo de *Tristan Bernard* estis ludata en duaranga pariza teatro, sed dank' al sia originala humoro kaj grandaj scenaj ecoj, ĝi post nelonga tempo transmigris en la « Francan Komedion », kie ĝi ĝuas sukceson. En sia antaŭparolo la tradukinto konsilas ŝanĝi la tekston anglan, kiu okupas preskaŭ la kvinonon de la komedio, en la lingvon de l' lando, kie ĝi estos ludota. Ĉu tiuj ŝanĝoj ne malbonigos la ĝeneralan impreson de l' komedieto, ni ne povas antaŭvidi, sed ŝajnas al ni, ke la komedieto estas tiel sprita kaj humorplena, ke ĝi indas esti provita en tiu ĉi direkto. La bonega esperanta teksto de *G. Moch* certigas jam al ĝi grandan parton de la sukceso. Cetere, eĉ se oni ne intencas ĝin ludi, oni havos tre grandan plezuron ĝin legante, ĉar maloftaj estas en nia literaturo la tiel gajaj kaj bonhumoraj pecoj.

Du mirindaĵoj (deux merveilles). *Le mont Saint-Michel et l'Esperanto*. Chemins de fer de l'ouest. Esperantigis *E. GALARD*, 1 vol. 32-paĝa; prezo : Fr. 0,50. —

Bonan kaj facile efektivegeblan imitindan ideon havis nia samideano *E. Galard*, la prezidanto de l' Esperantista Grupo Angers'a, al-kudrinte al la franca ilustrita eldono de la gvidlibreto tra la monto de S^{ia} Mikaelo la esperantan tra-

dukon. Tiamaniere aperis en du lingvoj paralela teksto pri la tre interesa ĉirkaŭaĵo en la nordokcidenta angulo de Francujo. La libreto enhavas detalan priskribon kaj historieton de la monto de Sta Mikaelo, unu el la plej antikvaj franclandaj memoraĵoj. La franca teksto posedas grandan nombron da belaj ilustraĵoj, laŭ la antikvaj gravuraĵoj, kaj da planoj kaj desegnaĵoj de E. Corroyer. La eldono estas tre malmultekosta, kaj al ĉiuj, kiuj deziras viziti la monton de Sta Mikaelo aŭ havi ĝian priskribon, ni rekomendas ĝin akiri.

La Rompantoj (kvin monologoj) originale verkitaj de FREDERIKO PUJULA-VALJES. 1 vol. 33-paĝa. Esperanto-kolekto de *La Revuo*. Librejo *Hachette kaj K^o*; prezo : Fr. 1. —

« La Rompantoj », tiel nomis la kolekton de siaj originalaj monologoj nia bone konata samideano F. Pujula-Valjes.

« Senhejmulon » kaj « Pipamanton » konas jam multaj diversnacioj kaj precipe francaj samideanoj, kiuj trovis veran plezuron aŭdi la aŭtoron mem. Sed la libro entenas du novajn neeldonitajn monologojn : « Jonglisto », kaj « Fotografisto », kiuj eble estas la plej gajaj kaj ridigaj de la tuta kolekto. Nia kataluna samideano havas neordinaran talenton de monologverkisto. Liaj monologoj, preskaŭ ĉiuj, estas originalaj kaj karakterizaj. Ili ne prezentas nur simplan kolekton de spritaĵoj : ĉiu el ili

enhavas en si la plenan karakterizon de diversaj individuoj. Tiu ĉi kapableco, ekkapti kaj pentri parole la individuajn ecojn de diversaj tipoj, donas al liaj monologoj veran artistan valoron. Pujula-Valjes havas ankoraŭ unu grandan econ : lia stilo estas simpla kaj bona.

Ni esperas, ke la aŭtoro de « La Rompantoj » daŭrigos sian sukcesan laboron en nia originala literaturo kaj aperigos sian talenton en novaj verkoj.

Al niaj esperantaj monologistoj ni varme rekomendas la kolekton de Pujula-Valjes.

Antaŭ ĉiu monologo troviĝas la fotografiaĵo de la aŭtoro mem en la rolo de monologa heroo. Tiuj belegaj fotografiaĵoj estas verko de nia konata samideano Ch. Vérax.

La virineto de maro, de ANDERSEN, tradukita de D^{ro} L. L. ZAMENHOF, ilustrita de HILDA MAY BRODIE; 42-paĝa. Paris, Librejo *Hachette kaj K^o*; prezo : fr. 1,50. —

« La virineto de maro » unu el niaj klasikaj verketoj aperis nun en tute nova eldono. F^{ino} H. M. Brodie ilustris ĝin per ses belegaj artistaj skizoj prezentantaj kelkajn interesajn momentojn el la bela fabelo de Andersen. Mi ne estas bedaŭrinde pentristo por precize taksi la artistan valoron de tiuj ĉi ilustraĵoj, sed kiel diletanto mi povas nur diri, ke ili estas belegaj kaj mirinde konformaj al la enhavo de l' fabeleto. Por infanoj ĝi estas neanstataŭebla verketo.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA PSALMARO

(El la Biblio.)

Antaŭparolo de la tradukinto.

Jam antaŭ longe mi intencis kaj promesis traduki la Psalmaron; nun, sub la influo de la deziroj, kiujn mi aŭdis kelkajn fojojn dum la Kembriĝa kongreso, mi decidis komenci la tradukadon. La personoj religiaj volu pardoni min, ke mi — ne pastro kaj ne specialisto en aferoj religiaj — entreprenis fari la tradukon de verko religia; sed mi povas min senkulpigi per tio, ke mi tradukas la Psalmaron ne kiel verkon religian, sed kiel gravegan verkon de la homara literaturo. Por celoj pure religiaj eble pli aŭ malpli frue aperos alia traduko, farita de ekleziuloj-specialistoj. Sed se la komitato, elektita en la Biblia sekcio de la Kembriĝa kongreso, trovos, ke mia traduko ne enhavas gravajn erarojn, tiam mia traduko korektita laŭ la montroj de la Biblia sekcio, povos kompreneble servi ankaŭ por celoj pure religiaj.

Mi faras la tradukon kiel eble plej zorge, havante antaŭ miaj okuloj krom la hebrea originalo ankaŭ kelkajn naciajn tradukojn. Mi antaŭvidas, ke kelkaj legantoj plendos, ke multajn lokojn en mia traduko de la Psalmoj ili ne komprenas. Tial mi atentigas ilin, ke, se ili volas legi ion « tre facile kompreneblan », ili ne legu la Psalmojn. Mi donas nur tradukon, sed ne komentarion, kaj mi ne povas permesi al mi arbitre ŝanĝi la tekston.

L. L. ZAMENHOF.

PSALMO I.

1. — Feliĉa estas la homo, kiu ne iras laŭ konsilo de malpiuloj, nek staras sur vojo de pekuloj, nek sidas en kunsido de blasfemantoj,

2. — sed li nur havas deziron por la leĝo de Dio, kaj pri Lia leĝo li pensas tage kaj nokte.

3. — Kaj li estos kiel arbo, plantita apud akvaj torentoj, donanta sian frukton en sia tempo, kaj kies folio ne velkas; kaj en ĉio, kion li faras, li sukcesos.

4. — Ne tiel estas la malpiuloj, sed ili estas kiel grenventumaĵo, kiun disblovas la vento.

5. — Tial ne staros fortike la malpiuloj ĉe la juĝo kaj la pekuloj en societo de piuloj :

6. — ĉar Dio konas la vojon de piuloj kaj la vojo de malpiuloj pereos.

PSALMO II.

1. — Kial tumultas popoloj, kaj gentoj pripensas vanaĵon?

2. — Leviĝas reĝoj de la tero, kaj eminentuloj konsiliĝas kune kontraŭ Dio kaj kontraŭ Lia sanktoleito :

3. — « Ni disŝiru iliajn ligilojn, kaj ni deĵetu de ni iliajn ŝnurojn! »

4. — La loĝanta en la ĉielo ridos, Dio mokos ilin.

5. — Tiam Li parolos al ili en sia kolero, kaj per Sia furiozo Li ilin ektimigos :

6. — « Mi starigis ja Mian reĝon super Ciono, Mia sankta monto. »

7. — Mi raportos pri la decido : Dio diris al mi : « vi estas Mia filo, hodiaŭ Mi vin naskis.

8. — Petu Min, kaj Mi donos al vi popolojn por heredo kaj por posedo limojn de tero.

9. — Vi disbatos ilin per fera sceptro, kiel potan vazon vi ilin dispecigos. »

10. — Kaj nun, reĝoj, prudentiĝu ; instruiĝu, juĝistoj de la tero!

11. — Servu al Dio kun timo, kaj ĝoju kun tremo.

12. — Kisu la filon, ke Li ne koleru, kaj vi ne pereu sur la vojo, ĉar baldaŭ ekbrulos Lia kolero. Feliĉaj estas ĉiuj, kiuj fidas Lin.

PSALMO III.

1. — *Psalmo de Davido, kiam li forkuris de sia filo Absalomo.*

2. — Dio, kiel multaj estas miaj premantoj multaj leviĝis kontraŭ mi!

3. — Multaj diras pri mia animo : ne ekzistas por ĝi savo de Dio.
— Sela. ¹

4. — Sed Vi, Dio, estas ŝildo por mi, mia honoro kaj levanto de mia kapo.

5. — Per mia voĉo mi vokas al Dio, kaj Li respondas al mi de Sia sankta monto. — Sela.

6. — Mi kuŝiĝas kaj endormiĝas, kaj mi vekigigas, ĉar Dio min subtenas.

7. — Mi ne timas multajn milojn da homoj, kiuj estas ĉirkaŭ mi.

8. — Leviĝu, Dio, helpu min, mia Sinjoro, ĉar Vi frapis al ĉiuj miaj malamikoj la vangojn, la dentojn de la malpiuloj Vi frakasis.

9. — Ĉe Dio estas la helpo; super Via popolo estas Via beno.
— Sela.

PSALMO IV.

1. — *Al la ĥorestro. Por kordaj instrumentoj. Psalmoj de Davido.*

2. — Kiam mi vokas, respondu al mi, justa mia Dio! En premo Vi liberigas min, — korfavoru min kaj aŭskultu mian preĝon.

3. — Homidoj, ĝis kiam mia honoro estos malhonorata? ĝis kiam vi amos vantajn kaj celos malveron? — Sela.

4. — Sciu do, ke Dio apartigis piulon por Si; Dio aŭdas, kiam mi vokas al Li.

5. — Tremu kaj ne peku; meditu en viaj koroj, sur viaj kuŝejoj, kaj estu fortikanimaj. — Sela.

6. — Oferdonu oferojn piajn, kaj fidu Dion.

7. — Multaj diras : kiu montros al ni bonon? direktu sur nin la lumon de Via vizaĝo, ho Dio!

8. — Vi metis ĝojon en mian koron, dum ilia greno kaj vino plimultiĝis.

9. — Pace mi kuŝiĝas kaj tuj endormiĝas, ĉar Vi sola, ho Dio, loĝigas min en sendanĝereco.

1. Skribinte al D^{ro} Zamenhof por demandi pri sciigoj koncernantaj la hebreaĵajn vortojn ne tradukitajn en la *Psalmaro*, de li ni ricevis tiun respondon : « Por la Psalmoj mi povas diri al vi la sekvantajn klarigojn : la vortoj estas specialaj tiutempaj muzikaj esprimoj, kies preciza senco al mi nun ne estas konata. » Tamen por sciigi al niaj legantoj la diversajn sencojn de tiuj esprimoj, ni esploris la ekzegezajn Leksikonojn, kaj por ĉiu hebrea vorto ni donos la diversajn sencojn de la ekzegezistoj. Tiam oni komprenos, kial D^{ro} Zamenhof ne povis traduki tiajn vortojn.

Selah signifas silento dum la kantado. Laŭ aliaj ĝi signifas ankoraŭ ŝango de nuna tono en tono malsama. Kelkaj ankaŭ diras, ke ĝi signifas plilaŭtigon de la voĉoj dum la kantado. — N. d. l. R.

PSALMO V.

1. — *Al la ĥorestro. Por blovaj instrumentoj. Psalmo de Davido.*
2. — Miajn vortojn aŭskultu, ho Dio, trapenetru miajn pensojn.
3. — Aŭdu la voĉon de mia krio, mia reĝo kaj Dio, ĉar al Vi, Dio, mi preĝos.
4. — Dio, matene Vi aŭdas mian voĉon, matene mi starigas antaŭ Vi kaj mi atendas.
5. — Ĉar Vi ne estas tia Dio, kiu amas malpiaĵon; malbonulo ne teniĝos ĉe Vi.
6. — Fanfaronistoj ne staros antaŭ Vi; Vi malamas ĉiujn, kiuj faras malbonon.
7. — Vi pereigas tiujn, kiuj parolas malveron; sangavidan kaj malican Dio abomenas.
8. — Kaj mi, pro Via granda favoro, eniros en Vian domon, mi kliniĝos en Via sankta templo kun respekto al Vi.
9. — Dio, gvidu min laŭ Via justeco, pro miaj malamikoj ebenigu antaŭ mi Vian vojon.
10. — Ĉar ne ekzistas vero en ilia buŝo, en ilia interno estas malĉasto, malfermita tombo estas ilia gorĝo, per sia lango ili hipokritas.
11. — Montru ilian kulpon, Dio, ke ili falu per siaj intencoj; pro iliaj multaj krimoj ĵetu ilin malsupren, ĉar ili ribelis kontraŭ Vi.
12. — Kaj ekĝojos ĉiuj, kiuj fidis Vin; ili eterne estos gajaj, kaj Vi ilin favoros; kaj triumfos pri Vi tiuj, kiuj amas Vian nomon.
13. — Ĉar Vi, Dio, benas piulon; kiel per ŝildo Vi ĉirkaŭdefendas lin per favoro.

PSALMO VI.

1. — *Al la ĥorestro. Por kordaj instrumentoj, por okkorda. Psalmo de Davido.*
2. — Dio, ne en Via kolero montru miajn kulpojn, kaj ne en Via furiozo punu min.
3. — Korfavoru min, Dio, ĉar mi senfortiĝis; ho, sanigu min, Dio, ĉar ekstremitas miaj ostoj.
4. — Kaj mia animo forte ekstremitas; kaj Vi, Dio, ĝis kiam?
5. — Returnu Vin, Dio, savu mian animon, helpu min pro Via favorkoreco.

6. — Ĉar en la morto ne ekzistas memoro pri Vi; sub la tero, kiu gloros Vin?

7. — Mi laciĝis de mia ĝemado, ĉiun nokton mi priverŝas mian liton, per miaj larmoj mi malsekigas mian kuŝejon.

8. — Sekiĝis de malĝojo mia vizaĝo, maljuniĝis de ĉiuj miaj premantoj.

9. — Foriĝu de mi, ĉiuj, kiuj faras malbonon, ĉar aŭdis Dio la voĉon de mia ploro.

10. — Aŭdis Dio mian peton. Dio akceptos mian preĝon.

11. — Hontigitaj kaj tre teruritaj estos ĉiuj miaj malamikoj, ili forturniĝos kaj tuj estos hontigitaj.

PSALMO VII.

1. — *Senkulpiĝo de Davido, kiun li kantis al Dio pri Ĥuŝ la Benjaminido.*

2. — Sinjoro, mia Dio, Vin mi fidas; helpu min kontraŭ ĉiuj miaj persekutantoj kaj savu min,

3. — por ke oni ne elŝiru, kiel leono, mian animon; oni turmentas, kaj neniu savas.

4. — Sinjoro, mia Dio! se mi tion ĉi faris, se ekzistas maljusteco en miaj manoj,

5. — se al mia amiko mi pagis per malbono kaj mi difektis tiun, kiu premis min senkulpe:

6. — tiam malamiko persekutu mian animon, li atingu kaj enpremu mian vivon en la teron, kaj mian honoron li metu en la polvon. — Sela.

7. — Stariĝu, Dio, en Via kolero, leviĝu super la furiozon de miaj premantoj, kaj vekigu por mi, Vi, kiu ordonis fari juĝon.

8. — Kaj amaso da popoloj vin ĉirkaŭos, kaj super ili reiru supren.

9. — Dio juĝas popolojn. Juĝu min, Dio, laŭ mia justeco, kaj laŭ mia pieco.

10. — Finigu la malboneco de malpiuloj, kaj Vi subtenu justulon, Vi, kiu esploras korojn kaj internaĵojn, justa Dio!

11. — Mia ŝildo estas ĉe Dio, kiu helpas piajn korojn.

12. — Dio estas juĝanto justa kaj Dio minacanta ĉiutage.

13. — Se oni ne reĝustiĝas, Li akriĝas Sian glavon, streĉas Sian pafarkon kaj direktas ĝin.

14. — Kaj Li pretigas por ĝi mortigilojn, Siajn sagojn Li faras bruligaj.

15. — Jen tiu gravediĝis malbonon, portis en si malicon kaj naskis mensogon.

16. — Li fosis kavon kaj profundigis ĝin, kaj li falis en la kavon, kiun li pretigis.

17. — Lia malico refalos sur lian kapon, kaj sur lian verton falos lia krimo.

18. — Mi gloros Dion pro Lia justeco kaj kantos la nomon de Dio la Plej alta.

PSALMO VIII.

1. — *Al la ĥorestro. Por la instrumento « gitito¹ ». Psalmo de Davido.*

2. — Dio, nia Sinjoro, kiel majesta estas Via nomo sur la tuta tero! Vi levis Vian gloron super la ĉielon.

3. — Per la buŝo de junaj infanoj kaj suĉinfanoj Vi fondiĝ al Vi potencon kontraŭ Viaj malamikoj, por ekstermi malamikon kaj vengemulon.

4. — Kiam mi rigardas Vian ĉielon, la faron de Viaj fingroj, la lunon kaj la stelojn, kiujn Vi estigis :

5. — kio estas homo, ke Vi lin memoras, kio estas homido, ke Vi pensas pri li?

6. — Vi malaltigis lin malmulte antaŭ Dio, per honoro kaj bel-eco Vi lin kronis.

7. — Vi faris lin reganto super la faritaĵoj de Viaj manoj, ĉion Vi metis sub liajn piedojn,

8. — ŝafojn kaj bovojn ĉiujn kaj ankaŭ la sovaĝajn bestojn,

9. — la birdojn de la ĉielo kaj la fiŝojn de la maro, ĉion, kio iras la vojojn de la maroj.

10. — Dio, nia Sinjoro, kiel majesta estas Via nomo sur la tuta tero!

PSALMO IX.

1. — *Al la ĥorestro. Por « mut-labeno² ». Psalmo de Davido.*

2. — Mi gloros Vin, Dio, per mia tuta koro, mi rakontos ĉiujn Viajn mirindaĵojn.

1. *Haggith* verŝajne speco de harpo. Aliaj ankaŭ diras : ĥoro konsistanta el virinoj de la urbo Geth. — N. d. la R.

2. *Muth-labben* : eble la instrumento *nebal*, *nabal*, *nabe*, speco de liuto. Kelkaj opinias, ke ĝi estas la nomo de muzika tono. — N. d. l. R.

3. — Mi ĝojos kaj triumfos pro Vi, mi kantos Vian nomon, Vi Plejalta,

4. — kiam miaj malamikoj turniĝos malantaŭen, falos kaj pereos antaŭ Vi.

5. — Ĉar Vi faris por mi juĝon kaj plenumon de leĝo, Vi sidiĝis sur la trono, Vi justa juĝanto.

6. — Vi indignis kontraŭ la popoloj, Vi pereigis malpiulojn, ilian nomon Vi ekstermis por ĉiam kaj eterne.

7. — La malamikoj malaperis, ruinigis por ĉiam; iliajn urbojn Vi renversis, la memoro pri ili pereis kune kun ili.

8. — Sed Dio restas eterne, Li pretigis sian tronon por juĝo.

9. — Kaj Li juĝos la mondon kun justeco, Li plenumos leĝojn inter la popoloj kun senpartieco.

10. — Kaj Dio estos rifuĝo por la premato, rifuĝo en la tempo de mizero.

11. — Kaj esperos al Vi tiuj, kiuj konas Vian nomon, ĉar Vi ne forlasas tiujn, kiuj serĉas Vin, Dio.

12. — Kantu al Dio, kiu loĝas sur Ciono, rakontu inter la popoloj Liajn farojn.

13. — Ĉar venĝante por la sango, Li memoras pri ili, Li ne forgesas la krion de malfeliĉuloj.

14. — Estu favora al mi, Dio, vidu, kion mi suferas de miaj malamikoj, Vi, kiu suprenlevas min el la pordegoj de la morto,

15. — por ke mi rakontu Vian tutan gloron en la pordegoj de la filino de Ciono kaj mi ĝoju pro Via helpo.

16. — Eniĝis la popoloj en la kavon, kiun ili elfosis; en la reton, kiun ili metis, enkaptiĝis ilia piedo.

17. — Oni ekkonas Dion laŭ la juĝo, kiun Li faris; per la faroj de siaj manoj estas kaptita la malpiulo. — Higajon¹. Sela.

18. — La malbonuloj reiru en la inferon, ĉiuj popoloj, kiuj forgesas Dion.

19. — Ĉar ne por ĉiam malriĉulo estos forgesita, kaj la espero de mizeruloj ne pereos por eterne.

20. — Leviĝu, Dio, ke homoj ne tro fortiĝu, la popoloj estu juĝataj antaŭ Via vizaĝo.

21. — Metu, Dio, timon sur ilin, la popoloj sciu, ke ili estas homoj. — Sela.

1. *Higgajon*. Oni ne konsentas pri la senco de tiu vorto. Unuj komprenas, ke ĝi signifas « meditado », aliaj milda ludado de la instrumentoj. — N. d. l. R.

PSALMO X.

1. — Kial, ho Dio, Vi staras malproksime, Vi kaŝas Vin en la tempo de la mizero?

2. — Pro la malhumileco de malbonulo suferas malriĉulo; ĉi tiu kaptiĝas per artifikoj, kiujn tiu elpensis.

3. — Ĉar malbonulo fanfaronas pri la kapricoj de sia animo, aprobas rabanton, malŝatas Dion.

4. — Malpiulo en sia malhumileco ne esploras; en ĉiuj liaj pensoj Dio ne ekzistas.

5. — Li ĉiam iras forte laŭ siaj vojoj; Viaj juĝoj estas tro alte super li; ĉiujn siajn malamikojn li forspitas.

6. — Li diris en sia koro : mi ne ŝanceliĝos, de generacio al generacio neniam estos al mi malbone.

7. — Lia buŝo estas plena de insulto, trompo kaj malico, sub lia lango estas suferigo kaj malvero.

8. — Inside li sidas en la kortoj, kaŝite li mortigas senkulpulon, liaj okuloj spionas malriĉulon.

9. — Li sidas inside en kaŝita loko, kiel leono en la kaverno; li insidas, por kapti malriĉulon, kaj li kaptas malriĉulon, tirante lin en sian reton.

10. — Li insidas, alpremiĝas, kaj la malriĉulo falas en liajn fortajn ungegojn.

11. — Li diras en sia koro : Dio forgesis, Li kovris sian vizaĝon, Li neniam vidos.

12. — Leviĝu, ho, Sinjoro; Dio, levu Vian manon, ne forgesu mizerulojn.

13. — Por kio malpiulo malŝatas Dion kaj diras en sia koro, ke Vi ne postulos respondon?

14. — Vi vidas ja, ĉar mizerojn kaj suferojn Vi rigardas, por redoni laŭ Via forto. Al Vi fordonas sin malriĉulo, por orfo Vi estas helpanto.

15. — Rompu la brakon de malpiulo kaj malbonulo, por ke eĉ serĉante lian malbonon, oni ĝin ne trovu.

16. — Dio estas reĝo por eterne kaj ĉiam, pereos la idolistoj de lia tero.

17. — Deziron de humiluloj Vi aŭdas, Dio, Vi fortigas ilian koron, Vi atentigas Vian orelon,

18. — por doni juĝon al orfo kaj premato, por ke oni ĉesu peli homon de la tero.

PSALMO XI.

1. — *Al la ĥorestro. De Davido.* Dion mi fidas. Kial vi diras al mia animo : flugu kiel birdo sur vian monton ?

2. — Ĉar jen la malbonuloj streĉis pafarkon, almetis sagon sian al la tendeno, por pafi en mallumo kontraŭ la honestajn korojn,

3. — Ĉar la fundamentojn ili detruis, — kion povas fari la justulo ?

4. — Dio estas en Sia sankta templo; la trono de Dio estas en la ĉielo; Liaj okuloj vidas, Liaj palpebroj esploras la homidojn.

5. — Dio provas justulon, sed malpiulon kaj perfortemulon Lia animo malamas.

6. — Sur la malpiulojn Li pluvigos brulantajn karbojn, fajron kaj sulfuron; brula vento estos kaliko, destinita por ili.

7. — Ĉar Dio estas justa, Li amas justecon; piulo vidos Lian vizaĝon.

PSALMO XII.

1. — *Al la ĥorestro. Por okkorda instrumento. Psalmo de Davido.*

2. — Helpu, ho Dio, ĉar malaperis piuloj kaj maloftiĝis fideluloj inter la homidoj.

3. — Malveron ili parolas unuj al aliaj, vortojn flatajn el koro hipokrita.

4. — Dio ekstermu ĉiun flatan buŝon kaj langon fanfaronantan,

5. — tiujn, kiuj diras : per nia lango ni venkos, nia buŝo estas kun ni; kiu estas sinjoro super ni?

6. — Ĉar prematoj estas ruinigataj kaj malfeliĉuloj ĝemas, tial nun Mi Min levos, diras Dio, Mi donos helpon al tiuj, kiuj sopiras pri ĝi.

7. — La paroloj de Dio estas paroloj puraj, arĝento, purigita en tera fandujo kaj sepfoje refandita.

8. — Vi, Dio, konservos ilin, Vi gardos nin kontraŭ tiu generacio por eterne.

9. — Ĉirkaŭe aperas multe da malpiuloj, kiam malnobleco altiĝas inter la homidoj.

PSALMO XIII.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido.*

2. — Ĝis kiam, ho Dio, Vi tute forgesos pri mi? ĝis kiam Vi kaŝos Vian vizaĝon antaŭ mi?

3. — Ĝis kiam mi havos zorgojn en mia animo kaj sopirojn en mia koro ĉiutage? ĝis kiam mia malamiko estos supre super mi?

4. — Rigardu kaj aŭdu min, Sinjoro, mia Dio, lumigu miajn okulojn, ke mi ne ekdormu per morto.

5. — Ke ne diru mia malamiko : mi lin venkis; ke ne ĝoju miaj premantoj, se mi falos.

6. — Kaj mi esperas al Via favorkoreco, mia koro ĝojas pro Via helpo; mi kantos al Dio, ĉar Li faris al mi bonon.

PSALMO XIV.

1. — *Al la ĥorestro. De Davido.* La sensaĝulo diris en sia koro : Dio ne ekzistas. Ili sentaŭgigis, ili fariĝis abomenindaj pro siaj faroj, ekzistas neniuj, kiu faras bonon.

2. — Dio ekrigardis el la ĉielo al la homidoj, por vidi, ĉu ekzistas prudentulo, kiu serĉas Dion.

3. — Ĉiuj devojiĝis, ĉiuj malĉastiĝis; ekzistas neniuj, faranta bonon, ne ekzistas eĉ unu.

4. — Ĉu ne prudentiĝos ĉiuj, kiuj faras malbonon, kiuj mangas mian popolon, kiel oni mangas panon, kaj al Dio ili sin ne turnas?

5. — Tie ili forte ektimis, ĉar Dio estas en la generacio de la justuloj.

6. — Vi malhonoris la konsilon de malriĉulo, sed Dio lin favoras.

7. — Kiu donos el Ciono helpon al Izraelo? Kiam Dio revenigos sian malliberigitan popolon, tiam ekĝojos Jakobo kaj Izraelo gaj-iĝos.

PSALMO XV.

1. — *Psalmo de Davido.* Dio, kiu povas loĝi en Via tendo? kiu povas restadi sur Via sankta monto?

2. — Tiu, kiu vivas honeste, agas juste kaj parolas veron el sia koro;

3. — kiu ne kalumnias per sia lango, ne faras malbonon al sia kunulo kaj ne ĵetas malhonoron sur sian proksimulon;

4. — kiu abomenas malnoblulon kaj estimas la respektantojn de Dio, kiuj faris juron malprofite por si kaj ĝin ne rompas;

5. — kiu sian monon ne donas procentege kaj subaĉetaĵajn donacojn kontraŭ senkulpulo ne akceptas. Kiu tiel agas, neniam falos.

PSALMO XVI.

1. — *Miktamo*¹ de *David*o. Gardu min, Dio, ĉar mi esperas al Vi.
2. — Mi diris al Dio : Vi estas mia sinjoro, mi ne havas alian bonon krom-Vi,
3. — Al la sanktuloj, kiuj estas sur la tero, kaj al la majestuloj iras mia tuta deziro.
4. — Multiĝos la malĝojoj de tiuj, kiuj sekvis alian; mi ne verŝos iliajn sangajn oferverŝojn kaj ne metos iliajn nomojn en mian buŝon.
5. — Dio estas mia sorta parto kaj kaliko, Vi subtenas mian sorton.
6. — Loto agrabla trafis min, ĉarma estas mia heredo.
7. — Mi gloras Dion, kiu konsilas min; eĉ en la nokto instruas min mia internaĵo.
8. — Ĉiam mi vidas Dion antaŭ mi; Li estas eĉ mia dekstra mano, mi ne falos.
9. — Tial ĝojas mia koro, raviĝas mia animo, eĉ mia karno ripozas senzorge.
10. — Ĉar Vi ne lasos mian animon al la infero, Vi ne permesos, ke Via sanktulo forputru.
11. — Vi konigos al mi la vojon de la vivo, multe da ĝojoj estas antaŭ Vi, ĉarmoj estas en Via dekstra mano eterne.

PSALMO XVII.

1. — *Preĝo* de *David*o. Aŭdu, justa Dio, atentu mian krion, donu orelon al mia preĝo el ne malsincera buŝo.
2. — De Vi venos mia juĝo, Viaj okuloj rigardos la veremecon.
3. — Vi esploras mian koron, ekzamenas ĝin en la nokto, travivas min, kaj Vi trovas nenion, kion mi intencus, sed kio ne volus eliri el mia buŝo.
4. — Pri homaj faroj, konforme al la vortoj el Via buŝo, mi gardis min de vojoj kontraŭlegaj.

1. *Miktam* havas la sencon de « gravurita sur kolono per oraj literoj ». Tio povus signifi « belega kanto » inda esti oregravurita. Ĝi havas ankaŭ sencon de *mistero*, t. e. kanto, kies sencon oni ne povas kompreni. — N. d. l. R.

5. — Fiksu miajn piedojn al Viaj piedaj postsignoj, por ke miaj paŝoj ne ŝanceliĝu.

6. — Mi vokas al Vi, ĉar Vi respondos al mi, Dio; klinu al mi Vian orelon kaj aŭdu mian parolon.

7. — Montru Vian mirindan favorkorecon, Vi, kiu per Via dekstra mano helpas la fidantojn kontraŭ la atakantoj.

8. — Gardu min kiel la globon de la okulo, per la ombro de Viajflugiloj kaŝu min

9. — de la malbonuloj, kiuj atakas min, de la malbonuloj, kiuj ĉirkaŭe insidas kontraŭ mia animo.

10. — Sian koron ili fermis, per sia buŝo ili parolas fiere.

11. — Kien ni iras, ili nin ĉirkaŭas, siajn okulojn ili direktas, por ĵeti nin sur la teron.

12. — Ili similas leonon, kiu avidas akiron, kaj leonidon, kiu sidas en kaŝita loko.

13. — Leviĝu Dio, antaŭvenu kaj renversu lin, savu mian animon kontraŭ la malbonulo per Via glavo,

14. — kontraŭ la homoj, ho Dio, per Via mano, kontraŭ la homoj de tiu ĉi mondo, kiuj havas sian parton en la nuna vivo, kaj kies ventron Vi plenigis per Viaj trezoroj, ke iliaj filoj estos sataj kaj ili lasos restaĵon por siaj infanoj.

15. — Kaj mi en picco rigardos Vian vizaĝon, vekigante mi satigis per Via bildo.

El la originalo tradukis

(*Daŭrigota.*)

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

SOLECO

« Amo, Amo, Amo, » li skribis per la montra fingro sur la nebulo de l' vitro; kaj sub ĉiu litero elfluis guto, kiu glitis kiel larmo, ĝis la kadro.

Kaj mil ideoj trairis lian cerbon kvazaŭ songo!... Amo!... Lipoj malsekaj kaj sangbatantaj, brustoj ŝvelantaj pro ridoj, bluaj okuloj karese rigardantaj, rozkoloraj estontaĵoj, estantaĵoj vaporaj kaj malpezaj kiel najtingalaj kantoj!... Amo!... Mano eliranta tra la dornoj de l' rozujoj ombrigantaj vian vojon; mano, kiu prenas la vian, kaj ĝin premas, kaj miksas sian sangon elfluigitan de la dornoj al sango elfluigita el via mano de la ŝtonoj, kiujn vi deklinigis de via vojo!... Amo! Amo! Amo!...

La tri vortoj estis jam malaperintaj; la vitro renebuliĝis, kaj la pentristo sidanta en sia apogseĝo apud la fenestro, kun la brakoj pendantaj trans la kubutapogiloj kaj la kapo klinita malantaŭen, repasis sian vivon antaŭ si je grandaj saltoj, jen antaŭen, jen posten, jen miksan te epizodojn, interligante nomojn, plektante en sia cerbo anekdotojn, datojn, lokojn, scenojn, kiuj amasiĝis iuj kontraŭ la aliaj, sin puŝante, sin elpelante reciproke, kun-igante, fariĝante grandega kastelo, kiu fine ruiniĝis, lasante lian animon kovritan de ruinaĵoj..., kaj tiam lia fantazio denove rekonstruadis....

La pentristo levis la kapon kaj atente aŭskultis al la pordo. Ŝajnis al li, ke iu supreniras la ŝtuparon. Sed estis iluzio : la plej profunda mallaŭto regadis tie.

Tiam li promenigis sian rigardon tra la pentristejo. Sur la ombraj muroj, la pliklaraj makuloj de kadroj kaj afiŝoj elmontriĝis; tie, ĉe la fundo, la stablo, sur kiu la antaŭan tagon li metis sian kitelon, starigis sian profilon kiel minacanta fantomo; kiel ĉerko, en kiu kuŝis la paperaro de skizoj kaj desegnoj, la antikva kesto el ĉizita ligno ripozis en la ĉiama angulo, apud la sofo, kun siaj muslinaj kusenoj tiom da fojoj subtenintaj iliajn revemajn kapojn, kun sia ursa felo etendiĝanta antaŭ ĝi ĝis la mezo de la ĉambro, kie la sovaĝa buŝego de la besto oscedegis kvazaŭ satigita de la pajlo

pleniganta ĝian kapon; sur la muro kontraŭa al la fenestro, la lumo eniranta de la strato, projekciis lian propran ombron, gigantan, teruran, rapidege moviĝantan flanke flanken ĉe la plej malgranda el liaj moyoj.... Tra la vitroj, rigardante eksteren, li vidis la najbaran fenestron alkroĉitan sur la ardeza tegmento, rigardantan la straton, ne timantan la kapturnojn de la altaĵoj, kronitan de ĝiaj malplenaj florpotoj, tiam senigita de la kaĝo, kie tage saltema kaj bedaŭrema birdo salutis dum iliaj flugoj la paserojn, kiuj malĝentilaj eĉ ne indus ĝin rigardi....

De tempo al tempo, interne, io krakis, ĉu lignaĵo, ĉu tro streĉita tolo. La pentristo sentis salti sian koron, kaj aŭskultis dum momento al la pordo. Escepte tio, la plej absoluta silento regis en la supra etaĝo....

Tre malsame okazis, ne pli ol antaŭ unu monato.... Tapiŝita de floroj estis la planko; floroj kuŝis sur la seĝoj, sur la tabloj, sur la kameno; kaj eĉ la gorgo de la urso estis per ili ŝtopita!... Dudek frankoj da floroj elspezitaj por festi la reamikiĝon de Maŭrico kaj Jonjo!! Eĉ Jako per ili kronis sian frunton por deklami edziĝpoemon verkitan la antaŭan nokton. Ĉiu estis kontenta; la ridoj sin sekvis unu la alian, la kantoj miksiĝis kun la ridoj, la pentristejo tondris, kaj pro l' varmo de la ĝojo, la nun ombraj pentraĵoj fariĝis vivantaj, la figuroj ekmoviĝis, kaj la pejzaĝaj foliaroj ŝajnis balanciĝi pro la vento de la ĉies movado....

Nun, ĉio estis malsame. Ŝi ne ĉeestis. La nokto ombra kaj malvarma rifuĝis en lia laborejo. Ŝi ne ĉeestis! Amo! Amo! Amo!... La tri vortoj trairis lian cerbon unu post la alia, kiel stranga rajd-antaro; ili pasis, kaj repasis, kaj haltis, kaj sin interligis, kaj dancis sur la larĝa placo de lia frunto rondedancon, kaj fine fand-iĝis. Matena nebulo, estis fandata de l' sunleviĝo de alia vorto!

La pentristo skribis sur la nebulo de la vitroj la vorton « Mario »... Mario!... La *m* estis larĝa, longa kiel ponto, kiel la ponto *Saint-Michel*, kiun tiom da fojoj li transpasis ĉirkaŭtenante ŝin; la *a* grasa kaj ronda etendis sian manon al *r* maldikega kaj malaltkreska, kiu lasis sin treni, kiel laca infano de sia nutristino; kaj la *i*, kun sia punkto flankmetita kiel ĉapelo sur petolula kapo, kliniĝis kvazaŭ dirante amvortojn al orelo de la *o*, kiu serioza, trankvila kaj multepeza, atentis indiferentema, kiel atentis tridekjara virino la amajn diraĵojn de junulo... *Mario!* Sub ĉiu litero elfluis guto, kiu glitis kiel larvo ĝis ĝi atingis la kadron...

Li konis ŝin same kiel tiom da aliaj. Ŝin li trovis sur la strato, ŝin li puŝis trans la pordon de sia domo, kaj ŝin li igis sidi, kiel ĉiujn, sur la antikvan ĉizitan keston, dum li boligis du tasojn da teo. Li, tiam, estis diboĉulo. La noktoj maldormante pasigitaj, sekvis sin unu la alian. La malspritaj trajtoj sur la stratoj, kantante kaj kriante kun liaj amikoj, la bruaj eniroj en drinkejojn kaj kafejojn arege, estis ĉiutagaj aferoj.... La malmolaj penikoj estis en sia potu, de polvo kovritaj; la koloriloj ŝtoniĝintaj sur la paletro, fine estis samnuanciĝintaj sub la tavolo da polvo kaj araneaĵoj, kiu ilin kovris. En tiu tempo li sin sentis laca, sen ideoj; indiferentema kaj nesentema por ĉio, la perceptoj glitis sur lia cerbo, kiel gutoj da oleo sur vakstolo. Ĉio estis laŭ li, unutona, ĉio senutila, ĉio helverdkolora — por uzi lian esprimon de impresisto malamanta tian nuancon....

Mario sidis, kiel ĉiuj, sur la antikva kesto el ligno, sed male ol la aliaj la sekvantan tagon Mario ne deiris. Li diris al ŝi : *restu!*, tial ke neĝis, kaj ŝi restis, tial ke tie ŝi sin trovis bone.... Kaj la trian tagon, nek neĝis, nek li diris al ŝi *restu!*, sed tamen Mario restis, tial ke li ankaŭ sin trovis bone, havante ŝin apud si.

Kun Mario, eniris en la pentristejon blovo de nova vivo. La noktaj trajtoj ĉesis; interrompiĝis ankaŭ la brutigantaj ĉeestadoj ĉirkaŭ la kafejaj tabloj; la paletro, gratita, fariĝis hela kaj olea; kaj la penikoj eligis sian barbhavan kapon el la blua porcelana potu....

Dum li laboris, Mario restis en la ĉambro, aŭ legante aŭ aranĝante la vestaĵojn. Iom post iom la diboĉaj amikoj, kiuj venis ilin vidi, kutimiĝis frapi la pordon de tiu trankvilejo kaj kunsidi apud la forno...; kaj tiu krepusko de paco, kiu lumigis la artiston, ŝajnis havi pliajn radiojn por la tutaro mem....

Du monatoj pasis tiamaniere, pasis tri, duono de jaro, tuta jaro fine.... Amo! Amo! Amo!...

... La pentristo levis la kapon, aŭskultis atente al la pordo, kaj poste, kun la rigardo sur la plafonon, rememoris. El la strato, mallaŭtigita pro l' interspaco, suprenvenis la karnavalaj kantoj de la studentaroj, kaj la bruo de generacio sin premanta, venis al li kvazaŭ zumo de abelaro super rozujejo.

Iam ŝi demandis lin :

— Kion ci pensas fari?

— Kion mi pensas fari? — ŝin redemandis li.

— Jes, kion ci pensas fari?

Kaj li ne sciis, kion respondi tuj. Poste penante por koncentrigi siajn pensojn, li klarigis, pro kiaj kaŭzoj li ne povas respondi la demandon. Neniam li faris ĝin al si. Naturo, kun kiu li intime interrilatis, ne lernigis al li, fari ĝin al si. Naturo, kun siaj koloroj, siaj movoj, siaj ŝanĝoj, siaj elmontroj, ne demandas pri l'estonteco, sed ĝi nur *agas*.

Nenion ŝi komprenis el ĉio ĉi. Ŝi restis silenta en angulo, kaj post paŭzo longa diris :

— Mi venis alporti al vi pacon, honeston, dezirojn por labori. Vi kreskos, altiĝos, kaj tiam nenio plu mi estos por vi. Kiel suĉita oranĝo doninta ĉion, kion ĝi povis, eĉ mia nomo estos ĵetita al la balaaĵejo kunportata de ĉiu homo en sia cerbo....

Tiam estis li, kiu ne komprenis.

Tamen, de post ĉio ĉi, monato estis pasinta. La afero ŝajnis forgesita.... Ho! ne vane naskiĝas ideo en virina kapeto!!

... Ne, tio ne estas ebla; ŝi revenos — li pensis. — Ne, ne estas eble, ke tuta tiu paco, ke tuta tiu amo al laboro kaj al vivo, kiun ŝi alportis, povus malaperi forportita de ŝi mem. Ŝi ne havas tian rajton, kaj ŝi tion bone scias. Ŝi tion instinkte komprenas, kaj ŝi revenos. La du tagoj pasigitaj de ŝi malproksime, estas pli ol sufiĉaj por vidigi al ŝi la veron. Ŝi mem ne rajtas mortigi sian estantecon pro ridinda priokupo pri estonteco....

Jen ŝi supreniras!... Tiun fojon, ja, tio estas ŝi.... Estas ŝiaj paŝoj; ilin li konas bone...; ŝi suprenvenas malrapide, kvazaŭ ŝi timus, kvazaŭ ŝi ne kuraĝus, kiel kateto, rompinta objekton en la salono, revenas al la jupo de l' mastrino.... Jes; li atendas, ĝis kiam ŝi pordfrapos, kaj, ne malfermante, li devigos ŝin alfrapi du fojojn,... tri fojojn. Kaj li ne volos kisi. Li lasos pasi du tagoj, ne kisante ŝin, kaj tri tagoj, nederante al ŝi ian karesan vorton....

La pentristo kortuŝita aŭskultadis al la pordo....

Eble, anstataŭ ol montri seriozan mienon, estus pli bone akcepti ŝin kun indiferenteco.... « Kiel?... Ci? Mi kredis, ke ci neniam plu venus!... Nu, mi jam kutimiĝis al la ideo, ke ci neniam revenos! »

Jes, tio estus la plej bona : ŝajnigi indiferentecon.

Dum la paŝoj proksimiĝis, la koro de l' knabo batis pli kaj pli forte. Kaj pasis momento, kaj alia momento..., kaj neniu alfrapis la pordon!

La pentristo ekstaris; malrapide li proksimiĝis al pordo, aŭskultis tra la fendoj, kaj larĝe malfermis, eliranta al la ŝtuparo.... Neniu! — estis iluzio! La ŝtuparo estis malluma, mallumega. Li proksimiĝis

al la balustrado kaj rigardis malsupren. Mallumo, terura mallumo!
Ŝajnis al li, ke el la fundo de tiu ŝakto eliras voĉoj alvokantaj lin....

Li reeniris terurita, fermis la pordon, eksidis sur la apogseĝon kaj ploris.

Sur la nebulo de la vitroj li faris strekojn per la fingroj....
Nenia nomo formiĝis; kaj laca, ebria pro dormemo, li apogis la kapon sur la vitron kaj ekdormis.

Malsupre, tra la strato, junularo pasis, enaeren ĵetante rekantaĵon :

Ho, la la!
Se venas mian ĉambron,
Ho, la la!
Vi ne enuos, ja!

FREDERIKO PUJULA-VALJES'.

LA NERIPROĈEBLAJ JUĜISTOJ

DE

ANATOLE FRANCE

Mi vidis, — diris Johano Marteau [Marlo], — neriproĉeblajn juĝistojn. Ĝi estis sur pentraĵo. Mi estis transirinta en Belgujon por eviti scivolan juĝiston, kiu pretendis, ke mi konspiris kun anarhiistoj. Mi ne konis miajn kunkulpulojn, kaj miaj kunkulpuloj ne konis min. Tio ne estis malfacilaĵo por tiu juĝisto. Nenio lin embarasis, Nenio lin instruis, kaj li enketis senĉese. Lia manio ŝajnis al mi timeginda. Mi transmigris al Belgujo kaj haltis en Antverpeno, kie mi trovis oficon de spicista komizo. Iun dimanĉon, mi vidis du neriproĉeblajn juĝistojn sur pentraĵo de Mabuse, en la muzeo. Ili apartenas al ne pluekzistanta speco. Mi volas diri, ke ili estas migraj juĝistoj, kiuj vojiras laŭ la troteto de siaj ĉevaletoj. Piedirantaj armitoj, portante lancojn kaj halebardojn, ilin eskortas. Tiuj du juĝistoj, longharaj kaj barabaj, portas, same kiel la reĝoj de la malnovaj Flandraj Bibliojoj, strangan kaj belegan kapveston, kiu similas egale al noktokufo kaj al diademo. Iliaj roboj el orŝtofo estas tute florbreditaj. La malnova majstro sukcesis doni al ili gravan, kvietan kaj dolĉan mienon. Iliaj ĉevaloj estas tutsame dolĉaj kaj kvietaj. Tamen, tiuj juĝistoj havas nek la saman karakteron, nek la saman doktrinon. Tio vidiĝas tuj. Unu tenas en la mano paperon kaj montras per la fingro la tekston. La alia, kun la maldekstra mano ĉe l' antaŭarkajo de la selo, levas la dekstran kun pli da bonvolo, ol da aŭtoritato. Ŝajnas, kvazaŭ li tenus nepalpeblan pulvoron, inter la dika fingro kaj la montra. Kaj tiu gesto de lia zorgema mano signifas singardeman kaj subtilan penson. Ambaŭ estas neriproĉeblaj, sed, videble, la unua atentis la literon, la dua la spiriton. Apogante min sur la balustrado, kiu apartigas ilin de la publiko, mi aŭskultis ilin parolantajn. La unua juĝisto diris :

— Mi staras ĉe la skribito. La unuan leĝon oni skribis sur la ŝtonon, por signi, ke ĝi daŭros tiel longe, kiel la mondo.

La alia juĝisto respondis :

— Ĉiu skribita leĝo estas jam superaĝa. Ĉar la mano de l' skribisto estas malrapida, dum la spirito de la homoj estas rapida, kaj ilia sorto, moviĝema.

Kaj ambaŭ bonaj maljunuloj daŭrigis sian sentencan interparoladon :

UNUA JUĜISTO. — La leĝo estas firma.

DUA JUĜISTO. — Neniamomente la leĝo estas fiksita.

UNUA JUĜISTO. — Devenante de Dio, ĝi estas nmovebla.

DUA JUĜISTO. — Natura produkto de la societa vivo, ĝi dependas de la moviĝemaj kondiĉoj de tiu vivo.

UNUA JUĜISTO. — Ĝi estas la volo de Dio, kiu ne ŝanĝiĝas.*

DUA JUĜISTO. — Ĝi estas la volo de la homoj, kiuj ŝanĝiĝas senĉese.

UNUA JUĜISTO. — Ĝi ekzistis antaŭ la homo kaj lin superas.

DUA JUĜISTO. — Ĝi estas homdevena, senpotenca kiel li, kaj kiel li plibonigebla.

UNUA JUĜISTO. — Juĝisto, malfermu cian libron, kaj tion legu, kio estas skribita. Ĉar estas Dio, kiu diktis ĝin al tiuj, kiuj kredis al li : *Sic locutus est patribus nostris, Abraham et semini ejus in sacula*¹.

DUA JUĜISTO. — Tio, kion skribis la mortinto, estos forstrekata de la vivantoj; se ne, la volo de la ne plu ekzistantoj sin trudus al la ankoraŭ ekzistantoj, kaj la mortintoj estus vivuloj, kaj la vivuloj estus la mortintoj.

UNUA JUĜISTO. — Al la leĝoj diktitaj de la mortintoj devas obei la vivuloj. Vivuloj kaj mortintoj estas samtempuloj antaŭ Dio. Moiso kaj Ciro, Cezaro, Justiniano kaj la imperiestro de Germanujo regas nin ankoraŭ. Ĉar ni estas iliaj samtempuloj antaŭ la Eternulo.

DUA JUĜISTO. — La vivuloj devas ricevi siajn leĝojn de la vivuloj. Zoroastro kaj Numo Pompilio ne valoras tiom, por instrui nin pri permesaĵo kaj malpermesaĵo, kiom la ŝuflikisto apud Sankta Gudulo².

UNUA JUĜISTO. — La unuaj leĝoj estas konigitaj al ni de la senfina Saĝo. Ju pli proksima al tiu fonto, des pli bona estas leĝo.

DUA JUĜISTO. — Ĉu vi ne vidas, ke ĉiutage oni faras novajn

1. Tiel li parolis al niaj prapatroj, al Abraham kaj al liaj idoj dum la jarcentoj.

2. Brusela katedralo.

leĝojn, kaj ke la Konstitucioj kaj Kodoj diferencas laŭ la tempoj kaj landoj?

UNUA JUĜISTO. — La novaj leĝoj devenas el la malnovaj. Ili estas la junaj branĉoj de l' sama arbo, nutrataj de l' sama suko.

DUA JUĜISTO. — La maljuna arbo de la leĝo distilas maldolĉan sukron. Senĉese oni atakas ĝin per la hakilo.

UNUA JUĜISTO. — La juĝisto ne estas komisiita esplori, ĉu la leĝoj estas justaj, ĉar ili estas ja necese tiaj. Lia tasko estas nur ilin apliki juste.

DUA JUĜISTO. — Ni devas esplori, ĉu la leĝo, kiun ni aplikas, estas justa aŭ maljusta, ĉar, se ni ekkonis ĝin maljusta, ni povas meti iom da moderigo en ĝia apliko, al kiu ni estas devigitaj.

UNUA JUĜISTO. — Kritiko al la leĝoj ne estas kunigebla kun la respekto, kiun ni ŝuldas al ili.

DUA JUĜISTO. — Se ni ne vidas iliajn severegecojn, kiel ni povos ilin plidolĉigi?

UNUA JUĜISTO. — Ni estas juĝistoj, ne leĝdonantoj, nek filozofoj.

DUA JUĜISTO. — Ni estas homoj.

UNUA JUĜISTO. — Homo ne povas juĝi la homojn. Juĝisto, sidante, forlasas sian homecon. Li diiĝas, kaj sentas plu nek ĝojon, nek doloron.

DUA JUĜISTO. — Juĝo, ne eldirata simpatie, estas la plej kruela maljustaĵo.

UNUA JUĜISTO. — La juĝo estas perfekta, kiam ĝi estas laŭlitera.

DUA JUĜISTO. — Kiam ĝi ne estas laŭspirita, la juĝo estas absurda.

UNUA JUĜISTO. — La principo de la leĝoj estas dia, kaj la konsekvencoj devenantaj de ĝi, eĉ la plej malgravaj, estas diaj. Sed, eĉ se la leĝo ne estus tute diodevena, se ĝi estus homdevena, oni devus apliki ĝin laŭlitere. Ĉar la litero estas fiksita, dum la spirito ŝanceliĝas.

DUA JUĜISTO. — La leĝo estas tute homdevena, kaj ĝi naskiĝis malsaĝa kaj kruela, dum la malfortaj komencoj de la homa prudento. Sed, eĉ se ĝi havus dian esencon, oni devus sekvi ĝian spiriton, ne ĝian literon, ĉar la litero estas malviva, dum la spirito vivas.

Tiel parolinte, ambaŭ neriproĉeblaj juĝistoj ekpiediris, kaj sin direktis kun sia sekvantaro al la Tribunalo, kie ili estis atendataj por doni al ĉiu, kion li meritas. Iliaj ĉevaloj, ligitaj ĉe fosto sub

granda ulmo, interkonversaciis. La ĉevalo de l' unua juĝisto parolis unue.

— Kiam la mondo, — li diris, — apartenos al la ĉevaloj (kaj ĝi certe estos iam ilia, ĉar la ĉevalo estas evidente la lasta fino kaj fina celo de la kreado), kiam la mondo apartenos al la ĉevaloj, kaj kiam ni estos liberaj agi laŭ nia plaĉo, ni vivos sub leĝoj, simile al homoj, kaj ni faros al ni la plezuron enkarcerigi, pendigi, kaj radeturmentegi niajn similulojn. Ni estos moralaj estaĵoj. Tio vidiĝos pro la malliberejoj, pendigejoj kaj eĉafodoj, kiuj staros en niaj urboj. Ekzistos ĉevalaj leĝdonantoj. Kion ci opinias pri tio, Ruĝulo?

Ruĝulo, kiu estis la kvarpiedulo de l' dua juĝisto, respondis, ke la ĉevalo estas la reĝo de l' kreitaro, kaj ke li certe esperas, ke lia regado alvenos pli-malpli frue.

— Blankulo, — li aldonis, — kiam ni estos konstruintaj urbojn, estos necese, kiel ci diris, organizi la urban policon. Mi deziras, ke tiutempe la leĝoj de la ĉevaloj estu ĉevalemaj, mi volas diri favoraj al la ĉevaloj, kaj por la ĉevala bono.

— Kiel ci komprenas tion, Ruĝulo? — demandis Blankulo.

— Mi komprenas ĝin, kiel decas. Mi postulas, ke la leĝoj garantiu al ĉiu lian parton de aveno kaj lian lokon en la ĉevalejo; kaj ke al ĉiu estu permesate ami laŭ lia plaĉo, dum la sezono. Ĉar estas tempo por ĉio. Mi volas, fine, ke la ĉevalaj leĝoj estu naturkonformaj.

— Mi esperas, — respondis Blankulo, — ke niaj leĝdonantoj pensos pli alte ol ci, Ruĝulo. Ili faros leĝojn sub la inspiro de la ĉiela ĉevalo, kiu kreis ĉiujn ĉevalojn. Li estas superege bona, ĉar li estas ja superege potenca. La potenco kaj la boneco estas liaj atributoj. Li destinis siajn kreitaĵojn por toleri la enbuŝaĵon, tiri la kolbridon, senti la spronon, kaj mortaĉi sub la battoj. Ci parolas pri amo, kamarado: li volis, ke multaj inter ni estu kastritaj. Tia estas lia ordo. La leĝoj devos konservi tiun adorindan ordon.

— Sed, amiko, — demandis Ruĝulo, — ĉu ci estas vere certa, ke tiuj malbonoj devenas de la ĉiela ĉevalo, kiu nin kreis, kaj ne sole de la homo, lia malsupera kreitaĵo?

— La homoj estas la ministroj kaj anĝeloj de la ĉiela ĉevalo, respondis Blankulo. Lia volo estas memvidebla en ĉio, kio okazas. Ĝi estas bona. Ĉar li deziras malbonon al ni, do la malbono estas bono. Estas do necese, ke la leĝo, por esti bona, faru al ni malbonon. Kaj en la ĉevala imperio, ni estos trudataj kaj premegataj ĉiamaniere, per ediktoj, juĝoj, dekretoj, sentencoj kaj ordonaroj, por esti agrablaj al la ĉiela ĉevalo.

— Kredinde, Ruĝulo, — aldonis Blankulo, — kredinde ci havas kapon de sovaĝa azeno, ĉar ci ne komprenas, ke la ĉevalo estas metita en la mondon por suferi; ke, se li ne suferas, li turnas la dorson al sia fincelo; kaj ke la ĉiela ĉevalo sin deturnas de la ĉevaloj feliĉaj.

El franca lingvo tradukis

GASTON MOCH.

DOLĈECO

Dolĉeco tia
El koro via
Al mi odoras,
Ke mi ĝin sentas
Kaj varme spiras
Ĉe brusto via.

Dolĉeco tia
En koro via
Purege lumas,
Ke min heligas
Kaj sunplenigas
Okulo via.

Dolĉeco kia
De l' koro via!
Senlima forto,
Senĉesa fonto
De mia vivo,
Feliĉo dia!

RENÉ DESBAYS.

ORO KAJ ŜTALO

DE

PUŜKIN

Ĉio-mia! diris oro;
Ĉio-mia! diris ŝtal'.
Mi aĉetos! diris oro;
Kaj mi prenos! diris ŝtal'.

El rusa lingvo tradukis

ROMANO FRENKEL.

EL « TAGIĜO »

DE

KRASINSKI

Ĉu memoras vi lazuron
Super Alpoj pendigitan,
Super laga bordo muron
De ŝtonegoj la granitan?

Tie celas al ĉielo
Pintoj en la neĝmantelo,
Kaj senlime — malproksime
La altaĵoj kun vinbero.
Ĉie rozoj kaj hedero —
Paradizo sur la tero!

Jen serena, lumoplena
Sur la ondoj ĉielstri'.
Sur altaĵo, sur akvaĵo
Unu belo, unu Di'!

Sur la voj' brilanta hele
Naĝas mia la boato.
Kiel bone, kiel bele
Sur safira akva glato!

Ŝtonaj pintoj jen izolaj
Aperetas post la ondo...
Kaj ni kune, kaj ni solaj —
Kiel ĉarma tuta mondo!

En la lumo, en la helo
Naĝas pluen la boato.
Ho, ne songas mem anĝelo,
Kion sentas la amato!

Ĉiam pluen lunvizaĝo
Nin kondukas tra la hel',
Daŭru, daŭru nia naĝo
Al lazur' — trankvil' — ĉiel'...

Lagspegulo, montnebulo,
Unu regno, tero, lun'...
Malrapide la realo
Iĝas mond' de l' idealo
El arĝento kaj kristalo...
Revi, revi, revi nun!

KAJUS.

VORTO KAJ IDEO

La franca poeto Boileau (*Bŭalo*) skribis tiun ĉi frazon tre konitan en Francujo : « Kion oni bone konceptas, tio esprimiĝas klare, kaj vortoj por diri ĝin venas facile al la spirito. »

El tio ĉi estas permesite tiri konkludon jenan : al ĉia ideo mal-konfuza, kiun nia spirito konceptas, respondas ia esprimo aŭ vorto ĝusta, kiu elmontras ĝin kun plej dezirebla perfekteco.

« La penso, diris V. Henry ¹, estas interna parolo. Ni parolas nian meditadon, ni parolas niajn malplej konfeseblajn dezirojn, ni parolas la songrevojn de niaj noktoj, kaj malantaŭ niaj fermitaj lipoj okazas seninterrompa monologo... kiu, de l' naskiĝo al la morto malvolviĝas sen halto en la cerbo de ĉiu el ni. »

Do vortoj estas necesaj kaj fatalaj modeliloj de niaj pensoj. Se tiel estas, ĉu vorto kaj ideo ne devas esti ambaŭ de sama amplekso, kaj havi kvazaŭe samajn longon, larĝon kaj dikon? Ĉu vorto ne devas sin ĝuste surmeti, kiel ganto vestas manon?

Tamen la realo kontraŭdiras tiun teorian konkludon. Ne nur verkisto ne renkontas ĉiam la precizan vorton, kiu montrus lian ideon kun plena klareco, sed kiom da fojoj en nia vivo ni ĉeestis aŭ partoprenis en senfinaj diskutadoj, kiuj atingis kontentigan finon nur penege, — kiam ili atingis, — pro manko de interkompreno? Plej ofte en lasta analizo la diskutadoj ŝajnas esti bazitaj nur sur intermalkomprenoj, kiujn bona difino de vortoj detruus tuj, se oni pensus difini. Ĉar diskutante ni donas al ia vorto signifon alian, ol nia kunparolanto; ni aldonas aŭ detranĉas nuancojn, neavertante lin. Reale nia kunparolanto kaj ni parolas tiam preskaŭ diferencajn lingvojn.

Konsekvence, kvankam vorto estas vesto, en kiun ideo sin metas por vidiĝi de la homoj, kvankam penso kaj ĝia esprimo iradas ĉiam en nerompebla asocio, tamen ili ne ĉiam sin tre similas reciproke. Vere estas, ke vorto vestas ideon, sed tiu ĉi vesto trompas nin pri la vestito. Kovrita de vorta vesto jen tro larĝa, jen tro longa, jen

1. V. HENRY *Antinomies linguistiques* (Lingvaj antinomioj).

tro mallarĝa, jen malsufiĉe teganta, la penso aperas ofte al ni en ne vera formo, kaj ofte ankaŭ ni, aŭdantaj aŭ legantaj, sukcesas, nur per spirita penado, koni ĝian realan konturon.

Tiu ĉi bedaŭrinda sed neevitabla manko de proporcieco rezultas el tio, ke la vorto estas esprimilo ne sufiĉe fleksebla. Ja, fizike konsiderata, ĝi estas nur sono malplena de signifo kaj taŭge preta por ĉiuj uzoj, kiujn la spirito intencas; sed, tuj post kiam ĝi fariĝis lingvero, kaj kiam oni uzis ĝin parole kaj donis al ĝi ian signifon, de tiu momento ĝi ĉie kunportas kun si la signifon donitan, kiun la kutimo pli kaj pli firmigas. Ĝi do sin prezentas al ni kun la stampo presita de l' spirito de l' pasinto. Ĝi fariĝis kaj estas kvazaŭ persono kun propra karaktero.

Kiam do, dum la sinsekvado de l' jaroj, ia ideo pli preciziĝas aŭ iomete modifiĝas, ĝia vorto ĝin ne esprimas plu kun ekzakta ĝusteco; kaj, ĉar la ŝanĝoj kaj progresoj de niaj pensoj okazas ĉiam, konsekvenciĝas, ke en ĉiuj epokoj malakordis la vorto, plena de memoraĵo de l' estinto, kaj la ideo, kreitaĵo de l' estanto. Ĉiam interbataladis vorto kaj ideo; ĉiam ankaŭ la spirito klopodis por repacigi ilin kaj por modifi, aliigi la vortojn tiel, ke ili taŭgos por la nova formo de l' ideoj. Kaj en tiu ĉi senĉesa agado kuŝas eble la plej granda kaŭzo de l' evolucio de niaj lingvoj.

Pri ĉi tiu ĉiama reverkado de l' parolo mi intencas liveri kelkajn ekzemplojn.

I

Mi devus komenci per la origino mem de l' parolo. Sed kiu instruos nin pri la unuaj balbutoj de l' homaro en ĝia lulilo? Kiu diros al ni, kiajn ideojn la homa cerbo kunforĝis je la unua fojo?

Verŝajne la unuaj vortoj elpuŝitaj de homaj buŝoj estis tre malmultaj kaj servis por esprimi malprecizajn ideojn; verŝajne ankaŭ ili ludis rolon de plena frazo, de nomo kaj de interjekcio. Same kiel ekzemple infano vidante veni sian patron, diras gaje al la patrino: « Paĉjo! », kio signifas: « Ha! jen paĉjo venas », se ni fidus al S^ro P. Regnault, ni kredus, ke le origina vorto, kiu estus patro kaj patrino de ceteraj, signifus nur « tio ». La cirkonstancoj, la voĉa tono, precipe la gesto plenigis tiun ĉi skizan priskribon de l' impresita sentita ¹.

1. P. REGNAULT, *Origine du langage* (Origino de l' parolo). Tiu ĉi lingvisto diras eĉ, ke la unua vorto sonis *kodanks*; sed tio rezultas el teorioj malmulte aprobitaj kaj, laŭ mia opinio, malmulte aprobindaj.

Kion ajn oni opinias rilate tiun malhelan problemon, niaj primitivaj prapatroj fleksebligis kaj pliriĉigis sian lingvon unue senartan kaj mankoplenan. Por esprime diferencigi siajn ideojn, ili utiligis la diversajn modifojn, kiujn la voĉorganoj trudis al la sonoj, ili plilongigis la vortojn, lutis unujn kun aliaj, forigis ilian kapon aŭ voston, aliigis ilin laŭ mil manieroj.

Eĉ ili donis signifon al la loko de l' vortoj en frazo, al la varioj de l' akcentoj kaj ankaŭ al la silentoj.

Por montri la lingvan valoron de l' akcento, mi bezonas nur memorigi pri la lingvoj de Ekstrem-Oriento. Se la ĥina vorto *tao* povas signifi jen *rabi*, jen *atingi* aŭ *kovri*, aŭ ankoraŭ *standardo*, *tritiko*, *konduki*, *vojo*, sen malklariĝo de la frazo, tio estas precipe ĉar la Ĥinoj kantas ĝin kun diversaj akcentaj moduloj. — Sed Ĥinujo, estas tro malproksima kaj Ĥino tro nekonita de l' plimulto da homoj; revenu ni en Eŭropon. Mi povas diri kun jesiga tono: « Estas muso en la salono », kaj kun demanda tono, neŝanĝante la vortojn: « Estas muso en la salono? » Ĉiuj komprenas ambaŭ frazojn kun iliaj diferencaj nuancoj.

Aliparte, la silentoj mem havas sian signifon; tion ĉi atestas la punktoj aŭ strekoj interrompaj (... , —) el kiuj la verkistoj ofte tiris tre literaturajn efektojn¹. — Kiam Julio Cezaro, mortigata de siaj kontraŭuloj, vidis Bruton frapi lin, li ekkriis malgaje: « Vi ankaŭ, filo mia....! » Li silentis antaŭ la fino de sia frazo; sed lia silento kvazaŭe aŭdiĝis pli signifa, pli riproĉa ol kia ajn voĉa esprimo. Plie, kiu neos la gravecon kaj signifon de l' signoj de l' interpunkcio? Komo, punktokomo, punkto anstataŭas konjunkcion aŭ frazan membron. Sed kio estas interpunkcio, se ne skribo de l' silentoj?

Silento, akcento, voĉaj sonoj, ĉio tio estis la ŝtofo, kiun prilaboris la homa spirito por enformigi sian parolon. Kaj eĉ ĝi bezonis ne nur krei por si novajn vortojn, sed ankaŭ fabriki la tutan gramatikon.

Oni instruis nin Francojn, ke la vortoj dispartiĝas en dek kategorioj nomitaj la dek parolpartoj: nomo, artikolo, adjektivo, pro-

1. Ekzemple, en Eneido, la dio Neptuno minace riproĉas la ventojn, kiuj malkvietegigis la maron:

Tanta ne vos generis tenuit fiducia vestri?
Jam cœlum terramque, meo sine numine, venti,
Miscere et tantas audetis tollere moles!
Quos ego.... Sed motos præstat componere fluctus.

• Ĉu tiel granda fido en via raso havis vin? Jam, ventoj, vi maltimas, sen mia konsento, kunmiksi ĉielon kaj teron kaj levi tiajn masojn (da marakvo)! Vin mi... Sed preferinde estas kvietigi la ondojn. •

nomo, verbo, k. t. p. Kelkaj eble opinius, ke nenia lingvo povas vivi sen tiuj dek kategorioj. Sed ilin trompas iluzio trudita de l' instruado malbone komprenita kaj de l' formo mem de la franca lingvo, ĉar la nunaj elementoj de la gramatiko ne ĉiam ekzistis. Ĉu ni ne vidis ĵus, ke la unua vorto de l' homaro eble estis la montra pronomo « tio »? Por trakti pli certan aferon, oni scias, ke la infinitivo ne havas eble pli ol 4 000 aŭ 5 000 jarojn; la lingvo de l' hindaj *Vedoj* ne posedas veran infinitivon¹. — En la tempo de Homero, t. e. antaŭ dudek-ok jarcentoj ĉirkaŭe, la prepozicio estis eltrovaĵo neantikva, kaj ĝi plenumis la servon de adverbo kaj de prepozicio. La artikolo mankas al latino kaj al multaj aliaj lingvoj eĉ modernaj. Mi diros ankoraŭ plu: la nuna franclingvo, kiun ni parolas nun, ne havas ankoraŭ apartan kaj solan formon por la superlativo....

— Ho! — protestos eble iu. — Kiam mi diras: *Voyez cet arbre, le plus haut de la forêt*², ĉu mi ne esprimas la superlativon per la vortoj *le plus*? Ĉu *le plus* ne estas signo de l' superlativo?

— Vi estas duone prava. Sed en tiu ĉi frazo: *Votre plus beau chapeau a été gâté par la pluie*³, vi intencis esprimi superlativon. Tamen via signo de superlativo, kvazaŭ vaporo, malaperis, kaj vi anstataŭigis ĝin per la signo de komparativo *plus*. Do la esprimo *le plus* ne mastrumas ankoraŭ sur sia tuta teoria bieno. Kaj la malnova franclingvo uzis ĝin malpli ofte ol ni.

II

Kreado de l' gramatiko postulis milojn kaj milojn da jaroj de malrapida laborado senĉesa kaj nekonscia, kaj la lingvistoj notas kun pasia sciamo la sinsekvantajn epokojn, en kiuj la parolo progresadis laŭ precizeco kaj forma perfekteco. Sed, kio plej atentigas nin, estas la historio de l' signifoj, kiujn oni alligis al la vortoj de niaj lingvoj.

Ofte oni demandis sin kiamaniere la homoj donis nomojn al la aĵoj. Iu filozofo, kiu vivis en la komenco de l' deknaŭa centjaro, De Bonald, kredis solvi tiun ĉi problemon jene. Dio, diris li, instruis

1. La infinitivoj de la nunaj lingvoj hindo-eŭropanaj estas antikvaj nomoj abstraktaj. La *Vedoj* uzas abstraktajn nomojn anstataŭ infinitivoj, kaj ili ne estas kvarmiljaraj.

2. T. e.: Vidu tiun arbon, la plej altan en la arbaro. — *Le plus* signifas la plej.

3. T. e.: Via plej bela ĉapelo estas difektita de l' pluvo.

pri la nomoj de l' aĵoj Adamon nian praan patron. Adamo fiksas tiujn nomojn en sia memoro, por povi ripeti ilin poste. Tia estus la origino de l' parolo. Kredeble la opinio de De Bonald sin apogis sur tiu ĉi parto de l' Biblio :

« Eternulo formis el tero ĉiujn bestojn de l' kampoj kaj ĉiujn birdojn de l' ĉieloj; poste Li venigis ilin antaŭ Adamon, por ke li vidu, kiel li nomos ilin, kaj por ke la nomo, kiun Adamo donos al ĉia besto vivanta, estu ĝia nomo. Kaj Adamo donis nomojn al ĉiuj bestoj hejmaj kaj al la birdoj de l' ĉieloj kaj al ĉiuj bestoj de l' kampoj. Sed ne troviĝis helpanto por Adamo, kiu estus simila al li. » (*Genes. 11, 19, 20.*)

Koncerne tiun Biblian tekston, tri rimarkoj tuj sin prezentas. Unue Jehovah ŝajnas tiel okupata serĉi virinon por Adamo, kiel doni al li lecionon de lingvistiko. Due nur la nomoj de l' bestoj estis tiam elparolataj kaj ne ĉiuj vortoj de l' Adama vortaro; post tio Adamo povus diri nek *mano*, nek *kapo*, nek *mi*, nek *Dio*, nek *manĝi*. Fine Adamo estas tiu, kiu nomas, kaj ne Dio, kiu nur aŭskultas Adamon *parolantan*. Konklude, laŭ la teksto mem de Biblio, homo, — ne Dio, — kreis la parolon. Do De Bonald eraris, kaj ni rajtas kuraĝe opinii, ke la nomado de l' aĵoj estis afero nur homa.

III

Se oni rigardas de proksime, oni baldaŭ konvinkiĝas, ke la nomado ne postulas fortajn spiritajn penojn : ĉiu homo estas kapabla tion fari. Efektive vorto ne pretendas filozofie difini per montrado de gento kaj speco aŭ de esenco kaj akcidentoj, tiamaniere, ke la aĵo difinita nepre distingiĝas de ĉia alia. Kontraŭe, — kaj maldomaĝe ! — ĝi kontentiĝas nomi aĵon laŭ unu ajn el ĝiaj ecoj ĉu realaj ĉu supozitaj. Ekzemple oni povus eltrovi post longega esplorado (se oni povus) *nur unu* vorton por nomi la *sunon*, se oni intencus meti en ĝi ĉiujn proprecojn de l' suno. Sed en la maljunaj hindaj himnoj, la suno ricevis ĉirkaŭe dudek nomojn diversajn. Kial do la antikvaj Arjoj, kiuj ne multe filozofis, estis tiel malavaraj pri nomoj? Ho! pro kaŭzo tre simpla. Ili rigardis la sunon ne nur kiel astron, sed ankaŭ kiel estaĵon vivantan, dian, havantan kvalitojn kune fizikajn kaj moralajn. Ili do konsideris jen unu kvaliton, jen alian, kaj ili nomis ĝin per nomoj, kiuj propre signifis, Brilanto, Nutranto, Kreanto, Ĉielmastro, Malavarulo, Bonfaranto, Amiko, k. t. p.

Niaj lingvoj ankaŭ sufiĉas por pruvi per malmankegaj argumentoj, ke la nomoj estis donitaj laŭ procedo nefilozofia, mi diros eĉ infana.

La *kajero*, al kiu oni konfidas siajn intimajn pensojn aŭ la elspezojn de mastrumado, estis origine nur papero dufoje faldita, tiel ke ĝi formis *kvar* foliojn. Ĉar *kajero* estas la franca vorto *cahier*, kiu venas el la vulgarlatingva *quaternum* « kvaropo », kiu mem venas el *quatuor* « kvar ». Do *kajero* signifas « kvaropo ».

La internacia vorto *soldato* signifas « militisto dungita » aŭ pli ĝuste « homo pagita ». Kiam oni diras, ke la franca soldato estas heroo pagita po unu *sou*¹ tage, oni parolas konforme je la vero kaj etimologio, ĉar la verbo vulgarlatingva *solidare* (el kio venas *soldato*) devenas de *solidus* (el kie la franca *sou*). Komence, *solidare* signifis doni unu *solidus*. Sed *solidare* liveris ankaŭ al Esperanto *saldo*, *saldi*. La ŝuldanto, kiu *saldas* sian kalkulon pagas etimologie nur unu *sou*, t. e. kvin centimojn. Ĉu la kreditoro estus kontenta, se li ricevus nur laŭ etimologio?

Pagi iun (itale *pagare*, latine *pacare*) estas « pacigi » lin. Kredeble ĉar ĉia kreditoro minace koleras.

La esperanta vorto *kuŝi* estas monstro rilate etimologion; ĝia patro, la franca *coucher*², estas aktiva, kaj venas el la latina *collocare* « loki ». Do *kuŝi* estis unue « loki ».

Telegrafi estas nur « agi ion koncerne la telegrafon », t. e. koncerne tion, kio « skribas malproksimen ».

Gimnastiki signifas etimologie « agi sen vestoj »³.

La grandegaj *buĝetoj* de l' ŝtatoj, kiujn oni povas enmeti nur... sur papero, estas « monsaketoj », ĉar *buĝeto*, angla *budget*, malnova franca *bougette*, estas « monsaketo ».

Brando (germane *brandwein*, angle *brandy*) estas tio, kio *brulas*.

Albumo (latine *album*) estas origine « blankaĵo », ĉar la antikvaj pontifiko de Romanoj enskribis sur blankaj tabuloj nomitaj *album* la plej gravajn faktojn de l' jaro.

La *bapto*, kiu faras kristanon, signifis unue (greke) « bano » : la fariĝantaj kristanoj sin tute banis en akvo.

La *animo* (latine *anima*) estas la « spirado », en kiu loĝas la vivo.

Apoteko signifas greke « butikoj ».

1. *Sou* : monero valoranta nun kvin centimojn.

2. *Coucher* « meti en horizontala kaj ripoza situacio ». Esperanta *kuŝi* prenis malprave, laŭ mia opinio, formon de franca *coucher* kaj signifon de germana *liegen*, de rusa *ljetat'* « malstari ».

3. *Gimnastiki* : greke γυμνάζεσθαι.

Akuŝi signifis unue « resti sur sia lito, sur kuŝejo ». France ankoraŭ la naskantaj virinoj *accouchent*¹. Oni nomas en Francujo *akuŝistinojn* « sages-femmes », kio iam signifis « klerulinoj ». Ilia antikva franca nomo estis *ventrières* « ventrulinoj ».

Administranto (latina vorto) signifas « servanto », same kiel *ministro* kaj *diakono* (greke); *adjutanto* (latine) signifas « helpanto », *leŭtenanto* (france), « tiu kiu tenas la lokon de iu ».

Adresi — « direktigi al » : ĝi venas el vulgarlatina *addirēctiare*, el kie la franca *adresser*, kiu havas la esperantan signifon.

Adulti (latine *adulterare*) signifas origine « falsi », kaj pli ĝuste « aliigi ».

La *agonio* estis greke « la batalo », kaj ἀγών signifis unue ĉe la Grekoj « kunveno », el verbo ἄγω « puŝi, konduki ».

Alfabeto konsistas nur el la nomoj grekaj de la du literoj A, B, greke *alfa, beta*.

Bieno origine signifis nur « bonaĵo », *mineralo* « minaĵo », *minuto* « malgrandaĵo », *monstro* « admonaĵo », *deficito* « mankaĵo », *poŝto* kaj *posteno* « metaĵo », *raporto* « reportaĵo », *respekto* « rigardo », *anekdoto* « neeldonitaĵo », *aŭfranki* « liberigi », *insulti* « sursalti », *festeno* « festaĵo », *korsaĵo* « bustaĵo », *korseto* « bustaĵeto », *veŝto* « vesto », *viando* « vivigaĵo », *verso* « linio », *prediki* « diri ĉe », *advokato* « viro alvokita », *adiaŭ* « al Dio ! », *butono* « puŝaĵo », *alarmi* « al armilo-igi, kii : al armiloj ! », k. t. p.².

1. *Accouchent* t. e. akuŝigas.

2. *Bieno* : france *bien*, el latina *bene* « bone ». *Mineralo* : vulgarlatine *mineralis*, « kiu estas en mino ». *Minuto* : latine *minuta* « maldika ». *Monstro* : latine *monstrum*, kies etimologio estas « monestrum » el verbo *monere* « admoni », ĉar la monstroj admonis pri la vojoj de l' dioj. *Deficito* : latina verbo *deficit* « ĝi mankas ». *Poŝto* : france *poste*, el latina *posita* « metita ». *Posteno* : germane *posten*, el sama franca *poste*. *Raporto* : france *rapport* el la franca verbo *rapporter* « realporti ». *Respekto* : latine *respectus* « rigardado ». *Anekdoto* : greke ἀνέκδοτον « neeldonita(aĵo) ». *Aŭfranki* : france *affranchir*, t. e. igi *franc* « libera ». *Insulti* : latine *insultare* « salti sur ». *Festeno* : france *festin*, el latina *feŝta* (*dies*), « feŝta tago ». *Korsaĵo* : france *corsage*, el franca *corps*, kiu signifis 1° korpo, 2° parto de l' korpo inter la kolo kaj la koksoj, 3° parto de l' vesto, kiu kovris tiun ĉi parton de l' korpo. *Korseto* : france *corset*, « eta *corps* ». *Veŝto* : germane *weste*, el franca *veste* « jako », el latina *vestis* « vesto ». *Viando* : france *viande*, kies malnova signifo estas « manĝaĵo », el vulgarlatina *vivanda* « vivigaĵoj ». *Verso* : latine *versus* « verso » kaj antaŭe « linio ». *Prediki* : latine *praedicare* « anonci, diri ĉe iu ». *Advokato* : latine *advocatus* « (viro) alvokita (antaŭ juĝejo por helpi partiojn) ». *Adiaŭ* : france *adieu*, komponita el la vortoj *à Dieu* « al Dio ». *Butono* : france *bouton*, el malnova franca verbo *bouter* (*bute*) « puŝi, meti ». *Alarmi* : france *alarmer*, formita el la vortoj *à l'arme* « al la armilo », kaj el la fino verba *er* sensignifa.

IV

Nenio estas do pli malpreciza kaj pli kaprica ol la elekto de l' vortoj. Tamen tiuj vortoj, kiujn mi ĵus kiel ekzemplojn citis, per si mem rilatas kelkajn ecojn posedatajn aŭ poseditajn de l' objektoj. Sed ĉu estas io pli mallogika, ol doni personan nomon al aĵo? Kaj ni vidas ĝin ofte.

Ekzemple la Francoj nomas familiare la faldeblajn cilindro-ĉapelojn *gibus*. Kial? Nur ĉar tia estis la nomo de l' ĉapelisto kiu, ĉirkaŭ la jaro 1834, eltrovis tiun kapveston.

Ĉiuj ni scias, kio estas la *kravatoj*; tamen ĝin konigas nek la formo nek la signifo de ilia nomo, ĉar la franca vorto *cravate* estas nur la nomo de la popolo « Kroato », tia, kia ĝin elparolis la Francoj en la deksepa jarcento. La franca reĝo Louis XIV havis regimenton formitan el kroataj soldatoj, kiun oni nomis *Royal cravate* t. e. reĝa-kravata anstataŭ reĝa-kroata. Tiuj soldatoj vestis, pro malvarmo, sian kolon per blanka tuko, kiun oni ankaŭ nomis *cravate*. Louis XIV kaj liaj korteganoj, imitante ilin, portis baldaŭ multekostajn kravatojn el punto.

Kio estas *pantalono*? Vesto, kiu tegas la malsuprajn membrojn. Sed kial tiu nomo? Ĉar ia rolulo de l' itala komedio, nomita Pantalone havis tiun specon de vesto, dum la ceteraj viroj portis nur pantalonetojn. La itala Pantalone donis al ni sian pantalonon, kaj al la pantalone sian nomon.

La *bajoneto* ricevis sian nomon el la franca urbo *Bayonne*, en kiu ĝi estis eltrovita.

La monato *Aŭgusto* prenis sian nomon el tiu de l' imperiestro Aŭgusto, *Julio* de Julio Cesaro, *Junio* de la diino Junono.

La *hermeno*, france *hermine*, malnovfrance *armin*, signifas Armeno.

Faetono, speco de veturilo, estas nomo de ia mitologia persono.

Bojkoti iun estas konduti kontraŭ li, kiel kontraŭ S^{ro} Boycott. Ĉirkaŭ jaro 1880, angla kapitano nomita James Boycott agis tiel severege kontraŭ la farmistoj metitaj sub lia direktado, ke ili malamegis lin. Tial, post interkonsento, ĉiuj Irlandanoj rifuzis labori por li, rifuzis eĉ aĉeti de li aŭ vendi al li kion ajn, precipe vivrimedojn. Malgraŭ la angla ŝtato, li devis forlasi Irlandon.

La *batisto* estas maldikega teksaĵo el lino, elpensita de *Baptiste Chambray*, kiu vivis en la franca urbo *Cambrai* dum la dek-tria jarcento.

Malplej filozofiaj kaj malplej lingvistikaj motivoj direktis la homojn, kiam ili elektis nomojn. « Puŝita de patriotismo », diras S^{ro} Bréal¹, « ia hemiisto franca, eltrovinte novan metalon, nomis ĝin *galiumo*, el *Gallujo*. Poste ia germana sciencisto, ne malpli patriota, respondis per la *germaniumo*². »

V

Se mi volus, mi povus citi ankoraŭ multajn aliajn vortojn, kaj ĉiam ni rimarkus, kiel malfirma estas la ligilo, kiu kunigas la vorton kun la objekto.

Tamen ni ne eraru pri tio : la malfirmeco ekzistas nur por la lingvistoj, ĉar la parolanto, kiu nomas, intencas distinge montri la objekton. Plie, rapide la homoj forgesas la cirkonstancojn, kiuj igis adopti tiun ĉi nomon prefere ol alian ; baldaŭ la vorto perdas la praan bildon, kiun ĝi kunportis kun si kaj fariĝas nur abstrakta montrilo de l' aĵo.

Ekzemple, kiam la Francoj elparolas la nomon *drapeau* « standardo » kaj eĉ tiun de *drap de lit* « littuko », ili tute ne pensas pri la teksaĵo nomita *drap* « drapo », kiun oni fabrikas per ŝaflano. Tio cetere estas des pli necesa, ke la standardoj kaj la littukoj ne estas nun plu faritaj el drapo.

VI

Kiam ia aĵo ricevis sian nomon, ŝajnus tre nature, se ĝi konservus ĝin ĉiam. Kaj efektive multaj nomoj neniam estis anstataŭigitaj de aliaj dum longa daŭro de jarcentoj. La nomoj de *patro* kaj *frato* aŭdiĝis el la buŝo de homoj jam en epoko tiel malproksima, ke la lingvistoj eĉ ne povas diveni el kiuj elementoj ili estas formitaj. La vortojn *parencoj*, *infanoj*, *ĉielo*, *tero*, *maro*, *manĝi*, *kuri*, *naski*, *morti*, k. t. p. longatempe uzis la antikvaj Romanoj, sub malmulte diferencaj formoj, antaŭ ol ni heredis ilin.

Tamen multaj aliaj vortoj ankaŭ ŝanĝis sian unuan signifon aŭ tute malaperis, cedante sian lokon al pli freŝdataj. La sekvantaj ekzemploj montros tion, kio estas stranga kaj miriga en la sorto de l' vortoj.

1. BRÉAL, *Essai de sémantique* (Provverko pri signifoscienco), pĝ 195.

2. Patriotismo ne estis la sola kaŭzo, pro kiu la eltrovinto de Galiumo elektis tiun vorton. Lia nomo estis *Lecoq de Boisbaudran*, kaj *gallus* estas la latina traduko de la franca vorto *le coq*, *koko*. (N. d. l. R.)

La vorto *onklo* (france *oncle*) nomas en Francujo kaj en kelkaj aliaj landoj la fraton de l' patro, kiel *avunculus*, el kio ĝi venas, en Romo; sed la Francoj konservinte la latinan *nepos* « nepo » kaj iom modifinte ĝin en *neveu*, donis al ĝi la signifon de « nevo ».

Kuri havas ankoraŭ sian signifon latinan; sed *marŝi* signifis en vulgara latino « komercadi kaj speciale fari komercon eksportan ».

Silenti ne ŝanĝis sian signifon dum pli ol du mil jaroj; sed *paroli* volis diri komence « rakonti parabolon de Evangelio ».

La vortoj *homo* kaj *viro* ricevas nun la saman signifon ol ĉe la Romanoj; sed *sinjoro*, laŭ ĝia certa latina etimologio, signifis antaŭe « maljunulo ».

La ĉevalo kaj ankaŭ ĝia ino ŝanĝis kelkajn fojojn siajn nomojn dum la evolucio de l' franca lingvo. La Romanoj nomis la ĉevalon *equus* kaj la ĉevalinon *equa*. La ĉevalino, rigardata precipe kiel ino, konservis longatempe sian nomon, kiu, de *equa*, fariĝis iom post iom *ive* per modifoj malrapidaj kaj regulaj. Kontraŭe la Francoj forlasis frue la nomon de l' ĉevalviro *equus*. Tion ni ŝuldas kredeble al la ĉarkondukistoj. Malmulte respektmaj rilate siajn helpantajn bestojn, ili nomis ilin familiare *caballus*, kio signifis « ĉevalaĉo ». Kaj la vorto, de *caballus*, fariĝis *cheval* « ĉevalo », kaj estis konservita. Pli poste la nomo de l' ino siavice ŝanĝiĝis. Dum la ĉevalviroj, fidelaj kunuloj de l' kavaliro nobela, meritis nun pro siaj heroaĵoj resti ĉevaloj, iliaj edzinoj, la *ive*'oj pasis en rangon de malŝatindulinoj. Servante prefere por penaj kaj humiligaj laboroj de transportado, ili tiam estis « ĉevalaĉoj » aŭ pli ĝuste « portbestoj ». Sed, dum la dekdua jarcento, « portbesto » estis dirata france *jument*. Do en tiu epoko, la ĉevalino, fariĝinte portbesto, ricevis la nomon de *jument*, kiun ŝi havas ankoraŭ nun. Tio ne sufiĉis. Oni volis poste mallaŭdi kelkajn ĉevalojn; por tio oni ŝerce uzis la germanan vorton *ross* (france *rosse*), kiu estis germane aljuĝata al belegaj militĉevaloj, kaj hodiaŭ *rosse* estas « ĉevalaĉo ». Enfine la dek-sesa jarcento provis relevi el humilega stato la malŝatatan ĉevalinon kaj doni al ŝi nomon, kiu memorigus pri tiu de l' ĉevalo ŝia edzo. Oni prunte prenis do el la itala lingvo la nomon de *cavale*. Sed pro kaprico de lingva uzado, la vorto *cavale* restis en la libroj kaj precipe en la poemoj; la popolo neniam adoptis ĝin.

Kaprice do ankoraŭ la homaro uzas la vortojn. Post kiam, dum kelka tempo, ĝi kontentiĝis pri ili, ĝi almetas ilin poste al aliaj aĵoj aŭ forĵetas tute.

Kiaj estas la kaŭzoj de tio? Ili estas tre multaj kaj de diversaj specoj. Ni ĵus ekzamenos kelkajn. Ni rimarkos, ke ĉiuj dependas resume de la spirito : kaj, tial ke nia maniero pensi modifiĝis, tial ankaŭ kaj kune modifiĝis la parolo mem.

VII

Jen karakterizan ekzemplon liveras al ni la historio de unu tre ordinara esprimo. Ni diras : « La reĝo sidas *sur* la trono ». En la dek-sepa jarcento, oni ofte diris en Francujo : « La reĝo sidas *en* la trono ». Kial tiu ĉi diferenco? Tial ke ni konceptas la tronon alimaniere ol niaj prapatroj. En la nuna tempo, la vorto trono ne riprezentas nur sidilon, brakseĝon, kiel ajn ornamita per veluro ĝi estas ; ĝi, krom tio, aperigas ankaŭ antaŭ nia okulo la bildon de alta estrado, sur kiun oni venas per ia nombro da ŝtupoj ; kaj sen grandaj penoj de fantazio ni aldonas belegajn tapiŝojn. Tiu ĉi aro de aĵoj faras por ni la kvazaŭan konstruaĵon, *sur* kiu sin lokas la reĝa majesteco. Antikve, kontraŭe, la trono estis antaŭ ĉio brakseĝo, seĝo kun brakoj kaj dorsapogilo. Oni tuj komprenas ĝin, kiam oni memoras, ke, dum la pompaj ceremonioj, la brakseĝo estis rezervita al la reĝo, kiel signo de lia rango. Li sola sidis sur brakseĝo. La reĝfamiliaj princoj ricevis simplajn seĝojn ; oni bezoniĝ esti altranga nobelulino por ĝui modestan tabureton sen dorsapogilo ; la vulgara aro de l' nobeloj staris senhonore sur ambaŭ piedoj. Per si mem la brakseĝo personigis la superecon de l' reĝo super siaj regatoj. Por klare esprimi, ke tiu brakseĝo havis brakojn kaj dorsapogilon, ke ĝi estis tute alia afero ol seĝo kaj tabureto, oni imagis ĝin kiel kvazaŭan keston, *en* kiun la reĝo sidigis sin. « Sidi *en* la trono » estis do la plej ĝusta esprimo de l' ideo, kiun oni havis tiam pri la reĝaj prerogativoj.

Tiu ĉi ŝanĝo rezultas el historia kaŭzo. Ni trovas same post-signon de l' historio en kelkaj aliaj vortoj.

Ĉar ni tuj priparolis la reĝon kaj liajn ĉirkaŭantojn, ni restu en la kortego. La vorto *kortego* memorigas nin pri la reĝeco kampara de l' Merovingoj¹. Primitive la reĝa kortego estis nur farmodoma korto kun bovoj, plugiloj, kokoj, ĉevaloj, veturiloj, sterko, k. t. p. Efektive la Merovingoj vivadis en siaj grandaj bienoj

1. La Merovingoj aŭ Mérovée-idoj reĝadis en Francujo (prefere en Frankujo, ĉar Francujo ne ekzistis ankoraŭ), ĝis la 752^a jaro.

en maniero de bienuloj, ĉar nur bieneguloj ili estis. En la kortego tiama ni vidas *konetablojn*¹, kiuj estis, laŭ sia nomo, nur stalestroj; ili unue prizorgis la stalojn de l' reĝo kaj nur multe pli malfrue la reĝajn armeojn. Ekzistis apude la *marŝaloj*, kiuj sin okupis pri la ĉevaloj reĝaj, antaŭ ol ili komandis la rajdistojn. Kaj ilia nomo, deveninta el germana *marschall*, signifas nur « servisto de l' ĉevaloj ». Tio klarigas al ni la parencecon lingvan en franc-lingvo de l' *maréchaux des logis*² « rajdistaj serĝentoj », de l' *maréchaux ferrants* « hufforgistoj » kaj de l' *maréchaux de France* « marŝaloj de Francujo ».

Kio ankaŭ estas la franca vorto *cancan* « vanta babilajo »? Ĝi estas la latina *quamquam* « kvankam », elparolita laŭ la maniero de l' antikvaj Francoj. Ĝi nin reportas en la tempon, kiam la oficialaj paroladoj fariĝis latine. Ĉar la unua sonorplena periodo de tiuj tedaj paroladoj komenciĝis ofte per la konjunkcio *quamquam*, oni kutimiĝis nomi *cancan* ĉian oficialan paroladon, kaj ironie — aŭ analogie — oni donis tiun ĉi nomon al la babilajoj malplenaj de signifo aŭ de realeco.

La nomo *burĝo* estas kapabla ricevi tre diferencajn nuancojn de signifo. La romantika poeto kaj la socialisto, ĉiu siaflanke kaj pro diversaj kaŭzoj, elparolas ĝin kun malestimo aŭ kolero; la kapitalisto, kontraŭe, la burĝo, donas al sia nomo respektindan signifon. Dum la mezepoko, la burĝo estis grava komercisto, riĉa malnobelulo, kiu gardadis la interesojn de l' komunumo (prefere tie ĉi « komunaĵo »), de l' *burgo*³, kaj ofte defendis ilin kontraŭ la avideco kaj la rabemo de l' nobelulo. Do la nomo burĝo ensorbis nian civilizacion; ĝi estas materia peco de nia politika historio.

1. *Konetablo* : latine *comes stabuli* « estro de l' stalo ». El tiu vorto venas ankaŭ la angla *constable* « policano ».

2. Iom post iom la nomo de *maréchal* servis por nomi kelkajn oficirojn. Ekzemple estis *maréchaux de camp*, *maréchaux d'armes*, *maréchaux de bataille*, k. t. p., kiujn ne estas utile difini tie ĉi.

Antikve la *maréchaux des logis* estis oficiroj multe pli altrangaj ol niaj sub-oficiroj tiel nomitaj.

3. Ĉe la Francoj, la *burgo* estis la parto de urbo, kie loĝis la malnobeluloj, ekster la fortikigita kastelo de l' nobelulo. En Germanujo kontraŭe oni donis la nomon *burgo* al tiu kastelo mem.

VIII

Post la grandaj faktoj de la vivo de la popoloj, decas citi la faktetojn de nia ĉiutaga vivo, kiel gravajn agantojn pri la modifoj de l' vortaj signifoj. Ofte tiuj faktetoj pliigis aŭ malpliigis la signifojn. Ĉar ĉe unu flanko la ĝentileco, la timo ĉagreni iun, igas nin plidolĉigi la esprimon de niaj ideoj — kaj ĉe l' alia flanko nia natura tendenco al troigo, por fari pli grandan impreson, igas nin uzi esprimojn tro fortajn, kiuj superas nian penson.

Ekzemple oni aŭdas la Francojn diri pri iu, kiu kondutas neregule kaj eĉ kontraŭmorale, ke lia konduto estas « senpripensa ¹ ». Kontraŭe ili diras ankaŭ ofte, ke ili estis « torturataj ² », kiam ili suferis malagrablaĵon, nur ĝenigon.

Kiam la nuanco de ĝentila malpliigo aŭ de oratora troigo ne estas plu sentata, tiam la esprimoj fariĝas la ĝusta ekvivalento de nia penso. Sed konsekvence la vortoj ŝanĝis sian signifon. Tiamaniere seninteligentulo estas ordinare nomita en Francujo « simplanimulo », « senkulpulo ³ ». — Homo trokredema estas « bonulo » ⁴. — La adjektivo *méchant* « malbona » signifis primitive « homo, kiun la ŝanco ne favoris ⁵ ». — Aliparte *ĝeni*, kiu estas la franca *général*, kiu venas el *gehennare*, havis unue la fortan signifon ĵeti en la gehenon, t. e. en la malliberejon de l' hebrea sanhedrino, aŭ en la metaforan gehenon de l' infero. — Iu frapvundita estas dirita france *meurtri*; sed *meurtrir* signifis prae « perfide mortigi ».

IX

Eble la ĝentileco igas nin diri france : « Tiu ĉi homo petis forpermeson pro kaŭzo de *sano* », anstataŭ « pro kaŭzo de *mal-sano* ». Sed ankaŭ oni rajtas opinii, ke tie ĉi la esprimo estas malpli-longigita : « pro kaŭzo de *malbona sano* ». Ĉar ofte okazas, ke oni ion detranĉis neŝanĝinte la signifon. Por tio sufiĉas, ke la esprimo faras tutaĵon kaj kvazaŭan komponitan vorton. Se oni kutimas forlasi parton de ĝi, la restaĵo ricevas la signifon de l' tuto.

1. France : *une conduite légère*.

2. France : *ils étaient au supplice*. — Komparu la germanan : *es ist schrecklich heiss* « estas terure varmega ». — Similaj troigoj troviĝas en ĉiuj lingvoj.

3. *Simplanimulo, senkulpulo* : france *simple, innocent*.

4. *Bonulo* : france *bonhomme*.

5. La vorto *méchant*, antikve *mescheant*, venas el *minuscadantem* « malbone sukcesanta ».

Kiu nescias la signifon propran kaj metaforan de l' franca *dinde* « meleagrino = malspritulino »? Tamen ĝi estas nur parto de l' esprimo *poule d'Inde* « kokino de Hindujo ». Sed oni tiele forgesis tion, ke de *dinde* oni dedukis *dindon* « meleagro » kaj *din-donneau* « meleagrido ».

Ni uzas kelkajn proverbajn frazojn, kiuj ŝajnus al ni tre strangaj, se ni analizus ilin, kaj kiuj pravigas sian signifon, nur kiam ili estas plenigitaj. Ekzemple, parolante pri homo, kiu eraras en rezonado, la Francoj diras, ke « li rezonas kiel tamburo ¹ ». Ni vidas klare, ke tie kuŝas vortludo pri la verboj *résonner* « soni » kaj *raisonner* « rezoni ». Kaj poste? Tamburo *sonas* bone, kiam oni frapas ĝin; do nia homo *rezonas* ankaŭ bone; kaj, anstataŭ mal-laŭdi lin, ni ŝajne laŭdas. Sed la historio de la franca lingvo instruas nin, ke en la deksesa jarcento la esprimo estis pli plena; oni diris: « rezoni (soni) kiel tamburo *malseka* ² ». Nun la signifo estas klara por ni: nek la homo malprudenta rezonas, nek la tamburo malseka sonas, kiel ili devus.

Kiel klarigi, ke malvera informo elmetita de ĵurnalo estas nomita france *canard* « anaso »? Por tio, revenu ni malantaŭen je du aŭ tri jarcentoj. En tiu tempo oni diris proverbe: « doni, vendi al iu duonan anason » (lasante kredi, ke ĝi estas tuta). Tiu frazo ekvivalentis jenan: « trompi iun, igi lin kredi malveraĵon ». Oni poste malplilongigis ĝin kaj oni diris nur « doni anason », kun la signifo: « doni malveran informon ». Ĉar la esprimo estis kvazaŭe unuobla, oni povis permesi, ke parto forfalu kaj pereu sen malprofito por la klareco. Poste ankaŭ okazis kurioza fakto: oni ne rigardis plu « doni anason » kiel nedivideblaĵon; oni redonis al ĉia vorto de ĝi ĝian individuecon kaj oni ricevis la iluzion, ke tie ĉi « anaso » signifas « trompaĵo, malvera informo ».

Tio estis absurda, tamen tio estis favore akceptita. Kial? Ĉar la vorto « anaso » ŝajnis esti figuro; ĝi havis ŝajnon de metaforo.

X

Metaforo rezultas el tuja konstato de ia simileco inter du aĵoj. Metaforoj svarmas en ĉiuj lingvoj. La infano, kiu nomas la palpebron « kurteno de l' okulo » faras metaforon. La Aztekoj (oni diras)

1. France: *il raisonne comme un tambour*.

2. A. DARMESTETER, *La Vie des mots* (La vivo de l' vortoj), pĝ. 59.

nomis ŝipon « akva domo » kaj la enlanduloj de l' insulo Vancouver nomis ŝraŭbŝipon « hufbatanto de hufbatoj ». Tiuj sovaĝuloj perceptis do klare similecon jen inter ŝipo kaj domo, — jen inter ŝprucoj de akvo perforte ĵetita de l' ŝraŭbego kaj hufbatoj de ĉevaloj.

En francelingvo la vorto *tête* « kapo » ne enhavas plu komparon de l' supra parto de nia korpo kun alia aĵo. Sed ĝi venas el la latino *testa* « ronda fragmento de kruĉo ». Tiu ĉi metaforo, kred-eble imagita de ia soldato aŭ kamparano bonhumora, tre prosperis. Eble eĉ ĝi estis natura, ĉar hodiaŭ la Francoj, kiuj serĉe nomas la kapon *boule* « bulo », faras komparon iom similan al tiu.

Oni ne vidas tre klare, kial peco de sukero trempita en brando aŭ kafo portas france la nomon de *canard* « anaso ». Tamen ĝia klarigo estas tre simpla : la peco de sukero enmetas kapon en la fluidaĵon, kiel la anaso enmetas kapon en akvon.

La vorto abstrakta *influo* estas etimologie « fluo en ion ». Ĝi memorigas pri la strangaj doktrinoj de la astrologio. La astrologoj diris, ke la astroj eligis ŝuaĵon kapablan decidi pri la sorto kaj karaktero de l' homoj¹.

La tre malagrabra malsano nomita *influenza* portas la nomon italan *influenza* « influo », kiu estas ligita kun superstiĉo sam-speca.

Metaforojn tiel nature ni kreas, ke ni volas trovi metaforojn eĉ tie, kie ili ne ekzistas. Tia estis la ĵusa klarigo de l' franca *canard* « malvera informo ». Jen alia ekzemplo, kiu tre grave influis sur la brahmanan religion de Hindujo. La Hindoj² nomis la bovinojn *gava*. Aliparte ili donis al la nuboj, kiuj promenas en la ĉielo, la nomon « irantulinoj », kaj la hazardo faris, ke tio ĉi estas ankaŭ hinde dirita *gava*. Ĉar la nomoj de bovinoj kaj de nuboj similis, konsekvence oni komparis nature la nubojn kun la bovinoj; oni kredis pri antaŭa metaforo. Sed oni respektigis la nubojn pro la pluvo tiel malofta en Hindujo kaj tiel bonfaranta. Do la bovinoj estis ankaŭ tre ege respektataj : bovino estas en Hindujo plej sankta besto, kaj oni diras, ke pia Hindu estas certa, ke li iros en la ĉielon, se li mortos tenante en mano voston de bovino.

1. La vorto influo (france *influence*) havas ankoraŭ sian astrologian signifon en tiuj ĉi versoj de Boileau :

C'est en vain qu'au Parnasse un téméraire auteur
Pense de l'art des vers atteindre la hauteur
S'il ne sent point du ciel l'influence secrète,
Si son astre en naissant ne l'a formé poète.

2. BRÉAL, *Mélanges de mythologie et d'histoire*, pĝ. 99.

XI

Tiu eble tro granda aro da ekzemploj pruvas al ni, ke la faktoj de la historio, la postuloj de ĝentileco, nia tendenco al troigo, la bezono de mallongaj esprimiloj, la amo pri figuroj kaj metaforoj, kaj ankaŭ aliaj kaŭzoj, kiujn mi devis forlasi, igis kaj igas ankoraŭ nun varii la homajn lingvojn. Ĉar ĉia modifo de niaj ideoj modifas ankaŭ nian parolon.

Mi devus montri, kiel la spirita progresado kaj la akiro de novaj ideoj havas, kiel necesan konsekvencon, la pliriĉigon de la lingvo; mi devus ekzemple diri, kiel la leksikonoj plidikiĝas rapide dank' al novaj kreoj de vortoj kaj dank' al elĉerpo de vortoj el ĉiuspecaj idiomoj, el latino kaj greko, same kiel el malajo kaj el dialektoj hindaj de Sudameriko.

Sed tempo estas veni nun al la kontraŭparto de l' tezo, kiun mi antaŭe malvolvis. Se la ideo influas sur la vorton, la vorto siaflanke ne estas sen influo sur la penson. Tamen, ĉar tiu ĉi parto de mia tasko rilatas pli filozofion ol lingvistikon, mi traktos ĝin tre mallonge kaj kontentigos kun kelkaj rimarkoj.

La parolo estas unu el la unuaj instruistoj de l' infanoj.

Oni ofte rimarkis, kiel la akiro de l' unuaj ideoj estas malfacila por la infanoj. Ili naskiĝas sen plej malgranda kono de l' mondo kaj de si mem. Kaj ni estas tute nekapablaj doni ĝin al ili, ĉar ne-sciantaj la parolon kiel la ceteron, ili ne povas nin kompreni. Ili do devas ricevi siajn informojn pri la aĵoj el sia propra sperto. Kiam ili sin frapas kontraŭ la pordoj aŭ la planko, tiam ili ekscias, per sia domaĝo, kio estas la malcedeco de l' korpoj, kaj ankaŭ la sentita doloro montras al ili, per argumento tre persona, ke ilia kapo aŭ membroj estas esenca parto de ilia persono. Kiam ili vane etendas, kun larmoj kaj krioj plendindaj — kaj amuzantaj —, siajn braketojn al la ludilo metita for de ilia atingo. aŭ al la luno, kiu logas ilin per sia kvieta brilo, tiam ili necese ekscias, pro sia malsukceso, kio estas la malproksimeco kaj la interspaco.

Sed tiu ĉi metodo de propra sperto estas malrapida kaj pena, kaj produktas malgrandajn rezultatojn

Baldaŭ tempo venas, kiam, oftege aŭdinte la parolojn de sia nutristino aŭ de siaj gepatroj, la infanoj akiras la unuan konon de lingvo. Ili jam ne ripetas senfine la samajn silabojn *ma ma me me bo bo...* sensignifajn; ili jam konas sufiĉajn vortojn por esprimi

klare siajn simplajn bezonojn kaj siajn rimarketojn; ili jam estas parolantaj estaĵoj.

Tiam la vortoj ilin helpas distingi la aĵojn unu de la alia, kaj perfektigi siajn konojn; la vortoj instruas ilin pri la mondo.

Plie, la lernado de l' parolo estas por ili bonega spirita gimnastiko. Sen libro, sen instruisto, eĉ sen plena konscio, ili sin ekzercas distingi la nomojn de l' verboj kaj de l' adjektivoj. Ili ricevas tiamaniere bonegan lecionon de abstrakta logiko. Baldaŭ ili rimarkas la parencecon de l' vortoj inter si; ili konfuze komprenas la konstruon de l' vortaro; ili akiras kvazaŭe la lingvistikan senton, same kiel antaŭe ili aŭdante malvolvis sian aŭdan senton.

Post kiam ili estis iam nur imitantoj, jen ili fariĝas nun kreantoj. Ĉu ne estas admirinde, vidi kiamaniere la infanoj kreas vortojn laŭ metodo plej logika? En ĉiu momento ili forĝas barbarismojn; sed tiuj ĉi barbarismoj superas pro reguleco la vortojn kutimajn ĉe la plenaĝuloj. Ĉar la pirujo (france *poirier*) produktas la pirojn (france *poire*), tial la vinbero (france *raisin*) estis por mia filineto produktaĵo de l' *raisinier* « vinberujo » ¹. — Tial ke mi diris « vaporŝipo » (france *bateau à vapeur*), ĉar la ŝipon irigis la vaporo, tial, vidante velŝipon, ŝi nomis ĝin « ventŝipo » (france *bateau à vent*) ², t. e. ŝipo irigita de l' vento. — Ĉar la malo de « fari (france *faire*) estas « malfari » (france *défaire*), kaj tiu de « vesti » (france *vêtir*) estas « malvesti » (france *dévêtir*), tial, kiam ŝi rompis la pinton de sia krajono kiun mi pintigis (france *taillé*), ŝi alkuretis al mi dirante : — Mia krajono, paĉjo, estas « malpintigita » (france *détailé*) ³.

Tamen tiuj bonegaj barbarismoj aperas poste malpli kaj malpli multaj, ĉar la infanoj sukcesas pli bone koni la lingvon, pri kiu oni ilin instruas. Nun ili posedas en sia memoro sufiĉegan provizon da vortoj.

Ĉu ili tiam havas pli multajn vortojn ol ideojn? Certe jes. Por nin konvinki pri tio, ni bezonas nur aŭskulti ilin babiladi senpripense dum la tuta tago.

Sed tiam, el vidopunkto de l' parolo, la infanoj jam egalas la plenkreskulojn. Ĉar ĉiuj ni amasigis kaj amasigas ĉiam pli multajn vortojn, ol ni havas precizajn ideojn. Kaj unu el la plej gravaj

1. *Raisinier*, barbarismo anstataŭ *vigne* « vinberujo ».

2. *Bateau à vent*, barbarismo anstataŭ *bateau à voiles* « velŝipo ».

3. *Détailé* barbarismo anstataŭ *cassé* « rompita ».

taskoj spiritaj, kiujn ni devas plenumi, konsistas ekscii la signifojn ĝustajn de niaj vortoj.

XII.

Efektive, la parolo ne estas nur oportuna tradukanto de niaj nunaj pensoj; ĝi estas samtempe la konservejo de ĉio, kion la homa spirito produktis dum miloj da jaroj. Ĉie oni kolektas zorgege la memoraĵojn de l' pasintaj tempoj por la instruo de l' novaj generacioj; sed la plej ŝatinda, la senkompara kolekto de tiaj memoraĵoj estas vere la parolo. Kaj ĝi ne enfermiĝas en ia muzeo malfacile enirebla, ĝi estas ĉiam preta por ĉiu el ni, ĉar ni ĉiuj havas en ni nian propran muzeon de vortoj, kaj ni uzas ĝin ĉiutage.

Ekzemple la gramatika klasigo reale estas logika klasigo de l' ideoj, verkita de niaj antaŭuloj. Kiam, post longa penado, niaj prapatroj sukcesis enlimigi siajn ideojn, kaj distingi unu de l' alia, tiam ili konfidis tiujn senprezajn rezultatojn al la vortaro de sia lingvo. Konsekvence, kiam ni lernas la vortojn, kiujn ili fabrikis, ni ricevas la produktojn de ilia laborado. Tiam, preskaŭ sen peno, ni supreniras ĝis ilia nivelo, kaj restas nur, ke ni devas mem ankoraŭ pli supreniri kaj pligrandigi la progresojn de l' spirito, se ni estas kapablaj ĝin fari. Tiujn novajn progresojn ni niavice kristaligos en nia lingvo, kaj per la lingvo ni donos ilin herede al niaj posteuloj.

XIII

Dank' al la vortoj de la lingvo, ni transiras saltege la longan vojon malrapide iritan de l' antaŭa homaro. Sed pro tio mem, nia inteligento, akceptante la vortan tradicion, sin modelas laŭ la inteligento de niaj prapatroj.

La vortoj do, kiuj transdonas la tradicion, kvazaŭe laŭformas niajn ideojn. Ili ne estas nur la vesto de niaj pensoj, ili estas ankaŭ iliaj modeliloj, kies formon antaŭe determinitan ili prenas. Pro tio estas tre malfacile pensi en ia lingvo alia ol la gepatra.

Per la parolo ni daŭrigas do niajn prapatrojn. Ni daŭrigas ilin en iliaj veraj pensmanieroj... kaj ankaŭ en iliaj malveraj. Ĉiu povus liveri ekzemplojn de malveraj ideoj transdonitaj per unu vorto, ĉu ĝi malbone estis fabrikita en la komenco, ĉu ĝia signifo ŝanĝiĝis en la posta tempo. Tie ĉi mi citos nur fakton, kiun al mi rakontis iam unu el miaj profesoroj.

La Hindoj havis bedaŭrindan kutimon. Kiam eminentulo mortis, ili metis lian kadavron sur ŝtiparon kaj devigis lian unuan edzinon kuŝiĝi apud li, kaj la plendinda vidvino estis cindrigata samtempe kun la korpo de sia edzo. Kredeble tiu ĉi ceremonio honoregis la mortintojn, sed ĝi ne feliĉegigis la vivantinojn. Se kelkaj oferulinaj, puŝitaj de religia fanatismo aŭ, — kiu scias? — de malmodeco, kuris mem al la cindrigejo, la plimulto obeis la kutimon nur kontraŭvole, kaj necese estis treni ĝis la ŝtiparo kaj porti sur ĝin la edzinojn kiantajn pro doloro kaj malespero.

Kiam la Angloj venis en Hindujon, ili ne povis vidi sen abomeno tiujn barbarajn scenojn. Ili volis ĉesigi ilin. Sed, ve! ili promesis antaŭe, ke ili respektos ĉiujn ceremoniojn ordonitajn de la enlanda religia leĝo. Kaj la brahmanoj diris : « La ritoj de nia religio estas entenitaj en la Sutroj¹. Kaj la Sutroj ordonas, ke la unua edzino de l' mortinto iros sur la ŝtiparo. » La Angloj ne protestis : ili estis promesintaj; ili lasis fari.

Feliĉe, la Hindoj ne ĉiam posedis solaj siajn sanktajn librojn. Eŭropaj lingvistoj enfine akiris ilin; ili studis fervore kaj enpenetris la veran signifon de l' Sutroj. Kion ili trovis? Ili trovis, ke la brahmanoj ne komprenis plu la tekstojn, kiujn ili citis. La vera signifo estis : « La edzino de l' mortinto iros unua al la ŝtiparo. » Anstataŭ esti oferata, ŝi devis esti la unua ĉeestanto; — mi preskaŭ dirus : la plej honorata.

Oni imagas kun kia rapida zorgo la Angloj montris al la brahmanoj ilian eraron. Kaj de tiu tempo, ili ne permesis plu, ke la vidvinoj brulu kun siaj edzoj.

La lingvistiko savis centojn kaj milojn da homaj estaĵoj. Se mi ne montris, ke ĝi ne estas teda scienco; almenaŭ mi montris, ke ĝi ne estas neutila.

CHARLES LAMBERT.

1. La Sutroj estas libroj, kiuj donas, *kelkfoje malklare*, la regulojn pri la ritoj, la moralo, la filozofio, la ĉiutaga konduto.

CLAES ADELSKÖLD

Mortis la 1 de Oktobro en Stockholm eksmajoro Claes Adelsköld¹, honora membro de Klubo Esperantista de Stockholm, membro de la Patrona komitato de *Scienca Internacia Revuo*.

Naskita la 7 de Septembro 1824, li atingis la aĝon de 83 jaroj. Malgraŭ la multnombro da jaroj, la morto tamen trafis animon de junulo.

S^{ro} Adelsköld estis fama Svedo. Lia profesio estis tiu de militistoinĝeniero. En 1862 li fariĝis majoro en la korpuso de voja kaj akva konstruado.

Lia nomo estas firme kunligita kun la evolucio de fervojoj en Svedujo. Efektive estis li, kiu faris la unuan fosprenon per ŝovelilo, per kiu li komencis, la 3 de Majo 1849, la unuan fervojon de Svedujo. Sume li kunlaboris pri la konstruado de 3000 kilometroj da fervojoj. Multo da grandiozaj pontoj estas ankaŭ la rezultato de lia inĝeniera laboro.

Adelsköld ne nur estis praktika laboristo, li ankaŭ multe partoprenis en la politika vivo de sia lando. Dum du elektaj periodoj (kune 18 jaroj) li estis membro de l' Unua Ĉambro (senato) de la sveda parlamento (*Riksdag*).

Entuziasmo kaj brulanta fervoro estis ĉiam distingaj trajtoj de la karaktero de tiu homo, tre laborema, tre interesata kaj interesa. Sed kun la varma koro, kies fajro restis nemalpliiginta ankoraŭ en lia multjareco, alligiĝis en li nerompebla energio, kiu konstante kondukis al la celo liajn belajn pensojn kaj planojn.

Adelsköld estis ankaŭ artista genio. Kiel pentristo li bone sukcesis, kiel verkisto li estis tre ŝatata. En la muzika kampo lia nomo estas konata en la Esperantistaro, ĉar li estis la unua, kiu verkis muzikon al esperanta poeto, nome la himno « Espero ». Tiu muziko, kvarvoĉa kaj pro tio iom tro arta, ne atingis tian popularacon, kiun havas kaj meritas la komune kantata kaj ŝatata melodio de S^{ro} F. de Mênil.

1. Elparolu : Klas A'delsöld.

Adelsköld estis honorata per membreco en multaj instruitulaj societoj, interalie li estis membro de Sveda Akademio de Sciencoj kies *præses* li estis en 1892.

Por la svedaj Esperantistoj tiu eminenta viro estis bona apogo de post la unuaj tagoj de l' propagando en tiu ĉi lando. Per sia favorega atesto pri Esperanto¹, kiun li publikigis en tiuj komencaj tempoj, li donis tre ŝatindan helpon al la Klubo Esperantista en Upsala, kaj dum la poste pasintaj jaroj li konstante apogis la esperantan propagandon, ne sole morale, sed ankaŭ per malavaraj monhelpoj.

Lia polvo estis benita por la tombø, en la dimanĉo la 6 de Oktobro. Inter la multnombro da florkronoj, kiuj ornamis lian ĉerkon oni rimarkis unu portantan verdan kaj blankan rubandojn, sur kiuj oni legis :

Klubo Esperantista de Stockholm
al sia
Honora Membro.

Varmakora Vi vivis,
Entuziasma Vi laboris,
Junanima Vi mortis.

En tiuj ĉi vortoj estas eldirita la karakterizo de la nobla homo nun mortinta. Lia memoro vivos.

PAUL NYLÉN.

1. Vidu *Lingvo Internacia*, 1896, p. 151.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Kastelo de Prelongo. Romano originale verkita de D^{ro} VALLIENNE. 1 volumo 315-paĝa. *Hachette et Cie*, Paris; prezo : Fr. 4. —

Sekve tio ne estas jam revo, sed efektiveco. Nia literaturo fine akiris la verkon, pri kiu ni ĝis nun kuraĝis nur revii.

La originalaj verkoj en la esperanta literaturo, en la lasta tempo aperadis sufiĉe ofte, sed ĉiuj ili prezentis nur malgrandan provon en tiu ĉi direkto. Ni eĉ ne esperis, ke ia granda originala verko tiel rapide aperos en nia literaturo. Vi povas sekve kompreni, kiel agrable ekfrapis nin la surprizo, kiam ni ekvidis la grandan originalan romanon « Kastelo de Prelongo ».

D^{ro} Vallienne, pri kiu oni povas nun diri, ke li estas nia unua plej serioza originala verkisto, estas jam bone konata al la plimulto de Esperantistoj. Antaŭ ne longe li riĉigis nian literaturon per la bela traduko de « Eneido »; ni ne rememorigos ĉi tie al la legantoj ĉiujn liajn verkojn kaj artikolojn, kiuj aperadis periode en « Lingvo Internacia » kaj « Scienca Revuo ». Mi povas nur diri, ke D^{ro} Vallienne apartenas nun al niaj plej fruktodonaj verkistoj. Kaj tamen la aŭtoro de « Kastelo de Prelongo » estas nur freŝa varbito en niaj vicoj, ĉar li aliĝis al nia afero en la jaro 1903. Siajn unuajn paŝojn D^{ro} Vallienne provis en la traduko de la dua kanto de Eneido. Kuraĝigita de la favora kritiko, li daŭrigis sian tradukon de Eneido kaj komencis verki diversajn artikolojn kaj malgrandajn originalajn verkojn. En la fino de 1905 li alpaŝis al sia granda romano kaj finis ĝin dum

duono da jaro. Tiel rapide verkis nur la plej gloraj romanistoj. Kiam ni esprimis al li pri ĉi tio nian admiron, ni ricevis malĝojigan klarigon. Antaŭ du jaroj D^{ro} Vallienne estis frapita de kruela malsano, kiu devigis lin post longa batalado kun la morto forlasi la kuracistan metion, kaj kiu fine alligis lin al la apogseĝo, sur kiu li ĝis nun restas sidanta dum la tutaj tagoj. Nian ĝojon sekve ni ŝuldas al la terura destino de l' sorto, kiu foriginte lin de ĉiuj aliaj okupoj, redonis lin preskaŭ entute al nia afero. Ni esperu tamen, ke tia stato de lia sano longe ne daŭros, kaj ke en la estontaj kongresoj ni trovos plezuron paroli kun nia eminenta hodiaŭa samideano.

Nun kelkajn vortojn pri la romano mem. La legantoj sendube pardonos al ni, se ni ne konigos ĉi tie al ili detale la interesplenan kaj riĉan enhavon de la « Kastelo de Prelongo ». La agado en la romano havas lokon en la unua kvarono de XIX jarcento. La ĉefaj herooj estas le juna kapitano Viktoro Linŝardo — la nevo de la iama administranto de la kastelo de Prelongo, kaj la bela filino de la markizo Raŭlo — la posedanto de tiu ĉi kastelo. La juna homo instigata per la ambicio de sia patrino decidas edziĝi je Matildo — la sola heredantino de l' kastelo. Por atingi sian celon li uzas ĉiujn rimedojn. Malgraŭ la forta kontraŭstaro de la gepatroj kaj de Matildo mem, li fine per malnoblaj vojoj forigas sian konkuranton la princon Blazanon kaj fariĝas boŝilo de la markizo. Sed la aŭtoro ne finas per ĉi tia epilogo la romanon. Matildo fariĝinte oficiala edzino de Viktoro,

ne deziras esti lia efektiva edzino. La batalo daŭras inter la junaj homoj ĝis fine Matildo ekkoninte la tutan malnoblecon de sia kontraŭvola edzo, forjetas lin kaj edziniĝas je la princo Blasano.

Jen estas la nuda skeleto de la verko de D^{ro} Vallienne.

La romano estas verkita kun granda talento. La psikologio de la herooj estas tiel mirinde kaj konsekvence disvolvitaj, la scenoj tiel vive kaj impresige pentritaj, ke oni legas ĝin kun senĉesa intereso. La epizodoj kaj la multenombraj riĉaj priskribaĵoj de l' naturo rememorigas al la legantoj la belajn pagojn el la gloraj romanistoj.

Ni gratulas do la aŭtoron de la « Kastelo de Prelongo » pri lia plena sukceso kaj senpacience atendas novajn fruktojn de lia granda originala talento.

Pri la elparolado de Esperanto.
GASTON MOCH. 1 volumo 72-paĝa.
Librairie de l'Esperanto, Paris, 1907 ;
prezo : Fr. 1. —

Unu el la plej malfacile solveblaj demandoj en Esperanto estas, kaj sendube restos por longe, la demando pri la elparolado. Tion ĉi plej bone pravas niaj diversnaciaj lernolibroj kaj niaj kongresoj, kiuj sufiĉe elmontris la rezultatojn de niaj lernolibraj sistemoj. Por nia egaleco de la elparolado de diversaj nacioj estas ne nur afero malfacile efektivebla sed tute utopia. La naturaj malhelpaĵoj, kiuj kaŭzas tiun diversecon de la elparolado en Esperanto forigos neniu lernolibro aŭ sistemo, kiel ilin ne povas forigi la plej bonaj lernolibroj de iu ajn lingvo.

Tion ĉi bonege komprenis nia eminenta samideano Gaston Moch, kiu multe sin okupis pri tiu demando kaj ĵus eldonis la kritikan verketon

pri tiu ĉi interesa afero. La aŭtoro detale analizas ĝin en diversaj ĝis nun aperintaj lernolibroj kaj specialaj artikoloj kaj konsekvence disbatas ĉiujn sistemojn, montrante ilian neprecizecon kaj multfoje kontraŭdirecon. Ni ne ripetas ĉi tie ĉiujn interesplenajn argumentojn de la aŭtoro, kiujn konigi en mallonga raporto estas malfacile, ni nur atentigos al la legantoj kelkajn pli gravajn konkludojn, al kiu venis la aŭtoro.

1° Koncerne la elparoladon de la vokaloj, la aŭtoro forjetas ĉiujn sistemojn pri la vasteco aŭ la longeco de la silaboj, kaj lasas tiun ĉi « nuancadon » tute al la kutimo de diversaj nacioj.

« La sola deviga regulo, kiun oni devas obei », aldonas la aŭtoro, « estas atenti por bone sentigi la diferencojn inter la vokaloj kaj precipe inter la gramatikaj finiĝoj ».

2° Koncerne la silabadon, laŭ la opinio de l' aŭtoro oni devas ĉiam silabi laŭ gramatikaj aŭ radikaj elementoj; se unu konsonanto troviĝas inter du vokaloj, ĝi formas silabon kun la dua, se kelkaj konsonantoj troviĝas inter du vokaloj, la unua apartenas al la unua vokalo, kies silabon ĝi fermas kaj la ceteraj al la dua. Sekve la aŭtoro akceptas la sistemon de la silabado, kiun enkondukis nia « Revuo » en la vorttransportado.

3° Koncerne la sonoj *r*, *kz*, *ng* kaj *rk*, kiuj ĝenerale estas malfacile elparoleblaj por multaj nacioj, la aŭtoro ankaŭ penas forjeti ĉiujn devigajn regulojn kiel tute nebezonaĵojn, ĉar la malsimileco en la elparolado de tiuj ĉi konsonantoj estas tiel malmulte sentiga, ke ĝi tute ne povas elvoki ian gravan malkomprenigon.

Ni esperas, ke la leginda verketo

de G. Moch enverŝos iom da lumo en tiun ĉi intensan demandon aŭ almenaŭ haltigos diversajn sistem-aŭtorojn de la konstruado de devigaj reguloj, kiuj en la efektiveco elvokas ofte pli da konfuzo ol da utilo.

Gramatyka języka Esperanto (Esperanta Gramatiko por la Poloj). A. ZAKRZEWSKI. 1 vol. VI-153-paĝa. Varsovio. *M. Arct*; prezo : 80 kop. —

Stranga afero! Ĉiam, kiam aperas ia plena gramatiko de Esperanto, leviĝas miloj da kontraŭdiroj, kiuj penas vidi en tiuj ĉi verkoj la mortigonton de nia afero. Ĉiuj tiuj ĉi kontraŭuloj obstine ne volas konsenti, ke bona propagando por nia afero dependas ne nur de la kriado pri la facileco de nia lingvo, sed multe pli de la riĉigado de nia literaturo per tiaj verkoj, kiel ekz. Hamleto, Revizoro, Eneido kaj Faraono, kiuj certe konvinkos pli da homoj pri la taŭgeco de Esperanto ol la bruaj reklamoj. Kaj por skribi tiajn verkojn oni nepre devas koni ne nur la malgrandan gramatikon de Esperanto, sed ankaŭ kritike la gramatikon de sia propra lingvo. Tion ĉi ni povas nur atingi per plenaj gramatikoj verkitaj laŭ la naciaj lingvoj. Ni estas certaj, ke, se tiaj gramatikoj komencus aperadi iom pli frue, nia literaturo ne posedus hodiaŭ tiom da senvaloraj tradukitaĵoj. Ni devas fine konsenti, ke la facileco de esperanta gramatiko tute ne rajtigas malatenti aŭ forgesi la gramatikon ĝenerale. Ni aplaŭdas do la ideon de A. Zakrzewski, kiu prenis sur sin la laboron eldoni tian gramatikon por la Poloj. La aŭtoro de tiu ĉi verko estas jam bone konata en nia literaturo. Antaŭ tri jaroj li verkis la historion de Esperanto, kiu estas la

unua tiaspeca verko pri nia lingvo. Lia gramatiko estas zorge prilaborita kaj verkita laŭ la nacia pola gramatiko. La ĉefa merito de la aŭtoro en lia lasta verko estas la neelĉerpebla fonto da diversaj ekzemploj el niaj plej bonaj aŭtoroj, kiu povas servi kiel bona gvidilo por ĉiu deziranta serioze studi nian lingvon. Bedaŭrinde la verkon ornamas kelkaj prezeraroj, kiuj estas tute ne dezirindaj en la gramatikoj.

Ĉu unu lingvo internacia aŭ tri? Respondo al S^{ro} Prof^o DIELS, de Prof^o LOUIS COUTURAT, Paris. Esperanta traduko de l' artikolo publikigita en « Deutsche Revue », eldonita de Richard Fleischer. 27-paĝa. Germanujo. Esperanto-Verlag *Möller et Borel*, Berlin; prezo : Mk. 0,20. —

La bone konata respondo de Prof^o L. Couturat al Prof^o Diels, kiu aperis en la germana lingvo, kaj pri kiu ni jam raportis en la 9^a N^o de « La Revuo », ĵus aperis en esperanta traduko de R. Fleischer. La Esperantistoj, kiuj ne legis ĝin en la originalo aŭ ne scias la lingvon germanan, havas nun bonan okazon konatigi kun tiu ĉi interesplena kaj instruiga artikolo de Prof^o Couturat. Ni varmege ĝin rekomendas al ĉiuj niaj samideanoj. La tempo de ripozo por ni ankoraŭ ne venis; ni ankoraŭ longe devos batali kontraŭ la skeptikuloj kaj la malamikoj de nia afero, sekve ni devas armi nin per ĉiuj konvinkigaj argumentoj, kiujn liveras al ni niaj eminentaj kunbatalantoj.

Rakontoj al mia belulino, de JEAN BACH-SISLEY, tradukita de L. Touchébeuf. 1 vol. 134-paĝa. *Presa Esperantista Societo*. Paris, 1907; prezo : Fr. 2. —

Jean Bach-Sisley apartenas al

tiuj nuntempaj francaj poetoj, kiuj elektis al si la temon por la inspiro — la homan animon. « Rakontoj al mia belulino » en proza formo de ĉarmaj legendoj, fabeloj kaj fantaziaĵoj prezentas al ni la plej belajn trajtojn de l' homa spirito. La belega formo kaj fantaziplenaj pentraĵoj, de tiu ĉi kolekto da veraj perloj poeziaj faras el ĝi en la hodiaŭa beletristiko, iafoje tro pera kaj olte tro reala, kvazaŭ oazon, kie povas iomete ripozi la laca spirito de leganto. Ni aplaudas do L. Touchebeuf, kiu akiris por nia literaturo tiel belan floretan, kaj ni esperas, ke tiu ĉi verketo, kiu egale povas servi por junuloj kaj plenaĝuloj havos sufiĉe da legantoj inter niaj samideanoj, des pli ke la traduko estas tre lerta kaj sufiĉe konservis la poezian stilon de l' originalo.

Edziĝo malaranĝita aŭ terura nekomprenejo. Teda dialogo en unu sceno... kaj kelkaj bastonbatoj, originale verkita de VICENTE INGLADA, 44-paĝa, 1907. *Eldona Hispana Societo*, Valencia; prezo : Fr. 0,50. —

Pri V. Inglada, nia hispana samideano, ni havis jam okazon kelkafoje skribi en la bibliografia fakto de « La Revuo ». Nun ni povas konigi al niaj legantoj lian novan verketon — originalan unuaktan komedion, aŭ kiel la aŭtoro ĝin nomas mem : teda monologo en unu sceno... « kaj kelkaj bastonbatoj ». La komedieto de V. Inglada estas ne nur originala, kiel ni diris supre, sed

ankaŭ pure esperanta kaj tute ne tradukebla en iun ajn alian lingvon. Vi sendube miros, kial ĝi ne estas tradukebla — la afero estas tute simpla, ĉar la spritaĵo kaj la humoro de tiu ĉi komedieto apogas sin sur multenombraj neinterkomprenejoj devenantaj de la vortludado kaj dusencaĵoj, kiujn sprite kolektis la aŭtoro. Por la scenejoj esperantistaj, kie la aŭdantaro bone komprenas nian lingvon — « Edziĝo malaranĝita » estas bona akiro.

Tra la esperanta literaturo, kvindek elĉerpajoj el malsamaj verkaĵoj esperantaj. Prof. LUIGI GIAMBENE. 1 vol. 112-paĝa. *Presejo Editrice Romana*, Via della Frezza 59-61; prezo (afrankite) : Fr. 1,50. —

Kolekto de verkoj esperantaj en aparta eldono, ne estas nova aperaĵo en nia literaturo. La aŭtoro de la supre citita verketo kolektis plej bonajn kaj interesajn literaturaĵojn. Laŭ la enhavo oni povus alkalkuli tiun ĉi kolekton al la vico de krestomatiaĵoj : krom diversaj pure beletristikaj pecoj ĝi entenas kelkajn sciencajn artikolojn kaj eltiraĵojn el verkoj aŭ artikoloj tuŝantaj esperantan stilistikon.

Ĉar la plej granda parto de la en tiu ĉi verketo entenata enhavo apartenas al la plumo de bone konataj Esperantistoj, ĝi estas interesa kaj instrua. Ni opinias, ke ĝi estas tre rekomendinda legolibro por novaj Esperantistoj kaj lernantoj.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA PSALMARO'

(El la Biblio.)

PSALMO XVIII.

1. — *Al la ĥorestro. De la sklavo de Dio, Davido, kiu eldiris al Dio la vortojn de tiu ĉi kanto, kiam Dio lin savis de la manoj de ĉiuj liaj malamikoj kaj de la mano de Saŭlo. Kaj li diris :*

2. — Mi varmege Vin amas, Dio, mia forteco !

3. — Dio estas mia roko, mia fortikaĵo kaj mia savanto, mia Dio, mia roko, kiun mi fidas, mia ŝildo kaj la koro de mia savo, mia rifuĝejo.

4. — Mi vokas al la glorinda Dio, kaj mi saviĝas de miaj malamikoj.

5. — Ĉirkaŭis min mortaj malsanoj, kaj torrentoj pereigaj teruris min.

6. — Ĉenoj de la infero min ĉirkaŭis, atingis min retoj de la morto.

7. — En mia premiteco mi vokis al la Eternulo, kaj al mia Dio mi kriis. El Sia templo Li aŭdis mian voĉon, kaj mia krio al Li venis al Liaj oreloj.

8. — Ektremis, ekskuiĝis la tero, kaj la fundamentoj de la montoj eksanceliĝis kaj ektremis, ĉar Li koleris.

9. — Leviĝis fumo el Lia nazo kaj eksterma fajro el Lia buŝo; brulantaj karboj flugas de Li.

10. — Li klinis la ĉielon kaj iris malsupren, kaj mallumo estis sub Liaj piedoj.

11. — Kaj Li ekrajdis sur kerubo kaj ekflugis kaj Li portiĝis surflugiloj de la vento.

12. — El la mallumo Li faris al Si kovron, tendon Li faris ĉirkaŭ Si el la mallumo de la akvo, el la densaj nuboj,

13. — de la brilaĵo antaŭ Li, tra Liaj nuboj, flugis hajlo kaj brulantaj karboj.

14. — Kaj Dio ektondris en la ĉielo, kaj la Plejalta donis Sian voĉon, hajlon kaj brulantajn karbojn.

1. Vidu la numeron 16.

15. — Li ĵetis Siajn sagojn kaj disigis ilin, ĵetis multajn fulmojn kaj konfuzis ilin.

16. — Kaj malkovrigis la kuŝulojn de la akvoj, kaj nudigis la fundamentojn de la universo de Via minaca voĉo, ho Dio, de la kolera spirado de Via nazo.

17. — Li etendas el supre la brakon, prenas min, eltiras min el grandaj akvoj,

18. — Li savas min de mia forta malamiko, de miaj malamantoj, kiam ili estas pli fortaj ol mi.

19. — Ili atingis min en tago de mia malfeliĉo, sed Dio fariĝis mia subteno.

20. — Li elkondukis min en liberan lokon, Li savis min, ĉar mi plaĉas al Li.

21. — Dio rekompencas min laŭ mia honesteco, laŭ la pureco de miaj manoj Li repagas al mi.

22. — Ĉar mi tenis min je la vojoj de Dio kaj mi ne faris malbonon antaŭ mia Dio.

23. — Ĉar ĉiuj Liaj leĝoj estas antaŭ mi kaj Liajn ordonojn mi ne forigas de mi.

24. — Mi estas senmakula antaŭ Li kaj mi gardas min, ke mi ne peku.

25. — Kaj Dio redonis al mi laŭ mia honesteco, laŭ la pureco de miaj manoj antaŭ Liaj okuloj.

26. — Kun piuloj Vi agas pie, kun senpekuloj laŭ ilia senpekeco.

27. — Kun puruloj Vi agas pure, kun maliculoj laŭ ilia maliceco.

28. — Ĉar humilan popolon Vi helpas kaj altajn okulojn Vi malaltigas.

29. — Vi lumigas mian lumilon; la Eternulo, mia Dio, lumigas mian mallumon.

30. — Kun Vi mi forkurigas militistaron, kaj kun mia Dio mi transsaltas muron.

31. — La vojo de Dio estas perfekta, la parolo de Dio estas tute pura; Li estas ŝildo por ĉiuj, kiuj fidas Lin.

32. — Ĉar kiu estas Dio krom la Eternulo, kaj kiu estas defendo krom nia Dio?

33. — Tiu Dio, kiu ĉirkaŭzonas min per forto kaj perfektigas mian vojon,

34. — similigas miajn piedojn al la cervaj kaj starigas min sur miaj altaĵoj;

35. — instruas mian manon militi kaj mian brakon streĉi kupran pafarkon.

36. — Vi donis al mi la ŝildon de Via savo, kaj Via dekstra mano subtenas min, kaj Via favoro min grandigas.

37. — Vi larĝigas mian paŝon sub mi, ke ne ŝanceliĝu miaj kruroj.

38. — Mi persekutas miajn malamikojn, kaj mi atingas ilin, kaj mi ne reiras, ĝis mi ilin ekstermas.

39. — Mi ilin frapas, kaj ili ne povas sin levi, ili falas sub miajn piedojn.

40. — Vi ĉirkaŭzonas min per forto por la milito, miajn atakintojn Vi jetas sub min.

41. — Vi forkurigas de mi miajn malamikojn, kaj miajn malamantojn mi ekstermas.

42. — Ili krias, sed ne venas helpanto; ili krias al Dio, sed Li ne respondas al ili.

43. — Mi disflugigas ilin, kiel polvon laŭ la vento, kiel stratan koton mi ilin forjetas.

44. — Vi savas min de popola tumulto, Vi faras min ĉefo de la gentoj; popolo, kiun mi ne konas, servas min.

45. — Pro famo ili obeas min, aligentuloj respektigas min.

46. — Aligentuloj senfortiĝas kaj kuras terurite el siaj fortikaĵoj.

47. — Vivas Dio, kaj benata estu mia protektanto, alte glorata estu la Dio de mia savo,

48. — tiu Dio, kiu donas al mi venĝon kaj submetas al mi la popolojn,

49. — kiu savas min de miaj malamikoj, altigas min super miaj atakintoj, savas min de rabanto.

50. — Tial mi gloras Vin inter la popoloj, ho Dio, kaj pri Via nomo mi kantas.

51. — Li donas grandan helpon al sia reĝo kaj faras favoron al sia sanktoleito Davido kaj al lia idaro eterne.

PSALMO XIX.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido.*

2. — La ĉieloj rakontas la gloron de Dio, kaj la farojn de Liaj manoj raportas la ĉiela firmaĵo.

3. — Tago al tago transdonas diron, kaj nokto al nokto faras sciigon.

4. — Sen parolo kaj sen vortoj; oni ne aŭdas ilian voĉon.
5. — Tra la tuta mondo iras ilia ordono, kaj ĝis la fino de la universo iras iliaj vortoj; por la suno Li aranĝis tendon inter ili.
6. — Kaj ĝi eliras kiel fianĉo el sia baldakeno, ĝojas kiel heroo, trakuranta sian vojon.
7. — Sur unu rando de la ĉielo estas ĝia leviĝo, kaj ĝia rondiro estas ĝis aliaj randoj, kaj nenio kaŝiĝas antaŭ ĝia varmego.
8. — La instruo de Dio estas perfekta, ĝojigas la animon; la atesto de Dio estas certa, ĝi saĝigas sensaĝulon.
9. — La ordonoj de Dio estas justaj, ĝojigas la koron; la ordonado de Dio estas klara, faras lumon antaŭ la okuloj.
10. — La instruo de Dio estas pura, restas eterne; la juĝoj de Dio estas veraj, kaj ĉiuj estas justaj.
11. — Ili estas pli dezirindaj, ol oro kaj ol multe da plej pura oro; ili estas pli dolĉaj, ol mielo kaj ĉelaraj mielgutoj.
12. — Ankaŭ Via sklavo instruiĝis per ili; kiu ilin observas, havas grandan rekompencan.
13. — Kiu scias siajn erarojn? Purigu min de eraroj kaŝitaj.
14. — Ankaŭ de intencaj eraroj detenu Vian sklavon, ke ili ne regu super mi. Tiam mi estos perfekta kaj pura de granda peko.
15. — Akceptu favore la vortojn el mia buŝo kaj la parolon de mia koro antaŭ Vi, ho Dio, mia protektanto kaj mia savanto.

PSALMO XX.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido.*
2. — Dio aŭskultu vin en tago de mizero, defendu vin la nomo de Dio de Jakobo.
3. — Li sendu al vi helpon el la sanktejo, kaj el Ciono Li vin fortigu.
4. — Li rememoru ĉiujn viajn oferdonojn, kaj via brulofero aperu grasa antaŭ Li. — Sela¹.
5. — Li donu al vi, kion deziras via koro, kaj ĉiujn viajn intencojn Li plenumu.
6. — Ni estos gajaj pro Via helpo, kaj pro la nomo de nia Dio ni levos standardon. Dio plenumu ĉiujn viajn petojn.
7. — Nun mi ekscias, ke Dio helpas Sian sanktoleiton; Li aŭskultas lin el Sia sankta ĉielo, forte helpas lin per Sia dekstra mano.

1. Vidu noteton sur la paĝo 163 (n° 16)

8. — Unuj fidas veturilojn, aliaj ĉevalojn, sed ni alvokas la nomon de la Eternulo, nia Dio.

9. — Ili ŝanceliĝas kaj falas, kaj ni staras kaj tenas nin forte.

10. — Dio helpu, la Reĝo respondu al ni, kiam ni vokas al Li.

PSALMO XXI.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido.*

2. — Dio, pro Via forto ĝojas la reĝo, kaj pro Via helpo kiel forte li triumfas!

3. — Kion lia koro deziris, tion Vi donis al li, kaj la peton de lia buŝo Vi ne rifuzis. — Sela.

4. — Vi antaŭvenas al li kun beno de bono, Vi metis sur lian kapon kronon el pura oro.

5. — Vivon li petis de Vi, kaj Vi donis al li longan vivon por eterne kaj ĉiam.

6. — Granda estas lia honoro pro Via helpo, gloron kaj majeston Vi metis sur lin.

7. — Vi donas al li eternajn benojn, Vi gajigas lin per ĝojo antaŭ Via vizaĝo.

8. — Ĉar la reĝo fidas Dion, kaj pro favoro de la Plejalta li ne falos.

9. — Trovos Via mano ĉiujn viajn malamikojn, Via dekstra trovos Viajn malamantojn.

10. — Vi similigos ilin al brulanta forno, kiam Vi koleros; Dio englutos ilin per Sia kolero, kaj fajro ilin formangos.

11. — Ilia naskitaron Vi ekstermos de sur la tero, kaj ilian semon el inter la homidoj.

12. — Ĉar ili preparis malbonon por Vi, pripensis atencon, sed ne povis ĝin plenumi.

13. — Vi devigos ilin turni al Vi la dorson, Viajn tendenojn Vi direktos kontraŭ iliajn vizaĝojn.

14. — Leviĝu, Dio, en Via forto, ni kantos kaj gloros Vian potencon.

PSALMO XXII.

1. — *Al la ĥorestro. Por « Ajelet-Hasaĥaro ».* Psalmo de Davido.

1. *Ajelet-Hasaĥaro*, laŭvorte signifas la *matenkrepuska cervino*. Eble, tio estas la nomo de kantiko, kies vortoj kaj muziko malaperis. Kelkaj ekzegezistoj kredas, ke tio signifas poemo kantita dum la tagiga diservo. Laŭ kelkaj aliaj, tiu nomo montras la nomon de muzika tono. — N. d. l. R.

2. — Mia Dio, mia Dio, kial Vi forlasis min, malproksima de mia savo, de miaj plendaj paroloj?

3. — Mia Dio, mi vokas en la tago, kaj Vi ne respondas, — en la nokto, kaj mi ne trovas trankvilon.

4. — Sed Vi, ho Sankta, kiu loĝas inter la glorado de Izraelo.

5. — Vin fidis niaj patroj, ili fidis, kaj Vi ilin helpis.

6. — Al Vi ili kriadis kaj estis savataj, Vin ili fidis, kaj ili ne devis honti.

7. — Sed mi estas vermo kaj ne homo, mokata de la homoj, malestimata de la popolo.

8. — Ĉiuj, kiuj min vidas, insultas min, malfermegas la buŝon, balancas la kapon :

9. — « li apogis sin al Dio, — tiu helpu lin, tiu savu lin, se Li amas lin. »

10. — Vi eltiris ja min el la ventro, Vi zorgis pri mi sur la brusto de mia patrino.

11. — Al Vi mi estis ĵetita de la momento de mia naskiĝo, de la ventro de mia patrino Vi estas mia Dio.

12. — Ne malproksimiĝu de mi, ĉar malfeliĉo estas proksima, kaj helpanton mi ne havas.

13. — Ĉirkaŭis min multaj bovoj, fortaj bovoj Basanaj stariĝis ĉirkaŭ mi.

14. — Ili malfermegis kontraŭ mi siajn buŝojn, kiel leono ŝiranta kaj krieganta.

15. — Kiel akvo mi disverŝiĝis, kaj disiĝis ĉiuj miaj ostoj, mia koro fariĝis kiel vakso, fandiĝis en mia interno.

16. — Mia forto elsekiĝis kiel peco da poto, mia lango algluiĝis al mia palato, kaj Vi metas min en tomban polvon.

17. — Ĉar ĉirkaŭis min hundoj, amaso da malbonuloj staras ĉirkaŭ mi, ili mordas miajn manojn kaj piedojn.

18. — Mi povas kalkuli ĉiujn miajn ostojn; ili rigardas kaj konstante rigardas.

19. — Ili dividas miajn vestojn inter si, pri mia tuko ili lotas.

20. — Sed Vi, ho Dio, ne malproksimiĝu; mia forto, rapidu, por helpi min.

21. — Savu de la glavo mian animon, mian solan savu de la hundo.

22. — Savu min de buŝo de leono, kaj helpu min kontraŭ kornoj de bubaloj.

23. — Mi predikos Vian nomon al miaj fratoj, en la mezo de popola kunveno mi Vin gloros.

24. — Respektantoj de Dio, gloru Lin; tuta semo de Jakobo, honoru Lin; tuta semo de Izraelo, estimegu Lin.

25. — Ĉar Li ne malŝatis kaj ne malestimis la suferojn de premato kaj ne kaŝis antaŭ li sian vizaĝon, sed aŭskultis lin, kiam tiu kriis al Li.

26. — Vin mi gloros en granda komunumo, mi plenumos miajn promesojn antaŭ Liaj respektantoj.

27. — La humiluloj manĝu kaj satiĝu, gloru Dion Liaj serĉantoj; via koro vivu eterne.

28. — Rememoros kaj revenos al Dio ĉiuj finoj de la mondo, kaj kliniĝos antaŭ Vi ĉiuj popolaj familioj.

29. — Ĉar al Dio apartenas la reĝado, Li reĝas super la popoloj.

30. — Manĝas kaj kliniĝas ĉiuj grasuloj de la tero; antaŭ Li genufleksas ĉiuj forirantaj al la tombo kaj nepovantaj konservi sian animon viva.

31. — Naskotaro Lin servos; oni predikos pri mia Sinjoro al la estonta generacio.

32. — Oni venos kaj predikos pri Lia justeco kaj pri Liaj faroj al naskota popolo.

PSALMO XXIII.

1. — *Psalm de Davido.* Dio estas mia paŝtisto, mi mankon ne havos.

2. — Sur verdaj herbejoj Li ripozigas min, apud trankvilaj akvoj Li kondukas min.

3. — Li kvietigas mian animon, Li kondukas min laŭ vojo de la vero, pro Sia nomo.

4. — Eĉ kiam mi iros tra valo de mallumo, mi ne timos malbonon, ĉar Vi estas kun mi; Via bastono kaj apogiĝilo trankviligos min.

5. — Vi kovras por mi tablon antaŭ miaj malamikoj; Vi grasigis per oleo mian kapon, mia pokalo estas plenigita.

6. — Nur bono kaj favoro sekvas min en la daŭro de mia tuta vivo, kaj mi restos en la domo de Dio multajn jarojn.

PSALMO XXIV.

1. — *Psalm de Davido.* Al Dio apartenas la tero kaj ĉio, kio ĝin plenigas, la mondo kaj ĉiuj ĝiaj loĝantoj.

2. — Ĉar Li apud la maroj ĝin fondis kaj apud la riveroj ĝin fortikigis.

3. — Kiu leviĝos sur la monton de Dio, kaj kiu staros sur Lia sankta loko?

4. — Tiu, kiu havas purajn manojn kaj senmakulan koron, kiu ne fordonis sian animon al malvero kaj ne ĵuras trompe.

5. — Li ricevos benon de Dio kaj bonfarojn de la Plejalta, lia savanto.

6. — Tio estas la gento de Liaj adorantoj, de la serĉantoj de Via vizaĝo, Dio de Jakobo. — Sela.

7. — Levu, pordegoj, viajn kapojn, kaj leviĝu, pordoj de la mondo, por ke eniru la reĝo de gloro.

8. — Kiu estas tiu reĝo de gloro? Dio la forta kaj potenca, Dio la potenculo de milito.

9. — Levu, pordegoj, viajn kapojn, kaj leviĝu, pordoj de la mondo, por ke eniru la reĝo de gloro.

10. — Kiu estas tiu reĝo de gloro? Dio Cebaot, Li estas la reĝo de gloro, — Sela.

PSALMO XXV.

1. — *De Davido.* Al Vi, ho Dio, mi levas mian animon.

2. — Mia Dio, Vin mi fidas; ne lasu min hontiĝi, ne lasu, ke miaj malamikoj moku pri mi.

3. — Ĉar neniu el tiuj, kiuj esperas al Vi, hontiĝos, — nur tiuj hontiĝos, kiuj forlasas Vin vane.

4. — Viajn vojojn, ho Dio, montru al mi, instru min sekvi vian iradon.

5. — Gvidu min en Via vero kaj lernigu min, ĉar Vi estas la Dio, kiu min helpas, al Vi mi esperas ĉiun tagon.

6. — Rememoru, Dio, Vian kompatemecon kaj Vian favorkorecon, ĉar ili estis de ĉiam.

7. — La pekojn de mia juneco kaj miajn krimojn ne rememoru: laŭ Via favorkoreco rememoru min, pro Via boneco, ho Dio!

8. — Bona kaj verama estas Dio, tial Li montras al pekantoj la vojon.

9. — Li gvidas la humilulojn en justeco kaj instruas al la humiluloj Siajn vojojn.

10. — Ĉiuj vojoj de Dio estas favorkoreco kaj fideleco al tiuj, kiuj observas Lian interligon kaj Liajn leĝojn.

11. — Pro Via nomo, ho Dio, pardonu al mi mian pekon, ĉar ĝi estas granda.

12. — Al ĉiu homo, kiu timas Dion, Li montras la vojon, kiun tiu devas elekti.

13. — Lia animo ĝuos bonon, kaj liaj idoj posedos la teron.

14. — Konfidon de Dio havas Liaj timantoj, kaj Sian aranĝon. Li sciigas al ili.

15. — Miaj okuloj estas ĉiam direktitaj al Dio, ĉar Li eltiras el reto miajn piedojn.

16. — Turnu Vin al mi kaj korfavoru min, ĉar mi estas soleca kaj mizera.

17. — La suferoj de mia koro estas grandaj, el mia premateco elkonduku min.

18. — Rigardu mian suferon kaj mizeron kaj pardonu ĉiujn miajn pekojn.

19. — Rigardu, kiel multaj estas miaj malamikoj kaj per kia kruela malamo ili min malamas.

20. — Gardu mian animon kaj savu min; ne lasu min hontiĝi, ĉar Vin mi fidas.

21. — Senkulpeco kaj justeco defendu min, ĉar al Vi mi esperas.

22. — Liberigu, ho Dio, Izraelon de ĉiuj liaj suferoj.

PSALMO XXVI.

1. — *De Davido.* Juĝu min, Dio, ĉar mi iris en senkulpeco kaj Dion mi fidis, mi ne ŝanceliĝos.

2. — Provu min, Dio, kaj tentu min, refandu mian internaĵon kaj mian koron.

3. — Ĉar Via favorkoreco estas antaŭ miaj okuloj, kaj mi marŝas en Via vero.

4. — Mi ne sidas kun homoj malveremaj, kaj kun falsemuloj mi ne iras.

5. — Mi malamas societon de malbonfarantoj, kaj kun malpiuloj mi ne sidas.

6. — Mi lavas miajn manojn per senkulpeco, kaj mi tenas min ĉirkaŭ Via altaro, ho Dio,

7. — por aŭdigi laŭte gloradon kaj famigi ĉiujn Viajn miraklojn.

8. — Dio, mi amas la ejon de Via domo kaj la lokon, en kiu loĝas Via gloro.

9. — Ne pereigu mian animon kune kun la pekuloj kaj mian vivon kun la sangaviduloj,

10. — en kies manoj estas krimo kaj kies dekstra mano estas plena de subaĉetaj donacoj.

11. — Kaj mi iras en senkulpeco, liberigu min kaj korfavoru min.

12. — Mia piedo staras sur ebena loko; en kunvenoj mi benos Dion.

PSALMO XXVII.

1. — *De Davido.* Dio estas mia lumo kaj mia savo; kiun mi devas timi? Dio estaŝ la forto de mia vivo; kiu povas min teruri?

2. — Kiam alproksimiĝos al mi malbonfarantoj, por manĝi mian karnon, miaj kontraŭuloj kaj malamikoj, — ili surpuŝiĝos kaj falos.

3. — Se elpaŝos kontraŭ mi armeo, mia koro ne ektimos; se leviĝos kontraŭ mi milito, ankaŭ tiam mi havos fidon.

4. — Nur unu aferon mi petas de Dio, nur tion mi deziras, ke mi restu en la domo de Dio en la daŭro de mia tuta vivo, por rigardi la ĉarmon de Dio, admiri Lian templon.

5. — Ĉar Li kovros min en Sia kabano en la tago de malbono, Li kaŝos min en kaŝita loko de Sia tendo, sur rokon Li levos min.

6. — Kaj nun leviĝos mia kapo super miajn malamikojn, kiuj min ĉirkaŭas, kaj mi oferkaras en Lia tendo oferojn de danko, mi kantos kaj gloros Dion.

7. — Aŭskultu, ho Dio, mian voĉon, kiam mi vokas, korfavoru min kaj respondu al mi.

8. — De Vi diras al mi mia koro : serĉu mian vizagon; Vian vizagon, ho Dio, mi serĉas.

9. — Ne kaŝu Vian vizagon antaŭ mi, ne forpuŝu en kolero Vian sklavon; Vi estis mia helpo, ne forpuŝu kaj ne forlasu min, Dio, mia savo.

10. — Ĉar mia patro kaj mia patrino min forlasis, sed Dio min akceptis.

11. — Instruu al mi, Dio, Vian vojon kaj konduku min sur ĝusta irejo, spite miajn malamikojn.

12. — Ne fordonu min al la volo de miaj premantoj, ĉar stariĝis kontraŭ mi falsaj atestantoj, plenaj de rabemeco,

13. — ke mi ne esperu vidi la bonecon de Dio en la lando de vivantoj.

14. — Esperu al Dio, tenu vin forte, forta estu via koro, kaj esperu al Dio.

PSALMO XXVIII.

1. — *De Davido.* Al Vi, ho Dio, mi vokas; mia subteno, ne silentu al mi; se Vi silentos al mi, mi similiĝos al tiuj, kiuj iras en la tombon.

2. — Aŭskultu la voĉon de mia petego, kiam mi krias al Vi, kiam mi levas miajn manojn al Via sankta templo.

3. — Ne kunpereigu min kune kun malpiuloj kaj kun krimfarantoj, kiuj parolas pace kun siaj proksimuloj, dum malbono estas en ilia koro.

4. — Redonu al ili laŭ iliaj faroj kaj laŭ iliaj malbonaj agoj; laŭ la faroj de iliaj manoj redonu al ili, redonu al ili, kion ili meritas.

5. — Ĉar ili ne atentis la agojn de Dio kaj la farojn de Liaj manoj; Li disbatos ilin kaj ne rekonstruos.

6. — Glorata estu Dio, ĉar Li aŭskultis la voĉon de mia petego.

7. — Dio estas mia forto kaj mia ŝildo; Lin fidis mia koro, kaj Li helpis min; kaj ekĝojis mia koro, kaj per mia kanto mi Lin gloros.

8. — Dio estas ilia forto, Li estas savanta forto por Sia sanktoleito.

9. — Helpu Vian popolon kaj benu Vian heredon, kaj paŝtu kaj altigu ilin eterne.

PSALMO XXIX.

1. — *Psalmo de Davido.* Donu al Dio, vi potenculoj, alportu al Dio honoron kaj forton.

2. — Alportu al Dio honoron de Lia nomo, kliniĝu antaŭ Dio en sankta soleneco.

3. — La voĉo de Dio iras super la akvoj; la Dio de gloro tondras, la Dio super grandaj akvoj.

4. — La voĉo de Dio iras kun forto, la voĉo de Dio iras kun majesto.

5. — La voĉo de Dio rompas cedrojn, Dio rompas la cedrojn de Libano.

6. — Li saltigas ilin kiel bovidon, Libanon kaj Sirionon¹, kiel bubalidon.

1. *Siriono* estas ankaŭ nomita *Hemonmonto*. — N. d. l. R.

7. — La voĉo de Dio elbatas fajran flamon.

8. — La voĉo de Dio skuas dezerton, Dio skuas la dezerton Kadeŝ.

9. — La voĉo de Dio tremigas cervinojn kaj nudigas arbarojn; kaj en Lia templo ĉio parolas pri Lia gloro.

10. — Dio regis en la tempo de la superakvego, Dio restos reĝo eterne.

11. — Dio donos forton al Sia popolo, Dio benos Sian popolon per paco.

PSALMO XXX.

1. — *Psalmokanto ĉe inaŭguracio de la Domo, de Davido.*

2. — Mi gloras Vin alte, ĉar Vi levis min kaj Vi ne lasis miajn malamikojn triumfi super mi.

3. — Eternulo, mia Dio, mi vokis al Vi, kaj Vi min sanigis.

4. — Dio, Vi ellevis el la infero mian animon, Vi vivigis min, ke mi ne iru en la tombon.

5. — Kantu al Dio, Liaj piuloj, kaj gloru Lian sanktan nomon.

6. — Ĉar momenton daŭras Lia kolero, sed tutan vivon daŭras Lia favoro; vespere Li donas ploron, sed matene ĝojon.

7. — Kaj mi diris en la tempo de mia feliĉo: mi neniam falos.

8. — Dio, per Via favoro Vi starigis mian monton fortike; sed kiam Vi kaŝis Vian vizaĝon, mi konfuziĝis.

9. — Al Vi, ho Dio, mi vokis, kaj al mia Sinjoro mi preĝis:

10. — Kion utilos mia sango, se mi iros en la tombon? ĉu gloros Vin polvo, ĉu ĝi aŭdigos Vian veron?

11. — Aŭskultu, ho Dio, kaj korfavoru min; Dio, estu helpanto al mi.

12. — Vi anstataŭigis al mi mian plendon per danco; Vi deprenis de mi mian sakajon kaj zonis min per ĝojo.

13. — por ke mia honoro kantu al Vi kaj ne silentigu. Eternulo, mia Dio, eterne mi Vin gloros.

PSALMO XXXI.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmokanto de Davido.*

2. — Vin, ho Dio, mi fidas, ke mi meniam estu hontigita; pro Via justeco savu min.

3. — Klinu al mi Vian oreilon, rapide savu min! Estu por mi forta roko, fortika kastelo, por helpi min.

4. — Ĉar Vi estas mia roko kaj mia kastelo, kaj pro Via nomo gvidu min kaj konduku min.

5. — Eligu min el la reto, kiun ili metis kontraŭ mi, ĉar Vi estas mia forto.

6. — En Vian manon mi transdonas mian spiriton; Vi savas min, Eternulo, Dio de la vero.

7. — Mi malamas la adorantojn de vantaj idoloj, sed mi fidas Dion.

8. — Mi gajas kaj ĝojas pro Via favoro, ĉar Vi vidis mian mizeron, Vi eksciis la suferojn de mia animo,

9. — kaj Vi ne transdonis min en la manon de malamiko, Vi starigis miajn piedojn sur vasta loko.

10. — Korfavoru min, Dio, ĉar mi suferas, malfortiĝis de malĝojo mia okulo, mia animo kaj mia korpo;

11. — ĉar mia vivo konsumiĝis de malĝojo kaj miaj jaroj de ĝemado; mia forto malaperis per mia kulpo, kaj miaj ostoj malfortiĝis.

12. — Per ĉiuj miaj malamikoj mi fariĝis granda hontindaĵo por miaj najbaroj kaj teruraĵo por miaj konatoj; kiuj vidas min sur la strato, forkuras de mi.

13. — Oni forgesis pri mi en la koro, kiel pri mortinto, mi fariĝis kiel rompita vazo.

14. — Ĉar mi aŭdas la insultojn de multaj; ĉirkaŭe estas minacoj; ili kune konspiras kontraŭ mi, ili intencas pereigi mian vivon.

15. — Kaj mi fidas Vin, ho Dio, mi diras: Vi estas mia Dio.

16. — En Via mano estas mia sorto; savu min de la mano de miaj malamikoj kaj persekutantoj.

17. — Lumu per Via vizaĝo al Via sklavo, helpu min per Via boneco.

18. — Dio, ne hontigu min, ĉar mi vokis al Vi; hontigitaj estu la malpiuloj, ili silentiĝu por la infero.

19. — Mutiĝu la mensogaj buŝoj, kiuj parolas arogante kontraŭ piulo, kun fiero kaj malestimo.

20. — Kiel granda estas Via boneco, kiun Vi konservis por tiuj, kiuj Vin timas, kaj kiun Vi ĝuigas antaŭ la homoj al tiuj, kiuj Vin fidas.

21. — Vi kovras ilin per la kovro de Via vizaĝo kontraŭ homaj atencoj, Vi kaŝas ilin en tendo kontraŭ malamikaj langoj.

22. — Glorata estu Dio, kiu aperigis al mi mirindan favoron en fortikigita urbo.

23. — Kaj mi diris en mia konfuziĝo : mi estas forpuŝita for de Viaj okuloj ; tamen Vi aŭskultis la voĉon de mia preĝo, kiam mi vokis al Vi.

24. — Amu Dion, ĉiuj Liaj piuloj ; la fidelulojn Dio gardas, kaj Li repagas sufiĉege al tiuj, kiuj agas malhumile.

25. — Estu kuraĝaj, kaj forta estu via koro, vi ĉiuj, kiuj esperas al Dio !

PSALMO XXXII.

1. — *Instruo de Davido.* Feliĉa estas tiu, kies krimo estas pardonita, kies peko estas kovrita.

2. — Feliĉa estas la homo, al kiu Dio ne kalkulas lian kulpon kaj en kies spirito estas neniam malvero.

3. — Kiam mi silentis, senfortiĝis miaj ostoj de mia ĉiutaga pleregado.

4. — Ĉar tage kaj nokte pezis sur mi Via mano ; la freŝecon de miaj sukaj anstataŭis sekeco de somero — Sela.

5. — Mian pekon mi konfesis al Vi kaj mian kulpon mi ne kaŝis ; mi diris : mi konfesos miajn krimojn al Dio ; kaj Vi deprenis la kulpon de mia peko. — Sela.

6. — Pro tio preĝu antaŭ Vi ĉiu piulo en la ĝusta tempo, por ke ĉe la disverŝiĝo de grandaj akvoj ili lin ne atingu.

7. — Vi estas mia ŝirmo ; kontraŭ sufero Vi min gardos, per ĝojoj de savo Vi min ĉirkaŭos. — Sela.

8. — Mi prudentigos vin kaj montros al vi la vojon, kiun vi devas iri ; kun konsiloj mi direktos sur vin mian okulon.

9. — Ne estu kiel ĉevalo, kiel senprudenta mulo, al kiuj oni devas kateni la buŝon per brideto kaj buŝpeco, kiam ili ne iras al vi.

10. — Multajn frapojn havas la malpiulo, sed kiu fidas Dion, tiun ĉirkaŭas favoro.

11. — Ĝoju pro Dio, kaj gaju, ĵustuloj, kaj triumfu ĉiuj, kiuj havas pian koron !

El la originalo tradukis

(Daŭrigota).

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

NOKTAJ FANTOMOJ

EN LA KASTELO DE

RHODE-SAINT-PIERRE

(Unua mencio de nia unua konkurso.)

- Tra densa mallumo briletas la celo,
Kaj nin ne timigas la noktaj fantomoj. -
(La vojo.)

Tiuvespere, kiam mi transpasis la sojlon de la malnova gastejo, estis pli malfrue ol kutime, ĉar en tiu pentrinda vilaĝeto de la Hagelando¹ la naturo estas tiel alloganta, la eknoktiĝo tiel dolĉa post varmega tago, ke mi preskaŭ kun bedaŭro interrompis mian sencelan vagadon. Sed en la gastejo atendis min, kiel ĉiuvespere, miaj novaj kunuloj : la ĉefaj loĝantoj de la vilaĝo.

Ĉirkaŭ la malglata ligna tablo, sub la dika lampo kun verda lumŝirmilo, sidis ili — la vilaĝa sekretario, la kampogardisto, la kuracisto, la orgenisto — kviete, malrapide fumante en siaj longaj argilaj pipoj la tabakon rikoltitan en ilia ĝardeno.

Kompreneble oni ekriproĉetis — ho, tre amike — la « poeton », kiel ili nomis min, pri lia malfruigo, sed tuj la gastejmastro alportis la kutiman kartludon kun la skribardezo, al kies ŝnureto balanciĝis spongo kun peco da kreto, kaj ni ekludis.

La kartoj estis apenaŭ disdonitaj, kiam aperis sur la sojlo maljunuleto vestita per blua kitelo, larĝa bruná pantalono kaj dikaj lignaj ŝuoj. Je l' mano li portis kupran lanternon, kiun li teren metis ĉe la sojlo, kaj, deprenante sian ĉapon, li alproksimiĝis al nia tablo petante, ke la doktoro bonvolu akompani lin en najbaran vilaĝon Rhode, por flegi lian subite malsaniĝintan filinon.

— Mi akompanas tuj, Mastro Jan, — diris la kuracisto, metante siajn kartojn sur la tablon. — Nu, la devo vokas min, — li aldonis. — Daŭrigu la ludon inter vi, amikoj, dum mi faros devigan noktan promenadon.

Li prenis sian ĉapelon kaj sian bastonon kaj, antaŭ ol foriri, demandis al la kamparano :

1. — *Hageland*. — Nord-orienta parto de provinco Brabant, en Belgujo, inter la urboj Louvain, Diest kaj Tirlemont.

— Ni iros tra la arbaro, ĉu ne, Mastro Jan? Tiu vojo estas pli mallonga.

— Tra l' arbaro, je tia horo!... Ĉu vi tion intencas, Sinjor Doktoro? Estas morgaŭ la Mez-Aŭgusto, kaj vi scias bone, ke ne taŭgas tiam vagadi en la arbaro ĉirkaŭ la kastelo de Rhode.

— Vi estas prava, — diris la orgenisto. — Oni rakontas strangaĵojn pri tio, kaj certe la drama morto de la lasta kapelano de l' kastelo ne alportis benon al la Baronoj de Rhode.

Siavice la sekretario aldonis:

— La maljunuloj de l' vilaĝo pretendas, ke de la tempo, kiam la sanga dramo okazis en la kastelo, la fantomo de la kastelmastro ĉiujare nokte vagadas ĉirkaŭ la kastelo, kaj eĉ la arkivoj rakontas pri tio. Sed nun la junuloj tion ne kredas plu....

Dezirante koni pli detale tiun misteran historion kaj allogita de la freŝeco de l' aero, mi proponis al la kuracisto akompani lin.

La gastejmastro donis al ni rondforman kupran lanternon, utiligotan por la reveno, kaj trio pe ni foriris.

— Hela, bela vetero, ĉu ne, Sinjoroj? — diris la kamparano, — ni ne bezonas la lanternojn, sed la steloj fajre brilegas, eble la vetero ŝanĝos. — Kaj frotante alumeton li ekbruligis sian mallongan pipon kun metala kovrileto.

— Sed, diru, Jan, — demandis la kuracisto — ĉu efektive vi timus en tia hela nokto akompani nin tra la arbaro?

— Mi ne estas timulo, Sinjoroj, sed por la tuta oro de l' mondo mi ne volus preterpasi la kastelon dum tiu ĉi nokto.

— Sed — demandis mi — kia malbonaĵo povus trafi nin?

— Ho, Sinjoro, mi prave vidas, ke vi estas fremdulo. Se vi estus naskiĝinta en nia vilaĝo, vi ne demandus pri tio. Ĉiuj scias, ke ĉiujare la hundaro de l' estinta Barono de Rhode, blekegante kaj bojante trakuradas la kampojn, aron da nigraj ĉevaloj trenante katenojn trarajdas la arbaron; la sonorado de l' ĉaskornoj, la siblado de l' sagoj kaj de l' kugloj, la ĝemegoj de l' vunditaj ĉasaĵoj plenigas la aeron per teruriga bruego kaj ve al tiu, kiu troviĝas sur la vojo de l' sovaĝa bando....

Interparolante ni alvenis apud la enirejo de l' arbaro.

— Nu — diris la kuracisto — eble la malsanulino senpaciencie atendas nin, ni eniru la plej mallongan vojon.

Mi tuj jesigis; sed la vilaĝano paligante protestis, kvankam li ankaŭ deziregis, ke ni alvenu kiel eble plej baldaŭ ĉe lia filino, tamen li petegis, ke ni forlasu nian multmaman projekton.

Iom da fanfaroneco ne maldecas ĉe junulo kaj, anstataŭ ekdiskuti kun la naivulo, mi ekbruligis mian lampon kaj enpaŝis la vojeton.

La kuracisto adiaŭdiris per la mano al nia gvidisto, kiu nur diris kun sopiro :

— Gardu vin Dio!

Kaj ni malaperis en la arbombro.... Tie la lunradioj apenaŭ traboris la densan foliaron, nur la flava lanterna lumo lumigis la vojeton ĝis kelkaj paŝoj antaŭ ni.

La strangaj superstiĉoj, kiuj persistas ĉe la kamparanoj, fariĝis la temo de nia interparolado. La kuracisto jam rakontis kelkajn ekzemplojn, kiam, alproksimigante sian poŝhorloĝon al mia lanterno :

— Jam la dekunua — li diris — Ni certe eraris pri la vojo; la arbaro ne estas tiel vasta : ni devus jam esti alvenintaj en Rhode.

Ni haltis momenton, sed meze de l' arbaro estis neeble difini, kie ni troviĝas. Por koni la direkton ni eĉ ne havis plu la lunon ĉar nebuloj estis kaŝintaj ĝian arĝentan globon.

Eksiblis plenda vento tra la foliaro, kraketis sekaj branĉetoj de l' abioj, kaj iasofoje nokta strigo aŭ rabobirdo forflugis kun raŭka ĝemo. La promenado brave komencita, nun ekŝajnis longa kaj iom teda; mi ekbedaŭris, ke ni ne sekvis la vilaĝanon, kiam pli hela lumeto aperis inter la ŝtupoj : ni ektuŝis la randon de l' arbaro.

Antaŭ niaj okuloj, al kutimiĝintaj al la mallumo sin etendis vasta kamparo, ĉiuflanke limigita de montetoj kovritaj per densaj arbaroj. Meze de la kampoj je interspaco da kvaronmejlo staris majeste kaj mistere, kvazaŭ gardisto de l' nokto, masiva konstruaĵo : la kastelo de Rhode, kun sia minacanta kvarangula turo. De ĝia levebla ponto ĝis la vilaĝo staris duobla vico de arbegoj, kiun ni devis preterpasi por atingi la izolan dometon de la malsanulino.

Sur la tuta naturo korpremana silento pezis kvazaŭ funebra vualo. Densaj nebuloj, jen disiĝantaj, jen kuniĝantaj, traflugis la ĉielon : momente ekbrilis la luno kaj sur la nigra fundo la tuta kastelo fantastike lumis, je ĉiu fenestro ekbrilis blua arĝenta fajro... ĉirkaŭ ni zigzage flugetis aro da noktaj vespertoj.

Ĵus ni atingis la misteran aleon, kiam subite estingiĝis la lumoj de la kastelo. Tuj pleniĝas la aero per stranga bruado : blekado de ĉevaloj, frapado de hufoj, sovaĝa rajdado. La terura bruego plifortiĝante ŝajnas proksimiĝi. Nun timiĝa sonorado de ĉenoj miksiĝas kun raŭkaj krioj : Ho! ho! Hu! hu! Nenion ni vidas krom, en fundo de l' aleo ĉe la kastelo, tremetanta lumon, kiu jen ekbrilas jen malaperas....

Ree fariĝas silento... silento pli terura, pli timiga ol la bruado, kiu antaŭ momento tremigis la aeron....

Mi premis la brakon de l' kuracisto, mallaŭte dirante :

— Kio okazas?... Kion signifas?....

La doktoro ne tuj respondis; kaj poste pripenseme li parolis :

— Strangajn aferojn oni rakontas pri la kastelo de Rhode... sed la vilaĝanoj rakontos tion al vi pli bone ol mi.

Kelkajn minutojn poste ni frapis ĉe la pordo de la izola dometo. Nia gvidisto mem malfermis kaj rigardante nian palan mienon :

— Estu bonvenaj —, li diris. — Ho, ni timis, ke malfeliĉo trafis vin.

— Malkviete ni atendis vin Sinjoroj, kvankam mia filino ŝajnas nun farti pli bone, — aldonis la maljunulino, kiu sidis apud la fajrejo, preparante varman trinkaĵon por la malsanulino.

La patro prenis la lampon de la tablo kaj enirigis la kuraciston en la apudan ĉambron, kie kuŝis lia filino.

La patrino preninte la varman trinkaĵon, akompanis ilin.

Mi restis kelkan tempon sola en la hejma ĉambro, nur lumigita de la ruĝa rebrilo de ligna fajro, kiu dancigis sur la kalkpentritaj muroj fantomajn ombrojn. Mi repripensis pri ĉiuj strangaj okazintaĵoj de ĉi tiu fantastika nokto, kiam la patrino revenis, mallaŭte dirante kun pli ĝoja mieno :

— Ŝi ekripozas nun. Dank' al Dio, la krizo forpasis kaj ni povas esperi, ke ŝi estos savita; tamen la kuracisto promesis, ke li restos ankoraŭ kelkan tempon, ĝis kiam ŝi dormos.

Kaj dum ŝi boligis akvon por prepari tason da kafo, mi profitis la okazon por demandi ŝin pri la teruraj bruadoj, kiujn ni aŭdis.

— Ho, Sinjoro! — ŝi diris, sidigante apud la fajrejo — ni ankaŭ, ni aŭdis la preterpasantan sangoĉaron kun ĝiaj inferaj ĉevaloj, ĝiaj sonoradantaj katenoj. Ni ne kuraĝis rigardi tra la fenestro, tio estus mortiga, sed ni preĝis por vi, kaj la Sankta Virgulino, (danko estu al ŝi) aŭskultis nian preĝon permesante, ke vi atingu nian dometon. Ni timegis, ke vi ricevos la saman sorton ol nia Siska de la muelisto....

— Kio do okazis al ŝi?

— Ĝi estas terura okazintaĵo, Sinjoro, kiun oni rakontis al mi dum mia juneco. Estis festtago en la vilaĝo, dancemuziko ĉie sonoris laŭ gaja takto. Dum tuta tago la gejunuloj senzorge kaj senlace saltadis kaj kantadis pensante nur pri plezuro kaj ĝuo. En ĉiuj gastejoj fluadis la ŝaŭmanta biero, ĉie regadis brua gajeco... Tiunokte Siska de la muelisto, deksep-jara petola knab-

ino, post la danco hejmen reiris kun kelkaj gajaj gekunuloj. Ili kantis kaj saltis ankoraŭ sur la vojo, kiam subite eksonoris la dekdua... kaj oni aŭdis la bruegantan ruliĝadon de kvarĉevala veturilo. Ĝi pasis tute proksime de la ĝoja bando. « Haltu, veturigisto! » ekkriis ia junulo. — « Haltu! » rekriis la aliaj: kaj la petola Siska, pli rapide ol penso, eksaltis sur la postan flankon de la veturilo, kriante: « Jen! mi veturas hejmen! » kaj ŝi malaperis en la aleo de la kastelo. Furioze, sovaĝe kuradis la ĉevaloj tra kampoj kaj herbejoj, irante trifoje de la kastelo de Rhode ĝis la kastelo de Kratenberg, kiu iam staris sur la monteto. Ĉiufoje propramove malfermiĝis brue la pordegoj de la kastelo por enirigi la veturilon. Brue ili fermiĝis: sed neniu krom la fantomaj rajdantoj povis trapasi la sojlon. Siska vidis dum momento la luksan internon de la ensorĉita kastelo... kaj ŝi falis de la veturilo. Matene vilaĝanoj trovis ŝian sangmakulitan korpon sur la ponto antaŭ la pordego de la kastelo de Rhode....

Dum la maljunulino rakontadis, la kuracisto kaj la patro estis silente enpaŝintaj en la ĉambron kaj nun staris apud la fajrejo. Mi estis tiel pripensema pro ĉiuj aŭditaj mirindaĵoj, ke mi eĉ ne rimarkis ilian apudeston.

La virino silentis, malfermis la antikvan kverklignan ŝrankon kaj prenis siajn kvar plej belajn tasojn, kiujn ŝi plenigis por ni per bonodora kafo.

Ĉiuj eksidis ĉirkaŭ la fajrejo dum la doktoro kvietigis la gepatrojn pri la farto de ilia filino, aldonante kelkajn konsilojn pri la flegiloj uzotaj se ia nerva krizo reokazus.

Nenion mi aŭdis pri tio ĉar, en sibilado de l' vento, en la kraketado de l' fajro mi aŭdis malproksime, malproksimege la ruliĝadon de la sangoĉaro, la galopadon de l' ĉevaloj, la krakadon de l' vipoj, la bojadon de l' hundaro; en la volviganta fumo mi vidis nur suprenflugantajn fantomojn.

La kuracisto rimarkis mian ekscitiĝon, ĉar li interrompis mian revadon dirante iom ŝerceme:

— Nu, amiko, ĉu la mastrino rakontis tiel timige kaj impresige la historion de Rhode, ke vi sidas tie pripenseme, kvazaŭ vi dormus?

— Efektive mi pripensas la strangaĵojn, kiujn mi aŭdis, — respondis mi, kvazaŭ vekigante, — kvankam mi ne povas kompreni kia estas la kaŭzo de tiuj sorĉaĵoj.

— Ho, pri tio — diris la virino, — mi povas doni klarigojn al vi, sed mia edzo pli bone tion rakontos ol mi, ĉar li estas pli klera.

Kaj la maljunulo ekrakontis jene ĉi tiun legendon :

— La barono de Rhode estis fiera arogantulo, kiu tiel pasie amis la ĉasadon, ke certe por tiu ĉi plezuro li estus vendinta sian animon al la diablo. Preskaŭ ĉiutage li ĉasadis kun multnombra sekvantaro tra la senlima arbaro, kiu kovris la ĉirkaŭaĵon de sia kastelo. Eĉ dimanĉe, tago al ripozo kaj preĝo dediĉota, li ne povis lasi sian pasion, kaj malgraŭ la avertoj de lia kapelano¹ li rajdadis kaj galopadis kiel dum la semajno.

Ian dimanĉon, kiam li ree foriris frumatene, li estis promesinta al sia kapelano, ke li ĉeestos la meson; sed aliparte li estis postulinta de la abato, ke li ne komencu ĝin antaŭ lia reveno. Tiu reciproka promeso, kvietiginte lian konsciencon, li freneze trakuradis la nudajn kampojn kaj la vastajn arbarojn.

Li ebriiĝis pro movo kaj bruo; kaj horoj post horoj forflugis rapide. Jam aŭdiĝas en la malproksimo la sonorado de dek-unu batoj sur la kastela sonorilego, kiu rememorigas al li lian promeson. Li ekvolas hejmen reiri, ĉar laŭ eklezia regulo la meso estas komencota antaŭ la dek-dua horo; sed je tiu momento jen saltas tra arbetaro unu kaj du kaj tri leporoj. Rapide la barono trafos ilin kaj poste hejmen iros. Sed rapidegaj estas la leporoj; ju pli rapidas la barono, despli vigle ili saltas, jen malaperante, jen remontriĝante. Nun ili ŝajnas lacaj, senmove sidantaj sed, kiam antaŭenvenas la ĉasisto, ree ili ekkuras... kaj kuras : dume pasas la tempo. Ju pli nekapteblaj ili estas des pli obstina fariĝas la ĉasisto...

Sed subite — ĉu li bone aŭdas? — en la malproksimo, batoj de sonorilego unu la alian malrapide sinsekvas. Dum momento surprizite haltas la barono. Nun laŭvice sidas la leporoj starigantaj la longajn orelojn kaj kvazaŭ aplaŭdantaj per la antaŭpiedoj kaj voĉo mistera aŭdiĝas :

« Saluton, Barona Moŝto, dank' al via pasio vi forgesis la meson! Altsalutas vin Satano! Nun rapidu kaj kuru... sed vane!... »

Kolerego tremigas la baronon, li incitas per spronoj sian ĉevalon kaj galope alrajdas hejmen, malbenante la diablon, kiu malice pekigis lin. Tamen, li estis ordoninta al la abato ke li atendu, kaj ĉi tiu obea devas, obei malgraŭ ĉiuj leĝoj....

Li trapasas la leveblan ponton kaj la blazonornamitan pordegon. Ĉio silentas, lia koro forte batas pro eksciteco, li tremas, ĉar neniu

1. — *Kapelano*. — flandre : *kapelaan*; germane : *kapellan*; france : *chapelain*; angle : *chaplain*. — Kapelano estas abato, kiu faras meson en privata kapelo.

ŝajnas atendi lin. Li desaltas de sia ĉevalo; armilojn portante li trapaŝas la korton, eniras en la kapelon. Tie genufleksas ĉiuj liaj servistoj, kaj ĉe l' altaro staras preĝante la abato. Sanga nubo preterflugas liajn okulojn, li streĉas la brakon kaj... paŝo bruega skuas la aŭdantojn. Sur la altaron falas la malfeliĉa ofero de la venĝema kaj peka barono....

De tiu tempo dum noktoj ĉirkaŭ la Mez-Aŭgusto fantomaj ĉevaloj trakuras la kampojn sonorigante armilojn, nigraj hundoj ĉirkaŭsaltas, sangmakulita ĉaro, en kiu aŭdiĝas plendaj ĝemoj, brue ruliĝadas sur la ŝtonvojo. La tuta bando rajdadas, galopas trifoje de la kastelo de Rhode ĝis la loko, kie staris iam la kastelo de Kratenberg, kie loĝis la potenca ĉaskunulo de la barono de Rhode.

Oni certigas, ke nur la terura vido de tiu infera rondo sufiĉas por mortigi la plej multmemajn kaj, ke ĉiu, kiu malfeliĉe troviĝas sur la vojo, estas kuntrenata ĝis la kastela pordego.... La maljunulo silentis kaj siavice la kuracisto ekparolis al mi :

— Se plaĉas al vi, amiko, ni kune vizitos morgaŭ la kastelon, ĝiajn vastajn salonojn kun ornamitaj plafonoj kaj altaj skulptitaj kamenoj, ĝian kvinetaĝan gardoturon, ĝiajn misterajn kelojn kaj malliberejojn; kaj la farmisto montrós al ni la gotikan kapeleton, kie kuŝas ankoraŭ sur la altaro la ĉifita mesornamo de la kapelano apud la sangmakulita meslibro, kiu restis tie de la tago, kiam okazis la sanga dramo. La kruela barono de Rhode mortis baldaŭ sen heredontoj kaj de tiam neniu, krom strigoj kaj vespertoj, volis ekloĝi en la fantomvizitata kastelo.

Tiel parolinte la kuracisto leviĝis kaj senbrue direktiĝis al la ĉambro de la malsanulino.

— Ŝi pace dormas, — li diris. — Mi opinias, ke nun ni povas hejmen reiri.

Ni eltrinkis nian tason, premis la manon de la gemaljunuloj, la kuracisto promesis reveni la morgaŭan tagon kaj ni foriris.

La ĉielo estis denove sennuba, la jam subiranta luno ankoraŭ hele brilis : nia lanterno ne utilis plu.

Kvankam noktmezo jam pasis de preskaŭ du horoj, ni tamen ne deziris reiri laŭ la plej mallonga vojo, kaj tiufoje ni enpaŝis la ŝtonvojon.

Trairinte la vilaĝon de Rhode, kamparana veturilo, venanta el flanko vojo, preterpasis nin. La veturigisto salutis la doktoron per amika : — Bonan nokton! Sinjor' Doktoro.

— Bonan nokton, Petro!

— Ĉu vi iras hejmen? Kunveturu! Restas du lokoj en mia veturilo.

— Dankon, mastro Petro, mi akceptas, — diris la kuracisto, — ĉar ni jam sufiĉe marŝadis tiunokte.

La veturilo haltis, ni supreniris kaj prenis lokon inter la korboj plenaj je fruktoj kaj legomoj.

— Jen, — diris al mi ŝerceme la kuracisto kiam reekruliĝis la veturilo, — nun vi veturas per la sangĉaro, ĉar mastro Petro estas « la farmisto de la kastelo de Rhode ».

Je tiuj vortoj mi nevole ektremis, sed la kuracisto ŝajnis ne rimarki tion; kaj sin turnante al la veturigisto li demandis :

— Kien vi iras tiel frumatene jam venanta de la kastelo?

— Mi veturas al la ĉiusemajna foiro de Lovenio, — respondis Petro. Mi deziras alveni inter la unuaj kaj, ĉar la vojo estas sufiĉe longa, mi devas forveturi nokte. Eĉ hodiaŭ mi estus volinta forveturi jam pli frue sed malagrabla okazo malhelpis tion : kiam mi estis jungonta la ĉevalparon la tirĉenoj rompiĝis kaj la bestoj sin sentante liberaj forkuris tra la aleo. La hundoj bojante persekutis ilin kaj tiuj de la najbaraĵo brue respondis al ili.... Estis infera bruego!... Nĉ malfacile haltigis miajn ĉevalojn, kaj mi devis klopodi sufiĉe longe por rebonigi la ĉenojn. Tiel okazis, ke ne estis eble forveturi plie frue.

Interparolante la tempo rapide pasis kaj baldaŭ ni haltis antaŭ la gastejo, kie ni malsupreniris, dankante nian okazan kondukinton.

La kuracisto deziris al mi bonan nokton, aldonante, ke la kvietiga proza rakonto de Mastro Petro kredeble sufiĉus por malensorĉigi min pri noktaj fantomoj.

Preminte mian manon li hejmen iris.

Mi supreniris al mia ĉambro sed malgraŭ lia diro, mi ne sentis emon por ekdormi, ĉar la miraj rakontoj tro influis mian cerbon kaj la okazintaĵoj tro profunde trafis mian imagon....

Mi ekbruligis mian lampon, sidiĝis apud mia tablo kaj ekskribis ĉi tiun rakonton.

D^{ro} RAYM. VAN MELCKEBEKE.

KABILAJ¹ MOROJ

Memorajo de juĝisto.

Oni eble scias, ke, en la alĝeriaj landoj, kies loĝantoj apartenas al la *hamita* — aŭ berbera, kabila — raso, la francaj juĝistoj anstataŭis la indiĝenajn *kadi*-ojn por ĉiuj procesoj, kaj devas juĝi laŭ la antikvaj tieaj kutimoj, kiuj tre ofte diferencas de la franca kaj eĉ de la araba leĝaro.

Tial la rolo de franca *paciga juĝisto* — tute juna, kiel estis en la jaro 188..., la skribinto de tiuj linioj — estas tre malfacile plenumota.

La jena rakonto tion verŝajne klarigos kaj pruvos.

..

Tiun tagon, la maljuna juĝskribisto, post kelkaj seninteresaj aferoj, laŭtege alvokis :

— Proceso dek-kvara : *El Haŭsin nait Said*² kontraŭ *Ali u Amzjan*³.

Tiam, en la mallarĝa juĝejo, grandaj malkvietiĝo kaj bruo ekskuis la aŭdantaron, kiu nudpiede kaj senseĝe sur la kota kahelaro sidadis. Moviĝis la malsekaj *burnus*-oj, kiuj montris ĉiujn nuancojn de malpureco, jen la dubesflavan terkoloran lanon, jen la grizan cindrokoloran tolaĵon. Varma kaj malplaĉaodoro de malsekigita hundaro plenigis la aeron. La kapuĉoj ekfalis malantaŭen, malkovrante ostplenajn kapojn, paleflavajn vizaĝojn, kies nigraj okuloj pasie ekrigardis la malriĉe drapiritan estradon de la juĝisto.

Tuj de la alvoko, kiun malafable ĉirkaŭjetis la skribisto, du viroj antaŭeniris ĝis la apogbarilo apartiganta la juĝanton kaj la

1. Kvankam la radiko *kabil* estas iome difekta formaĵo rilate al la araba lingvo, mi tamen ĝin proponas pro ĝia pli kredebla internacieco, prefere ol la regulan vorton *kebail*. Efektive la antikvaj Berberoj estas elipse nomitaj de la Araboj *kebail*, t. e. la *gentoj*, la *gentoj tieaj*, *nearabaj*.

2. Beletulo filo de l' Feliĉulo.

3. Altulo filo de l' Malgrandulo.

juĝatojn : unue, la persekutanto, altkreska nerva maldikulo, kun senkarnaj vangostoj de flizulo; due, la persekutato, timema kurb-dorsa maljunulo, kies blanka barbo senorde elpendis el la katuna skarpo ĉirkaŭanta lian vizaĝon.

Ambaŭ ŝajnis riĉaj, eĉ altrangaj homoj. Ĉar iliaj ŝultroj surportis preskaŭ purajn vestojn; iliaj piedoj kaŝiĝis en kalkanumitaj ŝuoj kaj ankaŭ — pli malofta luksaĵo! — en belaj francaj ŝtrumpetoj!

Tiu ĉi sola detalo sufiĉus por rajtigi la miron de la mizeraj nud-piedaj vilaĝanoj; sed la kaŭzo de ilia ekscitiĝo estis pli grava....

— Nu, El Haŭsin — diris la juĝisto al la persekutanto — ĉu vi ankoraŭ certigas, same kiel dum la lasta aŭdienco, ke vi donacis tricent frankojn al la persekutato, por ke li edzinigu sian nevinon Tesadit'on¹ je via nevo Tajeb? Ĉu vi denove certigas, ke li akceptis la sumon, kaj ke, ĝin akceptante, li konsentis nediskuteblan promeson?

Post kiam la interpretisto estis tradukinta la demandon, El Haŭsin levis siajn gestfaremajn brakojn, kriante :

— *He, sidi!* (jes, mia sinjoro!) mi ĝin ĵuras! *Bismillah!* (Je la nomo de Dio!)

— Mensogemulo! — insultis lin mallaŭte la timema maljunulo. — Mia nevinino estas vidvino, kaj ŝi elektis mem, kiel fianĉon, la ŝejkon² de l' Beni-Smail³, Sliman nait Mohammed⁴. Ŝi ne estas kabilino! Ŝi devenas de araba familio! Ŝi do havas la rajton edziniĝi laŭ sia propra deziro! Mi nur estas ŝia ŭali⁵. Ŝi elektis Sliman'on, mi devas tion rediri al ci⁶, sinjoro juĝisto. Ci ordonis, ke hodiaŭ Tesadit venu por atesti la veron.... Ŝi venis. Ci demandu ŝin!

— Alkonduku la virinon, — diris trankvile la juĝisto.

Elirinte do el la juĝejo, la persekutato trairis la vojon, vokante.

1. Kabila aliformiĝo de la araba virina nomo *Saada* (feliĉulino).

2. *Ŝejko* — arabe : *ŝejh*; france : *cheik*; angle : *sheik*; germane : *scheik* — signifas *gentestro*.

3. La filoj de Ismaelo.

4. Salomono filo de Mahometo.

5. Laŭ la kabilaj kutimoj la virino estas ĉiam senrajta. Ŝi neniam kaj neniel povas per si mem edziniĝi, eksedziniĝi aŭ reedziniĝi. Kontraŭe, la stato de la araba virino estas ja malpli kompatinda. La unuan fojon, ŝi estas edzinigata *vole-nevole* je tiu, kiun elektas ŝia patro. Sed el la edzineco ŝi akiras ian rajton : Ŝi povas juĝe postuli eksedziniĝon, kaj poste reedziniĝi kondiĉe, ke ŝi estu helpata de iu respektinda parenco, kiu nomigas la ŭali, t. e. ŝia *konfidato* aŭ ankaŭ *aferisto*.

6. Al unu persono la Araboj kaj Berberoj diras nur *ci*. Siavice la francaj estroj al ili sammaniere respondas.

Post kelkaj minutoj li revenis akompanata de ia viva pakajo, kies balanciĝantaj paŝetoj estis gvidataj de malpurege vestita maljunulino.

Alproksimiĝinte la barilon, la « pakajo » malvolvis siajn teksaĵojn. La vualo el nigra silko, kiu kovris la vizaĝon de l' virino, defalis, kaj la kapuĉo leviĝis tre malalte, nur por obei la leĝon.

Tiam ekaperis blanka vizaĝo, kies tre puran profilon, grekforman nazeton, glategan frunton, bedaŭrinde iom difektitan de blue tatuita kruceto¹, tute ŝatis la juĝisto.

Dum unu minuto li silente admiris Tesadit'on. Sed subite, refariĝinte viro nur leĝa, li demandigis ŝin de la interpretisto : je kiu definitive ŝi deziras edziniĝi.

Sen ia ŝanceliĝo, per tiu diverstona kaj nazparola voĉo speciala je la Kabiloj, ŝi respondis :

- Je Ŝejko Sliman, el la gento Beni-Smail.
- Kaj tiu ĉi, kioman doton li donacos al ci²?
- Li promesis al mi ducent *durojn*.

Aŭdinte tiun nekutiman sumon — mil frankojn! — la ĉeestantaro ekmurmuris pro miro, ĉar ordinare la vilaĝanaj dotoj gradiĝas nur de 175 ĝis 400 frankoj. La plimulto enviis la riĉegulon, kiu povas elspezi tioman sumegon por fianĉino — precipe por vidvino, kies « komercan valoron » oni kutime malŝatas. Kontraŭe kelkaj aliaj, kredeble amikoj de El Haŭsin, bleketis mallaŭte, kvazaŭ humiligitaĵ mem en la persono de sia estro.

— Nu, Tesadit! — plie demandis la juĝisto — ĉu tiujn ducent *durojn* jam elpagis la ŝejko?

— Mi ne scias.... Mi ne min okupas pri tio.... Mi ne postulas, ke la ŝejko elpagu la monon antaŭ ol edziĝi! Mi tute konfidas al li. Mia onklo havas nenion por diri pri ĉi tio. Li estas nur mia *ŭali* por la tago de l'edziniĝo. Jen ĉio... mia sinjoro!...

Tion dirinte kaj tiel certiginte sian rajton de vidvino, ŝi ekrigardis la juĝiston kun sentima mieno. La malfeliĉa onklo, iom malfierigita, ekmallevis la kapon, dum la altkreska El Haŭsin, muta pro kolero, staradis senmove.

Fine tiu ĉi lasta ektondris, frapante la lignan barilon per siaj haraĵaj kvazaŭsimiaj brakoj :

— Mi citos dudek, tridek atestantojn, — kriegis li, — kiuj povos

1. Tio estas verŝajna postsigno de la antikva kristaniĝo de l' Berberoj.

2. Male de eŭropaj kutimoj, tie ĉi ĝi estas la edzo, kiu devas donaci monan doton al la edzino.

jesi, ke mi pagis la kondiĉitan doton al Ali u Amzjan. Tio okazis la lastan monaton, ĉe la brutvendejo de *Suk-el-Ĝema*¹. Mi petegas de ci, ho justega kaj justamema sinjoro! ke ci bonvolu ilin aŭskulti, post dek-kvin tagoj!

La magistrato per kapjeso konsentis, kaj El Haŭsin tuj diktis multajn nomojn al la skribisto, kiu malgaje al si mem murmuris:

— Nu, jen informiĝo per atestantoj! La diablo prenu la Kabilojn kaj iliajn privirinajn procesojn! Ĉu ne la Kadi'oj tion juĝis plibone ol ni?

Tamen, ĉar « tio » estis la laste enskribita afero, li ĉesigis siajn monologajn plendojn, kaj ĝojege kriis:

— Aŭdienco finiĝis! Ĝis dek-kvin tagoj!

Tiam, meze de la juĝitoj aŭ juĝotoj, kiuj bruege kaj senorde eliris, la arabino Tesadit, atente rigardata de la Kabiloj, kies virinoj ne surmetas vualon, zorge rekovris sian amegindan vizaĝon per la nigra silktuko kaj malrapide foriris, kvazaŭ per paŝoj de blindulino, sekvata de la malpura maljunulino kaj de la hontema onklo.

..

Jam alproksimiĝis la antaŭdifinita aŭdienco, kaj la maldiligenta skribisto jam grimacis, komputante la nombron de la ricevotaj atestoj, kiam, iun matenon, El Haŭsin nait Said, preskaŭ freneza, eniris la juĝejon. Liaj okuloj flamadis pro kolero, kaj liaj longaj brakoj furioze montris la ĉielon.

Alkondukigita de la pedelo al la juĝisto, li sovaĝe kriegis:

— Je la nomo de nia Profeto, mi denuncas al ci ŝteladon.... Jes, li ŝin ŝtelis kontraŭ ni! Li ŝin rabis, tiu malbenitulo, tiu ido de l' peko², Sliman nait Mohammed! La lastan nokton li aliris ŝin! Li eniris la domon de ŝia onklo! Ili geedziĝis ambaŭ!... Jes, jes, miaj partianoj konstatis, ke oni *buĉis la ŝafon*³. Ili vidis la *fumon de la kuirejoj*⁴. Ili flaris la odoron de l' festeno kaj aŭdis la *legadon de la fatha'*⁵. Ho, ĉu cia Juĝista Moŝto komprenas, ke tiu malbonegulo

1. *Vendreda vendejo*. — La diversaj kamparaj vendejoj ĝenerale elprenas siajn nomojn el tiuj de la semajnaj tagoj.

2. T. e. *uld haram*, unu el la plej gravaj insultoj inter mahometanoj.

3. Tiaokaze oni kutime buĉas ŝafon por festeni, kaj tiu buĉado estas akceptata de la arabaj legistoj kiel elemento de pruvo pri geedziĝo.

4. Same por la vidiĝo de la kuirejaj fumo.

5. Tio estas la plej grava pruvo. La *fatha'* estas la plej konata el la sura'oj de l' korano, kaj ĝiaj vortoj estas kvazaŭ la esenco de la mahometana kredo.

forprenis ŝin, malrespektante cian aŭtoritaton, kiu devas decidi inter ni? Ĝi estas netolerebla insulto al la franca juĝa potenco!

Sammomente El Haŭsin, ekvidinte la trikoloran flagon balancigantan ekstere de la malfermita fenestro, ekkaptis per sia longa brako ĝian malsupran parton kaj freneze ĝin kisis kaj rekisis!

Post kiam la interpretisto estis tradukinta ĉion, la juĝisto, el tia torento da koleraj protestoj kaj krioj, detenis nur tiun fakton: Sen ia dubo Ŝejko Sliman, diskontinte por si la necertan profiton de la leĝa decido, timinte ankaŭ kredeblan subaĉeton de la atestantoj — fenomeno ja ne malofta! — juĝis pli simpla kaj samtempe pli agrabla proprigi al si la « objekton » de l' proceso! Kvankam la difektaĵo estos malfacile forigebla, estis necesege, je la duobla vidpunkto de la juĝistara honoro kaj de l' respekto al la leĝo, ke oni tuj energie sin intermetu.

Tial la franca magistrato rajdigis unu el siaj *aŭn'oj*¹, ordonante, ke li hodiaŭ posttagmeze alkonduku Sliman'on al la juĝejo.

..

Dume, la famo de tiu ĉi okazintaĵo rapidege diskuris en la diversajn tendarojn de la gento. La partianoj de ĉiu el la kontraŭuloj ekflamis pro pasio. Tial, el ĉiuj vojetoj de l' montaro, tuj kuncelis al la franca vilaĝeto multaj Kabiloj, kiuj kaŝis armilojn sub siaj vestoj. Post kelkaj minutoj la juĝeja ĉambrego pleniĝis je homoj ekscitataj kaj kriegantaj. Inter ili staris silente la maldikulo El Haŭsin, kies vizaĝo tordiĝis pro neesprimebla kolero. Aŭtaŭ li vidiĝis lia nevo Tajeb, junulo kun pala kaj malgaja mieno, kvazaŭ hontanta pro la ridinda kaj senglora rolo, kiun ludigis al li lia senkompata onklo.

Tamen, kiam preterpaŝis lin la ŝejko de l' Beni-Smail, altkreska kaj rozvanga blondbarbulo², rapida flamo ekbrilis en la timemaj okuloj de Tajeb. Sed estis nur fajrero, tuj estingita. Tiam la onklo kliniĝis al lia orelo, kaj nerve premegis lian brakon murmurante:

— Ci ne timu, nevo! Ĉio bone fariĝos! Mi estas malantaŭ ci! Sed, je *Allah!* ci ne forgesu!... Ci tuj parolu... poste!...

Dume, Ŝejko Sliman eniris la juĝistan ĉambreton. Nun, tra la fermita pordo, oni povis aŭdi la laŭtegan voĉon de l' juĝisto. Ĝi eljetis grandajn multesonajn vortojn, timigindajn frazezojn:

1. Juĝaj indigenaj persekutistoj.

2. Tre ofte oni renkontas tiajn Kabilojn, kiuj videble konservis signojn de sia antikvega miksiĝo kun la nordaj enmigrintaj Vandaloj.

« ... Respekton al la franca juĝistaro!... Malŝatecon de la leĝa aŭtoritato!... Ŝejko!... pli kulpa ol alia ajn!... Posedas parton de la publika povo!... Alte komisiita de la Respublika Registaro!... Senprokrastan realkondukon de la virino al la domo de ŝia onklo!... »

Al tiuj majestaj paroloj baldaŭ respondis obeemaj promesoj de Sliman, kiu profunde sin humiligis.

Poste, nenion plu oni aŭdis.... Momente, la silento regis. Kio do okazis?... Subite, malfermiĝis la pordo, kaj reaperis la ŝejko....

Tiam, meze de l' brueganta amaso de la amikoj kaj malamikoj, kiuj kune kaj tumulte sin levis, eksonis tondra pafo. Falis Ŝejko Sliman, morte vundita de kuglo. Samtempe antaŭenpaŝis la juna Tajeb. Per ŝanceliĝanta voĉo, kiun li tamen volis igi fierega, li diris :

— Li rabis mian fianĉinon!... Mi lin mortigis!... Jen mia armilo!...

Tion dirinte, li teren ĵetis pistolon ankoraŭ fumigantan.

Oni tuj ekkaptis la junulon, kaj laŭleĝe la juĝisto trudis al li unuan demandaron.

Liaj respondoj neŝanĝeble konformiĝis kun lia unua frazo. La maljuna El Haŭsin, kiel atestanto, vivece provis senkulpigi sian nevon, kiu nur — li diris — venĝis sian insultegitan honoron.

Preskaŭ ĉiuj Kabiloj aprobis tian opinion, kaj dum oni alkondukis la mortiginton al la malliberejo, El Haŭsin al si mem murmuris kun muta rideto :

« Ĉio bone sukcesis! Se mi ne estus anstataŭinta tiun senkuraĝan knabon, metante la pafileton en lian manon, Tesadit restus la edzino de tiu malbenita « porko, ido de porko ' ». Kontraŭe, de nun neniu ŝin posedos!... Do ĉio bone finiĝos, ĉar post kelkaj monatoj la rumi'a ¹ juĝistaro devos ellasi Tajeb'on. »

Tiam, antaŭĝojante pri tio, la nesuspektita vera kulpulo ekrajdis sian mulinon, kaj trankvile ekiris laŭvojon al la brutvendejo.

..

Ne juste sed ĝuste rezonis El Haŭsin.

Ĉar la francaj juĝantaroj kutime indiferentiĝas je la interkabilaj aferoj, tro ofte ili liberigas danĝerajn mortigintojn.

Tiun fojon ankoraŭ la dek-du koloniistoj, okazjuĝante, ellasigis

1. Arabe : *Halluf ben halluf*, tre ofta insultego.

2. El Romo aŭ romana. Per tiu vorto Araboj kaj Kabiloj montras Francojn.

la juĝaton, sed dank' al stranga hazardo ili senkulpigis homon ja tute senkulpan!

Mi nur antaŭ kelkaj monatoj ekkonis la veran fundon de la « pasia dramo » supre rakontita. Unu el miaj malnovaj alĝeriaj konatoj — mahometana advokato plezure retrovita en Parizo — ĝin malkovris al mi.

Fine, kiam ni reciproke konfesis, ke ni nedisputeble maljuniĝis, li aldonis ridetante :

— Sed, laŭ la kabillandafamo, la « bisvidvino » Tesadit, malgraŭ la multaj jaroj, nek maljuniĝis, nek forlasis amindumaĵojn! Ŝi eĉ kontraŭe — oni certigas — plibeliĝis kaj aliaj viroj pro amo al ŝi mortis aŭ mortigis!

Jen Afrikanino, kiu vin superas — vi tro persistemaj reĝinoj de la Pariza Beleclando! — *Ŝi nek mortas, nek kapitulacas!*

RENÉ DE LAJARTE.

KREDU!...

Kiam bruas la mar', kiam batas la ond',
Kiam ĝemas ventego terura, —
Kredu : venos la hor' — trankviliĝos la mond'
Glata estos la maro lazura.

Kiam ploras l' anim', kiam premas dolor',
Kiam ĉia forestas espero, —
Kredu : venos la hor' — kaj paciĝos la kor',
Via tute foriĝos sufero!

ROMANO FRENKEL.

MALMULTEKOSTA INFANETO¹

DE

H. FIELDING

— Ŝajne mia Reĝo estas laca, — diris la Reĝino, kun maltrankvileco ekrigardante sian edzon, kiu sidis apud ŝi kun duone fermitaj okuloj.

— Mi havas kapdoloron, — diris la Reĝo.

De unu el siaj servistinetoj la Reĝino ekprenis botelon da « Eau-de-Cologne », kaj spruĉis ĝin zorge sur liajn okulojn kaj frunton.

— Ĉu la laboro estis tre laciga? — ŝi demandis.

— Efektive, — rediris la Reĝo. — Ni plibonigis la juĝistaron.

— Tio ja devas esti granda laboro, — diris la Reĝino. — Kiama-niere vi plibonigis ĝin?

— Ni decidis, kiuj juĝistoj devos aŭdi certajn procesojn, kiaj apelacioj devos esti permesitaj, kaj al kiuj. Ĝis nun estis tro multe da apelacioj. La laboro neniam finiĝis.

— La juĝistojn mi kompatas, — diris la Reĝino. — Aŭdi procesojn devas esti laciga laboro, kaj puni personojn pro tio, ke ili ŝtelas aŭ batas devas malgajigi.

— Tute ne, — respondis la Reĝo, — neniel, kiam oni ja kaptas la ĝustan personon.

— La viro estas kruela, — la Reĝino diris. — Ĉu vi ne opinias, ke devus esti, krom juĝistoj, ankaŭ juĝistinoj?

La Reĝo ekridis.

— Kiajn procesojn ili devus aŭdi?

— He! ĉiuspecajn procesojn, sed precipe procesojn, kiuj tuŝas virinojn kaj infanojn. Tiajn procesojn viroj ne devus aŭdi : ili ne komprenas.

— Sed viroj havas edzinojn, kaj ankaŭ ili posedas (almenaŭ tion ĉi oni diras al mi) infanojn. Kial, do, ili ne povas kompreni?

— Sed ili ne povas, — insistis la Reĝino.

1. Tradukita, kun la afabla permeso de l' aŭtoro, el lia verko « Palace Tales » (pri la Birmoj).

— Nu, diris la Reĝo, — prezentu al vi, mia bona, ke vi estas juĝisto, kaj ke vi devas juĝi virinon pro tio, ke ŝi kune kun alia viro forkuris de sia edzo. Kion vi farus?

— Mi tuj senkapigus ŝin, — rediris la Reĝino kun severa mieno.

— Kaj se vi devus juĝi viron pro tio, ke li batis sian edzinon?

— Lin ankaŭ mi senkapigus,... kompreneble.

— Bonkora estas la virino, — diris la Reĝo, ridante. — Edzino mia, estas neniam dubo, ke baldaŭ vi senhomigus la tutan regnon!

— Ha! mi ne volis paroli pri tiaj teruraj malbonegaj krimoj.

— Vi volis paroli pri malgravegaj krimoj, ekzemple, la mortigo kaj la rabado. Sed kompreneble, mia bela, ofte la konsilo de virino estas bonega. Ĉu mi ne venas al vi multfoje?

La Reĝino elverŝis iom pli da parfumo sur lian frunton.

— Ne sufiĉe ofte : pri tio ĉi mi estas certa, — ridetante, ŝi diris.

— Vi opinias, do, ke virinoj estus bonaj juĝistoj?

— Pri tio ĉi mi estas tute certa.

En la okulojn de la Reĝo eniris malbonega lumo, kaj li ekrigardis la Reĝinon.

— Mia kara, oni ĵus raportis al mi tre teruran krimon en la urbo. Estas iom malfacile ĝin juĝi. Tial, se vi bonvolas tion fari, vi devas ĝin juĝi. Ĉu mi rakontos al vi la aferon?

— Rakontu, mi petas.

— Ĝi koncernas unu virinon, edzinon de boatisto ĉe la marbordo. Ŝi havas infaneton, kiu estas nur trimonataĝa; kaj tamen, antaŭ kelkaj tagoj, du krimuloj ĝin forŝtelis.

— Kiel malbonege! — diris la Reĝino, kun teruro en la voĉo.

— Ja, vere!.. Kaj unu tutan nokton ili kaŝis la infaneton, antaŭ ol oni ĝin trovis, kaj tiam pro malsato ĝi estis preskaŭ malviva.

— Oni devus ilin senkapigi, — diris la Reĝino.

— Estos, karega mia, kiel vi ordonas. Sed antaŭe vi devos kompreneble dece juĝi la proceson.

La Reĝino tremfrostis.

— Kial vi proponas al mi tian teruran proceson? Ĝi estas tute klara, mi opinias. Ĉu la juĝistoj ne povas ĝin juĝi?

La Reĝo donis al ŝi frapeton sur la ŝultron.

— Vi diras, ke virinoj devas juĝi procesojn, kiuj koncernas virinojn kaj infanojn. Sed nun, kiam mi deziras doni al vi tiun ĉi proceson, por ke vi montru, kiel bone virino povas ĝin juĝi, vi ja volas ĝin redoni al la juĝistoj!

— Sed ili estas tiaj teruraj krimuloj! Forpreni de ĝia patr-

ino infaneton kaj preskaŭ ĝin mortigi estas tiel kruela ago!

— Ĝi ja estas, — la Reĝo diris. — Nu, mi diros, ke vi ne volas ĝin juĝi, kaj ke tion ĉi la juĝistoj devos fari?

Longan tempon konsideradis la Reĝino, ŝanceligante inter la fiereco kaj la timo.

— Ĉu mi ne povos ĝin juĝi, ne vidante la krimulojn? — ŝi pelegis.

— Tute ne; vi devos dece ilin juĝi, kaj aŭskulti ĉion, kion ili volos diri, kvankam ili estas krimuloj.

La Reĝino ekĝemis.

— Mi supozas, ke tre zorge oni ilin gardos.

— Certege, — diris la Reĝo, — soldatoj kun nudaj glavoj tion faros.

— Kaj oni kunkatenos ilin?

— Kompreneble!

— Eble ili provos forkuri, kaj mi estus tre malgaja, se tiaj malboneguloj forkurus, — ŝi klarigis.

— Ili tion ne faros.

— Nu, tial, ĉar Via Reĝa Moŝto tion deziras, mi juĝos la proceson, — diris la Reĝino.

..

En la palaco estis hela tagmezo, kaj ĉie regis granda bruo kaj movado. La novaĵo disvastiĝis, ke en la urbo okazis tre malfacila proceso, kaj ke la Reĝo kaj la juĝistoj ne scias, kion fari. Tiukaŭze oni transdonis la aferon al la Reĝino, kaj ŝi decidis, ke ŝi aŭdos mem la proceson. La proceso komenciĝos baldaŭ, kaj amasoj da palacanoj tre deziras aŭdi kaj vidi ĉion, kio okazos. La proceso havos lokon en la granda, norda aŭdienza ĉambro. Tie ĉi oni aranĝis ĉion, kio estas necesa. Por apartigi la krimulojn de la juĝontino, oni starigis fortan barilon, kaj lokoj por la atestantoj estas aranĝitaj.

La Reĝino elektis siajn proprajn oficistojn.

— *Ma*¹ So, — ŝi diris al unu sinjorineto de honoro, — vi estos sekretariino.

— Sed, Via Reĝina Moŝto! Esti sekretariino! Mi ne scias, kion sekretario faras.

— Skribas, — klarigis la Reĝino kun mieno de klereco.

1. La birma vorto « Ma » egalas esperante « fraŭlino » aŭ « sinjorino ».

— Kaj vi, Ma Hla, ankaŭ estos.

La fraŭlino riverencis, kun okuloj plenaj de timego.

— Vi, — daŭrigis la Reĝino, montrante trian knabinon, — tial ke vi posedas belan voĉon, vi estos, la « Voĉo-de-la-Reĝino » kaj ripetos miajn ordonojn al la juĝistoj.

— Sed, mi malvarmumis, Via Reĝina Moŝto. Mi....

— Ne argumentu, do, tiel multe, — diris la Reĝino kun severeco.

Tiamaniere ĉio estis aranĝita. La du sekretariinoj provizis sin je palmfolioj kaj stilusoj¹; la « Voĉo-de-la-Reĝino » kaŝe suĉis tuspastelon, kaj la Reĝino sidiĝis. Ĉeestis multego da personoj.

— Aŭdigu la sonorilon, — ordonis la Reĝino.

Oni sonigis la sonorilon, klaran, arĝentan sonorilon, kies sono trakuris la juĝejon kaj la koridorojn de la palaco. Estis signo, ke la juĝistaro sidas.

Okazas paŭzo, silento; kaj tiam de malproksime oni povas aŭdi la bruon de alvenantaj piedoj. Estas la atestontoj. Kondukataj de oficiro de la palaco, ili envenas, kaj alpaŝas al la por ili elektitaj lokoj. Unue, venas la plendantino. Virino de l' popolo, ŝi estas mezaĝa, malbeleta, kaj malgaje vestita. En siaj brakoj ŝi tenas infaneton, kiu estas ĉirkaŭe trimonata kaj ankoraŭ iom malgrasa. Alvenante, ŝi ploretas, kaj la virino alpremas ĝin al sia brusto.

— Jen, la patrino kaj la forŝtelita infaneto, — diris la Reĝino.

— Ho! Kiaj malboneguloj estas tiuj, kiuj ĝin ŝtelis.

Kun kompato ŝiaj okuloj direktiĝis al ili. Poste alvenis pli da atestontoj, nome: boatisto, du vilaĝaninoj, knabino ĉirkaŭe ses-jara, kaj la kvartalestro. Ĉiuj tre timas pro tio, ke ili devas veni antaŭ la Reĝinon. Post kiam la atestontoj sidiĝis, okazas denove paŭzo. Senpacience oni atendas la juĝotojn, kaj ĉiuj okuloj direktiĝas al la pordo. La silento fariĝas premega.

Tiam, de malproksime, el la koridoro, alvenas sono. Bruo de bataliloj, marŝo de armitaj viroj, kaj kun ĝi kuniĝas alia sono, malgaja kaj kortuŝanta, sono de katenoj.

La Reĝino paliĝis.

— Jen, ili venas, — ŝi diris.

Tre malrapide la sono alproksimiĝas. La aŭdantaro apenaŭ kuraĝas spiri.

Kaj tiam fine, ĉe la pordo, aperas soldatoj. Duope ili eniras, ĝis

1. *Stiluso*, antikva skribilo.

fine staras dudek. En la manoj ili havas nudajn glavojn, severe kaj terure brilantajn. Ordigitaj ili staras inter la Reĝino kaj la pordo. Post ili aŭdiĝas la katenoj : sed pro la gardistoj oni nenion povas vidi. Timigita, la Reĝino alpremas nerve la manon al sia gorĝo. La krimuloj alvenis : ili jam estas apud ŝi. Kiaspecaj kruelegaj bestsimiluloj ili estas? La gardistoj moviĝas antaŭen al la barilo, kaj haltas. Iliaj vicoj malfermiĝas en la mezo, kaj oni povas vidi la juĝotojn.

Unu momenton la Reĝino apenaŭ kuraĝis ekrigardi. Tiam brave ŝi levis la okulojn. Ŝi rigardis : ĉiuj korteganoj rigardis, — la princinoj, la sinjorinetoj de honoro, la aŭdantaro. Inter ili okazis brueto, murmuro kaj fine rido, rapide sufokita pro timo al la Reĝino. La juĝotoj, gardataj de tiel multaj viroj, minacataj de tiel multaj glavoj, katenitaj de tiel multaj katenoj, ke la soldatoj devis ilin teni en la manoj, estas... du infanoj, nome : knabo ĉirkaŭe dekdu-jara kaj knabino dek-jara! Malfeliĉaj ĉifonvestituloj, ili surgenue staris kaj tremis antaŭ la Reĝino, kun larmoj en la okuloj kaj teruro en la koroj pro tiel multe da soleno.

La Reĝino ektremis, kaj ŝia vizaĝo ruĝetiĝis.

— Ĉu tiuj ĉi estas la juĝotoj, — ŝi demandis.

— Estas ili, Via Reĝina Moŝto, — respondis la kapitano de la gvardio.

— Sed ili estas infanoj! Kaj por ilin gardi vi havas kvardek virojn; cetere ili estas ŝarĝitaj de katenoj.

— Oni diris, ke tia estas la ordono de Via Reĝina Moŝto, — respondis la kapitano.

La Reĝino diris « ho! », kaj ŝiaj lipoj kuntiriĝis.

— Sed tiam mi ne sciis. La Reĝo diris al mi nenion pri ĉio tio ĉi. Forigu la katenojn.

Oni forigis la katenojn, kaj ordonis al la infanoj, ke ili alproksimiĝu al la trono. Du soldatoj iris kaj staris apud ili kun elglavingitaj glavoj.

— Vi timigas la infanojn. Lasu ilin solaj. For de tie ĉi!

La gardistoj reiris al siaj lokoj.

— Kulpigi du tiajn infanojn je ŝtelado de infaneto estas sen-sence. Ili mem estas nur infanoj! La Reĝo mokis min.

— Ŝajnas neeble, — diris unu princino.

— Estas nepre neeble, — la Reĝino respondis. — Mi tuj senkulpigos ilin. Demandu la virinon, kial ŝi kulpigas ilin pri tia sen-sencaĵo

La « Voĉo-de-la-Reĝino » ripetis al la virino :

— La Reĝino ordonas, ke vi diru, kial vi kulpigas tiujn ĉi infanojn pri ŝtelo de via infaneto.

— Tial, ĉar ili ja ŝtelis ĝin, — respondis la virino.

Videble, tio ĉi estas sensencaĵo, — diris la Reĝino. — Demandu ŝin, kiamaniere.

La « Voĉo-de-la-Reĝino » ripetis la ordonon.

— Via Reĝina Moŝto, — diris la virino, tuŝante per la dekstra mano la infaneton en siaj brakoj, — tio ĉi estas mia infanineto. Ĉirkaŭe du monatojn antaŭe ĝi naskiĝis. Ĝi estas mia unua infaneto. Antaŭ nelonge tiu ĉi knabo venis al mi. Li min demandis, kie oni povas al si havigi infanetojn, kaj ankaŭ pri ilia kosto. Mi ekridis je li, kaj ordonis, ke li foriru. Sed li diris. « Ne ridu, sed diru al mi. Ĉiuj ekridas, kiam mi demandas. Vi havas infaneton : mi ankaŭ deziras. » Tiam mi ekkoleris kaj diris. « For! malbona knabo : alie mi vin batos. » Tial li foriris. Tamen du tagojn poste, vesperon, mi metis mian infaneton eksteren el la domo en la polvon, por ke ĝi tie povu ludi. Momenton mia edzo vokis min internen, kaj reveninte mi trovis, ke mia infaneto estis malaperinta. Mi serĉis ĉie, sed ne povis trovi ĝin. Tiun tutan nokton ni serĉadis. La morgaŭan matenon mi rememoris pri la knabo. Mi venigis la kvartalestron, kaj kune ni iris al la budo, kie tiuj ĉi du infanoj loĝas ekster la urbpordego. En la budo mi trovis tiun ĉi malbonegan knabinon kaj mian infaneton. La knabino tenis ĝin sur la brakoj. Ĝi estis preskaŭ malviva, ĉar la tutan nokton ĝi ne trinkis lakton. Sed fine mi ricevis mian infaneton.

La virino nerve alpremis la infaneton al la brusto, kvazaŭ por certigi, ke ŝi ja ricevis ĝin, kaj la infaneto komencis ploreti.

— Silentigu, silentigu, — ĉiuj diras: kaj la infaneto silentiĝas.

Ĉe tiu ĉi rakonto la okuloj de la Reĝino larĝe malfermiĝis.

— Tio ĉi estas ja stranga, — ŝi diris, — efektive strangege! Kiel diris la Reĝo, ĝi estas malfacila afero. Mi esperas, — ŝi aldonis al la sekretariinoj, — ke vi skribas detalajn notojn.

La sinjorinetoj de honoro, ĝis nun rigardante kun malfermitaj buŝoj la infanojn, tuj komencis skribi energie.

— Kion vi skribas, — murmuretis la unua al la dua.

— Ion ajn, ion ajn. Nur skribu : alie la Reĝino ekkoleros.

Preskaŭ de la plej malproksima flanko de la ĉambro oni povis aŭdi la gratantajn stilusojn.

— « Voĉo-de-la-Reĝino », — diris la Reĝino, — demandu la knabon pri la signifo de ĉio tio ĉi.

Tion la « Voĉo-de-la-Reĝino » faris, sed la knabo restis silenta.

Tre kaj tre li timis. Liaj manoj tremis pro timo, kaj, por ne plori, li enpuŝis la pugnojn en la okulojn. La knabino, starante post li sur la genuoj, kaŝis sian vizaĝon en lia vesto.

— Li timas, — diris la Reĝino. — « Voĉo-de-la-Reĝino », mal-supreniru al la knabo, kaj demandu lin, kiu li estas, kaj kial li ŝtelis la infaneton.

Tial la sinjorineteto deiris de la trono, kaj genufleksinte apud la knabo, ekparolis al li.

— Parolu kviete, — diris la Reĝino.

Sed estis nenia bezono tion diri al ŝi. Unu momenton la knabo rigardis ŝin suspekteme, sed la facilaj tonoj de ŝia voĉo kaj la aminda vido de ŝia ronda, knabina vizaĝo lin kaptis. Iom post iom oni povis vidi, ke li respondas al ŝiaj demandoj. De unusilabaĵoj li alpasis al frazoj, de frazoj li alvenis al nehaltigebla rakonto. Tamen li paroladis tiel mallaŭte, ke neniu, krom la sinjorineteto, povis lin aŭdi.

Kun profunda intereso ĉiuj rigardadis, atendante aŭdi poste ĉion, kio estas nun rakontata. Rigardadante la vizaĝojn de la sinjorineteto kaj la knabo, ili rimarkis, ke sur la vizaĝo de la sinjorineteto aperis, dum la daŭrigo de la rakonto, rideto; antaŭ la finiĝo de la rakonto la rideto fariĝis ridō, ĝis fine la tuta vizaĝo eklumis de la gajeco de komprenado. Poste ŝi adresis kelkajn demandojn al la knabineto, kaj tiu ĉi, singardeme eltirinte la vizaĝon el la vesto de la knabo, respondis, sed poste tuj rekaŝis ĝin. La « Voĉo-de-la-Reĝino » revenis al la Reĝino, kaj ŝia vizaĝo iom ruĝiĝis.

— Mi ricevis la tutan historion, Via Reĝina Moŝto, — ŝi diris.

— Rakontu, do, al la juĝistaro, — diris la Reĝino.

Tial la « Voĉo-de-la-Reĝino » komencas. Ŝia voĉo estas klara kaj laŭta, tiel ke ĉiu povas ŝin aŭdi. Se foje kaj foje la voĉo tremetas, oni devas memori, ke la vetero estas malvarma. En la ĉambro regas nokta silento.

— La juĝatoj ne estas gefratoj, sed gekuzoj. Ili venas de vilaĝo dek-du mejlojn norde de la urbo.

Tie antaŭ ses monatoj aperis malsano, kaj multaj personoj mortis. La patro de la knabo mortis, la gepatroj de la knabino, kaj pli ol duono de la vilaĝanoj. Tiuj, kiuj postvivis, tre timigite

forkuris, kaj la vilaĝo restis tute forlasita. Ĉar ŝi ne povis loĝi en la vilaĝo, kune kun la du infanoj, la patrino de la knabo alvenis sur floso al la urbo. La virino ne sciis ian metion, kaj estis malforta. Tial ŝi provis perlabori la vivon per la vendado de frititaj pizoj : sed, ĉar ne estas permesite friti pizojn en la urbo, ŝi estis devigita fari tion ekstere. Tial ke ŝi devis ĉiutage piediri multe, ŝi kaj la infanoj konstruis por si mem sub mangarbo budeton sur la norda vojo. Tie ĉi ili vendadis la frititajn pizojn al la preterirantoj, kaj tiel sukcesis perlabori la vivon. Post unu semajno la patrino mortis.

La knabo kaj la knabino restis solaj. Ili ne konis iun ajn en la vilaĝo : kaj, ne havante parencojn, ili ne sciis kien iri. Sekve, ili loĝis en la budeto. Ili havis la fritilon de la patrino de l' knabo, kaj malmulte da pizoj. Ili ofte jam helpis la patrinon por la fritado de pizoj, kaj tial ili sciis, kiel fari tion ĉi.

Kiam mankis al ili pizoj, ili aĉetis aliajn. Tiamaniere ili sukcesis perlabori la vivon. De tempo al tempo la knabo aŭ hakadis lignon aŭ helpadis al la boatistoj, kaj tiel ricevadis iom da mono.

En unu tago preteriranto haltis por manĝi pizojn. Li interparolis kun ili, kaj ridis ilin.

— Vi estas geedzetoj, — li diris.

Forirante, li donacis al ili unu rupion. Post tio ĉi ili ĉiam respondis al demandanto, ke ili estas geedzoj. La knabino estis tre sola. Apude ne estis domoj, ĉar ili devis elekti lokon, kie ne estas personoj, kiuj malŝatas la odoron de frititaj pizoj. Estis tial nur la knabo por interparoli kun la knabino, kaj la knabino kun la knabo. Al la knabo tio ĉi ne estis malagrabla, ĉar li havis sian laboron kaj vidis personojn, kiam li iris por helpi la boatistojn. Sed la knabineto fariĝis tre malgaja, kaj de tempo al tempo ŝi ploris.

— Vi ne devas plori, — diris la knabo, — pro kio vi ploras?

— Tial ke mi estas sola, — diris la knabino. — Kiam vi iras por haki lignon, estas neniu apud mi.

— Jen, la ĉiama kutimo de la edzino! — diris la knabo.

— Ne! — diris la knabino, — ne estas ĉiam tiel. Aliaj edzinoj havas infanetojn, kaj povas ludi kun ili. Kial vi ne havigas al mi infaneton?

— Tial ke mi ne scias kiel, — la knabo diris.

— Sed vi povas demandi. Aliaj personoj scias, kaj, se vi demandas, ili respondos vin.

La knabo demandis, sed neniu volis respondi. Ĉiu nur ridadis je li, kiam li diradis : — Bonvolu diri al mi, kiamaniere mi povas havigi al mia edzino infaneton.

La knabo ekkoleris, kaj diris al la knabino :

— Ĉiuj ridadas, kvazaŭ mi estus malsaĝulo!

— Eble pro tio, ke oni ne donas infanetojn senpage. Ŝajne oni vendas ilin. Se vi diros, ke vi havas rupion, kompreneble oni montros al vi en kia butikoj oni povas ilin aĉeti. Por unu rupio vi povos aĉeti tre bonan infaneton.

Sed eĉ tio ĉi neniom utilis. Ĉiam oni ridadis.

— Tio ĉi estas efektive malĝentila, — diris la knabino, — ĉar aliaj edzinoj havas infanetojn. Jen, la virino, kiu loĝas apud la pordego de la urbo. Antaŭ nelonge ŝi aĉetis novan infaneton. Irante por aĉeti pizojn, mi vidis ĝin. Iru kaj demandu ŝin.

Tion ĉi la knabo faris. Ĝi estis tiu ĉi virino, kiu nun estas en la uĝejo. Ŝi ordonis al la knabo, ke li foriru : alie ŝi batos lin.

La « Voĉo-de-la-Reĝino » ĉesis momenton por spiri. Longa estis la rakonto, kiun ŝi devis diri, kaj vasta la ĉambro, en kiu ŝi devis paroli. Alia sinjorinetoj de honoro donis al ŝi trinki. Ŝi ekrigardis la Reĝinon, kiu ridis. Ridis ankaŭ ĉiuj princinoj : efektive en la okuloj de ĉiu troviĝis rido. Nur kelkaj sinjorinetoj de honoro, ruĝiĝinte, kaŝis la vizaĝojn post siaj ventumiloj, sed la ventumiloj iomete tremis.

— Daŭrigu, Voĉo-de-la-Reĝino, — diris la Reĝino.

— Via Reĝina Moŝto, la knabo malesperis, ĉar neniu volis lin helpi. Oni nur ridadis je li, kaj la knabino riproĉadis lin, dirante :

— Aliaj edzoj aĉetas infanetojn, kun kiuj iliaj edzinoj povas ludi, sed vi lasas min sola.

Li ne sciis, kion fari. Fine, revenante hejmen de la boatoj, iun vesperon, li ekvidis tiun ĉi infaneton, kiu kuŝis tute sola en la polvo. Ŝajne ĝi estis feliĉa kaj grasa, ridadante kaj jetadante gajege la krurojn tien ĉi kaj tien. Tial, levinte ĝin de la tero, li forkuris kun ĝi. Sed antaŭ ol foriri, li metis la rupion, kiun la fremdulo iam donis al li, sur la teron, kiel la infaneto antaŭe estis. « Ĉiaokaze ĝi ne valoras tiel multe », li pensis, kaj li revenis nevidita domen. La knabineto estis ĉarmita, kaj, surprizinte la infaneton sur la brakojn, vartadis ĝin, kaj la knabo dume, sidiĝinte, rigardadis.

Sed baldaŭ la infaneto komencis plori. Pli kaj pli ĝi ploradis, kaj ili ne sciis, kion fari. Opiniante, ke ĝi malsatas, ili metis en ĝian buŝon iom da kuirita milio. Sed, havante neniajn dentojn, ĝi

ne volis manĝi. Ili estis tre surprizitaj, ke ĝi ne havas dentojn, kaj ili kredis, ke eble la virino ne povis aĉeti dentprovizitan infaneton. Sendube tio ĉi estas infaneto de ia malmultekosta speco.

— Ĉu vi ne povis rigardi, antaŭ ol aĉeti por mi tian malmultekostan infaneton vulgaran? — diris la knabineto; kaj la knabo ekhontis.

Poste, ĉar la infaneto daŭrigis plori, noktomeze la knabo el-tiris la fritilon, kaj fritis kelkajn pizojn. Multaj personoj tre ŝatas pizojn, kaj ili esperis, ke la infaneto ankaŭ ŝatos. Sed ĝi ne volis manĝi, kaj nur ploris pli forte, kiam ili provis meti en ĝian buŝon pistitajn pizojn. De tempo al tempo ĝi dormadis, kaj poste, vek-iĝinte, denove ploradis. La knabino, fariĝinte tre malgaja, ankaŭ ekploris tiel, ke la knabo diris : .

— Kion utilas havigi al vi infaneton, se vi ne scias, kiel oni devas ĉesigi ĝian ploradon?

Frumatene ili estis tre lacaj kaj timigitaj. Kiam la patrino alven-inte trovis la infaneton, ili estis tre gajaj.

Tiel parolis la « Voĉo-de-la-Reĝino ». Okazis silento, interromp-ita nur de la energia gratado de la sekretariinoj kaj de la mal-laŭta murmureto, kiu trakuris la juĝejon. La Reĝino ridis. Ŝi estis tiel superplena de gajeco, ke apenaŭ ŝi povis paroli.

— He! la gekaruloj! — ŝi diris.

Nur la patrino de la infaneto ŝajnis kolera. Aŭdi la agojn, kiujn la geknaboj faris al ŝia infaneto, aŭdi paroli, ke ĝi estas « mal-multekosta », ŝin furiozigis.

Inter la Reĝino kaj la princinoj okazis konsiliĝo.

— Sendube, la juĝatoj estas kulpaj, — diris la Reĝino. — Ili ja ŝtelis la infaneton.

— Kaj preskaŭ ĝi malvivis, — diris unu princino.

— Sed tion tamen ili ne faros denove.

— Kiu povas diri! — respondis la Reĝino. — Ŝi ne havis pupon, kaj tio ĉi estas la kialo. Cetere, kvankam ili ne ripetos sian eraron, sendube ili faros ion alian, ĉar ili ne estas timemaj, kaj ne estas iu, kiu povos zorgi pri ili.

— Ion similan mi ne povas memori, — diris unu princino.

— Jes, tio estas io tute ne aŭdita, — diris la Reĝino, — kaj tiukaŭze ni devas esti singardaj. Ni, do, konsideru.

La Reĝino kaj la princinoj sidante konsideradis. La sekretariinoj, skribante, faris foje kaj foje paŭzon por elstreĉi la lacigitajn fingrojn. Malkaŝe la « Voĉo-de-la-Reĝino » eksuĉis alian tuspastelon.

— Mi havas ideon, — diris la Reĝino. — Ordonu al la infanoj, ke ili venu tien ĉi.

Oni alkondukis ilin sur la tronon, kie ili genufleksis antaŭ la Reĝino, kiu rigardis ilin.

— Ili estas karaj infanoj, — ŝi diris. — Ili fariĝos brava viro kaj bela virino. Estus domaĝe, se io ajn okazus al ili.

La princinoj murmurete konsentis, ĉar la ronda, brava vizaĝo de la knabo kaj la timemeco de la knabino ĉarmis ilin.

La Reĝino denove konsiliĝis kun la princinoj. Ŝi diris ion ajn mallaŭte, kaj konsente ĉiuj balancis la kapon.

— Estas al mi tute egale, ke ĝi ne estas laŭleĝa — diris la Reĝino, kaj ĉiuj konsentis. — Sed oni devas ĉesigi krimojn, — kaj ŝi prenis teniĝon de severeco.

Oni tiam ordonis al la « Voĉo-de-la-Reĝino » konigi la verdikton de la Reĝino. Ĝi estis jena :

— Estas klare, ke la juĝitoj estas kulpaj. Ili ja ŝtelis infaneton, kaj tio ĉi certe estas terura krimo. Tutan nokton la patrino estis plena de maltrankvileco, kaj la infaneto preskaŭ mortis. Oni ne povas senkulpigi la juĝitojn, ĉar tia estas la leĝo. Ili, do, estas kulpaj pro ŝtelo de infaneto.

Okazis paŭzo, kaj la aŭdantaro ektenis la spiradon.

— Oni juĝas la geknabojn kulpaj, kaj kondamnas ilin ambaŭ al kvinjara punlaboro.

Denove okazis paŭzo, kaj la vizaĝoj de la aŭdantoj paligis.

— La knabo devos pasigi la kvinjaran tempon de sia punlaboro inter la paĝioj de la Reĝo, kaj la kondamnitino inter la sinjorinetoj de la Reĝino. Tie oni devos ilin instrui tiel, ke ili neniam ripetos sian krimon.

En la juĝejo okazis murmureto de kontentiĝo, kaj virinoj rigardis unu la alian, ridetante.

— Kaj fine, — daŭrigis la « Voĉo-de-la-Reĝino » — oni devas rekompenci la virinon, kies infaneto estis forŝtelita. Ĉar ŝi multe suferis, ŝi devas ion ricevi, kaj tial el la trezorejo oni pagos al ŝi dek tikalojn¹ da oro.

La vizaĝo de la virino vastiĝis de plezuro. Ŝi jam rimarkis, ke oni kompatis la ŝtelintojn de ŝia infaneto, kaj levis ilin al altstato.

1. En Birmujo la « tikalo » estas mezuro. 100 tikaloj egalas unu « vison », kiu egalas proksimume 3 1/2 funtojn anglajn.

Ŝi sentis sin nezorgata, eĉ malamata pro tio, ke ŝi estis la kaŭzo de ĉiuj malfeliĉoj. Nun ĉio estas en ordo.

La Reĝino leviĝis por foriri, kaj la princinoj kaj sinjorinetoj de honoro ŝin sekvis, kune kun ŝi marŝis la infanoj, kaj post kelkaj minutoj la ĉambro estis malplena.

— Nu, — diris la Reĝo, — ĉu via proceso jam finiĝis? Ĉu la juĝitoj estis tiaj malboneguloj, kiajn vi supozis?

La Reĝino skuis la fingron al li.

— Vi mokis min. Ĉiuj ekridis, kiam la katenŝarĝitaj infanoj eniris.

— Kaj vi ja permesis, ke tiuj ĉi sovaĝaj krimuloj loĝu en nia palaco?

— Jes, — diris la Reĝino, — certe, ili devos loĝi tie ĉi, por ke oni povu instrui ilin, ĝis kiam ili plenaĝigos.

— Kaj poste? — demandis la Reĝo.

— Kaj poste? Kiu diros? Eble ni povos geedzigi ilin.

— Kaj poste, kaj poste, — ripetis la Reĝo, — ili daŭrigos tiun serĉon, kiu ilin jam kondukis al malfeliĉoj, kun pli bona sukceso, ni esperu, mia kara.

El angla lingvo tradukis

RUPERT FANSHAWE.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donuce ricevis du ekzemplerojn.

La Revizoro, komedio en 5 aktoj de N. V. GOGOL, tradukita de D^o L. L. ZAMENHOF, 1 vol. 100-paĝa, Paris, *Hachette et Cie*; prezo : Fr. 1,50. —

La Predikanto, libro el la Biblio, el la originalo tradukita de D^o L. L. ZAMENHOF, 1 broŝ. 26-paĝa, Paris, *Hachette et Cie*; prezo : Fr. 0,75. —

La Rabistoj, dramo en 5 aktoj de F. SCHILLER, tradukita de D^o L. L. ZAMENHOF, 1 vol. 144-paĝa, Paris, *Hachette et Cie*; prezo : Fr. 2. —

La ĉefa celo de *La Revuo* estis : havigi al la Esperantistoj novajn verkojn de nia kara Majstro.

Tiuj tri novaj volumoj, kiuj pli grandigas la verkaron de la genia aŭtoro de nia lingvo estas netakseble ŝatinda akiro por nia literaturo.

Cetere, per siaj karakteroj, per la diverseco de siaj stiloj, tiuj tri tradukoj estas veraj tipoj de la granda povo kaj alta literatureco de nia lingvo.

Verkante « La Revizoro'n », D^o Zamenhof tre certe celis fari viglan tradukon por doni modelon de vivanta lingvo, de neklasikaj, kelkfoje iom trivialaj esprimoj. Kaj belege li sukcesis. Kia intensa vivo, kia moviĝo, kia brulanta rapideco!

Kelkaj Esperantistoj, ĝis nun kutimintaj al la legado de severe klasika kaj gramatika lingvo, iom surpriziĝis de tiuj ŝajnaj deflankiĝoj, de tiu petolanta malsevereco. Ili legu kaj relegu « La Revizoro'n » kaj iom post iom ili komprenos, ili fine admiros.

Neniu krom D^o Zamenhof, kuraĝus uzi tiajn sentimajn formojn, sed ankaŭ neniu el ni estus kapabla ilin

trovi. Nia Majstro elkatenuigas, liberigas nian florantan lingvon. La bubo estas elvindita.

Kiom da spico kaj aliparte kiom da dolĉo kaj da eleganteco!

« La Predikanto » potence kontrastas per sia religia majesto.

Kiuj serĉas modelon de altspirita kvankam simplega stilo, al tiuj ni konsilas la malrapidan legadon de tiu ĉefverko.

Kaj fine jen « La Rabistoj ». Tie denove kaj profunde ni sentas, ke la lingvo de Zamenhof, ke lia ido ne estas ia senviva, ligita aŭtomato, kies ĉiuj movoj estas likse antaŭreguligitaj de ia logikema mekanikisto; aŭtomato, kiu nur povas fari la paŝojn al li permesitajn, al kiu ĉia fantazio estas malpermesita, kiu ĉiam restos aŭtomato.

Kiel bele kantas nia esperanta libera alaŭdo, kiam oni komparas ĝin kun la blekoj de la mekanikaj birdoj apudaj!

Iam la estontaj generacioj, leginte tiujn sentime altflugantajn tradukojn, studos ilin, kiel ni studas nun la grekajn ĉefverkojn.

Jen la fonto de nia Vico!

CARLO BOURLET.

Un bien beau leurre. La compréhension immédiate dans la langue internationale. Étude extraite de « L'Espérantiste » ; textes français et esperanto juxtaposés, par L. DE BEAUFONT, 31-paĝa. Paris, *Librairie de l'Esperanto*, 15, rue Montmartre; prezo : Fr. 0,15. —

Ĉiuj novaj sistemoj de lingvo internacia, kiuj aperas nun en granda nombro, penas efektiviĝi unu celon, kiel la plej gravan :

kiel eble tujan kompreneblecon. Homoj sciantaj kelkajn lingvojn, legante tekston skribitan laŭ tiuj sistemoj, havas impreson, ke la lingvo, en kiu ili ĝin legas, estas tiel facila, ke superflue estas ĝin lerni. Ĉu la tuja komprenebleco por lingvo internacia estas kondiĉo necesa, aŭ ĉu ĝi estas nur mem-trompajo, al tio respondas Sr L. de Beaufront en la supre citita verketo. Laŭ lia opinio ĝi estas nur bela trompogilo.

Komparante paralele novajn sistemojn kun la lingvo Esperanto, li montras, ke la tiel nomata tuja komprenebleco estas por la plej multo nur iluzia, eĉ ne parolante pri homoj, kiuj scias nenian lingvon ekster la sia. Krom tio la lingvo tuj komprenebla estas ĉiam pli malfacile lernebla, ĉar ĝi nepre devas posedi pli da radikoj ol ekzemple Esperanto, kies la plej ĉefa celo estas facileco. La aŭtoro klarigas tion ĉi per tuta vico da ekzemploj, eltiritaj paralele el kelkaj lingvaj sistemoj kaj Esperanto.

Kial ili estas famaj??? GEORGES FEYDEAU. Tradukita kaj plilongita de FERNAND DORÉ. 11-paĝa. Paris. *Librairie de l'Esperanto*, 1907; prezo : Fr. 0. 50. —

La sprita monologo de G. Feydeau, kiun la tradukinto iom plilongigis per la aldono de kelkaj vortoj pri Esperanto, kaj kiun la ĉeestintoj de nia tria kongreso havis la plezuron aŭdi deklamita sur la estrado, aperis nun en aparta eldono. Ni rekomendas ĝin por niaj scenejoj.

Imenlago de TEODOR STORM; el germana lingvo tradukita de ALFRED BADER. Esperanta kolekto de *La Revuo*. 1 vol. 37-paĝa; Librejo *Hachette kaj K^o*; prezo : Fr. 1. —

La legantoj de *La Revuo* sendube memoras ankoraŭ la impresigan brilan enhavon de la novelo de Th. Storm, kiu aperis pece en nia gazeto dum la pasinta jaro. Supozante, ke ĝi ankoraŭ ne forflugis el ilia memoro, ni preterpasos silente ĝian enhavon.

La noveleto de Th. Storm laŭ sia konstruo kaj enhavo ne estas originala. La tuta ĝia ĉarismo apogas sin nur sur la psikologia disvolvo de homa animo, kiu havis malfeliĉon ekami senreciproke. Ĉio, kion ni legas en tiu novelo apartenas jam al tempo pasinta kaj reviviĝas en la imago de maljunulo, kiu kun malĝojo rememorassian rompitan feliĉon. La tutan verkon trapenetras kvieta melankolio. Kelkaj momentoj estas tiel bone disvolvitaĵ psikologie, ke oni kun plezuro tralegas ilin kelkafoje. La traduko bone esprimas ĉi tiujn momentojn; lerte estas tradukitaj ankaŭ la versaĵoj, kiuj ofte troviĝas en la teksto. Bedaŭrinde la aŭtoro en unu loko ekuzis nepermeseblan mallongigon :

Sur altaj montoj mi staris.

Kaj vidis en valon *profund?*...

Cetere la stilo estas bona kaj riĉa je diversaj ankoraŭ neuzitaj esprimoj, kaj kelkaj neeviteblaj eraroj, kiuj enŝoviĝis en la tekston aperintan en « *La Revuo* » estas korektitaj en tiu zorge revidita eldono.

La nevo kiel onklo, komedio triakta de SCHILLER, tradukita de CHARLES STEWART, M. A. (Cantab); 52-paĝa. Paris, *Hachette kaj K^o*; prezo : Fr : 1. —

Bonan ideon havis la tradukinto, akirante por nia literaturo tiun komedion; sed ni miras, ke Sr Stewart ne sciis, ke la vera aŭtoro ne estas Schiller, sed la franca verkisto Picard, kaj sekve ni tre bedaŭras,

ke nia samideano ne faris rekte sian tradukon el la originala teksto. « La nevo kiel onklo » apartenas al unuaj pli grandaj komedioj en Esperanto. Ŝajnas al ni, ke ne estos superflua, se ni en kelkaj vortoj prezentos al nia legantaro ĝian humorplenan enhavon.

La nevo kiel onklo — jen estas la tuta fundamento, sur kiu apogas sin la intrigo de l' komedio. Kvan-kam en la efektiveco okazas tre malofte, ke nevo estas tiel simila al onklo, ke oni ne povu ilin diferencigi, tamen en la komedio ĝi okazis, kaj dank' al ĉi tio la nevo, ludante la rolon de sia onklo antaŭ sia onklino, ricevas ŝian konsenton edzinigi la filinon, kiu jam estis fianĉino de alia juna homo, je li mem. Oni jam ĉion preparis por la edziĝo, kiam tute neatendite alvenas la vera onklo kun sia estonta bofilo. Tie komenciĝas tuta vico da tre interesaj momentoj en la komedio. Sed, ĉar en komedio ĉio finiĝas bone, ĉi tie la epilogo ankaŭ ne estis tragedia. La antaŭa fianĉo, eksciinte, ke la kuzo kun la kuzino sin amas reciproke, konsentas retiri sian kandidatecon, kondiĉe tamen, ke oni donos al li eblon edziĝi je la fratino de lia konkuranto, kiun li ekamis de la unua renkonto. Kompreneble oni konsentas.

Tiun ĉi komedion ni povas rekomendi al niaj teatroj kiel humorplenan kaj facile ludeblan, eĉ en kondiĉoj de diletanta teatro. Krom tio la stilo esperanta estas en ĝi tiel bona kaj tiel flua, ke ĝi sen ia peno povas esti komprenata eĉ de aŭskultantaro ne tre sperta en nia lingvo.

Progresado de la pilgrimanto, alegoria sonĝo de JOHN BUNYAN; ilustrita, esperantigita de JOZEFO

RHODES, esp. 5260. 1 vol. x-150-paĝa. *Stead's publishing House*, 39, Whitefriars Street, London; prezo : Fr. 2. --

John Bunyan sendube estas por plimulto el niaj neanglaj legantoj verkisto nekonata. Kaj tamen la « Progresado de la pilgrimanto » kiu ĵus aperis en esperanta traduko, jam ekzistas preskaŭ en ĉiuj plej disvastigitaj lingvoj de la mondo. John Bunyan estas sekve unu el tiuj legindaj verkistoj, kun kiuj multaj el ni konatiĝas nun dank' al Esperanto. Kiu tralegos la suprecititan verkon de la angla teozofo sendube ne plendos, ke ĝi aperis en nia lingvo.

John Bunyan apartenas al la originalaj verkistoj ne nur laŭ la karaktero de liaj verkoj, sed ankaŭ laŭ lia vivo kaj disvolvo de lia literatura gloro. Li naskiĝis en malgranda vilaĝo Elsworth apud Bedford en la jaro 1628, studis en senpaga unuagrada lernejo kaj lernis la metion de riparisto. Lia tuta vivo estis plena de aventuroj. En la 17^a jaro de sia aĝo li batalis sub la standardo de Oliver Cromwell; edziĝinte li fariĝis drinkemulo. Ekaŭdinte unu fojon voĉon el la ĉielo, kiu riproĉis lin pro lia senĉasta vivo, li decidis sangigi kaj fariĝis ermito kaj poste predikanto vojaĝanta tra anglaj vilaĝoj. Malliberigita dum 12 jaroj pro sia predikado, li verkis en la malliberejo sian unuan plej konatan verkon « Progresado de la pilgrimanto »; de tiu ĉi tempo li fariĝis unu el la plej fruktemaj verkistoj, ĉar en nelonga tempo li verkis ĉirkaŭ 60 volumojn. Li mortis la 31 de Aŭgusto 1688.

La traduko de la « Progresado de la pilgrimanto » unue pro la malnova angla stilo, due pro la speciala stilo de la aŭtoro kompren-

eble estis afero ne facila. La tradukinto J. Rhodes laŭ eblo penis konservi ĝian karakteron. Dank' al S^{ro} Stead, la redaktoro de la *Review of Reviews*, kiu permesis uzi la belajn bildojn kiuj, aperis en la « The Pilgrim's Progress », la esperanta traduko aperis bele kaj riĉe ilustrita. Pri la traduko mem ni, krom admiro, nenion povas esprimi.

MUZIKO

Elektitaj muzikverkoj de M. Glinka, por kanto kun fortepiana akompano, tradukitaj de A. FJODOROV kaj A. KOEPMAN; ĉe A. Fjodorov, muzikvendejo « Simfonio », str. Nikitskaja, domo de la Konservatorio, Moskvo, Rusujo.

1. — *Venkinto*, parolo de V. A. JUKOVSKIJ; prezo : Fr. 0,75. —
2. — « *Jen mi, Ineziljo* », parolo de A. PUŜKIN; prezo : Fr. 0,75. —
3. — « *En dolĉa spir'* », parolo de A. PUŜKIN; prezo : Fr. 0,75. —
4. — *La nokta parado*, parolo de V. A. JUKOVSKIJ; prezo : Fr. 1,25. —
5. — *La norda Stelo* ; prezo : Fr. 0,75. —
6. — *La hebrea kanto*, poezio de N. KUKOLNIK; prezo : Fr. 0,50. —
7. — *Bolero « Ho ĉarma mia virgulin' »*; prezo : Fr. 1. —
8. — *Lulkanto*, parolo de N. V. KUKOLNIK; prezo : Fr. 1. —
9. — *Kanto de Margareto (el Faust de GOETHE)*; prezo : Fr. 1,25. —
10. — *Prosana trinkado*, romano, parolo de A. PUŜKIN; prezo : Fr. 1,25. —

Eldonante tiujn ĉi muzikverkojn de M. Glinka, kiu estis nomita « la patro de la Rusa Muziko », A. Fjodorov certe obeis tre bonan senton kaj elmontris kortuŝantan amon al la nacia arto. Oni kun granda plezuro legos la dek numerojn de ĉi tiu tre interesa kantaro, ĉar kelkaj el

ili enhavas la antaŭsignojn de vera genio. Malpli interesaj estas la tri unuaj numeroj, *la hispanaj romancoj*, verkitaj laŭ la influo de la hispana muziko, kaj kiuj elmontras nenion originalan. La sama rimarko povas esti farita pri la numero 7 « *Bolero* ». Ili tamen estas tre melodiplenaj kaj tre bone verkitaj. Cetero tio ne mirigas, ĉar Glinka faris tre bonajn muzikajn studojn sub la direkto de la eminenta profesoro S^{ro} Dehn, kiu estis unu el la sciencaj muzikaj teoriistoj el Berlin dum sia tempo. « *Prosana trinkado* » elmontras la bruantajn ecojn de la itala muziko, kiu sukcesis dum tiu epoko (1830), kaj kiun Glinka tro multe konis post sia vojaĝo en Italujo. Sed la « *Nokta parado* » estas tre vigla kaj tute romantika. La terura marŝo de la fantomoj ellevigantaj el la tomboj estas tre ĝuste montrita per tute simplaj rimedoj, kaj tio estas granda arto. La « *Norda Stelo* » verkita en 1839 pro la edziniĝa festo de la princino Mario, filino de la imperiestro Nikolao I^a, jam prunteprenas la ritmon eĉ melodjon de rusa popola kanto. Pro tio oni devas atente legi tiun kanton, ĉar ĝi estas la unua elmontraĵo de la vojo, kiun poste sekvis la muzikistoj de la nova rusa skolo. « *La hebrea kanto* » eltirita el la tragedio de N. Kukolnik « *Princo ŝolmski* » estas ankaŭ tute rimarkinda pro siaj modulaciaj ecoj. Oni certe multe ŝatos la « *Lulkanton* » pro ĝia rekantado, kiu estas la repreno en majora tonò de la minora komenciĝo. Ĝi estis inspirita de la popola kanto, ĉar ni retrovas en ĝi la kromatikajn modulaciojn, kiujn ofte uzadis Grieg. Fine « *La kanto de Margareto* », eltirita el la fama verko de Goethe « *Faust* », kiun

tiom da aŭtoroj enmuzikigis, estas la plej bela perlo de ĉi tiu kantaro. Ĝi memorigas la fame konitan romancon de F. Schubert « Margareto ĉe la radŝpinilo » pro sia drama sento, pro la kortuŝeco de sia plendo, pro la terura mal-espero de sia mizerego. En ĝi oni ekkonas la potencon de emociema genio.

La unuaj numeroj de ĉi tiu kantaro esperigas, ke S^o A. Fjodorov daŭrigos tiun kolekton kaj eldonos baldaŭ novan aron el la elektikaj muzikverkoj de M. Glinka, precipe la rusajn popolajn kantojn, kiujn la glora muzikisto tiel senteme harmoniigis, kaj la esperantistaj muzikamantoj korege dankos la afablan eldoniston Fjodorov, ke li konigis la artan esprimon de sia nacia muziko.

Brilas l' Esper', kanto, vortoj kaj muziko de C. W. REEVE; ĉe la *Brita Esperantista Asocio* (The British Esperanto Association [incorporated] London, 13 Arundel Street, Strand W. C.); prezo : P. 6, Mk. 0,50, Fr. 0,60. —

Nia bonega angla amiko C. W. Reeve skribis belan kanton pri la plej forte dezirata revo de esperantismo. La penso, kiu inspiris tiun ĉi kanton estas tre alta kaj la dolĉa melodio finiĝas per majesta ĥoro gloranta la Esperon, kiu brilas por la homaro.

La danco estas rava! dueto, vortoj kaj muziko de C. W. E. REEVE; *Londona Klubo*; prezo : Ŝ. 1, Fr. 1,25 (Sd. 50). —

Ĉi tiu amuziga dueto estas tre komika sceno laŭ beleta ario de valso, pri kiu oni certe diros : « se la teksto estas sprita, la valso estas rava ».

Kien vi iras, beleta virin'? dueto, vortoj de C. W. E. REEVE, muziko reverkita el la originala ario de la kanto : *Where are you going my pretty maid*; (sen montrado de eldonisto); prezo : P. 6, (Sd. 25). —

Tiu ĉi dueto estas ankaŭ tre ĉarma komika sceneto laŭ la maniero de la popolaj infanaj kantoj; ĝi multe sukcesos ĉe niaj anglaj gesamideanoj.

La Kapelo, muzika skizeto por baritono kaj fortepiano, poezio de UHLAND, traduko de L. ZAMENHOF, muziko de VICTOR BENDIX (Kopenhago); eldonita de la *Internacia Muziksocieto*, fondita en 1907, okaze de la Tria Internacia Esperanto kongreso en Cambridge; prezo : Sd. 50. —

Tiu ĉi muzika skizeto, verkita de tre bona dana komponiciisto estas la unua eldono de la Internacia Esperantista Muziksocieto, kiu estis fondita dum la lasta kongreso. Oni nur povas laŭdegi tiun belan verkon, kies melodieco egalvaloras la harmonian sciencon. La sekretario de la societo, Kajs Bendix, filo de la komponiciisto, kantis ĝin plensukcese en Cambridge, dum la festo de *La Revuo*, kaj niaj legantoj, kiuj ĉeestis ĉi tiun feston, certe ankoraŭ konservas en la memoro la grandan impreson, kiun ĝi kaŭzis dank' al sia poeziema sento kaj granda melankolieco.

Esperantista kantaro. 13 kantoj originalaj aŭ esperantigitaj por kvar voĉoj miksitaj; eldonita de KARL JOST, Zürich (Svisujo); prezo : Fr. 1. —

En preskaŭ ĉiu el tiuj ĉi kantoj « la muziko estis aranĝita tiamaniere, ke la melodioj povas esti kantataj aŭ kvarvoĉe, aŭ unuvoĉe

kun fortepiana akompano » — diras la eldonisto en la antaŭparolo. Tiu ĉi aranĝo estas tre bona kaj taŭgas por ĉiuj, kiuj ne ŝatas malfacilan muzikon. Ĉi tiu kantaro enhavas popolajn ariojn kaj melodiojn de Mozart, Schubert, Mendelssohn, E. Ducommun, Th. Fröhlich, P. Ritter, E. Ruh, F. Silcher kaj H. Werner. La grupoj, kiuj kalkulas kelkajn muzikistojn inter siaj membroj, povos plezure kanti tiujn ĥorojn dum siaj festaj kunvenoj.

La Internacio, revoluciema kanto, traduko de A. P. BEAUCHEMIN kaj FI-BLAN-GO; ĉe la *Librairie Esperantiste* de « Paco-Libereco » 45, rue de Saintonge, Paris; prezo : Fr. 0,10. —

Ĝi estas la traduko de la kanto de Eugène Pottier.

Esperanto valso, (nova eldono) de A. F. DE MÉNIL (E V.); ĉe *Hachette et Cie*, éditeurs 79 boulevard Saint-Germain Paris; Prezo : Fr. 0,60. —

La nova eldono montras la sukceson de ĉi tiu valso.

Elektita kantaro kun fortepiano, eldono de ALBERT BESNARD (26, rue Antoinette, Paris).

1. — *La Barketo*, barkarolo, poezia almetado de H. KRUPER, muziko de A. BESNARD; prezo : Fr. 1,50. —

2. — *Nokto*, valso, poezia almetado de M. KRUPER, muziko de J. ROSAS; prezo : Fr. 1,50. —

Ni multe rekomendas tiujn ĉi du muzikajn verkojn al niaj legantoj. La beleteco de la melodio kaj la facileco de la fortepiana akompano igis ilin tre taŭgaj por ĉiuj. La parola almetado de S^o Kruper estas poeziplena. Ni profitas la okazon por rememorigi niajn esperantistajn muzikverkistojn, ke oni neniam

devus loki fermaton¹ sur la lastan silabon de vorto, sed sur la antaŭlastan, sur kiun oni apogas la tonan akcenton.

Esperantista kantaro (kolekto unua), esperantigita de L. E MEYER, München. 1 vol. 78 paĝa. *Esperanta eldonejo Hans Th. Hoffman*, Berlin W., 35, Steglitzerstrasse 44; prezo : Mk. 1. —

La konata tradukinto de *Wilhelm Tell* ĵus riĉigis nian literaturon per nova verketo « Esperantista kantaro », kiu enhavas 50 da germanaj kantoj. Kiel diras la tradukinto en sia antaŭparolo, oni jam diversflanke esprimis la deziron havi en Esperanto kanteblajn tekstojn. Kompreneble, tion ĉi estas plej facile plenumi, tradukante jam ekzistantajn kantojn de diversaj nacioj. L. E. Meyer, volante plenigi tiun ĉi mankon en nia literaturo kolektis la plej disvastigitajn kantojn de sia lando kaj dividis ilin en tri partojn : kantoj studentaj, kantoj popolaj kaj kantoj amuzaj. Kelkaj el tiuj ĉi kantoj estas disvastigitaj pli aŭ malpli eĉ en ne germanaj landoj, kiel ekezemple : « Ergo bibamus », « Invito al gajeco », kiu laŭ sia enhavo similas la bone konatan kanton « Gaudeamus igitur », kiun ni havas en esperanta traduko dank' al la aŭtoro de nia lingvo. La tasko, kiun prenis sur sin L. E. Meyer estis kompreneble ne facila, sed li plenumis ĝin tre bone laŭ la versmetro de la originaloj kun nur kelkaj tre malgrandaj ŝanĝoj. Ni povas kuraĝe rekomendi al ĉiuj kantamantoj tiun ĉi nian unuan kolekteton de kantoj.

1. **Fermato** : fr. *point d'orgue*, germ. *fermate*, norveg. *fermate*, rus. *fermata*, ital. *corona*, boh. *koruna*, grek. *korona*, angl. *pause*.

KRONIKO

Unua cirkulero de la Kvaro por la Kvara. — Apenaŭ la lasta brilo de la glora tria kongreso estingiĝis, kaj jam la unuaj radioj de la kvara estas videblaj. La gesamideanoj jam scias, ke en Kembriĝo Germanujo invitis la Esperantistaron, la urbo restis ankoraŭ neditinita. Nun Germanujo, en harmonio kun la Centra Organiza Komitato kaj kun la konsento de D^{ro} Zamenhof elektis Dresdenon, kiel la plej taŭgan urbon.

La bela saksa ĉefurbo havas tre oportunan situacion. Ĝi estas nek nordgermana nek suda urbo, ĝuste en bona mezo de Germanujo ĝi kuŝas, facile atingebla por ĉiuj landoj. La Kvaro, kiu aranĝos la kongreson, estas : D^{ro} Mybs, D^{ro} Schramm, S^{ino} Hankel kaj S^{ro} Arnhold. Tiu ĉi kvaro ĉion faros, por faciligi al la kongresantoj la vojaĝon kaj la loĝadon. La Societo por la Interkomunikigo de la Fremduloj (*Fremdenverkehrsverein*) tre afable proponis al la kvaro sian helpon; per kunagado kun tiu ĉi societo la kvaro aranĝos malkaran restadon al niaj gastoj. Kun kora gastemeco ni ilin akceptos! La malnovaj amikoj revidos unu la aliajn, novaj ligoj fariĝos, pli intime la granda familio unuiĝos. — En la lando de la scienco tre granda ekspozicio montros la riĉan literaturon de nia lingvo.

Post la kongreso ekskursoj tra Germanujo estas aranĝotaj, ni esperas, ke multaj Esperantistoj partoprenos. Tiuj el ili, kiuj preferas la viziton kaj restadon en trankvila « Esperanta Vilaĝo » trovos en Weisser Hirsch la deziratan ĉarmen lokon, veran Esperantistuj-

on. Jam nun oni tie aranĝis kursojn.

La sukceso de niaj entreprenoj dependas de la multnombra veno de la gesamideanoj. Ĉiuj nacioj estu bone reprezentotaj! Ni petas, ke oni baldaŭ anoncu sian nomon kaj profesion klare skribitan, kun detala adreso al la oficejo de la kvara kiu restos ĝis la definitiva translokiĝo al Dresden (en komenco de somero 1908) ĉe la prezidanto D^{ro} Mybs, Altona a. E., Marktstr. 68. — Ankaŭ ne forgesu la donacajn kasojn kaj la garantian fondajon, ĉar ni bezonas multe da mono. Ni do petas, ke oni sendu ĉiun monon al la bank-ejo Fratoj Arnhold (Gebr. Arnhold) Dresden, Waisenhausstrasse 20. —
LA KVARO POR LA KVARA.

El Aŭstrujo. — La komitato por disdonado de literaturaj premioj al la memoro de la Viena popolpoeto Eduard Bauernfeld kronis tiun fojon du neaŭstrajn verkistojn : S^{ro} Vilhelmo Raabe, mondfama novelisto, kies *Hungerpastor* (malsatpastoro) estas ĉarma perlo de la germana literaturo kaj S^{ino} Roberto Lasswitz, kiu skribis riĉkolorajn, fantaziplenajn romanojn.

Vieno ja de longe provizas la tutan mondon per operedoj¹. Nun la kvara granda teatro en tiu « urbo de la feakoj », malfermas sian scenejon al la muzo de la operedoj. En la haloj de la « Raimund-Theater », dediĉita ĝis nun al seriozaj popoltragedioj kaj komedioj, bruis krizo — kaj la rezultato estas aliformigo de tiu teatro en hejmon por burleska muziko. O. S. —

1. Malgrandaj, ŝercaj operoj.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA PSALMARO¹

(El la Biblio.)

PSALMO XXXIII.²

1. — Ĝoje kantu, piuloj, antaŭ Dio : al la justuloj konvenas glorado.

2. — Gloru Dion per harpo, per dekkorda liro ludu al Li.

3. — Kantu al Li novan kanton, bone ludu al Li kun trumpetado.

4. — Ĉar ĝusta estas la vorto de Dio, kaj ĉiu Lia faro estas fidinda.

5. — Li amas justecon kaj juĝon; de la boneco de Dio estas plena la tero.

6. — Per la vorto de Dio fariĝis la ĉielo, kaj per la spirito de Lia buŝo — ĝia tuta ekzistantaro.

7. — Li kolektis kiel en tenujon la akvon de la maro, Li metis la abismojn en konservejojn.

8. — Timu Dion la tuta tero, tremu antaŭ Li ĉiuj loĝantoj de la mondo.

9. — Ĉar Li diris, kaj tio fariĝis; Li ordonis, kaj tio aperis.

10. — Dio neniigas la interkonsenton de la popoloj, Li detruas la intencojn de la nacioj.

11. — La decido de Dio restas eterne, la pensoj de Lia koro restas de generacio al generacio.

12. — Feliĉa estas la popolo, kies Dio estas la Eternulo, la gento, kiun Li elektis al Si kiel heredon.

13. — El la ĉielo Dio rigardas, Li vidas ĉiujn homidojn.

14. — De la trono, sur kiu Li sidas, Li rigardas ĉiujn, kiuj loĝas sur la tero,

15. — Li, kiu kreis la korojn de ili ĉiuj, kiu rimarkas ĉiujn iliajn farojn.

1. Published on february 1908. — Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1905 by Hachette and C^o of Paris.

2. Vidu la numerojn 16 kaj 17.

16. — La reĝon ne helpos granda armeo, fortulon ne savos granda forto.

17. — Vana estas la ĉevalo por helpo, kaj per sia granda forto ĝi ne savos.

18. — Jen la okulo de Dio estas sur tiuj, kiuj Lin timas, kiuj esperas Lian favoron,

19. — ke Li savu ilian animon de morto kaj nutru ilin en tempo de malsato.

20. — Nia animo fidas Dion; Li estas nia helpo kaj nia ŝildo.

21. — Ĉar pro Li ĝojas nia koro, ĉar ni fidas Lian sanktan nomon.

22. — Via favoro, ho Dio, estu super ni, kiel ni esperas de Vi.

PSALMO XXXIV.

1. — *De Davido, kiam li ŝajnis sin freneza antaŭ Abimeleĥ, kaj tiu lin forpelis kaj li foriris.*

2. — Mi gloros Dion en ĉiu tempo, ĉiam laŭdo por Li estos en mia buŝo.

3. — Per Dio gloriĝas mia animo; la humiluloj aŭdu kaj ĝoju.

4. — Gloru Dion kun mi, kaj ni altigu kune Lian nomon.

5. — Mi serĉis Dion, kaj Li respondis al mi, kaj de ĉiuj miaj danĝeroj Li savis min.

6. — Kiuj rigardas al Li, ricevas lumon, kaj ilia vizaĝo ne kovriĝos per honto.

7. — Jen tiu ĉi mizerulo vokis, kaj Dio aŭdis, kaj de ĉiuj liaj mizeroj Li savis lin.

8. — Anĝelo de Dio postenas ĉirkaŭ tiuj, kiuj Lin timas, kaj li ilin savas.

9. — Provu kaj vidu, kiel bona estas Dio; feliĉa estas la homo, kiu Lin fidas.

10. — Timu Dion, Liaj sanktuloj, ĉar nenio mankas al tiuj, kiuj Lin timas.

11. — Leonoj estas senhavaj kaj malsataj, sed kiuj serĉas Dion, havas mankon en nenia bono.

12. — Venu, infanoj aŭskultu min, pri timo antaŭ Dio mi vin instruos.

13. — Kiu ajn vi estas, homo, kiu deziras vivon kaj amas multajn kaj bonajn tagojn,

14. — gardu vian langon kontraŭ malbono kaj vian buŝon kontraŭ mensoga parolo;

15. — dekliniĝu de malbono kaj faru bonon, serĉu pacon kaj ĉasu ĝin.

16. — La okuloj de Dio estas turnitaj al la piuloj, kaj Liaj oreloj al iliaj krioj.

17. — La vizaĝo de Dio estas kontraŭ tiuj, kiuj faras malbonon, por ekstermi de la tero la memoron pri ili.

18. — Tiuj krias, kaj Dio aŭdas kaj de ĉiuj iliaj mizeroj Li ilin savas.

19. — Proksima estas Dio al tiuj, kies koro estas rompita, kaj la spirite suferantajn Li helpas.

20. — Multaj estas la suferoj de piulo, sed de ĉiuj Dio lin savas.

21. — Li gardas ĉiujn liajn ostojn, eĉ unu el ili ne rompiĝos.

22. — La malbonulon mortigos la malbono, kaj la malamantoj de piulo pereos.

23. — Dio liberigas la animon de Liaj sklavoj, kaj ne pereos ĉiuj, kiuj Lin fidas.

PSALMO XXXV.

1. — *De Davido.* Batalu, ho Dio, kontraŭ tiuj, kiuj batalas kontraŭ mi, militu kontraŭ tiuj, kiuj militas kontraŭ mi.

2. — Prenu ŝildon kaj armilojn kaj stariĝu, por helpi min.

3. — Kaj nudigu ponardegon kaj stariĝu kontraŭ miaj persekutantoj; diru al mia animo: via helpo Mi estas.

4. — Hontigitaj kaj malhonoritaj estu tiuj, kiuj celas kontraŭ mia animo; turniĝu reen kaj estu hontigitaj tiuj, kiuj intencas malbonon kontraŭ mi.

5. — Ili estu kiel grenventumaĵo antaŭ vento, kaj anĝelo de Dio ilin forpelu.

6. — Ilia vojo estu malluma kaj glitiga, kaj anĝelo de Dio ilin persekutu.

7. — Ĉar sen mia kulpo ili submetis por mi sian reton, sen mia kulpo ili fosis sub mia animo.

8. — Venu sur lin pereon neatendite, kaj lia reto, kiun li kaŝis, kaptu lin; por pereu li falu en ĝin.

9. — Kaj mia animo ĝojos pro Dio, triumfos pro Lia helpo.

10. — Ĉiuj miaj ostoj diros: Dio, kiu egalas Vin, kiu liberigas mizerulon de lia perfortanto, mizerulon kaj malriĉulon de lia rabanto?

11. — Stariĝas kontraŭ mi krimaj atestantoj; kion mi ne scias, pri tio ili min demandas.

12. — Ili pagas al mi malbonon por bono, atencon kontraŭ mia animo.

13. — Kaj mi dum ilia malsano metis sur min sakajon, mi turmentis mian animon per fasto, kaj mi preĝis sincere, kiel pri mi mem.

14. — Mi kondukis kvazaŭ ili estus miaj amikoj, miaj fratoj; kiel homo, kiu funebras pri sia patrino, mi profunde malĝojis.

15. — Sed kiam mi difektiĝis, ili ĝojis, kaj ili kuniĝis, kuniĝis kontraŭ mi, la senkoruloj, kiam mi ne atendis; ili ŝiris kaj ne ĉesis.

16. — Kun hipokriteco de tiaj, kiuj zorgas nur pri la ventro, ili kunfrapis kontraŭ mi siajn dentojn.

17. — Mia Sinjoro! kiel longe Vi tion rigardos? deturnu mian animon de iliaj atakoj, mian solan de la leonoj.

18. — Mi gloros Vin en granda kunveno, meze de multe da popolo mi Vin laŭdos.

19. — Ne ĝoju pri mi miaj maljustaj malamikoj, kaj tiuj, kiuj malarthas min sen mia kulpo, ne moku per la okuloj.

20. — Ĉar ne pri paco ili parolas, kaj kontraŭ la kvietuloj sur la tero ili pripensas malicajn intencojn.

21. — Ili larĝe malfermis kontraŭ mi sian buŝon kaj diris: bone, bone! nia okulo vidis.

22. — Vi vidis, ho Dio, ne silentu! Mia Sinjoro, ne malproksimiĝu de mi.

23. — Vekiĝu kaj leviĝu, por fari al mi juĝon, mia Dio kaj mia Sinjoro, pri mia disputo.

24. — Juĝu min laŭ Via justeco, Dio, mia Sinjoro, kaj ili ne ĝoju pri mi.

25. — Ili ne diru en sia koro: estas bone, laŭ nia deziro; ili ne diru: ni lin englutis.

26. — Ili estu hontigitaj kaj malhonoritaj ĉiuj, kiuj ĝojas pro mia malfeliĉo; vestigu per honto kaj malhonoro tiuj, kiuj fanfaronas kontraŭ mi.

27. — Triumfu kaj ĝoju tiuj, kiuj deziras justecon por mi, kaj ili diru ĉiam: granda estas Dio, kiu deziras pacon por sia sklavoj.

28. — Kaj mia lango rakontados pri Via justeco kaj ĉiutage pri Via gloro.

PSALMO XXXVI.

1. — *Al la ĥorestro. De Davido, sklavo de Dio.*
2. — Krima estas la parolo de malpiulo : en mia koro ne ekzistas timo antaŭ Dio, antaŭ Liaj okuloj.
3. — Ĉar li flatas al si en siaj okuloj, por atingi sian pekon kaj por malami.
4. — La paroloj de lia buŝo estas krimo kaj malvero ; li ne volas kompreni, por fari bonon.
5. — Krimon li pripensas sur sia kuŝejo, li staras sur vojo ne bona, malbonon li ne abomenas.
6. — Dio, ĝis la ĉielo atingas Via boneco, Via vereco ĝis la nuboj.
7. — Via justeco estas kiel la montoj de Dio, Viaj juĝoj estas granda abismo ; homon kaj bruton Vi helpas, ho Dio.
8. — Kiel grandvalora estas Via favoro, ho Dio ! kaj la homidoj ricevas rifuĝon en la ombro de Viaj flugiloj.
9. — Ili satigas per la riĉa havo de Via domo, kaj el la rivero de Viaj bonaĵoj Vi ilin trinkigas.
10. — Ĉar ĉe Vi estas la fonto de vivo, kaj en Via lumo ni vidas lumon.
11. — Venigu Vian favoron sur tiujn, kiuj Vin konas, kaj Vian bonecon sur la honestulojn.
12. — Ne paŝu sur min piedo de fiereco, kaj mano de malpiuloj ne renversu min.
13. — Tie falula farantoj de malbono, ili estu renversitaj kaj ne povu sin levi.

PSALMO XXXVII.

1. — *De Davido.* Ne incitigu pro la malvirtuloj, ne envidu tiujn, kiuj agas maljuste.
2. — Ĉar simile al herbo ili rapide dehakiĝas, kaj kiel verda vegetaĵo ili forvelkas.
3. — Fidu Dion kaj faru bonon ; loĝu sur la tero kaj konservu honestecon.
4. — Serĉu plezuron ĉe Dio, kaj Li plenumos la dezirojn de via koro.
5. — Transdonu al Dio vian vojon kaj fidu Lin, kaj Li faros.
6. — Kaj Li aperigos vian pravecon kiel lumon kaj vian justecon kiel tagmezon.

7. — Silentu antaŭ Dio kaj esperu al Li; ne incitiĝu, kiam sukcesas homo, kiu plenumas malbonajn intencojn.

8. — Detenu vin de kolero kaj forlasu furiozon, ne incitiĝu, ke vi ne faru malbonon.

9. — Ĉar malbonfarantoj ekstermiĝos kaj la esperantaj al Dio heredos la teron.

10. — Ankoraŭ malmulte da tempo pasos, kaj la malpiulo plu ne ekzistos, — vi rigardos lian lokon, kaj li ne estos.

11. — Kaj la humiluloj heredos la teron kaj ĝuos grandan pacon.

12. — Malvirtulo malbonintencas kontraŭ virtulo kaj frapas kontraŭ li per siaj dentoj.

13. — Sed Dio ridas pri li, ĉar Li vidas, ke venas lia tago.

14. — Glavon nudigas la malvirtuloj kaj streĉas sian pafarkon, por faligi mizerulon kaj malriĉulon, kaj buĉi virtulon.

15. — Ilia glavo trafos en ilian koron, kaj iliaj pafarkoj rompiĝos.

16. — Pli bona estas la malmulto, kiun havas virtulo, ol la granda havo de multaj malpiuloj.

17. — Ĉar la brakoj de malpiuloj rompiĝas, sed la virtulojn Dio subtenas.

18. — Dio scias la tagojn de la virtuloj, kaj ilia havo restos eterne.

19. — Ili ne estos hontigitaj en tempo malbona, kaj en tagoj de malsato ili estos sataj.

20. — Sed la malvirtuloj pereos, kaj la malamikoj de Dio malaperos kiel roso de la herbejoj, malaperos kiel fumo.

21. — Malpiulo prunteprenas kaj ne pagas, sed piulo korfavoras kaj donas.

22. — Ĉar Liaj benitoj heredos la teron, kaj Liaj malbenitoj ekstermiĝos.

23. — De Dio fortiĝas la paŝoj de virta homo, kaj lia vojo plaĉas al Li.

24. — Falante, li ne estos forĵetita, ĉar Dio subtenos lian manon.

25. — Mi estis juna kaj mi maljuniĝis, kaj mi ne vidis virtulon forlasita kaj liajn infanojn petantaj panon.

26. — Ĉiutage li korfavoras kaj pruntedonas, kaj liaj infanoj estos benitaj.

27. — Forturniĝu de malbono kaj faru bonon, kaj vi vivos eterne.

28. — Ĉar Dio amas justecon kaj ne forlasas Siajn fidelulojn; ĉiam ili estos gardataj; sed la semo de la malpiuloj estos ekstermita

29. — La virtuloj heredos la teron kaj loĝos sur ĝi eterne.

30. — La buŝo de virtulo parolas saĝon, kaj lia lango diras justecon.

31. — La ordonoj de lia Dio estas en lia koro, liaj paŝoj ne ŝanceliĝas.

32. — Subrigardas malvirtulo virtulon kaj celas mortigi lin.

33. — Sed Dio ne lasos lin en liaj manoj kaj ne kondamnos lin, kiam li estos juĝata.

34. — Esperu al Dio kaj tenu vin je Lia vojo, kaj Li altigos vin, ke Vi heredu la teron; Vi vidos la ekstermon de la malvirtuloj.

35. — Mi vidis malpiulon, kiu estis spitema kaj tenis sin large, kiel sukplena multebranĉa arbo;

36. — sed apenaŭ oni pasis, li jam ne ekzistis; kaj mi serĉis lin, kaj li jam ne estis trovebla.

37. — Konservu senkulpecon kaj celu veron, ĉar estontecon havas homo pacema;

38. — sed la krimuloj ĉiuj estos ekstermitaj, la estonteco de la malpiuloj pereos.

39. — La virtuloj havas helpon de Dio; Li estas ilia forto en tempo de mizero.

40. — Kaj Li ilin helpas kaj savos, Li savos ilin de malbonuloj kaj helpas ilin, ĉar ili fidis Lin.

PSALMO XXXVIII.

1. — *Psalmo de Davido. Pro memoro.*

2. — Dio, ne en Via kolero ĝustigu min kaj ne en Via kolerego min punu.

3. — Ĉar Viaj sagoj penetris en min kaj pezas sur mi Via mano.

4. — Ekzistas neniu sana loko en mia korpo pro Via kolero, nenio sendifekta ekzistas en miaj ostoj pro mia peko.

5. — Ĉar miaj krimoj superas mian kapon; kiel peza ŝarĝo, ili estas tro pezaj por mi.

6. — Malbonodoras kaj pusas miaj ulceroj pro mia malsaĝeco.

7. — Mi kurbiĝis kaj kliniĝis treege, la tutan tagon mi iras malgaja.

8. — Ĉar miaj internaĵoj estas plenaj de brulumo kaj ne ekzistas sana loko en mia korpo.

9. — Mi tute senfortiĝis kaj kadukiĝis, mi kriegas pro malkvieteco de mia koro.

10. — Dio, antaŭ Vi estas ĉiuj miaj deziroj, kaj mia ĝemo ne estas kaŝita antaŭ Vi.

11. — Mia koro tremegas, forlasis min mia forto, kaj eĉ la lumo de miaj okuloj ne estas ĉe mi.

12. — Miaj amikoj kaj kamaradoj repaŝis pro mia mizero, kaj miaj proksimuloj stariĝis malproksime.

13. — Kaj insidis kontraŭ mi tiuj, kiuj celas mian vivon, kaj miaj malbondezirantoj parolas pri mia pereco, kaj malicojn ili pripensas ĉiutage.

14. — Kaj mi estas kiel surdulo kaj ne aŭdas, kiel mutulo, kiu ne malfermas sian buŝon.

15. — Mi estas kiel homo, kiu ne aŭdas kaj kiu ne havas en sia buŝo reparolon.

16. — Sed al Vi, ho Dio, mi esperas, Vi aŭskultos, mia Sinjoro, mia Dio.

17. — Ĉar mi diris : ili povus ĝoji pri mi, ili fanfaronus pri mi, kiam mia piedo ekŝanceliĝus.

18. — Ĉar mi estas preta, por fali, kaj mia sufero estas ĉiam antaŭ mi.

19. — Ĉar mi konfesas mian kulpon, kaj min ĉagrenas mia peko.

20. — Kaj la malamikoj de mia vivo estas fortaj, kaj multaj estas miaj senkaŭzaj malamantoj.

21. — Kaj tiuj, kiuj pagas al mi malbonon por bono, atakas min por tio, ke mi celas bonon.

22. — Ne forlasu min, Eternulo, mia Dio, ne malproksimiĝu de mi.

23. — Rapidu, por helpi min, mia Sinjoro, mia helpo!

PSALMO XXXIX.

1. — *Al la ĥorestro Jidituno. Psalmoj de Davido.*

2. — Mi diris : mi gardos min sur miaj vojoj, ke mi ne peku per mia lango; mi bridos mian buŝon, kiam malpiulo staras kontraŭ mi.

3. — Mi estis muta kaj silenta, mi silentis pri bono, kaj mia sufero estis mordanta.

4. — Ekbrulis mia koro en mia interno, en miaj pensoj ekflamis fajro, mi ekparolis per mia lango :

5. — sciigu al mi, ho Dio, mian finon, kaj kia estos la daŭro de miaj tagoj, por ke mi sciuj, kiel neniĝa mi estas.

6. — Jen Vi donis al mi tagojn largajn kiel manspaco, kaj la daŭro de mia vivo estas antaŭ Vi kiel nenio; absoluta vantaĵo estas ĉiu homo, kiel ajn forte li starus. — Sela.

7. — Nur kiel fantomo iras la homo, nur vante li klopodas, kolektas kaj ne scias, kiu ĝin ricevos.

8. — Kaj nun kion mi devas esperi, mia Sinjoro? Mia espero estas al Vi.

9. — De ĉiuj miaj pekoj liberigu min, ne lasu min fariĝi mokindaĵo por sensaĝulo.

10. — Mi mutiĝis, mi ne malfermos mian buŝon, ĉar Vi tion faris.

11. — Deturnu de mi Vian frapon; de Via batanta mano mi pereas.

12. — Se Vi punas homon por lia krimo, tiam lia beleco konsumiĝas kiel de tineoj. Nur vantaĵo estas ĉiu homo. — Sela.

13. — Aŭskultu mian preĝon, ho Dio, kaj atentu mian krion, al miaj larmoj ne silentu; ĉar migranto mi estas ĉe Vi, enmigrinto, kiel ĉiuj miaj patroj.

14. — Lasu min, ke mi ripozu, antaŭ ol mi foriros kaj ĉesos ekzisti.

PSALMO XL.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido.*

2. — Mi esperis, mi esperis al Dio, kaj Li kliniĝis al mi kaj aŭskultis mian krion.

3. — Kaj Li eltiris min el la pereiga foso, el la ŝlima marĉo, kaj Li starigis sur roko mian piedon kaj fortikigis miajn paŝojn.

4. — Kaj Li metis en mian buŝon novan kanton, laŭdon al nia Dio. Multaj tion vidos kaj ektimos, kaj ili esperos al Dio.

5. — Feliĉa estas la homo, kiu metis sian esperon sur Dion kaj ne turnis sin al la fieruloj kaj al la mensogemuloj.

6. — Multon Vi faris, Eternulo, mia Dio! Viaj mirakloj kaj pensoj estas pri ni. Neniu egalas Vin. Mi rakontos kaj parolos, sed ili estas super ĉiu kalkulo.

7. — Oferojn kaj donacojn Vi ne deziras; la orelojn Vi malfermis al mi; bruloferojn kaj pekoferojn Vi ne postulas.

8. — Tiam mi diris: jen mi venas; en la libro estas skribite pri mi.

9. — Plenumi Vian volon, mia Dio, mi deziras, kaj Viaj ordonoj estas en mia koro.

10. — Mi predikas justecon en granda kunveno; jen mi ne fermas mian buŝon, Dio, Vi tion scias.

11. — Vian justecon mi ne kaŝis en mia koro, pri Via fideleco kaj Via helpo mi parolis, mi ne kaŝis Vian favorkorecon kaj Vian verecon antaŭ la granda kunveno.

12. — Vi, Dio, ne fermu Vian favorkorecon antaŭ mi, Via boneco kaj Via vereco ĉiam min gardu.

13. — Ĉar ĉirkaŭis min suferoj sennombraj, atingis min miaj kulpoj, ke mi ne povas vidi; ili estas pli multenombraj, ol la haroj sur mia kapo, kaj mia koro min forlasis.

14. — Volu, ho Dio, savi min; Dio, rapidu helpi min.

15. — Estu hontigitaj kaj malhonoritaj ĉiuj, kiuj volas pereigi mian animon; retiriĝu returne kaj kovriĝu per honto miaj malbondezirantoj.

16. — Teruritaj estu de sia honto tiuj, kiuj diras al mi: jen vi havas!

17. — Gaju kaj ĝoju pro Vi ĉiuj Viaj serĉantoj; la amantoj de Via helpo diru ĉiam: granda estas Dio.

18. — Kaj mi estas mizera kaj malriĉa; Dio pensu pri mi. Vi estas mia helpo kaj mia savanto; mia Dio, ne malrapidu.

PSALMO XLI.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido.*

2. — Feliĉa estas tiu, kiu atentis senhavulon: en tago de malbono savos lin Dio.

3. — Dio lin gardos kaj vivigos; li estos feliĉa sur la tero, kaj Vi ne transdonos lin al la volo de liaj malamikoj.

4. — Dio fortigos lin sur la lito de malsano; lian tutan kuŝejon Vi aliigas en la tempo de lia malsano.

5. — Mi diris: Dio, kompatu min, sanigu mian animon, ĉar mi pekis antaŭ Vi.

6. — Miaj malamikoj parolas malbonon pri mi: kiam li mortos kaj lia nomo pereos?

7. — Kaj se iu venas, por vidi min, li parolas malsincere; lia koro serĉas malbonon, kaj, elirinte eksteren, li ĝin disparolas.

8. — Mallaŭte parolas inter si pri mi ĉiuj miaj malamikoj, ili pensas malbonon pri mi :

9. — afero pereiga atakis lin; kaj ĉar li kuŝiĝis, li jam plu ne leviĝos.

10. — Eĉ mia amiko, kiun mi fidis, kiu manĝis mian panon, levis kontraŭ mi la piedon.

11. — Sed Vi, ho Dio, korfavoru min kaj restarigu min, por ke mi povu repagi al ili.

12. — Per tio mi scios, ke Vi favoras min, se mia malamiko ne triumfos super mi.

13. — Kaj min Vi subtenos pro mia senkulpeco, kaj Vi starigos min antaŭ Via vizaĝo por ĉiam.

14. — Glorata estu la Eternulo, Dio de Izraelo, de eterne ĝis eterne. Amen kaj amen!

PSALMO XLII.

1. — *Al la ĥorestro. Instruo de la Korahidoj.*

2. — Kiel cervo sopiras al fluanta akvo, tiel mia animo sopiras al Vi, ho Dio.

3. — Mia animo soifas Dion, la vivantan Dion; kiam mi venos kaj aperos antaŭ la vizaĝo de Dio?

4. — Miaj larmoj fariĝis mia pano tage kaj nokte, ĉar oni diras al mi ĉiutage : kie estas via Dio?

5. — Elverŝiĝas mia animo, kiam mi rememoras, kiel mi iradis inter granda amaso, eniradis kun ĝi en la domon de Dio ĉe laŭta kantado kaj glorado de festanta amaso.

6. — Kial vi malĝojas, mia animo, kaj konsterniĝas en mi? Esperu al Dio, ĉar ankoraŭ mi dankos Lin por helpo, veninta de Lia vizaĝo.

7. — Mia Dio, malĝojas en mi mia animo, tial mi rememoras pri Vi en la lando de Jordano kaj Hermono, sur la monto Micaro.

8. — Abismo resonas al abismo per la bruo de Viaj falakvoj; ĉiuj Viaj akvoj kaj ondoj pasis super mi.

9. — En la tago Dio aperigas al mi Sian bonecon, kaj en la nokto mi havas kanton al Li, preĝon al la Dio de mia vivo.

10. — Mi diras al Dio, mia roko : kial Vi min forgesis? kial mi iradas malgaja pro la premado de mia malamiko?

11. — Kvazaŭ tranĉante miajn ostojn, mokas min miaj malamikoj, dirante a mi ĉiutage : kie estas via Dio ?

12. — Kial vi malĝojas, mia animo, kial vi konsterniĝas en mi ? Esperu al Dio, ĉar ankoraŭ mi dankos Lin, la savanton de mia vizaĝo kaj mian Dion.

PSALMO XLIII.

1. — Juĝu min, Dio, kaj defendu mian aferon kontraŭ popolo nepia ; de homo malverema kaj maljusta savu min.

2. — Ĉar Vi estas la Dio de mia forto ; kial Vi forpuŝis min ? kial mi iradas malĝoja pro la premado de la malamiko ?

3. — Sendu Vian lumon kaj Vian veron, ke ili min gvidu, ke ili alvenigu min al Via sankta monto kaj al Via loĝejo.

4. — Kaj mi venos al la altaro de Dio, al la Dio de mia ĝojo kaj ĝuo, kaj mi gloros Vin per harpo, Dio, mia Dio.

5. — Kial vi malĝojas, mia animo, kaj kial vi konsterniĝas en mi ? Esperu al Dio, ĉar ankoraŭ mi dankos Lin, la savanton de mia vizaĝo kaj mian Dion.

PSALMO XLIV.

1. — *Al la ĥorestro. Instruo de la Korahidoj.*

2. — Dio, per niaj oreloj ni aŭdis, niaj patroj rakontis al ni, kion Vi faris en iliaj tagoj, en tempo antikva.

3. — Vi per Via mano forpelis popolojn kaj ilin Vi enloĝigis ; popolojn Vi pereigis kaj ilin Vi vastigis.

4. — Ĉar ne per sia glavo ili akiris la teron, kaj ne ilia brako helpis ilin, sed nur Via dekstra mano kaj Via brako kaj la lumo de Via vizaĝo, ĉar Vi ilin favoris.

5. — Vi estas mia reĝo, ho Dio ; disponu helpon al Jakobo.

6. — Per Vi ni disbatos niajn malamikojn, per Via nomo oni piedpremos niajn kontraŭbatalantojn.

7. — Ĉar ne mian pafarkon mi fidas, mia glavo min ne helpas ;

8. — sed Vi helpas nin kontraŭ niaj malamikoj kaj niajn malamantojn Vi kovras per honto.

9. — Dion ni gloros ĉiutage, kaj Vian nomon ni dankos eterne.
— Sela.

10. — Sed Vi nin forlasis kaj hontigis, kaj Vi ne eliras kun nia militistaro.

11. — Vi devigas nin forkuri de nia malamiko, ke niaj malamantoj nin prirabu;

12. — Vi fordonas nin por formanĝo, kiel ŝafojn, kaj inter la popolojn Vi disjetis nin;

13. — Vi vendis Vian popolon por nenio kaj prenis por ili nenan prezon;

14. — Vi faris nin malestimataĵo por niaj najbaroj, mokataĵo kaj insultataĵo por niaj ĉirkaŭantoj;

15. — Vi faris nin instrua ekzemplo por la popoloj, ke la nacioj balancas pri ni la kapon.

16. — Ĉiutage mia malhonoro estas antaŭ mi kaj honto kovras mian vizaĝon,

17. — pro la voĉo de mokanto kaj insultanto, antaŭ la vizaĝo de malamiko kaj venĝanto.

18. — Ĉio tio trafis nin, sed ni Vin ne forgesis, kaj ni ne perfidiĝis al Via inlerligo;

19. — ne retiriĝis nia koro, kaj niaj paŝoj ne deflankiĝis de Via vojo.

20. — Kiam Vi batis nin sur loko de drakoj kaj kovris nin per ombro de morto,

21. — tiam se ni forgesus la nomon de nia Dio kaj ni etendus niajn manojn al fremda dio, —

22. — ĉu Dio tion ne trovas? Li ja scias la sekretojn de la koro.

23. — Pro Vi ni ja estas mortigataj ĉiutage, oni rigardas nin kiel ŝafojn por buĉo.

24. — Leviĝu, kial Vi dormas, mia Sinjoro? Vekiĝu, ne forpuŝu por ĉiam.

25. — Kial Vi kaŝas Vian vizaĝon, forgesas nian mizeron kaj nian suferon?

26. — Nia animo estas ja jetita en la polvon, nia korpo kliniĝis al la tero.

27. — Leviĝu, helpu kaj savu nin pro Via boneco.

PSALMO XLV.

1. — *Al la ĥorestro. Por « ŝoŝanoj¹ ». Instrua ama kanto de la Korahidoj.*

1. *Shoshannim.* Eble seskorda instrumento, eble nomo de muzika tono. Laŭ kelkaj ekzegezistoj tiu vorto signifas « Pri lilioj » kaj tio signifus, ke la XLV^a psalmo devas esti kantita, sur la ario de la malnova melodio : « Pura kiel lilio estas la atesto ». — N. de la R.

2. — Mia koro ekdeziris bonan vorton; mi kantos pri reĝo; mia lango estas kano de lerta verkisto.

3. — Vi estas la plej bela el la homidoj; ĉarmo estas sur viaj lipoj; tial Dio benis vin por ĉiam.

4. — Zonu vian lumbon per glavo, vi, forta per via majesteco kaj beleco.

5. — Kaj en akcelo de via beleco veturu por la vero, por justeco al la humiluloj, kaj via dekstra mano montros miraklojn.

6. — Viaj sagoj estas akraj, kaj, faligante antaŭ vi la popolojn, ili penetros en la koron de la malamikoj de la reĝo.

7. — Via Dia trono estas eterna, la sceptro de via regno estas sceptro de justeco.

8. — Vi amas virton kaj malamas malvirton, tial Dio oleis vin per oleo de ĝojo pli ol viajn kamaradojn.

9. — Mirho, aloo kaj kasio estas ĉiuj viaj vestoj; en palacoj eburaj ĝojigas vin muziko.

10. — Reĝidinoj estas inter viaj karulinoj; ĉe via dekstra flanko staras edzino en Ofira oro.

11. — Aŭdu, filino, rigardu kaj klinu al mi vian orelon, kaj forgesu vian popolon kaj la domon de via patro;

12. — kaj plaĉos al la reĝo via beleco, ĉar li estas via sinjoro, kaj vi kliniĝu antaŭ li.

13. — Kaj la filino de Tiro venos al vi kun donacoj, petegos antaŭ vi la riĉuloj de la popolo.

14. — En sia plena ornamo estas interne la reĝidino; el ora teksaĵo estas ŝia vesto.

15. — En broditaj vestoj ŝi estas kondukata al la reĝo; post ŝi estas kondukataj al vi knabinoj, ŝiaj koleginoj.

16. — Ili estas kondukataj kun ĝojo kaj kantoj, ili eniras en la palacon de la reĝo.

17. — Anstataŭ viaj patroj estos viaj filoj; vi faros ilin princoj sur la tuta tero.

18. — Mi memorigos vian nomon de generacio al generacio; tial gloros vin popoloj ĉiam kaj eterne.

El la originalo tradukis

(*Daŭrigota.*)

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

RAKONTO DE L' LEPRULO

DE

MARCEL SCHWOB¹

Se vi volas kompreni, kion mi tuj diros al vi, eksciu, ke mia kapo estas kovrita per blanka kapuĉo, kaj ke mi skuadas kraketilon el malmola ligno. Mi ne plu scias, kia estas mia vizaĝo, sed mi timas miajn manojn. Ili kuras antaŭ mi, kiel bestoj skvamecaj kaj palegaj. Mi dezirus detranĉi ilin. Mi hontas pro tio, kion ili tuŝadas. Ŝajnas al mi, ke ili syenigas la ruĝajn fruktojn, kiujn mi kolektas, kaj ke la kompatindaj radikoj, kiujn mi elŝiras, ekvelkas sub ili. *Domine ceterorum libera me!* La Savinto ne elpagis mian palegan pekon. Mi estas forgesita ĝis Ekrevivo. Kiel bufo ensigelita sub lunmalvarmo en malluman ŝtonon, mi restos enŝlosita en mia abomeninda ŝelo, kiam ceteraj levos sian helan korpon. *Domine ceterorum, fac me liberum: leprosus sum.* Mi estas sola kaj abomenas. Nur miaj dentoj konservis sian naturan blankecon. La bestoj ektimas, kaj mia animo volus forflugi. Tago foriĝas de mi. Antaŭ dek-ducent dek-du jaroj, la Savinto savis ilin, kaj Li ne kompatis min. Mi ne estis tuŝata per la sangruĝa lanco, kiu Lin trapikis. Eble, la sango de l' Savinto de ceteraj estus saniginta min. Mi ofte revas pri sango: mi povus mordi per miaj dentoj; ili estas pur-blankaj. Tial ke Li ne volis doni la sian al mi, mi estas avida preni tiun, kiu apartenas al Li. Tial do mi embuske atentis la infanojn,

1. Marcel Schwob (elparolu: *Marsel Ŝvob*), estas unu el la plej rimarkindaj francaj verkistoj nuntempaj. Lia verkaro ĉefe konsistas el noveloj de stilo treege prizorgita, kelkafoje malfacile kompreneblaj, sed ĉiam alten celantaj. (1867-1904).

La enteksta rakonto estas tirita el *la Croisade des enfants* (la Kruca Milito de Infanoj). Laŭ duba legendo, infanoj el Francujo, Germanujo, Flandrujo foriris, celante la sanktan teron. Ili enŝipiĝis en Marseille'o; sed multaj mortis, aŭ estis sklavigitaj de Turkoj; la ceteraj estis rekondukataj hejmen. Marcel Schwob profitis tiun legendon por skribi, sub la dirita titolo, mallongan rakontaron, kiu ŝajnas esti lia ĉefverko. Ĝi troviĝas en *La Lampe de Psyché* (La lampo de Psiĥo); Paris, éditions du Mercure de France.

kiuj malsupreniris de Vendome'a lando al tiu ĉi Locre'a arbaro. Ili havis krucojn, kaj estis submetitaj al Li. Liaj korpoj estis Lia korpo, kaj Li ne donis al mi mian parton de sia korpo. Min ĉirkaŭas, sur tero, damno pala. Mi spionadis por suĉi el la kolo de unu el Liaj infanoj senkulpan sangon. *Et caro nova fiet in die irae.* Je l' terurtago, mia karno estos nova. Kaj malantaŭ la ceteraj, paŝis infano ruĝhara. Mi lin celis; mi subite saltis; mi ekpemis lian buŝon per miaj abomenindaj manoj. Li estis vestita nur per maldelikata ĉemizo; liaj piedoj estis nudaj kaj liaj okuloj restis kvietaj, kaj li konsideris min senmire. Tiam, sciante, ke li ne krios, mi havis la deziron ree aŭdi voĉon homan, kaj mi demetis miajn manojn for de lia buŝo, kaj li ne viŝis sian buŝon, kaj liaj okuloj ŝajnis aliloken rigardadi.

— Kiu ci estas? — mi diris al li.

— Johano la Teŭtona, — li respondis. — Kaj liaj paroloj estis helaj kaj sanigaj.

— Kien ci iras? — mi ankaŭ diris.

Kaj li respondis :

— Jerusalemon, por akiri la Sanktan Teron.

Tiam mi ekridis, kaj demandis lin :

— Kie estas Jerusalemo?

Kaj li respondis :

— Mi ne scias.

Kaj mi ankaŭ diris :

— Kio estas Jerusalemo?

Kaj li respondis :

— Estas Nia Sinjoro.

Tiam, mi ree ekridis kaj demandis :

— Kio estas cia Sinjoro?

Kaj li diris al mi :

— Mi ne scias; li estas blanka.

Nun tiu parolo naskis en mi koleregon, kaj mi malkovris miajn dentojn sub mia kapuĉo, kaj mi klinis min al lia freŝa kolo, kaj li ne malantaŭen paŝis, kaj mi diris al li :

— Kial ci ne timas min?

Kaj li diris :

— Kial mi timus cin, viro blanka?

Nun dikaj larmoj ekscitis min, kaj mi sternigis min teren, kaj mi kisis teron per miaj teruraj lipoj, kaj mi ekkriis :

— Tial ke mi estas leprulo!

Kaj la teŭtona infano konsideradis min, kaj diris laŭte :

— Mi ne scias.

Li ne ektimis min! Li ne ektimis min! Mia monstra blankeco estas, laŭ li, simila je tiu de Lia Sinjoro. Kaj mi prenis manplenon da herbo kaj mi viŝis lian buŝon kaj liajn manojn. Kaj mi diris al li :

— Iru en paco al Cia Sinjoro blanka, kaj diru al Li, ke Li forgesis min.

Kaj la infano nenion dirante rigardis min. Mi akompanis lin ekster la nigro de tiu ĉi arbaro. Li marŝadis sentreme. Mi vidis liajn ruĝajn harojn formalaperi en la Suno. *Domine infantium, libera me!* La sono de mia ligna kraketilo alvenu al Ci, kiel la sono de l' sonoriloj! Estro de tiuj, kiuj ne scias, liberigu min!

El franca lingvo tradukis

RAOUL BRICARD.

PENSOJ

DE

RUSAJ VERKISTOJ

Nenio en la tuta mondo estas pli potenca... kaj pli malpotenca, ol la parolo. — I. S. TURGENEV.

La vorto « morgaŭ » estas elpensita por maldecidemuloj kaj por infanoj. — I. S. TURGENEV.

La vivo de ĉiu homo estas movado ien : ĉu li volas, ĉu ne volas, ... li sin movas, li vivas. — GRAFO LEONO TOLSTOJ.

La timo estas nur sekvo de ĉia ajn falso. — F. M. DOSTOJEVSKI.

La brilantan flankon de l' homara historio kreis nur la poetoj kaj la entuziasmuloj. — D. V. GRIGOROVIC.

Por venki en la batalo pro ekzistado la homo devas posedi multe da prudento aŭ koron de sovaĝa besto. — MAKSIMO GORKIJ.

Esperantigis

D^{ro} ANDREO FIȘER (Tifliso).

SKIZOJ DE MANĜURUJO

Antaŭparolo.

Mi ne intencas priskribi Manĝurujon ĉiuflanke : ĉiu deziranta povas tian priskribon trovi en enciklopedia vortaro (kvankam informoj de vortaroj ofte estas malnoviĝintaj). Mi rakontos nur pri tio, kion mi *mem* vidis kaj aŭdis en Manĝurujo. Mi do havis la eblon ion vidi kaj aŭdi : dum la milito rusa-japana mi loĝis en Manĝurujo 14 monatojn ; dum tiu ĉi tempo mi vizitis la jenajn urbojn : Ĥarbin, Mukden, Tjelin, Kuanĉenczi, Kajuanj, Itunĉjoŭ, Erŝidzjadzi, Ĥersu, Ŝuanĉenpu kaj sennombrajn vilaĝojn. Mi loĝis ĉiam en ĥina « fanzo » (domo), havis diversajn aferojn kun Ĥinoj ; krom tio en la « transporto » (veturilaro), kies komandanto mi estis, mi havis ĉirkaŭ 70 laboristojn (pelistojn) ĥinajn.

Mi permesas al mi diri, ke al la rusa karaktero ne estas inklinata al tiu malestima rilatado al koloraj rasoj, kiu ekzistas ĉe okcidentaj Eŭropanoj kaj Amerikanoj. Rusoj estas emaj ŝerci pri la stranga eksteraĵo, vestoj kaj moroj de la kolora homo, sed sen ia aroganta fiereco. Tial ni vivadis kun Ĥinoj tiom pace kaj amike, kiom tio ĉi estis ebla ĉe kondiĉoj de milita tempo, kiam la malgaja neceseco devigas militistaron bruligi vilaĝojn kaj ellokigi loĝantojn el iliaj hejmoj ; tamen tio ĉi okazadis nur sur antaŭaj pozicioj, sed ne ĉe ni en postaĵo¹. Ĥinoj do ŝatis tian humanan rilaton al ili, eĉekspluat- is la rusan bonanimecon kaj senzorgemecon, ĉar la historio de orientaj popoloj lernis ilin opinii, ke malsevereco estas malforto.

I

Lando, klimato; ĉefaj okupoj de l' loĝantaro; lingvo, legado kaj skribado; religio, preĝejoj, monaĥejoj.

Kvankan Manĝurujo kuŝas sur la sama latitudo kiel Italujo, tamen ĝia klimato estas multe pli kruda ; ĝi karakteriziĝas per pluv-

1. Vilaĝanoj, devigitaj forlasi siajn domojn, luigitajn por kazernoj, malsanulejoj k. t. p., parte veturigadis sian havon en proksiman urbon, parte enfosadis ĝin hejme kaj lasadis ian maljunulon, kiel gardiston. Por trompi maroder-ojn en vojo, oni veturigadis iafoje la havon en ĉerkoj ; tiel same vojaĝadis ankaŭ japanaj spionoj.

ema varmega somero kaj malvarma senneĝa kaj ventema vintro. La lando estas monta, tamen montlaborejojn mi vidis neniajn krom rusaj karbaj minejoj apud Jantaj kaj Fuŝun. Do la ĉefa okupo de l' loĝantaro estas kamplaborado; ĉiuj lokoj taŭgaj por tiu ĉi celo, estas dense loĝitaj.

La loĝantaro nomas sin « Manza »; ĝi estas miksaĵo de Manĝuroj kun Ĥinoj, kiuj nun diferenciĝas inter si nur per la plandoj de la piedoj de siaj virinoj : en familioj, kondukantaj sian genealogion de Manĝuroj, la virinoj ne kripligas la piedojn.

La lingvo Ĥina estas tre malfacila, ĉar tiu sama vorto (ĉiam unusilaba) havas multajn signifojn en diversaj kombinaĵoj; ekzistas ĉirkaŭ 450 tiaj simbolaj silaboj. Legado kaj skribado estas teruraj, ĉar ili estas simbolaj, ideografiaj. Se mi ne eraras, nur ĉirkaŭ 25 p. 100 da loĝantaro scias legi kaj skribi. Ĥinoj skribas sur unu flanko de maldika papero per peniko (kiu estas ĉe ni uzata por akvarelo), trempante ĝin en faman Ĥinan inkon. La kolonoj de hieroglifoj iras de supre malsupren. La kovertoj havas laŭlongan ruĝan strion, sur kiu estas skribata la adreso; oni ilin kungluas laŭ la mallarĝa flanko. Por presado ĉiu paĝo estas eltranĉata sur ligna tabulo.

Pro kio do pastro Schleyer tiom zorgis pri Ĥinoj, elpelinte el sia « Volapük » la sonon *r*, kiu mankas en Ĥina lingvo, kaj tial malestimis Japanojn, kiuj kontraŭe, havante *r*, ne havas *l*...? Efektive Ĥinoj *havas* kartavan *r*, similan je *h* kaj *ŝ*, ekzemple en la vorto « err-ŝi » (dudek). Krom tio Ĥinoj havas nenian organan difekton, kiu malhelpus al ili elparoli *r*; tial la infanoj elparolas ĝin tute pure. Ĥina lingvo estas riĉa je laringaj kaj nazaj sonoj. Sonoj dentaj kaj lipaj ne estas puraj, sed kun alspirado, ekzemple : « bhu-thun-de » (mi ne komprenas). Ekzistas multaj dialektoj; nia oficiala militista frazlibro estis verkita en la dialekto de Pekin (Ĥine : Bejczin), ne taŭga por Manĝurujo. Niaj soldatoj do interkompreniĝadis kun Ĥinoj per ia mirinda ĵargono, konsistanta parte el vortoj Ĥinaj, parte rusaj, intence difektitaj ¹.

En Ĥinujo ekzistas tri antikvaj religioj : konfucismo, buddismo kaj laocismo; troviĝas ankaŭ iom da mahometanoj. Krom tio en ĉiu urbo kaj multaj vilaĝoj mi vidis katolikajn (francajn) misiojn, malpli ofte protestantajn kaj neniam rusan ortodoksan.... Ĝenerale

1. Rusaj popolamasuloj, interparolante kun ia ajn alilandulo, nepre kripligas la rusajn vortojn, naive supozante, ke tiamaniere ili estos pli bone komprenataj.

Ĥinoj estas indiferentaj al religio kaj toleremaj, la anoj de diversaj religioj neniom diferenciĝas inter si per eksteraĵo. En vilaĝo Tinantaj¹ katolika kaj konfucana preĝejoj pace staras apude; la unua estas multe pli pura, ol la dua. En miaj senĉesaj vojaĝoj tra Mangurujo mi vizitis ĉiujn idolejojn, troviĝantajn apud la vojo, kaj nur unu fojon vidis tie preĝantojn-virinojn, virojn do neniam. Ĉiuj idolejoj estas malaltaj unuetaĝaj; ofte en unu korto estas kelkaj idolejoj; aparte staras sonorilejo kun feraj sonoriloj, kies randoj estas eltrancitaj festone. Interne preĝejoj diferenciĝas per nombro kaj grandeco de idoloj. En la mezo ordinare sidas orita « Konfucze » kun longaj lipharoj. Antaŭ li staras sur tablo diversaj sanktaj vazoj, poto kun cindro kaj alia, pli granda, fera poto. Batante ĝin per ligna martelo, la preĝanto atentigas la dion. Laŭlonge de dekstra kaj maldekstra muroj staras du vicoj da dioj kun teruraj diverskoloraj vizaĝoj. La muroj estas pentritaj per freskoj, prezentantaj mitologiajn scenojn. Apud la vojoj ofte renkontiĝas malgrandaj sanktejoj, por kiuj ofte estas elektitaj tre poeziaj lokoj en montoj.

Mi havis la okazon viziti du monaĥejojn. La unua troviĝis apud vilaĝo, kaj tieaj monaĥoj okupis sin per kamplaborado; mi ne scias, kion faras la monaĥoj de la dua monaĥejo, troviĝanta en urbo Ŝuanĉenpu. La buddistaj monaĥoj, simile al la kristanaj, donas promeson de senedzineco kaj fastado. Ili ne ligas harojn sur la kapo, sed kolektas ilin en tuberon, kiu elstaras tra truo en malgranda nigra silka ĉapeto; la barbon ili ne razas. La blanka pastraro kontraŭe tute razas la kapon kaj barbon.

II

Tipo de la loĝantoj, ilia eksteraĵo kaj kostumo.

Ĉiuj Ĥinoj estas nigrharuloj; unu fojon mi vidis blondharan knabon, kredeble rememoron pri la milito de l' jaro 1900. Mi trovas, ke la mongola tipo estas pli akre esprimita ĉe la virinoj, ol ĉe la viroj, kiuj estas multe pli similaj al amerikaj Hindoj, ol al Japanoj aŭ Burjatoj. Mongolan tipon ofte havas altranguloj, kredeble pro tio, ke ili devenas el aliaj provincoj de Ĥinujo. Ĝenerale la manguraj Ĥinoj estas sufiĉe altkreska kaj bela raso; inter la junularo trov-

1. Ĉirkaŭ 22 km. de la stacio Gunĝulin.

iĝas, eĉ de eŭropa vidpunkto, beluloj, iom virinsimilaj. Oni devas rimarki, ke eĉ simpluloj havas tre malgrandajn manojn kaj plandojn : mi ne povis trovi taŭgajn por mi botojn en grandaj magazenoj, mi do portas la galoŝojn n° 10.

Al malgrandaj infanoj de ambaŭ seksoj oni razas la kapojn, lasante nur tri flokojn da haroj sur la verto kaj temploj, kio estas tre malbela. En la aĝo de ĉirkaŭ 3-6 jaroj tiuj flokoj estas derazataj, kaj oni lasas kreski sur la verto la faman ĥinan harligon, razante fruntan, templojn kaj nukon, egale ĉe la knaboj kaj knabinoj. Oni povas diferencigi knabon de knabino nur pro mallarĝa rubandeto sur la supra parto de l' harligo kaj pro orelingoj, ĉar ili estas tute egale vestitaj. Poste la knabinoj, fariĝante fraŭlinoj, ĉesas razi la kapon. Viroj do razas ĝin ĉiam; nur la soldatoj en la lasta tempo komencis tondi al si la kapojn, simile al Eŭropanoj. La virinoj havas ĉiam tre artifikan frizon kun oraj aŭ arĝentaj ornamoj; la aktorinoj¹ kaj prostituulinoj havas apartan frizmanieron, kun subtonditaj haroj sur la frunto. La viroj havas rajton porti barbon nur de l' aĝo de 40 jaroj; cetere ilia barbo estas maldensa.

La ĉiutaga kostumo de l' vilaĝanoj estas ĉiam blua kaj tiu de l' urbanoj nigra; sed la solenaj kostumoj estas diverskoloraj. La modo ne ekzistas; tial la virinoj portas solenajn vestojn de siaj patrinoj kaj avinoj (ekzemplo imitinda por Eŭropaninoj).

Ambaŭ seksoj vestas pantalonon mallarĝigantan de supre malsupren, kiu estas fortike ligita per nigra rubando ĉirkaŭ la tibio, tolajn kudritajn ŝtrumpojn kaj ŝuojn, el ia ajn ŝtofo, aŭ botojn el veluro aŭ kruda led, ĉar ĥinoj ne scias, kiel ĝin tani. La plando estas kartona, tre dika kaj nur malsupre oni alkudras folieton da led. En vintro oni vestas ŝtrumpojn felajn. Tiaj piedvestoj tute ne taŭgas por la pluvema manĝura somero; tial ĥinoj volonte aĉetas rusajn botojn kaj galoŝojn. La jako de virinoj estas pli longa, ol tiu de viroj; ĉe solenaj virinaj jakoj la randoj de la manikoj kaj baskoj estas broditaj per silko kaj oro. Ekzistas ankoraŭ supraj manteloj senmanikaj kaj pajlaj manteloj kontraŭ la pluvo. Sur la jako ofte oni vestas mallongan jaketon sen manikoj. Sur la kapon oni metas somere pajlan konusforman ĉapelon kaj en vintro feltan ĉapon, ĉirkaŭkudritan per felo; sed virinoj (pro sia alta frizo), nur kapuĉon.

1. Tre maloftaj, ĉar ordinare la virinajn rolojn lertege ludas junuloj; do, dum somero 1905 belulino-aktorino Tim-paju frenezigis la tutan urbon Girin'.

Drapon Ĥinoj tute ne scias kiel fari, kaj anstataŭigas ĝin per vato kaj felo. Felon Ĥinoj bone konas kolorigi, kaj sukcese faras el hundo vulpon aŭ leopardon. Pri la ĉemizo kaj kalsono Ĥinoj havas nenian imagon, kaj dormas tute nudaj. Ili sin lavas nur malofte, cetere ili havas banejojn, sed nur en urboj. La etiketo postulas, ke la virinoj, eĉ plej malriĉaj, estu ĉiam ruĝigitaj kaj blankigitaj; sed la kolo, oreloj kaj manoj povas resti malpuregaj.

III

Loĝejo : korto, fanzo, fenestroj, fornoj, litoj, mebloj, lampoj, malpureco en loĝejo, birdoj kantantaj.

La kamparanoj loĝas en vilaĝoj aŭ apartaj biendomoj, kiuj prezentas kastelojn, ĉirkaŭitajn per argilaj aŭ brikaĵaj muroj kun turoj en anguloj, pro multo da rabistoj (ĥine : « Ĥunĥudza »). En unu korto ordinare estas kelke da domoj (« fanza »), en kiuj loĝas apartaj familioj de unu gento; sume en unu korto loĝas 20-40 homoj. Aparta korto estas ordinare ĉirkaŭita per arboj; apud ĉiu vilaĝo estas plantita arbareto, kiu ofte prezentas tombejon.

La domoj estas konstruitaj el argilo aŭ grizaj brikoj, la tegmento estas kovrita per gaolan'aj matoj kaj trunketoj aŭ per malgrandpecaj grizaj tegmentbrikoj; la plafono ordinare malestas. La supra rando de l' tegmento prezentas kurban enfleksitan linion kaj estas ofte ornamita per figuroj de drakoj; sur la frontono sidas argilaj ranoj (simbolo de la feliĉo). En ĥina stilo estas konstruitaj ankaŭ fervojaj stacidomoj (krom la luksa stacidomo en Ĥarbin', konstruita en dekadenta stilo); sed interne la stacidomoj havas ordinaran eŭropan aranĝon. La tuta antaŭa muro de domo prezentas unu fenestron kun densaj lignaj kadroj, sur kiuj estas gluita papero kun malgrandaj pecoj da vitro. En la malantaŭa muro estas fenestroj, similaj al eŭropaj, sed ankaŭ kun papero anstataŭ vitro. En la domo ĉambroj estas ankaŭ dividitaj per lignaj kradoj kun papero. Ekzistas nur unu ekstera pordo, ĉiam en la mezo de la domo. Kontraŭ tiu ĉi pordo sur la korto ofte staras malgranda brika barilo, por ke la malbonaj koboldoj ne povu penetri en la domon. En la mezo de la fanzo estas antaŭĉambro, en kiu estas konstruitaj du fornoj por la ambaŭ partoj de la domo. La fornojn oni hejtas per ligno aŭ trunkoj de gaolano. Laŭlonge de la fanzo ĉe ambaŭ muroj estas aranĝitaj « kan'oj », t. e. brikaĵaj altaĵoj, tra kiuj iras

el la forno fumo kaj varma aero en kamentubon, kiu staras ekstere de la fanzo, simile kiel ĉe fabriko. La « kanoj » estas kovritaj per gaolanaj matoj, ili servas por dormado. Litkovriloj estas vataj aŭ felaj; kusenoj estas malgrandaj, plene ŝtopitaj per vato, havas formon de ortangula paralelepipedo. Mi neniel povis alkutimiĝi al tiu varmega lito, kaj tial ĉiam veturigis vojaĝan kunmeteban liton. Por Ĥinoj do ŝajnas esti sufiĉe, ke elmalsupre sur la « kano » estas varme, kaj ofte dum la frosto de -10° R. la pordo estas malfermita aŭ fermita per kurteno. La planko en fanzo estas ŝtona, brika aŭ argila.

Tiaj konstruaĵoj eble estas konvenaj por suda Ĥinujo, sed tute ne taŭgas por Manĝurujo; tial en vintro ĉiuj infanoj malsanas pro kataro, bronkito.

La ĉambroj ordinare estas tre malpuraj; la polvo kaj araneaĵo neniam estas forigataj; en fanzo loĝas amaso da ĉiuspecaj insektoj; tial mi ĉiam havis grandan provizon da persa pulvoro (kamomilò). La ĉambrojn oni lumigas per primitivaj lumingoĵoj kun faba oleo, kiuj nun estas elpuŝataj per eŭropaj lampoj kun amerika petrolo kaj per anglaj palmaj kandeloj (malpli bonaj, ol rusaj stearinaj). Oni uzas alumetojn rusajn kaj japanajn (tre malbonajn). Sur la muroj estas ĉiam surgluitaj pentraĵoj ĵanraj, historiaj kaj mitologiaj. Sur la pli mallonga muro pendas ŝranketo-sanktejo, sed ĉe katolikoj, la sanktfiguroj. Sur ambaŭ duonoj de ĉiu pordo estas surgluitaj figuroj de bona kaj malbona dioj. Preskaŭ ĉiu objekto havas surskribon, montrantan ĝian difinon; ekzemple, « tju-ĥu », kio signifas: vazo por la brando. Por diversaj celoj Ĥinoj uzas anstataŭ bareloj altajn argilajn vazojn. El ĉi tiuj vazoj ni faradis kamenojn, starigante ilin supren per la fundo kaj aldonante ferajn tubojn, ĉar la « kano » estas maloportuna kaj ofte fumas.

Sur la planko staras ordinaraj tabloj kaj seĝoj, kovritaj per nigra lako; sur la « kano », io, simila al ŝranko aŭ komodo, kaj malaltaj tabletoj, komunaj al ĉiuj orientaj landoj.

Ĥinoj amas kantantajn birdojn, precipe la turdon-imitiston; oni tenas en kaĝeto ankaŭ grilon de aparta speco, kiu eldonas per la flugiloj sufiĉe agrablan sonon.

IV

Kamplaborado, sterkado, kreskaĵoj kampaj; nutraĵo, manko de lakto, drinkado.

La kampojn Ĥinoj prilaboras per primitivaj plugiloj kaj per fosiloj; ĉiun grajnon oni plantas aparte per la manoj; la grenkampon oni akurate sarkas. Ĥinoj sterkas la kampojn ne sole per bestaj, sed ankaŭ per homaj ekskrementoj.

La ĉefa kampa kreskaĵo estas la gaolano; krom tio oni semas ĉumizon, fabojn, maizon, pajzon, terpomojn, hordeon, tritikon kaj diversajn legomojn. La trunko de gaolano estas simila al tiu de maizo, estas tamen pli alta: ĝi atingas 2 1/2 metrojn. Sur la pinto de trunko sidas kelkaj spikoj, kies grajnoj estas similaj al poligono. El la grajnoj oni preparas multajn specojn da manĝaĵoj. La grajnoj de gaolano prezentas ankaŭ la ĉefan furagon; la ĉevaloj manĝas volonte ankaŭ la foliojn. La trunkojn oni uzas por diversegaj celoj. Pajzo kaj ĉumizo estas parencaj al nia milio. Ilia pajlo estas nutra, kaj anstataŭas fojnon, kiun oni falĉas nur sur la montoj. Sed la fojno estas maldelikata kaj malbona. El la faboj oni preparas oleon (en primitivaj fabrikoj), kiu servas egale por kuirado kaj ŝmirado de veturilaj aksoj, ĉar alian oleon Manĝuroj ne konas. El restaĵo de elpremitaj faboj oni faras rondojn (ruse: « ĵmih »), kiuj, distranĉitaj kaj miksitaj kun grajnoj de gaolano, servas, kiel furago, malgraŭ ke ili efikas laksige. El la grajnoj de gaolano oni preparas « ĥanĵin'on », abomenan malbonodoran brandon.

Ŝajne ne ekzistas en la naturo abomenaĵo, kiun la Ĥino ne povus manĝi: ili plezure manĝas hundidojn, mortintajn bovojn, eĉ vivajn pedikojn. Tamen la ĉefa manĝaĵo de l' popolo estas gaolano kaj ĉumizo. La panon Ĥinoj ordinare ne uzas, tamen ili volonte aĉetadis ĝin de niaj soldatoj.

Ĥinoj trinkas teon (ĥine: « ĉa-je ») tiel same multe, kiel ni Rusoj; sed uzas ĝin ordinare sen sukero, malgraŭ ke ili scias ĝin fabriki. Sed ĥina sukero estas malbonega; iom pli bonan sukeron venigas Manĝurujon Angloj, tamen ankaŭ tiu ĉi lasta multe cedas al rusa sukero blueblanka, fortika, dolĉa. Rusoj estas konvinkitaj, ke ili estas elpensintoj de « samovaro », sed efektive ili nur perfektigis la ĥinan temaŝinon, anstataŭiginte gorgon per krano. Ĉe

solenaj tagmanĝoj oni ĝuas multegon da manĝaĵoj. Mi tagmanĝis unu fojon ĉe riĉa komercisto; estis pli ol 30 manĝaĵoj, preskaŭ ĉiuj bongustaj; sed mi ne riskis demandadi, el kio ili estas preparitaj. Telerojn, tranĉilojn, forkojn kaj kulerojn Ĥinoj ne uzas. Ĉiun manĝaĵon oni ricevas en laseto; supojn oni trinkas rekte el la laseto; malmolajn manĝaĵojn oni kaptas per du ostaj bastonetoj, tenante la tason per maldekstra mano proksime al la buŝo, kaj bastonetojn per la dekstra.

Ĥinoj konas neniajn laktajn produktojn, ĉar la bovinojn ili ne melkas, sed uzas ilin por veturigado kaj laborado, egale kiel bovojn. Tial ni uzadis svisan lakton pulvoran, tre bonan kaj oportunan en vojaĝado. Fanditan buteron por kuirado ni uzadis siberian aŭ amerikan; sed tiu ĉi lasta estas vendata en ladaj skatoloj, ĉirkaŭgluitaj per papero, sur kiu estas pentrita melkata bovino kaj skribite: « Vera butero »; sur la fundo estas malgranda blua ŝtampo: « Margarino ». Tiel amerikanoj laŭ rusa proverbo: « kapitalon gajnas kaj senkulpecon konservas ».

Sian ĥanŝinon Ĥinoj drinkas tre modere: en la daŭro de 14 monatoj mi vidis nur unu fojon Ĥinon, morte ebrian, kontraŭe Rusojn en tia stato sennombrajn. Unu fojon kelkaj oficiroj invitis ĥinan oficiston kaj drinkigis lin preskaŭ perforte. Tiam li petis permeson pasigi la nokton ĉe la gastamaj mastroj, ĉar li trovis malkonvena aperi ebria en strato kaj hejmo.

V

Domaj bestoj, ĉasaĵo; manieroj de vojaĝado, veturiloj, vojoj.

El domaj bestoj oni havas: bovojn, malgrandajn ĉevalojn, azenojn, mulojn, ŝafojn, kaprojn, porkojn, hundojn, katojn; el birdoj: kokojn, anserojn, anasojn, kolombojn. La muloj estas taksataj pli kare, ol la ĉevaloj, ĉar ili estas pli fortikaj¹; ili estas tre sovaĝaj. Porkoj ekzistas nur de nigra koloro; ilia viando estas malbonodora.

Ĉasaĵo estas nur fazanoj, kiujn Ĥinoj nokte timigas per lanternoj kaj tiel pelas en grandajn retojn.

Ĥinoj agas al domaj bestoj kruele, ofte elbatas okulojn al la ĉevaloj per siaj longaj bambuaj vipoj.

1. En mia transporto la nombro de mortintaj kaj malsanaj muloj estis ĉiunonate ĉirkaŭ 1/70, kaj tiu de ĉevaloj 1/40.

Oni albatas hufferojn ne sole al la unuhufaj bestoj, sed ankaŭ al la bovoj. La hufferoj ne havas pikilojn, kiujn anstataŭas triangulaj kapetoj de najloj. Al ĉevaloj kaj muloj oni albatas hufferojn ĉiam en stablo, sed bovojn oni faligas por tiu ĉi celo. Inter la kornporta brutaro estas tre disvastigita la pesto kaj inter la ĉevaloj, la nekuracebla maleo ¹.

Eminentaj Ĥinoj veturadas ordinare en palankeno, kiun portas kvar homoj. Se vojaĝas ia grava oficisto (provincestro « dzjanj-dzjunj » aŭ distriktestro « ti-fan-guan »), tiam antaŭ lia palankeno iradas taĉmento da soldatoj kun ponardegoj, kaj homo, batanta sur « gongo ». Simplaj homoj plejparte rajdas sur ĉevaloj kaj azenoj. La maloportuna malgranda ligna selo estas kovrita per maldika ŝtofa kuseno, ŝtopita per vato; ĉiuj rimenoj estas krudaj, piedingoĵoj faritaj el malbonega fero. Entute la selo estas tre malfortika, kiel ĉiuj ellaboraĵoj de Ĥinoj. Ĥinoj rajdas sur mallongaj piedingoĵoj, kiel niaj kozakoj. Al la ĉevalo Ĥinoj tre amas ĉirkaŭpendigi tintilojn; eĉ unu fojon mi vidis Ĥinon, veturantan sur velocipedo, sur kies radioj ankaŭ estis almetitaj tintiloj.

Ordinara kaleŝo de Ĥinoj nomiĝas en rusa-ĥina ĵargono « fudutunka » (fudutun-veturilo ²). Ĝi prezentas multepezan duradaĵon, sur kies larĝa timono sidas la veturigisto; pro manko de risortoj, mi metadis en la internon nur pakaĵon, kaj sidiĝadis sur la alia timono, ĉar tiel oni malpli suferas pro skuado.

La simpla veturilo (ruse « arba ») ankaŭ kuŝas sur du radoj, kiuj turniĝas kune kun la dika ligna akso. Ifoje okazadis, transirante riveron, ke la radoj de arba, ĉirkaŭforĝitaj per dika fero, kaj fortikigitaj per grandegaj najloj, restis en akvo, sed « arba » naĝis. Oni jungas al ĉi tiu veturilo 3-7 diversajn bestojn; vi povas vidi en unu jungaĵo bovon, ĉevalon, mulon kaj azenon. La plej fortika kaj saĝa besto estas jungita en timonoj, ceteraj antaŭe tiras la veturilon per ŝnuroj. Ĉar supren tiras kelkaj ĉevaloj, kaj malsupren detenas la veturilon nur unu, tial la ĉefa (timona) ĉevalo ofte kripliĝas. Oni tamen neniel povas almeti ian ajn haltigilon al tiu stranga malgracia konstruaĵo. Nur la ĉefa ĉevalo estas bridita, ceteraj obeas nur la voĉon de l' pelisto, kiu tial seninterrompe krias kaj krakas per vipo. Oni devas tre atente ŝarĝi la « arba'on », por konservi egalpezon. Mia transporto konsistis el cento da tiaj

1. Ruse = sap, france = morve, latine = malleus.

2. Ĥina « fu-du-thun » = komandanto, garnizonestro.

veturiloj. En montoj kaj dum la pluva sezono oni ŝarĝas la pak-aĵon sur la spino de bestoj.

En urboj, kuŝantaj apud fervojo, la rolon de veturigistoj plenumas « rikŝoj ». Tio estas apogseĝo sur du radoj (fabrikita en Japanujo), kiun unu homo tiras per timonetoj kaj la alia subtenas malantaŭe, por ke la kaleŝeto ne renversiĝu. Ĉi tiu veturilo estas oportuna, tamen estas tre malagrabla aŭdi la malfacilan spiradon de l' malantaŭa homo-ĉevalo.

La vojoj en Manĝurujo estas teruraj, ĉar neniu pri ili zorgas. La vojoj, aranĝitaj de rusaj militaj inĝenieroj, estis dum vintro bonegaj, similaj al asfalta pavimo; sed en la pluva sezono ili fariĝis ankaŭ nevetureblaj. Grandan utilon por ni donis kampaj ĉevalfervoj.

VI

Moroj kaj kutimoj, popola karaktero, ĝentileco, familia vivo, malprodukteco de laboro, kartludado, fumado, kuracado; komerco, mono.

Ĥinoj estas ĝentilaj, gastamaj kaj zorgemaj pri multaj antikvaj ceremonioj. Viroj kaj virinoj salutas konatulojn per riverenco, tuŝante per la mano teron kaj dirante: « Ĉi-fanj-la? » (Ĉu vi estas manĝinta?) La maljunuloj estas tre ŝatataj. La viroj edziĝas tre frue: mi konis knabon en aĝo de 12 jaroj, kiu havis 20-jaran edzinon. La edza fideleco estas severe gardata de la flanko de la edzinoj, sed la edzoj ne ĝenas sin pri ĝi. Estas permesite havi kelkajn edzinojn, sed tiun ĉi rajton ĝuas nur homoj pli-malpli riĉaj. La virinoj plenumas nur malmultajn plej facilajn hejmajn laborojn, kudras, brodas; ordinare do ili sidas sur la « kano », nenion farante, kaj fumas longajn pipojn, eĉ knabinoj. La virinoj, eĉ simplaj vilaĝaninoj, en sia hejmo estas graciaj kaj gajaj; sed sur la strato ili devas laŭ etiketo esti similaj al lignaj pupoj; tie ili paŝadas, tenante la manojn en larĝaj manikoj, kvazaŭ ili estas dancontaj « cake-walk » kaj rigardas ĉiam malsupren. Ĥinoj tre amas siajn multnombrajn infanojn, kiuj vere estas tre simpatiindaj kaj viglaj. Tamen la malgaja neceseco iafoje igas malriĉajn gepatrojn vendi siajn infanojn. Iafaje eĉ sufiĉe riĉaj gepatroj dungigas siajn knabojn en fervojaj stacidomoj, kiel kelnerojn¹, por ke ili

1. Ĥinoj-servistoj en Siberio kaj Manĝurujo ial estas nomataj angle: « boj ».

tiamaniere ellernu la rusan lingvon. Preskaŭ ĉiuj laboristoj sur la rusa fervojo estas ĥinoj, pro ilia malkareco. Laborado de ĥinoj estas entute duoble malpli produkta, ol tiu de Eŭropanoj. Ekzemple, la terfosisto prenas per la fosilo nur duonan kvanton da tero; ĉe rabotilo kaj borilo klopodas du homoj anstataŭ unu. Pro tio ĥinoj-laboristoj (kuli'oj) estas taksataj malpli kare, ol Eŭropanoj. En urboj de la rusa Ekstrem-Oriento ĥinoj ludas rolon de lavistinoj.

Ĥinoj estas hazardaj kartludistoj; ili uzas kuprajn kartojn kaj longajn ostajn tabuletojn, similajn al nia domeno. Miaj laboristoj pasigadis tutajn noktojn ĉe kartludado.

Preskaŭ ĉiuj fumas, eĉ infanoj, malbonan malfortan tabakon per malgrandaj kupraj pipoj kun longa rekta ligna buŝpeco. Estas ankaŭ uzata io simila al la turka kaljano, tamen sen rezina tubeto; en tiun ĉi kaljanon oni metas tabakon nur por unu enspirado. Estas disvastigita la pereiga fumado de opio, por kio oni uzas pipon, similan al fluto, havantan pinglon, sur kiun oni metas globeton da opio. Kutiman fumanton de opio oni povas tuj ekkoni, pro pergamena koloro de la maldika vizaĝo kaj enfalintaj tempioj.

En urboj troviĝas multaj apotekoj kaj kuracistoj, plejparte el Tibeto. Estas uzataj tiom da vere utilaj rimedoj¹ kiom ankaŭ da superstiĉaj kaj ĉarlatanaj. Ekzemple la efektive utila radiko « ĝen-ŝenj » estas taksata ne laŭ ĝia pezo, sed laŭ formo, pli aŭ malpli simila al homa figuro. Okulvitroj alproksimigaj kaj konservaj estas konataj de ĥinoj jam de kelkaj jarcentoj; la okulvitroj estas grandaj rondaj. La masaĝo estas larĝe disvastigita en la popolo, precipe en formo de pinĉado.

Ĥinoj estas bonanimaj, tamen ruzaj kaj friponemaj; ĉiu vilaĝano aŭ popolano revas fariĝi komercisto. Unu fojon mi staris kun unu ĥino sur monto kaj rigardis, preterkurantan en valo, blankan sanitaran vagonaron. Al mi ŝajnis, ke la Ĥino profunde enpensiĝis; kaj mi ekinteresiĝis, kiajn pensojn naskas tiu ĉi vidaĵo en la animo de Aziano. Je mia demando, pri kio li pensas, la Ĥino respondis:

— En tiuj blankaj vagonaroj estas multego da bonaj kandeloj; mi aĉetadis ilin ĉe konduktoroj kaj vendadis en Ĥarbino².

Sed Ĥino estas ankoraŭ mallerta komercisto en eŭropa senco: li ne preterlasos okazon vin trompi; ju pli da komercaĵo vi bezonas, des pli altan prezon li postulas. Tio signifas, ke Ĥino ne volas

1. Pri kio mi kelkfoje konvinkiĝis je miaj laboristoj.

2. Ne de bona flanko tiu ĉi fakto rekomendas ankaŭ la vagonaran servantaron.

malgajni eĉ unu ludon, ne zorgante pri la estonto de sia firmo. Ĉiuj Ĥinoj tre rapide faras memore komplikitajn kalkuladojn. Simile al Rusoj, ili uzas kalkulilon; sed Ĥina kalkulo estas laŭlonge dividita per tabuleto je du malegalaj partoj; sur ĉiu metalfadeno de la supra parto troviĝas du ostetoj por signi la kvinojn. Loĝante en veturejo, mi observadis ĉiuvespere kalkuladon de la mastroj. Unu homo diktas kantante el granda libro, kaj du aŭ tri homoj krakas per kalkuliloj kun nekredebla rapideco. La ĉiupaĝan resumon oni ekkrias ĥore, tiel ke en alia ĉambro vi povas supozi, ke oni preĝas. Multfoje mi konvinkiĝis, ke la vilaĝanoj tre precize scias interspacon de proksimaj vilaĝoj¹. Ĥina mezuro de longo estas « li », kiu egalvaloras 0,57 km.

La mono ekzistas nur arĝenta. en krudaj fandaĵoj kaj diversaj moneroj, Ĥinaj kaj alilandaj, precipe meksikaj. Dum la milito Rusoj kaj Japanoj plenigis la landon per sia mono, arĝenta kaj papera. Kupraj moneroj (Ĥine: « ĉoh ») estas rondaj kun kvadrata truo en la mezo, tra kiu oni ilin kunigas per fadeno.

VII

Festoj, procesioj; teatro, muziko, kantado, jonglado; edziĝa festo, enterigo, tombejo.

Ĥinoj ne havas ĉiusemajnan festan tagon; en la daŭro de jaro, ŝajne, okazas nur du-tri festoj. Inter ili la plej grava estas Nova jaro, kiu okazas en la komenco de nia Februaro (novastile). Dum la dek tagoj de la festo, Mukdeno estis ornamita per diversaj flagoj, ĉie okazadis spektakloj, nokte — artifikaj fajraĵoj. En la vilaĝo Ĥadzja-pu-dzi apud Mukdeno, kie mi tiam estis loĝanta, al ni venis nia dommastro kaj donis sian vizitkarton. Ĝi prezentis skribpaperan folieton de ĉirkaŭ 20 cm. da longo, kies unu flanko estas blanka kaj la alia ruĝa; sur la ruĝa flanko estas skribitaj kelkaj hieroglifoj. Vespere en nian korton venis maskitaro kun paperaj lanternoj kaj muziko. Estis interalie du lerte aranĝitaj drakoj — unu verda kaj la alia cinamkolora. (En ĉiu troviĝis du homoj.) Ili saltadis, turnadis la okulojn, malfermadis la buŝegojn, kien oni ial ĵetadis ĉifitajn ruĝajn tukojn.

1. Ekzemplo instrua por Rusujo, kie laŭ proverbo « la verstojn (= 1,07 km.) maljunulino per lambastono mezuris ».

Ĥinoj estas grandaj amatoroj de teatro. La spektakloj okazas tage; la plejgranda parto de teatraĵoj estas de historia enhavo; dekoracia parto preskaŭ malestas. La aktoroj krias per nenaturaj voĉoj, terure gestadas; tamen oni devas konfesi, ke ilia mimiko estas tre lerta. Ordinare la agado estas akompanata per muziko kaj kantado. La muziko estas abomena kakofonio, melankolia, unumaniera. Oni kantas nur per falsa voĉo; malgraŭ multaj provoj, mi neniel povis imiti tiun « bel-kanton ».

Orientaj landoj ne maljuste estas opiniataj, kiel patrujo de ĉiuspecaj ĵonglistoj: kun simplega ilaro Ĥinoj faras nekredeblajn artifikojn. Mi vidis artifikiston, kiu englutis vitran globeton, iom malpli grandan, ol ovo, kaj denove ĝin elkraĉis. Kelkaj ĉeestantaj rusaj kuracistoj certigis, ke la globeto estis atinginta la stomakon de la Ĥino. Mi vidis ankaŭ bonajn ekvilibristojn, dresistojn de tibetaj ursoj, kaproj, k. t. p.

Ĉiu familia okazintaĵo, ekzemple edziĝo, enterigo, estas akompanata per diversaj ceremonioj kaj procesioj. En ĉia procesio nepre partoprenas muzikistoj kaj amaseto da knaboj kun diversaj standardoj, kvar- kaj triangulaj. La partoprenantoj en procesio edziĝa estas vestitaj per diverskoloraj silkaj kostumoj; ĉe enterigado, kontraŭe, oni estas vestita per vestoj blankaj (koloro de l' funebro). La ĉefaj partoprenantoj en procesio sidas en palankenoj, eĉ se ili estas homoj malriĉaj. La virinoj en tiaj okazoj uzas duoblan porcion da ruĝilo kaj blankilo.

Mia tradukisto Si-van-ĉun (eksbutikisto), kiu jam estis havanta edzinon en urbo Inkoŭ, edziĝis denove en vilaĝo apud Mukdeno. Ĉeestis ĉirkaŭ 700 gastoj, kiuj pagis al la mastro po unu rublo. Nin, kvin oficirojn, oni regalis en aparta fanzo per eŭropaj konservitaj manĝaĵoj, ĉampano, konjako, rumo. Ĉio estis bona, nur la konservitajn kolbasetojn oni ne konjektis varmigi. Bedaŭrinde la ceremonion de l' edziĝo al ni ne prosperis vidi; ni nur vizitis la fanzon, kie festenis la fianĉino kun aliaj virinoj, aparte de viroj. Si-van-ĉun prezentis al ni sian fianĉinon, kiu faris al ĉiu el ni aparte profundan riverencon kaj tre konfuziĝis. Ĉiu el ni donis al ŝi oran moneron, kaj ni foriris.

Kiam la rusa militistaro estis reironta de Mukdeno, mi proponis al Si-van-ĉun veturilon por lia edzino, sed li diris, ke li ne volas havi klopodon kun virino.

— Mi aĉetis por ŝi sakon da gaolano; sidu ŝi tie, — diris li.

La mortintojn oni enterigas 2-3 horojn post la morto. Sed, se

mortis riĉa homo, tiam antaŭe liaj parencoj iras tombejon por enskribigi lian nomon en preĝejo. En ĉi tiu procesio oni portas lerte faritajn el gaolanaj trunkoj kaj diverskolora papero grandajn figuraĵojn, kiuj rememorigas pri la profesio de la mortinto, ekzemple veturilon kun enjungita ĉevalo, fanzon, butikon, ŝipeton k. c. Ĉion tion oni faligas sur la tombon en unu amason kaj bruligas. Ankaŭ oni bruligas dikan paketon da papero kun enpresitaj preĝoj, ĉar tio estas pli rapida, ol legi ĉi tiujn preĝojn.

La ĉerkoj estas faritaj el dikegaj lignaj tabuloj, ofte hele kolorigitaj. Oni starigas la ĉerkon simple sur la supraĵo de la tero kaj superŝutas ĝin. Tiel fariĝas konusa tombo, kiun oni devas ofte rebonigadi, ĉar pro pluvoj la tero deŝutiĝas, kaj ofte oni povas vidi ĉiujn kvar angulojn de ĉerko, elstarantajn el la tombo. Kiam ĉerko jam lute estas putrinta, la pinto de la tombo enfalas, kaj la tombo fariĝas simila je malgranda vulkano. Kvankam Ĥinoj tre amas siajn infanojn, tamen ili laŭ stranga moro ne enterigas ilin, sed elĵetas kun balaĵo. Tial la malfeliĉaj infanoj trovas siajn tombojn en stomakoj de porkoj.

VIII

Armeo; ĥunĥuzoj, ekzekutoj; almozuloj, fakiroj.

Al mi ne prosperis vidi ĥinajn militistarojn, eŭrope instruitajn : tiam nur en urboj kaj grandaj vilaĝoj estis taĉmentoj por polica servo. La deviga milita servado ne ekzistas en Ĥinujo; la militistoj estas varbitaj per salajro, kiel en Anglujo kaj Usono.

Veran vipon de Dio, haltigilon por komerco prezentas en Manĝurujo rabistoj, nomataj ĥunĥuzoj (ĥine : « ĥunĥudza »). Tial ankaŭ sur ĉiuj 5-6 km. de la rusa fervojo staras blokhaŭzoj de nia « lima gardistaro », ĉirkaŭitaj per muroj kun embrasuroj. La kaŭzo de la multego da rabistoj estas la superkvanto de loĝantaro, multego da homoj, havantaj nek kampon, nek laboron. Ĥunĥuzoj vagas en bandoj de 20-200 rajdantoj. Ili « laboras » ankaŭ sur riveroj, maroj kaj fervojoj. Simile al siciliaj kaj kaŭkazaj rabistoj, la bandestroj prenas precize difinitan depagon, ĉiu el sia distrikto, kaj defendas ĝin kontraŭ aliaj bandoj. Ifoje loka administrantaro ne maltrankviligas serioze ĥunĥuzojn, ĉar ĝi estas de ili subaĉetita. Ĥunĥuzoj malofte riskadis ataki rusajn veturilarojn; mi dufoje renkontis ĥunĥuzajn bandojn, kaj ili forkuris, eĉ ne provinte ataki

la transporton. Grandaj bandoj servis pro salajro en rusa¹ kaj japana flanko. Ili havis rusajn magazenajn ŝraŭbpafilojn, sed pafadis tre malbone, precipe pro tio, ke ili ne komprenis la uzon de la celilo. Tamen bataladi kontraŭ ĥunĥuzoj estis malfacile por ĥinaj policianoj, ĉar ili ankaŭ estas mallertaj pafistoj kaj havas malnovajn pafilojn de Mauser. Post aprobo de l' paca traktato, Linjeviĉ kaj Ojama forlasis siajn bandojn, kiuj distriĝis tra la tuta lando kaj faris la vojojn nevetureblaj.

En Decembro 1903 mi loĝis dum tri semajnoj en urbo Ŝuan-ĉen-pu. Proksime de mia fanzo estis placo, kie oni preskaŭ ĉiutage ekzekutadis kaptitajn ĥunĥuzojn. Mi demandis unu ĥinan oficiston, ĉu helpas al pacigo de l' lando tioma ekzekutado. La oficisto iom enpensiĝis kaj respondis :

— Bedaŭrinde, ne; jen do, ekzemple, la ĥunĥuzo, kiun ni hodiaŭ ekzekutis, diris al ni : « Mi vin rabadis kaj mortigadis dum 20 jaroj; nun vi dehakos al mi la kapon; sed ne ĝoju : mi havas filon, kiu vin rabados kaj mortigados ankoraŭ dum 20 jaroj ».

Unu fojon mi kaptis la ĵus dehakitan kapon de ĥunĥuzo. Ĉe la gorĝo ankoraŭ tremadis iaj sangaj ĉifonoj, sed la okuloj jam estis senvivaj.

Almozuloj renkontiĝas tre malofte, eble pro tio, ke tiu ĉi « metio » estas tro malfacila. En Mukdeno mi vidis multfoje unu almozulon, kiu sidadis ĉiam sur la sama loko dum la frosto de -10° R. duonnuda sur la tero, ŝirante la harojn kaj senhalte plor-egante.

En urbo Kuan-ĉen-czi en Novembro mi vidis fakiron, kiu staris per nudaj genuoj kaj piedaj fingroj sur du subapogiloj el brikoj, starigitaj jene : II; li balanciĝadis tiamaniere dum kelkaj horoj, batadis senĉese per du bastonetoj unu la alian kaj kantadis. Tiun ĉi strangulon ĉiam ĉirkaŭis amaseto da aŭdantoj.

IX

**Urbo, stratoj, vendejoj, metiejoj, strataj scenoj,
ĉeso de l' strata vivo dum pluvo.**

Ĉiu urbo estas ĉirkaŭita per unu aŭ du kuncentraj zonoj de muroj kun turoj. La stratoj estas mallargaj; la pavimo ordinare ne ekzistas, aŭ estas farita el grandaj lignaj traboj kaj troviĝas en malbonega stato. Dum seka vetero la ĉefaj stratoj estas balaataj

1. En la taĉmento de kolonelo Madritov.

kaj surverŝataj per akvo; ceteraj estas malpuregaj, kovritaj per ekskremento; porkoj kaj hundoj estas iliaj solaj purigistoj. Ĉie estas malbonodoro, precipe de faba oleo. Lumigado de l' stratoj estas mizera.

La domoj estas sole unuetaĝaj; ili staras interne de la kortoj; tiel ke, irante tra la strato, oni vidas nur senfinajn brikajn kaj argilajn barilojn kun pordegoj. La vivo bolas nur sur du ĉefaj stratoj, kie diversaj butikoj, apotekoj, fotografejoj kaj metiejoj elstaras sur la strato. Cetere grandaj magazenoj ankaŭ, simile al domoj, troviĝas interne de la kortoj; ili estas konstruitaj paralele al alta brika barilo (ĉirkaŭ 5 metroj de ĝi) kun pordoj, surforĝitaj per feraj folioj¹. La elpendaĵoj estas plejparte emblemaj kaj troviĝas sur altegaj kolorigitaj lignaj kolonoj, starantaj antaŭ magazenoj sur la strato. Troviĝas malofte magazenoj, aranĝitaj laŭ eŭropa maniero, kiuj vendadas precipe eŭropajn komercaĵojn.

La butikoj kaj metiejoj ne havas muron sur la fasado, kiu nokte estas barita per vertikale starigitaj tabuloj. Krom tio sur la strato estas amaso da diversaj vendistoj apud tabloj, kolportistoj k. t. p.... En magazeno ordinare troviĝas grandega armeo da komizoj, kiuj ŝajnas esti superflujaj. Kiam vi eltiras la monujon por pagi, ĉiuj ĉeestantoj metas tien siajn nazojn kaj, se ili vidas tie multe da mono, krias ĥore: « Ta-tha-de kapitan! » (granda kapitano) kaj regalas vin per teo. Ordinare Eŭropano eĉ ne komprenas la difinon de plejmultaj komercaĵoj en ĥina magazeno, ĉar la objektoj de ĉiutaga bezono estas malsimilaj je eŭropaj.

Promenante sur la strato, oni povas, dank' al supredirita aranĝo de l' metiejoj, vidi ĉiuspecajn metiistojn ĉe ilia laboro: horloĝistojn, meblistojn, veturilistojn; forĝisto albatas hufferojn al ĉevalo; ĉevalkuracisto faras operacion per malpuregaj manoj kaj instrumentoj; apotekisto surgluas grandan rondan plastron sur la frunto de malsanulo; ĉerkistoj preparas grandegajn (iafoje duoblajn) ĉerkojn, similajn al glitveturilo; malriĉuloj tagmanĝas en nekredeble malpuraj manĝejoj, barbiroj, portantaj ĉiujn siajn ilojn sur vekto, razas la dezirantojn per enfleksita razilo sen sapo. Antaŭdiristoj sidas sur apogseĝoj ĉe la tabloj, sur kiuj kuŝas libroj, kalkuliloj kaj ankoraŭ iaj nekompreneblaj objektoj.

Sur la strato staras multe da panoramoj kun pentraĵoj parte eŭropaj, parte ĥinaj, ofte pornografiaj. La montristoj nomas ĉiun

1. Tia maniero de konstruado eble taŭgus por mia patrujo en nuna tempo de elproprigoj.

eŭropan apudmaran urbon « Polt-Altula » (Port-Arturo), se eĉ la pentraĵo prezentus Venezion aŭ Toulon.

Sur la strato promenas policianoj kun ŝraŭbpaŝiloj aŭ plataj bastonoj, similaĵ al vekto. Ili havas sur la brusto grandan blankan rondon kun surskribo en ĥina kaj rusa lingvoj : « policiano ». La kapojn ili havas ĉirkaŭvolvitaj per nigraj tukoj. Ofte oni povas vidi sur la stratoj homojn, kies koloj estas ĉirkaŭitaj per ligna tabulo. Tio ĉi estas mizeruloj, kiuj ne povas pagi siajn ŝuldojn ; ili devas stari tiamaniere, ĝis kiam ili kolektos per almozado sufiĉan sumon da mono. Mi vidis homojn, al kiuj oni detranĉis la orelojn kaj manojn pro krimoj ; homojn kun manplatoj, ŝvelintaj pro batado per bambuoj. Tiaj scenoj transmetas la turiston en mezan epokon de Eŭropo.

Ĉia komerco kaj vivo ĉesas sur la stratoj tuj post subiro de la suno ; restas nur gardistoj, kiuj montras sian maldormadon per laŭtega falsa tusado. Dum pluvaj tagoj ankaŭ ĉesas ĉiuj laboroj ekster domo ; en Julio, pro pluvoj, el 70 miaj laboristoj, ĉe mi restis nur 40, ceteraj diskuris.

Konkludo.

la etnografiisto difinas gradon de kulturo de ia ajn popolo laŭ kvanto de konsumata de ĝi sapo ; alia — laŭ precizeco de kalkulado. Laŭ unua metodo, Ĥinoj estas sovaĝuloj ; laŭ la dua, kontraŭe, popolo altekultura.

Mi kredas, ke Ĥinoj estas nacio vivopova. Alpreninte eŭropan kulturon kaj sin liberiginte de la burokratia subaĉetema registaro, ili havos brilan estonton. En proksima do tempo Manĝurujo prezentos vastan aĉetejon por eŭropaj komercaĵoj, kiujn Ĥinoj volonte kutimas konsumadi.

Jen estas ĉio, kion mi, homo de meza klereco, ne scianta popolan lingvon, havanta malmulte da libera tempo, povis ekscii en Manĝurujo pri Manĝurujo. Pro manko de inteligenta tradukisto, multaj flankoj de popola vivo eble estas de mi ne rimarkitaj aŭ ne komprenitaj.

Venu do la tempo, kiam

....Komprenante unu la alian,
La popoloj faros en konsento
Unu grandan rondon familian.

K. PETRAJEVSKIJ.

LA MAĜOJ-REĜOJ

(Evangelio de la XX^a jarcento.)

Poeziplena tradicio rakontas, ke dek-tri tagojn post la naskiĝo de infana Jesuo, tri orientaj reĝoj nomitaj Maĝoj, gviditaj de brilega stelo alvenis al la loko, en kiu kuŝis la Dia infano.

Kiuj estis tiuj Maĝoj, kiujn popola konstanta tradicio nomis reĝoj, ĉar en la pasintaj tempoj la vorto « reĝo » signifis la potencon, la sciencan kaj la majestecon?

La Maĝoj estis simple scienculoj. Tiu ĉi nomo devenas de la babilona vorto *maguš*, kiu difinis apartan kaston de la meda popolo. La maĝa kolegaro konsistis el tri klasoj : la sorĉistoj, la songo-klarigistoj kaj la leĝaj doktoroj. Kompreninte, ke la scienco estas ĉiopova, ili laboreme studis la diversajn fakojn de la tiame konataj sciencoj : astrologio, astronomio, fiziko, matematiko; ĉar la scienco havas reĝan povon, kaj la reĝoj mem estis ofte konsilprenantaj de la Maĝoj, la popola naiveco konfuzis iliajn personojn kaj el ili faris reĝojn, kiuj alportis al la Novenaskiĝinto oron, incenson kaj mirhon.

En nia tempo la tradicio malnova ŝajnas reviviĝi. Ĉar, kiel oni ofte diris, la historio estas senfina rekomenciĝo, kaj, kion ajn povos jesi la skeptikuloj, en la XX^a jarcento rekomenciĝis la miraklo.

Dek-ok jarcentoj post la unua astro, nova stelo ekaperis sur la ĉielo. Ĝia verda rebrilo haltis sur dometo, en kiu kuŝis malgranda infaneto, tiu, kiun unu el niaj bonaj verkistoj nomis la « Filino de la Feinoj ». Kiel la unua stelo, la dua devenis de la Oriento, de la orienta Nordo, de kie devenas la lumo. Tiam la Maĝoj, tio estas la Scienculoj, kondukitaj de la stelo alvenis al la novenaskiĝinto. Ili oferdonacis al li la oron de sia konfido, la incenson de sia admirado, la mirhon de sia elokventeco, kaj dank' al iliaj klopodoj la infano kreskis, kaj la stelo ĉiutage pli helege brilegis, sen timo de malapero. Vane kelkaj perfiduloj, kiuj bonvolus simili Herode'ojn, sed tion fari ili ne povis, diris, ke ili deziras lin adori, kiam male

ili volas lin mortigi. La scienculoj, la modernaj Maĝoj, sin deturnis de la perfiduloj, kaj malhelpis al iliaj malbonaj agoj. De tiu tempo la infano kaj lia verko, ĉiam verda kiel la tritiko, kiu esperigas fruktoplenajn rikoltojn senĉese renoviĝantajn ĉiam kreskadas, li plenigos per sia nomo la tutan mondon, unuigos frate ĉiujn gentojn; kaj sur la ĉielo, kiel dum la kristnaska nokto, miloj kaj miloj da voĉoj aŭdigos tiujn vortojn : *Pax hominibus bonæ voluntatis* (la Paco al ĉiuj bone volantaj homoj.)

Jen la rakonteto pri la nunaj Maĝaj Reĝoj. Ne estas mia kulpo, se ĝi ŝajnas elprenita el malnova evangelio.

FÉLICIEN DE MÉNIL.

PATRINA AMO

Je vintra nokto, neĝo, pluvo,
 Kaj vento muĝadanta;
 En fidomet' patrin' malriĉa,
 Kun koro rompiĝanta.
 Infanineto nuda ĝemas
 Kuŝante en lulilo;
 Floreto, apud kiu tremas
 De morto la falĉilo.

Sed je l' maten' brilanta suno
 Someron gajan faras;
 Anstataŭ la domet' malpura
 Palaco reĝa staras.
 Ne estas plu virin' mizera;
 Reĝino ŝi fariĝis;
 Sur kies amotron' fiera
 La ido resaniĝis.

CLARENCE BICKNELL.

MARKO ZAMENHOF

En Varsovio la 29 de Novembro 1907 mortis la patro de nia tre amata Majstro.

M. Zamenhof, kiu naskiĝis la 27 de Januaro 1837, dediĉis sian tutan vivon al la filologia scienco kaj la instruado. En 1858, li estis jam instruisto en la urbo Bielostok, kiam li tie edziĝis. Unu jaron poste lia juna edzino naskis tiun delikatan kaj sentiman knabon, kiu estis destinita al tutmonda famo, kaj kies genio kaj modesteco igis lin tiel glora kiel amata sur la tuta tero. En 1873, M. Zamenhof estis nomita, en Varsovio, instruisto de regnaj mezaj lernejoj; poste, « lektoro » de germana lingvo en la veterinara instituto. Dum dek jaroj li estis cenzuristo de fremdlingvaj gazetoj. Vera filologo, sciante multajn lingvojn, krom la pola kaj rusa, kaj precipe la germanan, kiun li instruis dum 33 jaroj, li estis tre ŝatata en sia lando, ricevis kelkajn ordenojn kaj la titolon de « ŝtata konsilisto ». Lia verkaro konsistas precipe en lernolibroj de germana lingvo, geografio, k. c.

En la fino de sia vivo, forlasinte la profesoradon, li verkis tiun frazeologion aŭ pli bone komparan « proverbaron » en kvar lingvoj (rusa, pola, germana kaj franca), kies esperantan tradukon konas ĉiuj Esperantistoj. Nur la kvar unuaj kajeroj estas ĝis nun eldonitaj; la du lastaj restis en manuskripto, kaj estus vere tre damaĝe, se la familio de la mortinto ne eldonigus tiun finon de tia interesplena kaj grava verko.

M. Zamenhof lasas familion da *ok* infanoj: *kvin* filoj, D^o Lazaro Ludoviko, la elpensinto de nia lingvo; D^o Leono, nia lerta kunlaboranto (Lozo), kaj D^o Felikso, Henriko kaj Aleksandro; kaj *tri* filinoj.

Kvankam ni certe tre alte taksas lian propran meriton kaj lian personan talenton, ni prave rajtas pretendi, ke la ĉefverko de M. Zamenhof estas « lia filo Ludoviko ». Esti patro de tia filo estas jam io grandioza kaj laŭdinda! La proverbo « kia patro, tia filo » restos eterne vera; ni ĉiuj ŝuldas al niaj gepatroj ni ne scias kian parton de nia instruigo, edukiteco, eĉ persona inteligenteco.

Nia kara Estro povus plene diri al ni en kia grado li ricevis help-

on de sia amata patro; sed ni jam scias, ke li al li ŝuldas almenaŭ unu grandan servon. Kiam en la jaro 1878 la juna Ludoviko faris la teorion ellaboron de sia lingvo, lia patro saĝe al li konsilis, ke li ne tuj publike eliru kun ĝi, sed ke li ĝin antaŭe zorge provu *praktike*. Tiun bonegan konsilon sekvis la juna aŭtoro, kaj eble tiel M. Zamenhof savis Esperanton de la grava revolucio, kiun ĝi estus travivinta, se ĝi estus publikigita tro frue. Al li do ni devas esti dankemaj, ĉar li montris al sia filo la vojon, kiu kondukis lian verkon al la fina triumfo.

Sed la lecionoj de la Historio estas ĉiam vanaj. Tiel longe, kiam ekzistos ankaŭ voleblindaj kaj volesurdaj ambiciuloj, kiuj ĉiam sin opinios pli prudentaj kaj saĝaj ol la cetero de l' homaro. Tiel longe, kiam la demando pri helpa lingvo internacia ne estos plene solvita, kaj eĉ post kiam ĝi estos nedetrueble starigita, troviĝos arogantuloj, kiuj por ligi sian nomon al la afero kaj elŝiri por si kelkajn el la laŭroj destinitaj al aliaj, turmentos la homaron per siaj sencelaj kriadoj.

Kara amiko de nia lingvo, bona helpinto kaj konsilinto, dormu kviete post via bela honesta vivo; la verko de via amata filo neniam mortos; eterne la homaro ripetos la nomon de via glora familio.

Jes, « iam la justa Historio scios difini la meritojn de ĉiu », kaj tiun momenton la viaj povas atendi kun konfido!

CARLO BOURLET.

MAURICE LECARON

Ĉirkaŭe antaŭ du jaroj, nia nova kaj fervora samideano S^o Combemale prezentis al la parizaj Esperantistoj novan varb-iton ne malpli entuziasman ol li. Tiu nova rekruto estis Maurice Lecaron, kiun ĵus la senkompata Morto forrabis.

Maurice Lecaron naskiĝis en 1858 en Parizo. Lia patro estis la estro kaj posedanto de la famega, tutmonde konata firmo « Gellé frères », fabriko de parfumoj.

Post kelkaj jaroj pasigitaj en la liceo de Versailles, lia patro sendis la petoleman kaj ageman junulon al eksterlando. Tiel

Maurice Lecaron studis dum tri jaroj en angla kolegio apud Londono; poste li vivis dum du jaroj en Germanujo, en Mainz kaj Stuttgart; kaj fine iris ankoraŭ kelkan tempon al Hispanujo.

En 1878 Maurice Lecaron eniris la firmon de sia patro, kaj de dek jaroj li estis nun kun sia frato Paŭlo la kunestro de la komercafero.

La oficistoj kaj laboristoj en lia fabriko povus sole diri la meritojn de nia mortinta amiko. Li estis vera patro por siaj oficistoj, zorgante pri ilia vivo, pri ilia sano, donante pensiojn al la maljunuloj, ripozon kun salajro al la malfortuloj. Tie la vorto « striko » estas nekonata.

Ne mirinde do, ke tia viro fariĝis Esperantisto, kaj ke, enirinte niajn vicojn, li tie plej energie laboris. Ĉiam modesta kaj humila, li faris la bonon kaŝe : kiam mi bezonis helpon, mi ĉiam sciis, ke mi lin trovos; kiam nia malgranda kaso estis malplena, anonima mano alportis al ĝi bluan bileton. Ni preskaŭ devis *trudi* al li la prezidantecon de la Sekcio Komerca kaj Industria de l' Pariza Grupo, en kiu li tiel efike laboris al la disvastigo de nia lingvo, en la komercistaron. La kongresanoj en Cambridge, la legantoj de *La Revuo* konas la jam bonegajn rezultatojn de tiu senbrua kaj senĉesa agado.

La vendredon 8 de Decembro nia amiko Lecaron estis en nia kutima kunveno, kaj tie longe diskulis kun mi pri novaj propagandaj planoj, dum li energie esprimis sian indigniĝon kontraŭ la ruzaj atakantoj de nia afero. La morgaŭan tagon, li prezidis kunsidon de la komitato de la Komerca Sekcio. Post agrabla vespero pasigita ĉe amiko, li revenis hejmen je la deka kaj duono. Subite, li sveninte, falis sur sofon kaj ne revenis al vivo.

Bela agrabla morto por tiu agema viro, kiu ne povis ĉesigi sian aktivecon; sed dolorplena kaj terura emocio por lia kara edzino, liaj ĉarmaj gefiloj!

Hô ve! kial do, vi, Dio, kiun kredis kaj adoris nia mortinta amiko, kial vi deprenas de nia mondo tiajn bonulojn kaj lasas al ni tiom da malbonuloj? Kian kulpon, ho! Dio, kiun viaj adorantoj nomas justa, kian kulpon do ni faris, por ke vi postulu de ni tian kruelan elaĉeton

CARLO BOURLET.

RESPONDOJ

DE

D^{ro} L. L. ZAMENHOF.

Laŭ la deziro de D^{ro} Zamenhof, ĉiu leganto, kiu opinias, ke respondo pri lia demando povus havi kelkan intereson ankaŭ por aliaj personoj, volu sendi sian demandon ne al D^{ro} ZAMENHOF, sed al la Redakcio de « La Revuo ». La Redakcio elektos tiujn demandojn, kiujn ĝi opinios pli interesaj kaj sendos ilin al nia Majstro, kaj tiam li en iu el la venontaj numeroj respondos ilin en « La Revuo ».

27. — Al S^{ro} L. C. — *Pri la akuzativo post « tra ».* — Povas esti, ke mi baldaŭ proponos al la voĉdonado de la Lingva Komitato, ke post prepozicio oni uzu la akuzativon nur en okazoj de *nepra bezono*, sed en ĉiuj iom dubaj okazoj oni ĝin ne uzu. Se la Lingva Komitato tion akceptos, tiam oni kredeble neniam uzos plu la akuzativon post la prepozicio « tra ». Sed ĝis nun la uzado de akuzativo post « tra » tute ne estas kontraŭregula. Nominativon ni uzas nur post tiuj prepozicioj, kies senco estas ĉiam egala; ekzemple la prepozicio « al » ne povas unu fojon signifi direkton kaj alian fojon ne, tial ni post « al » ĉiam uzas la nominativon; sed ekzistas prepozicioj (ekzemple « en », « sur » k. t. p.), kiuj per si mem ne montras direkton, tial, por esprimi direkton, ni uzas post ili la akuzativon. Al tiuj prepozicioj apartenas interalie ankaŭ « tra » kaj « kontraŭ », tial ni post la diritaj prepozicioj povas uzi ambaŭ kazojn, *malgraŭ ke en la aliaj lingvoj oni uzas post ili ĉiam nur unu kazon* (tiu ĉi lasta cirkonstanco kredeble estis la kaŭzo de via erara opinio, kvazaŭ ni post « tra » ĉiam devas uzi nur la nominativon). Estas vero, ke dum la diferenco inter « en » direkta kaj « en » sendirekta estas tre granda, la diferenco inter « tra » direkta kaj sendirekta estas tiel malgranda, ke en la plejmulto da okazoj ni povas egale bone, uzi la nominativon, kiel la akuzativon; ekzistas tamen okazoj, kiam estas dezirinde fari *diferencon* inter la ambaŭ kazoj. Ekzemple, irante tra la urbo, mi povas resti en ĝi sufiĉe longe aŭ eĉ tute ne forlasi ĝin; sed, irante tra la urbon, mi celas (tra la urbo) *eksteren* de la urbo. En la « Rabistoj », Schweizer tute bone povus diri « la sono de lia nazo povus peli homojn tra trueto de kudrilo »; tamen la esprimo « tra trueto » estas multe pli forta, ĉar ĝi montras, ke la efiko de la sono estas tiel granda, ke la homoj volus nepre veni

eksteren; tie ne la trueto mem estas grava, sed nur la celado esti kiel eble plej baldaŭ *ekstere* de la trueto.

28. — Al S^{ro} B. A. — *Pri la pronomo « ci »*. — La neuzado de « ci » tute ne estas senkonscia imitado de la ekzistantaj lingvoj, — kontraŭe, ĝi estas specialaĵo de la lingvo Esperanto, specialaĵo bazita sur pure praktikaj konsideroj kaj esploroj. La plej bona maniero kompreneble estus, se ni al pli-ol-unu personoj dirus « vi » kaj al unu persono ĉiam « ci »; sed ĉiuj nuntempaj kulturaj popoloj tiel al kutimiĝis al la ideo, ke « ci » enhavas en si ion senrespektan, ke ni neniam povus postuli de la Esperantistoj, ke ili al ĉiu unu persono diru « ci »; ni devus sekve havi apartan pronomon de ĝentileco (kaj tia pronomo efektive ekzistis en Esperanto antaŭ la jaro 1878). Sed la praktiko de ĉiuj ekzistantaj lingvoj montris, ke tia « formo de ĝentileco » estas ofte tre embarasa, ĉar tre ofte ni ne scias, kiamaniere ni devas nin turni al tiu aŭ alia persono (ekzemple al infano k. t. p.): « ci » ŝajnas al ni eble ofenda, pronomo de ĝentileco ŝajnas al ni ridinde ceremonia. En tiaj okazoj oni en la ekzistantaj lingvoj uzas diversajn artifikojn, kiuj tamen tre ofte estas tre embarasaj kiel por la parolanto, tiel por la aŭskultanto (ekzemple anstataŭ « ci » kaj « vi » oni diras « li », « oni », « sinjoro », « fraŭlo » k. t. p.). Por forigi ĉiujn ĉi tiujn embarasojn, ekzistas nur unu rimedo: diri al ĉiu, ĉiuj kaj ĉio nur « vi ». Malkompreniĝon tio ĉi neniam povas kaŭzi, ĉar en la tre maloftaj okazoj de neklareco ni povas ja precizigi nian parolon, dirante « vi, sinjoro », aŭ « vi ĉiuj », « vi ambaŭ » k. t. p. Por la personoj, kiuj tre sentas la bezonon de « ci » (ekzemple kiam ili sin turnas al Dio aŭ al amata persono), la uzado de « vi » ŝajnas ne-agrabla nur en la *unua tempo* (tiam ili ja havas la rajton uzi « ci »), sed post kelka praktiko oni tiel facile al kutimiĝas al la uzado de « vi », ke ĝi perfekte kontentigas kaj oni trovas en ĝi absolute nenion « malvarman ». Ĉio dependas ja nur de la *kutimo*.

29. — Al S^{ro} G. S. — *Pri « neniu » kaj « nenia »*. — La vorto « neniu » (tiel same kiel ankaŭ la vortoj « iu », « kiu », « tiu », « ĉiu ») havas sencon pure *pronoman*, dum la vorto « nenia » (kiel ankaŭ la vortoj « ia », « kia », « tia », « nenia ») havas sencon *adjektivan* kaj esprimas *specon, karakteron*. La vortoj « iu, kiu, tiu, ĉiu, neniu » povas esti uzataj aŭ *kun* substantivo, aŭ *sen* substantivo (en tiu ĉi lasta okazo oni subkomprenas ĉe ili la vorton « homo »). La formoj kun « u » enhavas en si ĉiam la ideon de nomo aŭ pronomo, dum la formoj kun « a » enhavas en si la ideon de adjektivo. La diferencon inter la diritaj serioj da vortoj vi komprenos plej bone el la sekvantaj ekzemploj: Kiu venis? Venis Petro; venis botisto; venis *li*. — En kiu urbo vi loĝas? Mi loĝas en Parizo; mi loĝas en *tiu* ĉi urbo. — En kia urbo vi loĝas? Mi loĝas en bela urbo; en granda urbo. — Ĉu vi vidis la ĉambristinon aŭ la kuiristinon? Mi vidis *neniun* servistinon. Ĉu vi vidis *junan* servistinon aŭ *maljunan*? Mi vidis *nenian* servistinon. Inter la vortoj « tiu—tia » kaj « ĉiu—ĉia » la diferenco estas pli granda kaj pli klara, ol inter la vortoj « kiu—kia », « iu—ia », « neniu—nenia »; tial oni neniam povas diri « tia » aŭ « ĉia » anstataŭ

« tiu » aŭ « ĉiu », sed ofte oni povas sen eraro diri « ia, kia, nenia » anstataŭ « iu, kiu, neniu » (kvankam estas bone ĉiam eviti kiom eble la intermiksadon de tiuj ĉi vortoj).

30. — **Al S^{ro} H. S.** — *Pri infinitivo post verbo.* — Mi ne tute klare komprenis la esencon de via demando. Ŝajnas al mi, ke vi ne demandas pri io, sed vi simple esprimas vian opinion, ke en Esperanto oni uzas la infinitivon nur aŭ en formo de rekta komplemento (ekzemple « mi amas danci », aŭ en formo de nerekta komplemento kun la prepozicioj « por », « antaŭ (ol) », « anstataŭ », kaj ke en ĉiuj okazoj, kiam oni bezonas uzi la infinitivon kun iu alia prepozicio, oni devas uzi anstataŭ ĝi *participon* aŭ *substantivon kun prepozicio* (ekzemple : « li foriris, ne preminte lian manon » aŭ « sen premado de lia mano » anstataŭ « sen premi lian manon »). Via opinio Ŝajnas al mi ĝusta.

31. — **Al S^o A. D.** — *Pri la vorto « forkaperi ».* — La vorto « forkaperis », kiun vi trovis en « La Rabistoj », ne estas preŝeraro. La vorto « kaperi », (kiu sin trovas en la vortaroj Esperanto-germana kaj germana-esperanta) signifas proksimume « rabi korsare » aŭ « rabi sur la maro ».

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Unua legolibro, gradigitaj legaĵoj kun frazlibro kaj modeloj de leteroj, de D^{ro} KABE. 1 vol. 174-paĝa. Berlin S., *Esperanto-Verlag Möller & Borel*; prezo: Fr. 1,90; Mk. 1,50. —

Kiuj legos tiun unuan libron de nia lerta kunlaboranto, certe jam ne bezonos plu duan, ĉar ili scios bone Esperanton. Tute senutile estas diri aŭ rediri tion, kion ĉiuj scias, t. e., ke la stilo de Kabe estas skrupule korekta kaj konstante facila, klara. Tiuj kvalitoj, pli ol ĉiu alia, estas ŝatindaj en lernolibro.

Tiu legolibro rimarkiĝas per la diverseco kaj la intereso de la temoj pritrakitaj kaj ankaŭ per la gradigo de la tekstoj laŭ la facileco aŭ malfacileco — se estos eble diri, ke ekzistas pli aŭ malpli granda facileco en Esperanto. En la unua parto troviĝas malgrandaj anekdotoj, kies longeco pligrandiĝas iom post iom. Ili povas tre utili al lernantoj, ĉar estas eble ilin traduki, klarigi kaj tute lerni en unuhora aŭ duonhora kurso. La intereso de l'anekdotoj faciligos la akiron de la vortoj; elĉerpitaj el la trezoro komuna de ĉiuj popoloj, ili amuzos eĉ gravajn personojn. — La dua parto enhavas diversajojn, t. e., novelojn de famaj verkistoj el diversaj landoj, novelojn kortuŝantajn de A. Daudet, memoraĵajn de Mark Twain, spritaĵn de Voltaire, naivajn de Andersen k. c.... La tria parto estas speciala libro (de la paĝo 138 al 180), en kiu estas kolektitaj la frazoj plej ofte uzataj en la konversacio aŭ en la korespondado privata aŭ komerca. Tiu parto eble estos speciale ŝatata de multaj, ĉar multaj lernas lingvojn per la uzado,

per la konversacio. La uzado kaj la konversacio de Kabe, kompreneble, estas bonega kaj dezirinde estas, ke ĝi fariĝu komuna uzado. Kial jam de longe niaj plej lertaj verkistoj ne dediĉis sian zorgon, por ke ili oferu al la Esperantistaro plenan konversaciolibron, plenan gvidilon? La idiotismoj de konversacio, kvankam tute samaj laŭ la ideo mem, ricevas en ĉiu lingvo plej diversajn formojn. Ni devas havi komunan, esperantan formon, kaj tiamaniere la konversacio fariĝus pli unuforma kaj pli facile komprenebla por ĉiuj. Ni do gratulas nian amikon Kabe pro tio, ke li donis specialan parton al la konversaciaj frazoj.

Esperanta eldono de la Katalogo de la Fermo *Consett Iron Co. Ltd.*, tradukita de S^{ro} A. F. WACKRILL, A. M. I. C. E. —

Jen verketo interesa por la esperantistaj teknikistoj: ĝi estas katalogo de metalurgiista firma. En ĝi troviĝas multaj teknikaj kaj teknologiaj esprimoj, kiujn tradukis lerte unu el niaj plej bonaj Esperantistoj, spite de multaj malfacilaĵoj.

El la interesaj esprimoj ni precipe rimarkis la jenajn: *meza ŝtalo*, *tono* (en la senco de pezo), *profilajo*, *fajrbriko* kaj *fajroargilo*, *fandfornego*, *subproduktaĵoj*, *lingoto*, *diko* *ĉe plataĵo*, *tondaĵoj* kaj *tranĉaĵoj*, *relo* (en ĝenerala senco de metala stango, kies sekco havas specialan profilon), *animo* (en teknika senco), *flaŝo*, *stajo*, k. a.

Estus dezirinde, ke ĉiuj Esperantistoj, kiuj interesiĝas je teknikaj esprimoj, petu de la firma Consett

Iron Co. Ltd., en Consett (Durham, Anglujo) tiun katalogon, kaj post atenta tralegado kaj studo konigusian opinion al S^{ro} A. E. Wackrill. Tio certe tre helpus al la venontaj tradukoj de similaj katalogoj, per kiuj fiksiĝos la teknikaj esprimoj.

Naŭlingva Etimologia Leksikono de la lingvo Esperanto, de Louis BASTIEN; 250-paĝa, 12 × 18,5. Paris, *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède; prezo: Fr. 3. (1,28 sm.) —

Jen libro tre interesa, tre utila por ĉiuj, por tiuj, kiuj konas jam Esperanton kaj por tiuj, kiuj deziras ĝin lerni. La aŭtoro difinas mem tre precize sian celon. La jena verko celas:

1° Montri la konstitucion de l'esperanta vortaro, kaj pruvi ĝian internaciecon;

2° Plifaciligi la memoriĝon pri la radikoj al tiuj personoj, kiuj pli-malpli konas ĉu la latinan lingvon, ĉu unu aŭ kelkajn naciajn;

3° Liveri al la esperantaj instruistoj rimedon por kvietigi la scivolecon de siaj lernantoj, kaj por intermiksi sian instruadon per interesaj komparoj. Ekz.: france « prosterner » kun « sterner ».

En la kolonojn de la ok naciaj lingvoj (latina, franca, itala, hispana, portugala, germana, angla, rusa) oni enskribis la samsencan vorton, kiam en tiu ĉi sin retrovas la esperanta radiko; se ne, oni penis serĉi nacian vorton enhavantan tiun saman radikon, kiam en tiu ĉi oni povas pli-malpli trovi la sencon de l'esperanta radiko.

Kiel oni vidas, tiu ĉi verko ne similas al la esperanto-naciaj vortaroj aŭ al la Universala Vortaro. Tiuj ĉi lastaj difinas kaj celas nur la sencon de la vortoj, tiu laboro

esploras pri la internacieco de l'radikoj kaj konsideras precipe ilian formon.

Tiu ĉi libro, plie estas bonega propagandilo. S^o Diels legante ĝin vidus, ke, se Esperanto estas romana per naŭ dekonaj, la radikoj germanaj (aŭ anglaj kun germana deveno), kiel diras S^o Couturat en broŝuro ofte kaj prave citita « *Ĉu unu lingvo internacia aŭ tri?* » estas en Esperanto multe pli oftaj kaj precipe pli gravaj, ol diras S^o Diels kaj pruvo estas, ke oni povas kunmeti per ili tutajn frazojn, kiel jenan: Mi dankas vin varme pro la sendo de via lasta verko....

Eble S^o Bastien kelkafoje montras vortojn, kies nur finiĝo estas germana; eble li tro pravas aŭ tro deziras pruvi per ĉiuj rimedoj. Mi nescias ĉu tiaj vortoj « embarrasieren, frottieren, epressieren, invittieren, deprimieren, k. c. » estas konataj de plimulto da Germanoj; mi scias bone, ke, per moda aŭ afekta uzado, tiaj vortoj renkontiĝas en la ĵurnaloj aŭ en la teatro, sed tre certe la batalantoj de la *Fremdvörterkrieg* (batalo kontraŭ fremdaj vortoj) proskripcius ilin senkomplete. Ĉiuokaze, tio pravas, kiel volonte la Germanoj akceptas, alprenas romanajn radikojn, kaj do kiel facile ili povas ellerni Esperanton.

Tiuj tabeloj de S^o Bastien estas vere elokventaj. Kiam oni tralegas tiujn kolonojn paralelajn, kiam oni konstatas, kiom da vortoj diversnaciaj estas similaj, oni demandas al si, kial Esperanto ne pli frue naskiĝis, kial ĝi ne pli rapide kreskas, kaj ankaŭ kial ĝi ne pli-malpli frue definitive triumfos.

Fine, tiu libro, kiel skribas Prof^o Thiaucourt en ĵus aperinta broŝuro « *Un recteur de l'université de Berlin*

et l'Esperanto, Librejo Hachette » sciigos ion tre gravan, t.e., ke la kono de Esperanto estos la plej bona enkonduko al la lernado de ĉiuj lingvoj. En la kongreso de Kembrigo, S^o Grillon diris al ni, ke li preparas lernolibron, en kiu per la helpo de Esperanto li instruos la aliajn lingvojn. La libro de S^o Bastien tre certe helpas lin en tiu originala entrepreno.

Ni ŝuldas grandan dankon al S^o Bastien por tiu verko, kiun sendube li plenigos laŭ la bezonoj.

Esperantista Societaro (Konsulejoj, societoj kaj gazetoj, tria eldono korektita ĝis la 30 de Junio 1907). 1 vol. 140-paĝa; de *Esperantista Centra Oficejo*, 51, rue Clichy, Paris; prezo : Fr. 1,50. —

Le Centra Oficejo Esperantista ĵus publikigis la trian eldonon de la Esperantista Societaro, kiu apartenas al la kolekto de dokumentaro pri la oficialaj historiaj bibliotekaj kaj statistikaj aferoj, eldonitaj de l' Centra Oficejo. Tiu ĉi kajero (kvina) dediĉita al la statistiko montras per ĉiferoj, kiel eble plej ĝustaj, la nombron de la societoj, grupoj, k. t. p. Ĉu estas eble doni plenajn sciigojn pri afero, kiel lania, kiu ciumonate mirinde pligrandiĝas! Laŭ tiu statistiko la nombro de esperantistaj societoj kaj grupoj ĉe la finiĝo de Junio 1907 estis 639 tiele dividitaj — Afriko 6, Ameriko 69, Azio 16, Eŭropo 542, Oceanio 6. Kaj de tiu tempo kiom da aliaj plinombrigis la jam gravan nombron de esperantistaj societoj?

The Third Esperanto Congress, with 32 photographic illustrations, by IAN WILSON, 1 vol. 44-paĝa kun 12 anoncraj paĝoj. London, *The British Esp. Association*, 43, Arundel

street; Glasgow, J. K. Wilson & Co, Booksellers, 184, Sauchiehall str.; John Smith & Son, Booksellers, 229, Ingram street, Edinburgh; R. W. Hunter, Bookseller, 19, George IV, Bridge; prezo : 6 d. —

De tiu ĉi libreto difinita al la tria kongreso, bedaŭrinde la teksto estas angle skribita, kaj tio certe malhelpas la eksteranglajn samideanojn. Sed dank' al la multnombraj vidaĵoj, kiujn ĝi enhavas, ĝi fariĝos tute agrabla memorlibro por ĉiuj. kiuj ĉeestis la Trian Kongreson.

Aŭstraj popoltipoj (artistaj vidaĵ-kartoj); eldonitaj de R. Promberger Olomouc, Moravio; prezo : serio da 10 diversaj kartoj, K. 1.20; aparte po : 15 heleroj. —

S^o R. Promberger eldonis seriojn da poŝtkartoj ilustritaj, kiujn ni multe rekomendas al niaj legantoj.

La unua serio enhavas slovakajn tipojn el norda Hungarujo, laŭ originaloj de Jaroslav Augusta, la dua ĥanakajn tipojn el la ĉirkaŭaĵo de urbo Kojetin, laŭ la originaloj de Marie Gardavská; la klariga teksto estas esperante skribita. Tiuj poŝtkartoj estas tre artaj propagandiloj pri nia afero.

Libreto pri la transmorta vivo de GUSTAV-THEODOR FECHNER. El la lingvo germana tradukis P. KADIK. 1 vol. 68-paĝa. Paris, *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède; prezo : Fr. 0,75. —

La tre interesa verketo de G. Th. Fechner dank' al S^{ro} Kadik aperis en esperanta traduko. Je verkoj filozofiaj nia literaturo estas ankoraŭ tre malriĉa, kaj tial kun speciala atento ni rimarkigas al niaj legantoj tiun ĉi verketon de la germana aŭtoro, kiu meritis kritikon en la germana literaturo.

Laŭ la opinio de Fecher, nia vivo konsistas el tri vivŝtupoj : en la unua malvolviĝas nia *korpo*, en la dua nia *spirito*, en la tria nia *germo*. Dividinte tiamaniere nian vivon, la aŭtoro enkondukas nin en la misterojn de ĉiu el ili aparte, montrante ilian nedisigeblecon. Al la demando, ĉu ekzistas transmorta vivo, li penas respondi, *kiel ĝi ekzistas*. « Kredo », li diras, faras superflua la demandon pri ĉu, sed kiam malgraŭ ĉio oni demandas pri ĉu, tiam ekzistas nur respondo per *kiel*. Ĝis kiam ne estos plene klarigita la *kielo*, demando pri la *ĉuo* ne ĉesos iradi kaj revenadi.

La verko enhavas multon da tre originalaj sentencoj kaj paradoksoj, kaj ni rekomendas al ĉiuj, kiuj interesiĝas pri tiu temo, legi la bonegan tradukon de Kadik, kiu tre lerte venkis ĉiujn malfacilaĵojn de la traduko.

Jarlibro de Pacifisto (dua jaro), 48-paĝa volumo, Paris, *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède; prezo : Fr. 0,50. —

Tiu ĉi tre interesa jarlibro enhavas resuman historion de la societo kaj nomaron kaj adresaron de la 360 anoj, kiuj aliĝis antaŭ la 1^a de Septembro 1907.

Lernu kaj propagandu Esperanton (Lerne und verbreite Esperanto.) Germane skribita broŝureto 8-paĝa eldonita de MAX KLACZKO. Riga l., Schennenstr., 19. —

Propaganda folieto de la Riga filio de la Societo Espero en Peterburgo.

Verba amuzaĵo, verkita de AŬGUSTO JIMENEZ LOIRA, dua eldono zorge korektita kaj pligrandigita. *Pubul y*

Morales Editores, Avellanes 7, Valencia; prezo : Fr. 0,40. —

Kristnasko, poezio de THEOPHILE GAUTIER esperantigita de D^o PHILIPPET, muziko de L. RIGOIR; ĉe la *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède, Paris; prezo : Fr. 1,50. —

S^{ro} L. Rigoir, prezidanto de la Grupo de Marseille, kies fervorecon por nia afero, same kiel sindonemcon por Esperanto ĉiu konas, verkis interesan kristnaskan kanton, plenan je religia sento.

Ĉar la nombro de esperantaj muzikverkoj ĉiam pligrandiĝas, ni zorge atentis la komponiciistojn pri tio, ke ne sufiĉas loki la tonan akcenton sur la unuan *tempon*, kiam la takto estas simpla aŭ sur la unuan parton de *tempo*, kiam ĝi estas malsimpla; ankaŭ necesas, ke la finiĝo de l' vortoj ne estu lokita sur noto, kies valoro estas pli longa ol la noto de la tonakcentita silabo. Tiaj eraroj multe difektas muzikan verkon, kaj fariĝas pri la ĝusta esperantista elparolado, malbonaj ekzemploj donitaj al la aliĝontoj kaj al la noveakitaj esperantistoj, kiuj fervore ĉeestas la grupajn aŭ societajn kunvenojn. Tiu ĉi eraro ankaŭ kontraŭbatalas la regulojn de la bona esperantista elparolado. Ni rimarkigos ankoraŭ, ke neniam sur la lasta silabo devas esti lokita la fermato.

La nova verko de nia agema kunbatalanto L. Rigoir enhavas bedaŭrinde ĉi tiujn erarojn, kiuj malutilos al la agrableco de la melodio. Kiam li pli zorge atentis pri la harmoniaj peketoj, kiuj troviĝas en la akompano ni estas certaj, ke li verkos tute interesajn muzikaĵojn.

KRONIKO

El la artista movado en Germanujo. — *Dometoj por libertempo.* — Estas nedisputebla fakto, ke la urboj konstante kreskas kaj pli grandigas. Sennombraj kamparanoj forlasas siajn trankvilajn vilaĝojn por partopreni al la tumulto, bruo kaj laboro de la grandaj urboj. Samtempe sennombraj urbanoj ĉiujare migras al la kamparo kaj al la banejoj, por ĝui puran aeron kaj trankvilecon; tuta nova vorto naskiĝis: somera freŝejo, vorto nekonata de niaj avoj. Komence oni elektis preskaŭ ĉiujare novan alian lokon por la libertempo: ĉiam novajn impresojn oni postulis en nia maltrankvila tempo. Sed jam de kelka tempo multaj familioj vizitas ĉiujare la saman de ili elektitan lokon, ili mem aĉetis dometon, por ne esti devigataj ĉiam lui novan, eble nekonvenan loĝejon.

Estas la merito de la inteligenta eldonisto August Scherl en Berlin, rimarki tiun ĉi bezonon de nia tempo. En aŭtuno 1906 la ĵurnalo *Woche* (Semajno) per malfermo de konkurso, invitis la arĥitekturistojn prezenti skizojn de bongustaj malkaraj dometoj, aĉeteblaj por bonfarantaj familioj de la meza klaso. Oni volis efektivigi la revon de multaj familioj en la grandaj urboj: ie en la bela mondo, en libera naturo posedi hejmon, trankvilan restejon. La arĥitekturistoj bone komprenis la taskon, 1528 skizojn estis sendataj, bonege solvantan la problemon; proponi kaj skizi beletajn kaj malkarajn dometojn. La premioj estis disdonataj per la jenaj eminentuloj de la fako « artmetio »: Profesoro Theodor Fischer, Stuttgart; Sekreta konsilisto Dr^o Ing. Muthesius, Berlin; Arĥitekturisto Riemerschmid, Muenchen-Passing;

Prof. Schulze Naumburg, Saalek, kaj Sr^o Paul Dobert, ĉefredaktoro de la *Woche*. La rezultato estis, ke 61 skizoj ricevis premiojn, aparta kajero de la *Woche* publikigis iliajn desegnojn.

Sed tio ĉi ne sufiĉis al la agema elpensinto de la ideo, li fabrikigis kolorajn modelojn el kartono, ĉiu el ili malgranda artaĵo, ĉirkaŭata per beleta ĝardeneto. Dank' al la viva intereso kaj afabla helpemeco de la estraroj de la muzeoj, tiuj ĉi ĉarmaj modeloj estis unuigitaj en ekspozicioj. La unua ekspozicio de la pigmeaj loĝejoj okazis en la Reĝa Muzeo de artmetio en Berlin, multe da vizitantoj plezure kaj intereseme ilin vidis kaj ekzamemis. Tiam la kolekto troviĝis en Dresden, de tie ĝi migris Munĥenon — ĉie la ideo multe okupas la vizitantojn. Jam nun oni povas esti certe, ke la ideo ne nur restos revo, ĉar per interkonsento kun la « Germana Ansiedlungsbank » (kolonia bankejo) kaj kun la firmo Becker kaj K^o, kelkaj el la somerdomoj estos konstruitaj en Wandlitz (inter Oranienburg kaj Bernau) kaj en Neu-Finkenbourg ĉe la hamburga fervojo. En printempo 1908 oni ilin povos rigardi kaj inspekti.

Tiu ĉi entreprenado estas pruvo de la nuna arta movado en Germanujo. Post longa serĉado kaj provado la arto prosperis akiri novan memstaran stilon. La principa devizo estas: neniel kaj en nenia maniero uzi la formojn de la renesanco. Aliaj motivoj estas: uzi bonan materialon, konvena al la celo, loko kaj distrikto, la elektado de noblaj sed simplaj formoj, ktp. Se niaj legantoj eble vidos la interesan kolekton, ili certe estos surprizitaj per la diverseco de la dometoj, ne unu simil-

as al la alia! Preskaŭ ĉiuj el ili havas nur unu etaĝon kaj sufiĉe altajn pintajn tegmentojn.

Kialdo tiajn grandajn tegmentojn por somerloĝejoj? Ili do estas tute nebezonaĵoj, kion tio signifas? La demando estas rajtigita kaj jen la respondo: estas alia revo, revo de la arkitekturistoj! Ili deziras beligi la pejzaĝon per pintaj tegmentoj. Ne mallaŭdu la revojn, ni ĉiuj estas revemuloj, sen revoj la mondo ne estus bela! — Marie HANKEL.

El Hungarujo. — Nova libro verkita de L. Horánszky renovigis la memoron de Joano Bacsányi, la talenta, sed malfeliĉa poeto. Bacsányi (elp. Baĉánji) vidante, ke la hungara poemarto sub Mario Terezio tute estis sub germana influo, kolektis ĉirkaŭ si la sendependajn poetojn kaj sukcesis komplete naski vere nacian poezion. Liajn versaĵojn oni tre ŝatis siatempe kiel hodiaŭ kaj ankaŭ kiel filozofo li faris al si bonan renomon. Pro lia liberamo kaj respublikaneco li multe suferis de la aŭstra registaro; dufoje li estis ĵetata malliberéjon: en 1794 pro traduko de la « Marseillaise » hungaren kaj en 1804 pro traduko de la fama « Proklamo al hungara nacio »; en kiu Imperiestro Napoleono I^a promesis nin liberigi de la

Aŭstroj, se per revolucio ni helpos lin. Bacsányi finis sian vivon en Linz, sub aŭstra kontrolo vivinte ĉi tie, en 1845. — B. L. O.

Tutmonda Esperantista Festotago. — Oni scias, ke D^{ro} Zamenhof elektis por tio sepmembran komitaton, kies sekretario estas Prof^o Otto Simon.

Jen, laŭ cirkulero de nia kara kunlaboranto, la jam proponitaj datoj:

1°, la 17 de Decembro (memore de l'unua festo esperantista en 1878);

2°, la 21 de Marto (tago de la printempo — aŭ por la suda hemisfero, aŭtuna — tagnoktegaleco, kiel ia simbolo de neŭtraleco por la tuta homaro);

3°, la 21 de Julio (jam festita en 1907 de multaj Esperantistoj);

4°, la 2 de Junio — 21 de Majo laŭ la malnova stilo — (tute preciza dato de la cenzura permeso en 1887, laŭ la lastaj esploroj de nia Majstro).

En la nomo de l' Komitato, Prof^o Otto Simon (Wien, VIII., Josefstädterstrasse, n° 66) invitas niajn legantojn sendi al li siajn opiniojn kaj preferojn. El la ricevotaj leteroj estos farata raporto por la komitatoj, kiuj poste voĉdonos definitive kaj prezentos projekton sankciotan de la Kvara Kongreso. — R. DE L.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA PSALMARO¹

(El la Biblio.)

PSALMO XLVI².

1. — *Al la ĥorestro. De la Korahidoj. Por « alamoj³ ». Kanto.*

2. — Dio estas por ni rifuĝejo kaj forto, helpo en mizeroj, rapide trovata.

3. — Tial ni ne timas, eĉ se pereus la tero kaj la montoj falus en la internon de la maroj.

4. — Bruu, bolu Liaj akvoj, tremu la montoj antaŭ Lia majesto. — Sela.

5. — Liaj riveraj torrentoj ĝojigas la urbon de Dio, la sanktan loĝejon de la Plejaltulo.

6. — Dio estas en ĝia mezo, ĝi ne ŝanceliĝos; Dio ĝin helpas en frua mateno.

7. — Ekbruis popoloj, ekŝanceliĝis regnoj; Li sonigis Sian voĉon, kaj la tero sandiĝis.

8. — Dio Cebaot estas kun ni, nia defendo estas la Dio de Jakobo. — Sela.

9. — Iru, rigardu la farojn de Dio, kiu faris detruojn sur le tero,

10. — kiu ĉesigas militojn ĝis la fino de la tero, rompas pafarkon, rompas ponardegon, forbruligas veturilojn per fajro.

11. — Cedu kaj sciuj, ke Mi estas Dio; Mi estas glora inter la popoloj, Mi estas glora sur la tero.

12. — Dio Cebaot estas kun ni, nia defendo estas la Dio de Jakobo. — Sela.

1. Published March 1908. — Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1905 by Hachette and C^o of Paris.

2. Vidu la numerojn 16, 17 kaj 18.

3. *Alamo*. Tiu ĉi vorto estas la multenombro de la hebrea vorto *Ālmā* (virgulino) kaj oni kredas, ke ĝi signifas « laŭ la maniero de virgulinoj », t. e. per voĉo de junulino (soprana voĉo). Laŭ kelkaj aliaj ĝi estas malnova muzika instrumento, kiu similas la aldviolonon. La hebrea radiko *alam* signifas ankaŭ *kaŝi*; tial laŭ kelkaj oni difinas al tiu psalmo ian kaŝitan mistëran sencon, diversmaniere tradukitan de la ekzegezistoj. — N. d. l. R.

PASLMO XLVII.

1. — *Al la ĥorestro. De la Korahidoj. Psalmo.*
2. — Ĉiuj popoloj, plaŭdu per la manoj, krii al Dio per voĉo de kanto.
3. — Ĉar Dio, la Plejalta, estas timinda, Li estas granda reĝo super la tuta tero.
4. — Li subigas al ni popolojn kaj metas gentojn sub niajn piedojn.
5. — Li elektas por ni nian heredon, la majeston de Jakobo, kiun Li amas. — Sela.
6. — Dio supreniras ĉe sonoj de ĝojo, la Eternulo — ĉe trumpetado.
7. — Kantu al Dio, kantu! kantu al nia reĝo, kantu!
8. — Ĉar Dio estas la reĝo de la tuta tero : kantu edifan kanton!
9. — Dio reĝas super la popoloj, Dio sidas sur Sia sankta trono.
10. — La princoj de la popoloj kolektiĝis, — la popolo de la Dio de Jakobo; ĉar al Dio apartenas la ŝildoj de la tero; Li estas tre alta.

PSALMO XLVIII.

1. — *Kanto-psalmo de la Korahidoj.*
2. — Granda estas Dio kaj tre glora en la urbo de nia Dio, sur Lia sankta monto.
3. — Bela altaĵo, ĝojiga por la tuta tero estas la monto Ciono, en la norda regiono, la urbo de granda reĝo.
4. — Dio estas konata en ĝiaj palacoj, kiel defendanto.
5. — Jen kolektiĝis la reĝoj, sed ĉiuj kune foriris.
6. — Ili vidis kaj ekmiris, konfuziĝis kaj forkuris.
7. — Teruro ilin atakis, tremo, kiel ĉe akuŝantino.
8. — Per orienta vento Vi ruinigis la ŝipojn de Tarsiso.
9. — Kion ni aŭdis, tion ni vidis en la urbo de Dio Cebaot, en la urbo de nia Dio; Dio fortikigu ĝin por ĉiam! — Sela.
10. — Ni meditis, ho Dio, pri Via boneco interne de Via templo.
11. — Kiel Via nomo, ho Dio, tiel Via gloro estas en la finoj de la tero; plena de justeco estas Via dekstra mano.
12. — Ĝoju la monto Ciono, ĝoju la filinoj de Jehudo pro Viaj juĝoj.
13. — Iru ĉirkaŭ Ciono kaj ĉirkaŭrigardu ĝin, kalkulu ĝiajn turojn;

14. — atentu ĝiajn fortikaĵojn, vizitu ĝiajn palacojn, por ke vi rakontu al estonta generacio.

15. — Ĉar jen estas Dio, nia Dio, por ĉiam kaj eterne; Li estos nia kondukanto ĝis la morto.

PSALMO XLIX.

1. — *Al la ĥorestro. De la Korahidoj. Psalm.*

2. — Aŭskultu ĉi tion, ĉiuj popoloj; atentu, ĉiuj loĝantoj de la mondo,

3. — kaj homidoj, kaj viridoj, riĉulo kaj malriĉulo.

4. — Mia buŝo diros saĝaĵon kaj la penso de mia koro — prudentaĵon.

5. — Mi klinos mian oreilon al sentenco, sur harpo mi esprimos mian enigmon.

6. — Kial mi devus timi en tagoj de malbono, kiam min ĉirkaŭas la malboneco de miaj persekutantoj,

7. — kiuj fidas sian potencon kaj fanfaronas per sia granda riĉeco?

8. — Fraton tute ne liberigos homo, ne donos al Dio elaĉeton por li :

9. — multekosta estos la elaĉeta prezo por ilia animo, kaj tamen neniam tio estos,

10. — ke iu restos viva eterne, ne vidos la tombon.

11. — Oni ja vidas, ke saĝuloj mortas, kaj ankaŭ malsaĝulo kaj sensciulo pereas kaj lasas al aliaj sian havon.

12. — Ilia interno estas iliaj domoj por ĉiam, iliaj loĝejoj de generacio al generacio, kaj ili estas glorataj sur la tero.

13. — Sed homo ne restas longe en honoro, li egaligas al bruto buĉota.

14. — Tia estas ilia vojo, ilia espero, kaj iliaj posteuloj aprobas ilian opinion. — Sela.

15. — Kiel ŝafoj ili estos metataj en la inferon; la morto ilin paŝtos, kaj matene virtuloj ilin ekposedos, kaj ilia bildo pereos en la infero, perdinte loĝejon.

16. — Sed Dio liberigos mian animon el la mano de la infero, ĉar Li prenos min. — Sela.

17. — Ne timu, kiam homo riĉiĝas, kiam grandiĝas la gloro de lia domo.

18. — Ĉar mortante li ne prenos ĉion, ne iros post li malsupren lia honoro.

19. — Ĉar kvankam li ĝuigas sian animon dum sia vivado kaj oni vin laŭdas por tio, ke vi faras al vi bone,

20. — tamen li iros al la generacio de siaj patroj, kiuj neniam vidos lumon.

21. — Homo, kiu estas en honoro, sed ne havas prudenton, estas egala al bruto buĉota.

PSALMO L.

1. — *Psalmo de Asaf.* Dio de la dioj, la Eternulo, ekparolis kaj vokis la teron de la sunleviĝo ĝis la sunsubiro.

2. — El Ciono, la perfektaĵo de beleco, Dio ekbrilis.

3. — Nia Dio venu kaj ne silentu; fajro ekstermanta estas antaŭ Li, ĉirkaŭ Li estas granda ventego.

4. — Li vokas la ĉielon de supre kaj la teron, por juĝi Sian popolon:

5. — Kolektu al Mi Miajn fidelulojn, kiuj faris kun Mi interligon ĉe oferdono.

6. — Kaj la ĉielo proklamis Lian justecon, ĉar Dio estas tiu juĝanto. — Sela.

7. — Aŭskultu, Mia popolo, kaj Mi parolos; Izraelo, Mi atestos pri vi; Mi estas Dio, via Dio.

8. — Ne pro viaj oferdonoj Mi vin riproĉos, ĉar viaj bruloferoj estas ĉiam antaŭ Mi.

9. — Mi ne prenos el via domo bovidon, el viaj kortoj kaprojn:

10. — Ĉar al Mi apartenas ĉiuj bestoj en la arbaroj, miloj da brutoj sur la montoj;

11. — Mi konas ĉiujn birdojn sur la montoj, kaj la ornamo de la kampoj estas antaŭ Mi.

12. — Se Mi fariĝus malsata, Mi ne dirus al vi, ĉar al Mi apartenas la mondo kaj ĉio, kio ĝin plenigas.

13. — Ĉu Mi manĝas viandon de bovoj, kaj ĉu Mi trinkas sangon de kaproj?

14. — Oferdonu al Dio dankon, kaj plenumu antaŭ la Plejaltulo viajn promesojn.

15. — Voku Min en la tago de mizero; Mi vin liberigos, kaj vi Min gloros.

16. — Kaj al la malpiulo Dio diris : por kio vi parolas pri Miaj leĝoj kaj vi portas Mian interligon en via buŝo,

17. — dum vi malamas moralinstruon kaj ĵetas Miajn vortojn malantaŭen de vi ?

18. — Kiam vi vidas ŝteliston, vi aliĝas al li, kaj kun adultuloj vi estas partoprenanto;

19. — vian buŝon vi uzas por malbono, kaj via lango plektas falsajon;

20. — vi sidas kaj parolas kontraŭ via frato, pri la filo de via patrino vi kalumnias.

21. — Tion vi faris, kaj Mi silentis, kaj vi pensis, ke mi estas tia, kiel vi. Mi punos vin, kaj Mi metos ĉion antaŭ viajn okulojn.

22. — Komprenu ĉi tion, vi, kiuj forgesas Dion; alie Mi forrabos, kaj neniuj savos.

23. — Kiu oferdonas dankon, tiu Min honoras; kaj kiu estas singarda en la vojo, al tiu Mi aperigos Dian helpon.

PSALMO LI.

1. — *Al la ĥorestro. Psalmo de Davido,*

2. — *kiam venis al li la profeto Natan post lia aliĝo al Bat Seba.*

3. — Korfavoru min, Dio, laŭ Via boneco; laŭ Via granda kompatemeco elstreku miajn pekojn.

4. — Lavu min tute pure de mia krimo, kaj purigu min de mia peko.

5. — Ĉar miajn kulpojn mi konscias kaj mia peko estas ĉiam antaŭ mi.

6. — Antaŭ Vi sola mi pekis, kaj mi faris tion, kio estas malbona antaŭ Viaj okuloj, tial Vi estas justa en Via vorto kaj pura en Via juĝo.

7. — Mi estas ja naskita en krimo, kaj en peko gravediĝis per mi mia patrino.

8. — Vi amas ja veron en la koro, kaj en kaŝiteco Vi aperigas al mi saĝon.

9. — Senpekigu min per hisopo, kaj mi fariĝos pura; lavu min, kaj mi estos pli blanka ol neĝo.

10. — Aŭdigu al mi ĝojon, kaj regajiĝos la ostoj, kiujn Vi batis.

11. — Kaŝu Vian vizaĝon de miaj pekoj kaj ĉiujn miajn krimojn elstreku.

12. — Koron puran kreu al mi, Dio, kaj spiriton ĝustan novigu en mi.

13. — Ne forpuŝu min de Via vizaĝo, kaj Vian sanktan spiriton ne forprenu de mi.

14. — Redonu al mi la ĝojon de Via helpo, kaj spirito bonfara fortikigu min.

15. — Mi instruos al la krimuloj Vian vojon, kaj pekuloj revenos al Vi.

16. — Liberigu min de sango, Dio, Dio de mia savo, mia lango kantos Vian justecon.

17. — Dio, malfermu miajn lipojn, kaj mia buŝo rakontos Vian gloron.

18. — Ĉar Vi ne deziras oferdonon, — mi ĝin donus; brulofero ne plaĉas al Vi.

19. — Oferdonoj al Dio estas spirito suferanta; koron suferantan kaj humilan Vi, Dio, ne malŝatas.

20. — Bonfaru al Ciono laŭ Via favoro, konstruu la murojn de Jeruzalemo;

21. — tiam plaĉos al Vi oferdonoj de pieco, brulofero kaj plenumo; tiam oni metos sur Vian altaron junajn bovojn.

PSALMO LII.

1. — *Al la ĥorestro. Instruo de Davido,*

2. — *kiam venis Doeg la edomido kaj raportis al Saulo kaj diris al li, ke Davido venis en la domon de Aĥimeleĥ.*

3. — Kial vi fanfaronas pro malbono, ho fortulo? la boneco de Dio estas ĉiama.

4. — Pereon intencas via lango, kiel akrigita razilo ĝi tranĉas malicon.

5. — Vi pli amas malbonon, ol bonon, pli mensogi, ol diri veron. — Sela.

6. — Vi amas ĉian parolon pereigan, parolon malican.

7. — Tial Dio pereigos vin por ĉiam, elŝiros kaj elĵetos vin el la lando de la vivantoj. — Sela.

8. — Kaj virtuloj vidos kaj ektimos, kaj pri li ili ridos :

9. — jen estas la viro, kiu ne en Dio vidis sian forton, sed fidis sian grandan riĉecon, sentis sin forta per sia malbonpovado.

10. — Kaj mi, kiel verda olivarbo en la domo de Dio, fidas la bonecon de Dio ĉiam kaj eterne.

11. — Mi dankos Vin eterne por tio, kion Vi faris, kaj mi esperos al Via nomo, ĉar Vi estas bona por Viaj fideluloj.

PSALMO LIII.

1. — *Al la ĥorestro. Por « mahalato ».* Instruo de Davido.

2. — Sensaĝulo diris en sia koro : Dio ne ekzistas. Ili sentaŭgigis kaj abomenigis en la malvirto, ekzistas neniu, kiu faras bonon.

3. — Dio el la ĉielo ekrigardis la homidojn, por vidi, ĉu ekzistas prudentulo, kiu serĉas Dion.

4. — Ĉiuj devojigis, ĉiuj malvirtiĝis; ne ekzistas homo, kiu faras bonon, ne ekzistas eĉ unu.

5. — Ĉu ne prudentiĝos tiuj, kiuj faras krimon, kiuj manĝas mian popolon, kiel oni manĝas panon, kaj kiuj ne vokas al Dio?

6. — Tie ili timas, kie timindaĵo ne ekzistas, ĉar Dio disĵetas la ostojn de tiuj, kiuj vin sieĝas; vi hontigos ilin, ĉar Dio ilin forpuŝis.

7. — Venu el Ciono helpo al Izraelo! Kiam Dio revenigos Sian malliberigitan popolon, tiam triumfos Jakobo, ĝojos Izraelo.

PSALMO LIV.

1. — *Al la ĥorestro. Por kordaj instrumentoj.* Instruo de Davido,

2. — *kiam venis la Zifanoj kaj diris al Saulo : jen Davido kaŝiĝas ĉe ni.*

3. — Dio, per Via nomo helpu min kaj per Via forto donu al mi justecon.

4. — Dio, aŭskultu mian preĝon, atentu la vortojn de mia buŝo.

5. — Ĉar fremduloj leviĝis kontraŭ mi kaj fortuloj serĉas mian animon; ili ne havas Dion antaŭ si. — Sela.

6. — Jen Dio estas mia helpanto, mia Sinjoro estas subtenanto de mia animo.

7. — Li returnos la malbonon al miaj malamikoj; laŭ Via vereco ekstermu ilin.

8. — Kun volonteco mi faros al Vi oferdonon, mi gloros Vian nomon, ĉar ĝi estas bona;

1. *Mahalath* signifas *por ĥoro* aŭ *per ĥoro*. Kelkaj diras, ke ĝi estas speco de fluto. La hebrea radiko havas ankaŭ sencon de malĝojo kaj malfeliĉo. Estas tute malfacile elekti la ĝustan sencon inter ĉi tiuj malsimajoj. — N. d. l. R.

9. — Ĉar de ĉiuj suferoj Li savis min, kaj venĝon sur miaj mal-amikoj vidas mia okulo.

PSALMO LV.

1. — *Al la ĥorestro. Por kordaj instrumentoj. Instruo de Davido.*

2. — Aŭskultu, ho Dio, mian preĝon, kaj ne kaŝu Vin de mia petego.

3. — Atentu min kaj respondu al mi; mi ĝemas en mia mal-ĝojo, kaj mi ploregas,

4. — pro la kriado de la malamiko, pro la premado de la mal-bonulo, ĉar ili preparas kontraŭ mi malicon kaj kolere min mal-amas.

5. — Mia koro tremas en mi, kaj teruroj de morto min atakis;

6. — timo kaj tremo venis sur min, kaj konsternego min kovris.

7. — Kaj mi diris : ho, se mi havus flugilojn kiel kolombo, mi forflugus kaj mi ie ekloĝus;

8. — malproksimen mi foriĝus, mi ekloĝus en dezerto. — Sela.

9. — Mi rapidus al rifuĝejo for de ventego kaj fulmotondro.

10. — Pereigu, mia Sinjoro, disigu ilian langon, ĉar mi vidas rabadon kaj malpacon en la urbo.

11. — Tage kaj nokte ili ĉirkaŭas ĝiajn murojn, kaj malbonfaroj estas interne de ĝi;

12. — pereigemo estas interne de ĝi, kaj trompo kaj falso ne forlasas ĝian straton.

13. — Ne malamiko min ja insultas, — mi tion tolerus; ne mia malamanto tenas sin grande kontraŭ mi, — mi kaŝus min de li;

14. — sed vi, kiu estas tia sama homo kiel mi, mia amiko, mia kamarado,

15. — vi, kun kiu ni kune intime paroladis, iradis en la domon de Dio en la amaso.

16. — La morto ilin kaptu, ili iru vivaj en la inferon, ĉar mal-bonagado estas en iliaj loĝejoj, en ilia mezo.

17. — Mi vokas al Dio, kaj la Eternulo min savos.

18. — Vespere kaj matene kaj tagmeze mi plendas kaj ĝemas, kaj Li aŭskultas mian voĉon.

19. — Li liberigis pace mian animon de atako kontraŭ mi, kiam ili grandanombre estis kontraŭ mi.

20. — Dio aŭskultos kaj Li humiligos ilin, la vivanto de eterne; — Sela; ĉar ili ne ŝanĝiĝas kaj ili ne timas Dion.

21. — Li metis sian manon sur siajn amikojn, li rompis sian interligon;

22. — pli glata ol butero estas lia buŝo, kaj milito estas en lia koro; liaj vortoj estas pli delikataj ol oleo, sed ili estas nudigitaj glavoj.

23. — Metu vian ŝarĝon sur Dion, kaj Li vin subtenos; neniam Li lasos fali piulon.

24. — Vi, ho Dio, malsuprenigos ilin en la foston de pereco; la homoj de sango kaj falso ne atingos la duonon de siaj tagoj; sed mi fidas Vin.

PSALMO LVI.

1. — *Al la ĥorestro. Por « Jonat-elem-reĥokim¹ ». Verko de Davido,*

2. — *kiam kaptis lin la Filistoj en Gato.*

3. — Korfavoru min, Dio, ĉar homo volas min engluti, ĉiutage malamiko min premas.

4. — Miaj malamikoj volas min engluti ĉiutage, ĉar multaj militas kontraŭ mi fiere.

5. — En la tago, kiam mi timas, mi fidas Vin.

6. — Dion, kies vorton mi gloras, tiun Dion mi fidas, mi ne timas : kion karno faros al mi?

7. — Ĉiutage ili atakas miajn vortojn; ĉiuj iliaj pensoj pri mi estas por malbono.

8. — Ili kolektiĝas, embuskas, observas miajn paŝojn, penante kapti mian animon.

9. — Por ilia malbonago kaptu ilin, en kolero faligu la popolojn, ho Dio!

10. — Mian vagadon Vi kalkulis; metu miajn larmojn en Vian felsakon, ili estas ja en Via libro.

11. — Tiam miaj malamikoj returniĝos malantaŭen en la tago, kiam mi vokos; tion mi scias, ke Dio estas kun mi.

12. — Mi gloros vorton de Dio, mi gloros vorton de la Eternulo.

13. — Dion mi fidas, mi ne timas : kion faros al mi homo?

14. — Mi faris al Vi, Dio, promesojn, mi plenumos al Vi dankoferojn.

1. *Jonath-elem-reĥokim* signifas la « Kolombino de la malproksimaj terebintoj ». Ĝi estas tute eble la nomo de melodio, laŭ kiu oni kantis tiun psalmon. — N. d. l. R.

PSALMO LVII.

1. — *Al la ĥorestro. Por « al-taŝĥeto ».* Verko de Davido,
2. — *kiam li forkuris de Saulo en la kavernon.*
3. — Korfavoru min, Dio, korfavoru min, ĉar Vin fidas mia animo kaj sub la ombro de Viaj flugiloj mi min kaŝas, ĝis pasos la mizeroj.
4. — Mi vokas al Dio la Plejalta, al Dio, kiu decidas pri mi.
5. — Li sendu el la ĉielo kaj helpu min, Li, kiu hontigas mian persekutanton; — Sela. — Dio sendu Sian favoron kaj Sian veron.
6. — Mia animo estas inter leonoj; mi kuŝas inter homidoj avidaj, kies dentoj estas ponardegoj kaj sagoj, kaj kies langō estas akra glavo.
7. — Altigu super la ĉielo, ho Dio; super la tuta tero estas Via gloro.
8. — Reton ili melis antaŭ miaj piedoj, ili premis mian animon, ili fosis antaŭ mi foson, sed ili mem falis en ĝin. — Sela.
9. — Fortiĝis mia koro, ho Dio, fortiĝis mia koro, mi kantos kaj gloros.
10. — Vekiĝu, mia honoro, vekiĝu, citro kaj harpo, mi vekos la matenan ĉielruĝon.
11. — Mi gloros Vin, Dio, inter la popoloj, mi kantos al Vi inter la gentoj.
12. — Ĉar granda ĝis la ĉielo estas Via boneco, kaj ĝis la nuboj estas Via vero.
13. — Altigu super la ĉielo, ho Dio; super la tuta tero estas Via gloro.

PSALMO LVIII.

1. — *Al la ĥorestro. Por « al-taŝĥeto ».* Verko de Davido.
2. — Ĉu efektive vi parolas veron, vi potenculoj, ĉu vi juste juĝas, homidoj?
3. — En la koro vi faras krimaĵojn, sur la tero vi pesas per manoj rabemaj.
4. — De la momento de sia naskiĝo la malvirtuloj devojiĝis, de el la ventro de sia patrino la mensogantoj ekeraris.

1. *Al-taschith* laŭvorte signifas « Ne detruu ». Eble ĝi estas malnova ario de vinberrikolta tempo. (Vidu Isaak ĉapitro 65, verseto 8 : Tiel parolas Eternulo : *kiam restas suko ia en vinberaro oni diras : ĝin ne detruu, ĉar tie estas beno.*) La du fragmentoj eble aludas ian malnovan hebrean melodion. — N. d. l. R.

5. — Ilia furiozo estas simila al la furiozo de serpento, de surda aspido, kiu ŝtopas sian oreilon,

6. — kiu ne aŭdas la vortojn de sorĉistoj, de subjurigantoj, lertaj en sia arto.

7. — Dio, frakasu iliajn dentojn en ilia buŝo; frakasu la makzelojn de la leonoj, ho Dio!

8. — Ili forverŝiĝu kiel akvo, kiu malaperas; kiam Li ĵetos Siajn sagojn, ili estu kiel buĉitaj.

9. — Kiel limako konsumiĝanta ili malaperu, kiel abortaĵo virina, kiu ne vidis la sunon;

10. — antaŭ ol viaj kaldronoj eksentos la dornojn, ilin vivajn kaj freŝajn pereigu la ventego.

11. — Ĝojos la virtulo, kiam li vidos venĝon; li lavos siajn piedojn en la sango de la malvirtulo.

12. — Kaj la homoj diros : ekzistas frukto por la virtulo, ekzistas Dio, juĝanto sur la tero.

PSALMO LIX.

1. — *Al la ĥorestro. Por « al-taŝĥeto ».* Verko de Davido,

2. — *kiam Saulo sendis, ke oni gardu la domon, por lin mortigi.*

3. — Savu min de miaj malamikoj, mia Dio, defendu min kontraŭ tiuj, kiuj leviĝis kontraŭ mi.

4. — Savu min de la krimuloj, kaj kontraŭ la sangaviduloj helpu min.

5. — Ĉar jen ili embuskas kontraŭ mia animo, fortuloj kolektiĝas kontraŭ mi, ne por mia krimo kaj ne por mia peko, ho Dio.

6. — Sen kulpo de mia flanko ili kunkuras kaj armiĝas; rapidu renkonte al mi kaj rigardu.

7. — Vi, Eternulo, Dio Ĉebaot, Dio de Izraelo, vekigu, por rememori pri ĉiuj popoloj, ne indulgu ĉiujn krimajn malbonfarantojn. — Sela.

8. — Ili revenas vespere, bojas kiel hundoj kaj iras ĉirkaŭ la urbo.

9. — Jen ili malbonparolas per siaj buŝoj, glavoj estas sur iliaj lipoj; ĉar kiu aŭdas?

10. — Sed Vi, ho Dio, ridos pri ili, Vi mokos ĉiujn popolojn.

11. — Vi, mia forto, al Vi mi min turnas, ĉar Dio estas mia rifuĝo.

12. — Mia bona Dio rapidos al mi, Dio vidigos al mi venĝon sur miaj malamikoj.

13. — Ne mortigu ilin, por ke ne forgesu mia popolo; disbatu ilin per Via forto kaj faligu ilin, Sinjoro, nia ŝildo.

14. — La parolo de iliaj lipoj estas peko de iliaj buŝoj; ili kaptiĝu per sia malhumileco, ĉar ili parolas nur pri ĵurrompo kaj mensogo.

15. — Ekstermu ilin en kolerego, ekstermu, ke ili plu ne ekzistu, kaj ili eksciu, ke Dio regas Jakobon, ĝis la limoj de la mondo. — Sela.

16. — Ili revenas vespere, bojas kiel hundoj kaj iras ĉirkaŭ la urbo.

17. — Ili vagas pro manĝo kaj sen satigo pasigas la nokton.

18. — Sed mi kantos Vian forton, kaj matene mi gloros Vian bonecon, ĉar Vi estis por mi defendo kaj rifuĝo en la tago de mia malfeliĉo.

19. — Mia forto, al Vi mi kantos, ĉar Dio estas mia defendo, mia bona Dio.

PSALMO LX.

1. — *Al la ĥorestro. Por « ŝuŝan-eduto¹ ». Instrua verko de Davido,*

2. — *kiam li militis kun Sirio Mezopotamia kaj kun Sirio Coba, kaj kiam Joab, revenante, batis dekdu mil Edomidojn en la Sala valo.*

3. — Dio, Vi forlasis nin, Vi disbatis nin, Vi koleris; rekonsolu nin.

4. — Vi ekskuis la teron kaj fendis ĝin; resanigu ĝiajn vundojn, ĉar ĝi ŝanceliĝas.

5. — Vi sentigis al Via popolo pezan sorton, Vi trinkigis al ni vinon senkonsciigan.

6. — Sed Vi donis standardon al tiuj, kiuj Vin timas, por ke ili ĝin levu pro la vero. — Sela.

7. — Por ke liberiĝu Viaj amatoj, helpu per Via dekstra mano kaj aŭskultu min.

8. — Dio diris en Sia sanktejo, kaj mi triumfas; mi dividos Sihemon, kaj la valon Sukot mi mezuros.

9. — Al mi apartenas Gilead, al mi apartenas Manasio, Efraim estas la forto de mia kapo, Jehudo estas mia scepro.

10. — Moab estas mia lavopelvo, sur Edomon mi ĵetos mian ŝuon, ĝoje krii al mi, Filistujo!

1. *Shushan-Edith* havas la saman sencon ol « Shoshannim ». Vidu la noton de la Psalmo XLV, sur la paĝo 269.

11. — Kiu enkondukas min en fortikigitan urbon? Kiu alkondukis min ĝis Edomo?

12. — Ĉu ne Vi, ho Dio, forlasis nin kaj ne eliras, ho Dio, kun niaj militistaroj?

13. — Donu al ni helpon kontraŭ la malamiko; vanta estas helpo de homo.

14. — Kun Dio ni faros heroaĵojn, kaj Li dispremos niajn malamikojn.

PSALMO LXI.

1. — *Al la ĥorestro. Por korda instrumento. De Davido.*

2. — Aŭskultu, ho Dio, mian krion, atentu mian preĝon.

3. — De la fino de la tero mi vokas al Vi en la malĝojo de mia koro; sur rokon tro altan por mi suprenkonduku min.

4. — Ĉar Vi estis mia rifuĝejo, fortika turo kontraŭ malamiko.

5. — Lasu min loĝi eterne en Via tendo, havi rifuĝon sub la kovro de Viaj flugiloj. — Sela.

6. — Ĉar Vi, ho Dio, aŭdis miajn promesojn. Vi donis al mi la heredon de tiuj, kiuj timas Vian nomon.

7. — Aldonu tagojn al la tagoj de la reĝo, ke liaj jaroj daŭru multajn generaciojn.

8. — Li restu eterne antaŭ Dio, boneco kaj vero laŭ Via volo lin gardu.

9. — Tiel mi prikantos Vian nomon eterne, plenumante miajn promesojn ĉiutage.

PSALMO LXII.

1. — *Al la ĥorestro. Por « jedutuno »¹. Psalmo de Davido.*

2. — Nur al Dio esperas mia animo, de Li venas mia helpo.

3. — Nur Li estas mia fortikaĵo kaj mia helpo, mia rifuĝejo; mi ne falos multe.

4. — Ĝis kiam vi insidos kontraŭ viro kaj ĉiuj vi penos faligi lin, kiel kliniĝintan muron, kiel barilon kadukan?

5. — Ili meditas nur pri tio, ke ili deĵetu lin de lia altaĵo; plaĉas al ili malvero; per la buŝo ili benas, kaj interne ili malbenas. — Sela.

6. — Nur Dion fidu, mia animo, ĉar Li estas mia espero

7. — Nur li estas mia fortikaĵo kaj mia savo, mia rifuĝo, ke mi ne falu.

1. Eble la nomo de unu el la tri korporacioj, kiuj deĵoris por la muzika servo en la Templo, dum la Davida tempo. Eble la nomo de muzika tono. — N. d. l. R.

8. — En Dio estas mia savo kaj mia honoro; mia forta roko, mia ŝirmo estas en Dio.

9. — Fidu Lin en ĉiu tempo, ho popolo; elverŝu antaŭ Li vian koron: Dio estas nia defendo. — Sela.

10. — Nur vantaĵo estas la homidoj, malveraĵo estas la viridoj; metitaj sur pesilon, ili ĉiuj estas malpli ol vantaĵo.

11. — Ne fidu perfortaĵon, kaj rabitaĵon ne fidu vane; kiam kreskos riĉeco, ne alentu ĝin per via koro.

12. — Unu vorton diris Dio, dufoje mi ĝin aŭdis, ke la forto estas ĉe Dio.

13. — Kaj Vi, ho Dio, havas favorkorecon, ĉar Vi redonas al homo laŭ liaj faroj.

PSALMO LXIII.

1. — *Psalmo de Davido, kiam li estis en la dezerto Jehuda.*

2. — Dio, mia Dio, Vin mi serĉas; soifas pri Vi mia animo, sopiras pri Vi mia karno en lando seka, sensuka kaj senakva.

3. — Mi volus vidi Vin en Via sanktejo, vidi Vian forton kaj gloron.

4. — Ĉar Via favoro estas pli bona ol vivo; miaj lipoj Vin gloras.

5. — Tiel mi Vin gloradus en la daŭro de mia vivo, levadus miajn manojn pro Via nomo.

6. — Kvazaŭ de lardo kaj oleo satiĝus mia animo, kaj per vortoj de kanto Vin gloradus mia buŝo.

7. — Kiam mi rememoras Vin sur mia lito, en ĉiuj partoj de la nokto mi meditas pri Vi.

8. — Ĉar Vi estis por mi helpo, kaj en la ombro de Viaj flugiloj mi ĝojas.

9. — Mia animo alĝluiĝis al Vi; min subtenas Via dekstra mano.

10. — Kaj tiuj, kiuj penas pereigi mian animon, venos en la inferon sub la tero;

11. — ili estos mortigitaj per glavo, fariĝos akiro de vulpoj.

12. — Kaj la reĝo ĝojos per Dio; triumfos ĉiu, kiu ĵuras al Li; ĉar ŝtopiĝos la buŝo de tiuj, kiuj parolas malveron.

El la originalo tradukis

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

NOTO DE LA REDAKCIO. — Laŭ la deziro de D^o Zamenhof ni ĉesigas nun la publikigon, en « La Revuo », de la Psalmoj. La tuta traduko de ĉiuj Psalmoj baldaŭ aperos en aparta volumo. En la proksima numero troviĝos traduko de belega fabelo de Andersen, farita de nia Majstro.

LA FILO DE L' SORĈISTO

Esperanta fabelo.

Ĝstis foje sorĉisto, nomita Lo-Gi-Ko, tiel multaĝa kiel la mondo, kiun de l' pratempoj li regadis. Tuj kiam la tero elhaosigis, tuj kiam la juna homaro komencis sian migradon al la jarcentoj, la sorĉisto ekprenis la direktilon kaj gvidis la ŝipon inter la rifoj de la vivo. La tuta historio de la homaj progresoj montras influon de lia spirito kaj de liaj saĝoplenaj konsiloj. De li ĉiom da surtera bono devenas; per li la homo eliris el la sovaĝeco kaj iom post iom civilizigis; per li, unuvorte, la plej malforta el ĉiuj kreitaĵoj fariĝis estro de la tuta kreitaro....

Sed esence maldankemaj estas la teranoj. Ili ja ŝatis kaj amis Lo-Gi-Kon; ili ja opiniis atentindaj kaj obeindaj liajn leĝojn, kiujn ili dume nek atentis nek obeis. Pro influo de siaj pasioj, pro emo al sia utilo, eĉ al sia nura plezuro, la plej seriozaj el la homoj ĉiumomente forlasis la vojon montritan de l' sorĉisto kaj sin ĵetis sur flankajn erarajn vojetojn. Krom tio, multe da sentaŭguloj, poetoj, revemuloj, artistoj, la virinoj ankaŭ kaj aliaj tiaspeculoj malamamis Lo-Gi-Kon, kaj tute forŝteligis de lia regado. Tial malĝojis la bona sorĉisto, kies ĉefa eraro konsistis el tio, ke li ĉiam celis la homan perfektecon, dum ĉiuj nesorĉistoj scias, ke la homa perfekteco ne estas iel trafebla.

..

Li regis en la lando de l' sorĉistoj, kiu tute najbaras la landon de l' feinoj. Lia loĝejo troviĝis en vulkano, kies kratero estis la kamentubo de lia laborejo. Iasoje, densa fumo vidiĝis el la kratero, kunigante kun la nuboj; laŝtonoj elĵetiĝis insulte al la ĉielo kaj fajreroj al la steloj; tiam, terura mallumo etendiĝadis, la tero tremis timige, kaj ĉio ĉirkaŭe silentis, krom la monta blekado. La popoloj diris: « Jen Lo-Gi-Ko laboras! » Kaj efektive, post kelke

da tempo, nova elpensajo feliĉigis la mondon, inspirita de l' fama sorĉisto.

..

Antaŭ dudek jaroj, li eksentis iom da laciĝo; liaj malnovaj artikoj komencis malfleksebliĝi, la muskoloj malpli facile streĉiĝis, eĉ en la cerbo fariĝis kvazaŭ nebule : « mi bezonas ripozon », pensis la sorĉisto; kaj li reeniris hejmen.

De tiam, la monto silentis, nenja fumo vidiĝis el la kratero, kaj la feinoj, kies ĉefa ĉarmo konsistas el mallogikeco, komencis pli kviete spiradi, ĉar ili ĉiam timis la teruran najbaron, kiu tamen ilin neniel riproĉis, pro troa malestimo. Verdire, li preskaŭ nesciis pri tiaj malgravaj estaĵoj, kaj malofte tiel malsupren malleviĝis lia rigardo!

Dume, la sorĉisto kuŝiĝis kaj, prizorgate de ducent-jara korvino, lia kutima kaj plej kara kunulino, li profunde endormiĝis.

..

Post dudek-jara dormado, subita ekkrio de la korvino lin vekis. Desaltinte de la kuŝejo, li sin sentis denove fortika kaj vivplena; li disetendis la brakojn, li kraketigis la rejuniĝintajn artikojn, kaj per longa ŝtupetaro li supreniris al la kratero. Tie, li rigardis malsupren al la tero, kiun li revidis kun ĝojo; li rigardis supren al la ĉielo, kies suno lin varmige karesis, kaj ŝajnis al li, ke li tute ne dormis, ke nur hieraŭ li forlasis ĉion ĉi vidatan, ke nenio ŝanĝiĝis, ke la universon neniel impresis lia longedaŭra forrestado :

— Mi eliru, — li diris, — kaj mi vidu, kion la homoj faris, kaj kiaj ili fariĝis, senigite de mia helpado.

Li sin tiris el la kratero, malsuprenglitis sur la krutaĵoj de la monto kaj tuj ekmarŝis sur bela ebenaĵo kovrita de floroj kaj riĉaj rikoltoj : laboristoj falĉis la maturajn spikojn : aliaj ilin draŝis; la grenon oni kolektis kaj kribris kaj metis en sakojn, dum la pajlon oni garbigis kaj amasigis.... Ĉio estis, kiel antaŭe. La sorĉisto sin turnis aliflanken, sed tuj eklevis la ŝultrojn : ŝirmite de alta garbaro, geamuloj kun rido kisis unu la alian.

— Ĉiam same ! — Li murmuretis kolere, — ni iru pli malproksimen.

Li ekfajfis el ora fajfilo : tuj, el la kratero flugis la korvino

malsupren al lia dekstra ŝultro, kie senmove ŝi staris. Li marŝis pluen kaj atingis grandan urbon, kie vidiĝis amaso da baraktantaj homoj; policianoj ilin persekutis kaj rajdistaro, de tempo al tempo, ilin furioze surgalopis :

— Kio estas? — demandis iun la sorĉisto.

— Strikistoj ribelintaj kontraŭ la leĝo kaj rifuzantaj labori!

Kelkajn paŝojn de tie, saman homamason li renkontis, samajn policianojn, saman surgalopadon :

-- Kio estas? — li ree demandis.

— Laboristoj ribelintaj kontraŭ la leĝo kaj rifuzantaj ripozi!

La sorĉisto, levinte la manojn al la ĉielo, malkontente forlasis la urbon kaj plueniris; sed ĉio renkontita lin malĝojigis: li vidis pendantan de branĉo junulon, kiun la gepatroj malpermesis edziĝi kun la amatino; li vidis familiestron forperdintan la tutan havon de siaj infanoj pro faŭlto de kurĉevalo; li vidis kondamnon de senkulpuloj kaj senkulpigon de krimuloj; li vidis senvalorecon de karbo kaj multekostecon de diamantoj; li vidis, ke bobenon da fadeno oni ricevas por dek centimoj kaj punton el tiu sama fadeno por mil frankoj pometre; li vidis, ke virinoj havantaj ringojn ĉe la oreloj nomas sovaĝulinoj virinojn havantajn ringon ĉe la nazo; li vidis, ke oni manĝas la kokidon freŝa kaj la skolopon malfreŝa; li vidis, ke bonedukita fraŭlino ne devas posttagmeze doni la manon al nekonata fraŭlo, kiu tamen vespere rajtos, en valso, premegi al sia brusto ŝian malkovritan bruston.... Fine, li renkontis tiom da sensencaĵoj, da nekompreneblaĵoj, da mallogikaĵoj, ke preskaŭ kun malespero li daŭrigis la vojaĝon kaj, enprofundiĝinte en malĝojajn pensojn, ne ekvidis, ke senatente li transiris la limon de sia lando kaj eniris en la landon de la feinoj.

..

Tamen, post kelktempa paŝado, li rimarkis, ke ĉio ŝanĝiĝas. Dolĉa parfuma venteto ĉirkaŭflirtis lian kapon, forblovante la malgajecon; neniam viditaj floroj kreskis sub liaj piedoj; oraj birdoj traflugis kaj surbranĉiĝinte kantis supernaturan muzikaĵon.... Da feinoj, neniom; ili ja nevidebliĝas laŭvole, kaj malofte sin prezentas al sorĉistoj.

Baldaŭ Lo-Gi-Ko atingis arbareton el nekonataj arboj, kies ŝelo eligis ravan bonodoron. Allogite de zigzaga vojeto, kien lin tiris misteraj alvokoj, li profundiĝis en la arbaron, kies mallumo pli kaj

pli densiĝadis, kaj fine li alvenis al kaŝita laŭbo, kiun ŝirmis kontraŭ la sunradioj admirinda foliaro surpudrita de prujno el diamantoj. Disiginte pendantajn lianojn, li englitis internen kaj subite haltis mirigita kaj senspira : sur lito el musko kaj floroj kuŝis en dormado belega junulino, kian la sorĉisto neniam estis vidinta. El miloj da lampiroj radiadis mistera lumo, kiu briligis ŝian kapon apogitan sur brako neĝblanka; la alia brako pendis al la tero kaj la delikataj fingroj kunpremiĝis sur verdan stelforman floretan, kies koro estis blindiga smeraldo; tula robo orbrodita kovris la sendifektan korpon, kiun, pli ol la robo mem, ŝirmis la ondiĝanta hararo; el la mallevitaj palpebroj etendiĝis sur la vangojn ombro de la longaj silkaj okulharoj; la bruston apenaŭ levelis dolĉa kaj malrapida spirado.... Estis kviete, silente, mistere....

La sorĉisto falis sur la genuojn kaj adoradis. Longedaŭre li restis en admiro, esplorante la ravan vizaĝon, la neriproĉeban korpon, la riĉan hararon, ĉiujn belaĵojn de la belulino.... Fine, li stariĝis, senbrue eliris el la laŭbo kaj, ne vekinte la knabinon, li forkuris, kiel frenezulo. Kurante, li ordonis la korvinon, ke ŝi demandu iun el la ĉirkaufugantaj oraj birdoj, kiu kaj kia estas la bela fraŭlino. La korvino perdiĝis en la arbaro kaj la sorĉisto, kvazaŭ ensorĉite, daŭrigis la kuradon. Li duonlaŭte parolis kun si mem, kaj dishakitaj vortoj eliĝis el liaj lipoj :

— Nekredeble...! En sonĝo principon...! Nenion tian ankoraŭ eĉ mi imagis...! Ŝi tiom superas ĉiujn vivantajn estaĵojn, kiom sorĉisto feino...! Ne plene logika, kompreneble, sed tamen.... Ho! Ĝojo! Ĝojo! Nun mi havas celon, certan celon! Nun, post tioma serĉado, mi trafis la perfektecon, aŭ plivere, la perfekteblecon! Kion mi faros, ĉielaj Fortoj! kian donacon mi alportos al la mirigita mondo...!

Tiumomente, la korvino rekuniĝis kun la mastro, saltis sur lian ŝultron kaj mallaŭte diris al li en la oreilon :

— La filino de la feinoj! Ŝi naskiĝis antaŭ dudek jaroj, en la tempo, kiam vi komencis la dormadon. Oni diras, ke ĉiuj homoj, kiuj ŝin vidas, enamiĝas en ŝin kaj fariĝas adorantoj al ŝia belegeco. Ŝi estas virga kaj ĉiam tia devas esti, laŭ decido de sia patrinaro....

— Sensencaĵo! — blekis la ekscitita sorĉisto — ĉiam virga!... Jes! Prave! Nenia homido estas inda ŝin ricevi, kiel edzinon...! Sed.... Ni ne parolu pluajn vortojn... rapidu min rehejmigi!

La korvino disetendis la flugilojn, por ke la mastro povu opor-

tune sidiĝi; ŝi lin flugveturigis al la vulkano kaj ambaŭ, subite, enprofundiĝis en la krateron.

..

La morgaŭon de tiu memorinda tago, el la sorĉa monto ŝprucis tia amaso da fumaj nubegoj, ke la suno tuj estingiĝis. La teron ekregis densa nokto trazigzagata de blindigaj fulmaĵoj. Dum unu tuta semajno, la tondro bruis seninterrompe kaj kune kun ĝi subteraj vulkanaj tondraĵoj. Riveroj da lafo fluis de la monto, forbruligante ĉion ĉirkaŭan, detruante urbojn kaj vilaĝojn, dispelante la timegigitan popolaron nesciantan, kien rifuĝi. La maro furioze ŝveliĝis kaj transbordiĝis; la riveregoj forlasis sian fluejon kaj, etendiĝante, renkontiĝis kun la maro; ĉio subakviĝis! La fajra lafo dronis en la akvoj kaj estingiĝis siblante; sulfodoro malebligis la spiradon! kaj ĉiam, kaj ĉie, surdiganta bruego de l' tondro kaj de l' vulkano muĝanta!

La sepan tagon, Lo-Gi-Ko mem, kies hararo flamis, kies vizaĝon kovris ŝvito sanga, sin montris ĉe la rando de l' kratero. Momenton li atendis, meze de l' tondroplena nubaro, kaj subite, ekkaptinte fulmon per rapida manfermo, li ĝin enŝtelis internen kaj malaperis.

Tuj poste, kvietiĝis la ĉielo, la tero kaj la vulkano; la nuboj disflugis, la maro kaj la riveroj ree enlimiĝis, la reaperinta suno denove disĵetis al la trankviliĝantaj homoj sian varmigan radiaron; la naturo ĝoje vekiĝis, kvazaŭ el premsonĝo, kaj la bona vivo ĉie rekomenciĝis.

..

Tiam, el la kratero sin montris la korvino, portanta leteron en la beko, flugis rekte al la lando de la feinoj kaj surteriĝis antaŭ la reĝina palaco, kies pordegon gardis timiga flugilhava drako. La korvino ĝin ĝentile salutis kaj demandis, ĉu la reĝino povas ŝin akcepti. Jesinte, la monstro permesis la birdinon internen kaj ŝin kondukis en ĉambregon, kie, sur trono el oro kaj multekostaj ŝtonoj, sidis la reĝino ĉirkaŭita de sia feina kortego.

La korvino prezentis al ŝi la leteron kaj, saltinte sur dorsapogilon de seĝo, ŝi parolis jene :

— Ĉarma kaj potenca Reĝino, mia mastro, la ĉiopova sorĉisto Lo-Gi-Ko, kies lando najbaras la vian, min sendis ĉi tien, por ke mi alportu al vi, kune kun tiu ĉi letero, oficialan proponon, kiun

espereble vi plezure konsentos. Li okaze vidis la filinon de la feinoj kaj, ĉar ŝajnas, ke ŝi estas pli perfekta ol ĉiuj ĝisnunaj kreitaĵoj kaj per nur ioma plibonigado povus atingi absolutan perfektecon, li petas, ke vi ŝin donu, kiel edzinon, al lia ido, kiun li mem speciale fabrikis por tiu celo. La filo de l' sorĉisto estas kreita laŭ ĉiuj plej rigidaj leĝoj de la logiko; liaj ecoj pliplenigos la ecojn de via filino; li do fariĝu ŝia edzo, por ke de ilia geiĝo naskiĝu estaĵo tute logika, perfekta kaj, tiel dire, definitiva!

Konsiligiinte kun siaj kunulinoj, la reĝino respondis :

— Tre dankaj ni estas al via honorinda mastro, ke li bonvolis mallevi rigardon al nia filino. Sed eble li nescias, ke, antaŭ tri jaroj, ni unuanime decidis ŝin neniam edzinigi kun iu ajn. Ŝi devas resti virga, kaj kvankam jam de longe multaj homoj ŝin ĉirkaŭas kaj amindumas, ŝi tute ne konsentis jesi ilian peton kaj sensanceliĝe rifuzis fariĝi ies propraĵo.

— Jes! — intermetis la korvino. — Tion ja la sorĉisto scias. Li tute konsentas, ke neniu el la homidoj estas inda edziĝi kun via filino. Sed ido de Lo-Gi-Ko ne estas homa estaĵo! Mi rediras al vi, ke li estas absoluta perfektulo kaj, kiam vi lin vidos, vi kaj la bela principidino kune estos delogitaj de lia eksterordinara ĉarmo.... Malfermu, mi petas, la leteron de mia mastro.

La reĝino tralegis la leteron kaj diris al la feinoj :

— La sorĉisto sciigas al mi, ke morgaŭ, se ni permesos, li ĉi tien alkondukos sian idon, por ke ni povu lin vidi kaj juĝi mem, ĉu liaj superhomaj ecoj sukcesos nin deflankigi de nia antaŭa decido pri ĉiama virgeco de nia filino. Nu, fratinoj, ŝajnas, ke, pro ĝentileco, ni ne devas rifuzi la peton de nia saĝoplena najbaro. Nia propra utilo postulas, ke ni ne malpaciĝu kun tia potenculo, kia li estas. Laŭ mia opinio, ni devas akcepti lian rendevuon kaj provi aferon, kiun eble povos sekvi plena feliĉo de nia kara knabino. Cetere, ĉi tiu korvino estis prava dirante, ke nur pri homidoj ni decidis kaj tute ne pri sorĉistido.

La feinoj silentis kaj la reĝino, opinianta tiun silenton aprobo, diris al la korvino :

— Nu, birdino, refugu al la mastro kaj lin sciigu, ke morgaŭ, je la horo montrita de lia letero, ni lin akceptos kaj lian idon. Mia deziro estas, ke ni povu interkonsenti kaj, pridiskutinte ĉiujn kondiĉojn de geedziĝo, alveni al kontentiga rezultato.

Tiam, oni proponis al la korvino allogan tagmanĝon konsistantan el musoj, ranoj, serpentoj, iom da leporaĵo kaj fine mortintaĵo

bongusta. La birdino supersatiĝis kaj dankinte forflugis rekte al la lando de l' sorĉistoj.

Sed tuj post ŝia malapero, la feinoj, en la plej granda eksciteco, komencis ĉiuj kune paroli, riproĉante la reĝinon, ke ŝi konsentis akcepti la proponon de Lo-Gi-Ko.

— Ni faris solenan juron, — ili kriadis, — kaj ni ne rajtas ĝin perfidi. Nia filino devas resti tia, kia ŝi estas kaj neniel ŝi bezonas pluan feliĉigon. Ŝi ne plendas pri sia sorto; ŝi havas sufiĉege da amindumantoj, kaj eĉ ŝajnas, ke ni ne povas decidi ion ajn pri ŝia estonteco, ne konsiliĝinte kun la homoj, kiuj zorgis pri ŝi de l' momento, kiam ŝi aperis en la mondo, kaj kies anaro de tiam tiomege multobligis! Ni ilin alvoku! Ili ĉeestu la prezentadon de l' sorĉisto kaj nin helpu per siaj konsiloj. Nur por ilia bono ni decidis, ke nia filino ĉiam restos virga kaj netuŝebla; ni do ne povas ŝanĝi la decidon kaj edzinigi la knabinon sen ilia permeso.

— Prave vi parolis, — respondis la reĝino, — kaj mi tuj sciigos al la mondo la aferon. Ni sendu ĉiufanken nian oran birdaron, ke ĝi petu la homaron al ni kaj venigu ĉi tien ĉiujn fidelajn amantojn de nia kara filino.

..

Tiel estis; kaj tuj de l' morgaŭa tagiĝo, el ĉiuj partoj de la tero alkuris taĉmento da fortikaj kaj bravaj batalantoj; ĝi konsistis el la unuaj homoj, kiuj, konatiĝinte kun la filino de la feinoj, iam enamigis en ŝin kaj fariĝis ŝia honora gvardio. Ilin sekvis popolamaso tiel multenombra, ke ĝi ne povis eniri la palacon kaj devige restis en la ĝardenoj. Cetere, ĝi enhavis malpli gravajn homojn ol la honora gvardio, nur nekonatuloj, humiluloj, sen-nomuloj, malkleruloj, kiuj sciis nenion krom tio, ke ili amas la belan knabinon.... Dume la gvardianoj konsiliĝis kun la feinoj, kaj ili ankaŭ opiniis, ke oni ne devas akcepti la proponon de l' sorĉisto.

Kiam proksimiĝis la horo de lia vizito, ili sin ordigis ĉirkaŭ la trono de la reĝino, eltiris la glavojn kaj staris senmove. La feinoj plenigis la tutan ĉambregon, lasinte nur en la mezo liberan lokon por la alvenontoj. Sur la trono sidis la reĝino kaj apud ŝi la filino de la feinoj. Ŝi estis, tiun tagon, de aparta beleco. Ŝia vizaĝo, pro kortuŝeco, estis tiel blanka, kiel la blanka muslina robo. Nek ringojn nek juvelojn ŝi havis; nur, meze de la brusto, verdan stel-forman floretan, kies koro estis blindiga smeraldo.

Trifoja trumpetado sonis ekstere kaj la drako, malfermite la pordegon, endondukis Lo-Gi-Kon plej riĉe kaj elegante vestitan. Post li, ok negruloj portis palankenon, kies veluraj kurtenoj estis zorge kuntiritaj. La sorĉisto staris meze de l' salono kaj ek-kriis :

— Mi salutas vin, feinoj, kaj ĝojas, ke tiel multenombra ĉeest-antaro deziris alesti la prezentadon de mia filo. Mi lin tuj montros al vi, kaj mi estas certa, ke al ĉiuj li plaĉos, precipe al la belega fraŭlino, kies edzo li celas fariĝi. Ne miru, ke li ne tute similas la ĝis nun de vi renkontitajn estaĵojn. Li estas logika, li estas perfekta, sekve li estas bela!

Li signodonis al la negruloj, kiuj metis teren la palankenon, kaj preninte sian idon per la mano, li lin helpis el la seĝportilo kaj prezentis al la ĉeestantoj....

Impresiga silento fariĝis, kiun trarompis terura ekkrio, kaj la filino de la feinoj svene falis en la brakojn de la reĝino.

Dum oni provis ŝin rekonsciigi, la sorĉisto, kvazaŭ ne atentinte daŭrigis per laŭta voĉo :

— Vidu, kiel bela estas mia filo! Mi lin elpensis kaj kreis mem kaj forŝtelis la ĉielan fajron por lin vivigi! Lia fruntmeza okulo, pro sia larĝeco, posedas eksterordinaran vidpovon kaj, eĉ nokte, li povas ĉion malluman vidi, kiel la katoj. Ĉe la nuko, li havas alian kaj neniel timas, ke oni lin povu inside ataki de malantaŭe! Eble vi trovas lian nazon iom longa; sed pripensu, ke li flaras de ne malpli ol unu mejlo! Liaj oreloj estas moveblaj kaj sin direktas ĉiufanken tiamaniere, ke li ĉion ĉirkaŭan aŭskultas samtempe! Admiru la dikecon kaj la fortikecon de liaj brakoj! Admiru precipe la postan brakon metitan en la mezon de la dorso; en okazo de danĝero li povus, eĉ forkurante, ĵeti sagon al persekutanta malamiko! Lia longa hararo, mi konfesas, ne estas tiel bela, kiel tiu de la fianĉino; sed ankaŭ ĝi ne estas, kiel ĝi, senutila: vidu, per unu ekbato de tiu kvazaŭa vosto, li povas forpeli la muŝojn, dum liaj tri manoj ne ĉesas laboradi! Sed pri la kruroj precipe mi zorgis: ili estas el tri pecoj ingigeblaj, kiel pecoj de lorno; tial, kiam ili plene etendiĝas, la ido kuras kun tia rapideco, ke li povas atingi galopantan ĉevalon! Se li enigis unu pecon en la duan, li marŝas, kiel simpla homo; kaj se la du ekstremaj partoj kuniĝas al la meza, li marŝas kiel eble plej malrapide, kaj eĉ testudo lin

facile preterirus! Sub liaj akseloj kaŝiĝas etendeblajflugiloj, kiujn ankaŭ, kiel naĝilojn, li povas utiligi! Vidu la ungojn! Ili estas tiel fortikaj, kiel de urso, kaj ebligas, ke senklopode li sin altigu sur la plej grandaj arboj...! Mi do prave diris, ke li estas tute perfekta kaj inda je mia nomo. Mi havas la honoron vin peti, ke vi donu al li, kiel edzinon, la ĉarman fraŭlinon, kiu ĵus rekonsciĝis post sveno kaŭzita kredeble de lia neordinara belegeco!

Ĉe tiuj ĉi vortoj, la filino de la feinoj sin ĵetis al la brusto de la reĝino, kriante:

— Panjo! Panjo! Mi ne volas! Li estas tro malbela! Mi timas! Mi timas! Panjo! Feinoj! Protektu min! Kaŝu min! Mi volas resti kun vi! For la mabelegulo! Helpon! Helpon!

La sorĉisto kolere sulkigis la brovojn, kaj lia ido, plenlongigante la krurojn, sin altigis ĝis la plafono, kiun li ŝancelis per bato de sia posta pugno.

— Mi ŝin amas! — Li blekis per tondra voĉo. — Mi ŝin amas kaj mi ŝin havos! Se oni ŝin ne donos, mi scios preni mem!

Kaj li antaŭenpaŝis kune kun la furioza patro. Sed la honora gvardio sin ordigis silente antaŭ la trono, malebligante, ke ili aliru al la knabino.

— Helpu min, miaj ĉiamaj amantoj! — Ŝi petegis. — Min liberigu de tiuj abomeninduloj! Mortigu la idon kaj ankaŭ la sorĉiston! Helpu! Helpu!

Kelkaj el la gvardianoj sin pretigis ataki ambaŭ malamikojn; sed aliaj ilin kvietigis dirante:

— Antaŭ ol batali, oni ja povas ekdiskuti! Paco estas dezirinda! Kompreneble, ĉar la junulo malplaĉas al nia amatino, ni ne ŝin edzinigos perforte! Sed ĉu vere la ido estas tiel malbela, kiel ŝi diras? Oni ne povas nei, ke li estas logike farita! Belega certe estas la filino de la feinoj; sed ĉu ne estus pli bone, se ŝi ankaŭ povus rigardi tiel facile malantaŭen, kiel antaŭen?

— Kaj ankaŭ ŝia tiel riĉa hararo, — interrompis alia, — por kio ĝi utilas? Ĝi estas nur peza ŝarĝo sur ŝia kapo, dum la haroj de l' sorĉistido ebligas forpeli la muŝojn!

— Tute ne! — ekkriis tria gvardiano, — ni ne volas, ke oni difektu nian belulinon! Ŝiaj okuloj kaj hararo devas resti tiaj, kiaj ili estas, kiaj ilin ni ĉiam admiradis! Nur la posta brako ŝajnas al mi atentinda!

— Sensencaĵo! — respondis la kvara. — Ĉu oni iam vidis fraŭlinon kun posta brako? Neniel nia amatino bezonas pliboniĝi, krom

eble pri la ungoj, kiuj estas delikataj, travideblaj kaj havas neniom da forto!

— Vortoj! Vortaĉoj! — ekkriegis ambaŭ sorĉistoj. — Sufiĉe da diskutado! Antaŭen! Ni forprenu la knabinon kaj ne pli longe atentu pri tia sentaŭgularo!

Kaj dispuŝinte la timigitan gvardion, ili sin ĵetis al la tremanta fraŭlino. La ido kun nekontraŭstarebla forto ŝin ekkaptis, prenis en la brakojn, transsaltis la baraktantan feinaron kaj, sekvata de la patro, forkuris eksteren, ĉiam portante sian akiraĵon.

Unu solan ekkrieton ĵetis mallaŭte la knabino, kiam ili alvenis en la ĝardenoj : « Helpu! »

Kaj subite, kiel furioze ondiĝanta rivero elbordiĝas al apuda vilaĝo, ĉion detruante, ĉion ruinigante, ĉion balaante per nevenkebla potenco, tiel, la popolo amasigita en la ĝardenoj, aŭdinte la krion de la junulino, nesciante, kio okazis, sed komprenante, ke ŝi petas por helpo, sin ĵetis antaŭen, rapida kiel ventego, renversis la sorĉiston, sufokis la idon, ekstermis kelke da gvardianoj kaj triumfe rekondukis en la palacon la filinon de la feinoj, kiun la patrinoj akceptis kun ĝojo nepriskribebla!

Apenaŭ pasis unu minuto kaj ĉia danĝero malaperis, ĉiuj malamikoj neniigis, ĉiuj fideluloj feliĉigis.

Ili starigis la knabinon sur la tronon de la reĝino kaj ŝin ĉirkaŭante, alĵetante al ŝi la manojn, per miloj da entuziasmaj voĉoj, ili ekkriis :

— Jam ne timu, amatino! Ni ĉiuj estas ĉi tie! Nun via gvardio konsistas el via tuta popolo! Ni ridu la malamikojn! Jam ne timu, amatino! Havu fidon! Ni restos fidelaj!

ERA.

LA FANTOMFIANĈO

DE

WASHINGTON IRVING

Sur la pinto de altaĵo de Odenwald, sovaĝa kaj romantika regiono en supra Germanujo, kuŝanta ne malproksime de la kunfluejo de Main kaj Rhein, staris antaŭ multaj jaroj la kastelo de Barono de Landshort. Nuntempe ĝi estas tute kaduka kaj preskaŭ kaŝita inter betuloj kaj malhelaj pinoj, super kiuj tamen ĝia malnova gardturo povas ankoraŭ esti vidata, penanta, kiel la antaŭa posedanto, porti alten la kapon kaj rigardi malsupren sur la najbaran kamparon.

La barono estis seka branĉo de la granda familio Katzenellenbogen, kaj li heredis la sanktajn restaĵojn de la posedaĵo kaj la tutan fierecon de siaj prapatroj. Kvankam la militema karaktero de liaj antaŭuloj tre malpliigis la familian havon, tamen la barono penadis ankoraŭ konservi iom el la antaŭa lustro. La tempoj estis pacemaj, kaj la germanaj nobeluloj forlasis ĝenerale siajn malagrablajn malnovajn kastelojn, kuŝantajn inter montoj kiel aglo-nestoj, kaj al si konstruis pli oportunajn loĝejojn en la valoj. La barono tamen restis fiere en sia fortikaĵeto, tiel zorge daŭrigante kun hereda obstino ĉiujn familiajn disputojn, ke li ankoraŭ malpacadis kun kelkaj el siaj najbaroj pro malkonsentoj, kiuj okazis inter iliaj pra-praavoj.

La barono havis nur unu infanon, filinon. Sed kiam naturo donacas nur unu infanon, ĝi ĉiam kompensas, farante supernaturulon; kaj tia ankaŭ estis la filino de la barono. Ĉiuj vartistinoj, babilemuloj kaj kamparaj kuzoj certigis ŝian patron, ke neniu en Germanujo egalas ŝin en beleco; kaj kiu tion sciis pli bone ol ili? Plie ŝi estis singardege edukita sub la gardado de du fraŭlinaj onklinoj, kiuj iam pasigis kelkajn jarojn de sia juneco en malgranda germana kortego. Sub ilia instruado ŝi fariĝis modelo de perfekteco. Kiam ŝi estis dek-okjara, ŝi sciis admirinde brodi, kaj ŝi surbrodis sur tapeto tulajn historiojn pri sanktuloj kun tiel frap-

anta esprimi en iliaj vizaĝoj, ke ili havis mienojn de animoj en Purgatorio. Ŝi sciis legi sen granda malfacileco, kaj ŝi trasilabis kelkajn preĝejajn legendojn kaj preskaŭ ĉiujn kavalirajn mirindaĵojn de la « Heldenbuch » (libro pri herooj). Ŝi estis tre progresinta pri la skribarto. Ŝi sciis subskribi sian nomon sen preterlaso de unu litero kaj tiel legeble, ke ŝiaj onklinoj povis ĝin legi sen okulvitroj. Ŝi supere faris ĉiaspecajn virinajn bagatelojn. Ŝi bone konis ĉiajn ekzistantajn malfacilajn dancojn. Ŝi sciis ludi kelkajn ariojn sur harpo kaj gitaro, kaj konis parkere ĉiujn delikatajn baladojn de la « Minne-Lieder ».

La onklinoj, estinte iam flirtulinoj kaj koketulinaj dum sia juneco, mirinde taŭgis kiel viglaj gardantinoj kaj cenzuristinoj por la konduto de sia nevino; ĉar nenia « duenjo » estas tiel severe prudenta kaj senkompate morrigida, kiel maljuna eks-koketulino. Al ŝi estis malofte permesite foresti el ilia vido; ŝi neniam iris pli malproksimen ol ĝis la kastellimoj sen bona sekvento aŭ iom da gardo. Senĉese ŝi aŭdis legojn pri severa konveneco kaj senlima obeo, kaj, koncerne la virojn, fi! oni instruis ŝin, ke, escepte en okazo de permeso, ŝi devas ilin teni malproksime kaj malfide. Tial ŝi neniam estus ĵetinta rigardon al la plej bela kavaliro de l' mondo, eĉ se li mortus antaŭ ŝiaj piedoj.

La bonaj efikoj de ĉi tiu sistemo estis nepre evidentaj. La fraŭlino estis modelo de direktebleco kaj perfekteco. Dum aliaj malŝpare disŝprucis sian dolĉan parfumon por esti elŝirotaj kaj forĵetotaj de ies mano, ŝi modeste floretadis, kun freŝa kaj amema virineco sub la protekto de tiuj senmakulaj fraŭlinoj, kiel rozburgono elruĝiganta inter gardemaj dornoj. Ŝiaj onklinoj ŝin rigardadis kun fiero kaj ĝojo, kaj fanfaronis, ke, kvankam eble aliaj fraŭlinoj eraras, tamen, dank' al la ĉielo, tio ne povus okazi al la heredantino de Katzenellenbogen.

Sed, kvankam Barono de Landshort estis nesufiĉe provizita per infanoj, lia domanaro tute ne estis malgranda, ĉar la Providenco riĉigis lin per multaj malriĉaj parencoj. Ili ĉiuj posedis tiun ameman karakteron, kiu estas tiel ordinara ĉe humilaj parencoj. Ili estis mirinde fidelaj al la barono kaj profitis ĉiujn oportunajn okazojn por amase veni kaj viviĝi la kastelon. Ĉiuj familiaj solenoj estis festataj de tiuj ĉi bonuloj je la elspezoj de la barono, kaj ĉiam bonhumoraj ili certigis, ke nenio sur la tero estas tiel amuza, kiel ĉi tiuj familiaj kunvenoj, kiel ĉi tiuj koraj jubileoj.

Malgraŭ ke la barono estis malgrandulo, li havis grandan

animon, kaj ĝi ŝveliĝis de kontenteco, ĉar li konsciis, ke li estas la plej granda homo en sia ĉirkaŭa mondeto. Li amis rakonti historiojn pri la fortikaj maljunaj militistoj, kies portretoj furioze mal-supren rigardis de la ĉirkaŭantaj muroj, kaj li ne trovis aŭskultantojn, kiuj egalvaloras tiujn, kiuj sin nutris je lia elspezo. Li tre ŝatis strangaĵojn kaj firme kredis ĉiujn supernaturajn fabelojn, kiuj plenigas ĉiun monton kaj valon en Germanujo. La kredemo de liaj gastoj eĉ superis lian propran. Ili aŭskultis ĉiun mirindan historieton kun malfermitaj okuloj kaj buŝoj, ĉiam montrante surprizon, kvankam ili ĝin aŭdis jam cent fojojn. Tiel vivadis barono de Landshort, orakolo de sia tablo, absoluta monarko de sia teritorio, feliĉa super ĉio pro la konvinko, ke li estas la plej saĝa homo en sia epoko.

En la tempo, pri kiu traktas mia rakonto, granda familia kunveno havis lokon en la kastelo. Estis afero plej grava. Oni atendis por akcepti la fianĉon destinitan al la baronfilino. La patro kaj maljuna bavara nobelulo, post diskuto, interkonsentis por unuigi la indecojn de siaj domoj per edziĝo de siaj infanoj. La antaŭpreparoj estis faritaj kun konvena precizegeco. La gejunuloj fianĉiĝis, ne vidinte unu la alian kaj la dato de la edziĝceremonio estis elektita. La juna grafo de Altenburg estis alvokita el la militistaro, kaj li efektive vojaĝadis al la kastelo por ricevi sian fianĉinon. Sciigoj el Würzburg, kie li ŝance estis tenita, estis anoncintaj la tagon kaj la horon de lia alveno.

La kastelo estis en tumulto, ĉar oni sin preparis doni al li konvenan bonvenon. La bela fianĉino estis neordinare kaj zorge ornamita. La du onkloj direktis ŝian tualeton kaj disputadis tutan matenon pri ĉia artikolo de ŝia vestaro. La fraŭlino, profitante ilian malpacon, sekvis sian propran inklinon, kiu feliĉe estis bona. Ŝia mieno estis tiom aminda, kiom iu ajn juna fianĉo povus deziri, kaj la ekscito pro atendo pliigis la lustron de ŝiaj ĉarmoj. La koloriĝo de ŝiaj vizaĝo kaj kolo, la leviĝetoj de ŝia brusto kaj kelkfoje ŝia reve perdiganta rigardo, ĉio tio malkaŝis la tumulteton de ŝia koreto. La onkloj senĉese flirtadis ĉirkaŭ ŝi, ĉar fraŭlonkloj havas inklinon por interesiĝi pri tiaj aferoj. Ili donis al ŝi mondon da gravaj konsiloj : kiel konduti, kion diri, kaj kiamaniere akcepti la atendatan amanton.

La barono ankaŭ estis okupata en preparoj. Fakte li havis nenion

por fari, sed, ĉar li estis nature kolerema kaj agema malgrandulo, li ne povis resti senaga, dum ĉiuj rapidis. Kun mieno de senlima maltrankvileco, li kuradis de l' supro ĝis la fundo de l' kastelo senĉese vokante la servistojn de ilia laboro, ilin admonante, ke ili estu diligentaj, kaj en ĉiu salono aŭ ĉambro bruegante, mallaboreme senripoza kaj trudema, kiel zumanta muŝego en varma somertago.

Intertempe la grasigita bovido estis buĉata. La arbaroj ĉis de l' bruego de l' ĉasistoj; kaj la kuirejo estis plenigita de gajeco. La keloj estis liverintaj tutajn oceanojn da « Rheinwein » kaj « Ferne-Wein », kaj eĉ la Heidelberga barelego estis kunhelpinta, ĉio estis preta por akcepti la eminentan gaston kun « Saus und Braus » laŭ la vera spirito de l' germana gastamo,... sed la gasto prokrastis sian aperon.

Horo post horo ruliĝadis; la suno, kiu verŝadis siajn malsupreniĝantajn lumradiojn sur la riĉajn arbarojn de Odenwald, nun nur ankoraŭ briletis super la montpintoj. La barono supreniris la plej altan turon kaj streĉis siajn okulojn esperante, ke li ekvidos malproksime la grafon kaj lian sekvantaron. Iun fojon li kredis, ke li ilin ekvidas. Sonoj de ĉaskornoj suprenvenis el la valo plidaŭrigataj per la montetoj; multo da rajdistoj estis videblaj malproksime, malsupre. Ili rajdis malrapide laŭ la ĝusta vojo, sed, kiam ili preskaŭ atingis la montpiedon, ili subite sin turnis al alia direkto. La lasta radio de la sunlumo malheliĝis, vespertoj krepuske ekflirtis, la vojo pli kaj pli mallumiĝis por la vido, nenio plu moviĝis sur ĝi krom de tempo al tempo vilaĝano, kiu malrapide reiris hejmen de sia laboro.

Dum tiu konfuzeco en la malnova Landshorta kastelo, tre interesa sceno okazis en alia parto de Odenwald. La juna grafo de Altenburg kviete vojaĝadis laŭ tiu serioza trotado, laŭ kiu oni veturas al edzeco, kiam oni scias, ke amikoj evitigis al vi ĉiun klopodon kaj necertecon de aspiranto, kaj ke, ĉe l' fino de l' vojaĝo, tiel certe vin atendas fianĉino, kiel vespermanĝo. En Würtzburg li renkontis junan kunmilitanton, kun kiu li iom servis ĉe la landlimo. Li estis Hermann von Starkenfaust, unu el la plej bravaj kaj plej distingindaj koroj de la germana kavaliraro, kaj li nun revenis de la militistaro. La kastelo de lia patro ne estis malproksime de la maljuna fortikaĵo de Landshort, sed hereda malpaco malamikigis kaj fremdigis ambaŭ familiojn.

Dum la varmkoraj momentoj de rekonatiĝo, la junaj amikoj rakontis ĉiujn siajn estintajn aventurojn kaj okazintaĵojn, kaj la grafo diris la tutan historieton de sia intencita edziĝo kun fraŭlino, kiun li neniam vidis, sed pri kies ĉarmoj li ricevis plej ensorĉantajn priskribojn.

Ĉar la vojoj de la amikoj estis samdirektaj, ili konsentis kune vojaĝi dum la vojaĝresto, kaj por vojaĝi pli malrapide ili ekveturis de Würtzburg je frua horo. La grafo ordonis al sia sekvantaro, ke ĝi lin postsekvu kaj reatingu survoje.

Vojaĝante ili sin amuzis per rememoroj pri siaj militaj scenoj kaj aventuroj; sed la grafo kelkfoje fariĝis iom tedema paroladante pri la famaj ĉarmoj de sia fianĉino kaj pri la feliĉo, kiu lin atendas.

Tiamaniere ili eniris inter la montojn de Odenwald kaj trairis unu el la plej dezertaj kaj arbdensaj irejoj. Estas tre konate, ke la arbaroj de Germanujo ĉiam estis tiom plenigitaj da rabistoj, kiom ĝiaj kasteloj per koboldoj; kaj tiam, pro la vagantaj anaroj da eksigitaj militistoj en la ĉirkaŭaĵo, la rabistoj estis precipe multaj. Tial ne ŝajnos eksterordinare, ke meze de arbaro bando de tiuj ĉi ĉirkaŭvagantoj atakis la kavalirojn. Ili sin brave defendis, sed estis preskaŭ venkitaj, kiam la sekvantaro de la grafo alvenis al helpo. Vidinte ilin la rabistoj forkuris, sed ne antaŭ ol la grafo ricevis mortvundon. Malrapide kaj zorge oni reportis lin al Würtzburg kaj vokis el najbara monaĥejo monaĥon, kiu estis fama pro sia lerteco administri same animon kiel korpon. Sed duono de lia lerteco estis superflua, ĉar al la malfeliĉa grafo restis nur malmultaj momentoj. Per sia mortanta spiro li petegis sian amikon tuj iri al la kastelo de Landshort kaj klarigi la fatalan kaŭzon, pro kiu li ne plenumis sian promeson al sia fianĉino. Kvankam la grafo ne estis unu el la plej fervoraj amantoj, li tamen estis unu el plej akuratemaj viroj, kaj li ŝajnis esti tre priokupata, ke lia komisiono estu rapidege kaj ĝentile plenumita.

— Se ĉi tio ne estos farita, -- li diris, — mi ne dormos kviete en mia tombo.

La lastajn vortojn li ripetis kun stranga soleneco. Postulo en momento tiel impresiga ne permesis ŝanceliĝi. Starkenfaust penadis lin kvietigi, promesante fidele plenumi lian volon kaj donis al li sian manon kiel solenan certigon. Kontenta, la mortanto ĝin tuŝis, sed baldaŭ li ekdeliris, revante pri sia fianĉino, pri sia promeso; li postulis sian ĉevalon por rajdi al la kastelo de Lands-

hort kaj elspiris dum li image saltis sur selon. Starkenfaust ellasis ekĝemon kaj verŝis militistan larmon pro la antaŭtempa sorto de sia kamarado kaj poste meditis pri la malagrabla misio, kiun li akceptis. Lia koro estis peza, kaj lia kapo estis malklara, ĉar li devis sin prezenti kiel neinvititan gaston inter malamikoj kaj nubigi ilian feston per novaĵo, kiu pereigas iliajn esperojn. Tamen naskiĝis en lia brusto iom da scivoleco por vidi ĉi tiun tiel faman belulinon de Katzenellenbogen tiel zorge kaŝitan de la mondo, ĉar li estis pasia admiranto de la virinaro, kaj lia karaktero havis iom da elcentreco kaj entreprenemo, kiu igis lin ŝati ĉian strangan aventuron.

Antaŭ sia foriro li dece interkonsentis, kun la sankta frataro de la monaĥejo, pri la funebraj solenoj de sia amiko, kiu estos enterigita en la Würzburga ĉespreĝejo apud kelkaj el siaj gloraj parencoj. Poste li transdonis la korp-restaĵojn al la funebra sekvantaro de la grafo.

Nun estas fine tempo, ke ni reiru al la antikva familio de Katzenellenbogen, kiu senpacience atendis la gaston sed ankoraŭ pli la vespermanĝon, kaj al la inda malgranda barono, kiun ni lasis aerumanta sin sur gardturo.

Nokto alvenis, sed ne gasto. La barono malespere deiris de la turo. La festeno, kiu estis prokrastata de horo al horo ne povis esti prokrastata pli longe. La viandaĵoj jam estis trorostitaj, la kuiristo estis en agonio, kaj la tuta domanaro havis mienon de garnizono, kiu estas venkita de malsato. La barono estis devigita nevole doni ordonojn por la festeno sen la ĉesto de la gasto. Ĉiuj jam sidis ĉe la tablo kaj la festeno estis komenconta, kiam sono de korno ekster la pordego anoncis la alvenon de fremdulo. Alia sonego plenigis la malnovajn kortojn de la kastelo per siaj eĥoj, kaj ĝin respondis la murgardisto. La barono rapidis por akcepti sian estontan bofilon.

La levebla ponto malleviĝis, kaj la fremdulo staris antaŭ la pordego. Li estis altkreska, ĝentila kavaliro rajdanta sur nigra militĉevalo. Lia vizaĝo estis pala, sed li havis radiantan romantikan okulon kaj aspekton majeste melankolian. La barono estis iomete ĉagrenita, ĉar li venis sola en tiel simpla stilo, lia indeco momente malordiĝis, kaj li inkliniĝis konsideri tion, kiel mankon de konvena respekto por lia grava okazintaĵo kaj por la grava familio, kun

kiu li estis kunigota. Tamen li sin pacigis per la konkludo, ke senpacienco de juneco incitis lin sproni antaŭen pli rapide ol sia sekvantaro.

— Mi bedaŭras, — diris la fremdulo, — trudi min perforte al vi tiel malagrabla.

La barono tuj lin interrompis per amaso da komplimentoj kaj salutoj, ĉar, por diri la veron, la barono estis tre fiera pri sia ĝentileco kaj elokventeco. La fremdulo unufoje aŭ dufoje provis haltigi la torenton de liaj vortoj, sed vane; li do mallevis sian kapon kaj toleris ĝian fluadon. Kiam la barono paŭzis, ili estis jam en la interna korto de la kastelo; la fremdulo denove volis ekparoli, sed li ree interrompiĝis per la apero de la virina parto de la familio, kiu kondukis renkonten la ŝanceliĝantan kaj ruĝiĝantan fianĉinon. Li fikse ŝin momente rigardis, kiel ensorĉito. Ŝajnis, kvazaŭ lia tuta animo elradiiĝus el tiu rigardo kaj fiksiĝus sur tiun amindan formon. Unu el la fraŭlinaj onklinoj murmuretis ion en ŝian orelon; ŝi penis paroli, ŝiaj malseketaj bluokuloj time leviĝis eljetante modestan demandan ekrigardon sur la fremdulon kaj ree malleviĝis teren. La vortoj ĉesis; sed dolĉa rideto ludanta ĉirkaŭ ŝiaj lipoj kaj delikata kaveto sur la vangoj montris, ke ŝia rigardo ne estis vana. Estas neeble por knabino de delikata aĝo de dek-ok jaroj kaj inklina al amo kaj edzeco, ke ŝi ne ŝatu tian ĝentilan kavaliron.

La malfrua horo, je kiu la gasto alvenis, ne lasis tempon por parolado. La barono estis nefleksebla, kaj li prokrastis ĉiun seriozan interparoladon ĝis la mateno, kaj montris la vojon al la negustumita festeno. Oni servis ĝin en la kastelsalonego, ĉirkaŭ kies muroj pendis la malbeletaj portretoj de la herooj de la domo Katzenellenbogen kaj la trofeoj, kiujn ili gajnis milite kaj ĉase. Trahakitaj kirasoj, splititaj turnirponardegoj kaj ĉifonaĵaj standardoj intermiksiĝis kun la rabaĵoj de arbaro: makzeloj de lupo, kaj dentegoj de apro terure grimacanta inter pafarkoj, kaj milit-hakiloj, kaj paro da kornbranĉoj kruciĝis rekte super la kapo de la juna fianĉo.

La kavaliro nur malmulte rimarkis la kunsidantojn aŭ la interparoladon, li apenaŭ gustumis la festenon kaj ŝajnis tute priokupata de admiro al lia fianĉino. Li interparolis per mallaŭta voĉo, kiu ne estis aŭdebla, — ĉar la lingvo de amo neniam estas laŭta; sed kie oni povus trovi virinan orelon tiel maldelikatan, ke ĝi ne — kaptus eĉ la plej mallaŭtajn murmuretojn de amanto? En lia

maniero estis mikso de delikateco kaj seriozececo, kiu ŝajnis forte efiki sur la fraŭlinon. Ŝia vizaĝo vice koloriĝis kaj paligis dum ŝi aŭskultis kun profunda atento. De tempo al tempo ŝi ion respondis ruĝiĝante, kaj, kiam lia okulo forturniĝis, ŝi ŝtele direktis flankan rigardon al liaj romantikaj trajtoj kaj elspiris modestan ekĝemon de milda feliĉeco. Evidentiĝis, ke la gejunuloj tute enamiĝis. La onklinoj, kiuj profunde konis la misterojn de la koro, konstatis, ke la gejunuloj unuavide interamis sin.

La festeno daŭris gaje, aŭ almenaŭ brue, ĉar ĉiuj gastoj ĝuis tiun akran apetiton, kiu akompanas malpezajn monujojn kaj montan aeron. La barono diradis siajn plej belajn kaj longajn rakontojn, kaj neniam li ilin rakontis tiel bone kaj kun tia granda efekto. Se io estis mirinda, liaj aŭdantoj enprofundiĝis en konsternecon, se io estis ridinda, ili ridis plej ĝustaloke. Estas vere, ke la barono, kiel la plej multo el la altranguloj, estis tro respektinda por diri ian ŝercon, krom malspritan, tamen ĝi ĉiam estis fortigita per plenglaso da bonega « Hoch-Heimer », kaj eĉ malsprita ŝerco estas nekontraŭstarebla, kiam ĝi estas prezentita de la mastro kun bongusta maljuna vino. Multajn petolaĵojn, kiujn oni nur povas ripeti en similaj okazoj, diris pli malriĉaj kaj pli akraj sprituloj. Multajn spicaĵojn oni murmuris en la orelojn de la sinjorinoj, kiuj preskaŭ konvulsiĝis pro subpremita rido. Unu aŭ du kantoj, elblekitaj de malriĉa sed gaja larĝvizaĝa kuzo de la barono, absolute devigis la fraŭlinajn onklinojn malfermi siajn ventumilojn. Meze de tiu ĉi brua festeno, la fremda gasto konservis plej strangan kaj nedecan seriozecon; kaj, ju pli la vespero progresis, des pli lia vizaĝo montris profundan esprimon de malgajeco. Kiel ajn stranga ĝi aperos, la ŝercoj de la barono ŝajnis igi lin pli kaj pli melankolia. Ifoje li perdiĝis en meditado, kaj alifoje konfuza kaj maltrankvila vagado vidiĝis en liaj okuloj, montranta senripozan animon. Lia konversacio kun la fianĉino pli kaj pli serioziĝis kaj misterigis. Malhelaj nuboj ekkovris la belan trankvilecon de ŝia frunto, kaj tremoj ekkuris tra ŝia delikata formo.

Ĉion ĉi tion ne povis maltrafi la observo de la kunsidantoj. Ilia gajeco frostiĝis pro la neklarigebla melankolio de la fianĉo, kiu infektis iliajn spiritojn. Paroletoj kaj rigardoj estis interŝanĝataj, akompanataj de leviĝoj kaj dubaj kapbalancoj. La kantoj kaj ridoj pli kaj pli maloftiĝis, en la konversacio estis teruraj paŭzoj, kiuj fine estis sekvataj de sovaĝaj rakontoj kaj supernaturaj legendoj.

Unu malĝoja rakonto instigis alian eĉ pli malĝojan kaj la barono preskaŭ timegigis sinjorinojn ĝis nervatako per la historio de la koboldrajdisto, kiu forportis la belan Leonoron — terura sed vera historio, kiu de tiam estas verkita per bonegaj versoj, kaj estas legata kaj kredata en la tuta mondo. La fianĉo atentege aŭskultis tiun ĉi rakonton, fikse rigardante la baronon, kaj, kiam la rakonto estis finita, li iom post iom leviĝis de sia seĝo kreskante pli kaj pli alte, ĝis li ŝajnis fariĝi, en la ensorĉitaj okuloj de la barono, preskaŭ giganto. En la momento, kiam la rakonto finiĝis, li elspiris profundan ekĝemon kaj solene petis forpermeson de la kunsidantoj. Ili ĉiuj konsterniĝis, la barono estis kvazaŭ tondrofrapita.

— Kiel! Li intencas forlasi la kastelon je noktomezo? Kial? Ĉio estas preparita por lia akcepto, ĉambro estas preta por li, se li deziras kuŝiĝi.

La fremdulo melankolie kaj mistere skuis sian kapon :

— Mi devas kuŝiĝi mian kapon hodiaŭ nokte en alia ĉambro!

Estis io, en tiu ĉi respondo kaj en la tono, per kiu ĝi estis eldirita, kiu igis la koron de la barono suspekti malbonon, sed reordiginte siajn fortojn, li ripetis siajn gastamajn petojn. Al ĉiu propono la fremdulo silente sed firme balancis sian kapon kaj signe li adiaŭis al la societo kaj malrapidiris el la salono. La fraŭlaj onklinoj absolute ŝtoniĝis. La fianĉino mallevis sian kapon, kaj larmo ekvidiĝis en ŝiaj okuloj.

La barono sekvis la fremdulon ĝis la granda korto de la kastelo, kie la nigra militĉevalo staris kaj piedfrapis la teron spiregante malpacience. Kiam ili alvenis al pordego, kies profunda arka irejo estis malhele lumigita per pendants torĉo, la fremdulo haltis kaj ekparolis al la barono per kava voĉo, kiu sub la volbo sonoris kvazaŭ tomba.

— Nun, ĉar ni estas solaj, — li diris, — mi sciigos al vi la kaŭzon de mia foriro; mi havas solenan neprokrasteblan aferon.

— Kial, — diris la barono, — vi ne povas sendi iun en via loko?

— Ĝi ne permesas anstataŭanton. Mi devas ĝin fari persone. Mi devas foriri al la Würtzburga ĉefpreĝejo.

— Certe, — diris la barono kuraĝigante, — sed ne antaŭ morgaŭ; morgaŭ vi tien kondukos vian fianĉinon.

— Ne! Ne! — respondis la fremdulo kun dekobla soleneco, — miaj aferoj ne estas kun fianĉino.... La vermoj! la vermoj atendas min! mi estas mortinto. Mi estas mortigita de rabistoj. Mia korpo

kuŝas en Würtzburgo, je noktomezo mi estos enterigata, la tombo atendas min; mi devas plenumi mian promeson!

Li suprensaltis sian nigran militĉevalon kaj transkuregis la lev-eblan ponton. La klakado de la ĉevalhufoj perdiĝis en la fajfado de la nokta ventblovado. En la plej granda konsterno la barono revenis al la salono kaj rakontis, kio okazis. Du sinjorinoj tuj svenis, aliaj malsaniĝis pro la ideo, ke ili festenis kun fantomo. Iuj opiniis, ke li estas tiu sovaĝa ĉasisto tiel fama en la germana legendaro. Iuj parolis pri montspiritoj, pri arbardemonoj kaj aliaj supernaturaj estaĵoj, per kiuj la bonpopoloj de Germanujo estas turmentataj de tempo nememorebla. Unu el la malriĉaj parencoj riskis rimarkon, ke tio povus esti la gaja elturniĝo de la juna kavaliro, kaj ke la malgajeco mem de la kaprico, ŝajnas akordiĝi kun tia melankolia persono. Sed tiu opinio altiris al li la indignon de la tuta societo, precipe de la barono, kiu rigardis lin apenaŭ pli bone ol idoliston; tiel ke, kiel eble plej baldaŭ, li volonte mal-konfesis sian herezon kaj akceptis la kredon de la verkredantoj.

Sed kiaj ajn estis la duboj, ili tute ĉesis la morgaŭan tagon, kiam alvenis sciigoj konfirmanataj la mortigon de la juna grafo kaj ankaŭ lian enterigon en la Würtzburga katedralo.

Oni bone povas imagi la konsternecon en la kastelo; la barono sin enŝlosis en sia ĉambro. La gastoj, kiuj venis por ĝui kun li, ne kuraĝis forlasi lin en lia mizero. Ili grupe vagadis ĉirkaŭ la korto aŭ grupe kolektiĝis en la salono skuante la kapon kaj levante siajn ŝultrojn pro la embarasoj de tia bona viro. Ili sidadis pli longe ol kutime ĉe la tablo kaj manĝadis kaj trinkadis pli apetite por subteni siajn spiritojn. Sed la situacio de la vidva fianĉino estis plej kompatinda. Perdi edzon, eĉ antaŭ ol ŝi lin ĉirkaŭprenis, kaj tian edzon! Se la fantomo mem estis tiel gracia kaj nobla, kia estus la vivanto? Ŝi plenigis la domon per plendkrioj.

Dum la nokto de la dua tago de sia vidvineco, ŝi eniris sian ĉambron kun unu el siaj onklinoj, kiu insistis, por ke ŝi dormu kun ŝi. La onklino, kiu estis unu el la plej bonaj rakontantinoj de kobold-historietoj en Germanujo, diris unu el siaj plej longaj historietoj kaj meze de ĝi ekdormis. La nevino kuŝis kaj pense rigardis la lumradiojn de la leviĝanta luno, dum ili tremis sur la foliaro de tremolo antaŭ la krado. La kastela horloĝo ĵus anoncis noktmezon, kiam dolĉa ario suprenflugis el la ĝardeno. Ŝi rapide ekleviĝis de sia lito kaj malpeze paŝis al fenestro. Altkreska figuro staris inter la ombroj de la arboj. Kiam ĝia kapo leviĝis, luna lumradio

falis sur ĝiajn trajtojn. Ĉielo kaj tero! Ŝi ekvidis la fantomfianĉon! Je tiu momento ŝi ekaŭdis laŭtan ekkriion kaj ŝia onklino, kiu ekvekiĝis pro la muziko kaj sekvis ŝin silente al fenestro, falis inter ŝiajn brakojn. Kiam ŝi ree elrigardis, la fantomo ne estis plu videbla. El la du virinoj, la onklino nun pli multe bezonis kvietigadon, ĉar ŝi tute perdis la kapon pro teruro. Rilate al la junulino, eĉ en la fantomo restis io de ŝia amanto, kio ŝajnis aminda. Restis ankoraŭ ŝajno de virbeleco, kaj, kvankam fantomo de viro estas nur malmulte taŭga por kontentigi la amsentojn de enamiginta knabino, tio tamen estas konsolanta, kiam la substanco mankas. La onklino deklaris, ke ŝi neniam plu dormos en tiu ĉambro, sed la nevino malgraŭ ĉio ribeliĝis kaj samforte deklaris, ke ŝi ne dormos en alia ĉambro de la kastelo, sekve ŝi estis devigata dormi sola. Ŝi tamen eltiris promeson de sia onklino, ke ŝi ne diros la rakonton pri la fantomo, alie oni malpermesus al ŝi la solan melanĉolian plezuron restantan al ŝi sur tero, tio estas, loĝi en la ĉambro, sub kiu la gardema fantomo de ŝia amato ĉiunokte gardstaris.

Kiom longe la bona maljunulino estus observinta tiun ĉi promeson estas necerte, ĉar ŝi kore ŝatis paroli pri mirindaĵoj, cetere estas triumfo, kiam oni estas la unua, kiu diras teruran rakonton. Tamen oni citas ankoraŭ en la najbaraĵo, kiel memorindan ekzemplon de virina sekreteco, ke ŝi restis fidela al sia promeso tutan semajnon. Sed subite ŝi liberiĝis de ĉia plua retenigo, per sciigo alportita al la tablo dum iu matenmanĝo, ke la junulino ne povas esti trovita. Ŝia ĉambro estis malplena, neniu dormis en la lito, la fenestroj estis malfermitaj, kaj la birdo elflugis.

La surprizo kaj ĉagreno, per kiu la novaĵoj akceptiĝis, nur povas esti imagitaj de tiuj, kiuj ĉeestis ĉe la eksciteco, kiun la malfeliĉo de altrangulo kaŭzas inter liaj amikoj. Eĉ la malriĉaj parencoj momente paŭzis de la nelacigeblaj laboroj ĉe la teleroj. La onklino unue senparoliĝis, tordis siajn manojn kaj ekkriis:

— La fantomo! la fantomo! ŝi estas forportita de la fantomo.

Per malmultaj vortoj ŝi rakontis la terurajn scenojn de la ĝardeno kaj konkludis, ke la fantomo certe forportis sian fianĉinon. Du servistoj konfirmis tiun opinion, ĉar je noktmezo ili aŭdis klakadon de ĉevalhufoj malsupre de la monto, kaj ili ne dubis, ke ĝi estis la fantomo sur sia nigra militĉevalo forportanta ŝin al la tombo. La ĉeestantoj estis frapitaj de la terurega eblo, ĉar tiaspecaj okazoj estas treege komunaj en Germanlando, kiel multaj veregaj historioj atestas.

Kia ĉagrena situacio por la mizera barono! Kia korŝiranla dilemo por amema patro kaj membro de la grandfamilio de Katzenellenbogen. Lia sola filino aŭ estas forkaŝita en tombo, aŭ li devos havi arbardemonon kiel bofilon, aŭ eble trupon da fantomaj genepoj. Kiel kutime li tute konfuziĝis, kaj la tuta kastelo estis en tumulto. Al la viroj oni ordonis ekrajdi por traserĉi tra ĉiu vojo, trairejo kaj intermonto de Odenwald. La barono mem ĵus surmetis siajn kurierbotojn, ĉirkaŭzonis glavon kaj estis sidiĝonta sur sian ĉevalon, kiam lin haltigis nova aperaĵo.

Sinjorino sur paradĉevalo sekvata de rajdanta kavaliro estis vidataj alvenantaj al la kastelo.

Ŝi galopis al la pordego, malsuprensaltis de la ĉevalo kaj falante, al la piedoj de la barono ĉirkaŭprenis liajn genuojn. Tio estis lia perdita filino kun ŝia akompananto, la fantomfianĉo! La barono estis mirigita. Li rigardis sian filinon, kaj poste la fantomon, kaj preskaŭ dubis pri la evidenteco de siaj sentoj. Ankaŭ la mieno de la fantomo mirinde pliboniĝis, de kiam li vizitis la mondon de l' spiritoj. Lia vestaro estis belega kaj reliefigis noblan figuron de vira harmonio. Li ne estis plu pala kaj melankolia, lia gracia vizaĝo ruĝiĝis pro varmeco de juneco, kaj liaj okuloj ekscitiĝis pro ĝojo.

La mistero baldaŭ klariĝis. La kavaliro (ĉar vere, vi verŝajne jam de longe sciis, ke li ne estas fantomo) sin konigis kiel kavaliro Herman von Starkensfaust. Li rakontis sian aventuron kun la juna grafo. Li rakontis, ke li rapidis al la kastelo por transdoni la nedezirindan informiĝon, sed ke la elokventeco de la barono lin interrompis en ĉiu provo por diri la aventuron; kiel la vido de la fianĉino lin tute enkatenigis, kaj por pasigi kelkajn horojn apud ŝi, li kviete toleris daŭrigi la eraron; kiel li treege ŝanceliĝis, kiamaniere li foriros, ĝis la koboldrakontoj de la barono donis al li ideon pri tiu ĉi stranga foriro; kiel, timante feŭdalan malamikecon de la familio, li ŝtele revizitis la ĝardenon malsupre de la fenestro de la junulino, li amindumadis, gajnis, triumfe forportis, kaj unuvorte edziĝis kun la belulino.

En aliaj cirkonstancoj la barono estus nefleksebla, ĉar li estis persistema rilate al la patra aŭtoritateco kaj piege obstina pri ĉiuj familiaj malpacoj, sed li amis sian filinon; li priploregis ŝin kiel perditan, li ĝojis trovi ŝin ankoraŭ viva, kaj, kvankam ŝia edzo estis el malamika domo, tamen dank' al la ĉielo, li ne estis fantomo. Oni devas konfesi, ke estis io en la ŝerco de la kavaliro, krediginta,

ke li estas mortinta, kio ne precize akordiĝis kun liaj ideoj de preciza veremeco, sed kelkaj alestantaj maljunaj amikoj, kiuj servis en militoj, certigis la baronon, ke ĉia strategio estas pardonebla en amo, kaj ke la kavaliro meritas la specialan privilegion, ĉar li servis antaŭ ne longe kiel kavaleriano.

Aferoj feliĉe aranĝiĝis. La barono samtempe pardonis ambaŭ junajn geedzojn. La gajeco de la kastelo rekomenciĝis. La malriĉaj parencoj venke gajnis la favoron de tiu ĉi nova membro de familio per ama komplezo: li estis tiel ĝentila, tiel malavara, kaj tiel riĉa. Estis vere, ke la onklinoj estis iom skandalitaj, ĉar el ilia sistemo de severa apartigeco kaj pasiva obeigo rezultis tia malbona ekzemplo, sed ili atribuis ĉion al sia nezorgeco, ĉar ili ne metis kradojn al la fenestroj. Unu el ili precipe estis ofendita, ĉar ŝia mirinda historieto difektiĝis, kaj, ĉar la sola fantomo, kiun ŝi iam vidis, fariĝis falsaĵo; sed la nevino ŝajnis esti tre feliĉa, ke ŝi trovis lin el karno kaj sango; kaj tiamaniere la rakonto finiĝis.

El la angla lingvo tradukis

Dr° A. BRILL (New-York).

HO RIMO TRUDEMA, ESTREMA, BAREMA!...

Al mia kara amiko S^{ro} Carlo BOURLET.

Hodiaŭ publike mi devas vin, rimo,
Kulpigi pri ia terura verskrimo.
Ho kiom da zorgo, da longa penado
Postulas vi ĉiam en versofarado!
Vi ĉion baranta, tirane kruela,
Haltigas kuradon de penso plej bela.
Ideoj multnombraj, fluantaj alestas,
Sed mankas la rimo, kaj versoj forestas.
Ho kiom da fojoj de vi, malbenita,
La vortoj, la frazoj — jen ĉio trudita!
Se oni priskribas en versoj knabinon,
Ŝi devas superi plej belan diinon.
Se ion ni diras pri karaj gepatroj,
Vi igas nin pensi tuj pri la teatroj.
Ĉu estas afer' pri kruela milito?
Sin trudas aludo al junoserito.
Ĉu oni prikantas blankecon de luno?
Mi vetas, ke sekvos laŭdet' pri la suno.
Ĉu eble legendo pri bela junprinco?
Ĝi, tiam, okazos en ia provinco.
Ankoraŭ rakonto pri moroj de l' turkoj?
Atendu tuj balon kun vals' kaj mazurkoj.
Vi volas raporti pri famkuracisto?
Nu, lia servanto jam estas servisto.
Pri pura feliĉo de hom' ameganta?
Forgesu l' estinton; jen ĉio — pasanta.
En versoj ne voku la helpon de sorto,
Ĉar tuj sin prezentos — por rimo — la morto!

Ne pensu skribadi sur ia pupitro :
Nur savus vin tiam potenc' de Jupitro!
Prikantu fraŭlinon, neniam la fraŭlon :
Alie vi nepre mangadus engraŭlon!
Nenion je Di' pri monato oktobra :
La karaj legantoj vin kredus malsobra.
Tre bone priskribi heroan la ŝildon :
Se iel vi povas venigi la gildon.
Neniam vi citu por mang' meleagron :
Ĉu ŝatus vi havi kruelan podagron?
Evitu, ke verso finiĝu per poŝto :
Se ne, vi ricevus proteston de l' poŝto!
Nenian aferon pri morto! Post ĉerko
Nur venas la sterko kaj la gutaperko!
Vi povas paroli pri dolĉaj kantritmoj,
Montrante gravecon de la logaritmoj.
En via rakonto vi nomis la vulpon?
Ho vulpo, vi havos pri ĉio la kulpon!
Ĉu bele ne estos elmontri de silko
La grandan rilaton kun ludo je pilko?
Kaj ankaŭ emfaze certigi, ke pompo
Nur estas plej vanta de lukso la trompo?
En versoj ne taŭgas allogi per sorĉo,
Ĉar ŝajnas maldeca la lumo de torĉo.
Se oni nur celas versfari por fablo,
Plej bona rezultos la help' de diablo.
Vi volas fariĝi de ia klub' membro?
Nur en du monatoj : novembr' kaj decembro.
Kontraŭe plej bona monato de l' jaro
Por ĉiaj edziĝoj, monat' februaro.
Ĉar el ĝi plej multe sin montras influa
Por edza feliĉo, tag' tridek-unua.
Vi volas nun kanti la ĉarmojn de urbo?
Jen rimo : la turbo, kukurbo, kaj kurbo.
Pri via nomfesto festita dum jaŭdo?
Aplaŭdo, la plaŭdo, alaŭdo kaj laŭdo.
Vi plendas indigne pri honta diboĉo?
La kroĉo, riproĉo, kartoĉo kaj voĉo.
Pri granda kuraĝo de nobla landĉefo?
La refo, la trefo kaj ankaŭ rostbefo.

Malgajan profundan silenton de tombo?
 Bomb', kombo, romb', trombo, kolomb', hekatombo.
 Pri solvo de aerostata direkto?
 Inspekto, respekto, suspekto, prospekto.
 Ĉu eble vi sentas funebron en koro?
 Sinjoro aktoro : la horo por horo!
 Kaj tiel cetere kaj tiel sen fino,
 Dum logos nin vino kaj ĉarmos virino.

 Ho rimo trudema, estrema, barema,
 Serĉema, sistema, regema kaj prema !

Malgraŭ la rimo verkis

VICENTE INGLADA.

LA TURKISOJ DE PERSO

Perso estas la lando de turkisoj kaj, — ĉarma koincido — ĝia ĉielo estas tute same blua kiel ĝiaj multvaloraj ŝtonoj.

Al mi okazis interparoli kun vojaĝantoj vizitintaj Eŭropon, Afrikon, Aŭstralion, Ĥinujon kaj Japanujon, kaj ĉiuj, vidante la persan ĉielon certigis, ke nenie ili vidis tian bluan ĉielon turkiskoloran. Nenion pli belan oni povas imagi! Kiam oni loĝas en Perso, la okuloj ofte levigas al tiu bela ĉielo, kaj neniam oni laciĝas pro admiro.

La minoj de turkisoj kuŝas inter *Teheran* kaj *Niŝapur*, apud la vilaĝo *Madene*, kaj pri la alveturado mi kompatas la vojaĝanton, kiu, devigata vojiri rajde tra lando senigita je vojoj, ne trovas eĉ malbonan hotelaĉon por ripozi, nur karavanseraĵojn, kie la litoj ne ekzistas, kaj kie la plej grandan komforton prezentas malnova persa tapiŝo tre eluzita kaj kuŝanta sur la malmoligita tero.

La termino *turkiso* estas turka; la Persanoj nomas tiun multekostan ŝtonon : *firuzi*. La ekspluato de turkisaj minoj efektiviĝas en ne tre vasta loko en la monto *Benalu-Kuh*. La rokoj de tiu monto konsistas el porfiro, kaj el kalkaĵo tre kolorita, tre malmola kaj tre kompakta, kiu enhavas erojn el kuprâ karbonato verda kaj blua. En la ĉirkaŭaĵoj kuŝas minoj de gemsalo.

La turkiso estas alumina-kalka fosfato kolorita de fera aŭ kupra oksido. En la minoj de *Madene*, la kolorilo estas kredeble fero, ĉar la suproj de la monto vidigas la metalan aspekton de feraj minaĵoj. Oni ne devas konfuzi tiujn turkisojn kun tiuj el besta deveno, kaj kiuj estas nur pecoj de eburo aŭ fosiliaj ostoj koloritaj de fera fosfato aŭ de kuprecaj enfiltraĵoj : kiel tiuj, kiujn oni trovas en Francujo (en departemento de Gers), en Svisujo, en montoj Ural, kaj kiuj ne estas tre grandvaloraj.

La turkisoj estas apartigitaj laŭ du specoj, laŭ la stato en kiu ili vidiĝas post elfosado.

1° La *sangi*, aŭ ŝtonecaj¹. Oni ilin trovas inkrustitaj en minaĵkrusto, kunigitaj po 25 aŭ 30. Ilin oni forprenas per martelfrapoj. Ĉiu el ili estas tegita de kalkaĵa ŝelo tre maldika, blanka ĉe la surfaco senpere algluita sur la turkiso, bruna ĉe la surfaco de la krusto.

2° La *khaki*, aŭ terecaj. Ilin oni trovas en aluviaj teraĵoj; tiam, ne estas plu roko kiel pri aliaj, sed heterogena teraĵo kuŝanta sur argil-

1. En Oriento, *sangi* signifas ŝtono.

oza grundo el gruzo kaj rilitaj ŝtoneroj. Oni lavas la sablojn kaj oni tiel ricevas ilin senigitajn je ĉiuj aliaj heterogenaj substancoj.

La *sangi* havas bluan koloron malpalan; la *khaki* estas pli dikaj, sed havas malpli da valoro, tial ke ili estas palaj kaj enhavas blankajn makulojn. La blankaj turkisoj estas porozaj kaj pulvoriĝemaj; ili havas nenian valoron. Per ili la tieaj loĝantoj ornamas la jungaĵojn de siaj ĉevaloj. La malmoleco de la ŝtono estas proporcia je ĝia kolora malpaleco. La ministoj certigas, ke la turkisoj akiras koloron maljuniĝante. « Mil jaroj estas necesaj, ili diras, por ke turkiso atingu sian plej altan belecon. »

La persaj komercistoj, malmulte konscienchavaj, envolvas la turkisojn en malsekan tukon, antaŭ ol prezenti ilin al la aĉetonto; la malsekeco plibeligas la koloron. Dum la sekiĝo, la ŝtono reprenas sian naturan koloron, kaj la aĉetinto ekkomprenas la trompon.

Kiam la turkiso verdiĝas, oni diras ke *ĝi mortadas*. Multaj kaŭzoj povas *mortigi* la turkison, ekzemple la sapa akvo. Por redoni ĝian koloron, oni devas enfosi ĝin en la teron dum kelkaj monatoj.

La palaj turkisoj estas kelkafoje grandegaj. Ekzemple, la Persa Ŝaho Feth-Ali-Shah, posedis unu, kiu pezas pli-ol-unu funtojn.

Ĉiuj riĉaj Persanoj portas unu aŭ kelkajn turkisojn muntitajn sur fingroringoj. Ili tre ŝatas tiun ŝtonon kaj ĝin preferas al la diamanto kiu, en Perso, estas ĉiam malbone facetigita kaj ofte portata krude: tiel estas la fama kostumo de la Ŝaho, kiun la Okcidentuloj imagas plena je diamantoj brilegaj je mil rebriloj. La tuta ornamaĵo ja konsistas el krudaj diamantoj, kiuj, se ili estus facetigitaj, estus tre malgrandaj. Ili havas metalan ŝajnon: oni kredus vidi ŝtalon.

La turkiso, pro sia belega blua koloro, ĉiam restos la ŝtono plej ŝatata de la Persanoj. Iliaj poetoj laŭdis ĝin per graciaj legendoj, el kiuj unu rakontis al mi maljuna derviŝo: Kiam Allah volis fari la ĉielon de Perso, li prenis la plej belan el la turkisoj, kaj fiksitis ĝin sur la ĉielvolbon per oraj najloj. Vespere, kiam la belega nokto orienta ĉirkaŭas Person per siaj vualoj, la oraj najloj brilas sur la ĉielo; kaj kiam aperas la taglumo, tiam la turkiso vidiĝas antaŭ niaj admirantaj okuloj. Kaj jen kial, konkludis la maljuna derviŝo, Perso havas la plej belan ĉielon en la tuta mondo.

S^{ino} GABRIELLE MENETRET.

El la franca lingvo tradukis

CHARLES VERAX.

BARONO KELVIN

Je la 17 de Decembro 1907 mortis viro, kiu estis la plej granda Skoto de la tempo de Carlyle, kaj la plej granda angla scienculo de la tempo de Newton. Dum sia longa vivo li akiris tian famon, kian nur kutime posteularo donas. Lia potenca cerbo restis agema, kiel tiu de junulo, ĝis la fino. Li faris sian tutan laboron, kaj lia malapero ne naskas tiajn bedaŭrojn, kiajn ekzistado trofrue interrompita.

William Thomson naskiĝis la 25 de Junio 1824. Apenaŭ dek-sep-jara li faris originalajn serĉadojn. Dudek-dujara li estis nomita profesoro de Natura Filozofio ĉe la tre konata universitato de Glasgow, kaj atinginte la tridekan jaron, li jam estis scienculo de eŭropa famo. En 1866 li fariĝis Kavaliro William Thomson; en 1889, Grand Officier de la Légion d'Honneur; en 1892, Barono Kelvin. En 1902 Reĝo Eduardo kreis novan ordenon, kaj Lord Kelvin estis unu el la dek-du anoj nomitaj. La tabelo de liaj honoroj plenigus paĝojn. Kompreneble li estas entombigita en la Abatejo Westminster, la brita Pantheon por tiuj, kiuj faris grandajn naciajn servojn.

Neeble estas detale resumi tie ĉi la elpensaĵojn de tiu granda viro, kaj ni citos nur la ĉefajn. En la plej plena senco de l' vorto Kelvin estis « naturfilozofo ». Li ĉiam serĉis la plej profundan kaŭzon de fenomeno. Li kredis je la unueco de la Scienco, kaj tiun fidon montras ĉiu el liaj multaj verkoj.

Tiuj verkoj estas tre gravaj. Kunlaborante kun Pro Tait, li skribis epokfarantan libron : *Naturfilozofio*. Li verkis tri grandajn volumojn : *Matematikaj kaj fizikaj Traktatoj*; kaj lian « opus magnum » : *La Baltimoraj Paroladoj pri molekula Dinamiko*. Plie li verkis centojn da artikoloj pri ĉiuspecaj sciencaj temoj en la plej gravaj fakaj gazetoj de la tuta mondo.

Ĉiuj scias, ke Kelvin akiris famon kaj riĉecon per siaj eltrovoj rilataj al submara telegrafio. Pri lumo, elektro kaj magnetismo li faris multe da fundamentaj eltrovoj. Oni povas konsideri lin, kune kun Carnot kaj Joule, kiel la fondinton de termodinamiko. Lia

ĉefa kontribuo al matematika fiziko kredeble estas lia verko pri la atoma teorio de la materio, kies traktado postulas la uzadon de la plej abstrakta analitiko.

Pri aplikata scienco, Kelvin havis neniam konkuranton. Li posedis tiun mekanikan lertecon, kiu povas ellabori elpensajon ĝis la plej malgrandaj detaloj. Li eltrovis la galvanometron kaj « sifonan enskribilon »; tri diversajn elektrometrojn; efikan kaj simplan sondilon; marfluajn mezurilon, analizilon kaj antaŭdirilon. Ĉiuj marveturantoj ŝuldas al Kelvin liajn gravajn plibonigilojn de la kompasoj. Li unua rimarkis, ke la kompasoj plej multe eraras, kiam ĝia balancperiodo koincidas kun tiu de la ŝipo. La ilo, kiun li elpensis, dank' al tiu ideo, estas nun uzata en la tuta brita ŝiparo, kaj ĉiulande en la plej multaj grandaj ŝipoj.

Kvankam ŝargite de gloro kaj honoroj, Kelvin ĉiam restis tre modesta kaj simpla kiel infano. Kiel grandaj scienculoj, ju pli li akiris konadon, des pli li sentis sin malproksima de la centra kaj fundamenta kono. Li nur zorgis pri la vero, ĉion senpartie esploris, neniam ĉesigante serĉadon kaj provadon, kaj opiniante, ke neniu ero de la scienco estas senvalora.

Li kunigis respektigon al la Scienco kun profunda religia fido. Li havis konvinkon, ke granda inteligento aranĝis la ordon de la Mondo, kaj en multaj publikaj paroladoj, batalante kontraŭ materialismo, li proklamis tiun konvinkon.

Neniu en sia tempo faris pli multe por la Scienco, ol Kelvin. Ĉiuj, kiuj povas estimi homon, kiu bonfaras al la aliaj homoj kaj ilin altigas, honoregos la grandan Skoton, Baronon Kelvin.

JOHN BEVERIDGE B. D.

WILHELM BUSCH

En Mechthausen, malgranda germana vilaĝo apud Seesen (Braunschweig), la unuan de Januaro mortis Wilhelm Busch en aĝo de 76 jaroj.

Wilhelm Busch estis unu el la plej famaj kaj amataj artistoj en germanaj landoj. Ĉu li kreis belajn pentraĵojn? — Certe ne! — Li

do estis verkinta altajn poeziojn? — Ankaŭ ne. — Tamen lin konas kaj amas la tuta Germanujo, la infanoj kaj la grandaĝuloj; ekzistas nenia familio ne posedante iun el liaj verkoj aŭ eĉ kolekton plenan kun la titolo :

HUMORA HOMTREZORO.

Tiu ĉi titolo bone nomas la specialan arton de Wilhelm Busch. Certe li estis pentristo kaj iam studis serioze en Düsseldorf, Antwerpen kaj München. Tamen, la ilo de lia talento ne estis la peniko sed la krajono. Bonege li sciis esprimi, per malmultaj strekoj kaj linioj, la ĉefajn ecojn de la epizodo, kiun li deziris skizi. Li mem diris : « Desegni estas ellasi. » La desegnoj de Busch apartenas al la rubriko de la karikaturoj, sed ĉiam ili montras la manon kaj la spiriton de vera artisto.

La unuaj, de Busch eldonitaj desegnoj aperis en la Münchenaj *Fliegende Blätter* 1859, iom post iom sennombraj verketoj sekvis : *Hans Hucklebein*, *La Malfeliĉa Korvo*, *Sankta Antonio de Padua*, *La Pia Heleno*, *Patro Filucius*, kaj precipe *Max kaj Moritz*. Ne ekzistas Germano, kiu ne gaje ridetas, aŭdante tiujn ĉi nomojn. La verketo estis muzikigita kaj dramigita, sur porcelano, kotonaj naztukoj kaj poŝtkartoj oni vidas Max kaj Moritz, tiujn ĉi malbonajn bubetojn, kiuj tiel fripone turmentetis la grandaĝulojn kaj fine trovis teruran, sed feliĉe nekredeblan mortpunon.

Busch aldonis al ĉiu gaja desegno gajegan komikan versaĵon. Ĉiu verso estas treege ridinda per ĝia surpriza logiko kaj neatendita rimado, tamen la versoj ne havas memstaran valoron, nedisigible ili apartenas al la figuraĵoj. La granda humoristo ne estis delikata, sed ĉiam sana, bonkora kaj morala.

La sukceso de liaj verketoj estis grandega, centmiloj da ekzempleroj disvastiĝis en Germanujo; la 70^a naskiĝotago de Busch fariĝis preskaŭ nacia festo. Kortuŝita, la nobla kaj aminda aŭtoro akceptis la ovaciojn en sia dezerta vilaĝo, kie de longe li vivis, sola, pensema filozofo.

Jen liaj propraj vortoj : « Mi do nun staras tre malsupre je la ombra flanko de la monto. Tamen mi ne fariĝis ĉagrena, kontraŭe, bonhumora, duone ridanta, duone kortuŝita mi aŭdas la ĝojan ridadon de la alia flanko, kie la junularo antaŭen marŝadas kaj kun esperanta ĝojo supren celas. »

MARIE HANKEL (Dresden).

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio ~~donace~~ ricevis du ekzemplerojn.

Die Weltsprachen-Bewegung vor dem Forum Sachverständiger Kritik. Von D. W. BORGIUS. 28-paĝa. 1907. *Internationaler Esperanto-Verlag Hans Th. Hoffmann*, Berlin W. 35; prezo : Mk. 0,80. —

Ne ĉiuj niaj legantoj scias, ke en a pasinta printempo la Reĝa Saksa Societo de Scienco komisiis al siaj du membroj prof. Karl Brugman kaj prof. August Leskien analizi la demandon pri la lingvo internacia. Tiuj ĉi scienculoj post tre nelonga studo, ĉar jam en la fino de l'somero, publikigis la rezultatojn de siaj esploroj. Kompreneble, ke en tiel rapida tempo ili ne povis prezenti ion tute difinitan kaj zorge analizitan. Tamen tio ĉi tute ne malhelpis ilin prezenti raporton al sia societo. La raporto, kiu en pli granda parto koncernas Esperanton, kiel unu el plej disvastigitaj lingvaj sistemoj, neeviteble devis esti plena de eraroj, kiel rezultato de ĉiu supraĵa analizo. Kiel respondo al tiu ĉi raporto aperis bonega broŝuro de D^{ro} W. Borgius, kiu laŭpunkte disbatis ambaŭ scienculojn. Ni ne ripetos ĉi tie ĉiujn argumentojn de nia germana samideano, ni povas nur diri nun, ke lia lerta argumentado sendube en granda kvanto paligos la impreson de la raporto de du germanaj scienculoj kaj eble por la estonto lernos ĉiujn niajn kontraŭulojn esti pli singarda kaj analizema en siaj oficialoj raportoj.

Konkordanco de Ekzercaro de D^{ro} L. L. Zamenhof; ellaboris ALFRED E. WACKRILL, kun antaŭparolo de R^o BOIRAC, 96-paĝa; Paris, *Hachette kaj K^o*, 79, boulevard

St-Germain, 1907; prezo : Fr. 1 = Sd. 40. —

Niaj britaj amikoj faris praktikan paŝon, donante al la esperantistaro precizan analizon de la verkoj de D^{ro} L. L. Zamenhof. Tiu ĉi sistemo donas eblon solvi multajn lingvajn demandojn, kiuj de longa tempo jam okupas niajn eminentajn Esperantistojn. Dank' al niaj britaj samideanoj ni posedas jam tabelon de vortoj el Hamleto, neekzistantajn Universala Vortaro; nun dank' al S^{ro} Wackrill ni havas interesan kaj instruan tabelon de diversaj formoj gramatikaj uzitaj de D^{ro} L. L. Zamenhof en lia « Ekzercaro ». Kompreneble, oni ne povas trovi en ĝi respondojn pri ĉiuj demandoj interesantaj niajn komentariistojn, ĉar « Ekzercaro » por tio ne sufiĉas. Sian taskon S^{ro} Wackrill plenumis tre zorge kaj akurate; nur unu rimarkon ni faros al la aŭtoro de « Konkordanco » nome, ke ne ĉiuj vortoj havas apud si la elmontron de sia loko en « Ekzercaro »; tiu riproĉo rilatas pli la apartajn vortojn, kiuj per si mem diras nenion kaj povas klarigi sian uzadon cititaj nur en plena frazo.

La Tria Esperanta Kongreso, fotografaĵo eldonita de J. PALMER CLARKE, Post office Terrace, Cambridge; prezo : S. 4 = Fr. 5 = Sm. 2.

S^{ro} J. Palmer Clarke estas vera artisto kaj faris, dum la tria kongreso, belegajn artajn portretojn de ĉiuj niaj esperantistaj batalionestroj. Li kunigis ĉiujn tiujn portretojn en unu sola fotografaĵo, kie oni vidas la portretojn da 55

eminentaj Esperantistoj ĉirkaŭantaj tiun de nia Majstro. Certe ĉiuj Esperantistoj havigos al si tiun artistan belegan eldonajon.

La kialo de la Vivo, de HORNUNG, tradukita el la franca lingvo de S^{ro} TIARD. Broŝuro 16-paĝa, vendata por la profito de la propagando de l' Esperanto inter Blinduloj; ĉe : *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède, Paris, aŭ ĉe : S^{ino} Marcelle Tiard, 29, rue du Renard, Paris; prezo : 1 ekzemplero, Fr. 0,20 = d. 2 = Sm. 0,08; 100 ekz. Fr. 15 = S. 12 = Sm. 6. —

Tiu broŝureto, kiu ricevis grandan sukceson dum la Cambridge'a kongreso, enhavas resumon, klarigon pri la teozofa doktrino. Tiuj, kiuj interesiĝas pri la evolucio de la religia ideo, legos plezure tiun verketon.

Pri la internacia helpa lingvo Esperanto kaj ĝia signifo por medicinaj kongresoj de D^{ro} N. A. KABANOV. (Eltiraĵo el la « *Ĵurnalo de societo de rusaj kuracistoj pro la memoro de N. I. Pirogov* »). 45-paĝa; Moskvo, *Presejo de V. Richter*. 1908; prezo : 10 kop. (10 Sm.) —

La artikolo de nia bone konata rusa samideano Kabanov sendube ne restos en Rusujo sen eĥo. « *Ĵurnalo de la societo de rusaj kuracistoj* » estas legata preskaŭ de ĉiuj rusaj medicinistoj. Jam la apero mem de tiu ĉi artikolo en la tre disvastigita en Rusujo speciala ĵurnalo signifas per si mem, ke oni jam komencis kompreni la gravecon de internacia helpa lingvo. La artikolo de D^{ro} Kabanov enhavas ĉion, kion devas enteni bona propaganda artikolo. Unue, ni trovas en ĝi riĉan materialon historian, la nomaron de ĉiuj sciencaj

societoj, kiuj aliĝis al Esperanto kaj nuntempan grandegan disvolvon de nia afero en la tuta mondo; due, ĝi enhavas la plenan gramatikon de Esperanto kaj fine la konkludon pri la signifo de Esperanto en medicinistaj kongresoj, kiuj hodiaŭ preskaŭ neniam sukcesas pro manko de komuna interkomprenilo. La redakcio de la gazeto, en kiu estis presita tiu artikolo siaflanke aldonas sian plenan konsenton kun la vidpunktoj kaj argumentoj de D^{ro} Kabanov kaj esprimas sian esperon, ke tiu artikolo sendube trovos indan akcepton inter la rusaj kuracistoj, kiuj pli ol alilandaj iliaj kolegoj estas devigataj lerni la fremdajn lingvojn; ĝi esperas, ke baldaŭ estos eldonita plena medicina-teknika vortaro, kiu proksimigos la tempon de internaciaj kongresoj en Esperanto.

Hungaro Poemaro II (Petöfi-kajero) Esperanto Universala biblioteko. Redaktoro. A. de MARICH, Budapest IX., Üllői-ut 59. 1907. 8-paĝa; prezo : 30 hel. —

En la pasinta jaro ni raportis jam pri la unua kajero de « *Hungara Poemaro* », kiu aperis sub la redakcio de D^{ro} R. Fidler, A. de Marich kaj Prof. A. Altenburger. Nun aperis la dua kajero de hungaraj poemoj, esperantigitaj de D^{ro} R. Fidler, A. de Marich kaj prof. Rudolf Rajczy. Ĝi enhavas kvin poemojn : « *Nacia kanto* »; « *Fino de l' Septembro* ». « *En drinkejo maljunaĝa* »; « *Terure estus* » kaj « *Enteriga kanto sonas* ». Kiel la unua kajero, ĝi estas zorge prilaborita kaj montras grandan lertecon de niaj hungaraj poemtradukantoj.

Tri monologoj, tradukis PAUL BOULET. 14-paĝa; ĉe, Paul Boulet,

80, boulevard du Prince-Albert, Boulogne-sur-Mer. *Presejo Hamain*, rue Faidherbe, 83; prezo (afrankite) Fr. 0,35. —

Jen estas la tri monologoj, kiuj aperis en la traduko de P. Boulet: 1^e La Tragedio de la Strato Meslay, 2^e La Bano de la Pastro kaj 3^e Funebra Parolado pri S^{ino} Burĝo. Tiuj ĉi monologoj ne estas superflujaj en nia literaturo, kiu, prosedante jam sufiĉe grandan mombron da ili, sed malfeliĉe ofte kun enhavo aŭ malmulte interesa aŭ tute enuiga. Do, ni rekomendas la « Tri monologojn » al niaj monologistoj, kiuj ofte plendas pro manko de bonaj monologoj.

Ranratbatalo, herokomika verko de posthomera poeto, esperanten tradukita de E. DELIGNY, 14-paĝa, Paris, *Presa Esperantista Societo*, 1907 prezo : Fr. 0,40 (16 sd.). —

La amuza poemo pri la ranratbatalo, kiu estas jam tradukita kun diversaj ŝanĝoj en multajn lingvojn, nun aperis en esperanta vesto. La traduko, kompreneble, de tiu ĉi verketo, ne apartenis al facilaj, kaj tial ni gratulas S^{ron} Deligny pro la lerteco, kun kiu li venkis ĉiujn malhelpaĵojn de la originala teksto.

An Unrivalled Haliday (senkompara regiono por turistoj). Ni ne konas bedaŭrinde la ĉirkaŭaĵojn de Jork-Shire-Dales, sed oni povas facile opinii laŭ belege ilustritaj vidaĵoj eldonitaj en malgranda tre artistita gvidlibreto sur la suprecitita titolo, ke ili estas vere vizit-

indaj. Ni tre rekomendas tiun libreton ne nur al turistoj, sed al ĉiuj, kiuj volas ornamati siajn salontablojn per bele ilustritaj kaj interesaj vidaĵoj.

Esperanta Almanako por 1908, eldonita de « Espero Kataluna », Paradis, 12. Barcelona (Hispanujo).

1. ekz. — Fr. 0,50 (afrankite).

10. ekz. — Fr. 3,50 (afrankite).

La ĵus elirinta muralmanako, sur kiu aperas, sur fono novstila kaj diverskolora, bela portreto de D^o Zamenhof, utilos multe al la Esperantistoj pro la nomaro de ĉiuj sanktuloj kun la nomoj en Esperanto tradukitaj.

Ĝis nun tia traduko mankis, kaj oni devas danki la Katalunan Societon, por la granda servo, kiun ĝi faris al la Esperantistoj, forigante tian mankon.

La Sottise anti-esperantisto, propaganda broŝuro de H. DUFOUR, ĉe *Georges Guénol*, rue Th.-Régis, Philippeville (Alĝerio). Prezo : Fr. 0,40. — Lerta respondo al la pamfleto de S^o Gaubert.

GAZETARO

Pola Esperantisto. Monata organo de Polaj Esperantistaj Societoj. — Administracio : Hoza n° 40, m. 8, Varsovio. — Abonprezo : jare R. 2 = Fr. 5 = Sm. 2. —

Ni plej kore solutas la aperon de tiu nova bela gazeto, majstre redaktata de plej lertaj samideanoj : Leono Zamenhof, Bein, Belmont, Grabowski, S. Schels, Brzostowski, Zakrzewski. Ĝi vivu longe!

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA NAJTINGALO¹

Fabelo de Andersen.

En Ĥinuĵo, kiel vi sendube scias, la imperiestro estas Ĥino kaj ĉiuj liaj ĉirkaŭantoj estas ankaŭ Ĥinoj. De post la tempo, pri kiu mi rakontos al vi, pasis jam multe da jaroj, sed ĝuste tial valoras aŭskulti la historion, ĉar alie oni povus ĝin forgesi. La palaco de la imperiestro estis la plej belega en la mondo, ĝi estis tuta el delikata porcelano, tiel multekosta, sed ankaŭ tiel rompebla, tiel tuŝotima, ke oni devis ĉiam esti tre singarda. En la ĝardeno oni povis vidi la plej rimarkindajn florojn, kaj al la plej belaj el ili estis alligitaj arĝentaj sonoriloj, kiuj senĉese sonoradis, por ke oni ne povu preteriri, ne rimarkante la florojn. Ĉio en la ĝardeno de la imperiestro estis aranĝita plej sagace, kaj la ĝardeno estis tiel grandega, ke eĉ la ĝardenisto ne sciis, kie estas ĝia fino. Fervore marŝante, oni venadis el la ĝardeno en plej belegan arbaron kun altaj arboj kaj profundaj lagoj. La arbaro kondukis al la maro, kiu estis blua kaj profunda. Grandaj ŝipoj povis naĝi sub la superpendantaj branĉoj, kaj en tiuj ĉi lastaj loĝis najtingalo, kiu kantadis tiel dolĉe, ke eĉ la malriĉa fiŝkaptisto, kiu tute kaj plene estis okupita de sia profesio, silente kuŝiĝadis kaj aŭskultadis, kiam li, elveturinte en la nokto, por etendi sian reton, aŭdis la najtingalon. « Mia Dio, kiel bela ĉi tio estas! » li diradis, sed baldaŭ li estis devigata zorgi pri sia profesio, kaj li forgesadis la birdon. Sed kiam la najtingalo en la sekventa nokto denove kantis kaj la fiŝkaptisto tien venis, li ripetadis : « Mia Dio, kiel bela ĉi tio estas! »

El ĉiuj landoj de la mondo venadis vojaĝantoj en la urbon de la imperiestro kaj admiradis ĝin, la palacon kaj la ĝardenon; sed kiam ili aŭdis la najtingalon, ili ĉiuj diradis : « Tio ĉi tamen estas la plej bona! » *

La vojaĝantoj rakontadis pri tio post sia reveno hejmen, kaj la scienculoj verkis librojn pri la urbo, pri la palaco kaj pri la ĝardeno, sed la najtingalon ili ne forgesis, al ĝi estis dediĉita la ĉefa ĉapitro; kaj tiuj, kiuj sciis verki versojn, verkis plej belajn poeziaĵojn pri la najtingalo en la arbaro apud la profunda maro.

1. Published 1 april 1908. — Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1903 by Hachette and C^o of Paris.

La libroj estis tradukitaj en ĉiujn lingvojn, kaj kelkaj el tiuj libroj unu fojon trafis ankaŭ en la manojn de la imperiestro. Li sidis en sia ora seĝo, legis kaj legis kaj balancadis ĉiuminute la kapon, ĉar estis al li agrable sciigi pri tiuj belegaj priskriboj de la urbo, la palaco kaj la ĝardeno. « Sed la najtingalo estas tamen la plej bona el ĉio! » estis skribite en la libroj.

« Kion ĉi tio povas signifi? » diris la imperiestro. « La najtingalo? Ĝin mi ja tute ne konas. Ĉu ekzistas tia birdo en mia regno kaj eĉ en mia propra ĝardeno? Pri tio mi neniam aŭdis! Kaj pri io simila mi sciigis nur el la libroj! »

Li alvokis sian kortegestron, kiu estis tiel eminenta, ke ĉiufoje, kiam iu malpli altranga ekparolis al li aŭ kuraĝis demandi lin pri io, li respondadis nenion krom « P! », kaj « P! » ja nenion signifas.

— Oni ja rakontas, ke ĉi tie troviĝas eksterordinare rimarkinda birdo, nomata najtingalo! — ekparolis al li la imperiestro. — Oni diras, ke ĝi estas la plej bona objekto en mia granda regno! Kial oni neniam ion diris al mi pri ĝi?

— Mi neniam antaŭe aŭdis pri ĝi! — diris la kortegestro; ĝi neniam estis prezentita en la kortego!

— Mi ordonas, ke ĝi hodiaŭ vespere venu ĉi tien kaj kantu antaŭ mi! — diris plue la imperiestro. — La tuta mondo scias, kion mi havas, kaj mi ĝin ne scias.

— Mi neniam antaŭe aŭdis pri ĝi! — respondis la kortegestro, sed mi ĝin serĉos, mi ĝin trovos!

Sed kie oni povis ĝin trovi? La kortegestro kuradis supren kaj malsupren sur ĉiuj ŝtuparoj, tra salonoj kaj koridoroj, sed neniu el tiuj, kiujn li renkontis, iam ion aŭdis pri la najtingalo; kaj la kortegestro kuris returne al la imperiestro kaj diris, ke ĝi estas verŝajne fabelo de la libroverkistoj.

— Via imperiestra moŝto tute ne povas prezenti al si, kiaj diversaj mensogoj estas verkataj. Ĉio ĉi tio estas fantazioj kaj apartenas al la tiel nomata nigra magio!

— Sed la libro, en kiu mi tion ĉi legis, — respondis la imperiestro, — estas sendita al mi de la alte potenca imperiestro de Japanujo, kaj sekve ĝi ne povas esti malveraĵo. Mi volas aŭdi la najtingalon! Ĝi nepre devas esti hodiaŭ vespere ĉi tie! Ĝi havas mian plejmoŝtan favoron! Kaj se ĝi ne venos, tiam mi ordonos piedpremi la ventrojn de ĉiuj korteganoj tuj post ilia vespermanĝo!

— Tsing-Pe! — diris la kortegestro, kaj li ekkuris denove supren kaj malsupren sur ĉiuj ŝtuparoj, tra ĉiuj salonoj kaj koridoroj.

Duono de la kortego kuris kune kun li, ĉar ili ne tre volis lasi piedpremi al si ventrojn. Tiam komenciĝis fervora demandado pri la rimarkinda birdo, kiun konis la tuta mondo, sed nur neniŭ en la kortego.

Fine ili trovis malgrandan, malriĉan kuirejan knabineton. Ŝi diris:

— Ho Dio, la najtingalo! Mi bone ĝin konas! Jes, kiel bonege ĝi kantas! Ĉiuvespere oni permesas al mi forporti por mia bedaŭrinda malsana patrino kelkajn restaĵojn da manĝaĵoj; ŝi loĝas malsupre, apud la bordo de la maro; kaj kiam mi iras returne, estas laca kaj ripozas en la arbaro, tiam mi aŭdas la najtingalon. Tiam larmoj staras en miaj okuloj, kaj mi havas tian senton, kvazaŭ mi kiskus mian patrinon!

— Malgranda kuireja knabineto! — diris la kortegestro, — mi havigos al vi konstantan oficon en la kuirejo kaj la permeson vidi, kiel la imperiestro manĝas, se vi povas konduki nin al la najtingalo, ĉar estas ordonite, ke ĝi hodiaŭ vespere venu por kanti!

Post tio ili ĉiuj elmarŝis al la arbaro, kie la najtingalo ordinare kantadis; duono de la korto partoprenis en la marŝado. Kiam ili tramarŝis pecon de la vojo, subite bovino komencis bleki.

— Ho! — diris unu kortegano, — jen ni ĝin havas! Sidas efektive tute eksterordinara forto en tia malgranda besteto. Mi certe ĝin iam antaŭe aŭdis!

— Ne, tio estas bovinoj, kiuj blekas! — diris la kuireja knabineto; — ni estas ankoraŭ tre malproksime de la ĝusta loko!

Poste eklekis ranoj en en la marĉo.

— Belege! — diris la hina palaca predikisto. — Nun mi ĝin aŭdas; tio ĉi sonas ĝuste kiel malgrandaj sonoriletoj de preĝejo!

— Ne, tio estas ranoj! — diris la kuireja knabineto. — Sed nun, mi pensas, ni baldaŭ ĝin aŭdos!

Subite aŭdiĝis trilado de la najtingalo.

— Jen ĝi estas! — ekkriis la knabineto; — aŭskultu, aŭskultu, kaj jen tie ĝi sidas! — kaj ĝi montris en la direkto al malgranda griza birdo supre en la branĉoj.

— Ĉu ĝi estas ebla! — diris la kortegestro, — tia mi neniam ĝin prezentus al mi! Kian simplan eksterajon ĝi havas! Ĝi certe paliĝis pro tio, ke ĝi vidas ĉirkaŭ si tiom multe da altrangaj personoj!

— Najtingaleto! — ekkriis la kuireja knabineto tute laŭte, — nia plejmoŝta kaj plej favorkora imperiestro deziras, ke vi kantu antaŭ li!

— Kun la plej granda plezuro! — respondis la najtingalo, kaj ĝi ekkantis tiel, ke estis plej agrabla ĝuo ĝin aŭdi.

— Tio sonas tute kiel vitraj sonoriloj! — diris la kortegestro, — kaj rigardu do la malgrandan gorĝeton, kiel ĝi forte laboras! Estas tre strange, ke ni antaŭe neniam ĝin aŭdis! Ĝi havos grandan sukceson en la kortego!

— Ĉu mi kantu ankoraŭ unu fojon antaŭ la imperiestro? — demandis la najtingalo, kiu pensis, ke antaŭ ĝi estas la imperiestro.

— Mia bonega, ĉarma najtingalo! — diris la kortegestro, — mi havas la grandan plezuron komuniki al vi la ordonon, ke vi aperu hodiaŭ vespere al palaca festo, kie vi devas ravi lian imperiestran moŝton per via ĉarmega kantado!

— La plej bonan efikon ĝi faras en verdaĵo! — respondis la najtingalo, sed ĝi tamen iris kun ili, kiam ĝi aŭdis, ke la imperiestro tion deziras.

En la palaco ĉio estis en festa parado. La muroj kaj plankoj, kiuj estis el porcelano, brilis en la lumo de multaj miloj da oraj lampoj. La plej belaj floroj, kiuj povis laŭte tinti per siaj sonoriletoj, staris en la koridoroj. Tie estis granda moviĝado, kio kaŭzis grandan trablovan venton, kaj ĉiuj sonoriloj sonoris tiel senĉese, ke oni ne povis kompreni eĉ sian propran vorton.

Meze en la salono, en kiu sidis la imperiestro, estis starigita malgranda ora kolono, sur kiu devis sidi la najtingalo. La tuta kortego tie estis kolektita, kaj la kuireja knabineto ricevis la permeson stari malantaŭ la pordo, ĉar nun estis jam donita al ŝi la titolo de efektiva kortega kuiristino. Ĉiuj havis sur si siajn festajn vestojn, kaj ĉiuj rigardadis la malgrandan grizan birdeton, al kiu la imperiestro faradis aprobajn kapmovojn.

La najtingalo kantis tiel ĉarme, ke ĉe la imperiestro aperis larmoj en la okuloj; la larmoj fluis malsupren sur liaj vangoj, kaj tiam la najtingalo kantis ankoraŭ pli bele, kaj ĝia kantado iris profunde en la koron. La imperiestro estis tiel ĝoja kaj kontenta, ke li bonvolis decidi, ke la najtingalo portu oran pantoflon ĉirkaŭ la kolo. Sed la najtingalo dankis, dirante, ke ĝi ricevis jam sufiĉan rekompencan.

— Mi vidis larmojn en la okuloj de la imperiestro, tio estas por mi la plej granda trezoro! La larmoj de imperiestro havas mirindan potencon! Dio scias, ke mi estas sufiĉe rekompencita!

Kaj tiam ĝi denove ekkantis per sia dolĉa, ensorĉanta voĉo.

— Ĉi tio estas la plej eleganta maniero, por akiri al si favoron!
— diris la sinjorinoj ĉirkaŭe, kaj ili prenis akvon en la buŝon, por doni al sia voĉo ploretan nuancon, kiam iu ekparolos kun ili. Kaj tiam ili pensis, ke ili ankaŭ estas najtingaloj. Eĉ la servistoj kaj servistinoj esprimis sian plej altan kontentecon, kaj tio ĉi tre multe signifas, ĉar ĝuste ili havas ĉiam la plej grandajn postulojn. Jes, la najtingalo havis efektive grandan feliĉon.

Estis decidite, ke ĝi restu nun en la kortego, havu sian propran kaĝon kaj ĝuu la liberecon dufoje en la tago kaj unu fojon en la nokto fari promenon en la libera aero. Dek-du servistoj devis ĝin akompanadi, kaj ili ĉiuj devis ĝin teni per rubando, ligita ĉirkaŭ unu el ĝiaj piedetoj. Certe ne estis granda plezuro en tiaj promenadoj.

La tuta urbo parolis nur pri la mirinda birdo; kaj se du personoj sin renkontis, ili ĝemis kaj faris tiajn ekstazajn mienojn, kvazaŭ ili estus en ne tute normala stato. Eĉ dek-unu infanoj de butikistinoj estis baptitaj per ĝia nomo, kvankam iliaj voĉaj organoj tute ne montris ian grandan antaŭkapablon por la kantarto.

Unu tagon oni alportis al la imperiestro grandan keston, sur kiu estis skribite : « Najtingalo! »

— Jen ni havas novan libron pri nia fama birdo! — diris la imperiestro.

Sed ĝi ne estis libro, ĝi estis malgranda artaĵa objekto, kiu kuŝis en skatolo, artefarita najtingalo, kiu estis kvazaŭ simila al la viva, sed de ĉiuj flankoj estis garnita per diamantoj, rubenoj kaj safiroj. Se oni streĉtordis la artefaritan birdon, ĝi povis kanti unu el la pecoj, kiujn kantis la efektiva najtingalo, kaj samtempe ĝi movadis la voston supren kaj malsupren kaj brilis de arĝento kaj oro. Ĉirkaŭ la kolo ĝi portis rubandeton, sur kiu estis skribite : « La najtingalo de la imperiestro de Japanujo estas senvalora en komparo kun la najtingalo de la imperiestro de Ĥinujo! »

— Belege! — ili ĉiuj diris, kaj tiu, kiu alportis la artefaritan birdon, ricevis tuj la titolon de la imperiestra ĉefa kortega alportisto de najtingaloj.

— Nun ili kantu kune! Kia belega dueto ĝi estos!

Kaj ili devis kanti kune; sed la afero ne volis iri bone, ĉar la efektiva najtingalo kantis laŭ sia maniero, kaj la artefarita birdo kantis laŭ la rulcilindroj.

— Ĉi tiu ne estas kulpa! — diris la muzikajisto, — ĉi tiu severe observas la takton kaj estas tute el mia lernejo!

Nun oni ordonis, ke la artefarita birdo kantu sole. Ĝi havis tiel

same grandan sukceson, kiel la efektiva najtingalo, kaj al tio ĝi havis multe pli belan eksterajon; ĝi brilis, kiel braceletoj kaj brustaj pingloj.

Tridek-tri fojojn ĝi kantis tiun saman pecon kaj tamen ne lacigis. La homoj volonte ĝin aŭdis denove de la komenco, sed la imperiestro esprimis la opinion, ke nun ankaŭ la viva najtingalo devas ion aŭdigi. Sed kie ĝi estis? Neniu rimarkis, ke ĝi elflugis tra la nefermita fenestro for al siaj verdaj arbaroj.

— Sed kio ĝi estas? — ekkriis la imperiestro: kaj ĉiuj korteganoj insultis kaj diris, ke la najtingalo estas terure sendanka besto. — La pli bonan birdon ni tamen havas! — ili diris, konsolante sin, kaj tial la artefarita birdo devis denove kanti, kaj la tridek-kvaran fojon estis antaŭludita al ili la sama peco, sed ili ĉiam ankoraŭ ne konis ĝin perfekte, ĉar ĝi estis tro malfacila. La muzikajisto laŭdadis la birdon super ĉiuj mezuroj, li eĉ certigadis, ke ĝi estas pli bona ol la efektiva najtingalo ne sole pro la vestoj kaj la multaj brilantaj diamantoj, sed ankaŭ rilate sian internajon.

— Ĉar vidu, miaj sinjoroj, kaj antaŭ ĉio via imperiestra moŝto, ĉe la efektiva najtingalo oni neniam povas antaŭkalkuli, kio venos, sed ĉe la artefarita birdo ĉio estas difinita: ĝi estos tiel kaj ne alie. Oni povas fari kalkulojn pri ĝi, oni povas ĝin malfermi, oni povas montri la homan prikalkulon, montri, kiel kuŝas la rulcilindroj, kiel ili iras kaj kiel unu faro sekvas el alia....

— Tio estas tute miaj pensoj! — diris ĉiuj, kaj la muzikajisto ricevis la permeson montri la birdon en la plej proksima dimanĉo al la popolo.

— Ili ankaŭ aŭdu ĝian kantadon! — diris la imperiestro; kaj ili ĝin aŭdis kaj fariĝis tiel ĝojaj, kvazaŭ ili ebriiĝus per teo, ĉar tio estas tute ĥina maniero. « Ho! » ili diris, kaj laŭ sia moro ili levis unu fingron supren kaj balancis la kapon. Sed la malriĉaj fiŝkaptistoj, kiuj aŭdis la veran najtingalon, diris: — Estas vero, ke tio ĉi sonas tute bele, oni ne povas eĉ nei, ke ekzistas kelka simileco de la melodio, sed io mankas, io, kion mi nur ne scias ĝuste esprimi!

La efektiva najtingalo estis ekzilita el la lando kaj regno.

La artefarita birdo havis sian lokon sur silka kuseno, senpere apud la lito de la imperiestro. Ĉiuj donacoj, kiujn ĝi ricevis, oro kaj juveloj, kuŝis ĉirkaŭ ĝi, kaj pri la titolo ĝi jam atingis la altcon de grandimperiestra noktotabla kantisto kun la rango de konsilisto de la unua klaso de la maldekstra flanko. Ĉar la imperiestro rigardis kiel plej eminentan tiun flankon, sur kiu troviĝas la koro,

kaj la koro eĉ ĉe imperiestro troviĝas sur la maldekstra flanko. Sed la muzikaĵisto verkis dudek-kvin dikajn volumojn pri la artefarita birdo. Tiu ĉi verko estis tiel instruiteda kaj tiel longa, tiel plena de la plej malfacilaj ĥinaj vortoj, ke ĉiuj homoj certigis, ke ili ĝin legis kaj komprenis, ĉar alie oni ja rigardus ilin kiel malsaĝajn, kaj oni piedpremigus al ili la ventrojn.

Tiel la aferoj iris en la daŭro de tuta jaro. La imperiestro, la kortego kaj ĉiuj aliaj ĥinoj sciis ĉiun sonon de la kanto de la artefarita birdo parkere, sed ĝuste tial ili plej alte ĝin ŝatis. Ili povis mem kunkanti, kaj ili tion faris. La strataj buboj kantadis : « cicii! klukluklu! » kaj la imperiestro ankaŭ tion kantadis. Ho, estis ĉarmege!

Sed unu vesperon, kiam la artefarita birdo ĝuste kantis plej bone kaj la imperiestro kuŝis en la lito kaj aŭskultis, el la interno de la birdo aŭdiĝis ; « ŝŝŝup! » Io krevis : « ŝurrr! » Ĉiuj radoj ekkuris, kaj baldaŭ la muziko silentiĝis.

La imperiestro tuj elsaltis el la lito kaj sendis voki lian konstantan kuraciston; sed kion tiu povis helpi? Poste oni iris voki la horlogiston, kaj post longa demandado kaj esplorado li almenaŭ iom riparigis la birdon, sed li deklaris, ke ĝi devas esti tre ŝparata, ĉar la pivotoj estas eluzitaj kaj estas ne eble enmeti novajn tiamaĵojn, ke la muziko iru kun certeco. Kia granda malĝojo nun estis! Nur unu fojon en jaro oni povis lasi kanti la birdon, kaj eĉ tio ĉi estis granda risko. Sed la muzikaĵisto havis malgrandan paroladon kaj certigis, ke ĝi estas ankoraŭ tiel bona, kiel antaŭe, kaj tiam ĉio estiĝis tiel bona, kiel antaŭe.

Pasis kvin jaroj. Subite la tuta lando ricevis efektivan kaŭzon por granda malĝojo. Ĉiuj alte ŝatis sian imperiestron, kaj nun li estis malsana, kaj oni diris, ke li ne povas plu vivi. Nova imperiestro estis jam antaŭpreparita elektita, kaj la popolo staris ekstere sur la strato kaj demandadis la kortegestron, kia estas la stato de ilia landestro.

« P! » li respondadis kaj balancadis la kapon.

Malvarma kaj pala kuŝis la imperiestro en sia granda belega lito; la tuta kortego rigardis lin kiel jam mortintan, kaj ĉiu kuris montri sian respekton al la nova imperiestro; la palacaj servistoj elkuris, por babili pri tio, kaj la palacaj servistinoj havis multe da gastoj. En ĉiuj salonoj kaj koridoroj estis sternitaj drapaj kovraĵoj, por ke oni ne aŭdu la paŝojn, kaj tial ĉie estis tiel silente, tiel silente. Sed la imperiestro ankoraŭ ne mortis. Rigida kaj pala li

kuŝis en la belega lito kun la longaj veluraj kurtenoj kaj la pezaj oraj penikoj. Alte supre unu fenestro estis malfermita, kaj la luno lumis sur la imperiestron kaj la artefaritan birdon.

La malfeliĉa imperiestro apenaŭ povis spiri; estis al li, kvazaŭ io kuŝus sur lia brusto. Li malfermis la okulojn, kaj tiam li vidis, ke tio, kio sidis sur lia brusto, estis la morto. Ĝi metis sur sin lian oran kronon kaj tenis en unu mano la oran glavon de la imperiestro kaj en la dua mano lian belegan standardon. El la faldoj de la grandaj veluraj kurtenoj ĉirkaŭe rigardis strangaj kapoj, el kiuj kelkaj estis tre malbelaj, aliaj estis pacplenaj kaj mildaj. Tio estis ĉiuj malbonaj kaj bonaj faroj de la imperiestro kiuj nun, kiam la morto sidis sur lia koro, staris antaŭ liaj okuloj.

— Ĉu vi memoras ĉi tion? — murmuretis unu post alia. — Ĉu vi memoras ĉi tion? — Kaj ili rakontis al li tiom multe, ke la ŝvito fluis de lia frunto.

— Tion mi neniam sciis! — ĝemis la imperiestro. — Vi, ĉarma ora birdeto, kantu do, kantu! Mi donis al vi oron kaj juvelojn, mi eĉ pendigis ĉirkaŭ via kolo mian oran pantoflon, kantu do, kantu!

Sed la birdo silentis, ĉar estis neniu, por ĝin streĉtordi, kaj sen tio ĝi ne kantis. Sed la morto daŭrigis rigardi lin per siaj grandaj malplenaj okulkavoj, kaj ĉirkaŭe estis tiel silente, tiel terure silente.

Sed jen subite, ĝuste apud la fenestro, eksonis plej bela kantado. Ĝi venis de la malgranda viva najtingalo, kiu sidis ekstere sur branĉo. Ĝi aŭdis pri la mizero de sia imperiestro, kaj tial ĝi venis, por kanti al li konsolon kaj esperon. Kaj dum ĝi kantis, la fantomoj pli kaj pli paligis, ĉiam pli rapide pulsas la sango en la malforta korpo de la imperiestro, kaj eĉ la morto mem aŭskultis kaj diris:

— Daŭrigu, najtingaleto, daŭrigu!

— Jes, se vi donos al mi la belegan oran glavon, se vi donos al mi la riĉan standardon kaj la kronon de la imperiestro!

Kaj la morto donis ĉiujn multekostaĵojn, po unu por ĉiu kanto, kaj la najtingalo estis senlaca en sia kantado. Ĝi kantis pri la silenta tombejo, kie kreskas la blankaj rozoj, kie odoras la siringo, kaj kie la freŝa herbo estas malsekigata de la larmoj de la postvivantoj. Tiam la morto eksopiris pri sia ĝardeno, kaj kiel malvarma blanka nebulo ĝi elflugis tra la fenestro.

— Mi dankas, mi dankas! — diris la imperiestro; — vi, ĉiela birdeto, mi bone vin konas! Vin mi ekzilis el mia lando kaj regno,

kaj tamen vi forkantis de mia lito la malbonajn spiritojn, vi forpelis la morton de mia koro! Kiel mi povas vin rekompenci?

— Vi min rekompencis! — diris la najtingalo; — larmojn elverŝis viaj okuloj, kiam mi la unuan fojon kantis antaŭ vi; tion mi neniam forgesos al vi, tio estas la juveloj, kiuj estas agrablaj al la koro de kantanto. Sed dormu nun, fariĝu freŝa kaj sana! Mi kantos kaj endormigos vin.

Ĝi kantis; kaj la imperiestro dolĉe endormiĝis; kvieta kaj bonfara estis la dormo!

La radioj de la suno tra la fenestro falis sur lin, kiam li, refortigita kaj sana, vekigis. Ankoraŭ neniu el liaj servistoj revenis, ĉar ili pensis, ke li jam ne vivas, sed la najtingalo ankoraŭ tie sidis kaj kantis.

— Por ĉiam vi devas resti ĉe mi! — diris la imperiestro; — vi kantos nur tiam, kiam vi volos, kaj la artefaritan birdon mi disbatos je mil pecoj!

— Ne faru ĉi tion! — diris la najtingalo; — la bonon, kiun ĝi povis fari, ĝi ja faris; konservu ĝin, kiel antaŭe! Mi ne povas loĝi en kastelo, sed permesu al mi venadi, kiam mi mem havos la deziron! Tiam mi vespere sidos tie sur la branĉo apud la fenestro, kaj mi kantos al vi, por ke vi fariĝu gaja, sed samtempe ankaŭ meditema. Mi kantos pri la feliĉuloj kaj pri tiuj, kiuj suferas; mi kantos pri la bono kaj malbono, kiu estas kaŝata antaŭ vi. La malgranda birdeto flugas malproksime, al la malriĉa fiŝkaptisto, al la tegmento de la kampulo, al ĉiu, kiu estas malproksima de vi kaj de via kortego. Vian koron mi amas pli ol vian kronon, kaj tamen la krono havas en si ion de laodoro de sankteco. Mi venados, mi kantados al vi! Sed unu aferon vi devas promesi al mi!

— Ĉion! — diris la imperiestro, kaj li staris en siaj imperiestraj vestoj, kiujn li mem surmetis sur sin, kaj la glavon, kiu estis peza de oro, li almetis al sia koro.

— Pri unu afero mi vin petas! Rakontu al neniu, ke vi havas birdeton, kiu ĉion diras al vi, tiam ĉio iros ankoraŭ pli bone!

Kaj la najtingalo forflugis.

La servistoj envenis, por rigardi la mortintan imperiestron... Surprizite ili haltis, kaj la imperiestro diris al ili:

— Bonan tagon!

El germana lingvo tradukis

L. L. ZAMENHOF.

PASINTAĴOJ

Marŝas maljuna montano vojeton,
Kiun li, juna, sekvadi kutimis;
Kaj, en sunbrilo, li paŝas revanta.
Melankolie, en sunaj radioj,
Li neprecizan figuron rigardas,
Kiun apenaŭ li povas rekoni.
Tiu fantomo, ĝi estas ja li mem,
Antaŭ tre longe.

La ruinaĵo, ĉi tie kuŝanta,
Estis antaŭe preĝeja dometo,
Kie, ĉe l' fundo arkaĵa de kavo,
Sankta Virgino, naive pentrita,
Ŝajnis ekmiri pri l' preterpaŝantoj.
Sed li aŭskultas; la muroj rompitaĵ
Eĥas ankoraŭ la preĝon diritan
Antaŭ tre longe.

Pino vidiĝas, sur bordo de l' vojo,
Kiu signalas la mezon de l' iro.
Kiel belege ĝi kreskis de tiam!
Jen, sub la ŝirmo de l' branĉoj torditaj,
Loko konvena por iom revadi;
Ĉar la mantelo de brunaj pintaĵoj,
Tere, surkovras foliojn falintajn
Antaŭ tre longe.

Fonto malgranda, en seka deklivo,
Sablan pelveton kavigis, kaj en ĝi,
Akvo transpara ridetas al suno.
Rondo ĉirkaŭas de muska grameno,

Superŝutita de blankaj steletoj.
Iun el ili li iam deŝiris;
Kaj ĝin, en ia letero, li ŝovis,
Antaŭ tre longe.

Nun li alvenis. Sur roko konata,
Ĝoje li sidas, rigardas avide
Al la montaro eterne senŝanĝa.
Jen kuriozaj desegnoj formitaj
De la kulmenoj abrupte tranĉitaj.
Ili prezentas la ĝustan aspekton,
Kiun la liaj okuloj vidadis,
Antaŭ tre longe

Kiom belega, la kara vidaĵo!
Por ĝin retrovi, li devis penadi;
Ĉar, dum la amo grandiĝis al monto,
Ja malgrandiĝis la fortoj de l' korpo.
Tamen, li saĝe bedaŭras nenion;
Ĉar nun li konas la dolĉan feinon,
Kiu parolas pri l' tempo pasinta
Antaŭ tre longe.

H. SENTIS.

KIEL MALVARMA VIA MANO

Kiel malvarma via mano,
Ho, kiel pala buŝkoloro...
Kial silentas via koro,
Dum ardas mia brust' — vulkano?
Ĉu vin ne logas diafano
De l' ĉasta amo kaj adoro?
Statuo blanka el marmoro,
Kiel malvarma via mano...

.

Vi volas?

Apud oceano,
Kie volupte ŝaŭmas maro,
Por vi ekstaros la altaro
En ombr' eterna de l' platano,
Kaj ambrozio kaj nektaro
Elfluos pura el fontano.
En floraromo, bonodoro
Mirindan himnon kantos ĥoro
Kun lirokorda akompano

.

Kiel malvarma via mano,
Ho, kiel pala buŝkoloro.

KAJUS.

LA STATUO DE ZAMENHOF

(*Dua mencio de nia Literatura Konkurso.*)

LA TEMPVETURILO

Profesoro Stelverdo ĵus finis sian skribadon.

Morgaŭ li faros paroladon pri Esperanto antaŭ la Literatura Klubo, kies ano li estas. Malfrue li laboras, verkante elokventan tezon, ĉar li intencas elkonvinki sian aŭdantaron, ke antaŭ ĉio la kara lingvo disvastigos la belaĵojn de la literaturo tra la mondo, donos al la reĝoj de beletristiko pli da fideluloj, ol ili iam antaŭe havis, kaj, en tempo pli-malpli longa, naskos rason de geniuloj kompare kun kiuj, la mortintaj verkistoj ŝajnos pigmeaj, malfortaj kaj malspritaj. Gravege estas, ke lia parolado bone sukcesos por gajni la aprobon de la kleruloj en la universitato Kamponto, kie Profesoro Stelverdo sin okupadas.

Tie ĉeestos la ĉestro de l' universitato, D^{ro} Sekpolvo, dormema konservativulo, kiu malŝatas ĉion novan. Li eĉ edziĝis je maljuna sinjorino. Nu, multe da malnovaj aĵoj estas ŝatindaj, — ekzemple, bona vino, libroj legitaj ĝis parkereco, amataj amikoj, — sed antaŭ ol mi kondukus al la poredzeca altaro grizharan ostulinon, mi... nu, mi humilege petus senkulpigon, aŭ preferus ekzilon en Barbareg-ujo. Sed malgraŭ siaj fantazietoj kaj amo al antikvaĵoj, D^{ro} Sekpolvo estas kleregulo, kiu havas multe da influo inter la scienculoj. Se nur Profesoro Stelverdo povos lin konvinki, ke Zamenhof nur elsekvis la principojn de Bacon, aŭ preferinde de Pitagoro, ĉio estos bona.

La lampo en la profesora ĉambro lumis malhele; la fajro brulis duberuĝe, ankoraŭ disjetante, antaŭ ol ĝi estingiĝos, komfortan varmon. En tiu noktmeza horo la senbrueco, kutima en la ĉambro, kie loĝadis la profesoro, estis pli observebla ol ordinare. Li levis sin de la skribtablo kaj lasis sin fali sur brakseĝon antaŭ la kameno, primeditante sian temon por ĝin fiksi bone en sia memoro. Sur la kamenbreto la horloĝa pendolo batetadis ritme, ritme, ritme. Ĝia sonado, meĥanike konstanta, trankviligis lian

lacan cerbon; la remburita seĝo donis dolĉan ripozon al liaj membroj; la malhela lumo disverŝis preĝejan pacon, kaj en la dormiga varmo de la terkarba fajro la muskoloj de la profesoro malstreĉiĝis.

Nenia trairanto tra la kvarangula ĝardenplaco, sur kiun la fenestroj de la kolegiaj konstruaĵoj elrigardis, vekis el ĝia kvieteco la senmovecon de la nokto; nenia bloveto ŝancelis la folion lastrestantan sur la branĉo, kaj eĉ la striaj nubetoj baris la radiojn de la luno serene rajdanta en la nigrablua ĉielo, kvazaŭ por malhelpi ian maltrankviligan influon.

Ŝajnas, kvazaŭ ĉio simpatie volus ekdormi; eĉ la horloĝo daŭrigis sian tiktakadon pli kviete, sed ĉiam ritme, ritme, ritme. La profesoro senkonscie adaptis al ĝia unutona sonado vortojn, vortojn, vortojn; senenergie kaj nelaŭte li elparolis la bonekonatan himnon de l' Espero :

Forte staras muroj de miljaroj
Inter la popoloj dividitaj;
Sed dissaltos la obstinaj baroj
Per la sankta amo disbatitaj.
Nia diligenta kolegaro
En laboro paca ne laciĝos
Ĝis la bela sonĝo de l' homaro
Por eterna ben' efektiviĝos.

— Vi do parolas Esperanton, — ekdiras voĉo devenanta de malantaŭ la balanciĝanta kapo de la profesoro.

Surprizite, la profesoro sin turnas malantaŭen, por vidi, kiu parolas, kaj tuj lia surprizo fariĝas mirego. El kie venas la parolinto? Kiu li estas? Kion li volas? Ĉu ŝtelisto? La profesoro restas muta pro mirego, ĉar neniam antaŭe li vidis tian homon.

— Mi aŭdis esperantajn parolojn, kaj tial mi haltis, — klarigis la novalveninto. — Ne miru, ne timu, ne ataku min, — li rapide aldonis, ĉar la profesoro eksaltis kaj subite ekprenis fajrferon. — Havu paciencon, kaj mi klarigos ĉion.

La profesoro, iom hontanta pro sia momenta kuraĝmanko, kaj pensante, ke estas neeble, ke Esperantisto havus malbonajn intencojn, respondas :

— Tio ĉi estas nepardonebla altrudo. Kiel vi venis en mian privatan ĉambron, kaj kial mi ne devas tuj vin forpeli?

— Sinjoro, mi petas, ke vi ne agu tro rapide. Kompleze bonvolu min aŭskulti. La klarigo, kiun mi volonte al vi faros, estos longa

kaj malfacila, sed, mi certigas vin, vi bedaŭros nek la tempon nek la toleremon, kiujn mi petas, ke vi donu al mi.

La profesoro, en la daŭro de tiu ĉi parolo, observis, ke lia vizitanto sidas sur ia maŝino, malsimpla amaso da metalaj radoj, — malgrandaj radoj, verdaj kaj purpuraj kun masivaj periferioj. Kiel ĝi venis tien tra fermita pordo, tiel subite, tiel senbrue, li ne povis diveni. La malhela lamplumo ne ebligis, ke la profesoro ekzameni la detalojn, sed evidentiĝis je l' unua ekvido, ke tie ĉi li havas eksterordinaran okazon. La voĉo aŭdata estas ekstreme belsona, kaj la maniero de la parolanto tre ĝentila, kvazaŭ li dezirus krei bonan impreson tamen tute sen troservemo. La kolero de la profesoro, kiu sekvis lian unuan miregon, formortis; lia scivolo ekscitiĝas; jen estas problemoj ja solvinda. Sed kiel komenci ĝian solvon ne estas facile diveneble. Jen homrajdata maŝino envenas nokte en fermitan ĉambron! Korpa homo parolanta Esperanton, kune kun metala maŝino videbla, tuŝebla! Tio estas nek sonĝo nek fantomo. Eĉ Flammarion¹ mem ne povus tion klarigi. Ĝi transpasas teosofismon, spiritualismon kaj Flammarion'ismon kunmetitajn! Multaj kontraŭemaj sentoj interbatalas en la cerbo de la profesoro: konfuzo, mirego, timo, admiro, dubo, sciamo; tamen super ĉio ekregas konvinketo, ke tiu, kiu parolas Esperanton, estas amika kaj konfidinda. Jes! li ne dubos plu; li fidos je si: « la domo de anglo estas lia kastelo », li timos nek fantomon nek diablon, des malpli Esperantiston, eĉ se tiu ĉi ekaperus el la tombo mem!

Sin fortikiginte per tiaj pensoj, la profesoro demetas la fajrferon; li sin armas per racia argumentado anstataŭ per fera batilo. Se necese, li rompos la kapon de la trudinto per skolastika rezonado, prefere ol per vulgara kuireja ilo.

— Sinjoro, — li diras malvarme, — pli ol klarigo estus bezona, se tio ĉi estus simple neinvitita entrudo, sed ĉar ĝi ŝajnas nekomprenebla mistero, mi atendas pacience, ĝis vi dispelos la mallumekon de mia kompreno.

— Per tiuj vortoj mi rekonas vian profesoran ĝentilecon kaj lernamon. Vi ekspertas ion, vi nescias kion; vi nomas ĝin mistero de vi ne komprenebla, kaj samtempe vi ne volas ĝin antaŭjuĝi. Mi ne deziras, mi ne petas plion. Sen plua antaŭparolo, nur dankante vin por via komplezo, mi desaltos de la seĝo kaj tuj enprofundiĝos en mian lecion.

1. Tre konata astronomiisto, kiu kolektis informojn pri « la nekonata mondo ».

Konformigante la movon al la intenco, la novetrovita Esperantisto antaŭenvenas.

— Tiu maŝino, — li diras, — estas provaĵo. Mi elpensadas pliperfektigotan maŝinon, kaj dume mi faris unuan provon por certigi, ĉu ĝi taŭgas. Ĝi funkcias sufiĉe bone, sed mi opinias, ke mi povos plibonigi ĝin post mia unua eksperimento. Vi vidas tiun ĉi ciferplaton, (kiel malluma estas la ĉambro!) ĝi sciigas min, ke ni estas en la jaro 1906. Ĉu tio estas konstatebla?

— Jes, — respondas la profesoro, kun demandantaj okuloj.

— Bone! Kiam mi ekveturis mi diris al mi : mi reiros ĝis cirkaŭ 1900, ĉar antaŭ tiu jaro, diras niaj historiistoj, ne multe da Esperantistoj ekzistis, kaj, krom angla, mi ne scias alian lingvon.

— *I, too, am English* (mi ankaŭ estas anglo), — interrompis la profesoro, — *Pray, let us continue our conversation in our mother-tongue.* (Mi petas, ni daŭrigu nian interparoladon en nia patrinlingvo.)

— Ha! Ha! vi uzas la literaturan lingvon de la Viktoria epoko, — ridante respondis la vizitanto, — kiun ĉenaŭ mi komprenas. Mi estas metalurgiisto kaj meĥanikisto, kaj mi tute ne klopodis pri literaturaj aferoj. Nia ordinara, nuntempa lingvo tre diferenciĝas de la lingvo de Carlisle kaj Spencer¹. Pro la ĝenerala akceptado de Esperanto, oni trovas la lingvon de vi parolatan nur en la libroj de la studistoj de la literaturo. Pri la vorto, la litero kaj la elparolado, nia lingvo jam de longe tre aliĝis, ĉar, unue, la Usonanoj² reformis la ortografion laŭ la elparolado, kaj, due, la vortoj uzataj de la tiama burĝaro kun ilia elparolado estas komune alprenitaj. Do, kun via permeso, mi daŭrigos en Esperanto.

— Kiam mi vidis, do, — la obstina Esperantisto daŭrigis, — ke la montrilo de mia maŝino alproksimiĝas al la difinita dato, kaj mi aŭdis parolon en mia kutima lingvo, mi pensis, ke estus saĝe, ke mi haltu ĉe tiu oportuna okazo. Tiel mi faris, kaj jen mi estas, en via ĉambro, neatendite, neinvitite, kaj, — li aldonas ridetante, — laŭ via plaĉo, elpelote.

Apenaŭ duonkomprenante, la profesoro demandas al ĝi : « kia homo estas tiu ĉi? Ĉu lunatikulo? Laŭ lia konduto, ne; laŭ liaj absurdaĵoj pri angla lingvo, kredeble jes. Mi igos lin paroli pri lia maŝino, kaj poste ekscios, kion fari. »

— Sinjoro, — ekdiras la profesoro, — la gastameco malpermesas,

1. Gloraj verkistoj anglaj, kiuj floradis dum la reĝinado de Viktoria.

2. La anoj de Unuigitaj Ŝtatoj en Norda-Ameriko.

ke mi vin elpelu. Mi estas fraŭlo kaj sola; do via ĉeestado plezurigos al mi. Via maŝino interesas min. Diru, mi petas, kia ĝi estas, ĉar al mi ĝi estas tute stranga.

— Ne sole al vi, — respondas la fremdulo, — sed al ĉiu. Ĝi estas nove elpensita. Mi nomas ĝin la tempveturilo. Mi petas, ke vi vin pretigu kontraŭ granda surprizo, ĉar tio, kion mi diros al vi estos miregiga. Vi vivas en la jaro 1906, mi vivas en la jaro 2039....

— Neeble! Tute neeble! -- la profesoro ekkrias. Nun li havas la ŝlosilon, kiu malkaŝos la misteron; la sinjoro estas frenezulo.

— Pardonu min, — daŭrigas S^o Estontulo, (tiel mi lin nomos), — mi petis, ke vi vin preparu kontraŭ granda surprizo. Vi opinias, ke mia maŝino estas strangaĵo, sed antaŭ ol mi finos mian klarigon vi pensos, ke mia historio estas centoble pli stranga. Mi insiste petas, ke laŭ via promeso, vi prokrastu vian juĝon ĝis la fino.

— Sendube vi jam vidis, — S^o Estontulo aldonas post paŭzo, — tupon turniĝantan, tiel rapide, ke ĝi ŝajnas senmova. Plie, la radioj de rapidege ruliĝanta rado fariĝas nevideblaj. Ĉu, do, vi ne povas figuri al vi solidan korpon turnatan tiel rapidege, ke ĝi ankaŭ fariĝas nevidebla? Eĉ se, pro manko de potenco sufiĉe forta, vi ne jam tion vidis, tamen tion vi povus imagi, ĉar vi, scienculo, scias, ke sub la ĉielo ekzistas multaj aferoj, pri kiuj la filozofoj neniam revis. Kio okazas, do, ĉe tia solida korpo tiel rapidege kaj nevideble turniĝanta? Ĉu ĝi ne trapasas tra la daŭro de la tempo, kvankam ĝi mem ŝajnas senmova kaj nevidebla? Nu, do, atentu tion ĉi (mi esperas, ke mi ne vin ĝenas), kiam oni estas en ekspresa vagonaro, oni ŝajnas esti senmova, kaj la ĉirkaŭaĵoj preterkuradas. Tiel simile estas ĉe la solida korpo jam pridirita; se oni rajdus sur ĝi oni estus nevidebla kaj senmova, kaj la tempdaŭro, tra kiu oni pasus, ŝajnus preterkuri proporcie laŭ la rapideco de la aksturnoj de la korpo. Jen vi havas la ĝermojn de la bazaj principoj, laŭ kiuj mi konstruis mian maŝinon. Sed, se mi ne estus eltrovinta du novajn metalojn kun eksterordinaraj reciprokaj proprecoj por produkti rapidegan movon, (vi vidas ilin, tie en la maŝino: unu estas la verda; la alia, la purpura), la elpensado de mia tempveturilo ne estus ebliginta. Tiel okazis, ke mi, homo de la tria jarmilo, povas paroli kun vi, kiu vivadas en la dudeka jarcento.

La profesoro rerigardis la vizitanton por legi en liaj trajtoj lian karakteron. Li ŝajnas afabla kvankam regema, serioza, sed ne sen

bonhumoro; prudenteco kaj inteligenteco elradias el lia masiva frunto kaj brilaj okuloj. Li kaj lia tempveturilo estas egale enigmaj. Tamen la profesoro konkludas: « neniu krom frenezulo povas paroli tiajn sensencaĵojn ».

— Sinjoro, — daŭrigas Estontulo, — dufoje en viaj pensoj vi nomis min frenezulo. Mi pardonas vin pro via neevitebla nescio, — li aldonas kun dolĉa maniero, supera, sed tute sen aroganteco, — sed permesu, ke mi vin avertu, ke en mia epoko la psikologia scienco jam tiagrade antaŭeniradis, ke mi kapablas iom koni pensojn neelparolatajn, precipe kiam ili estas intensivaj. Gardu, do, viajn pensojn, tiel same, kiel vi atentis pri viaj paroloj.

Profesoro Stelverdo ne povis digesti tiun ĉi sciigon, kaj plicertiĝis, ke lia vizitanto estas forkurinto el ia lunatikejo. Li ekserĉis rimedon por elpeli tiun ĉi, kiu tiel facile parolas pri neeblaj fifantaziaĵoj. La strangulo, eksentante la novan manovron, rekomencas la atakon de alia flanko.

— Sinjoro, mi ekvidas, ke vi ne estas preparita por la konvinkiĝo per la teorio, sed feliĉe mi alportis kun mi konkretaĵon, kiu nepre min pravigos. Mi ne parolos plu pri mia maŝino, ĉar mi ne povas permesi, ke vi ĝin ekzamenu. Ĝi estas nove elpensita, kaj mi ne volas, ke iu antaŭprenu la gloron, kiu propre apartenas al mi. Alie, la maŝino mem, la ido de mia longa laborado, pruvus, ke mi diras la veron. Sed mi montros al vi ion alian.

S^o Estontulo sin turnas al la maŝino, el kiu li elprenas nigran skatolon, kiun li prezentas al la profesoro. En ĝi estas du vitraĵoj por la okuloj, kaj el la flankoj eliras kaŭĉuka tubo kun tuberformaj finiĝoj.

— Tiu ĉi aparato, — klarigas la neelpeblebla vizitanto, — iom similas je la kinematografo konata de vi. Sed ĝi estas multe pli oportuna, pli taŭga; plie, ĝi videbligas ne nur la vidaĵon laŭ ĝia natura koloro, sed ankaŭ aŭdebligas la aŭdaĵon. Per ĝi oni povas vidi kaj aŭdi ĉion, kio okazas en la mondo.

— Eble eĉ flari ankaŭ, — la profesoro interrompas ironie.

— Ne, ĉar pro neuzado, la flarsento de la homo preskaŭ ne ekzistas. Tamen ni havas ilon, kiu plifortigas odorojn, tiel same, kiel la mikroskopo pligrandigas objektojn.

— Sed ĉu vi ne trodiras pri via aparato? Kiel, ekzemple, vi povas vidi tion, kio okazas ĉe la antipodo? Tio ne estas ebla.

— Sinjoro, tio estas efektive tiel ebla, kiel per la telefono vi povas aŭdi la homan voĉon transoĉeane. Sed ni ne diskutu pri la

afero, la horo tre malfruiĝas, ni provu ĝin. Tenu la skatolon antaŭ la okuloj; rigardu tra la vitraĵo; kion vi vidas?

— Mi vidas urbon nekonatan de mi; la placo estas ornamita per multaj flagoj kun verda stelo en la angulo. Supre de la domoj naĝas centoj da aerveturiloj; en ili estas homoj. La aerveturiloj estas sen balono kaj ŝajnas perfekte direkteblaj; ili sin aranĝas laŭ rondo. Sur la placo estas io tegita. Kio estas? Pardonu, ke mi ne kredis vin.

La humileco de la profesoro estis kompatinda. Lia skeptikeco foriĝis. Lia sintenado elmontris, kiom li bedaŭras sian nekredemon. Li ekkonis, ke antaŭ li staras superulo, pli klera, pli sperta ol li; iu, kies ŝuagrafon li estas neinda malhokumi.

S^o Estontulo premis butonon de l' aparato; li ne ŝajnis rimarki la aliĝintan konduton de sia gastiganto.

— Tio ĉi estas nur enkonduko, — li diris. — Mi haltigis la aparaton, kaj antaŭ ol mi ĝin remetos, mi klarigu. Kiam mi ekveturis, mi sciis, ke neniu min kredos. Do, ĉar mi intencis halti ĉirkaŭ la 1900^a jaro, mi kunprenis kun mi vidaĵon de hodiaŭa okazintaĵo, t. e. je la 13 de Decembro 2039, okazintaĵo, kiu tre interesos la fruajn Esperantistojn. Hodiaŭ oni maltegis la statuon de Zamenhof en Bjelostoko. Vidaĵo de l' okazo nepre konvinkos la nekredemulojn, ke efektive mi estas sur la tero hodiaŭ je la 13 de Decembro 2039. Vi vidos tion, kio okazis, kaj ankaŭ vi aŭskultos la paroladon de Aleksandro Romanof, kiu prezidis ĉe la maltega ceremonio. Oni elektis lin, ĉar li estas praprafilo de la imperiestro, kiu regnis en Rusujo, kiam Zamenhof naskiĝis. Sed estas necese, ke mi reiru tuj al mia propra epoko; la horo estas tre malfrua, kaj eĉ ni en la tria jarmilo bezonas dormi. Mi lasos kun vi la aparaton, kiun oni nomas la malproksim-vidilo. Mi instruos vin, kiel oni ĝin uzas, kaj revenos morgaŭ je la sama horo por aŭdi, kion vi pensos pri la viditaĵo.

— Mi dankas vin, — respondas Profesoro Stelverdo, — la rendevuo tre konvenas por mi. Mi estos tute libera.

Per rapidaj moviĝoj S^o Estontulo tuŝis la diversajn pecojn de l' aparato, klarigante kiel ĝi funkcias, kiel oni ĝin alĝustigas. Poste li saltis sur la selon de sia tempveturilo; kelkaj krakadoj aŭdiĝas; la radoj ektorniĝas. La vizitinto, kune kun la maŝino, komencas vibri kaj fariĝi malfacile videbla; ili ŝajnas kvazaŭ ombro, kaj tuj poste malaperas. El la aero venas la voĉo de la foriranto; ĝi havas sonon plimalfortiĝantan, kiel la fajfo de lokomotivo eniranta en tunelon:

— Ĝis revido,... ĝis mor... g.... aŭ! — ĝi diras, kaj la profesoro restas sola.

LA MALPROKSIM-VIDILO

Sola? jes, sola, se oni povas alskribi solecon al tiu, en kies cerbo tumultego da interplektigantaj pensoj traterniĝadas.

Kara leganto, verŝajne vi vidis iam la maron, la vastan, senliman maron, la bluan maron ridetantan en ĝia somera beleco. Ĝi (preskaŭ mi skribis : ŝi) ridetas al vi, elĵetante al vi el sia lazura supraĵo riĉon da oraj lumeretoj, tiel same kiel amrigardetoj el la okuloj de via ĉarmulino; ĝiaj ondetoj plaŭdantaj, tiel same kiel ŝmacetaj kisoj, diradas pri plezuro kaj plena ĝuo sen penso pri la estonteco; la freŝeco ozonplena de ĝiaj saletaj ventetoj similas je la parfumita spiro de l'amatino via, al vi donante novan vivon kaj forton. Ha! la koketulino! ĝi ne estas ĉiam tiel aminda; kiel la logema virino, ĝi havas siajn kapricojn kaj modojn. Sed ĉu vi iam vidis la vintran maron en ĝia sovaĝeco? Krom tiuj, kiuj mal-supreniras al la maro en ŝipoj kaj vidas la mirindaĵojn de l' profundo, la plejmulto ne konas la maron, kiam decembra uragano levas la akvojn ĉielen. Tiam la ondegaj senĉese sin ĵetadas sur la rokan bordon, ĉasante unu la alian, batante kaj rebatante, sin sur-saltante, formanĝante, englutante kun reciproka furiozeco, rulante la ŝtonojn kun terura bruoj, disrompante la krutaĵojn, ĝis la akvo dissolviĝas kaj vaporigigas en ŝprucaĵon kaj ŝaŭmon, nur por tuj rekomenci sian ĉiaman bataladon.

Simila uragano movis la pensojn kaj emociojn de Profesoro Stelverdo ĝis la fundo. Supernaturaj estis egale la eniro kaj eliro de la vizitinto, spite de liaj kvazaŭsciencaj klarigoj. La akademia sereneco ne kutimas renversiĝi per tiaj eksterordinaraĵoj; facile estas kompreni do, ke Profesoro Stelverdo estis superkonfuzita.

Kiel ofte, kiam oni estas en la mezo de gravega kaj urĝa afero, ia bagatelo, ia triviala penso trudas, kaj postulas la atenton. Sir Thomas More, bona kaj justa, mortkondamnita, starante sur la eŝafodo, metante la kapon sur la ŝtipon, demovis sian barbon de sub la kolo, dirante al la ekzekutisto apudstaranta kun la hakilo preta por la mortdononta frapo: « ne dishaku mian barbon; domaĝe estus, ke ĝi difektiĝu, ĉar vere ĝi ne ofendis ». Simile, dum la morala renversiĝo de nia profesoro, subita penso trairis tra lian kapon. « Mizerulo! » li ekkriis, « ve al mia angla malfruema saĝo!

Jen mirakla vizitanto el ia nekonata lando, kaj mi tute forgesis lin regali. Eĉ mi minacis kaj insultis lin! Kion li pensos pri mi? Ke mi estas sovaĝulo? Ke ni en la dudeka jarcento estis barbaroj sensciaj? Sed ho ve! la bedaŭro estas senutila. Mi nur esperas, ke li konos, ke la ekstrema strangeco de la renkontiĝo konfuzis ĉiujn miajn pensojn kaj senigis min je la plej ordinara ĝentileco. Vere mi nescias, ĉu mi staras surpiede aŭ surkape! Kiam li revenos, mi penos pruvi al li, ke... ».

Lia rigardo refalis sur la malproksim-vidilon, kiun ankoraŭ li portis en la mano, kaj la scivolo supervenkis la bedaŭron. « Tio ĉi almenaŭ restarigos mian kredon », li diris, « aŭ male. Mi ĝin ekprovos ».

Li almetis la kaŭĉukajn tubojn al la oreloj, trarigardis la vitraĵojn kaj ekfunkciigis la aparaton tiamaniere, ke ĝi iru iom malrapide. Jen, kion li observis.

Antaŭ la okuloj vidiĝas la tuta urbo. Estas kvazaŭ la observanto starus sur altaĵo aŭ eble sur turo. Ha! nun ni povas konjekti, kie ni lokiĝis; certe, sur aerveturilo, rigardantaj la urbon de supre kaj je oportuna proksimeco. Sed kia urbo! Tian Zamenhof mem neniam vidis; li ne rekonas sian naskiĝurbon, la lokon, kie li pasigis siajn knabjarojn; kie li staris silente, senmove, aparte de siaj kunlernantoj, ne partoprenante en iliaj ludoj, tamen sopirante al kunuleco kun ili, doloroj kaj espero kontraŭbatalantaj en la koro, turmentate de granda ideo formiĝanta en sia cerbo. Ne, li ne rekonas tiun ĉi urbon, ĉar rusan karakteron ĝi tute ne havas. Oni nescius, ĉu oni estas en Parizo aŭ Bagdado aŭ Valparajzo; la domoj estas konstruitaj laŭ nenia nunekzistanta tipo. Belegaj ili estas, eĉ grandiozaj; gracio kaj daŭreco, arto kaj fortikeco kuniĝas laŭ kunakordaj proporcioj. Koloro, formo kaj materialo, ĉiuj egale perfektaj, kunmiksiĝas por fari ĉarmegan eksteraĵon; kompreneble la arkitekturoj zorgis, ke tiaj bonegaj konstruaĵoj estu tiel ornamaj kaj taŭgaj interne, kiel estetikaj ekstere. Feliĉuloj, kiuj tie enloĝadas!

Sub la radioj de la norda suno, en la klara frosta aero, ĉio ekbril-etas hele. La neĝkovritaj stratoj preskaŭ blindigas nin, tiel blankaj ili estas! La sunlumo rebrilas de miriadoj da glacikristaloj, kiel multego da fajreroj. La malvarma freŝeco de l' atmosfero saltigas la sangon en la vejnoj, komunikante al ĉiu sentojn plezurajn kaj feliĉajn. En la larĝaj stratoj, lokitaj regule sed por bela efekto, oni vidas amason da homoj, kies gajemaj vizaĝoj elmontras

la ĝojon en la koro. Ĉien rapidas glitveturiloj. Ha! ili estas sen ĉevaloj; tra la stratoj ili rapidegas, multe el ili laŭ unu direkto. La veturantoj rigardas per viglaj okuloj la stratnomojn, skribitajn pole kaj Esperante sur la domoj. Jen « Strato Zamenhof »! Ĉu estas eble, ke la Majstro iam loĝis en tiu strato? Ha! jes, sendube! vidu tiun tabuleton :

TIE ĈI NASKIĜIS, LA 15 DE DECEMBRO 1859,

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF,

AŬTORO DE LA LINGVO ESPERANTO.

« Malamikeco de la nacioj falu, falu; jam estas tempo ».

La vera alpilgrimejo! Estas preskaŭ neeble ĝin preterpasi, ĝin forlasi, tiel ĝi altiras al si adoretan. Sed ni ne povas haltadi tie; almovi tra la stratoj al ia centra punkto tiras nin kun si. Ni sekvu ĝin! Piedirantoj, glitveturiloj, aerveturiloj, eĉ kelkaj ĉevalrajdantoj kaj ĉevalveturiloj (tiuj ĉi ŝajnas kuriozaj postvivantoj el la antikveco) kuncentrigas al la placo. Signalo aŭdiĝas! Rapidu, rapidu, ni estos tro malfruaj! Ĉio estas agemeco, akcelo, eksciteco, konfuzo! Aŭskultu! Forta voĉo sonas, kiel trumpeto; iu kriegas mallongajn ordonojn, klare kaj difine. Tuj la ĥaoso fariĝas ordo. La placo mem pleniĝas per la amaso; sur ĉiu balkono staras multaj atendantoj; ĉia niĉo, kie unu povus trovi lokon, estas okupata. En la aero grandegaj veturiloj larĝigas siajn flugilojn; centope ili sin ordigas tiamaniere, ke ĉiu povas vidi la spektaklon.

Tuj poste, unu el ili malsupreniras. La heraldo ekkriegas; vidu, li uzas specon de megafono. Ĉiu el tiu multego aŭdas perfekte lian voĉon. Li anoncas, ke Aleksandro Romanof, kies praaŭoj regnis en tiu ĉi parto da la terglobo, kiam Zamenhof memvole oferis la plejbonajn jarojn el sia vivo por Esperanto, estas speciale delegita por paroli la panegiron.

Nenio, nek uniformo, nek oficesigno, distingigas la oratoron de la cetero de l'alestantoj; tie li staras, simpla homo, kies meritoj aŭ malmeritoj dependas sole de li mem, de lia kapableco aŭ manko de kapableco. Oni juĝos lin laŭ liaj faroj. En la antaŭparton de la aerŝipo li venas, kaj ekprenante megafonon, li komencas paroli.

LA PAROLADO DE ALEKSANDRO ROMANOFO

Hodiaŭ ni festas la naskiĝon de unu el la elektinduloj de la homaro. Antaŭ ducent jaroj, je la 15 de Decembro, 1859, nask-

iĝis en tiu ĉi urbo Lazaro Ludoviko Zamenhof, kies statuon mi baldaŭ maltegos.

Al li ni ŝuldas nekalkuleblan ŝuldon; de li ni ricevis senprezan donacon; per li la kapabloj de la homaro netakseble multobligis.

La mondo tre bezonis lin; tamen, kiam li sin ekprezentis, tiu sama mondo lin blinde ignoris.

Jes, la mondo tre bezonis lin. Dum la jarcento, antaŭ ol li naskiĝis, la interrilatoj spiritaĵ, moralaj, materiaĵ, de homo kun homo, jam multoble kreskis. La relvojoj ŝpinis araneaĵon sur la karto geografia; sur la libervojo de l'oceano glitis multego da vaporŝipoj; la telegrafo metis zonon ĉirkaŭ la globo, plirapide ol sinjorino surmetas la sian sur la talion. Scienculoj enprofundiĝis en la misterojn de la Naturo, kaj vekis novan inteligentecon. Ĉie kaj ĉien demanda spirito spiris sur la homan animon. La klereco fariĝis komuna akiraĵo. La ordinara homo ne restis plu muta besto, kontenta, se nur oni lin nutris; li postulis nutraĵon por sia intelekto, kaj, sen tio, li rifuzis satiĝi.

Tamen ekzistis barego.

En Eŭropo sola pli ol 250 lingvoj estis parolataj. Unu lingvano ne komprenis la vortojn de alia lingvano. Kiel nun estas ĉe la kanajlaro, en la mezaŝrika arbarego, en la ĉirkaŭaĵoj de la tibetaj montegoj, tiel same estis tra la mondo, kiam Zamenhof naskiĝis. Lingvo, ĉu parolata, ĉu skribata, estis tiatempe la sola ilo por transdoni la penson, sed tiam ĝi ne havis la kapablon sin transporti trans la malvastajn landlimojn escepte malfacile kaj per la helpo de tradukistoj. Tiel ĉiu nacio loĝadis en izoleco, kaj la pensado restis mallarĝa, malriĉa, mallibera kaj malsana.

Imagu tian aferstaton, kaj komparu ĝin kun la nuna.

Tiam ekaperis fajrero. En la jaro 1887, Zamenhof publikigis sian unuan broŝuron, « D^{ro} Esperanto : Internacia Lingvo ». Li kvazaŭjetis sian idon sur la sensimpatian mondon, dirante : « se mia lingvo estas taŭga, ĝi estu akceptata; se ne, ĝi pereu ». Kuraĝo Sparta! Sed la novenaskito nek trompis lian konfidon nek perfidis sian gloran celon. Kiam Volta ekkreis sian elektran fajreron, sendaŭra lumero simila je la fiekbrieto de malseketa alumeto, li ne antaŭvidis la gravegajn rezulatojn defluontajn de sia eltrovo; sed al Zamenhof apartenas la ĉiamlaŭdinda merito, ke li ja sciis, eĉ antaŭ ol li eldonis sian libreton, ke li ekbruligas fajreron, kiu enflamigos, unue la klerulan mondon, kaj poste la tutan homaron. Ne nur elpensinto estis li; li estis profeto, kiu neniam dubas, ke

lia antaŭdiro nepre efektiviĝos. « Venos iam la tempo », li diris tute sen fanfaroni, « kiam Esperanto fariĝos posedaĵo de la tuta homaro ».

Sed Esperanto ne venkis la mondon ĉe la unua bato. Longa batalado sekvis kontraŭ ignoreco, inercio kaj apatio. Per sia merito sole, Esperanto altiris al si aliĝanton post aliĝanto; ĝi supersaltis la landlimojn de sia patrujo; ĝi transpasis trans la marojn. Paŝo post paŝo, ĝi atingis la popolamason; en surprizo, la simpla regnano ektrovis, ke li estas ne nur naciانو, sed homarano. La okuloj de la kompreno malfermiĝis. Baldaŭ, la popolamaso en unu lando kuniĝis kun siaj kunuloj en la aliaj, kaj, ĉar Esperanto jam ilin edukadis, jam levis ilian moralon, ili ne kuniĝis por malbonaj celoj. Tion ĉi la naciestroj notis; la influo de la vekitaj popoloj sin sentigis antaŭ la trono, ĉe la katedro, en la parlamentejo. Esperanto jam eniris en la lernejojn, kaj baldaŭ la edukado unuformiĝis; oni fondis centran internacian edukadan estraron, kiu speciale zorgis pri la plej inteligentaj studentoj de ĉiuj landoj. Per tio, la scienco antaŭeniris paŝege, salte. La efikeco de la jam de longe elpensita senfadena telefono kreskis multe per la malproksimvidilo; oni plibonigis la aerveturilon, kaj ĝi fariĝis praktika kaj rapidega transportilo. Pro la komuna alproksimiĝo de la nacioj, rezultis, ke la leĝaroj de la diversaj landoj kunsimiliĝis; por tio, oni bezonis centran internacian regadon. La bezono naskis la rimedon. Konsekvence, la armeo kaj militŝiparo fariĝis senutilaj. Dume tiuj, kiujn la Eŭropanoj malestime nomadis nigruloj, flavuloj, imitis la bonan ekzemplon; multe da ili, ĉiam pacemaj, se oni ne ilin incitas, superis la blankulojn, kaj volonte demetante armilojn ili elsekvadis pacajn okupadojn.

Tiu ĉi akceliĝo de homa pensado kaŭzis naturan sed flankan efekton. La opinioj kreskadis, ke akiradi posedaĵojn ne estas la ĉefa homa celo, ke la plej ŝatinda rekompenco al la laboro ne estas ĝia materia rezultato, sed la konscienco pri devo deve plenumita. La registaroj prenis sur sin la zorgadon pri la reala komforteco de la regatoj; al neniu mankis nutraĵo, vesto aŭ loĝejo: ĉiu recevis konvenan edukadon proporcie laŭ sia natura kapablo. Altranga aŭ riĉa malsaĝulo ne suĉis plu la fruktojn de la laboro de la malriĉaj kaj la malfeliĉaj. La ŝtato taksis la valoron de ĉies servoj kaj laboroj; ĝi komencis konton en la nomo de ĉiu regato, debetante la koston de la subtenado al tiu konto, kaj kreditante la taksitajn servojn. Tiel la mono, oftege radiko de malbono, perdis multe

da sia potenco, kaj avareco kaj avideco sin kaŝis sub mal-estimon.

Grado post grado, la centra regado ensorbis la naciajn registarojn; krom kelkaj izolaj kaj nefruktoportaj partoj, la tuta terglobo fariĝis unuiĝo de nacioj jam ne plu interbatalantaj. En unu vorto, la tuta plataĵo de la homa intelekto leviĝis. En la fruaj tagoj de la civilizacio, unue la familio sin organizis; poste la gento; fine, per Esperanto, la homaro alprenis por sia devizo la vortojn « unu por ĉiuj, ĉiuj por unu », kaj anstataŭ la fierdiro « CIVIS ROMANUS SUM », oni diris kun egala fiereco « MI ESTAS HOMO ».

Religia pensado fariĝis tute libera, kaj ĉiaj sektoj baldaŭ trovis komunan fundamenton, nome la eternaj principoj de l' Amo kaj Devo.

Kompato kaj vero ja sin renkontis; justeco kaj paco ja kisis unu la alian.

Ĉio tio ĉi estas historiaj faktoj, kiujn vi ja konas; sed rigardu la konkludon. Ĉion tion ĉi Esperanto igis ebla, ĉar ĝi, kaj nenio alia, detruis la baregon. Tio estas la ŝuldo, kiun ni ŝuldas al Esperanto; tio estas la neesprimebla merito de ĝia genia elpensinto. Li sukcesis, kie ĉiu alia maltrafis. Li trovis pasejon inter montaro ĝis tiam nesuperebla; li trovis la vojon, per kiu ni, liaj posteuloj, iras trankvile al la fina celo.

Se mi konas la karakteron de tiu ĉi modesta glorindulo, se Zamenhof mem povus ĉeesti kun ni hodiaŭ, jen tio, kion li dirus: — « Ne trograndigu mian parton en la progresado de la mondo. Mi estas nur ero en la ĉeno de la disvolviĝo de la homaro; ĉeno, kiu komenciĝis antaŭ la historio; ĉeno, kies etendo estas senfina kaj nedifinebla. Periodo povos alveni, kiam mia elpensajo eluziĝos. Eĉ nun eksignoj pri tio ne mankas. Eĉ nun kelkaj el vi povas transdoni kaj ricevi pensojn senlingve, senparole. Ĉio pereas kaj forpasas. La komuna sorto falos sur Esperanton. Kial do trograndigi mian rolon? »

Trograndigi? Ne estas eble trograndigi lian rolon; por tio vortoj mankas. Sed ni gloregigas lian nomon, kaj niaj posteuloj en tio ĉi nian agon por ĉiam aprobas pro tio, ke — oni povas preskaŭ citi la vortojn de li mem skribitajn — ni gloregigas lian nomon, pro tio, ke en la mondon li venigis novan senton; ĉiamikecon de la nacioj li faligis; li fortikigis la amon al frateco kaj la justeco inter ĉiuj popoloj, kaj la popoloj fariĝis unu granda rondo familia; li faris la mondon feliĉa.

Li faris la mondon feliĉa! La bela sonĝo de l' homaro por eterna ben' efektiviĝis!

Li faris la mondon feliĉa! Tiujn vortojn vi tuj vidos neelstrekeble enĉizitajn en la nepereigebla bronzo de la piedestalo de tiu ĉi statuo. En la dek-naŭa jarcento Doktoro Esperanto skribis « ni faros la mondon feliĉa »; hodiaŭ, por ke la homaro ne forgesu sian ŝuldon, lia monumento, por lia ĉiama gloro, proklamas:

« LI FARIS LA MONDON FELIĈA ».

LA PLENUMO

La parolado finiĝis kaj tuj mistera muziko aŭdiĝis; kvazaŭĉiela horo ekkantis; ensorĉa melodio flosis tra la aero. Malrapide, dolĉe defalis la tegajoj kaj ekaperis kvazaŭvivanta statuo de la Majstro. Ne el malvarma blanka marmoro, ne el malmola kruela bronzo; tie staris ŝajne la homo mem, kiun ĉiu bona Esperantisto amas, kies trajtojn li fidele konservas en sia memoro, kies vortojn li trezorumas en sia koro. La majstro, profeto, pastro kaj amiko!

Tiam la tono de la muziko ŝanĝiĝis; komence, nelaŭta kaj funebra, kiel la ekĝemeto de perdita animo; poste, penanta kaj baraktanta, ĝi reprezentas akran militadon kontraŭ supernombra mal-amiko; jen noteto de venko eksonas, sin ripetas, ripetadas, kreskas, kreskadas, ĝis ĝi fariĝas ario de plenumita triumfo, kaj fine eksplodas en sonorega, ĝojega tumulto de harmoniaj sonoj.

Nenia aplaŭdo, nenia kriego, nenia ekstera signo de emocio; silento, pli elokventa ol ia ajn esprimo, sekvis. Profunde en la koro, interne en la kaŝejo de l' animo, tremeta emocio agitis la ĉeestantojn.

Kvankam malheligita de la meĥanika aparato, kiun Profesoro Stelverdo uzis, la sensacio de tiu sceno lin trafis, lin frapis muta. Neniam li revidos similan apoteozon. Ĝis la tago de lia morto tiu memoro senvelke vivados.

El manoj li ellasis la malproksim-vidilon; sur la plankon ĝi falis. Tion li ne rimarkis; liaj tutaj pensoj kuncentriĝis al la ĵus vidinta sceno. Kvazaŭ revante, li refalis sur la brakseĝon, dirante preskaŭ neaŭdeble: « Nun mi povas pace morti: mi ja vidis la plenumon ».

JOHN ELLIS.

VIVO KAJ MORTO DE LINGVO¹

Tre ofte oni parolas pri vivantaj kaj pri mortintaj lingvoj, kaj filologiisto A. Darmesteter skribis : « El la plej komunaj veraĵoj hodiaŭ estas tiu ĉi certa, ke la lingvoj estas vivantaj organismoj. »

Tamen, esplorante zorge la aferon, ni devas konfesi, ke ne pli ekzistas lingvo mortinta, ol lingvo naskiĝanta. Kiam oni vidis ian ajn lingvon naskiĝi? Je kiu dato naskiĝis la franca? En la lingva historio de l' dudek lastaj jarcentoj, ni ekvidas nek la precizan jaron nek eĉ la jarcenton, pri kiu oni povus diri : « Nun latina estas mortinta, nun franca aperas. »

Kiam latina lingvo ĉesis ekzisti? Neniam. Ĉiufoje kiam du kunvenintaj personoj interparolas latine, latino ekzistas. Eĉ latino ĉiam daŭras ekzisti en la libroj. Kaj post kiam ĉia postesigno de latina lingvo estos malaperinta el literaturo, el gramatikoj, el memoro de homoj, ĝi ne estos mortinta, sed forgesita.

Mi kredas, ke tiu ĉi komparo de l' lingvoj kun organismoj, kiuj vivas kaj mortas, rezultas el pedagogia diskutado, el interbatalado de la klasikaj kun la modernaj lingvoj. La esprimo « mortinta lingvo » servis kiel batalilo, kiun oni metis kontraŭ tiu de « klasika lingvo » rigardita per si mem, kiel nerefutebla pruvilo de certega supereco. Por la ordinara diro, tiuj imagaj vortoj tre utilas; sed en scienca studo ni devas nin gardi kontraŭ ili.

En realo, la parolo estas unuobla, kaj la apartaj lingvoj, la modernaj same kiel la malnovaj, estas nur manieroj, formoj diversaj kaj neĉiamaj de ĝi. Sub influo de tre multaj kaŭzoj, la parolo estas en senĉesa evolucio, sin modifante space kaj tempe. Kiam oni ekzamenas ĝin ĉe du epokoj aŭ ĉe du lokoj malproksimaj unu de la alia, oni tre miras pri la ŝanĝoj, kiujn ĝi suferis; oni kredas, ke oni havas antaŭ si du aferojn tute malsamajn, kaj oni ekkrias : « Tie ĉi mi vidas la francon kaj tie la latinon; jen ĉi tie staras la ruso, kaj tie la germano! » Tamen tiuj specialaj nomoj similas la nomojn, kiujn oni konvencie donis al la diversaj epokoj de historio; la

1. Temo priparolita en la Universitato de Dijon, dum Januaro 1899.

nomoj latina kaj greka lingvo, ekzemple, ne pli valoras ol la nomoj civilizacio de Grekujo kaj civilizacio de Romo : ili estas necesegaj por resumi la diferencojn, kiujn la tempo aŭ la spaco kreis, sed ili ne povas fari al ni iluzion kaj kaŝi al niaj inteligentaj okuloj tion, kio estas komuna inter tiuj epokoj, civilizacioj kaj lingvoj.

Mi ja konfesas, ke la germano tre malsimilas je l' franco; ĝi igas la Francojn elspezi multan tempon kaj penadon por ĝia akiro, kaj ĝi maldolĉe sonas en iliaj oreloj, kutimantaj aŭdi aliajn sonojn. Sed ni rigardu ĝin pli proksime. Multaj vortoj estas komunaj inter ĝi kaj la franco, ĉar ambaŭ lingvoj elĉerpis ilin el la samaj fontoj. Neniu estas, kiu nescias, ke multego da radikoj en franco kaj germano estas identaj, ekz. : *vater*, kaj *père* « patro »; *mutter*, *mère*, « patrino »; *bruder*, *frère* « frato »; *schwester*, *sœur* « soror »; *für*, *pour* « pro »; *fuss*, *piéd* « piedo »; *fünf*, *cing* « kvin »; *acht*, *huit* « ok »; *herz*, *cœur* « koro »; *sehen* « vidi », *suivre* « sekvi »; *joch*, *joug* « jugo »; k. t. p.

Ambaŭ lingvoj formas ankaŭ siajn vortojn per la sama procedo : *grossvater* kaj *grand-père* estas konstruitaj laŭ sama plano. Mi povus daŭrigi tiun ĉi komparadon, sed sen ia intereso kaj profito.

Resume tiuj du lingvoj estas identaj laŭ la fundo; kaj iliaj diferencoj, kiel ajn forte ili atentigas pri si, restas nur ĉe la supraĵo. Ambaŭ estas nur du akcidentaj manieroj de unu sama lingvo¹.

Konsekvence, se ni volos trafi plej grandan precizecon, ni diros, ke aparta lingvo nek naskiĝas nek mortas. Plie, ĉar vivo supozas ŝanĝadon, ĝi ne vivas : ĝi ekzistas. Kio naskiĝas kaj vivas, tio estas la ĝenerala lingvo, t. e. la parolo, kies sorto estas tre profunde kunigita kun tiu de l' homa spirito.

Sekve ankaŭ, kiam mi diros kiamaniere kaj sub kiuj influoj la parolo modifiĝas kaj alprenas formojn plej diversajn kaj ŝajne plej neatenditajn, mi montros, kiel aperas la apartaj lingvoj, kaj mi klarigos tion, kion oni tiel malĝuste nomas vivo kaj morto de lingvo.

1. Mi kompreneble komparis supre du hindo-eŭropajn lingvojn. Mi ne devis kompari unu hindo-eŭropan kun unu lingvo semita ekzemple aŭ kun ĥina aŭ japana (se mi povus!), ĉar tio estus antaŭsupozi tiun ĉi nepruveblan tezon, ke ĉiuj lingvoj en la mondo devenas el unu sama origino.

Tamen en ĉiuj lingvoj oni rimarkas samajn konceptojn lingvajn. Ekzemple hebreo posedas en la nomoj singularon, pluralon kaj dualon, kiel greko; ĝi havas akuzativon signitan per prepozicio *eth*, kaj hispano ofte signas sian akuzativon per prepozicio *a*; hebreo havas verbojn kaj verbajn manierojn; ĝiaj verbaj tempoj memorigas pri la perfekta kaj neperfekta formo de l' slavaj verboj, kaj pri l' aoristo *λῦσαι* kaj la perfekto *ἔλυξάναι* de greko, k. t. p.

I

Se oni ne havus antaŭ siaj okuloj la ateston de historia lingvistiko, oni facile imagus, ke la elparolado ne ŝanĝiĝas. Ni elparolas, aŭ, plibone dirite, ni kredas, ke ni elparolas kiel niaj gepatroj kaj infanoj¹, kaj, senpripenŝe tirante el tio konkludon, ni tuj eble konvinkiĝas, ke ĉiam estis tiel.

Sed ŝanĝoj en elparolado fariĝis treege multaj. La germanaj kaj la rusaj buŝoj havas manieron formi la lingvaĵojn tre alian ol la francaj; tiuj tri lingvoj havas ĉiu sian gamon de sonoj. Kaj tamen ili defluas el la sama origino; ili estas, — kiel oni kutimas diri, — se ne fratoj, almenaŭ tre kuzoj. Do elparolado ŝanĝiĝas. Kaj eĉ en kelkaj epokoj ĝi aliĝis tre rapide. Pro tio ĝia studo, nomita sono-scienco, estas unu el la plej gravaj partoj de l' nuna lingvistiko.

La ŝanĝoj en elparolado estas unue kaŭzitaj de niaj voĉaj organoj, t. e. de la maniero laŭ kiu, dum ni parolas, ni aranĝas niajn langon, lipojn, palatan velon, vibrigas la voĉajn ŝnurojn de nia laringo, kaj elspiras la blovon, kiu, elirante el niaj pulmoj, produktas la sonojn de l' voĉo.

Tuj ni formetu el nia spirito la penson jenan, ke, kiam la homoj modifis sian elparoladon, ili al tio estis devigataj, tial ke iliaj organoj mem ankaŭ modifiĝis. Sen ia dubo la voĉa aparato ŝanĝiĝis de l' tago, kiam la homo komencis paroli, kaj, sekve de tiu ĉi malrapidega ŝanĝo, la voĉaj sonoj iom post iom fariĝis tute malsamaj, ol ili estis en komenco. Sed la plejmulto de la elparolaj ŝanĝoj ne havis kaŭzojn tiel gravajn kaj profundajn.

Jen pruvo de tio. En la adjektivo *beau* « bela » la Francoj, antaŭ tricent jaroj aŭdigis tri vokalojn *e a u* en unu silabo. Sed poste ni kunfandis ilin en la meza kaj unuobla vokalo *o*, kaj ni diras nun *bo*. En tio ĉi ni trovas ne malgrandan ŝanĝon. Kaj tamen ne estas verŝajne, ke la francaj voĉorganoj tre modifiĝis de tiam ĝis nun.

Mi ĉerpos duan ekzemplon el la lingvo de l' infanoj. La vortoj francaj *papa* « paĉjo » kaj *maman* « panjo » estas formitaj per ripeto de l' unuaj silaboj de l' latinaj vortoj *pater* « patro » kaj *mater* « patrino ». Tamen *pater* kaj *mater* fariĝis mem en franco *père* (*per*) kaj *mère* (*mer*). Se tiuj ĉi silaboj latinaj *pa* kaj *ma* estus

1. En realo ne ekzistas du personoj en la mondo, kiuj elparolas tute same. Kaj eĉ ĉiu el ni havas malsamajn elparolojn laŭ malsamaj okazoj.

aliĝintaj en *pe* kaj *me* pro voĉorgana neceseco, t. e. pro tio ke la franca raso momente estus nekapablita ilin elparoli laŭ latina maniero, estus evidente, ke niaj infanoj devus nin nomi ne *papa* kaj *maman*, sed *pepe* kaj *meme*.

Ni eĉ rajtas diri, ke tiuj ĉi vortoj *papa* kaj *maman* ne estas kreitaj de l' latino. Jam la infanoj, kiuj vivis en la tempo de Homero uzis la vorton *pappa* : « *Pappa phile* » « paĉjo mia », diris en la Odiseo la ĉarmega Naŭsikaa al sia bonkora patro Alcinoo. Kaj iu antikva komentariisto informas nin, ke la Grekidoj nomis siajn panjojn *mamma*. Sed ni rimarku, ke tamen en la Homera tempo la patrino estis jam nomita greke *meter*. Aliparte la Germanoj ankaŭ diras *papa* kaj *mama*, dum ĉe ili la patro kaj la patrino estas *Vater* kaj *Mutter*. Sekve la infanaj vortoj *papa* kaj *mama* estas komunaj al franco, greko kaj germano, kaj samtempe diferencas en tiuj tri lingvoj de l' vortoj, kiuj signifas patro kaj patrino. La sola konkludo, kiun oni povas tiri el tio, estas, ke *papa* kaj *mama* naskiĝis antaŭ la lingvoj franca, greka kaj germana. Jen do ni vidas du vortojn, kiuj certe daŭris kelkajn jarmilojn sen ia ŝanĝo, dum la respondantaj plenaj vortoj modifiĝis diverse apud ili. Ili do pravas kun tuta certeco, ke, se la silaboj *pa*, *ma* fariĝis tie ĉi *pa*, *me*, tie *va*, *mu*, tie *pe*, *me*, tio ne okazis pro neceseco, kaj ke oni ĉiam povis elparoli *pa* kaj *ma*. Do la ŝanĝoj de elparolado ne supozas necese ŝanĝojn en la voĉorganoj mem.

Ordinare per la infanoj modifiĝas la sonoj de vortoj. Post kiam ni transiris la infanan aĝon, ni preskaŭ konservas ĉiam la saman manieron elparoli, se nia volo ne efikas por ŝanĝi niajn akiritajn lingvajn kutimojn. Kontraŭe la infano ŝanceliĝe provadas longe por reprodukti kun sufiĉa precizeco la vortojn, kiujn ni igas lin koni. Tiu lernado blinda, ĉar la infano estas al si mem sia propra instruanto, estas kaŭzo de treege oftaj malĝustajtoj en elparolado.

Supozu ni tion, kio okazas ĉiutage, supozu ni, ke unu el tiuj malĝustajtoj ne estas korektita de l' gepatroj. Tiam la infano grandiĝas kun ĝi, kaj la malĝustajo enkutimiĝas; la saldo de l' kutimo iom post iom plene formiĝas kaj enfine ĝin povos mal-ekzistigi nur volaj penadoj, kiujn oni ofte ŝparas al si. Kaj jen estas individua aliigo de sonoj.

Se pro imita manio aŭ pro alia kaŭzo okazas, ke la kamaradoj de l' supredirita knabo adoptas tiun ĉi novan kaj malbonan manieron elparoli, la malĝustajo, antaŭe izolita, fariĝas sociala

fakto naskiĝanta. Poste la knabo ankoraŭ grandiĝas kaj liaj kamaradoj ankaŭ; iliaj rilatoj kun homoj plivastiĝas. Se ili havas nun kelkan aŭtoritaton aŭ famon, la ĉirkaŭantoj vante, aŭ flateme, aŭ senpense imitas ilin. Resume, la malbona elparolo, komence individua, sin etendas kiel olea makulo kaj povas sin disvastigi sur tuta vilaĝo, kvartalo, urbo, provinco, regno, aŭ en ia klaso de l' homa societo, laŭtrafe de l' socialaj rilatoj.

Por ke tia ekspansio efektiviĝu, necese estas, ke multego da favoraj cirkonstancoj kunefiku. Sukcesanta ŝanĝo de elparolo similas bileton de loterio gajnantan la ĉeflotajon, dum mil kaj mil aliaj ne trafas ĝin. Sed ni ne forgesu, ke, se unu lingva novaĵo vivas kaj disvastiĝas, miloj kaj miloj da aliaj restas individuaj kaj kadukaj, kaj, se kelkaj atingas sukceson, tio estas, ĉar multegaj ĉiutage kuras al ĝi. Aŭskultu viajn ĉirkaŭantojn: tiu ĉi elparolas tro forte la konsonantojn, tiu iomete interdente la *s*, tiu tro naze la vokalojn, ktp. Tiuj ĉiuj personoj faris sonajn modifojn, sed nur por si mem, ĉar la ceteraj ne sekvas ilian ekzemplon.

La malĝusteco ne sin etendas necese sur ĉiuj vortoj de l' lingvo. Konfesota estos, ke tiu homo, kiu kreis en si la ŝanĝon, doninte malbonan kutimon al siaj voĉorganoj, povis enfine igi sin nekapabla elparoli laŭ alia maniero. Sed tiu ne estas nekuracebla. Ekzemple mi memoras, ke mia pli maljuna filo, kiam li estis infano, elparolis la *s* kiel la *th* anglaj en *thaw*, *theatre*. Por korekti ĝin, mi unue provis montri al li, kiamaniere li devis elparoli. Sed aŭ mi estis mallerta profesoro, aŭ la infano estis tro malgranda por kompreni min. Ne povante sukcesi per rekta metodo, mi uzis malrektan: mi igis lin koni novajn vortojn, kiuj enhavis la sonon *s*, kaj, antaŭ kiam tiuj vortoj fariĝos familiaraj al lia spirito kaj buŝo, mi penadis, por ke li parolu ilin plej korekte. Tio prosperis al mi ne malfacile. Kaj jen okazis io mirinda. En la nove konitaj vortoj, la infano elparolis ĝuste la *s*, sed lia malĝusta elparolado daŭris en la ceteraj malnove lernitaj, dum kelka tempo, ĝis la nova trudita kutimo mortigis la malnovan¹.

El tiu sperta fakto deduktebla estas, ke malĝustaĵo eĉ en tiu, kiu estas ĝia kaŭzo, povas ofte malsanigi nur parton de l' vortaro kaj certe ne devas necese atingi ĝin tutan; ĝi estas kvazaŭ epidemio, kiu ne pereigas ĉiujn enlandulojn. Kaj, se absoluta ĝeneral-

1. Kiu tamen kelkafoje, okazete, reviviĝas ankoraŭ nun, en jaro 1906, kiam li jam fariĝis knabo dek-dujara.

igo ne ekzistas ĉe li, des pli nature ĝi ne ekzistas ĉe la ceteraj homoj, kiuj proprigas al si tiun malĝustajon, nur ĉar ili bonvolis.

Tion ni konstatos facile en la historio de sonoj de iu lingvo. Ekzemple, la latina vorto *domito* « mi malribeligas » produktis en franco *je dompte*, konservante netuŝita sian *o*. Kontraŭe la latina vorto *domina* « mastrino », kies *o* estis en tute sama situacio, ŝanĝis sian *o* en *a* kaj produktis france *dame*. Tiu transigo de *o* al *a* restis preskaŭ speciala al tiu vorto, al ĝia komponito *madame* « sinjorino » kaj al du derivitoj *damoiseau* « nobeletulo » kaj *damoiselle* « nobeletulino¹ ». *Damoiseau* mortis; sed siaflanke *damoiselle* ankoraŭ sin modifis kaj fariĝis *demoiselle* « fraŭlino » kaj *donzelle* « fraŭlinaĉo ». Fine la komponito *mademoiselle* « fraŭlino » liveris al la Francoj *mameselle* kaj *mamzelle* (sama signifo, sed tre vulgara esprimilo). Sed tio okazis nur en tiuj ĉi vortoj.

La novaj elparoloj ordinare sin disvastigas pli. Tamen, kiam ili sin etendas sur granda nombro da vortoj, ili atingas tiun rezulton nur laŭgrade, kun helpo de l' tempo.

Mi prenos kiel ekzemplon la historion de la franca diftongo *oi*. Eble tio ne tro tedos la Esperantistojn, ĉar ili trovas tiun francan diftongon en Esperanto mem. Ĝi estas tie riprezentita :

1° per *o*, kiu ne respondas al franca elparolado, en *tolo*, france *toile* (tŭal) kaj *kontoro*, france *comptoir* (ko tŭar). Sed la formo *tolo* estas kreita por eviti konfuzon kun *tualet*o, france *toilette* (tŭalet), kaj *kontoro* havas vidiĝon germanan.

2° per *oi* en *foiro*, *soifo*, en kiuj aperas franca ortografio; sed la Francoj elparolas *fŭar*, *sŭaf*.

3° per *oj* en *fojno*, *boĵi*, *fojo*, *vojo*, *vojaĝi*. Tute hazarde ni trovas en ili la francan elparoladon de l' dek-dua jarcento; sed certe Doktoro Zamenhof intencis nur konservi ankaŭ la francan ortografion. Ni elparolas nun france *fŭe*o, *abŭaje*, *fŭa*, *vŭa*, *vŭajaĝe*, kaj skribas *foin*, *aboyer*, *fois*, *voie*, *voyager*.

4° per *ua* en *tualet*o, *repertuaro*, *vual*o, *trotuaro*, *ekspluat*i, kiujn la Francoj elparolas *tŭalet*, *repertŭar*, *vŭal*, *trotŭar*, *eksplŭate* kaj skribas *toilette répertoire*, *voile*, *trottoir*, *exploiter*.

Sed antaŭ ducent jaroj, la diftongo *oi* aperis en pli multaj vortoj ol nun, ekzemple en *Anglois*, *je mangeois*, nun *Anglais*, *je mangeais*.

Ni vidu la evolucion de ĉiuj diftongoj *oi*.

1. Kaj ankaŭ al *danger* « danĝero », el vulgarlatina *dominiarium*; ĝia unua signifo estis « mastra potenco ».

Jus ni rimarkis, ke en la dek-dua jarcento ĝi sonis *oj*. Sed en komenco de la dek-sesa ĝi estis en plimulto da vortoj elparolita *ŭe*, kun vokalo *e* tre malfermita. Kiu ajn estus provinta pli malfermi la *e*, atingus nature la sonon *ŭa*. Kaj tiu ĉi antaŭenpaŝo estis jam farita en kelkaj vortoj: antaŭ la konsonanto *r* kaj ĉe la fino de l' vortoj. Dum la dek-sepa jarcento, la elparolo *ŭa* estis multe pli ofta, sed nur popola; kaj la gramatikistoj malpermesis ĝin. En la dek-oka jarcento, ĝi sin trudis al ankoraŭ pli granda nombro da vortoj kaj da personoj; eĉ homoj el plej alta societo iasoje uzis ĝin, sed tamen ili kondamnis ĝin kiel malkorektan. Fine en la komenco de la dek-naŭa jarcento, *ŭa* estis tute akceptita, kaj siavice la antikva *ŭe* estis malpermesita preskaŭ ĉie.

Tiu batalado daŭris do pli ol tricent jarojn. La venko de *ŭa* ŝajnas esti hodiaŭ plena; ŝajnas, ke *ŭe* ne ekzistas plu. Tamen kial la Francoj diras ankoraŭ nun *ouest*, *nord-ouest* (*ŭest*, *norŭest*) « okcidento, nord-okcidento »? Kial la plimulto el ili elparolas ankoraŭ *fouet* (*fŭe*) « vipo, skurĝo », tiel ĝenerale, ke la regula *fŭa* estas rigardata kiel popola en la leksikonoj?

La historio de tiu ĉi diftongo *oi* estas eĉ pli komplikita. En kelkaj vortoj ĝi, de longa tempo, transiĝis al *e* simpla. Kaj la tendenco al elparolado *e* disvastiĝis samtempe dum la sono *ŭa* prenis pli kaj pli grandan ricevitecon. Kaj konsekvence dum multaj jaroj oni vidis la tri sonojn *ŭe*, *ŭa*, *e* sin konkuri reciproke. Nun la paco estas farita: *ŭe* konfesis sian malvenkon kaj foriris preskaŭ tute; *ŭa* kaj *e* dispartigis inter si la teritorion de l' venkito, kaj eĉ la ortografio, dank' al la fama verkisto Voltaire ratifis la pacan traktaton, donante la literojn *ai* al la sono *e* kaj la literojn *oi* al la sono *ŭa*. Sed kiom da strangaĵoj fariĝis, kiuj povus eksciti envion de plej fantaziemaj diplomatoj! Oni diras *Français* (*Fraⁿse*) « Franco » kaj *François* (*Fraⁿsŭa*) « Francisko », antaŭnomo, kvankam ili estas origine unu sama vorto. Kial la *Anglais* (*Aⁿgle*) « Anglo » kaj la *Japonais* (*Japone*) « Japano » prenis *e*, dum la *Suédois* (*Sŭedŭa*) « Svedo » kaj la *Chinois* (*Ŝinŭa*) « Ĥino » havas *ŭa*?

II

Mi ĉesas amasigi ekzemplojn, ĉar mi farus impreson, ne nur ke nenio estas necesa kaj absoluta en sonaj ŝanĝoj, sed ankaŭ ke ili estas strange disaj, malraciaj kaj science nestudeblaj. Ja tiu haoso estas nur ŝajna.

La voĉorganoj mem ne agas tute hazarde. Kiam iu sono aliĝas per si mem, ĝi ordinare laŭiras determinitan direkton. Vokalo, kies gravecon oni trograndigas, fariĝas longa kaj eĉ diftongo; kontraŭe ĉia vokalo, kiun oni malzorgas, fariĝas mallonga, ĝi malfortiĝas kaj eĉ tute malaperas, neniĝas.

Tion ni vidas en la du vokaloj *e* de l' latinaj vortoj *pedem* « piedon » kaj *bene* « bone ». La unua, antaŭe mallonga, sed akcentita, fariĝis longa kaj poste produktis la komplikan sonon *ie*; la dua, neakcentita, mortis. Tial Franco diris *pied* (*pje*) kaj *bien* (*bje*¹), kaj Esperanto *piedo* kaj *bieno*².

Ofte ankaŭ la sonaj ŝanĝoj rezultas el tio, ke la diversaj partoj de iu vorto, estante ne sufiĉe observataj kaj tenataj dise, kvazaŭe piedmarŝas unu sur la alia, sin penetras kaj modifas reciproke. Sed ĉar ĉia sono posedas propran karakteron, ĝi ne povas influi laŭ cent manieroj la najbarajn sonojn. Ekzemple la *r* kapablas igi malfermitaj la vokalojn, kiuj antaŭas ĝin. En antikva tempo la latina vorto *patrem* « patron » sin ŝanĝis france en *pedre*. Post kiam la *d* forfalas, oni ricevis *père* (*pér*), kun *é* fermita, kiu certe povis daŭri³. Sed la Francoj lasis *r* efiki sur ĝin; de tio venas la nuna elparolado *père* (*pèr*). — Kaj tiun influon de l' *r* oni konstatis en latina, greka, gota, germana kaj aliaj lingvoj.

Oni povis kolekti grandan nombron da similaj rimarkoj grandvaloraj, kiuj montras, ke la voĉorganoj ne agadas tiel senorde, kiel ŝajnas laŭ unua rigardo.

Plie, se la sonaj ŝanĝoj ne sin trudas nepre al ĉiuj vortoj de lingvo, tamen okazas malofte, ke ili ne transiras la limojn de l' grupo vorta, en kiu ili naskiĝis. Kiam ja ni ekzercas nin elparoli iun sonon laŭ nova maniero, tiam ni donas al ni novan kutimon, kiu celas nur sian propran malvolvadon. Do la freŝdata elparolo penadas varbi al si kiel eble plej multajn vortojn.

Sed aliparte ĝi devas kontraŭbatali la tradicion, kiu povas esti fortega, kaj la malnovajn kutimojn de niaj voĉorganoj. Kiaj estas la rezultatoj de tiuj konfliktoj? Ili estas senfine diversaj, ĉar ili dependas de l' interligoj de niaj ideoj.

Se la vorto modifita formas esprimon apartan, izolitan en la lingvo, kiel *madame* « sinjorino », *monsieur* « sinjoro », *mademoiselle* « fraŭlino », ĝi ne esperas varbi multajn adeptojn.

1. Ni vidis en alia artikolo (vidu n° 16), ke esperanta *bieno* devenas el franca *bien*.

2. En kelkaj regionoj de l' orienta Francujo oni ankoraŭ nun elparolas *pér*, kun *é* fermita.

Sed ni konsideru ŝanĝon, kiu okazas en fino de vorto, en ĝia sufikso. Povas esti, ke la malsana ŝanĝo sin komunikas al ĉiuj vortoj havantaj saman sufikson, sed ne iras pli malproksimen. Ekzemplon rimarkindan ni vidas en la sufikso franca *ier*, kiu troviĝas en *maniero*, *bankiero*, *kuriero*, *viziero*¹, kaj en pli multaj francaj vortoj. Ĝi venas preskaŭ ĉiam el la latina *arium*, kiu devus produkti ne *ier*, sed *air*. Tamen en kelkaj vortoj kiel latina *dominiarium*, la influo de l' antaŭa palata konsonanto *i* naskis *ier* : malnovfranca *dangier*, novfranca *danger* « danĝero ». Tiu hazarda *ier* estis rimarkata (kial?) de l' parolantoj, kaj de tiam ĝi fariĝas la postulo, kutima se ne regula, de latina *arium*.

Enfine se ia ŝanĝo tre respondas al tendenco de sonoj, kaj se ĝi fariĝas en vorto ne aparta, ĝi disvastiĝas kiel epidemio sur la plimultego de l' vortoj de lingvo. Tiamaniere ni ĵus vidis la elparolon *ŭa* nature evoluciinta de *ŭe*, fariĝi kutima kaj oficiala. Kompreneble neniam la ĝeneraligo estas plena, sed tamen ordinare tre sufiĉa por liveri temon al studo racia kaj scienca.

Kunligo de ideoj, kiu grandaparte kaŭzis tion, estas fakto spirita. Do spirito tre helpis tiun ĝeneraligon. Spirito ankaŭ enordigas la elparolajn modifojn.

Unue, tial ke ni parolas por esti komprenitaj, la saĝo devigas nin korektigi ĉiujn novaĵojn, kiuj igus niajn vortojn kaj pensojn nereconeblaj. Konsekvencas do, ke iu vorto ne modifiĝas en ĉiuj siaj partoj samtempe, kaj ke la ŝanĝoj ne okazas ordinare per saltoj subitaj kaj grandaj. Oni scias, ke la vulgarlatina *aetaticum* fariĝis france *dge* « aĝo », sed por ke tiu celo estu atingita, devis sin interloki aliaj mezaj formoj. Literaturaj verkoj de mezepoko sciigas al ni kelkajn : *aage*, *eage*, *edage*, sed facile estas imagi aliajn tre verŝajnajn.

Tamen oni konas kelkajn subitajn transirojn de ia sono al alia. Ekzemple, ĉirkaŭ la fino de mezepoko, parto de Francujo aŭ iu socia klaso en la centro de Francujo akceptis la strangan modon ŝanĝi la *r* en *z*. Théodore de Bèze informas nin, ke la Parizanoj de sia tempo diris *Mazie*, *pèze*, *mèze*, *Théodoze* (*Mazi*, *pez*, *mez*, *Teodoz*) ktp., anstataŭ *Marie*, *père*, *mère*, *Théodore* « Mario, patro, patrino, Teodoro ». Tiu ĉi modo foriris, kiel ĝi venis : kaprice. Tamen pro

1. France : *manière*, derivita de *main* « mano », — *banquier*, de *banque* « banko », — *courrier*, de *courir* « kuri », — *visière*, de malnovfranca *vis* « vizago ».

ĝi oni diras nun france, ke la profesoro sidas en *chaire* « katedro », kaj ke liaj aŭdantoj sidas sur *chaises* « seĝoj », ĉar la tiama modo ŝanĝis *chaire* en *chaise*.

Similaj subitaj aliformiĝoj ne estas oftaj. Tial ke kutime oni akceptas la sonajn ŝanĝojn sen trea atento, necese estas, ke ili ne ofendu niajn orelojn, t. e. ne ofendu nian kredon pri ĉiamdaŭro de tradicio. En unu vorto, necese estas, ke ili fariĝu laŭgrade.

Ni modifas la sonojn laŭ du manieroj tre diferencaj : jen per plifortigo, jen per malplifortigo. Tio estus do kaŭzo de plej granda konfuzo, se nia spirito ne intervenus por krei ordon kaj uzi tiujn ambaŭ procedojn en celo de fruktema organizo.

Jen kiamaniere. En iu vorto, ĉiuj partoj ne havas saman signifan valoron. Se mi volas elparoli nature kaj vere france la frazon *je vais demander* « mi ĵus demandos », mi diros *j ve dmaⁿde*, kaj ne *j^e ve d^emande*. Mi forŝtelis du *e*, kaj tamen ĉiuj Francoj komprenas min. Tiuj du *e* ne estis signifaj.

En iu ajn vorto, spirito uzas plifortigon de sonoj por elreliefiĝi tion, kio estas plej signifa; kontraŭe ĝi malfortigas, lasas malplifortigi kaj ofte pereigi tion, kio ne estas utila por la kompreno. Tio klarigas al ni, kial la familiaraj esprimoj fariĝas tre ofte pli malgrandaj ol ceteraj vortoj. Ekzemple, kun akademia elparolo, tiu ĉi frazo : *Il ne faut pas y aller* « oni ne devas tien iri », estas dirita : *il n^e fo paz i ale*. Sed kutime la Francoj elparolas : *i n fo paz¹ ale*. Kiam ili metas iun malzorgon, rezultas : *n fo pa i ale*. Fine oni ofte aŭdas diri : *fo pa jale*. Ĉu tiu ĉi frazo fariĝis malpli klara, kvankam ĝi ne malmulte atentis la regulon?

Quid est ecce hoc quod ecce hoc est quod ecce hac : tiujn dek-unu latinajn vortojn la Francoj kunfandis por ricevi sian esprimon *qu'est-ce que c'est que cela* (*kes k^e se k sa*) « kio estas tio? » — Sed el kio ĝi konsistas logike? Nur el demanda partikulo sekvata de l' pronomo *cela* (*sa*) ¹ « tio ». Tial ĝi tre facile sin densigas elparole en *kseksa* : *ksek* aŭ *sek* demanda partikulo kaj *sa* pronomo.

S'il vous platt (*sil vu ple*) « mi petas » fariĝas ofte sen danĝero pri nekomprenebleco : *sjuple*, *suple*, kaj eĉ *ple*, ĉar ĝi estas nur ne-dividebla formulo de ĝentileco. Sammaniere mi aŭdis Germanojn saluti per *morg* anstataŭ *guten morgen* « bonan matenon ».

En ordinara frazo kontraŭe oni pli atentis la elparoladon, ĉar ĝiaj partoj pli-malpli kunefikas por ĝia komprenebleco. Ni pri-

1. La elparolado *sla* ne apartenas al la familiara lingvo.

zorgas pli respektive la nomojn kaj la verbojn, sed malpli la artikolojn, la prepoziciojn, la pronomojn, kiuj estas nur kunligiloj. En la gravaj vortoj mem, la akcentitaj silaboj estas plene konservataj aŭ eĉ plifortigataj per voĉorganaj procedoj; la neakcentitaj ĉiam riskas danĝeron de plidensiĝo, malplifortiĝo kaj pereco.

Do, kvankam anarĥiaj en sia materia principo, la sonaj ŝanĝoj estas regulataj kaj orde organizataj de la spirito : ili fariĝas laŭgrade, sekvas direkton determinitan, sin disvastigas kun ia ĝeneraligo kaj servas por igi la lingvaĵojn pli signifaj. Ili do havas regulan iradon, kaj se oni volus desegni ilin per linioj, oni ricevus ne la strangajn arabeskojn, kiujn farus majskarabo promenigante siajn piedojn plenajn de inko sur blanka papero, sed liniojn, se ne rektajn, almenaŭ de racia ŝajno.

Dank' al tiu reguleco, iu ajn lingvo havas sian apartan voĉan karakteron, sian manieron elparoli, sian gamon de sonoj, kiujn ĝi akiris iom post iom, kaj kiujn ĝi poste konservas dum multaj jarcentoj, ĝis la malgrandaj ŝanĝoj ĉiutagaj produktos denove alian karakteron, alian lingvon. La vortoj prenitaj el fremdaj lingvoj evidentigas tiujn apartajn karakterojn. Ekzemple la Romanoj, kiuj vivis dum la fino de l' imperio, nomis *paraveredus* specon de ĉevalo. Ĝi fariĝis franĉe *palefroi* kaj utilis por montri la dolĉajn ĉevalojn, kiujn rajdis la kavaliroj en siaj vojaĝoj, kaj la nobelulinoj en la paradoj kaj solenaj rajdadoj. La saman latinan vorton alprenis la lingvo germana kaj faris *Pferd* « ĉevalo » *Palefroi* kaj *pferd* ne tre similas unu la alian, ĉar la voĉaj karakteroj de Franco kaj Germano tre diferencas. La Germanoj ĉesis ĝenerale alligi signifan valoron al neakcentitaj vokaloj; la plej grava parto de l' vorto estis por ili la skeleto de l' konsonantoj : tiel *paraveredus* normale evoluciis en *Pferd*. En Francujo, ofte oni malfortigis la konsonantojn, oni prizorgis nur tiujn, kiuj aŭ komencis la vorton aŭ finis grupon. Kontraŭe la vokaloj havis grandan valoron signifan sed en diversaj gradoj : dum oni ne zorgis la neakcentitajn, oni konservis la komencan kaj plifortigis la akcentitajn. Tial en *paraveredus*, la dua *a*, la unua *e* kaj la *u*, ĉiuj neakcentitaj, forfalis; la unua *a* komenca restis; la dua *e* akcentita sin ŝanĝis en diftongo.

Kaj tiuj ĉi principoj longatempe direktis la francan lingvon. Sed la moderna franĉo akiris karakteron jam malsaman. Ĝi ne havas

plu aŭ preskaŭ plu diftongojn¹; la akcento de l' vortoj estas malpli fiksa, multe malpli forta kaj precipe melodia; konsekvence la ritmo de l' frazoj estas malpli forta, sed multe pli, nuancita. Enfine, malgraŭ la ortografio, ni finas tre ofte la vortojn per konsonantoj kaj eĉ per grupoj de konsonantoj. Mi estas konvinkita ekzemple, ke la elparoloj nunaj *telegraf*, *brik*, *sup*, *vizit*, *arid*, *sŭspekt*, respondantaj al la skribaĵoj *tlégraphie*, *brique*, *soupe*, *visite*, *aride*, *suspect*, « telegrafo, briko, supo, vizito, sekega, suspektinda » kaj multaj aliaj tre ofendus la orelojn de iu Franco de l' dek-kvara jarcento, kiu revenus en la mondon. La elparolo *proⁿtitūd*, anstataŭ *pro^mptitūd* (skribe *promptitude*) « rapideco », kiun oni ofte aŭdas, estas ankoraŭ negramatika, ĉar ĝi kontraŭas la tradicion; sed ĝi ne plu kontraŭas la novan karakteron de la lingvo franca.

Tamen ni ne vivas plu en epoko de grandaj sonaj ŝanĝoj. Ni malfacile imagas tion, kio fariĝas lingvo, kiam ĝiaj parolantoj estas malmultaj kaj disaj, kiam ĝia tradicio estas malforta kaj ĝia vortaro malriĉa. Tiam la ŝanĝoj en ĉiu momento naskiĝas kaj kreskas; rapide ili almitas la tutan vortaron; tial la lingvo aliĝas en malmulto da jaroj. Oni citas sovaĝulajn idiomojn, kiujn tiel malmulte konservas firmaj la tradicio, ke leksikonoj zorgege verkitaj de misiistoj, maljuniĝis kaj preskaŭ senutiliĝis post dudek jaroj, tiom multe la lingvo ŝanĝiĝis dum la intertempo.

Sona modifo malrapidege sin divastigas nun en franco. Por tio ĝi bezonas la konsenton de kelkaj milionoj da homoj, kaj ĝi devas superi la barilon de fortika tradicio sin apoganta sur riĉa literaturo kaj ĉiupopola klereco. Tial la fakto plej rimarkebla en la historio de l' literaturaj lingvoj, estas la kreo de novaj vortoj kaj la variado de l' vortaj signifoj.

III

Angla klerikulo iam certigis profesoron Max Müller, ke kelkaj el liaj parohanoj uzis nur tricent vortojn ĉirkaŭe. Tial ke la nombro de l' vortoj uzataj estas en proporcio kun la nombro de l' ideoj precizaj kaj diferencaj, kiujn formas la spirito, oni divenas kiel malvigla estis la spirita vivo de tiuj ĉi plendinduloj.

Sed ju pli civilizacio kreskas kaj homo pensas kaj vivas sian veran vivon, la spiritan, des pli multiĝas la nombro de l' vortoj.

1. En nuna franco, *ia*, *ie* (*je*) ne estas vere diftongoj, sed komponoj de konsonantoj *i*, *j* kun vokaloj unuoblaj *a*, *e*.

Homo, kiu transiris plene la lernejan klasaron, kiu legas ĵurnalon ĉiutage, kiu amas homan societon, havas almenaŭ mil kvincent vortojn pretajn por la ordinaraĵ bezonoj de l' vivo. Li uzas nur malgrandan parton de l' vortaro de la lingvo : ne ĉar li ne konas la ceteron, sed ĉar li ne bezonas ĝin. En la komunan ujon de l' leksikonoj kolekte alfluas la ĉiuspecaj vortoj, kiujn sciencoj, metioj, artoj, historio, literatura kritiko, ktp., verŝis en literaturon kaj per ĝi en la komunon. Tiamaniere la franca lingvo atingis almenaŭ la sumon de kvindek mil vortoj; sed se oni almetus al ĝi ĉiujn vortojn, kiujn ĉia scienco rezervis por sia propra uzado, oni havus multe pli grandan nombron.

Por ĉiuj novaj ideoj, kiujn la civilizacio naskis, necesaj estas novaj vortoj. Sed la parolo, kiu estas en ĉiama fariĝo, ĉiam estas kapabla sin malvolvi mem. Ĝi kreis, ĝi kreas en ĉiu tago vortojn novajn. Ofte tiuj ĉi daŭras malmulte, ĉar malmulte daŭra estas la neceseco, kiu aperigis ĝin. Sed, se ili estas formitaj laŭ la spirito de l' lingvo, ili estas komprenataj dum la tempo, dum kiu ili vivas.

Jen estas ekzemplo ĉerpita el komedio de Molière titolita *Le Tartuffe*. Tie ĉi iu patro intencas doni edze sian filinon *Mariane* al hipokritulo *Tartuffe*. *Mariane* ne kuraĝas kontraŭi la patran volon, kvankam ŝi abomenas *Tartuffe*. Ŝia ĉambristino *Dorine* provas unue eksciti ŝin per rezonadoj; sed, ne sukcesante, ŝi ŝajnas tiam koleriĝi kaj deziri la edziniĝon de *Mariane* kun *Tartuffe*.

DORINE. — *Tartuffe* estas por vi taŭga viro, kaj vi gustumos lin.

MARIANE. — Ci scias, ke mi ĉiam konfidis al ci. Donu al mi [konsilon],...

DORINE. — Ne; vi estos ja *tartufigita*¹.

Por tiu ĉi sola cirkonstanco *Dorine* kreas vorton ĝis nun neaŭditan; tamen ĝi estas tiel klara, tiel komprenebla, kaj ankaŭ tiel terura, ke ĝi ĵetas *Mariane* en plenan malesperon.

El la diversaj manieroj, laŭ kiuj oni sin provizas je vortoj, unu tre simpla estas kompreneble iri ĉe la najbarojn por pruntepreni de ili tute pretajn kaj uzeblajn. Kaj ĉiu scias, ke la modernaj lingvoj — por ne paroli pri la antikvaj — ne malpermesas al si tiun internaciismon. Cetere mi gratulas ilin. Tial ke la popoloj havas multegon da ideoj kaj aĵoj komunaj, tial estas tute nature, ke la vortoj, kiuj montras tiujn ideojn kaj aĵojn, fariĝas komunaj kaj internaciaj

1. France : Non; vous serez, ma foi, *tartuffée*.

plej eble. Ekzistas du ĉefaj lingvoj, el kiuj la Eŭropanoj ĉerpas novajn vortojn kiel el fonto alirebla de ĉiuj, mi volas diri : latino kaj greko. Pli ol duono de l' angla kaj franca vortaroj estis senpere tirita el latino de malpli ol ses aŭ sepcent jaroj.

La multego de l' pruntitaĵoj naskas ian ĝenon, ĉar la radikvortoj, multiĝante, plenigas la memoron. Ekzemple ni devas scii, ke la akvo — france *eau* (o) — nomiĝas latine *aqua* kaj greke *hydor*, se ni volas kompreni tion, kion signifas *plante aquatique* « planto akva » kaj *chien hydrophobe* « hundo hidrofobia ».

Tamen tio ne ŝajnas esti grava, ĉar senĉese vortoj pruntitaj penetras en niajn lingvojn. Ĉiuj idiomoj de l' tero kvazaŭe alportis en ilin sian kontingenton. Mi ne citos kiel ekzemplon iun frazon el libro medicina aŭ gramatika, sed nur vortojn de nia ĉiutaga vivo :

Franca *salon* « salono » estas la itala *salone*, kiu estas derivita el *sala* [france : *salle*] « ĉambro », kiu estas la germana *Sal* « loĝejo ».

Franca *vermicelle* « vermiĉelo » estas ankaŭ itala : *vermicelli*.

Franca *tapioca* « tapioko » : vorto de iu sovaĝula lingvo de Sudameriko.

Franca *bière* « biero » : vorto germana *bier*.

Franca *salade* « salato » : provenca vorto *salada*.

Francaj *artichauts*, *épinards*, *abricot* « artiŝoko, spinaco, abrikoto » : arabaj vortoj.

Franca *bifteck* « bifstekoj » : angla vorto.

Franca *chocolat* « ĉokolado », venas de la hispana *chocolate*, kiu venas de la meksika *chocolatl*.

Franca *rum* « rumo » estas enportita de Angloj, sed oni nescias, el kie la Angloj alportis ĝin hejmen en fundo de siaj ŝipoj.

Franca *tohubohu* « konfuzegoj » : hebreaj vortoj *tohu*, *bohu* « vasto, malpleno. »

Franca *dinde* « meleagrino » estas mallongiĝo de *poule d'Inde* « kokino de Hindujo ». Kaj la vorto *Hinda* havas sanskritan originon. Eĉ estas certe, ke ĝi transiris Persujon. Ĉar la Persoj antikvaj faris en ĝi ŝanĝojn ankoraŭ videblajn laŭ postesignoj¹. Ili transdonis ĝin al Grekoj de Malgranda Azio, siaj najbaroj kaj longatempe siaj submetuloj. Poste la greka mondo komunikis ĝin al la Romanoj, kiuj lasis ĝin al la Francoj en sia heredaĵo.

Enporti el eksterlando la nomon kune kun la aĵo, kiun ĝi montras, estas verŝajne oportuna rimedo pliriĉigi la vortaron, ĉar oni

1. La sanskrita vorto komencis per *s*, sed la Persoj ŝanĝis tiun *s* en *h*.

uzas ĝin ofte. Tamen estas alia ankoraŭ pli simpla kaj pli ofta. Ĝi konsistas nur en tio, ke oni komisias iun vorton jam ekzistantan por esprimi la novan ideon.

— Sed tiu vorto havis antaŭe jam unu signifon!

— Tio ne estas grava. Ĝi havas nun du signifojn.

— Ho!

— Jes. Mi legis ofte, ke en Esperanto estas unu vorto por ĉia ideo. Tiu ĉi diro ĉiam amuzis min, — sed min ne konvinkis. Efektive ni prenu la skizon de Vortareto Esperanto-esperanta de S^{ro} Berthelot. Mi trovas en ĝi komence :

Abato : monaĥejestro. — Pliofte titolo honoriga donata al ĉia ekleziulo. (Du signifoj.)

Aborti : naski antaŭ plena evoluigo [Do abortigi : naskigi, ktp.] — Abortigi ion : malpermesi, ke io atingos sian finan celon. (Du signifoj.)

Absoluta : senrilata, sendependa, senlima. (Tri signifoj.)

Adopti : adopti iun kiel filon (jura signifo); adopti opinion. (Du signifoj.)

Afero : aĵo, agado, okupo, proceso, kc. (Multaj signifoj.)

Antaŭ : pri loko : li iris antaŭ la ĉaro; pri tempo : mi konis lin antaŭ lia edziĝo. (Du signifoj.)

Ktp. Estus neeble, ke oni kreus vorton por ĉia ideo : la esperanta plena leksikono preskaŭ tiom pezus, kiom plenaj enciklopedioj!

Sed lasu ni Esperanton, kaj ni revenu al naciaj lingvoj.

En franco, la vorto *penchant* estas dirita por signifi « klino » de monto; sed oni igis ĝin montri ankaŭ niajn moralajn « inklinojn ». Kaj ni ne devas timi, ke oni konfuzos ambaŭ signifojn. Ĉar, kiam ni parolas aŭ ni aŭskultas, la vortoj sin prezentas al nia spirito ne izolitaj sed enkadrigitaj en frazoj. Tial ilia alveno estas preparita de l' antaŭo, ilia signifo klarigita de l' kunteksto, ilia nuanco precizigita de l' temo de konversacio aŭ de l' parolado. La elekto inter la diversaj signifoj fariĝas sen nia konscio pri ĝi, kaj eble la kunligo de niaj ideoj estas tia, ke ĝenerale nur la signifo konvena por la nuna momento ĉeestas en nia aktiva memoro¹.

Jen alia ekzemplo de multsignifeco eltirita el franco :

temps = « vetero »,

temps = « tempo » mezuro de la daŭro,

1. Pri tiu temo tre interesa de multsignifeco, vidu *Essai de Sémantique* - Proverbo pri Signifoscienco - de S^{ro} BRÉAL. — Mi konfesas, ke Esperanto devas posedi pli grandan diferencigecon ol la naciaj lingvoj.

temps = « tempo » parta mezuro de la daŭro,

temps = « tempo » cirkonstanco,

temps = « tempo » movo speciala al iu parto de muzikaĵo,

temps = « taktero » ero de daŭro en muziko,

temps = fama ĵurnalo pariza.

Aldonu tiujn ĉi vortojn, kiuj havas saman elparolon :

taon « tabano », *tan* « tanilo », *tant* « tiel multe », *tend* « tendencas », *tend* « streĉas ».

Oni demandis al si kiel unu vorto taŭgas por montri kune diversajn objektojn, kiel ekzemple en moderna greko la vorto *syrix* povis nomi kune fluton, fistulon, ŝprucigilon kaj tunelon. Tio rezultas de tio, ke ni parolas ĝenerale per bildoj, per metaforoj.

Ho! la metaforojn ne kreis la rafineco de l' homa spirito. Iu franca verkisto iradis (oni diras) en la vendajn halojn por rikolti multe da imagaj esprimoj, ĉar la sentima parolo de l' fiŝvendistinoj estis pli riĉa ol la tutaj literaturoj antikva kaj moderna.

La metaforo, kiun la verkistoj uzas tiel sukcese, venas nur el la malforteco de nia spirito. Ne estante kapablaj atingi la esencon mem de l' aĵoj, ni montras ilin per tiu el iliaj akcidentoj, kiu venas la unua en nian penson kaj formas bildon. Anstataŭ difini, ni donas averton pli-malpli neprecizan al aŭdantoj, kaj la kutimo komprenigas ¹.

Kompreneble la verkistoj, kiuj pripensas longe kaj turnassep fojojn sian plumon en siaj fingroj ², ne volas esti gvidataj de l' hazardo. Sed tiu, kiu faras la lingvon, kaj kiun oni nomas S^{ro} Ĉiuhomo, estas direktata de idekunligoj plej simplaj kaj plej eksteraj. Kio estas *navo* de preĝejo? Nur kvazaŭŝipo, ĉar *navo* venas el latina *navis* « ŝipo ». Kio *tunelo*? Nur kvazaŭ-barelo, ĉar angla *tunnel* estas nur la franca *tonneau* (malnovfrance *tonnel*) « barelo ».

Se la karakteroj, laŭ kiuj ni nomas la aĵojn, estas tute akcidentaj, tute nature estas, ke ili troviĝas en aĵoj tre diferencaj, kaj ke unu vorto taŭgas por montri ilin. En *folio* de arbo oni rimarkis precipe ĝian platecon kaj malgrandecon; kaj, ĉar la peco de papero, sur kiu mi skribas nun, estas ankaŭ plata kaj malgranda, oni nomis ĝin ankaŭ *folio*.

Sed la bildo, kiu okazigis la kreon de iu vorto aŭ speciala

1. Ekzemple nur la ĝenerala kutimo de la Esperantistoj montris al mi, ke la verbo *klarigi* povas esti tradukita france *expliquer*. La unuan fojon, kiam mi renkontis ĝin, mi ne tuj ĝin komprenis.

2. Aludo al tiu ĉi franca proverba frazo: antaŭ ol paroli, oni devas turni sep fojojn sian langon en sia buŝo.

signifo, malfortiĝas kaj neniĝas iom post iom. Kiu parolante memoras, ke la *buĉisto* estis origine tiu, kiu prizorgis la manĝojn, (buŝajn) provizaĵojn, ke la *edukisto* estis la « elkondukisto », ke *instrui* estis « konstrue aranĝi », k. t. p.?

Kiam vorto rompas la ligilon spiritan, kiu kunigis ĝin kun la primitiva bildo, ĝi ĉesas ankaŭ rilati kun la parencaj vortoj, ĝi iradas sian propran vojon kaj aparte malvolviĝas. Alivorte, mi diros, ke la lingvo ne sin okupas pri etimologio.

Tial okazas tie ofte, ke plej parencaj vortoj montras aĵojn plej diferencajn. Ekzemple la hindo-eŭropana pralingvo¹ posedis radikon *spek*, kiu signifis « vidi ». Ĝi liveris al ni multajn vortojn, tre diversigitajn de latino, greko, germano, franco, k. t. p. : *hidroskopo*, *horoskopo*, *inspekti*, *inspektoro*, *kalejdoskopio*, *mikroskopo*, *perspektivo*, *prospekto*, *respekti*, *respektive*, *retrospektiva*, *speco*, *speciala*, *specifi*, *specimeno*, *spegulo*, *spektaklo*, *spektro*, *spekulacio*, *spekulativa*, *spiono*, *stereoskopio*, *suspekti*, *teleskopio*.

Miru la kapricojn de l' hazardo : *skeptikulo* kaj *episkopo* tre similas... etimologie, ĉar, apartenante al la sama familio, ili signifas la unua « ekzamenanto », la dua « inspektoro ». Kun ili mi metos la *spicistojn*; kaj rajte, ĉar la spicistoj iam estis drogistoj, kiuj vendis safranon, kariofilon, cinamon kaj muskaton, aĵojn kunmetitajn tiam sub vorto *spicoj*, t. e. ĉefaj *specialaĵoj*, aromatoj. La latina *species*, el kiu ĝi venas, fine ricevis tiun signifon; sed ordinare ĝi signifis « ŝajno, formo, kio estas vidata ». Tial la spicvendado sin kunligas kun la optiko.

Mi ne volas forlasi tiun ĉi vortan familion sen cito de ĝia plej gracia membro en franco. Ĝi estas *espiègle* « petoletulo ». Ekzistas, en germana lingvo, konita kolekto de ŝercoj kaj friponaĵoj, diritaj aŭ faritaj de iu persono pli-malpli legenda, nomita *Eulenspiegel* « strigospegulo ». Ĝi estis tradukita francen dum la dek-sesa jarcento sub la titolo : *Histoire joyeuse et récréative de Till Ulespiègle* « Historio ĝoja kaj amuza de Till Ulespiègle ». Malklereco kaŭzis, ke unue oni senkapigis *Ulespiègle* kaj due oni rigardis la restaĵon *Lespiègle* kiel komponito el la artikolo *l* kaj iu adjektivo. Tiel naskiĝis la vorto *espiègle*, kiu fine signifis plaĉa kaj estas nun dirita pri infanoj aŭ junuloj petoletemaj.

Mi pasigis kelkajn rimarkojn antaŭ la legantoj ŝajne sen inter-

1. Tiu ĉi pralingvo estas tre oportuna kreaĵo de lingvistoj. En la hindo-eŭropaj lingvoj, ĉio okazis kvazaŭ iam ekzistis hindo-eŭropa pralingvo.

ligo kaj sen celo. Tamen mi opinias, ke mi plenumis mian taskon.

Certe mia studo estus pli elegante aranĝita laŭ tri ĉefpunktoj jenmaniere : 1° Kiel lingvo naskiĝas ; 2° Kiel ĝi vivadas ; 3° Kiel ĝi mortas. Interesege estus rigardi ĝin unue eksalti en la vivon, poste malrapidi, peziĝi, fali senforta. Sed mi vidas ie nek junulan ardecon nek kadukan maljunecon. Antaŭ miaj okuloj la parolo aperas kiel rebrilo de l' homaro kaj atesto de ĝia ĉiam ŝanĝanta sorto.

Efektive mi montris, ke niaj voĉorganoj ludas ne tre gravan rolon en evolucio de l' lingvoj, ke ili liveras nur materialon, kiun la spirito prilaboradas. Kunligo de ideoj estas tio, kio ĝeneraligas kaj organizas la modifojn de sonoj ; de kunligo de ideoj dependas la signifoj kaj iliaj varioj ; la spiritaj bezonoj postulas novajn vortojn ; kunligo de ideoj donas al ni tiujn ĉi bezonatajn vortojn.

La parolo partoprenas la sorton de l' homa spirito. Ĝi vivetas malriĉa, konfuza, kiam la homaro vivas mizere kaj pli beste ol home. Kontraŭe, se la spirito malvolviĝas, la lingvo ankaŭ produktas multegon da neatenditaj idoj, ĝi preciziĝas kaj pli forte organiziĝas.

Kaj, tial ke la civilizacio kaj la klereco estas submetitaj je la politikaj kaj socialaj revolucioj, ni vidas la parolon submetita je l' samaj influoj. Ekzemple kune kun la latina civilizacio, latino degeneris en Gallujo kaj perdis sian karakteron pro l' alveno de l' barbaruloj. Poste kun la potenco de l' dukoj de Francujo, fariĝintaj reĝoj, la franco iom post iom disvastiĝis sur tuta antikva Gallujo. Nun, de kelkaj jarcentoj, franco repuŝas flandron al la belgaj Flandrujoj, gajnante unue urbojn, englitante malrapide en kamparon ; ĉar ankaŭ francaj ideoj kaj moroj anstataŭas malrapide la malnovajn tradiciojn kaj kutimojn flandrajn.

Lingvo ne estas do aparta organismo. Neniu estas mortinta lingvo, kiel mi diris komence. Franco estas nur latino malvolviĝinta kaj modifiĝinta laŭ la politikaj okazoj kaj proporcio je spiritaj progresoj, kiujn niaj prapatroj kaj ni mem faris. La modernaj lingvoj ankaŭ aliĝos aŭ prefere malvolviĝos, sekvante popaŝe laŭ la malrapida evolucio de l' homaro.

CHARLES LAMBERT (Dijon).

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Vocabulaire technique et technologique Français-Esperanto de CH. VÉRAX. Hachette et Cie; prezo : Fr. 2,50. —

Jam de longe la Esperantistoj sciis, ke nia lerta samideano Ch. Vérax estas ne nur multscianta teknikisto, sed ankaŭ zorgplena kaj kapabla vortkolektanto.

Lia teknika vortaro estas tre grava verko, ĉar ĝi alportas al ni la bazon, la fundamenton, sur kiu estonte oni povos starigi (se estos eble iam ĝin plene elverki) la destinitivan (?) kaj plenan (?) teknikan vortaron de Esperanto.

Nia prudenta kunlaboranto singardeme detenis sin de persona, teoria elpenso de novaj vortoj; li limigis sian rolon al kolekto kaj elekto de vortoj inter la jam multaj uzitaj en la Scienca Revuo, Foto-Revuo aŭ aliaj teknikaj esperantaj verkoj.

Sed S^o Vérax, — kaj tio estas lia granda merito, — ne faris tion blinde, li kontraŭe faris ĝin metode kun antaŭe zorge pripensita labormaniero kaj kun la celo sekvi, kiel eble plej, kelkajn lingvistikajn regulojn. Konsekvence, kvankam nia amiko modestege nur proponas sian verkon al la Esperantistoj, kiel unuan provon korektotan, ni estas konvinkitaj ke la plejmulto de l' vortoj de tiu leksikono sin trudos mem al la Esperantistaro, kiu firme povas konfidi al tiu bonega helpilo.

S^o Vérax komunikis al ni liston da vortoj korektotaj en lia vortaro, oni trovas ĝin sur la rozaj paĝoj post la Felietono.

Aliflanke la aŭtoro intencas publikigi, kiel eble plej baldaŭ, return-

itan Vortaron Esperantan-francan entenantan klarigojn en Esperanto.

Ni senpacience atendas tiun novan utilegan verkon.

Ĉar multaj el la teknikaj terminoj nun enŝoviĝas en nian komunan lingvon, la vortaro de Vérax estas nun ne nur necesega por teknikistoj, sed ankaŭ utiliga por ĉiuj.

Esperantista Poŝkalendaro por la jaro 1908. 97-paĝa. Berlin S., Esperanto-Verlag Möller & Borel; prezo : Sm. 0, 40. —

Ni povas rekomendi al la esperantistaro bonegan kaj tre oportunan poŝkalendaron eldonitan de la firmo Möller & Borel. Tiu ĉi unua pli plena kalendaro, kiu aperis en Esperanto, kontentigos ĉiujn bezonojn de l' ĉiutaga uzo de Esperantisto. Krom la dataro, kiun enhavas ĉiu ordinara kalendaro, ni trovas en ĝi diversajn specialajn datojn el la historio de Esperanto, la liston de esperantistaj konsulejoj, grupoj, societoj; plej interesajn notindaĵojn, kiel naciajn monsisistemojn, esperantan alfabeton laŭ Braille, kaj multajn aliajn sciigojn interesajn por ĉiu Esperantisto. La plej gravaj okazintaĵoj el la esperantista movado estas metitaj super sia dato. Ni trovas en ĝi ankaŭ kelkajn sciigojn pri Dresdeno, nia proksima kongresurbo. Ni esperas, ke niaj samideanoj subtenos tiun poŝan gvidkalendaron necesan por ni ĉiuj.

The American Esperanto Book, de ARTHUR BAKER, Chicago. American Esperantist Company. 1908; prezo : \$ 1,50 —

Mi ne kredas, ke ekzistas en iu anj

lando esperanta lernolibro pli bele presita, per literoj pli netaj, sur pli bona papero ol tiu ĉi eleganta libro. Ĝi enhavas la ekzercojn de la *Fundamento de Esperanto*, tradukitajn kaj akompanatajn de notoj klarigaj. Ĉio estas tre zorge aranĝita. Ekzemple, ĉiu frazo havas numeron, kaj tiamaniere, oni trovas tre rapide la tradukon respondantan. La libro enhavas ankaŭ vortaron kaj gramatikon klaran kaj plenan.

La Amerikanoj volas do havi siajn proprajn librojn. Ni ricevas nun plej bonajn informojn pri la propagando de Esperanto en Ameriko. Oni rajtas esperi multon el la agemo energia de tiu plej agema, plej energia popolo.

Katolikaj kunvenoj dum la tria kongreso (Cambridge 1907), 14-paĝa; Sainte-Radegonde, France, *Presejo de « Espero Katolika »*; prezo : Fr. 0,25. —

La neĉeestintoj nian trian kongreson havas nun eblon tralegi la interesajn katolikajn diservojn, kiuj okazis dum ĝi. Ili aperis nun en aparta broŝureto, kie estas kolektitaj krom la diservoj ankaŭ plej gravaj demandoj koncernantaj niajn katolikajn Esperantistojn. En la fino de l' broŝureto estas alvoko al ĉiuj esperantaj katolikoj enskribiĝi en katolikajn societojn. Kompreneble, kiel aldonas la direktoro de E. K., tiu alvoko ne celas organizi ian religian apartigon, sed montri nur al katolikoj ankoraŭ neesperantistaj la gravan praktikan utilecon de Esperanto.

Troisième Congrès Universel d'Esperanto. Extraits d'articles de divers

journaux anglais (Texte anglais). *Office central Espérantiste*. 1 vol. 54-paĝa. Paris, 51, rue de Clichy.

Centra Oficejo ĵus eldonis kolekton de eltiraĵoj el diversaj anglaj ĵurnaloj, kiuj preparolas nian trian kongreson en Cambridge. Tiu ĉi tre interesa artikolaro, kiu enhavas ne nur notojn favorajn pri nia lingvo sed ankaŭ kontraŭajn, skribitajn tamen serioze, povas servi, kiel mezurilo de la angla opinio pri nia afero. Traleginte ĝin, oni konstatas kun granda plezuro, ke la timo pri la angla kontraŭeco por internacia lingvo estas vana. En tiu ĉi kolekto la leganto havos opiniojn preskaŭ de ĉiuj pli seriozaj, kaj pli disvastigitaj anglaj ĵurnaloj, inter kiuj kelkaj oferis al nia afero multe da loko. En niaj manoj ĝi estos bonega rimedo por kontraŭbatali la argumentojn de niaj kontraŭuloj.

« **Libraro Pacifisma** », eldono de la societo PACIFISTO.

En tiu kolekto jam aperis :

Por la Dua Haga Konferenco. Opinioj, projektoj, proponoj el angla, germana kaj franca lingvoj, tradukitaj de R. LAISNEY kaj G. MOCH. *Presa Esperantista Societo*, Paris; prezo : Fr. 1. —

Estonta milito, laŭ la instruoj de Johano de Bloch, tradukis F^{ino} CECILE ROYER, FRITZ SCHENK kaj ALESSIANO. *Presa Esperantista Societo*; prezo : Fr. 2,50. —

Por arbitracio, de ANDREW CARNEGIE, tradukis W. PADFIELD kaj MARESQUELLE.

Presa Esperantista Societo, Paris; prezo : Fr. 0,50. —

KRONIKO

Dua cirkulero de la « Kvaro » por la Kvara. — Nur ses monatoj nin disigas de la venonta kongreso, rapide ili pasos kaj la « Kvara » efektiviĝos! Ĝi okazos de la 16 ĝis la 22 de Aŭgusto. Tiu ĉi semajno zorgeme estas elektita, konsiderante la diversajn dezirojn de ĉiuj nacioj, la Germana Esperantista Societo en harmonio kun la Centra Oficejo decidis pri la dato. Germanujo esperas, ke la Esperantistoj de la tuta mondo plenumos sian Kembriĝan promeson. Kore ili estos akceptataj. Ili ĉiuj venu, la pacaj batalantoj por nia sankta afero.

La unua tago de la kongreso estos dimanĉo. Ankaŭ la Kvara komencos per Diservoj, kiuj estas certe tre grava pruvo por la taŭgeco de Esperanto.

La Majstro venos, ne timante, malgraŭ sia ne tre bona sano la, lacigojn de granda kongreso. Kaj ĉiuj Germanoj devas uzi la favoran okazon, ke ili havos la kongreson en sia propra lando. Ili ne forrestu, timante, ke ili ne sufiĉe progresis en la uzado de la lingvo. Kompren-eble, ĉiu vizitonto nepre devas bone koni la lingvon, li ĝin senĉese zorge kaj diligente studadu.

La programo enhavos paroladojn, deklamojn, kantojn kaj teatraĵojn, en unu vorto, sufiĉe da okazoj, por aŭdi nian lingvon. La, dresdenaj kongresanoj vaporŝipe ekskursos al Meissen kaj al la Saksa Svisujo; la ŝipoj estos grandaj parolejoj kaj la vojaĝo donos al la ŝipanoj agrablajn momentojn de vere frata kunestado.

Ankaŭ en Dresdeno la kongresanoj estos ĉiam kune, oni tion bone aranĝos. Kvankam la urbo estas granda, tamen la efektive plej vizitataj stratoj ne estas multaj. Ni nomu: Prager Strasse, See Strasse,

Schloss-Strasse, kaj Brühlische Terrasse. Kaj se la gastoj tamen forgesus la nomojn de tiuj ĉi stratoj aŭ la nomon de siaj hoteloj, jam nun 24 policianoj povus montri al ili la vojon, ĉar ili fervore lernas Esperanton. La instruado de la policianoj estas unu el la preparaj laboradoj de la dresdena grupo.

Alian laboron ĵus finis la Germana Esperantista Societo, ĝi eldonis adresaron:

*Germana Jarlibro Esperantista por 1908*¹.

Per tiu libreto la Germana Esperantista Societo prezentas al la Esperantistaro malgrandan, sed tamen tre gravan verkon. La nombro de la Esperantistoj tiel rapide kreskas kaj pligrandiĝas, ke internaciaj adresaroj ne plu estas eldoneblaj; la naciaj jarlibroj ilin anstataŭos. Ankaŭ por la eksterlandoj tia nacia jarlibro estas interesa, ĉar ĝi enhavas ankaŭ informojn pri la kongresa urbo, kiuj interesos ĉiujn partoprenontojn kaj tial ni petas treege, ke la tutmondaj samideanoj aĉetu nian libron.

Samvalora estas artikolo pri la historio de Esperanto, ĝi estos ĝermo de iama scienca verkego. Bildoj kaj skizoj pri Dresdeno ornamas la libreton. Aĉetu ĝin!

Dresdeno, koncerne la kongreson, similas abelujon. La anoj de la grupo laboras diligente, ili ĉiumaniere ekzercadas la interparoladon kaj ili starigis kantunuiĝon por la ekzercado de la himnoj, kantotaj dum la kongreso. Nova poŝtkarto (propono Elb) ĵus aperis.

¹ Havebla ĉe D^{ro} Albert Schramm, Dresden, Ständehaus. Prezo: Sm. 0,50 (Mk. 1.)

Ĝi enhavas la Ligokanton de Mozarto :

Fratoj, manon donu kore!

(Traduko de L. L. Zamenhof.)

Je Sm. 0,05 (Mk. 0,10) ĝi estas havebla ĉe H. Arnhold, Dresden, Waisenhausstrasse 20.

Alia novaĵo estas : « Sigelmarko » por la Kvara.

Por akiri artan kaj ornaman propagandan markon por kovertoj rilate al la kvara kongreso oni aranĝis konkurson kun premio inter la studentoj de la Reĝa Artmetia Lernejo. Estas senditaj 140 desegnoj, ĉiuj montris intereson kaj komprenon por nia afero, multaj el ili estis spritaj kaj talentaj elpensadoj. Nur unu el ili estos presita, sed kvin konkursoj ricevos monan premion.

La samideanoj ilin vidos en la granda kongresa ekspozicio. Jam nun ni atentigas la amikojn je la graveco de tiu ekspozicio kaj petegas ilian energian helpon. Nur tiam ĝi estos valora, se ĝi estos plena, historie ordigita; nenie ĝi montru mankon, kontraŭe, klare oni vidu daŭran kreskadon, la sanan, fortan disvolvon, kaj la nunan staton de nia afero. Tiu kreskado sana kaj regula, neniam kaj neniel interrompita, montru per muta sed komprenebla voĉo la venontan Venkon.

Ni ne forgesu : Post la kongreso multaj el la gastoj restos kune en « Weisser Hirsch » (Blanka Cervo) la Esperantista Vilaĝo. Bela prospekto de « Weisser Hirsch » ĵus aperis. Senpage ĝi estas havebla ĉe Dr^o Schramm, Dresden, Ständehaus. Oni nur bonvolu sendi la poŝtpagon per « Coupon Réponse International » (Internacia respondkupono) po M. 0,25 aŭ Fr. 0,30. — LA KVARO POR LA KVARA. — Dr^o Mybs, Dr^o Schramm, Marie Hankel, Arnhold.

El Hungarujo. — Jozefo Kiss (elp. Kiŝ), la plej granda el la nun vivantaj poetoj hungaraj, publikigis sub nomo « Foliofalo » ĉarman poemaron. En ĝi troviĝas nur 26 versadoj, sed ĉiu estas vera perlo de nia poemarto; precipe rimarkinda estas « Kujaz Potemkin » en kiu la poeto glorigas la liberecon. Francisko Molnár, la juna aŭtoro de la komedio « La diablo », kiun la Budapeŝta publiko tiel entuziasme akceptis, ricevis grandan sukceson nun en Torino. Estis la fama aktoro itala E. Zacconi, kiu vidis ĉi tiun komedion en Budapeŝto kaj, plena de entuziasmo, petis la permeson de Molnár ĝin traduki italen. Li mem ludis la ĉefrolon en la « Teatro Carignano » de Torino kaj ambaŭ, verkisto kaj aktoro, estis tre akklamataj. — B. L. O.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

LA INFANO EN LA TOMBO¹

Fabelo de Andersen.

Estis funebro en la domo, estis funebro en la koroj : la plej juna infano, kvarjara knabo, la sola filo, la ĝojo de la gepatroj kaj ilia espero por la estonteco, mortis. Estas vero, ke ili havis ankoraŭ du pliagajn filinojn, el kiuj la maljuna ĝuste en tiu jaro estis konfirmota, kaj ambaŭ estis ĉarmaj, bonaj knabinoj, sed la infano perdita estas ĉiam la plej kara, kaj ĉi tiu estis la plej juna kaj filo. Ĝi estis peza bato de la sorto. La fratinoj malĝojis, kiel malĝojas junaj koroj, tuŝitaj precipe de la doloro de la gepatroj; la patro estis malgaja, sed plej profunde premita estis la koro de la patrino. Tage kaj nokte ŝi estis sur la piedoj, ŝi flegis la malsanan infanon, levadis ĝin kaj portadis sur la manoj. Ĝi estis parto de ŝi mem, tion ŝi sentis kaj konsciis. Ŝi tute ne povis prezenti al si, ke la infano mortis, ke ĝi estos metita en ĉerkon, ke la tombo ĝin baldaŭ ĉirkaŭos. Ŝi estis konvinkita, ke Dio ne povas forpreni de ŝi la infanon; kaj, kiam tio tamen fariĝis kaj estis jam afero senduba, ŝi diris en sia dolora suferado :

« Dio tion ne sciis, Li havas senkorajn servantojn ĉi tie sur la tero, ili agas laŭ siaj deziroj, ili ne aŭdas la preĝojn de patrino. »

Ŝi perdis sian fidon je Dio, kaj nun atakis ŝin mallumaj pensoj, pensoj pri la morto, timo je la porĉiama morto, timo, ke homo fariĝas polvo en polvo kaj per tio ĉio finiĝas. Ĉe tiaj pensoj ŝi havis nenion, al kio ŝi povus alkroĉiĝi, kaj ŝi falis en senfundan abismon de malespero.

En la plej malfacilaj horoj ŝi plu ne povis plori. Ŝi ne pensis pri la junaj filinoj, kiujn ŝi havis; la larmoj de la edzo faladis sur ŝian frunton, sed ŝi ne rigardis al li; ŝiaj pensoj ĉiam estis ĉe la mortinta infano, ĉiu spiro de ŝia vivo havis nenian alian celon, krom la peno revoki en sian memoron ĉiun detalon pri sia infano, ĉiun el ĝiaj senkulpaj infanaj vortoj.

¹ Published 1 Mai 1908. — Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1903 by Hachette and C^o of Paris.

Venis la tago de la enterigo. Kelkajn noktojn antaŭe ŝi ne dormis; ĉirkaŭ la mateno ŝin venkis laceco, kaj ŝi iom ekdormis. En tiu momento oni forportis la ĉerkon en pli malproksiman ĉambron, kaj oni albatis la kovrilon, ke ŝi ne aŭdu la frapojn de la martelo.

Kiam ŝi vekigis, leviĝis kaj volis vidi sian infanon, la edzo diris kun larmoj :

— Ni albatis la kovrilon; tio estis necesa!

— Se Dio estas kruela kontraŭ mi, — ŝi ekkriis maldolĉe, — kial do la homoj estus pli bonaj!

Kaj ŝi forte ekploris.

La ĉerkon oni forportis al la tombo. La nekonsolebla patrino sidis apud siaj junaj filinoj, ŝi ilin rigardadis, ne vidante ilin, ŝiaj pensoj havis plu nenion komunan kun ŝia cetera familio, ŝi fordonis sin al sia malĝojo, kaj ĉi tiu ŝin pelis sen ordo, kiel la maro pelas ŝipon, kiu perdis la remilojn kaj direktiliston. Tiel pasis la tago de enterigo, kaj multaj aliaj tagoj sekvis kun la sama unuforma peza doloro. Per malsekaj kaj malĝojaj okuloj ŝin rigardadis en la domo la funebrantoj; ŝi ne aŭdis iliajn vortojn de konsolo; kaj cetere kion ili povus diri? ili ja mem estis tro malgajaj.

La dormon ŝi kvazaŭ tute plu ne konis, kaj tamen la dormo povus ja esti ŝia plej bona amiko, refortigi ŝian korpon kaj redoni trankvilecon al ŝia animo. Per admonoj oni tamen atingis almenaŭ tion, ke ŝi kuŝigis en la liton, kaj ŝi kuŝis silente, kiel dormantino. En unu nokto ŝia edzo aŭskultis ŝian spiradon kaj kredis kun certeco, ke ŝi trovis trankvilecon kaj refreŝigon; tial li kunmetis siajn manojn, preĝis kaj baldaŭ ekdormis sane kaj forte. Tial li ne rimarkis, ke ŝi leviĝis, surmetis siajn vestojn kaj silente eliris el la domo, por iri tien, kie ŝiaj pensoj restis tage kaj nokte, al la tombo, kiu kaŝis en si ŝian infanon. Ŝi iris tra la ĝardeno, kiu ĉirkaŭis la domon, kaj eliris sur la kampon, kie piedvojeto ĉirkaŭe de la urbo kondukis al la tombejo; neniun ŝin vidis, kaj ankaŭ ŝi vidis neniun.

Estis bela stelluma nokto; la aero estis ankoraŭ varma kaj milda, ĉar tiam estis ankoraŭ Septembro. Ŝi eniris en la tombejon kaj direktis sin al la malgranda tombo, kiu vidiĝis kiel unu granda kaj bonodora bukedo. Ŝi sidiĝis kaj klinis sian kapon al la tombo, kvazaŭ tra la dika tavolo da tero ŝi povus vidi sian knabeton, kies ĉarman rideton ŝi ankoraŭ tiel bone memoris. La bonkora esprimo de liaj okuloj, ĉe ankoraŭ sur la lito de malsanulo, estis ja neniam forgeŝebla. Kiel multe parola estis lia rigardo, kiam ŝi sin klinadis super lin kaj prenadis lian delikatan maneton, kiun li mem ne

povis levi! Kiel ŝi antaŭe sidis apud lia lito, tiel ŝi sidis nun ĉe lia tombo; sed ĉi tie la larmoj povis libere flui, ili faladis sur la tombon.

— Vi volas malsupren, al via knabo! — subite diris ia voĉo ĝuste apud ŝi; la voĉo sonis klare kaj profunde, ĝi sonis al ĝi en la koron.

Ŝi ekrigardis supren, kaj apud ŝi staris homo, kovrita de granda funebra mantelo, kies kapuĉo estis tirita antaŭen super lia kapo. Sed sub la kapuĉo ŝi vidis lian vizaĝon, ĝi estis severa, sed tamen konfidiga, kaj liaj okuloj brilis, kvazaŭ li havus ankoraŭ la aĝon de junulo.

— Mi volas al mia infano! — ŝi ripetis, kaj en ŝiaj vortoj estis petego de malespero.

— Ĉu vi kuraĝas sekvi min? — demandis la figuro. — Mi estas la Morto!

Ŝi balancis jese la kapon. Tiam subite fariĝis, kvazaŭ ĉiuj steloj super ŝi lumus per la lumo de plenluno; ŝi vidis la belegan divers-kolorecon de la floroj sur la tombo, la tera kovro delikate kaj silente forŝoviĝis kiel fluĝetanta tuko, la patrino malleviĝis, kaj la figuro etendis ĉirkaŭ ŝi sian nigran mantelon. Fariĝis nokto, la nokto de la morto; ŝi malleviĝis pli profunden, ol kiom penetras la tomba fosilo, la tombejo kuŝis kiel tegmento super ŝia kapo.

La basko de la mantelo ŝoviĝis flanken; ŝi staris en grandega halo, tre vasta kaj agrabla. Ĉirkaŭe regis krepusko, sed antaŭ ŝi staris ŝia infano, kiu tuj alpremiĝis al ŝia koro. Ĝi ridetis al ŝi kaj brilis per beleco pli granda ol iam antaŭe. Ŝi ekkriis, sed la krio ne estis aŭdebla, ĉar tute proksime de ŝi kaj poste tre malproksime kaj denove tre proksime eksonis laŭta mirinde ĉarma muziko. Neniam antaŭe tiel ravantaj tonoj tuŝis ŝian oreĵon; ili sonis transe de la noktenigra densa kurteno, kiu apartigis la halon de la granda lando de eterneco.

— Mia dolĉa, mia kara patrino! — diris ŝia infano.

Ĝi estis la konata amata voĉo; kaj kisoj sekvis post kisoj en senfina feliĉego. La infano montris en la direkto al lama lluma kurteno.

— Tiel bele ne estas supre sur la tero! Ĉu vi vidas, panjo, ĉu vi vidas ilin ĉiujn? Ĉi tio estas feliĉego!

Sed la patrino vidis nenion, eĉ tie, kien la infano montris, nenion krom la nigra nokto; ŝi rigardis per teraj okuloj, ŝi ne vidis tiel, kiel vidis la infano, kiu estis venigita al Dio. Ŝi aŭdis la sonojn, la tonojn, sed ne la vorton, kiun ŝi devis kredi.

— Nun mi povas flugi, panjo! — diris la infano, — flugi kun ĉiuj

aliaj gajaj infanoj rekte al la bona Dio. Mi tre dezirus tion fari, sed se vi ploras, kiel nun, mi ne povas foriĝi de vi, kaj mi tamen tiel dezirus! Ĉu vi ne permesas? Vi ja baldaŭ venos al mi, kara panjo.

— Ho restu, ho restu! — ŝi respondis, — nur unu momenton ankoraŭ! Unu solan fojon ankoraŭ mi devas vin rigardi, vin kisi, vin teni en miaj brakoj!

Kaj ŝi kisis kaj alpremis al si la infanon. Subite de supre eksonis ŝia nomo; treege plende sonis la tonoj. Kio ĝi estis?

— Ĉu vi aŭdis? — diris la infano. — Ĝi estas paĉjo, kiu vin vokas!

Kaj denove eksonis post kelkaj sekundoj profundaj ĝemoj, kvazaŭ de plorantaj infanoj

— Ĝi estas miaj fratinoj! — diris la infano; — panjo, vi ja certe ilin ne forgesis!

Kaj ŝi rememoris la restintojn, neesprimebla korpremo ŝin atakis, ŝi ekrigardis antaŭen, kaj senĉese preterflugetadis figuroj, el kiuj kelkajn, kiel ŝi opiniis, ŝi rekonis. Ili flugetis tra la halo de la morto al la malluma kurteno kaj malaperis malantaŭ ĝi. Ĉu aperos ŝia edzo, ŝiaj filinoj? Ne, ilia voko, iliaj ĝemoj sonis ankoraŭ de supre; ŝi preskaŭ tute forgesis ilin pro la mortintoj.

— Panjo, nun sonas la sonoriloj de la ĉiela regno! — diris la infano. — Panjo, nun leviĝas la suno!

Kaj torento da blindiga lumo verŝiĝis sur ŝin; la infano malaperis, kaj ŝi sentis, ke ŝi portiĝas supren.

Fariĝis malvarme ĉirkaŭ ŝi, ŝi levis sian kapon kaj vidis, ke ŝi kuŝas sur la tombejo, super la tombo de ŝia infano. Sed Dio fariĝis por ŝi en la sonĝo apogo por ŝia piedo, lumo por ŝia prudento; ŝi fleksis siajn genuojn kaj preĝis:

« Pardonu min, Sinjoro, mia Dio, ke mi volis reteni eternan animon de ĝia flugo, ke mi povis forgesi miajn devojn rilate la vivantojn, kiujn Vi donis al mi! »

Ĉe tiuj ĉi vortoj ŝi sentis, ke ŝia koro sensargiĝis. Jen la suno aperis, malgranda birdo kantis super ŝia kapo, kaj la sonoriloj de preĝejo sonis por la matena preĝo. Sankta silento etendiĝis ĉirkaŭe, sankte, kiel en ŝia koro! Ŝi rekonis denove sian Dion, rekonis siajn devojn, kaj plena de sopiro ŝi rapidis hejmen. Ŝi kliniĝis super sian edzon, ŝiaj varmaj sinceraj kisoj lin vekis, kaj ŝi ekparolis vortojn, venantajn el la profundo de la koro. Ŝi estis denove forta kaj milda, kiel edzino povas esti, kaj de ŝi venadis nun riĉa fonto de konsolo.

« Kion Dio faras, estas bone farita! »

Kaj la edzo ŝin demandis :

— De kie vi per unu fojo ricevis tiun forton, tiun koron plenan de konsolo?

Kaj ŝi kisis lin kaj kisis siajn infanojn.

— Mi ricevis ĝin de Dio, per mia infano en la tombo.

El germana lingvo tradukis

L. L. ZAMENHOF.

LA GALIA KVERKO¹

DE

STÉPHEN LIÉGEARD

Sen ŝato por la kan' de vana blov' movata,
De jam mortinta glor' senmorta heredulo,
En homa arbareg' el la plej grandaj sola,
La pra-galia kverk' altigas sin fiere.

Sub la hakil' de Rom' eksangis lia flanko.
Koleraj de l' ĉiel', al puno rapidemaj,
Sur ekbrulinta kron' potencon sian markis;
Sed restas stare trunk' kaj netuŝite koro.

Da jaroj dudek cent sub lia ombro pasis,
Kaj pasos dudek pli; printempoj multaj venos
Al lia nuda frunt' branĉaron verdan meti;

Ĉar, spite de l' venteg' li ĉiam estas Reĝo,
Kaj, sè okaze fulm' lin rompus furioza,
Pro lia brua fal' la mondo ŝanceliĝus!

Tradukis

EMILO BOIRAC.

1. El « Songoj kaj bataloj ».

MELIBEO KAJ TITIRO

Eglogo unua de Virgilio.

MELIBEO

Vi sub verdaĵo, Titiro, de fago branĉlarĝa kuŝante
Kantojn de Muzo arbara per ŝalmo modulas avena.
Ni, forpelitaj el patraj loĝejoj, el kampoj karegaj,
Eĉ el patrujo, forkuras. Vi vin sub ombraĵon sterninte
De Amarilo belforma je nom' resonigas arbarojn.

TITIRO

Dio al ni Melibeo, ĉi tiujn ripozojn havigis!
Ĉar al ni dio li estos por ĉiam : kaj lian altaron
Per ŝafideto ofere buĉota mi ofte ruĝigos.
Dank' al li, jen tra paŝtejoj, vi vidas, bovinoj vagadas
Miaj : kaj mi mem laŭvole ludadas per ŝalmo kampara.

MELIBEO

Mi ne envias : miregas mi : ĉar nun tumulto malorda
Tutan kamparon okupas ; mi mem kaprinetojn lacega
Puŝas antaŭen forkure : ĉi tiun, Titiro, mi pene
Trenas, ĵus en aveluja densejo du idojn lasintan,
Kiuĵn ĝi naskis — esperon de aro — sur nuda siliko!
Ofte ĉi tiun fatalon, se blinda ne estis animo,
Kverkoj anoncis al ni — mi memoras — de fulmo frapitaj ;
Ofte, maldekstre, el kverka kavaĵo profetis korniko.
Tamen, Titiro, de tiu diaĵo nun econ konigu.

TITIRO

Romon! — tiele ĝi estas nomata — malsaĝe mi kredis,
Ho Melibeo, ke ĝi nur similas al urbo ĉi tiu,
Kien ni, ofte, ŝafistoj kutimas idetojn irigi.
Tiel hundidojn al hundoj, similaj, al kaproj kapridojn
Konis mi : tiel al io malgranda mi grandan komparis.
Tiu sed urbo tiome ceterajn superas je kapo,
Kiom cipresoj levegas ĝin inter flekseblaj viburnoj.

MELIBEO

Kia vin grava tialo devigis ĝis Romo vojaĝi?

TITIRO

Pro libereco! Ĝi min ekrigardis senĝenan, malfrue,
 Kiam, sub tranĉo razila, blanketa jam barbo defalis,
 Tamen ĝi min ekrigardis, kaj fine ĝi venis, malantaŭ
 Ol Amarilo nin amas kaj nin Galateo forlasis.
 Ĉar — mi konfesas — dum nin Galateo per amo posedis
 Nek libereca ebligis espero, nek zorgo mastraĵa.
 Kvankam el baroj oferaĵn mi multajn eligis bestidojn,
 Kvankam mi grasan densigis fromaĝon por urbo nedanka,
 Tamen neniam kun mano monpeza mi hejmem revenis.

MELIBEO

Miris mi kial malĝoje vi, ho Amarilo, alvokis
 Diojn, kaj ankaŭ por kiu sub arboj vi fruktojn rezervis.
 Jen! el ĉi tie Titiro forestis. — Vin pinoj, Titiro,
 Fontoj, vin same ĉi tiuj arbustoj alvokis ripete.

TITIRO

Kio farota de mi? Aliloke disrompi sklavecon
 Estis neeble, aŭ tiel favorajn renkonti diaĵojn.
 Tiun junulon ja tie, Melibĉjo, mi vidis, al kiu
 Niaj altaroj dum tagoj dek- du ĉiujare fumiĝas.
 Mian petegon ĉi tiu agrable respondis unua :
 « Paŝtu nu kiel antaŭe, vi knaboj, submetu bovvirojn ».

MELIBEO

Viajn do, vi, maljunulo feliĉa, kamparojn retenos!
 Kaj al vi grandajn sufiĉe : se ilin eĉ nudaj ŝtonetoj,
 Ĉie, kaj marĉo kun junkoj ŝlimhavaj, surkovras paŝtejon.
 Nek malkutimaj nutraĵoj venenos gravedajn bestinojn,
 Ilin nek pesta malsano de aro proksima difektos.
 Ho maljunulo feliĉa! Vi inter riveroj konitaj,
 Fontoj vi apud sanktegaj malvarmon ĝuados ombraĵan.
 Tie — de limo najbara — en vin plektbarilo salika,
 Kies je floroj senĉese zumantaj abeloj sin nutras,
 Ofte per tre delikata brueto enigis ekdormon :
 Tie sub alta ŝtonego senfoliigisto ĉielen
 Kantos; kaj dume nek raŭkaj kolumboj, pri kiuj vi zorgas,
 Ĝeman blekadon ĉesigos, nek turto el ulmo plej alta.

TITIRO

Antaŭ tre vasta ĉielo sin paŝtos do cervoj belmovaj
 Aŭ oceanoj sur bordoj ellasos fiŝaron sen akvo,
 Antaŭ okazos, ke per reciproka transmigro nacia
 Fremdajn Araron aŭ Tigron trinkados, aŭ Partoj, Germanoj,
 Ol malaperos el koro la bildo de tiu vizaĝo.

MELIBEO

Sed ni, de tie ĉi, unuj atingos soifan Afrikon,
 Iros aliaj Scitujon aŭ Kretan Oakson rapidan,
 Aŭ eĉ Britujon, ve! eksteriĝantan de tuta homaro!
 Ĉu ne mi, iam, post daŭro longtempa, patrujon revidos?
 Mian reĝejon — kun bela tegmento malriĉan kabanon —
 Ĉu mi post iom da jaraj rikoltoj admiros vidante?
 Tiujn ĉi kampojn kulturajn ĉu havos soldato malpia?
 Ĉu barbarulo rikoltos? Jen kien popolo mizera
 Per malkonsento alvenis! Por kiuj ni kampoj semadis!
 Ho, Melibeo, markotu aŭ nun vinberujojn ordigu!
 Iru, vi kara antaŭe propraĵo, nun iru, kaprinoj!
 Mi ne plu, poste, kuŝante sur herbo de freŝa kaverno,
 De malproksima dornplena ŝtonego vin vidos pendantaj.
 Mi ne versaĵojn ekkantos plu, mi ne vin paŝtos, kaprinoj,
 Plu dum maldolĉajn salikojn aŭ stipon florantan vi kaptos!

TITIRO

Tamen ĉi tie dum tiu ĉi nokto vi povas ripozi
 Ĉe mi sur verda tavolo folia. Mi tenas maturajn
 Pomojn kaj molajn kaŝtanojn kaj multe da lakto premita.
 Jen malproksime jam supraj tegmentoj vilaĝaj fumiĝas,
 Jam pligrandiĝas, jetataj el alto de montoj, ombregoj.

El latina lingvo tradukis

PROF. ALFREDO BALESTRAZZI.

MIA LASTA KLASO

EN

LA VILAĜA LERNEJO

(*Tria mencio de nia unua konkurso.*)

Tiam, en la jaro 1868, mi estis juna, dekdujara knabeto. Miaj gepatroj, terkulturistoj, loĝadis en malgranda vilaĝo, proksime de la rivero *Doubs*, en la samnoma departemento. En ĉi tiu parto de Francujo, la plej multaj vilaĝanoj estas ne nur plugistoj, sed ankaŭ vinberistoj, kaj tie ĉi eble, ankoraŭ pli ol en alia ajn provinco, oni estas prava diri pri la franca kampisto, ke li estas ekstreme laborema kaj ŝparema.

Al mi, infano, la kampara vivado tre plaĉis, kaj nun mi volonte redirus laŭ la latina poeto : *O fortunatos nimium, sua si bona norint, agricolas!* Sed mi devas konfesi, ke la tuta laboro mia konsistis en tio, ke mi iom helpis mian patrinon en sia modesta mastrumado, kaj ke mi plej ofte kuris kaj libere vagis ĉirkaŭe sur la kampoj kaj herbejoj. Kun aliaj bubetoj de la vilaĝo, jen ni nin banis aŭ fiŝkaptis en la rivero, jen ni elnestigis birdidojn, — knaboj estas senkompataj, — jen ni iris en arbaron, kolekti frambojn, fragojn aŭ avelojn. Vere feliĉa tempo!

Mi tamen rapidas aldiri, ke tian sovaĝan vivadon mi nur ĝuis dum la interklasa tempo. Mia patro, kvankam malmulte klera, tre ŝatis la *sciencon* kaj ne permesis, ke mi perdu mian tempon; tial mi neniam forestis sennecese de la klaso.

En tiu tempo, sub la regado de la imperiestro Napoleono III, la publika instruado ne estis tiel progresinta, kiel nun, dank' al la Respubliko : la gepatroj ne ĉiam volonte sendis siajn infanojn en la lernejon, precipe pro tio, ke ili devis pagi la sumon da 42 frankoj jare, kaj tiu malalta prezo tamen estis ofte eĉ tro granda por malriĉaj plugistoj. Mi enfine ankoraŭ aldonos, ke la nun rakontota historio okazas en la monato Aŭgusto, la lastan tagon de la instruaro.

Tiun tagon posttagmeze mi do iris, kiel kutime, en la lernejon; sed, ĉar estis la sezono de la grenrikolto, la pli granda parto de la lernantoj troviĝis sur la kamparo, kaj ni ne estis multaj je la unua horo antaŭ la komunuma domo, kie ni ludis, antaŭ ol eniri. La lernejestro kutime ne alvokis nin, kaj ni iris mem, sen tamburo nek sonorilo, en la klasoĉambron, por relegi niajn lecionojn. Sed, ĉi tiun fojon, ni ja ne pensis pri la lecionoj, kaj ni ludis plu kaj plu; ni ankaŭ ne atentis la horon: neniŭ el ni kompreneble posedis poŝhorloĝeton kaj la antikva turo de la vilaĝa preĝejo ankaŭ ne surhavis horloĝon; sed, kvankam ni iom konsciis, ke la unua, t. e. la horo de la eniro, jam estas preterpasinta, ni tamen daŭre amuziĝis, sen riproĉo de konscienco, ĉar nia instruisto ankoraŭ ne estis en la klaso. Li troviĝis efektive en sia loĝejo sur la supra etaĝo, kie li tagmanĝis kun kolegoj. Kompreneble ni ne plendis pro tiu prokrasto, ni male konstatis kun plezuro, ke nia paŭzo longtempe daŭras.

Jam estis la dua proksimume, kaj neniŭ el ni intencis eniri en la lernejon, nek reiri domon; ni ĉiam ĝoje distriĝis kaj ludadis sur la korto, kiam subite aperis bele vestita sinjoro antaŭ nia modesta instruejo. Lian Moŝton ni admiris kun lia lukso, cilindra silkĉapelo kaj lia nigra somersurtuto: tian grandsinjoron ni malofte vidis en nia dezerta vilaĝo. Sed ni lin ankoraŭ pli admiris, kiam ni eksciis, ke li estas la akademia inspektoro de *Besançon*, la ĉefurbo de nia departemento.

— Ĉu estas nun la horo de la paŭzo? — li diris; — kial vi ne estas en la lernejo?

— La instruisto nin ne alvokis ĝis nun, — ni respondis, — kaj ni amuziĝas tie ĉi en la korto?

— Kie do li estas, via lernejestro?

— Li ankoraŭ tagmanĝas sur la supra etaĝo kun amikoj.

Nia lernoĉambro troviĝis sur la teretaĝo kaj la inspektoro, kiu jam ŝtaris en la pordo, subite ekvidis, ke li povos fari ian malician surprizon al sia subulo, kiu tiel malfruas por alveni en la lernejon, kaj ridetante li igis nin senbrue eniri en la klasoĉambron.

Ni tuj okupis niajn kutimajn sidlokojn sur la benkoj, kaj ni profunde silentiĝis, tiel, ke super niaj kapoj, oni povis iom aŭdi la babiladon kaj ridadon de la ĝojaj drinkantoj. La tuta lernantaro konsistis el 12 knaboj kaj 14 knabinoj, ĉar tiam en malgrandaj vilaĝoj oni instruis la infanojn de l' ambaŭ seksoj en unu sama

Ĉambro : unuj sidis dekstre, la aliaj maldekstre kaj en la mezo staris la katedro de la lernejestro.

Ĉi tie sidiĝis la inspektoro, dirante :

— Infanoj miaj, ĉar via instruisto ne ankoraŭ alvenis, mi tuj volas komenci sen li la inspektadon kaj demandi vin pri tio, kion vi lernis.

Mi antaŭe devas diri, ke en tiu epoko la lernado de la kateĥismo kaj de la Sankta Historio estis tre grava afero; en ĉiu vilaĝo la instruisto estis kvazaŭ la helpanto de la pastro kaj tiu ĉi ofteripetis al ni : « Kion signifas la homa scienco kompare kun la Dia? kion servos al vi ĉiuj trezoroj surteraj, se vi ne savos vian animon. » Oni do ne miros, ke la inspektoro komencis sian ekzamenon per la Sankta Skribo.

— Ci nigruleto! — li diris alparolante iun knabon, — rakontu al mi la historion de Jozefo.

Nia nigrulo konis la tutan, longan historion kaj, kvankam iom balbutante, li brave rakontis, kiel kaj kial Jakobo pli amis Jozefon, ol siajn ceterajn filojn; kiel la fratoj fariĝis ĵaluzaj kaj enviemaj; kiel ili vendis la malfeliĉan Jozefon kiel sklavon al Ismaelidaj pretermigrantoj; kiel li fariĝis la ĉefministro de Egiptujo, kaj kiel li fine venigis la maljunan patron kaj sian tutan familion al la reĝa kortego.

— Bone, bone! — diris la inspektoro, — mi cin komplementas, knabeto; ci meritas bonan noton.

— Nun ci, la dikkapulo! — li diris; (la dikkapulo, ĝi estis mi), — ĉu ci bone scias la kateĥismon? Nu! diru : Kiuj estas la anĝeloj?

— La anĝeloj, — mi respondis unutone, — estas la servistoj de Dio, kiu ilin sendas de la ĉielo sur la teron, por komuniki Liajn ordonojn al la homoj.

— Kio estas la infero?

— La infero estas la loko, kie troviĝas la demonoj, kaj kien iras la pekuloj post sia morto, por tie suferi dum la tuta eterneco.

— Bone! perfekte!

Li ankaŭ demandis min kaj aliajn pri la sep sakramentoj, pri la sep ĉefaj pekoj, pri la diaj kaj ekleziaj ordonoj, k. t. p., kaj la respondoj estis kontentigaj. Nian kateĥismon efektive ni bone konis : ĉiun tagon ni lernis unu ĉapitron en la lernejo kaj la sekvantan dimanĉon dum la meso, la pastro, el sia predika katedro, pridemandis nin publike. Tial la inspektoro devis interne konfesi,

ke nia estro, kvankam li nun iom diboĉas super ni, nin tamen bone instruas.

— Kaj ci, la blonda knabineto tie! — demandis plue la inspektoro iun beletan, bluokulan knabinon; — kiel ci nomiĝas?

— Paŭlino G..., — ŝi respondis.

— Nu! diru al mi, kian finiĝon ricevas la substantivoj en la multenombro?

— Oni formas, — ŝi respondis, — la multenombbron ĉe la substantivoj, aldonante la literon *s* al la ununombro. La nomoj, kiuj finiĝas per *s*, *x* aŭ *z*, ne ŝanĝiĝas en la multenombro; tiuj nomoj, kiuj finiĝas per *al* aŭ *ail* ŝanĝas sian finiĝon en *aux*; la nomoj per *ou*, *au*, *eu*... —; tion scias la bedaŭrindaj infanoj, kiuj lernas la francan gramatikon. Ho Dio! ĝi ne similas la esperantan! Tial la inspektoro aŭdis kun miro nian knabinon eldiri parkere kaj senere ne nur la ĝeneralan regulon, sed ankaŭ la esceptojn kun multe da ekzemploj.

Li demandis nin ankaŭ pri la geografio, la historio de Francujo, la aritmetiko kaj... nia instruisto ankoraŭ ne venis en la klason. Tamen la inspektoro tute ne perdis la paciencon; li ĉiam atendis malice la alvenon de sia subulo kaj ĝojis interne, pensante pri la baldaŭa surprizo.

Li sekve daŭrigis sian inspektadon: li trarigardis la kajerojn, librojn, skribaĵojn kaj fine, por iom distriĝi, li alparolis la plej junajn gelernantojn kaj demandis iun ŝerceme:

— Ĉu ci povas diri al mi, kiu estas la patro de la Jakobidoj?

— Abrahamo; — estis la respondo.

— Kiom faras 20 minus 20? — Li demandis iun alian; kaj, ĉar liu ĉi silentis:

— Nu, se ci havus en cia poŝo 20 frankojn, kaj se ci ilin perdus, kion ci havus tiam en cia poŝo?

— Mi havus truon, — respondis la infano.

— Jen bonega, trafa respondo. Diru nun: 7 paseroj sidas sur arbo; alvenas ĉasisto, kiu morte pafas tri el ili, kiom da birdoj nun sidas ankoraŭ sur la arbo?

La juna lernanto kompreneble tuj respondis 4; sed mi levis la manon, dirante:

— Ne, ne; Sinjor' Inspektoro; nenia birdo plu restas sur la arbo, ĉar la netrafitaj tuj forflugas.

— Jes, bone; estas ĝuste. Nun, — pludiris la inspektoro, — ĉar ci estas tiel sagaca kalkulisto, ci ankoraŭ devas solvi la jenan pro-

blemon. Iru al la tabulo kaj skribu : la ŝipo estas longa je 60 metroj, larĝa je 15 metroj kaj profunda je 10 metroj ; ĝia plej granda maŝto estas alta je 20 metroj. Kioman aĝon havas la ŝipkapitano ?

La inspektoro ridetis, sed mi serioze tuj respondis :

— Sinjor' Inspektoro ; inter la amplekso de la ŝipo kaj la aĝo de ĝia kapitano ekzistas nenia rilato ; la problemo estas nesolvebla.

— Jes, evidente. Kian metion havas cia patro ?

— Li estas terkulturisto kaj ankaŭ ŝtonĉizisto.

— Kiomjara ci estas ?

— 12-jara.

— Kian profesion ci volas elekti ?

— Mi ne scias, sed miaj gepatroj intencas min sendi la proksiman jaron en duagradan lernejon.

— Bone, ci certe fariĝos lerta matematikisto, kaj kiam ci estonte lernos la regulon de la algebra multipliko, ci rememoros pri mi pro la sekventa komparo, kiun mi mem eltrovis :

plus $\times$ plus = plus : la amikoj de niaj amikoj estas niaj amikoj ;

plus $\times$ minus = minus : la amikoj de niaj malamikoj estas niaj malamikoj ;

minus $\times$ plus = minus : la malamikoj de niaj amikoj estas niaj malamikoj ;

minus $\times$ minus = plus : la malamikoj de niaj malamikoj estas niaj amikoj.

Dirinte tiun aferon memorindan, Lia Inspektora Moŝto tiris el la veŝtpoŝo sian belan oran horloĝeton :

— Ho Dio ! — li ekkriis surprize — estas jam la tria pretere kaj mia homo ankoraŭ ne venas de supre ; mi volas tuj fini ĉi tiun aferon. Nun, karaj infanoj, estas sufiĉe por hodiaŭ, la klaso estas finita. Mi faras vin liberaj de nun, kaj eliru tuj rekte al via familio. Ĝis revido kaj feliĉan libertempon !

Ni silente eliris ; tamen la lignaj ŝuoj, kiujn ni portis tiutempe, faris sufiĉe da bruoj, por ke oni nin aŭdu el la unua etaĝo, kaj efektive nia instruisto el sia fenestro vidis nin forirantaj. Li tute ne realvokis nin, li male diris al siaj kolegoj :

— Ha ! vidu tiujn karajn infanojn ! ili estas pravaj ; ili nun foriras de si mem antaŭ la kvara horo ; en tiu ĉi lasta tago de la instruaro mi ne mallaŭdos, nek tenos ilin. Ni ankaŭ, karaj amikoj, povas sekve iom eliri sur la kamparon kaj promeni fumante nian cigaron.

Ili do sin pretigis por foriri ; dume nia Inspektoro restis tute

sola en la klaso, ekzamenante nun la registrojn de la lernejestro. Enfine ĉi tiu kaj liaj ambaŭ kunuloj ekbruis sur la ŝtuparo. Per Dio! ili ne suspektas la proksiman ĉeeston de la superulo, kiu nun klare aŭdas iliajn voĉojn kaj paŝojn. Lia koro iom batas kaj li ridetas ĉe la penso, ke *nun....*

Sed ho ve! *nun* la instruisto forlasis la koridoron kaj tute forgesis reeniri en la apudan klason por vidi, ĉu ĉio estas en ordo, aŭ ĉu almenaŭ neniu infano enrestas : nenion aŭdante, nenion suspektante, li trankvile ŝlosis la pordon de la domo kaj foriris kun siaj kolegoj.

Vi eble nun pensas, kara leganto, pri la itala sentenco : *Se non è vero, è bone trovato* (se tio ne estas vera, ĝi estas bone elpensita), sed mi vin certigas, ke ĉi tiu historieto estas entute vera, kaj ke nia Inspektora Moŝto nun estas reale enfermita kaj ensloŝita en la klasoĉambro.

Surprizite, li komence ne sciis, kion fari; kelkaj minutoj pasis, kaj li sin demandis, ĉu li ne alvokos la forirantojn; sed tio estus vana, ili estis jam malproksime, aŭ ĉu li ne krios por helpo; sed tio estus ja tro ridinda. Fine li malfermis unu fenestron kaj vidis, ke ĝi ne estas tre alta, du metrojn proksimume; sed sube troviĝis bedaŭrinde profunda kelŝtuparo; tial li ne povis sin lasi sendanĝere elgliti malsupren ĝis tiu ŝtuparo. Ŝajnis al li pli oportune salti trans la kavernan ŝtuparon, larĝan je du metroj. Kaj, ĉar neceso fariĝas leĝo, li elektis ĉi tiun lastan manieron por sin savi.

Preninte la seĝon de la instruisto el la katedro, li sin levis sur la malsupran randon de la fenestro, kaj, kaptinte sian belan silk-ĉapelon en la dekstran manon, li vive eksaltis el la fenestro kaj refalis feliĉe trans la ŝtuparo en la ĝardenon. Jen li estas ekster la domo. Dum kelkaj momentoj li pensis pri tio, kion li devas fari? Ĉu li reiros en la ĉefurbon, nenion dirinte pri la afero? Ne, certe ne; li volas havi atestantojn en la komunumo mem kaj rakonti la aventuron, por ke oni povu iom ridi kaj hontigi la instruiston.

Li do forlasis la ĝardenon, kaj sur la strato li demandis iun plugiston, kiu revenis el la kampoj, pri la loĝejo de la vilaĝestro. Ĉi tiu estis mia propra onklo kaj loĝis apud nia domo. La inspektoro rakontis al li sian tutan aventuron kun la lernejestro : la unuan parton de la historio mi jam bone konis, sed mi neniel estus suspektinta la duan, nome, la enŝlosiĝon de la inspektoro.

— Ha jes! — ekkriis mia onklo, ridante el plena gorgo, — mi ĵus

vidis la tri sinjorojn preteriri sur la strato; nia instruisto estis kun siaj du kolegoj, la lernejestroj de B... kaj de M... (najbaraj vilaĝoj) :

— Kio! — rediris la inspektoro, — la instruistoj de B... kaj de M... troviĝis kun li; estis ili, kiuj, kun li, festenis sur la supra etaĝo! La afero estas kurioza : mi ja kaptis tri birdojn kune en la sama nesto.

Mia onklo tuj komprenis, ke li iom senpripense parolis; pro tio, akompanante la inspektoron al la stacidomo, li volis plej eble rebonigi la aferon, kaj almenaŭ iom senkulpigi nian instruiston. Konsekvence li petis la inspektoron, ke li bonvolu esti indulgema.

— Vi scias, — li diris, — ke nia instruisto estas tre juna; nur antaŭ du jaroj li eliris el la Normala Lernejo kaj li estas apenaŭ dudek-trijara. Kutime li ja estas fervora kaj laborema, lia hodiaŭa kulpo estas escepto, kaj al junuloj oni devas multon pardoni. Mi tial insiste petas, ke vi lin ne eksigu aŭ forsendu en alian postenon, tiom pli, ke, de mia parto, mi estos kontenta eviti skandalon en mia komunumo.

La inspektoro tion promesis al mia onklo,

— Sed kondiĉe, — li aldiris, — ke la tri kulpuloj venos morgaŭ *Besançon*'on ĉe min, por ricevi mallaŭdon certe merititan.

Vespere, kiam mi raportis la aventuron al miaj gepatroj, ili ankaŭ kompreneble ekridis; sed mia patro baldaŭ aldiris plej serioze :

— La bubo estas nun 12-jara, li ne plu reiros en nian lernejon; post la somerlibertempo ni lin sendos en la urban liceon.

Kaj tia estis mia lasta klaso en la vilaĝa lernejo, kiun mi, la kvindekjarulo, neniam forgesis.

HERMAN BOUCON.

DU VESPEROJ

EL FABELOJ DE

KOT-MURLYKA¹

La vento frapis per pluvo sur la fenestrojn.

Ekstere estis mallume, malseke kaj malvarme.

Sed en la granda ĉambro estis varme kaj komforte.

Hele brulas la lampo sur ronda tableto antaŭ mola, granda kanapo. Malforte flametas sankta lampeto antaŭ granda krucifikso, kiu pendas en angulo super la kanapo.

La krucifikso estas antikva itala laboro, el jam flaviginta eburo. La ĉiam egala lumo de la sankta lampeto trakuras per facilaj, delikataj tonoj la tutan figuron kaj mole lumigas la kapon de la Krucumito. Kaj la tuta figuro kontraste apartiĝas de la kruco el eburo.

— Panjo! — diras sesjara krispa infano al la patrino, kiu sidas sur la kanapo kaj rapide trikas longan varman skarpon : — Panjo! Tie ja Kristo estas krucumita?

— Jes! Kristo! — kaj ŝi rapide rerigardas al la krucifikso kaj ree enprofundiĝas en la laboradon.

— Kiamaniere do Li estas krucumita? Rakontu al mi, panjo, kion signifas : krucumita?

— Tio signifas, ke oni Lin alfiksis per najloj al la kruco.

— Kiel alfiksis per najloj?!

— Tiel! — ŝi lasas la laboradon kaj prenas la knabon je la maneto.

— Oni almetis Liajn manojn jen tiel al ligna kruco, kaj en ĉiun manon oni enbatis najlon per martelo, la najloj trapikis la manojn kaj eniĝis en la lignon; poste oni starigis la krucon en la tero, kaj tiamaniere Li pendis sur tiu kruco tutan tagon, ĝis kiam Li mortis.

1. • Kot-Murlyka • (Murmurulo) estas la pseŭdonimo de N. P. Vagner, fama rusa verkisto kaj profesoro de Zoologio ĉe la Universitato en S. Peterburgo, mortinta antaŭ nelonge.

La infano paliĝis. Ĝia akrasenta, akceptema fantazio vive imagis la tutan teruron de la kruelega sanga ekzekuto.

— Panjo! Al Li ja estis tre dolore? — demandis li, penante ne kredi al sia impresio — dolore... ĝis la sango?

— Jes! tre, tre dolore!

— Kial do oni tion faris al Li? Ĉu Li estis malbona?

— Ne! Li estis bona, tre bona. Li estis pli bona ol ĉiuj homoj, kiuj estis kaj estos iam ajn sur la tero, ĉar li estis ne nur homo : Li estis Dio!

— Kial do oni Lin tiel mortigis?

— Tial, ke Li al ĉiuj deziris bonon. Li diris, ke Dio, Lia Patro, estas bona kaj Lin sendis sur la teron, por ke ĉiuj ekkonu, kiel bona Li estas. Kaj Li faris multajn bonajn aferojn, kaj multo da popolo ĉiam iradis post Li. Kaj la malbonuloj enviis Lin. Li elmontradis iliajn mensogojn, enviemon, malbonajn agojn. Kaj jen pro ĉio tio, oni Lin ekkaptis kaj ekzekutis.

— Kaj ĉu pro tio oni nenion faris al ili? — Kaj ĝia vizaĝo kovriĝis per ruĝo, kaj larmoj ekbrilis sur ĝiaj okuloj.... — Mi ilin ĉiujn alfiksis per najloj al arboj.

Kaj li kunpremis la malgrandajn pugnojn.

— Por kio? — diras panjo. — Vi farus tre malbone. Neniam oni devas pagi malbonon per malbono. Tion diris Li, Kristo, kaj kiam oni Lin krucumis, tamen Li, mortante, malgraŭ la plej forta doloro, preĝis por tiuj, kiuj Lin krucumis; Li preĝis, ĉar Li amis ĉiujn homojn kaj la bonajn kaj la malbonajn.... Ĉiu malbona ja ne estus malbona, se ĉirkaŭ li estus nenio malbona.

La knabo longe rigardis la krucifikson, Lian mallevitan kapon, la per sufero kripligitan vizaĝon, la duonmalfermitajn lipojn, kiuj ŝajnis murmureti preĝon kaj ripetadis ĉiam la saman grandan vorton de l' amo al la homoj.

— Panjo! — diris li fine : — mi estos bona, mi amos ĉiujn kaj la bonajn kaj la malbonajn.

— Jes, — diris la patrino, — estu bona kaj amu ĉiujn, ĉiujn homojn. Se vi amos ĉiujn, vi bone lernados, ĉar nur tiu, kiu multon scias, povas fari multon da bono al ĉiuj homoj, kaj tiu efektive amas ĉiujn homojn.

Kaj ŝi atente rigardis lin, ŝi deŝovis la krispajn harojn de lia frunto kaj kisis tiun ankoraŭ ne grandan, sed jam altan kaj krutan frunteton.

— Eble, — pensis ŝi : — en vi efektive kreskos amo al scio, al vero

por la utilo kaj bono de ĉiuj homoj. Eble Li jam signis vin kaj enmetis en vian koron tiun grandan amon. — Kaj kun mallaŭta, silenta preĝo ŝi ekrigardis la krucifikson....

Kaj malforte flametas la sankta lampeto. Hele, varme, komforte estas en la granda varma ĉambro.

Kaj la vento frapas per pluvo sur la fenestrojn.

Ekstere estas mallume, malseke kaj malvarme.

Forpasis preskaŭ tuta jarcento.

Tuta longa vivo de homo, plena de senĉesaj longaj laboroj sin metis en tiun ĉi interspacon.

Estis denove vespero. La vento frapis per pluvo sur la fenestrojn. Ekstere estis mallume, malseke kaj malvarme. En granda ĉambro, sur granda kanapo, kuŝis malsana, kaduka, mortanta maljunulo.

Stranga estis ĉio en tiu malluma polva ĉambro. Malklara lumo de lampo apenaŭ lumigadis ĝiajn angulojn kaj ĉiujn en ĝi disjetitajn objektojn: librojn en muraj ŝrankoj de la planko ĝis la plafono, librojn sur tabloj, sur seĝoj, sur la planko, en amasoj, en kolonetoj — malfermitajn, disŝiritajn, disjetitajn. Diversaj instrumentoj, iloj, aparatoj....

Neniu viŝos polvon for,
Difektas ilin verma bor'...

Jes, tio estis kabineto de scienculo, kaj ĝia mastro mem kuŝis tie sur la malnova, mola kanapo. Li apenaŭ sin movis. Li sciis, ke la restantaj tagoj de lia vivo estas malmultaj, sed en lia saĝo, ankoraŭ sana kaj forta, en lia memoro, ankoraŭ hela kaj potenca, kvazaŭ per si mem, disvolvigadis longa panoramo de l' vivo plena de maltrankviloj kaj laboradoj. Li turnadis paĝon post paĝo el la travivita tempo. Li serĉis resumojn, kaj ju pli li serĉis, des pli maltrankvila fariĝis lia pala vizaĝo. Turmentiga penso premis lin.

Jen kuŝas la tuta dika volvaĵo de ĉiaj diplomoj por diversaj honoraj titoloj kaj distingoj....

Vanitas vanitatum et omnia vanitas! — murmuretas la maljunulo: — Nobla konkurado! Ludtintiloj, per kiuj la mondo volas esprimi al vi la estimon amuzante kaj sin kaj vin, kiel infanon.

Jen staras longa vico da sciencaj artikoloj — liaj artikoloj. Kiom da novaj faktoj estas kolektitaj en ili, kiom da eltrovoj!

— Ĉio estas malgrandaĵoj, malgrandaĵoj — murmuretas la maljunulo. Kaj ŝajnas al li, kvazaŭ disvolvigus antaŭ li longa vico de la specialaj detalaĵoj, kiujn li esploris kun amo, kaj priskribis kun tia plezuro.

El ĉiuj tiuj klopodaj laboroj li ne tiris eĉ unu konkludon.

Ĉio pasas en longa vicamaso de malgrandaj, mikroskopaj faktoj.

— Ĉio tio ja estas farita por la granda scio. Iam ĉio tio estos bezonata, — murmuretas la maljunulo : — Ĉio tio estas por vi, ho sankta vero, al kiu eterne celados la homaro. Ĉio tio ja estas via, ho, granda kreitaĵo de la memscio!

Kaj la vizaĝo de l' maljunulo fariĝas trankvile-ravita, liaj okuloj brilas, la lipoj murmuretas ion similan al preĝo.

Kaj subite ektimo, sufero trakuras tiun ĉi vizaĝon. La maljunulo sin levetas, li rigardas rekte al angulo. Io blankiĝas tie.

la kapeto pala, pala elrigardas el post la amaso da libroj, el post la instrumentaj leviloj.

La maljunulo rekonis tiun kapon. En lia memoro klarege pentriĝis sceno el la longe pasinta, malproksima tempo de l' infaneco : Jen sidas lia patrino, ŝi sidas sur tiu sama granda kanapo, sur kiu li kuŝas nun, malsana, ekmortanta. Jen li rigardas la saman kapon, kiun li rigardas nun : — « Panjo! » rememoras li : « tiu ja Kristo estas krucimita? » — « Jes, Kristo », respondas la patrino.. « Nur tiu... » rememoras la maljunulo : « nur tiu, kiu multon scias, povas fari multon da bono al ĉiuj homoj, kaj tiu efektive amas ĉiujn homojn! »

— Kiaj simplaj kaj grandaj vortoj! Ĉu efektive ili iam sonis en mia koro?

La maljunulo ektremis. Li denove ĉirkaŭrigardis la ĉambron. Libroj, libroj, libroj sen fino!

— Neniu el vi diris al mi la grandan voŝton de l' amo! Neniu montris la sanktan eternan celon! Ho! kion ni, la tuta homaro, estus farantaj en la vasta libero de ĉiuj elkonitaj faktoj, se ne estus en ni la amo?

— Vi amis la veron, — konsoladis lia interna voĉo : — El malgrandaj laboroj kunmetiĝas grandaj aferoj. Iru ĉiu tien, kien lin logas la kunnaskitaj aŭ edukitaj kapabloj. Libereco, libereco plena en ĉio kaj ĉie.

— *Laissez faire, laissez aller!* — murmuretis li kaj ekridetis maldolĉe : — Iru tien, kien vin logas la pasioj, vivu por la memkontentigo *e sempre bene.*

Li longe sidis, delasinte la kapon sur la manojn. Poste li sin subite duonlevis. Malrapide li leviĝis de la kanapo, ŝanceliĝante, kaj, paŝetante kun malfacileco, alvenis al la krucifikso, kaj per tremantoj manoj elprenis ĝin el malnova korbo, en kiu estis metitaj ĉiaj malnovaĵoj. Li forviŝis la polvon, li rigardis kun amo la ravigan, artan laboron. En ĝi la forto de l' beleco kaj la forto de l' amo sendisiĝe kuniĝadis.

— Jes! Vi, sola Vi, sciis ami la homon, — murmuretis li, — ami plenanime, kun la tuta kredo de l' entuziasmo!...

Antaŭ liaj okuloj fariĝis mallume.

La batado de l' koro ekmalfortiĝis.

— Ho! Ĉu ne Vi sola, — murmuretis li : — sciis, kio estas pli alta en tiu ĉi nebula kaj mistera vivo, kio pli alta : ĉu la amo al la vero, ĉu la amo al la homo!...

Lia kapo malrapide kliniĝis sur la polvekovritan keston, la manoj forte kunpremis la krucifikson kaj rigidiĝis. La koro ĉesis batadi, la kapo ĉesis labori.

Forta ekblovo de l' vento malfermis la fenestron kaj estingis la lampon....

El rusa lingvo tradukis

ROMANO FRENKEL.

PARNASSIA PALUSTRIS

Ĉiuj konas la belan blankan floretan, kreskantan en preskaŭ ĉiuj eŭropaj landoj, kiu ekfloras en Aŭgusto kaj daŭras dum la tuta Septembro, kaj kiun oni nomas angle *Grass of Parnassus*, france *gazon de Parnasse* kaj science *Parnassia palustris*; sed ne ĉiuj scias kiel la kreskaĵo ricevis sian nomon. Tion ĉi ni tuj rakontos, sed se iu, post la legado de la jena historieto, iom dubus pri ĝia plena vereco, ni konsilas, ke li aĉetu ekzempleron de la biografio, kiun Orfeuso verkis antaŭ tre longe, ĉar kompreneble li trovos en ĝi la saman rakonton, kvankam tiu malfeliĉulo nur parolis greke kaj ne esperante.

Tamen Orfeuso uzis tutmondan lingvon, la muzikon, kiun preskaŭ ĉiu komprenas, pli-malpli, kaj kiu estas simpla, fleksebla kaj belsona : kaj, kiel ni legis en niaj lernejoj, li kutimis ludi sian sepkordan liron sur monto Parnaso, kaj la birdoj, la bestoj kaj ĉiuspecaj kreitaĵoj venis por aŭskulti lian muzikon. Eĉ la ŝtonoj kaj la rokoj stariĝis silente kaj senmove, kvankam la arboj kaj la floroj, pro granda ĝojo, iom klinis sin aŭ skuetiĝis dum la ludado.

Nu tio okazis, kiel ni scias, antaŭ multe da jarmiloj, kaj en tiuj tempoj ekzistis ponteto tra la maro inter Afriko kaj Eŭropo : kaj pro tio la egiptaj kaj aliaj kreitaĵoj povis facile vojaĝi Grekujon. Elefantoj, kameloj, ĝirafoj kaj leonoj transiris la ponton sen ia malfacileco, kaj eĉ krokodiloj kaj hipopotamoj, kvankam pli malrapide kaj laciĝe, elfaris la vojaĝon kaj suprenrampis la monton, tiel fervore ili deziris aŭdi la mondfaman muzikiston.

Ekzistis ankaŭ samtempe pontego inter Aŭstralio kaj nia kontinento, sed nun ni nur vidas kelkajn insulojn tie kaj tie ĉi en la oceano, kiuj estas la restaĵoj de la antikva vojego. Do, kvankam ni ne estas certaj, eble la kangurooj kaj aliaj bestoj de tiuj sudaj landoj ankaŭ alvenis, kaj iuj kredas, ke la kanguroo tiutempe lernis saltegi, pro sia deziro atingi kiel eble plej rapide la monton. Sed la aŭdantaro ĉe la koncertoj de Orfeuso estis pli diversa ol tiu, kiun Noe enkondukis en la ŝipegon.

Nuntempe, ĉe koncertoj oni ofte ekvidas personojn, kiuj manĝadas ĉokoladon dum la ludado, aŭ kiuj trinkas tason da teo aŭ manĝas glaciaĵon intertempe : sed la bestoj, kiuj venis al Orfeuso estis multe tro ravitaj pro lia dia lerteco por pensi pri io ajn alia. Tamen, poste, ili malsatis. La elefantoj kaj ĝirafoj malsuprentiris kaj rompis la arbranĉojn, kaj la aliaj herbmangantaj bestoj sin paŝtis per tiom da herbo kaj da floro, ke antaŭ la somerfiniĝo la belaj deklivoj de la monto eknudiĝis kaj bruniĝis; kaj preskaŭ ĉiuj tiom avidis la plej bonajn sidejojn en la antaŭaj vicoj, ke ili puŝadis unu la alian, kaj trabatis la kreskaĵojn ĝis fine nur la radikoj restis por kreskigi novajn burĝonojn la proksiman jaron.

Nu, okazis unu someron, — ĉar Orfeuso ne ludis dum la vintro, pro la malvarmo sur monto Parnaso, kiu rigidigis liajn fingrojn, kaj krokodiloj malvarmumis, se ili restis tie ĉi ĝis la aŭtuno, — ke ĉeestis aŭdantaro pli grandanombra ol iam antaŭe, kaj la humilaj kaj paciencemaj floroj estis preskaŭ detruitaj. Pro tio ili decidis paroli kun Orfeuso kaj plendi pri la konduto de la bestoj. Do ili iris kaj petegis, ke li bonvolu diri al la bestoj, aŭ ke ili ne plu venu amase, aŭ ke veninte ili kondutu pli ĝentile, kaj respektu la sentojn de la antikvaj montanoj : « ĉar », ili aldonis, « ni ankaŭ multe ŝatas la muzikon, kaj aŭskultas tiel atente, kiel la bestoj : ni ne bruas aŭ nin movadas kaj ne estas ĵuste, ke la bestoj venintaj el la tuta mondo, englutu niajn tutajn foliojn, florojn kaj fruktojn : ili devus porti kun si sufiĉe da provizoj. »

Orfeuso do parolis kun la bestoj, dirante, ke, laŭ lia opinio, la kreskaĵoj agis honeste kaj bone. Sed la bestoj nur ridis kaj mokis respondante, ke la plendintoj ne havas orelojn kaj ne povas aŭdi la muzikon : sed eĉ se tio estus ebla, ili estas kreitaĵoj tiom mal-superaĵ, ke ili ne devus plendi, sed devus kontentiĝi provizante manĝaĵojn kaj kuŝejojn por la superuloj.

La kreskaĵoj tre humile respondis, ke ili, la propraj loĝantoj sur la monto de la plej antikvaj tempoj, kun plezuro akceptas la fremdulojn el malproksimaj landoj, kaj samtempe donacas al ili mal-avaran provizon da manĝotaĵoj, sed ili ne volas esti neniigitaj. Tiam la bestoj furioziĝis, dirante, ke ili invitos porkarojn, kiuj ordinare ne multe ŝatas muzikon, kaj kiuj tuj elradikigos la kreskaĵojn, kaj poste la plendoj ĉesos.

Do la kreskaĵoj post alia konsiliĝo, sendis al la bestoj la jenan proponon. « Morgaŭ matene la bestoj per ia ajn maniero, kiun ili aprobas, certigu al la mastro sian dankemon pro lia

muziko, kaj elmontru sian ŝaton pro ĝi; kaj postmorgaŭ la kreskaĵoj faros same laŭ sia maniero; kaj la mastro decidu, kiu el ni estas pli profitinta, kaj kiu havas la rajton ĉeesti trankvile sur la monto. »

La bestoj devis akcepti la proponon, kaj en vesperkunveno decidis, ke morgaŭ ili ĉiuj kantos laŭdhoron, « ĉar » ili diris, « tio plaĉos al Orfeuso, kaj ni scias, ke la kreskaĵoj, kvankvam ili povas iom bableti, ne povas kanti ».

Do frumatene la proksiman tagon ili kunvenis, kaj sidiĝis sur la herbejo, sin ordigantaj en rondego, dum la Pitekanthropo, la plej klera el ĉiuj, kiu estis vojaĝinta de la insulo Java, stariĝis en la centro kiel ĥorestro. Kiam li svingis sian bastoneton, la bestoj ekkantis. La leonoj muĝis, la azenoj blekis, la hundoj bojis, la katoj miaŭis, kaj ĉiuj kontentiĝis pro si mem, kaj pro sia muziko. Sed Orfeuso tuj ŝtopis siajn orelojn, kaj baldaŭ petis, ke ili ne plu bruegu, ĉar iliaj voĉoj ne estis akorditaj, kaj kvankam sendube ili kantis kiel eble plej bone laŭ sia kapablo, ili ne estis tre lertaj lernintoj, sed pli bonaj aŭskultantoj ol muzikistoj. La bestoj diris ĉagrene, ke ili bedaŭras lian neaprobbon, ke ili ne havis sufiĉe da tempo por agordi siajn voĉkordojn aŭ por ripeti la ĥoron; sed la kreskaĵoj agis malprave, ne doninte al ili sufiĉe da tempo por la preparado, kaj pro tio ili proponas rekanti morgaŭ. Sed ilia propono ne estis laŭ la kontrakto, ĉar la proksiman tagon la kreskaĵoj devos ion fari. Do la bestoj sulkiĝis kaj silentiĝis.

Nu la proksiman matenon, antaŭ la tagiĝo densa nebulo kovris la monton. Kaj la bestoj, kiuj estis ĉiuj tre raŭkaj pro sia hieraŭa kriegado kaj ne estus povintaj kanti eĉ se estus permesite, povis apenaŭ paroleti, ĉar la nebulo eniris en iliajn gorĝojn. Do ili nur iom ridis, dirante, « Nu, ni atendas : kion faros la kreskaĵaĉoj? »

Kaj dum ilia mokado, la suno leviĝis, kaj la nuboj kaj nebuloj ekruliĝis de la montpinto. Kaj la roseroj sur la tero kaj la herbo brilis kiel diamantoj kaj rubenoj kaj aliaj juveloj, kaj mirinda estis la vidaĵo. Sed pli mirinda la okazantaĵo! Ĉar subite sur la supro kaj la deklivoj de la monto nekalkulebla nombro da malgrandaj kreskaĵoj eksaltis el la malseka tero, kaj la piedbatitaj herbejoj antaŭ ne longe ĉiuj ekfloris, malfermante al la sunradioj arojn da belaj kaj blankaj floretoj, kiujn neniu iam antaŭvidis. Ĉia floro havis kvin florfolietojn, sur kiuj vidiĝis streketoj similaj al la kordoj de la liro de Orfeuso, kaj en la centro de ĉiu

floro estis kvin oraj kronetoj; kaj sur la trunketoj kaj el la radikoj kreskis folioj smeraldkoloraj kaj korformaj.

Tiam la kreskaĵoj murmuris al Orfeuso : « Ni kore dankas vin pro viaj ravaj harmonioj : ni ne kuraĝus ilin imiti, ĉar ni neniam povus tion fari inde, kaj pro tio ni naskis tiujn ĉi novajn foliojn, kiuj montros al vi, ke via muziko restas en niaj koroj, kaj niaj floroj klarigos, ke la muzikilon de vi luditan ni neniam forgesos. Al la estro el muzikistoj ni prezentas niajn orajn kronetojn, kies signifoj estas atento, laŭdo, memoro, dankemo kaj amo. Ni estas rekovrintaj la nudigitan teron per ora kaj verda tapiŝo por viaj piedoj, kaj la bestoj povas kuŝiĝi sur ĝi; ni nur postulas, ke ili ne nin detruu. »

Orfeuso ridetante diris : « La via estas ĉarma donaco, kaj viaj floroj nomiĝos : « La Herbo de Parnaso : Vi plimultiĝos kaj disvastiĝos en ĉiu lando, kaj kiu ajn vin ekvidos diros, ke vi estas belaj. Ankaŭ en la estontaj jarcentoj, kiam mi ne ludos plu, la popoloj vin benos kaj min memoros. Eble ili ankaŭ diros, ke, kvankam la muziko estas bela lingvo, la harmonio inter ĉiuj kreitaĵoj kaj iliaj amsentoj estas muziko pli bela. Eble ili penos interparoli per unu sola lingvo, por ke neniam plu naskiĝu malpacoj aŭ malkompreniĝoj inter ili. »

Tiam la floroj diris : « ni dankas vin. Vi estas vera Esperantisto, kaj ni ankaŭ esperas, ke viaj vortoj profetaj plenumiĝos. »

La bestoj nenion diris pro honto : sed al la postaj koncertoj ili aŭ ne alvenis, aŭ portis kun si manĝaĵojn : kaj ĝis hodiaŭ nenia besto manĝas tre volonte la Herbon de Parnaso.

CLARENCE BICKNELL.

DRESADO DE BESTOJ¹

— Bonan tagon, kara sinjorino, kiel vi fartas? Bone?

— Tre bone, sinjoro. Ĉu vi alportis al mi la promesitan hundon?

— Jes, mi alportis, ĝi estas en mia poŝo.

— En via poŝo! Ĉu tiel maldika ĝi estas?

— Vi tuj vidos. Jen ĝi estas; rigardu la teruran bestegon. Tiun matenon, ĝi ankoraŭ suĉis sian patrinon.

— Ĉu vere? oh! Eduardo! venu! venu vidi mian hundon. (*La edzo kun sia filo eniras en la salonon.*)

— Bonan tagon, Henriko. Mi aŭdis, vi plenumis vian promeson. Kie estas la nova familiano?

— Jen ĝi estas, Eduardo. Kiam ĝi estos iom pli fortika, mi ĝin kunprenos, kiam mi iros en la kvartalon por fari miajn aĉetojn. Ah! mi pripensas, vi tuj aĉetos vipon.

— Oh! jes, — kriis la filo, — estos mi, kiu kunprenos la vipon.

— Kaj ankaŭ, mi aĉetos kolringon kaj ĉenon, diris Eduardo.

— Kaj kion plie? — diris mi. — Ĉu vi pensas, ke mi alportis al vi tigron? Ne urĝas provizi sin je tiuj suferiloj, precipe la vipo. Mi komprenus, se vi aĉetus kolringon kaj ĉeneton, ĉar ĉe iuj lokoj en Parizo oni estas devigata kunteni sian hundon; sed vipon! Kial vipon?

— Kiel do, volas vi, ke ni dresu ĝin?

— Ah! ĝi ne suspektas viajn projektojn, tiu kompatinda besteto, kiu nun lekas vian manon. Ĉu konvinkita vi estas, sinjorino, ke estas utile havi vipon por dresi hundon?

— Mi ĉiam tion opiniis. En la kvartalo, ĉiu viro aŭ virino, kiu promenis sian hundon, havas vipon en la mano.

— Jes, mi scias, kaj vi konkludis, ke urĝas absolute havi frapilon por korekti sian beston. Dirante « korekti », mi uzas maltaŭgan vorton; « dresi » estas preferinda, ĉar plejofte nenio estas korektinda ĉe la bestoj, precipe ĉe la hundo; tiu amema kvarpiedulo naskiĝas bona. Kion oni nomas « dresi hundon » tio

1. Parolo farita en unu el la kunvenoj de la Grupo Pariza.

estas devigi ĝin al submetiĝo al niaj deziroj, voloĵ, al niaj absurdaj socialaj konvenaĵoj. Dresi signifas ne korekti, sed malbonigi la naturajn emojn, inklinojn de la besto. Ni, homoj, bezonas en nia infaneco, pli ol la hundoj (ni daŭrigu paroli pri la hundo, se vi volas, ni poste parolos pri aliaj bestoj ; mi, do, diras, ke niaj infanoj bezonas, pli ol la hundoj, severan edukadon. Jes, ni naskiĝas kun natura inklinoj al malbono, mokemo, batalemo, detruemo, k. t. p., kiuj estas malbonoj multe pli maloftaj ĉe la bestoj. Lasu nin sen edukado, vi konstatos post kelkaj jaroj, ĉu la infano ne estas, pri la koro aŭ la animo, pli difektplena ol iu hundo.

— Sed, mia amiko Henriko, vi ne povas kompari la homon, kiun oni nomas prudenta besto, kun....

— Ah! Jes, jes, sed kiuj nomas nin prudentaj bestoj? tiuj estas ni, homoj. Certe, ni havas prudenton en ni, sed ne kiam ni alvenas en la mondon. En la infaneco nur servas al ni nia inteligenteco. La prudento venas al ni pli malfrue. Kaj, pri inteligenteco, mi diros, ke da ĝi ankaŭ havas la hundo, kaj ke, kiel ĉe la infanoj, same oni devas tion utiligi por ĝia dresado. Tiu eble ne prudenta, sed inteligenta besto tre bone komprenos, kaj tuj depost siaj unuaj tagoj, minacan vizaĝon, koleran rigardon, klarigan geston tiel same, kiel ridon aŭ kareson. Ĝia instinkto, kun kiu oni plejofte ne kalkulas, servas al ĝi por elkompreni, elsentu ĉe vi, homoj, viajn intencojn, voloĵn eĉ karakteran staton, kion ne ĉiam komprenus la infano, se ni ne havus la parolpoveblecon. Do, karaj amikoj, ne havu viron. Ne tiel faru kiel tiuj, kiuj ĝin havas nur pro tiu homa tendenco al ordonemo, komandemo.

— Ĉu vi opinias, Henriko, ke ĉiuj ni havas tiajn pretendojn?

— Preskaŭ ĉiuj, aŭ almenaŭ multaj, mi pri tio estas konvinkita, kaj plie mi aldonos, ke ni ne havas kuraĝon en tiuj niaj malbonaĵoj; ĉar kontraŭ bestoj malpli nature sklavemaj, kiuj ne akceptas tiel obeeme la trudadon de nia fiereco, ni ne uzas ilon de frapado, kiun ni scias senutila, eĉ malutila por flati nian malhumilecon; nia konduto kontraŭ la katoj tion tre bone evidentigas. La katoj estas tedaj bestoj, diras multaj; tio estas tradukota per : ili ne submetiĝas al niaj kapricoj. Ili ne amas nin mem, diras la samaj; ĉu do ili estas devigataj ami vin, por ke vi amu ilin?

— Cetere, sinjoro, oni ne provas dresi la katojn, nur eble tial ke ili ne havas ecojn utiligeblajn por ni?

— Se ĝi permesus, ke oni ĝin batu, oni tuj trovus profiteblajn por ni ĝiajn ecojn, kredu min. Estas ĉe iuj bestoj nur manko de

malboneco kune kun pasiva inteligenteco, kiu ebligis, ke ni igu ilin servi al ni, kiel koncerne la ĉasajn aŭ paŝtistajn hundojn kaj pri la ĉevalo aŭ kulturiga bovo kaj aliaj. Tiuj bonaj bestoj estas suferantoj pro sia manko de ribelemeco kontraŭ niaj trudadoj.

— Amiko, vi ĵus aludis la ĉasajn kaj paŝtistajn hundojn. Ĉu vi opinias, ke por ilin dresi oni ne uzas perfortajn rimedojn?

— Mi ne scias kaj ne povas diskuti la uzindan metodon por ricevi la deziratan rezulton. Mi timas, ke la frapoj estas la ĉefa rimedo ĉe la metiaj dresistoj. Tamen lasu min esperi, ke ili ne trouzas ĝin. Laŭ mi, la plej bone edukitaj bestoj eliras el la manoj de la plej dolĉaj dresistoj; tute same kiel por la infanoj. Kiel prave diris al mi tre bona amikino, la frapoj estas maltaŭgaj ĉu ĉe la bonaj, ĉu ĉe la malbonaj; la unuaj brutiĝas, la duaj ribelas.

— Vi eble estas iom prava, Henriko, sed vi devas konsenti, ke, ĉe kelkaj bestoj, okulmovo ne sufiĉas por ricevi obeon. Ĉu, en ĉiuj landoj, la vipo ne estas la sola uzata ilo por konduki la ĉevalon?

— Ah! parolu al mi pri la ĉevalo! Vi havas aplombon, aŭ almenaŭ vi multe eraras dirante, ke oni absolute bezonas vipon por konduki ĉevalon. Kiel mi jam diris al vi, estas ja kontraŭ la plej bona kaj ankaŭ kaj precipe la plej dolĉa, la plej pasiva besto, ke ni, prudentuloj, uzas plej perfortajn agojn. Rigardu ĉirkaŭ vi, observadu, kaj vi povos fari al vi malan opinion. Ĉu la rajdisto ne parolas al sia ĉevalo, kaj tiel ne estas komprenata kaj obeata? Ĉu nur difinitaj movetoj de la brido aŭ malforta premado de la kruroj aŭ tuŝo de la piedoj ne sufiĉas al lerta rajdanto por ricevi tujan obeon de sia surrajdato? Ĉu ne same la ĉevaloj de ŝarĝveturiloj ne komprenas la vortojn, tie ĉi mi devus diri la kriojn, de siaj kondukistoj, kiam tiuj ĉi blekas sian specialan slangon: antaŭen, malantaŭen, dekstren, k. t. p.? Ĉu ankaŭ vi ne rimarkis kelkajn omnibusajn veturigistojn farantajn nur geston per la brako aŭ eĉ la korpo por rapidigi aŭ flankirigi sian jungitaron? Mi certe ne volas diri, ke la vipo estu forĵetita, ĉar pro tio, ke la kondukisto estas ĉiam, kaj kompreneble, malantaŭ sia besto, kaj ke, precipe en urboj, pro la bruoj, li ne aŭdigus sin, kaj ankaŭ pro tio, ke al preskaŭ ĉiuj ĉevaloj oni metas ŝirmilojn flanke de la okuloj, liaj gestoj ne estus viditaj, li tial estas devigita havi tuŝilon, kiu en tiu okazo estas vipo. Mi, do, pro tiuj motivoj, neniel protestas, kiam mi vidas veturigiston frapeti per sia vipo. Mi ja rimarkis, ke, en Anglujo, preskaŭ ĉiuj « Cabmen » tre dolĉe utiligas ĝin. Ili

kvazaŭ nur lasas la vipŝnuron fali sur la dorson de la besto aŭ promenigas ĝin sur ĝiaj flankoj laŭ la celo atingota.

— Konsekvence, sinjoro, se vi konsentas al uzado de vipo por kondukado, oni tial, por dresado, estos devigita kutimigi la ĉevalon al kompreno de tiu kondukilo.

— Kompreneble, sed mi persistas diri, ke oni agu metode, sisteme, ĉar alie la ĉevalo nenion komprenos. Cetere mi amas kredi, ke tiel estas farata ĉe la dresistoj. Ĉu vi ne rimarkis, ke nove dresita ĉevalo obeas tre bone kaj oportune al plej malforte farita frapo aŭ al plej mallaŭte esprimita vorto? Sed! malfeliĉe oni liveras ilin en la manojn de multe pli malbone dresitaj ol ili homoj, kiuj tute ne konas sian metion, kaj kiuj tre baldaŭ faros, ke tiuj kompatindaj bestoj, tiom frapitaj ili estas, ne scios plu diveni, kion postulas iliaj suferigantoj. Estus tiuj ĉi, kiujn oni devus dresi. Ah! mia amiko, mi dirus ankoraŭ multon pri tiu temo. Mi tamen diros, ke multfoje mi puŝis ŝargitan veturilon por ŝparigi unu frapon al la ĉevalo. Tiam, se la veturigisto dankas min, mia plezuro estas respondi, ke mi volis helpi al la ĉevalo, ne al li. Ah! la brutoj! Kiam mi pensas, ke pli ol unu fojon, malhelpinte ilin frapegi siajn kunulojn de laboro jam lacegajn, mi aŭdis ilin respondi: « Ĉu do ili ne devas, kiel mi, prilabori sian fojnon? » « Kiel! » mi tuj respondas, « vi pensas, ke ili estas devigataj labori por povi manĝi? Kial la homo iris ilin kapti sur la stepoj, kie ili tute ne bezonas vin por vivadi. » Pro tio, ke ni estis sufiĉe stultaj (aliaj diras intelligentaj) por tiel aranĝi nian vivadon, ke ni submetis nin mem al deviga laboro, pro tio do, ni altrudas tiun noblan beston elsuferi la postulojn de nia civilizacio. Alian fojon, se la ĉevalo iom ribelas sub la frapado vi vidas la bonulon duobligi la batojn kaj kelkafoje alian frapiston kuniĝi al la unua. Tiam! iradu la vipoj! tiom kaj tiom pli! Oh! la bravuloj! mi vetas, ke ili ne estus tiel kuraĝaj, se tiu besto estus libera el siaj jungiloj. Kaj kian rekompencan havas la ĉevalo pro siaj penoj? Nenion! Ĝi ne povas plendi. Eĉ kiam ĝi tre penis, estas la homo, kiu plendas kaj ricevas drinkmonon. Kiam ĉevalo suprenirinte krutajon kaj tute ŝvitante atingis la supraĵon: « Ha! diras la veturigisto, ne estas domaĝe, mi ja meritas ion trinki. » Dum li trinkos, pensas mi, la besto iom ripozos. Fine mi lasas vin, kaj mi tuj rigardos, ĉu la tigro englutis la homon.

— Kion vi diras? « Ĉu la tigro englutis la homon? »

— Jen la klarigo. Nun, en mia kvartalo estas festo, kaj en tiu

festo, kompreneble, estas dresistoj de sovaĝaj bestoj. Vi bone komprenas, ke mi rezonas pri la sovaĝaj bestoj kiel pri la ĉevalo. Kial kapti tigron kaj meti ĝin en kaĝon por poste perforte laborigi ĝin?

— Sed, tigro estas danĝera, malutila bestego.

— Jes, jes, tial, en la lando, kie ĝi okazigas damaĝojn, mortigu ĝin, sed ne kaptu ĝin por ĝin frapi senmotive. En la vivo oni devas sin defendi, sed ne ataki. Ne estas pro tio, ke tigro havas kruelan reputacion, ke oni rajtas hipokrite agi kontraŭ ĝi.

— Tial, ĉiutage vi iras por vidi ĉu la dresisto estos mangata?

— Oh! ne, mi ne eniras en la budon, ne, tute ne, mi ne volas vidi tiujn stultulojn. Ne, estas tute image. Antaŭ la budo estas bildo prezentanta tigron ŝirantan la bruston de dresisto. Tial, ĉiufoje kiam mi pasas, la vido de tio, kontentigas min. Jen, diras mi, unu tigro, kiu iom venĝas la ĉevalan genton, kaj, antaŭ ol alveni al la budo, mi esperas konstati, ke la homo estas englutita. Tiu bildo respondas bone al tiu, sur kiu la homo sin prezentas kun ĉiuj bestoj ĉe siaj piedoj. Li tie ĉi surtroniĝas kaj sin diras la reĝo de l' mondo; sed li forgesis ion : meti vipon en sian manon. Nun, bonaj amikoj, bonan vesperon.

PAUL RONDELEUX.

LA VIZITO DE LA GE-SEZONOJ

Vi ne sciis, ke la Sezonoj havas edzinojn? Ho, mi bedaŭras! Ĉiam la sama afero, kion ili ne vidas, la homoj, tio por ili ne ekzistas. Certe, ili havas edzinojn, ankaŭ Printempo havas tre junan edzinton, aŭ fianĉinon, mi ne scias. Kion tiuj ĉi gesinjoroj faras dum siaj libertempoj? Ili faras la samon, kiel ĉiuj personoj el la bona societo, ili vojaĝas. Ili vizitas diversajn regionojn, kie nun alia Sezono regas.

Kiam dum la vintro okazas tago iom varmeta, la homoj malfermas la fenestrojn kaj diras : « Vera printempa tago hodiaŭ! »

Printempo ĝin aŭdas kaj sekrete ridetas, videbla li ja ne estas.

Kiam dum printempo malvarmaj noktoj minacas la burĝonojn, la homoj kulpigas la stelojn kaj la lunon pro tio; ili ne scias, ke efektive gesinjoroj Vintro sekrete revenis. La poetoj ne povas rimi dum tia tago, ili parolas pri « verde pentrita vintro ».

Sed kiam la Ge-Vintroj dum somero revenas, la homoj tedas, mallaŭdas kaj malbenas senĉese. Ili insultas la senkulpan Someron per malafablaj vortoj : « Tio tute ne estas somero! Nia klimato plimalboniĝas! La tero malvarmiĝas, » kaj tiel plu. La gajaj vojaĝantoj ridas, ili opinias, ke tio estas bona ŝerco.

Foje ĉiuj Ge-Sezonoj kune vizitis la vilaĝon Weisser Hirsch. Estis belega oktobra tago, ĉiuj feinoj de la tuta ĉirkaŭaĵo ankaŭ estis venintaj. Ripozante sur la herbejo ili gaje babiladis. La gastoj rakontis, ke la tuta mondo nun estas tre okupata per la rikolto, per manovroj kaj per ĉasplezuroj, tial ili venis al Weisser Hirsch por trovi trankvilan, senlaboran lokon. Dum la tuta interparolado la feinoj de la parko bone prizorgadis, ke Somero ne piku per tro granda varmo, kaj Vintro ne malhelpu per malvarmo; estis tre favora afero, ke la gesinjoroj venis kune. Nur la Ge-Printempoj estis permesataj fari, kion ili volis. Sekrete ili ornamis la tutan herbejon per miloj da trikoloraj violetoj kaj disemis novajn burĝonojn tien kaj ĉi tien.

Neatendite S^{ro} Somero demandis :

— Miaj karaj, kial vi ne havas rikolton tie ĉi?

La feinoj ridis kaj diris :

— Ĉar ni ne havas kampojn, vi ja nur vidas arbojn kaj erikejon.

S^{ino} Vintro demandis :

— Kial ne estas manovro tie ĉi?

— Ni estas pacemuloj.

— Kial oni ne ĉasas tie ĉi? — Aŭtuno diris.

— Foje en antikva tempo oni kurĉasis tie ĉi blankan cervon. La bela timigita besto serĉis rifuĝon en reĝa vinberplantejo. De tiu tempo ni ne mortigas la bestojn, ni tion ne amas.

— Sed kial vi ne rikoltas vinberojn, ĉu vi estas gesobruuloj?

— Tute ne, sed nia vino estis tro acida, ni forigis la vinberujojn por konstrui anstataŭe belajn ŝomerloĝejojn.

— Sed ion vi nepre devas havi, kion ni rakontos pri nia vizito ĉe vi. Montru al ni viajn vidindaĵojn!

Nun la Ge-Aŭtunoj sin levis, ili palpebrumis al la feinoj, kaj per facilaj,flugaj paŝoj migris tra la parko por montri ion al la gastoj. Baldaŭ la tuta feinaro atingis grandan, strangan konstruaĵon. Meze en la parko ĝi staris, kiel kastelo de Dornrozeto, oni nur vidis altan barilon aŭ bretan muron.

— Kio tio estas?

— Atendu!

Kaj la feinoj ebligis la enigardon. Jen, homoj gaje promenantaj, gimnastike ili sin movadas, ili balanciĝas gracie en delikataj maldikaj vestoj : estas la aerbanejo de Weisser Hirsch. La Sezonoj surprize rigardis tiun belan vidaĵon, kaj diris :

— Tio-ja estas vera feinaĵo, estas tute mirinda afero.

— Certe, — respondis la gastigantoj, — kaj pripensu, ke hodiaŭ estas la 22 de Oktobro, kaj ankaŭ tion, ke Germanujo ne estas suda lando.

Printempo ridetis kaj sekrete diris al sia karulino :

— De la unua de Marto ni tie ĉi reĝas!

Afable dankinte la vizitantoj nun adiaŭis kaj aliloken flugiris. Ĉie ili laŭdis la Esperantistan Vilaĝon WEISSER HIRSCH.

MARIE HANKEL

Noto. — Erareto enŝoviĝis en mian artikolon pri W. Busch : la titolo de lia verko estas ne *Homtrezoro*, sed « *Humoristischer Hausschatz* », kio signifas *Humora Hejmtrezoro*. — M.-H.

EDMONDO DE AMICIS

La glora verkisto itala mortis la 11 de Marto en Bordighera, kie li pasigis ĉiujare unu monaton dum la vintro. La Flago Esperanta estis la unua, kiu malĝoje anoncis la subitan, neatenditan foriron de sia amiko; de la amiko de ĉiu nobla, filantropa ideo. Li, kiu kantadis dum kvardek jaroj la bonecon de l' animo, li, kiu instruadis per ĉiu libro, ĉiu rakonto, ne sole la junularon, la infanaron, sed ankaŭ la popolon, la homaron. Li ne estas plu.

Edmondo de Amicis naskiĝis en Oneglia (Liguria) la 31 de Oktobro 1846; liaj verkoj « Cuore » (Koro) », « Vita Militare » (la militista vivo), « Idioma Gentile » (la bela lingvo) restos perloj konataj kaj ŝatataj en la tuta mondo, ĉar ili estas tradukitaj en ĉiujn lingvojn, eĉ en la japanan.

« Cuore'on » ni havos ankaŭ en Esperanto, ĉar Edmondo de Amicis donis al mi la permeson traduki ĝin. La « Reĝon de koroj », la « Koron de koroj » oni metis en la teron, sed liaj verkoj vivos en ni, lia vorto de evangelia amo, bonfarado, edukado, de kulturado de l' homa koro ne mortos.

Li predikis amon, kaj ni amis lin, kaj pro la amo al li, ni amos aliajn; lian ekzemplon ni volas imiti, ĉar li montris al ni per sia vivo, per sia boneco, ke la idealoj de liaj verkoj ne estis eltrovitaj, sed, ke ili vere ekzistas en lia tuta estaĵo.

Jes, ni amis Vin, konsolanto de malgajaj animoj, terure trafita de malfeliĉo familia; — nian amon ni montris, kondukante Vin triumfe al Via lasta lito elektita de Vi en Via kara, amata Torino. Dormu kaj ripozu sub niaj floroj, kaj larmoj, ĝis kiam — laŭ Via opinio — ni revidos unu la alian ne plu mortemaj, sed por esti unuigitaj eterne.

Kara, neforgesebla amiko de ĉiuj bonaj koroj — Ĝis revido!

ROSA JUNCK.

AL LA KVARA!

En la lasta numero de *La Revuo* niaj legantoj trovis enmetitan cirkuleron sciigantan al ili gravegan informon :

S^ro EMANUEL REICHER, la fama aktoro de la Lessing-teatro en Berlino, ne nur lernas Esperanton kaj ĝin lernigas de teatra bando, ne nur akceptis ludi en Dresden dum la Kongreso tradukon de la klasika verko de Gæthe *Iŝgenio en Taŭrido* faritan de nia Majstro, sed plie intencas fari post la Kongreso *rondiran vojaĝon* por ripeti la prezentadon en diversaj urboj de Germanujo kaj eble de aliaj landoj!

Por plene kaj ĝuste al si ŝguri, kia grandioza propagando tio estos, ĉiu el ni imagu, ke unu fama aktoro de lia lando akceptis agi same. Kian bruon, kian scivolecon ekscitus, ekzemple en Francujo, Sarah Bernhardt aŭ Coquelin aŭ Mounet Sully lernante Esperanton kaj ludante teatraĵon en nia lingvo! Neniu el niaj ĝisnunaj propagandoj estus komparebla kun tiu potenca reklamo!

La sukceso de la entrepreno de Reicher devas do esti por ni ĉiuj *ĉefa zorgaĵo*, kaj la *devo* de ĉiu Esperantisto estas helpi per siaj tutaj fortoj al la prospero de l' prezentado.

Ne sufiĉas, ke ni tuj senprokraste luprenu sidlokojn por kuraĝigi nian novan amikon, sed plie ĉiu en sia regiono devas energie diskonigi tiun gravegan okazon.

Eĉ tiuj, kiuj ne povos veturi Dresdenon, kiuj ne povos ĉeesti ĉe la Kongreso, devas ion *oferi* kaj sendi monon kaj lupreni lokojn, kiujn ili donacos al alia kongresonta Esperantisto, aŭ kiujn ili lasos je la dispoŝo de la organizanta komitato por donaco al gazetistoj neesperantistaj aŭ al eminentuloj esperantistigotaj. Dudek markoj ne estas granda monsumo, kaj la alfluo de multaj dudek-markoj povas fari fortan propagandan riveron, kies torenta nekontraŭstarebla puŝo certigos la triumfon de Esperanto en Germanujo.

Niaj ignorantaj kontraŭuloj, nekonante la spiriton kaj esencon de nia lingvo, neniam *uzinte* ĝin buŝe, neniam aŭdinte ĝian fluan parolon, ĉiam ripetadas, ke Esperanto ne estas sufiĉe belsona.

Ni pruvos al ili la malon! ni, unu fojon por ĉiam, ruinigos tiun malspritan kontraŭdiron, montrante la harmoniecon de nia bela lingvo, kiam ĝi estas bone kaj elegante elparolata! Ni silentigos la kriemulojn kaj senkreditigos iliajn senvalorajn asertojn.

Sed la helpado al la Reicher'a afero ne sufiĉas : al la *tuta* Kongreso ni ŝuldas nian asiston.

Nuntempe, pli ol iam, la Esperantistoj devas sin prepari por triumfigi la kongreson venontan, kaj por tio, antaŭ ĉio, *ili devas sin pretigi al la vojaĝo Dresdenon*.

Ofte mi aŭdas ripeti : Dresden estas malproksima.

Ne, ne, ne !

La veturado ne estas longa, kaj la kosto ne estas granda, kaj cetere ni havos fervojajn rabatojn, kiuj tre malaltigos la elspezon necesan.

Estas strange, ke plej ofte personoj, kiuj intencas fari vojaĝon aŭ ekskurson, atentis nur pri la kosto de la fervoja transportado kaj tute ne pri la loĝaj, manĝaj, kaj aliaj elspezoj. Tamen la veturaj pagoj estas preskaŭ ĉiam nur la plej malgranda parto de la tuta elspezo !

En la proksima numero de *La Revuo* mi esperas, ke mi povos detale trakti tiun temon kaj praktike montri per ĝusta kalkulado la rilatan malgrandecon de la necesa elspezo ¹.

Atendante tion, ĉiu jam de nun *enskribigu sin*, preparu sin al la vojaĝo kaj zorge organizu sian libertempon por iri Dresdenon.

La Kongreso daŭros de la 16 de Aŭgusto ĝis la 22 de Aŭgusto.

Ĉiu liberigu al si tiujn tagojn.

Ni devas, ni devas esti multaj, *multegaj*, kaj kedu min, karaj samideanoj ; la Dresdena Kongreso estos sukcesego !

Cetere, nia kara KVARO POR LA KVARA ĉion perfekte antaŭzorgas.

Unue la Dresdena Urbestro plene aprobas nian entreprenon kaj *oficiale* nin akceptos. La germanaj municipalaj oficistoj ne portas tiajn solenajn kaj impresigajn kostumojn kiel la Angloj ; sed ni scias ĉiuj, ke bela robo aŭ severa sceptroportanta pedelo ne estas la solaj rimedoj por naski entuziasmon. Ĉu nia Majstro bezonas brilan uniformon por altiri sur sin niajn aplaŭdojn !

Due la « Hohe Technische Schule », la Scienca Teknika Universitato de Dresdeno, estas favorigita al ni kaj metos je nia dispozo la halojn kaj ĉambrojn de sia belega palaco. Ne estas dubo, ke, same kiel okazis en Genevo kaj Cambridge, nia kvara kongreso entiros en niajn vicojn multajn profesorojn de tiu grava institucio.

Por nin taŭge akcepti kaj fari al ni servojn, la dresdenaj policianoj nun ellernas Esperanton. Klaso da 24 policianoj aŭskultas kurson, kaj en Dresden ni do trovos ne unu, sed dudek-kvar novaj « Sergeant Gates » !

Laboroj kaj festoj ne mankos.

Funkciante, la unuan fojon, laŭ la saĝa plano voĉdonita en Cambridge, la kongreso efike laborados en ĉiuj penskampoj por nia afero.

Unu granda solena malferma kunsido ; alia grava konkludanta ferma kunveno ; kaj inter tiuj du ĝeneralaj kunvenoj okazos bone organizitaj, metode aranĝitaj *fakaj* kunvenoj, kie ĉiu, elektante sian specialan fakon, povos trafe labori por nia internacia propagando.

Krom la sensacia prezentado de Reicher, okazos aliaj belaj festoj : Granda balo, festeno, k. c.

Ankaŭ *La Revuo* esperas, ke ĝi povos, kiel kutime, aranĝi sian festeton.

Vaporŝipaj ekskursoj al Meissen kaj al la rava *Saksa Svisujo*, intereseĝaj vizitoj en la urbo, kunigos de nove la entuziasmajn samideanojn.

1. Dum mi korektas la presprovon de tiu artikolo mi ricevas anoncon de la fama agento *Thomas Cook kaj filo*, 43, Pragerstrasse, Dresden, kiu sin proponas por havigi rabatbiletojn.

Sed io nova, ne ankoraŭ provita, promesplena, ĉarma, estos organizita : la *unua Esperantujo*, *Weisser-Hirsch*.

Tie en ideala loko, priskribita de nia agema kaj aminda samideanino S^{ino} Marie Hankel, fondiĝos la unua esperanta vilaĝo, kie ni ekscios, kio estas internacia vivo, frata kunvivado de homoj de plej diversaj rasoj kaj devenoj en unu sola homaro.

Amikoj-samideanoj, veraj kaj fidelaj Esperantistoj *havu fidon!* Pretigu! Venu!

Mi jam antaŭvidas longajn senfinajn vicojn de Esperantistoj alirantaj al Dresdeno en Aŭgusto per ĉiuj vojaĝrimedoj.

La rapidbezonantoj uzos la fervojon, sed la amantoj de Naturo kaj Belo uzos pli malrapidan kaj pli propagandigan manieron.

Nia amiko S^o H. de Coppet (179, boulevard Péreire, Paris) projektas organizon de bicikleda karavano, kiu, forirante de la franca landlimo, trapasos tutan Germanujon, Stuttgart, Nüremberg, Bayreuth, Karlsbad, k. c. Jen bonega ideo!

Kial ne organiziĝus pli-ol-unu tiaj karavanoj?

Jen unu, sub la konduko de *de Coppet*, kunigante la Francojn, Svisojn kaj Sudanojn, ekirus el Stuttgart.

Jen dua, forirante de holanda landlimo, kunigus Anglojn, Belgojn kaj Danojn, espereble kondukatajn de *Mudie*.

Tria karavano eble povus same kolekti Polojn, Bohemojn, Aŭstrojn, germanajn Svisojn. Kaj la karavanoj, trastrekante per siaj propagandaj linioj la tutan Germanujon, kolektante survoje la germanajn samideanojn, ĉiam plikreskante kaj plifortiĝante, senĉese propagandante kaj konvinkante la mirantajn skeptikulojn, kuncelus al la *koro de Esperanto* kiel vejnoj trakurataj de pura kaj fortiga sango.

Amikoj, Amikoj, kuraĝe antaŭen, *al la Kvara!*

CARLO BOURLET.

RESPONDOJ

DE

D^{ro} L. L. ZAMENHOF.

Laŭ la deziro de D^{ro} Zamenhof, ĉiu leganto, kiu opinias, ke respondo pri lia demando povus havi kelkan intereson ankaŭ por aliaj personoj, volu sendi sian demandon ne al D^{ro} ZAMENHOF, sed al la Redakcio de « La Revuo ». La Redakcio elektos tiujn demandojn, kiujn ĝi opinios pli interesaj kaj sendos ilin al nia Majstro, kaj tiam li en iu el la venontaj numeroj respondos ilin en « La Revuo ».

32. — Al S^{ro} F. S. — Pri la vorto « krom ». — La prepozicio « krom » antaŭ iu vorto signifas, ke tiu vorto staras ekster la temo de nia parolado, ke ni rigardas ĝin kiel ion apartan; tial ĝi povas havi egale bone la sencon de escepto kaj la sencon de aldono, depende de la cirkonstancoj, en kiuj ĝi estas uzata. « Krom » *per si mem* esprimas nek escepton, nek aldondon, ĝi esprimas nur *apartigon*; sed ĉu tiu apartigo estas farata por ion forigi, aŭ kontraŭe, por ĝin pli akcenti, tion montras la senco de la frazo mem. Ekzemple, kiam mi diras : « tie estis ĉiuj miaj fratoj krom Petro », ĉiu kromprenas, ke mi apartigas Petron, por montri, ke li *ne* estis inter la « ĉiuj »; sed kiam mi diras : « krom Petro tie estis ankaŭ ĉiuj aliaj miaj fratoj », oni facile kromprenas, ke ĉi tie mi apartigis Petron nur tial, ke pri li ni jam parolis, aŭ pri li oni jam scias, ke li tie estis, aŭ ke li tie devis esti. Kompreneble, la vorto « krom » povas iufoje kaŭzi neprecizecon aŭ malkompreniĝon; sed en *tiaj* okazoj ni devas eviti la vorton « krom » kaj uzi anstataŭ ĝi la pli precizajn esprimojn « esceptinte » aŭ « ne sole, sed ankaŭ ».

33. — Al S^{ro} S. W. — Pri « aro ». — Vi diras, ke la sufikson « ar » ni devas uzi nur por esprimi aron da tiaj objektoj, kiuj estas esence ligitaj inter si kaj prezentas ian unuecon, kolektivan objekton (ekzemple « vortaro », « arbaro », « homaro »); sed por ia nombro da samspecaj objektoj kiuj ne estas esence ligitaj inter si kaj ne prezentas kune ian unu ideon, vi konsilas uzi la esprimon « aro da » (ekzemple : « li ellernis aron da vortoj », « tie kuŝis aro da dehakitaj arboj » k. t. p.). Vian opinion mi trovas ĝusta. — Pri la dua senco de la vorto « aro » (mezuro) volu kompari mian respondon n° 24 en *La Revuo* de Aŭgusto 1907.

34. — Al S^{ro} R. L. — Pri « de » post participoj pasivaj. — Post pasivaj participoj la prepozicio « de » ĉiam montras nur la *aganton*; ekzemple, en la

frazo « la libro estas legata de Adolfo » la prepozicio « de » montras, ke Adolfo estas la aganto, kiu legas. Uzi post pasiva participo simplan prepozicion « de » en ia alia senco ni devas ĉiam eviti. Ekzemple, anstataŭ la frazo : « lia propra poŝhorloĝo estis ŝtelita *de* la hoko, sur kiu li ordinare pendigis ĝin » estus pli bone diri « *for* de la hoko... » Anstataŭ « ŝi troviĝis ŝirmata *for* de liaj entreprenoj » mi konsilus diri « *kontraŭ* liaj entreprenoj ».

35. — Al S^{ro} P. B. — *Pri la pronomo por bestoj.* — Kiam oni parolas pri bestoj, mi konsilas ĉiam uzi nur la senseksan pronomon « ĝi », — ne sole kiam (en la plimulto da okazoj) la sekso de la priparolata besto estas por ni indiferenta, sed eĉ en tiaj okazoj, kiam ni parolas precize pri la sekso de la besto. En la tre maloftaj okazoj, kiam la precizeco povas nepre postuli, ke ni montru la sekson de la besto per la uzata pronomo, la teorio ne malpermesas al ni uzi la vorton « li » aŭ « ŝi »; sed en ĉiuj *ordinaraj* okazoj mi konsilus uzi la pronomojn « li » kaj « ŝi » nur por homoj.

36. — Al S^{ro} G. S. — *Pri « al » anstataŭ akuzativo.* — En tre multaj okazoj la prepozicio « al » povas tre bone esti uzata, por esprimi direkton; tamen ne en ĉiuj okazoj oni povas tion fari. Anstataŭ « mi veturas Londonon » oni povas tre bone diri « mi veturas al Londono »; sed se anstataŭ la frazo « la muso kuris sub la lito » ni dirus « *al* sub la lito », la senco de la frazo iom ŝanĝiĝus. « Al » ordinare montras nur la celadon, la vojon al iu loko, dum la akuzativo povas enhavi en si ankaŭ la ideon de atingi de la celo; sekve la frazo « muso kuris *al* sub al lito » montrus, ke la muso kuris en la direkto al sub la lito, sed pro ia kaŭzo ĝi ne atingis la lokon sub la lito, aŭ almenaŭ ni ne vidis tiun atingon. Tamen mi ripetas, ke en la plimulto da okazoj la diferenco inter « al » kaj akuzativo estas tiel malgranda, ke mi volis siatempe eĉ proponi komunan regulon, ke anstataŭ akuzativo de direkto oni povas ĉiam uzi la prepozicion « al » kun nomitavo. La personoj, por kiuj la akuzativo de direkto prezentas ian malfacilaĵon, povas eĉ nun sen ia peko kontraŭ la gramatiko uzi en tiaj okazoj la prepozicion « al ». Se ekzemple anstataŭ « venu ĉi tien » vi diros « venu al ĉi tie », oni povos diri, ke via *stilo* estas ne tute klasika, sed oni ne povos diri, ke vi faris gramatikan *eraron*.

37. — Al S^{ro} T. B. — a) *Pri prepozicio antaŭ infinitivo*; — b) *pri la vorto « laktumo »*; c) *pri adverbo prepozicia.* — Ĉiu prepozicio, laŭ sia logika esenco, povas esti uzata nur antaŭ *substantivo*. Sekve se antaŭ vorto, kiu havas verban sencon, ni deziras uzi prepozicion, ni devas doni al tiu verbosenca vorto la formon de substantivo; ekzemple : anstataŭ « kun saluti, « sen respondi » ni devas diri « kun saluto », « sen respondo ». Se la vortoj « por » kaj « anstataŭ » estas uzataj kun la infinitivo, ili tute ne prezentas ian escepton, sed la kaŭzo de tia uzado estas alia, nome : la vortoj « por » kaj « anstataŭ », uzataj antaŭ infinitivo, havas la sencon ne de pura prepozicio, sed preskaŭ de konjunkcio, kaj en tiuj okazoj la uzado de substantivo apud ili estas ne ebla; ekzemple, en la frazo « anstataŭ stari li sidas » ni ne povas anstataŭigi la formon

« stari » per « staro », dum ĉe ĉiu alia prepozicio *pura* ni ĉiam povas uzi la verbosenan vorton en formo de substantivo (ekzemple, « sen ia diro » anstataŭ « sen ion diri »).

Mi tute konsentas kun vi, ke « lakto » kaj « laktumo » havas inter si preskaŭ nenion komunan, kaj ni havus plenan rajton uzi por « laktumo » ian vorton tute memstaran. Sed ĉar en multaj lingvoj por ambaŭ diritaj vortoj estas uzata la sama radiko, kaj ĉar la vorto « laktumo » estas ne malpli oportuna, ol ĉia tute memstara vorto, kaj ĉar tiu vorto jam troviĝas en la « Fundamento de Esperanto », tial ekzistas absolute nenia neceseco, ke ni forjetu la oportunan vorton jam konatan kaj devigu la Esperantistojn lerni novan vorton.

Kiam la senco tion postulas, ni tre bone povas uzi adverbbon en la senco de prepozicio; pri la *formo*, en kiu ni devas tion fari, mi ne konsilus kateni nin per ia *unu* regulo por ĉiuj okazoj, sed mi konsilus konformiĝi ĉiufoje al la specialaj bezonoj de la frazo. Ekzemple, se la adverbbo devenas de verbo transira (kiu postulas akuzativon), tiam ankaŭ la adverbbo-prepozicio konservas tiun saman econ kaj estas uzata kun la akuzativo (ekzemple, « koncerne tion » = kio koncernas tion, « rilate tion » = kio rilatas tion); se la adverbbo anstataŭas vorton, kiu povas ligiĝi kun substantivo, nur per ia prepozicio, tiam ankaŭ la adverbbo akceptas post si tiun prepozicion (ekzemple, « kaŭze de tio » = pro la kaŭzo de tio, « responde al via demando » = kiel respondo al via demando); se la adverbbo estas vorto ne devena, sed originala, kiu per si mem havas la sencon de prepozicio, tiam ĝi, kiel ĉiu alia prepozicio, ligiĝas kun la substantivo senpere t. e. sen alia propozicio kaj sen akuzativo (ekzemple « spite mia malamiko »). Tamen en ĉiu *duba* okazo vi ne faros eraron, se vi post adverbbo-prepozicio uzos la prepozicion « je » aŭ la akuzativon, ĉar vi ja scias, ke laŭ nia gramatiko en ĉiu okazo, kiam la prepozicia rilato inter du vortoj estas ne klara, ni povas uzi la prepozicion « je », kaj anstataŭ la prepozicio « je » ni povas ĉiam uzi la akuzativon.

Kompreneble, mi devas atentigi vin, ke pri ĉiuj viaj tri demandoj mi donis al vi nur mian *personan opinion*, sed ne ian devigan *decidon*. Se vi trovas, ke estus necese permesi la uzadon de ĉiu prepozicio kun infinitivo, de aparta vorto por « laktumo » kaj de unuforma regulo por ĉiuj adverbboj-prepozicioj, vi povas peni akiri por tio la oficialan pervoĉdonan *decidon* de la Lingva Komitato.

38. — Al S^{ro} R. B. — Pri la sufikso « eg ». — Tute prave vi diras, ke la sufikso « eg » ne povas servi por simpla anstataŭado de la vortoj « granda » aŭ « tre », sed ĝi devas servi por kreado de vortoj *novaj* kun senco *speciala*. Tia neĝusta uzado de la sufikso certe ne estas aprobinda, kaj, kiom oni povas, oni devas ĝin eviti. Tamen esti *tro* severaj en ĉi tiu rilato ni ankaŭ ne devas. En multaj okazoj, en kiuj ni povus bone uzi la vortojn « granda » aŭ « tre », ni povas ankaŭ sen peko kontraŭ la spirito de Esperanto uzi la sufikson « eg », ĉar tre ofte la saman ideon unu persono povas prezenti al si kiel ideon simplan en granda mezuro, dum alia persono ĝin prezentas al si kiel ideon *specialan*. Ekzemple, la vorton « bonega » ni preskaŭ ĉiam povus anstataŭigi per « tre bona »,

kaj tamen en la samaj okazoj oni ankaŭ povas prezenti al si bonecon *eksterordinaran* kaj uzi por ĝi vorton *apartan* tiel same, kiel oni faras preskaŭ en ĉiuj lingvoj. Laŭ mia opinio ni devas esti tre singardaj nur en tiaj okazoj, en kiuj ni povus ricevi aŭ senĉuban, por niaj oreloj malagrablan, *eraron* kontraŭ la lingvo, aŭ tute malĝustan sencon; sed en ĉiuj aliaj okazoj tro granda severeco kaj katenado estas superflua. En tiaj okazoj, kie kelka libereco alportas al ni nenian malutilon, kial ni devus senbezone nin malliberigi?

39. — Al S^{ro} G. B. — *Pri la vorto « kateĥizi ».* — La vorton « kateĥizi », uzitan en la vortaro de O'Connor, mi trovas tute bona, ĉar ĝi estas internacia; el tiu vorto ni povas tute bone devenigi la vortojn « kateĥizo », « kateĥizisto », « kateĥizato »; el tio ĉi tamen tute ne sekvas, ke la vortoj « kateĥismo » kaj « kateĥisto » estas malbonaj. « Kateĥismo » estas io alia ol « kateĥizo »; sed se eĉ ni dirus, ke ambaŭ vortoj estas identaj kaj ni povas uzi « kateĥizo » anstataŭ « kateĥismo », ni eĉ en tiu okazo tute ne bezonus elĵeti el nia lingvo la tute internacian kaj bonan vorton « kateĥismo », sed ni povas tute sen ia maloportuneco lasi la vivon al ambaŭ vortoj kaj trankvile atendi, ke la komuna uzado iom post iom donos pli grandan forton al unu vorto kaj faros el la dua vorto ne plu uzatan arĥaismon.

40. — Al S^{ro} H. S. — *Pri la verbo kiel komplemento.* — La esprimo « mi estas feliĉa akceptonte vin » estas bona, kvankam mi preferus diri pli simple « mi estas feliĉa, ke mi vin akceptos ». La frazo « mi inklina ne faronte tion » ne ŝajnas al mi bona; mi dirus: « mi estas inklina ne fari tion ».

41. — Al S^{ro} J. G. — a) *Pri la akuzativo post verboj de movo*; b) *pri « per » post pasivo.* — Se la vorton « meti » (aŭ « ĵeti », « fali » k. t. p.) sekvas substantivo aŭ pronomo kun la prepozicioj « antaŭ », « post », « inter » k. c., estus ordinare pli ĝuste uzi la substantivon aŭ pronomon en akuzativo, ĉar ni tie ordinare havas la sencon de direkto; ekzemple, « metu la korbon antaŭ la pordon ». Tamen ofte oni povas en tiaj okazoj uzi sen eraro ankaŭ la nominativon, se la senco de direkto koncernas ne la substantivon aŭ la pronomon, pri kiu ni parolas, sed ian alian vorton, kiun ni subkomprenas; ekzemple, oni povas tute bone diri « oni metis antaŭ mi manĝilaron », komprenante sub tio: « oni metis antaŭ mi sur la tablon manĝilaron ». En tiaj okazoj oni povas egale bone uzi la nominativon aŭ la akuzativon, kaj ŝajnas al mi, ke decidi, ke oni en tiuj okazoj uzu ekskluzive nur la nominativon aŭ nur la akuzativon, ni ne bezonas. Se iam la libereco en tiu ĉi rilato fariĝos por ni tro ĝenanta, kaj la vivo mem ne decidus iom post iom tiun ĉi demandon, tiam ni proponos al la Lingva Komitato, ke ĝi donu al ni por tiu ĉi demando ian ekskluzivigan decidon. — Post « sidiĝi » ni povas egale bone uzi la akuzativon kaj la nominativon, depende de tio, ĉu ni volas esprimi *movon* aŭ komencon de nova *stato*. Tamen, ĉar la nominativo estas ĉiam pli simpla kaj pli facila, ol la akuzativo, tial ŝajnas al mi, ke estus bone, se ni al kutimiĝus en ĉiuj okazoj *dubaj* preferi la *nominativon*.

La prepozicion « per » post pasivo ni povas uzi nur en tia okazo, se ĝi troviĝas antaŭ vorto, kiu esprimas ne la aganton mem, sed *rimedon*, uzitan de iu alia aganto; ekzemple : « la letero estas skribita *per* blua inko » (ne « blua inko skribis la leteron », sed « iu persono skribis la leteron, uzante por tio bluan inkon kiel *rimedon*); sed la esprimo « la tero estas kovrito *per* neĝo » ne estas bona, ĉar ĉi tie ne iu kovris la teron *per* neĝo, sed la neĝo *mem* kovris la teron; sekve la neĝo mem estas la aginto, kaj ĝi devas havi antaŭ si la prepozicion « de ». La prepozicio « de » post pasivo ĉiam montras, ke se ni aliformigus la pasivan frazon en aktivan, la vorto, kiu havas antaŭ si la diritan prepozicion, fariĝus subjekto de la frazo.

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

La Faraono de H. PRUS. El pola lingvo tradukis, D^{ro} KAZIMIERZ BEIN (Kabe), 630-paĝa en 3 volumoj. (Kolekto de La Revuo). *Librairie Hachette et Cie*, Paris; prezo : ĉiu volumo Fr. 2. —

La apero de « La Faraono » en esperanta traduko estas grava dato en nia historio. Ŝajnas do, ke ne estos superflue, se ni oferos ĉi tie iom pli da loko por tiu ĉi glora verko el la pola literaturo. Des pli ĝi ne estas superflua, ke Prus apartenas jam al tutmonde konataj verkistoj.

Boleslaw Prus (lia vera nomo estas Glowacki) kaj Henryk Sienkiewicz (Sienkieviĉ) estas du plej grandaj nuntempaj polaj romanistoj. Ambaŭ estas konataj al la tuta civilizita mondo. Tamen la gloro de B. Prus ne estas tiel disvastigita, kiel la gloro de Sienkieviĉ. La kaŭzon de tiu ĉi neegala populareco de du egale grandaj verkistoj oni devas serĉi en la karaktero de iliaj talentoj.

Sienkieviĉ apartenas al la vico de verkistoj — artistoj, Prus — al pozitivistoj. Sienkieviĉ elektis por siaj verkoj materialon, kiu per tiu grandiozeco kaj potenco ravas la imagon, — Prus prilaboras en siaj verkoj materialon, kiu devigas la legantojn al pripensado. Sienkieviĉ kreis en siaj verkoj ne apartajn homojn kun la tuto de iliaj karakterizaj ecoj, sed prezentis al la mondo nur iliajn pli potencajn individuecojn, cirkaŭigante ilin per aŭreolo de heroeco. Dank'al tio liaj verkoj estas pli kosmopolitaj kaj pli komprenataj de la tuta mondo.

Prus — pura pozitivisto elektis por siaj temoj simplajn homojn kaj prezentas ilin sen ia ornamo — tiaj,

kiaj ili estas en efektiveco. Lineniam faras heroo de siaj verkoj poeton, artiston aŭ homon kun ekstraordinara individueco, kiel faras tion malnovaj kaj novaj romantikistoj. « Gustoj estetikaj — diras li mem — estas nur malgranda parto de la homaj kaj sociaj bezonoj, kaj malpermesite estos sin delekti per ili al tiuj, al kiuj mankas pano. La kapitalo — estas sterko, sur kiu ekkreskas arto, moraleco, scienco kaj aliaj noblaj homaj floroj ». Obeante ĉi tiun principon, Prus prezentas en siaj verkoj vicon da diversaj ordinaraj homoj kun ĉiuj iliaj bonaj kaj malbonaj ecoj de karaktero.

Sed Prus ne estas indiferenta pozitivisto, kiu respegulas en siaj verkoj nur la efektivecon, ne zorgante pri la sorto de tiuj, kiujn li priskribas. Kontraŭe, en ĉiuj liaj verkoj oni sentas la varman koron de l'aŭtoro, kiu ofte plendas kaj ploras kun siaj herooj pri la neperfekteco de nia vivo. Tio naskas en liaj verkoj disecon : du paralelajn agordojn pesimismon kaj optimismon. Tiu ĉi karakteriza noto trapenetras ĉiujn liajn ĉefajn verkojn : « Lalka » (Pupo) « Emancypantki » (Emancipantinoj) kaj aliajn. Ĝi faras sur la leganton impreson kvazaŭ de disharmonio.

Tiun ĉi disharmonion oni tute ne sentas en lia lasta plej granda verko « Faraono ».

« Faraono » de Prus ne estas ia historia verko. La aŭtoro verkante tiun ĉi grandiozan romanon, ne pensis priskribi detale la vivon de l'antikva Egipto; lia celo estis — prezenti la ĉiam revenantan tragedion de vivo, la batalon de la renask-

iĝanta genio kun la rigidiĝinta tradicio, kiu trapenetras la cerbojn de malprogresema kaj memama homaro.

Poeto kuniĝas ĉi tie kun granda pensisto, kiu, vidante la malbonan finon de tia homo, kia estas Ramzes, kredas tamen, ke en estonteco venkos la vera idealo.

Dank' al ĉi tiu harmonio de la verko, dank' al la ektuŝita en ĝi temo kaj dank' al la granda ĝia intereso « Faraono » estis akceptita en la mondo kun simpatio kaj admiro.

D^{ro} Bein, kiu ĉiam elektis bone materialon por siaj tradukoj, faris nun grandan servon al la esperantistaro, tradukante la belegan verkon de Prus. La perfekta stilo kaj preciza traduko eble trovos tradukontojn el Esperanto en tiujn naciajn lingvojn, en kiu « Faraono » ankoraŭ ĝis nun ne aperis. Ni esprimas ĉi tie nian koran dankon kaj estimon al la tradukinto, kiu prenis sur sin tiel grandan laboron, kian postulis la trivoluma romano de la pola verkisto.

Weisser Hirsch (Blanka Cervo). Apud Dresden. Esperanta Vilaĝo 1908. —

Jen prospekto lukse eldonita, sur papero glaciumentita, kun belegaj foto-grafaĵoj. Jen tiu vilaĝo, pri kiu ni revis la lastan jaron, jen la vilaĝo esperanta, jen Esperantujo tute preta por nin ricevi; ĝi altiros certe, ĝi alvokas Esperantistojn per siaj koketaĵoj, blankaj domoj kaŝitaj en verdaĵo, per siaj freŝaj promenejoj, siaj riĉaj arbaroj, tra kiuj kuras larĝaj, puraj vojoj. Kiu kredus, ke tiel rapide, tiel perfekte efektiviĝus ideo iom riska?

Nun ni deziru, ke la Esperantistoj rekompencu la kuraĝajn klopodojn de niaj samideanoj germanaj, ke

ili iru tre multaj al nia, al sia Vilaĝo. Post la kongreso, certe, multaj kongresanoj iros ripozi kaj dolĉe ĝuadi la puran aeron de la loko (aerkuracloko) kaj ankaŭ la plezuron de interparolado kun novaj amikoj kongresanaj. Certe la legado de tiu ĉi prospekto, tute redaktita en Esperanto, kompreneble, decidigos multajn ŝanceliĝantojn.

Oni ĝin ricevas senpage. Sufiĉos, ke oni sendu kun la mendo la poŝtpagon, t. e. unu « Coupon réponse international » (Internacia respond-kupono) po Fr. 0,25. Oni skribu al D^{ro} Schramm, Dresden, Ständehaus.

L' Espero. — Neŭtrala stenografia sistemo tute finita, speciale verkita por la lingvo internacia Esperanto (de D^o ZAMENHOF) de S^o CH. BARIT stenografisto, ĉe S^o L. F. Canet, eldonisto, 44, rue Manigne, Limoges (Franclando); prezo: afrankite Fr. 1,50. —

Tiu stenografia sistemo; frukto de du jaroj da laborado, estas tute malsama de tiuj aperintaj ĝis hodiaŭ. Ĉiuj nunaj projektoj nur estas alfaroj de nacilingvaj sistemoj. Nur, *l'Espero* estas absolute neŭtrala kaj speciale verkita por la lingvo de D^o Zamenhof.

Tiu verkaĵo estas unu el la legendaj kaj interesplenaj, tiom por la stenografistoj, kiom por la esperantistoj, kiujn priokupas la neŭtral-eco en Esperanto.

Manifesto de la Komunista Partio, de KAROLO MARKS kaj FREDERIKO ENGELS; el la aŭtoritata angla traduko, redaktita kaj eldonita de F. ENGELS, tradukis ARTURO BAKER, 1 vol. 65-paĝa, Chicago, *Charles H. Kerr et Company*; prezo: Cend. 50. —

Manifesto de K. Marks estas jam

tradukita en preskaŭ ĉiujn eŭropajn lingvojn kaj kelkajn orientajn. Ŝajnas, ke neniu verko tiel larĝe disvastiĝis en la mondo, kiel tiu ĉi kateĥismo de komunista partio. Oni devis do nun atendi ĝian aperon en esperanta traduko, ĉar nia lingvo komencas sukcese disvastiĝi inter socialistaj partioj.

La tradukon faris la redaktoro de l' « Amerika Esperantisto », la verkinto de « The american Esperanto Book. » Ĝi havas du paralelajn tekstojn — anglan, el kiu ĝi estis tradukita, kaj esperantan. Superflue estos paroli pri ĝia enhavo.

La traduko estas lerta kaj la tradukinto sukcese venkis ĉiujn malfacilaĵojn de la originalo. « Manifesto » pligrandigis la nombron de tutmondaj ĉefverkoj, kiujn nia literaturo posedas ankoraŭ en malgranda kvanto.

Note sur les crânes Angevins mérovingiens et du moyen âge, par H. MUFFANG et G. DE LAPONGE; kun tekstoj franca, kaj esperanta (de S^o H. MUFFANG), broŝuro 11-paĝa. (Extrait du Bulletin de la Société d'Etudes scientifiques d'Angers, année 1907). —

Ŝajnas al mi, ke mi ne eraras, se mi diros, ke la broŝureto de H. Muffang kaj G. de Laponge estas la unua antropologia verketo en Esperanto. Do, ni salutas tiun novan vojon en nia literaturo.

La demando pri la kraniaj mezuroj ĉe diversaj nacioj kaj precipe pri ilia laŭtempa aliĝo multe interesas la antropologiistojn. Kiama maniere la antaŭaj longkapuloj (dolichocéphales) fariĝis rondkapuloj (brachycéphales)? demandas sin la aŭtoroj kaj penas respondi en ia grado al tiu ĉi demando, apogante sin sur la kolekto de la Medicina

Angers'a Lernejo, kie restis, post la publikaj laboroj, sur la « *Place du Ralliement* » en Angers, kranioj de v^a, vii^a, xii^a, kaj xiv^a jarcentoj. Bedaŭrinde la konkludojn, kiujn povis fari la aŭtoroj, apogis sin nur sur la malgranda restaĵo de tiuj kranioj, el kiuj la Angers'a Lernejo posedas nun nur 11. Tamen la broŝureto, pri kiu ni parolas, povas enverŝi iom da lumo en tiun ĉi demandon, kaj tial ni rekomendas ĝin al ĉiuj, kiujn interesas Antropologia Scienco.

Konversacia kalendaro por superjaro 1908, dediĉita al la Kongreso de Dresden; verkita de KARLO STEIER. 1 vol. 114-paĝa. Esperanta Eldonejo Hans Th. Hoffmann, Berlin W. 35, Steglitzerstr. 44; prezo: Sd. 50. —

La nova germana-esperanta firmo Hans Th. Hoffmann eldonis « Konversacian Kalendaron » laŭ tipo iom alia ol la « Poŝkalendaro » de la firmo Möller & Borel. Se la « Poŝkalendaro » estas speciale verkita por Esperantistoj, la « konversacia kalendaro » povas esti ankaŭ utila por ĉiu Germano, kaj servi kiel bonega propagandilo por nia afero. Ĝi enhavas plenan esperantan gramatikon kun interparolado kaj sube aldonitaj proverboj el la « Proverbaro ». La teksto estas en du paralelaj lingvoj: germana kaj esperanta. Apud diversaj datoj estas sprite aldonitaj rememorigoj al la legantoj pri la kvara kongreso kaj, komencante de la 16 de Aŭgusto, malgrandan konversacion pri Dresdeno kaj la kongreso. En la fino de la eldono estas nomaro de esperantistaj gazetoj kaj kelkaj aliaj kalendaraj sciigojn. La eldono estas bela kaj tre oportuna por poŝtenado. Estus tre dezirinde, se ĉiuj nacioj eldonu similan kalendaron por

siaj samlandanoj, ĉar servante kiel kalendaro ili samtempe estas bon-egaj propagandiloj.

Esperantista Klubo de San Sebastián (Hispanujo). Broŝureto-cirkulero pri fondo de « Esperanta Agentejo » 1907-1908. San Sebastián, *Imprenta Y. Lib. de Frederico Ferreiros*, Avenida la Libertad n° 3. —

Se nia kvina kongreso okazos en Hispanujo, kiel tion supozas niaj hispanaj samideanoj, ŝajnas al ni, ke la ideo aranĝi ĝin en San-Sebastián estas tute bona. San-Sebastián apartenas al unu el plej ĉarmaj kaj plej ofte vizitataj anguloj en Hispanujo. Ĝi enhavas 42 000 loĝantojn kies nombro duobligas dum la somertempo. Niaj San-Sebastián'aj samideanoj faras jam ĉion por turni la atenton de l' esperantista mondo sur ilian urbon. La suprecitita broŝureto prezentas bele eldonitan ilustritan gvidlibreton de San-Sebastián, en kiu la legantoj trovos ĉiujn pli gravajn sciigojn pri tiu urbo. La tiea esperantista societo organizas jam konstantan komercan ekspozicion kaj turnas sin kun la peto al la tuta esperantista mondo sendi al ili montrindaĵojn, poŝtkartojn, prezajn katalogojn en Esperanto, k. t. p. Ni esperas, ke tiu alvoko ne restos sen eĥo.

Le Malais ou l'Esperanto, eldonita de la KOŬINŬINA GRUPO ESPERANTISTA, broŝuro 16-paĝa, 16, Rue Lagrandière, Saïgon; prezo : \$ 0,20. —

Okaze de monofero farita de la municipala Komisio de Saïgon al la Grupo Esperantista, naskiĝis diskuto, en kiu kelkaj pretendis, ke Esperanto taŭgas nur por okcidentuloj, sed ke por orientuloj la plej bona internacia lingvo estas la polinezia ĵargono malaja. — La supre-

citita broŝureto lertege rebatas tiun pretendon.

Ginjol'a Teatro, eldonita de AMIKARO ESPERANTISTA en Lyon; ĉiu kajero kostas : Fr. 0,25 (Sd. 10) —

Guignol (elp. *Ginjol'*) estas la ĉefa persono de teatro de pupoj, kiu estas famekonata lyona specialaĵo. La agema Amikaro jam eldonis 4 kajerojn da teatraĵoj por tiu tre amuza scenejo : *Guignol professeur d'Esperanto*, *L'Esperanto au Gourguillon*, *La ŝlosilo perdita*, *La malfeliĉetoj de Ginjol'o*; tre rekomendindaj poresperantaj kunvenoj.

Stoicheia tēs diethnous glōttēs Esperanto, hupo ANAKREONTOS A. STAMATIADOUS, broŝuro 70-paĝa, ĉe : *Societo Esperantista de Samos*; prezo : Fr. 0,75. —

Tiu ĉi libreto venas el insulo greka, Samos. Ĝi enhavas la elementojn de la lingvo, mallonge resumitajn, kaj leksikonon en kiu troviĝas la vortoj de la Fundamento. Ĝi estas verkita de la prezidanto de la grupo de Samos, kuracisto Anakreon Stamatiadēs. Oni sentas veran plezuron, kiam oni tralegas tiajn librojn greke skribitajn, kiam oni vidas, ke tia glora kaj antikva lingvo, kiu iam iamaniere estis internacia lingvo, kiu instruis la plej famajn geniulojn nun helpas por disvastigi novan, modernan lingvon internacian! La agado de Grekoj povas esti tute efika kaj fruktodona en la tuta Orientlando. Ke ili algajnu al Esperanto Orientlondon, kaj denove la homaro estos al ili danka. Ĉiuokaze ili nun havas la ilojn necesajn. Ni ne forgesis, ke la firmo Hachette jam eldonis la *Fundamenton*, tradukitan perfekte de S^o Kuluri, kun la permeso de D^o Zamenhof.

La Jukagiroj, etnografia skribo de GEORGO DAVIDOV, broŝuro 8-paĝa. (Esperanta Universala Biblioteko), Redaktoro A. MARICH, Budapeŝt IX., Ŭllöi-ut 59; prezo : 30 heleroj. —

Ekzistas en la mondo gentoj, kies nomo estas fremda ne nur al simplaj mortemuloj, sed ankaŭ al multaj etnografistoj. Al ili apartenas la gento de Jukagiroj aŭ Omoĉioj, kiuj loĝas en orienta Siberio apud la riveroj Kalim, Jan kaj Anjujn. En la XVIII^a jarcento ilia nombro atingis 5 000; nun ĝi atingas nur 70. Multaj malfavoraj kondiĉoj, en kiuj vivas tiu gento estas la kaŭzo de ĝia rapida malaperado. S^o G. Davidov donos al ni kelkajn detalojn pri la vivo de tiu ĉi sovaĝa, jam formortanta gento. Legante lian skizon, oni rememorigas al si la terurajn scenojn el la « Fundo de l' mizero » fantazia elpensajo de verkisto, kiu eĉ ne supozis, ke ekzistas io pli terura ol tio, kion naskis lia fantazio.

Compendio di Grammatica Esperanto, de PAOLO LUSANA. Biella 1908. Prezo : Lire 1,25. —

Kiu do plendis en la lasta kongreso, ke la lernolibroj mankas en Italujo? Oni protestis kaj prave diris, ke ili estas sufiĉe multaj. Nun nova libro ĵus aperis, kies ecoj estas klareco kaj simpleco, tuj oni vidas, ke la aŭtoro instruas la lingvojn, kaj scias instrui. Sur unu paĝo troviĝas gramatikaj reguloj, sur la kontraŭa paĝo ekzemploj tre simplaj, originale verkitaj por klarigi la regulojn. Ni speciale rimarkis serion da ekzemploj, kiuj komprenigas la uzadon de la vortoj simplaj de la Zamenhofa tabelo. La italaj idiotismoj, plej ofte, estas tradukitaj. Ankaŭ troviĝas ĉe la fino de la libro ekzercoj, proverboj kaj frazoj

de konversacio. Per unu vorto, tiu ĉi libro klare skribita, klare presita, estos unu el niaj plej bonaj lernolibroj. Ni esperu, laŭ la esprimoj de la aŭtoro mem, ke (dank' al ĝi) Italujo, kiu ĝis nun estas juna en esperantismo, kiu tamen jam pensas malpli skeptike pri nia lingvo, baldaŭ, en tago tre proksima marŝos, per sama paŝo, flanko ĉe flanko, kun aliaj nacioj.

Du Slavaj Rakontoj, de M. GORSKIJ, kaj I. VASOV, tradukis: V. DUFEUTREL kaj Kr. S. ev., ĉe *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède, Paris; prezo : Fr. 0,60. —

The Probleme of International Speech by ANNA MONSCH ROBERTS, Manhattan (Kans.) (U. S.). —

MUZIKO

Luno la printempa, poezio de A. FET, traduko de A. FJODOROV, muziko de A. RUSANOV, ĉe A. Fjodorov, muzikvendejo « Simphonio » str. Nikitskaja, domo de la Konservatorio, Moskvo, Rusujo; prezo : Kop. 30. —

Kiel ĉiel' rigardo via, poezio de LERMONTOV traduko de A. FJODOROV, muziko de A. RUSANOV, ĉe la sama eldonisto; prezo : Kop. 40. —

Ĉi tiujn du tre interesajn verkojn de A. Rusanov ĵus eldonis la firmo Fjodorov en Moskvo, kiu jam multe faris por la esperantista muziko. La novaj melodioj de la rusa muzikisto enhavas multajn melodias kaj harmoniajn kvalitojn. Tre certe oni ŝatos multe la melodion, kies titolo estas *Luno la printempa*. Kvanke la komenciĝo rememoras la Uverturon de *Donhugrin* pro la sameco de la toneco, de la alteco kaj de la harmonieco. La temo tre originala fluas, dolĉa kiel lunradio.

La pligrandiĝo de l' ĉefa motivo fariĝas tre poezia precipe en le fino, kiam ĝi apogas sin sur disonantaj harmonioj. Cetere la kvintempa takto aldonas al ĝi strangan ĉarmon.

La malkvieteco de la akompano en la alia melodio « **Kiel ĉiel' rigardo via** » forte kontrastas kun la simpla plena trankvileco de la kanto, en kiu ni retrovas la blovon de la rusa popolmelodio; kaj ĝi tre bone taŭgas por la iomete sovaĝaj sentoj, kiujn forte esprimas la vortoj. Tamen oni eble kritikos la sentaŭgajn modulaciojn en la 4, 5, kaj 6 taktoj de la preludio. Ŝajnas, ke ilia konfuzeco malutilas al la verko ĉar senprave ĝi erarigas la orelon. Malgraŭ ĉi tiuj malgrandaj kritikoj, la du verkoj, kiel oni diras komencante estas tute interesaj.

Trovita, romanco el GOETHE tradukis GRABOWSKI, muziko de FRANCISCO BRAGA (41 supplémento musical da « Renascença ») ĉe E. Bevilacqua kaj K^o, Quirino de Ol, r. Ousidor 147, Rio-de-Janeiro (sen montro de prezo). —

Jen tute ĉarma verko, kiu montras veran muzikiston. La dolĉa melankolieco de la melodio estas tre lerte ornamita de rimarkindaj harmoniaĵoj, kies karaktero aperas tute persona. Ili envolviĝas ĉirkaŭ la nepreciza ritmo de la temo, kaj naskas mildan kaj reveman poezion. Mi multe gratulas la aŭtoron S^o Francisco Braga, ĉar de longe mi ne legis esperantan muzikverkon, kiu pli multe plezurigis min.

Antaŭen, Wanderlied N° 2. Muziko kaj teksto de Ad. ŠEFER (SCHAFER), verkita por la Bulonja kongreso, Aŭgusto 1905. Ĉe Albert Besnard, 26, rue Antoinette, Paris; prezo : Fr. 0,75. (eldono sen fortepiano) : Fr. 0,35. —

Tiu kanto povas esti kantata de horo aŭ de unu voĉo sola. Ĝia facileco tre certe taŭgas por la disvastiĝo de niaj entuziasmaj sentoj al nia kara afero.

Ci diru jes, itala verko de E. TRAVAGLINI, esperantigis M. KRUPER (elektita kantaro n° 6). **A l'adorée!** paroles françaises de A. COLOMBANI, kreita de la Djemma, internacia stelkantistino, muziko de L. GIANINI. Ĉe Albert Besnard, 26, rue Antoinette, Paris; prezo : (kanto kun fortepiano) Fr. 1.50 : (sen fortepiano) Fr. 0,35. —

Tre beleta melodio, laŭ la itala maniero, kaj kiu per la dolĉeco de l' temo kaj voĉaj ornamaĵoj povas tre bone valorigi la voĉon de la gekantistoj kaj santempe ĉarmi la orelojn de la aŭskultantoj.

Esperanto Marsch, af Ang. ETLINGER; ĉe Peder Friis Musikforlag, Kjöbenhavn. —

Nacia Meksika Himno, muziko de JAIME NUNÓ, vortoj de FRANCISCO GONZALEZ BOCANEGRA, Esperantigitaj de RAMON LIMONES, ĉe Libreria Internacional, 1^a de la Aduana Viega n° 4. Mexico. —

KRONIKO

Pli da Suno. La Brita Parlamenta agado kutime ne havas specialan intereson por internaciaj legantoj, kvankam la rimarkindaj tumultoj, kiujn nun kaŭzas la virinoj postulantaj la voĉdonraĵon, nepre devas provizi interesan kaj amuzan historion por ĉiuj. Kompreneble, la ĉefa punkto, sur kiun nun koncentrigis la publika diskuto — disputado eĉ — estas la taŭgeco aŭ netaŭgeco de la limimpostaj pagoj proponitaj de la konservativa partio.

Ni neniel deziras ĉi tie verki artikolon pri « virinaj rajtoj » nek pri « reformo tarifa » kaj nur citis la du ĉefajn demandojn, por montri, kial nova internacie interesa demando malprosperis ricevi la atenton, kiun ĝi meritas, almenaŭ laŭ la opinio de multaj fervoraj partianoj.

Ĉe sportamanta nacio, kiel la brita, ĉiuj kompreneble klopodas por ĝui kiel eble plej multe da postlabora libertempo dum la suno ankoraŭ brilas en la ĉielo. Jen unu el la ĉefaj kaŭzoj, kiuj instigis la iom troan postuladon de la laboristaro por labortago malpli longa.

Kaj la demando estas grava ne nur por la laboristoj, sed ankaŭ por tiuj, kiuj havas la eblon loĝi for de grandaj urboj, kaj kiuj ĉiutage faras longan fervojan veturon, irante al, kaj revenante de la negocejo.

Je la puŝo de la impreso, ŝajnos tute neeble haltigi la sunon kaj prokrasti la krepuskon kaj roson, sed, laŭ angla proverbo, « estas aliaj manieroj mortigi azenon ol sufokigo per butero » kaj reformisto sukcesis antaŭmeti proponon, kiu jam nun estas ricevinta multe da

aprobo, kaj kiu eĉ estos submetata post nelonge antaŭ la parlamento. Tre kredeble la nuna rezultato estos nekuraĝiga, ĉar oni devas longe edukadi la publikon, antaŭ ol ĝi komprenos la pro- kaj- kontraŭon de tia demando. La propono efektive estas plilongigi somerajn tagojn inter Majo-Aŭgusto po okdek minutoj!

Estas proponite haltigi la horloĝon dudek minutojn en ĉiu dimanĉo dum Aprilo, nokte, kiam oni dormas, kaj antaŭenpuŝi la indikilojn je dudek minutoj ĉiun dimanĉon (supozante, ke estas nur kvar) en Septembro. Kiam oni vojaĝas surŝipe, la unua devo post leviĝo estas viziti la ĉefan horloĝon kaj ĝustigi ĉiujn poŝhorloĝojn laŭ ĝi. Ĉar dum la nokta vojaĝo oni kompreneble ŝanĝis sian situacion, rilate la sunon, la horloĝon de la Naturo. Tre ofte, je tiaj okazoj, la verkinto vekigis kaj, rigardinte la poŝhorloĝon, konstatis, ke nur rapidega vestiĝo sufiĉos por ne maltrafi la matenmanĝan horon sed, suprenirinte sur ferdekon, jen la oficiala horloĝo ordonas al malpacienca apetito atendi ankoraŭ kvaronon aŭ eĉ duonon da horo.

Laŭ la nova propono, ĉi tio okazos ankaŭ ĉe landanoj ĉiun dimanĉmatenon en Septembro. Kontraŭe okazos Aprilo, kiam la indikiloj estis malantaŭenpuŝitaj; tiam inter dimanĉo noktomezo kaj lundo tagmezo, laŭ la horloĝaj indikiloj, estus nur 11 horoj 40 minutoj. La ofero certe ne estas granda, ĉar dudek minutoj malpli da dormado kvarfoje en la printempo ne estas tre grava afero. Kompreneble, ĉiuj fervojaj horaroj k. c. estus aranĝitaj antaŭe, kaj nur astronomiistoj

eltrovus, ke, inter Aprilo kaj Septembro la efektiva horo kaj la suna horo diferencis inter si.

Estas proponite, ke la horoj de la laboro restu samaj kiel nun, kaj tial tiuj, kutimiĝintaj eklabori je la naŭa, ankoraŭ rigardos la horloĝon kaj, ĝustatempe (ni esperas) eniros oficejon. Sed post la laboro, ni diru ekzemple, je la kvina horo, ĉiuj trovos, ke estas ankoraŭ okdek-minutoj pli ol antaŭe da sunlumo por ĝui ludon de teniso, kriketo, golfo k. c. Kelkaj eble opinius, ke la sama rezultato povus esti ricevita, se la horoj de laboro estus plifruigitaj, sed en la vintro tio estus tute ne konvena, ĉar la tero estus tute rosa, senluma, kaj eble ankaŭ nebula.

Alia rezultato de la alpreno de tiu propono estos, kompreneble, la limigo de la horoj, kiam oni bezonas nenaturan lumon. Pro tio la elektra-lumaj, gazaj kompanioj kaj similaj varme kontraŭstaras la ideon, tamen estas certe, ke la sanstato kaj ŝparkapablo de la popolo estos plibona, se ili iom malpli uzos artefaritan lumon.

Eĉ se, — kiel tre kredeble okazos, — la parlamento malakceptos la ideon, tamen diversaj mikrokosmoj povos ĝin alpreni kun profito.

Jam nun kelkaj lernejestroj skribis al la societo, kiu riprezentas la movadon, por sciigi sian intencon uzi la novan sistemon somere. Oni facile povas imagi la feliĉon de la knaboj, kiam ili povos ludi sur la kampoj ĝis horo, kiu antaŭe signalis nokton.

La verkanto ne scias, ĉu simila movado ekzistas ekster Granda Britujo, kaj jen kial li kuraĝis antaŭmeti la aferon antaŭ la esperanta — kaj tial do, antaŭ inteligenta — internacia publiko. — HOBOMO (Londono).

Noto. — Lastmomente ni ekscias ke la propono estas dufoje legita en la Parlamentejo kaj estas sendita al speciala komitato. Kvindek-sep membroj de l' Parlemanto kaj multaj eminentuloj aprobas la proponon.

El Bohemujo-Moravio. — Bohema nacio perdis en lasta tempo tri glorajn kaj famajn eminentulojn: la unua estis mondfama fisikisto kaj meteorologo K. V. Zenger, la dua plej fama poeto bohema Svatopluk Čech kaj la tria estis bonfaranto de multaj kaj plej gravaj institucioj bohemaj, la prezidanto de Bohema Akademio Josef Hlávka. — Th. Ĉ.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

IFIGENIO EN TAŬRIDO¹

DE

GOËTHE

° El la unua akto.

A. — LA UNUA MONOLOGO DE IFIGENIO.

Al via ombro, pintoj moviĝemaj
De l' densa kaj antikva arbareto,
Al la sankteĵ' kvieta de l' diino
Ankoraŭ nun kun trema sent' mi iras,
Simile kiel la unuan fojon :
Ne povas mi al vi alkutimiĝi.
Jam multajn jarojn min ĉi tie kaŝas
Plej alta volo, kiun mi obeas ;
Mi tamen ĉiam sentas min nur fremda.
Ĉar ve! transmare estas miaj karaj!
Mi longajn tagojn staras sur la bordo,
Serĉante per la kor' la Grekan landon ;
Al miaj ĝemoj nur per surdaj tonoj
Respondas la ondegoj de la maro.
Ho ve al tiu, kiu devas vivi
For de l' gepatroj kaj de la gefratoj!
Malĝojo al li rabas la feliĉon ;
Forvagas flanken ĉiam liaj pensoj
Al la gepatra domo, kie suno
Al li aperis la unuan fojon,
Kaj samdomanoj ĉiam pli kaj pli
En ludo alligiĝis reciproke.
La diojn mi ne juĝas ; tamen vere
Plendinda estas stato de virino.

1. Published 1 June 1908. — Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1903 by Hachette and C^o of Paris.

En domo kaj milit' la viro regas,
 En fremda land' li ankaŭ al si helpas;
 Li la posedon, li la venkon ĝuas,
 Eĉ lia morto estas morto glora.
 Sed la virinon ĉio ĉirkaŭbaras!
 Eĉ krudan edzon obeadi estas
 Por ŝi ne sole devo, sed konsolo;
 Sed kiel mizerega ŝi fariĝas,
 Se en fremdlandon pelis ŝin la sorto!
 Ĉi tie Toas, nobla viro, tenas
 Min en katenoj sanktaj, tamen sklavaj.
 Kun honto mi konfesas, ke mi servas
 Al vi, diino, mia savintino,
 Nur kontraŭvole! Tamen mian vivon
 Al vi dediĉi devus mi libere!
 Al vi, Diano, ĉiam mi esperis,
 Ankoraŭ nun esperas mi senĉese.
 Vi min, filinon de plej granda reĝo,
 En vian sanktan aman brakon prenis,
 Por savi de la morto. Ho, diino,
 Se tiun grandan viron, kiun vi
 Turmentis, postulante la filinon,
 Kaj li al vi oferis la plej karan,
 Se la Agamemnonon disimilan
 Vi de la Trojaj muroj disbatitaj
 Venigis glorie en patrujon lian,
 Se vi al li konservis la edzinon,
 Elektron kaj la filon, la trezorojn:
 Vi ankaŭ min redonu al la miaj
 Kaj min, savinte de la morto, savu
 De l' ĉi-tiea vivo, dua morto!

B. — IFIGENIO MALKOVRAS SIAN DEVENON AL TOAS,
 REĜO DE LA TAŬRIDANOJ.

IFIGENIO.

De la ligil' malnova nevolonte
 La lango liberiĝas, por nun fine
 Malkaŝi, kion kaŝis mi tre longe;
 Ĉar se sekreton oni unu fojon

Al iu elkonfidis, ĝi forlasas
 Por ĉiam la gardejon en la koro
 Kaj malutilas, aŭ ĝi iufoje
 Utilas, se la dioj tion volas.
 Aŭskultu! Mi devenas de Tantalo.

TOAS.

Kviete vi eldiris grandan vorton!
 Ĉu tiu estas via gentopatro,
 Pri kiu aŭdis ja la tuta mondo,
 Ke estis li plej granda favorato
 De la diaro? Ĉu li estas tiu
 Tantalo, kiun Jupiter' invitis
 Al sia tablo kaj al konsiliĝo,
 Kaj kies spertoriĉajn saĝajn vortojn
 La dioj mem kun ĝuo aŭskultadis,
 Simile al parol' de orakolo?

IFIGENIO.

Li estas tiu sama. Sed la dioj
 Ne devas tro kun homoj amikiĝi :
 Ĉar mortemuloj estas tro malfortaj,
 Por sen kaptuno teni sin tro alte.
 Ne estis li malnobla perfidulo,
 Sed nur tro granda, por sin senti sklavo,
 Kaj tro malgranda por kunul' de dio,
 Kaj lia peko estis ja nur homa.
 Severa estis la dekret' de l' dioj,
 Kaj la poetoj kantas, ke perfido
 Kaj granda fiereco lin por ĉiam
 De l' tablo Jupitera defaligis
 Kun granda malhonor' en la Tartaron.
 Kaj ve! la tuta gento sur si portas
 Eterne la kolekon de la dioj.

TOAS.

Ĉu pro l' prapatro aŭ de propra kulpo?

IFIGENIO.

Ĝi estas vero, ke la tuta gento
 La malkvietan forton de l' Titanoj
 Heredis certe; tamen Jupitero

Per fer' ilian frunton ĉirkaŭforĝis;
 Saĝecon, moderecon, paciencecon
 Ne konis ili; ĉiu ekdeziro
 Ĉe ili tuj fariĝis furiozo
 Sovaga kaj senlima. Jam Pelopso,
 La viro kun la fera vol', la filo
 Amata de Tantal' al si akiris
 Per trompo kaj perfido la plej belan
 Virinon en la mond', Hipodamion,
 Filinon de la reĝo Ojnomaos.
 Du filojn ŝi al sia edzo naskis,
 Tieston kaj Atreon. Kun envio
 La amon de la patro ili vidis
 Al la unua filo, kiu restis
 De la edzin' unua. La malamo
 La fratojn interligis kaj sekrete
 Mortigis ili kune sian fraton.
 La patr' Hipodamion tuj suspektas,
 Kaj furioze li de ŝi postulas
 Redonon de la fil', kaj ŝi mortigas
 Sin mem...

TOAS.

Vi eksilentis? Ho daŭrigu!
 Ne pentu, ke konfidis vi. Parolu!

IFIGENIO.

Feliĉa estas, kiu kun plezuro
 Parolas pri la patroj, kiu ĝoje
 Rakontas pri iliaj grandaj agoj
 Kaj en la fino de la bela vico
 Sin mem fiere vidas! Ne naskiĝas
 En ia dom' subite duondio
 Aŭ monstro; sed nur tuta granda vico
 Da malbonuloj aŭ bonuloj kreas
 Monstraĵon aŭ gloraĵon en la mondo.
 Post morto de la patro regis kune
 Atreo kaj Tiesto en la urbo.
 Ne longe tamen povis daŭri paco.
 Post kelka temp' Tiesto malhonoris
 La liton de la frato. Tiam venĝe

Atreo lin elpelis el la regno.
 Sed jam de longe, krimon preparante,
 Tiesto ŝtelis filon de Atreo
 Kaj lin edukis kvazaŭ sian propran.
 Nun en la brusto de la kvazaŭfilo
 Li vekas furiozan vengemecon
 Kaj lin elsendas al la reĝa urbo,
 Por en la onklo buĉi sian patron.
 La plano de l' junulo malkovriĝas;
 Kaj per kruela morto nun la reĝo
 La atencinton punas, supozante,
 Ke li mortigas filon de la frato.
 Nur tro malfrue li sciigĝas, kiu
 En turmentego antaŭ li pereis.
 Por kontentigi brulan deziregon
 De venĝo, li sekrete primeditas
 Teruran faron. Ŝajne pacigita,
 Indiferenta kaj trankvila, logas
 Li sian fraton kun du liaj filoj
 Returne en la regnon; ambaŭ knabojn
 Li kaptas kaj buĉigas; ĉe festeno
 Regalas li la patron per viando
 De liaj propraj filoj. Kiam poste
 Tiesto, satiginte, eksopiras
 Pri siaj filoj kaj demandon faras
 Kaj pensas jam, ke post la pord' li aŭdas
 Iliajn paŝojn kaj ilian voĉon,
 Atreo kun sovaĝa rido ĵetas
 Nun antaŭ lin la kapojn de l' buĉitoj...
 Vi, reĝo kun teruro vin deturnas!
 La suno ankaŭ tiel sin deturnis
 Kaj fordirektis tiam sian ĉaron...
 Jen la prapatroj de l' pastrino via!
 Kaj multon el la sorto de la viroj
 Kaj el iliaj agoj furiozaj
 Ankoraŭ kovras la malluma nokto,
 Montrante nur krepuskon tremigantan.

TOAS.

Vi ankaŭ ilin kovru per silento!
 Sufiĉe da teruroj! Vi nur diru,

Per kia do miraklo vi elkreskis
El tiu trunk' sovaĝa?

IFIGENIO.

De Atreo

Unua fil' Agamemnono estis :
Li estas mia patro. Sed en li
Mi ĉiam vidis — mi kun ĝojo diras —
Modelon de la plej perfekta viro.
Al li kiel unuan amofrukton
Min naskis Klitemnestro, kaj post mi
Elektron. Kaj la reĝo regis pace,
Kaj la ripozon longe ne havitan
Ricevis nun la domo de Tantalo.
Por la feliĉo de l' gepatroj mankis
Ankoraŭ filo; sed apenaŭ tiu
Deziro plenumiĝis kaj intere
De la fratinoj kreskis la fileto,
Oresto la amata, jen pretiĝis
Jam nova malfeliĉo por la domo.
Vi aŭdis ja pri la milito, kiu
Por venĝi rabon de yirin' plej bela,
La tutan forton de la grekaj princoj
Venigis sub la grandan urbon Trojo.
Ĉu ili Trojon venkis kaj la celon
De sia venĝ' atingis, mi ne aŭdis.
La tutan armearon de la grekoj
Kondukiŝ mia patro. En Aŭlido
Atendis ili longe tute vane
Favoran venton, ĉar Dian' koleris
Ilian kondukanton, ŝi retenis
La rapidantajn Grekojn kaj postulis
Per Kalhas la filinon la plej aĝan
De l' reĝo. Tiam ili ruze logis
Min kune kun patrin' en la tendaron,
Al la altar' min tiris kaj oferis
Ĉi tiun kapon al Diano. Tiam
Ŝi repaciĝis : ŝi ne volis havi
La sangon mian, ŝi min save kovris
Per nubo, kaj nur en ĉi tiu templo
Post ŝajna morto mi min mem rekonis.

Ĝi estas mi, mi mem : Ifigenio,
Nepino de Atreo kaj filino
De l' reĝ' Agamemnono, la propraĵo
De la diino, antaŭ vi nun staras.

C. — DUA MONOLOGO DE IFIGENIO.

Vi havas nubojn, ho Savintino,
Por kovri senkulpajn persekutatojn
Kaj per la vento ilin forporti
De la fera kruela fatalo,
Trans la maron, trans multajn landojn
Ilin forporti, kien vi volas.
Vi estas saĝa, la estontaĵon
Kaj la pasiutaĵon vi konas precize ;
Via rigardó gardas la viajn,
Kiel via lumo, la vivo de l' noktoj,
Gardas kaj regas tutan la teron.
Miajn manojn detenu de sango !
Benon kaj pacon neniam ĝi donas ;
Kaj la fantomo de mortigito
En horoj malĝojaj de la mortiginto
Lin atakas kaj lin turmentas.
Ĉar la senmortuloj amas la homojn,
La bonajn gentojn kaj generaciojn,
Kaj ili volonte longigas la vivon
De mortemulo, kaj ili volonte
Al li ebligas ĝui kelktempe
Kune kun ili la ĝojan vidon
De propra ilia eterna ĉielo.

El Germana lingvo tradukis

L. L. ZAMENHOF.

PRINTEMPA SALUTO

Sur freŝa helverda tapiŝo
Kroneton malfaldas la floro,
Humile ĝi levas kapeton
Por vidi ĉu suno jam brilas,
Por senti ĉu vento ĝin lulas :
De l' tero ĝi estas
Printempa saluto.

Tra l' vitroj timeme englitas
Unua radio de l' suno.
Fenestron tuj larĝe malfermu
Por ĉambron plej hele lumigi,
Por hejmon plej gaje varmigi !
De l' suno ĝi estas
Printempa saluto.

Sur blanke floranta branĉeto
Nesteton konstruas la birdo,
Kaj kanto l' aeron plenigas
Por ĝoje saluti la vivon,
Por danki kaj laŭdi Kreinton :
De l' birbo ĝi estas
Printempa saluto.

En ora printempa la suno,
Fraŭlino alridas junulon,
Junulo ekrevas feliĉon :
En koro amsento vekiĝas,
Sur lipoj amvortoj naskiĝas :
De l' amo ĝi estas
Printempa saluto.

Por vi, karulino, sonoras
 La kanto kaj floras la rozo,
 Por vi, belulino la mia,
 Floreton humilan mi sendas,
 Kanteton mallaŭte mi kantas :
 De l' koro ĝi estas
 Printempa saluto!

RAYMOND VAN MELCKEBEKE.

LULKANTO

DE

A. KRUGLOV

Ĉarme sonas lula kant',
 Movas sin lulilo :
 Dolĉe kantas la patrin'
 Al malgranda filo :

« Dormu kara, ho anĝel',
 « Griza kolombeto,
 « Matenruĝa mia stel'
 « Kampa belfloreto!

Ĉarme sonas lula kant',
 Lumas lun' sen fino...
 Kia estos la respond'
 Fila al patrino?

El rusa lingvo tradukis

ROMANO FRENKEL.

LA HISTORIO DE LA KALIFO CIKONIO

Fabelo

DE

W. HAUFF.

I

Unu posttagmezon la kalifo Ĥasid en Bagdad sidis oportune sur sia sofo; li estis iom dorminta, ĉar estis varmega tago, kaj nun post sia dormeto li havis tre gajan mienon. Li fumis el longa pipo de rozligno, iam kaj iam trinkante iom da kafo, kiun sklavo enverŝis, kaj ĉiam plezure strekis sian barbon, kiam ĝi havis bonan guston. Resume, oni vidis, ke la kalifo bonege fartis. Jé tiu ĉi horo oni povis bone paroli al li, ĉar li tiam estis ĉiam tre malsevera kaj afabla; pro tio lia grandveziro Mansor ĉiutage vizitis lin je tiu ĉi tempo. Tiun posttagmezon li ankaŭ venis, sed li havis tre mediteman mienon, tute kontraŭ sia kutimo. La kalifo iom prenis sian pipon el la buŝo dirante :

— Kial vi estas tiel meditema, grandveziro?

La grandveziro krucigis siajn brakojn sur la brusto, riverencis sian estron kaj respondis :

— Sinjoro, mi ne scias, ĉu mi havas mediteman mienon, sed malsupre apud la kastelo staras butikisto, kiu havas tiel belajn komercaĵojn, ke mi ĉagreniĝas, ke mi ne posedas multe da superflua mono.

Jam de longe dezirinte ĝojigi sian grandveziron, la kalifo malsupren sendis sian nigran sklavon, por suprenveni la butikiston. Baldaŭ la sklavo revenis kun la butikisto. Tiu ĉi estis malgranda, dika viro kun nigrabruna vizaĝo kaj ĉifoniĝinta vesto. Li portis keston, enhavantan multe da komercaĵoj, perlojn kaj ringojn, pistolojn riĉe ornamitajn, pokalojn kaj kombilojn. La kalifo kaj lia veziro traserĉis ĉion, kaj la kalifo fine aĉetis por si kaj Mansor belajn pistolojn, sed por la edzino de la veziro kombilon. Kiam la butikisto jam estis fermonta sian keston, la kalifo ekvidis tirkest-

eton kaj demandis, ĉu komercaĵoj estas ankaŭ en tio. La butikisto eltiris la tirkesteton kaj montris skatoleton, enhavantan nigran pulvoron kaj paperon kovritan per strangaj literoj, kiujn nek la kalifo nek Mansor povis legi.

— Mi iam ricevis tiujn ĉi du objektojn de komercisto, trovinta ilin en Mekka sur la strato. — la butikisto diris, — mi ne scias, kion ili enhavas; vi povas aĉeti ilin por malalta prezo, ĉar mi ne scias, kion fari per ili.

La kalifo, kiu ŝatis havi malnovajn manuskriptojn en sia biblioteko, eĉ se li ne povis legi ilin, aĉetis la manuskripton kaj la skatoleton kaj forpermesis la butikiston. Dezirante scii la enhavon de la skribaĵo, la kalifo demandis la veziron, ĉu li konas neniun, kiu povus ĝin deĉifri.

• — Plej favora sinjoro kaj estro, — tiu ĉi respondis, — apud la granda moskeo loĝas viro, kies nomo estas Selim, la instruitulo. Li komprenas ĉiujn lingvojn; venigu lin, eble li konas tiujn ĉi sekretajn literojn.

La instruita Selim baldaŭ alvenis.

— Selim, — la kalifo lin alparolis, — Selim, oni diras, ke vi estas tre instruita; iom travidu tiun ĉi skribaĵon. Ĉu vi povas ĝin legi. Se vi povas, vi ricevos de mi novan festveston, se vi ne povas, vi ricevos dek-du survangojn kaj dudek-kvin surplandojn. Ĉar oni tiam vane nomis vin la instruitulon.

Selim riverencis dirante :

— Via volo fariĝu, sinjoro! — Longatempe li pririgardis la manuskripton, sed subite li ekkriis : — Tio estas latina, sinjoro, aŭ pendigu min.

— Diru kion ĝi enhavas, — la kalifo ordonis. — se ĝi estas skribita latine.

Selim komencis traduki :

— Ho homo, kiu trovis tion ĉi, laŭdu Dion pro lia favoro. Kiu pinĉprenos la pulvoron en tiu ĉi skatoleto kaj samtempe diras : « Mutabor » tiu povas bestformigi sin kaj ankaŭ kompreni la lingvon de la bestoj. Se li volas rehomformigi sin, li trifoje riverencu orienten kaj elparolu tiun vorton. Sed gardu vin, aliformiĝinte, ridi; alie vi tute forgesos la sorĉvorton kaj restos besto.

Post kiam Selim, la instruitulo, estis tiel leginta, la kalifo treege ĝojis. Li igis la saĝulon ĵuri, ke li nenion diros al iu pri la sekreto, donacis al li belan veston kaj forigis lin. Sed al sia grandveziro li diris :

•

— Tio estas bona aĉeto, Mausor! Kiel mi ĝojas, ĝis kiam mi estos besto! Venu al mi morgaŭ frue. Ni tiam kune iros sur la kamparon, pinĉprenos ion el nia skatoleto kaj tiam aŭskultos, kio estas parolata en la aero kaj la akvo, en la arbaro kaj la kamparo!

II

La sekvantan matenon la kalifo ŝasid estis apenaŭ manĝinta kaj sin vestinta, kiam la grandveziro aperis laŭ lia ordono por promeni kun li. La kalifo metis la skatoleton enhavantan la sorĉpulvoron en sian zonon kaj, ordoninte al la sekvantaro postresti, li sola eliris kun la grandveziro. Unue ili promenis tra la grandaj ĝardenoj de la kalifo, sed vane ĉirkaŭserĉis ion vivantan por provi sian artifikon. La veziro fine proponis iri pli malproksimen al lageto, kie li jam ofte vidis multajn bestojn precipe cikoniojn, kiuj ĉiam atentigis lin per sia graveco kaj klakado.

La kalifo konsentis al la propono de la veziro kaj iris kun li al la lageto. Tie alveninte ili vidis cikonion, serioze irantan tien kaj reen, serĉantan ranojn kaj kelkafoje klakantan. Samtempe ili ankaŭ vidis suprege en la aero alian cikonion, flugantan al tiu ĉi regiono.

— Mi vetas mian barbon, plej favora estro, — la grandveziro diris, — tiuj ĉi du longkruruloj nun interese interparolas.

— Bone dirita, — la kalifo respondis. — Sed antaŭe ni volas ree pripensi, kiel oni rehomformiĝas.... Ho tiamaniere! Trifoje riverencinte orienten kaj dirinte « Mutabor » mi reestos kalifo kaj vi veziro. Sed ni nepre ne ridu. Alie ni estos perditaj.

Tiel parolante la kalifo vidis la alian cikonion flugpendantan super iliaj kapoj kaj malrapide teren flugantan.

Rapide li eltiris la skatoleton el sia zono kaj bone pinĉpreninte li prezentis ĝin al la grandveziro, kiu ankaŭ pinĉprenis kaj ambaŭ vokis : « Mutabor! »

Tiam iliaj kruroj maldikiĝis kaj ruĝiĝis, la belaj flavaj pantofloj de la kalifo kaj de lia akompananto fariĝis malbelformaj cikonipiedoj, la brakoj flugiliĝis, la kolo elvenis el la ŝultroj kaj longiĝis unu ulnon, la barbo malaperis kaj la korpon kovris molaj plumoj.

— Vi havas belan bekon, sinjoro grandveziro, — diris la kalifo longe mireginte. — Je la barbo de l' profeto, ion tielan mi neniam vidis dum mia vivo.

— Humilan dankon, — la grandveziro respondis kliniĝante; — sed se estus permesate, mi dirus, via kalifa moŝto estas preskaŭ

pli bela, kiel cikonio, ol kiel kalifo. Sed venu, se plaĉas al vi, por ke ni aŭskultu tie niajn kamaradojn kaj eksciu, ĉu ni efektive komprenas la cikonian lingvon.

Intertempe la alia cikonio estis atinginta la teron. Ĝi purigis siajn piedojn per la beko, ordigis siajn plumojn kaj iris al la unua cikonio.

— Bonan matenon, sinjorino longkrurulo, ĉu vi jam tiel frue estas sur la herbejo?

— Koran dankon, sinjorino klakbekulo! Mi alportis malgrandan matenmanĝon. Ĉu vi eble deziras kvaronon de lacerto aŭ ranfemureton?

— Obeeman dankon; sed mi ne havas apetiton hodiaŭ. Mi ankaŭ venis sur la herbejon pro io tute alia. Mi devas danci hodiaŭ antaŭ la gastoj de mia patro, kaj pro tio mi volas kaŝe iom ekzercadi.

Samtempe la juna cikoniino trapaŝis la kampon strange moviĝante. Mirante la kalifo kaj Mansor postrigardis ŝin. Sed, kiam ŝi pentrinde staris sur unu piedo kaj ĉarme movadis laflugilojn, ili ambaŭ ne povis resti pli longe seriozaj. Neevitebla ridado elsonis el iliaj bekoj, kiu nur ĉesis post longa tempo. La kalifo unue retranskviliĝis:

— Tio estis ŝerco, — li diris, — ne pagebla per oro, domage, ke ni forpelis la malsaĝajn bestojn per nia ridado, alie ili certe ankaŭ estus kantintaj.

Sed nun la grandveziro rememoris, ke la ridado dum la aliformiĝo estis malpermesita. Li sciigis la kalifon pri sia timo rilate al tio.

— Ho Mekka kaj Medina! Tio estus malbela ŝerco, se mi devus resti cikonio! Provu do rememori la malbenitan vorton, mi jam ne scias ĝin.

— Trifoje ni devas riverenci orienten samtempe dirante: mu-mu-mu-.

Ili rigardis orienten kaj senĉese kliniĝis tiel, ke iliaj bekoj preskaŭ tuŝis la teron. Sed, ho ĉagrenego, ili tute forgesis la sorĉvorton, kaj, kvankam la kalifo ofte riverencis kaj la veziro plej sopire kriis « mu-mu- », ĉiu rememoro pri tio tute forestis, kaj la malfeliĉa Ĥasid kaj lia veziro estis kaj restis cikonioj.

III

Malgaje la ensorĉituloj promenadis tra la kamparo; ili tute ne sciis, kion fari en sia malfeliĉo. Ili povis nek demeti la cikoni

haŭton nek reiri al la urbo, por rekonatigi sin, ĉar kiu kredus cikonion, ke li estas la kalifo; kaj, eĉ se oni kredus ilin, ĉu la loĝantoj de Bagdad dezirus cikonion kiel kalifon?

Tiel ili ŝteliris ĉirkaŭe kelkajn tagojn kaj nutris sin mizere per kreskaĵoj, sed kiujn ili ne povis bone manĝi pro siaj longaj bekoj. Cetere ili ne havis apetiton por lacertoj kaj ranoj, timante malsanigi siajn stomakojn per tiaj bongustaĵoj. Ilia sola plezuro en tiu ĉi malgaja situacio estis la flugkapableco kaj pro tio ili ofte flugis sur la tegmentojn de Bagdad por vidi, kio okazis tie.

Dum la unuaj tagoj ili rimarkis grandan maltrankvilon kaj malĝojon en la stratoj. Sed sidante sur la palaco de la kalifo la kvaran tagon post lia ensorĉiĝo ili vidis malsupre en la strato belegan procesion. Tamburoj kaj fajfiloj eksonis, viro en orbrodita mantelo skarlata sidis sur ornamita ĉevalo, ĉirkaŭita de brilantaj servistoj. Duona Bagdad saltis post li, kaj ĉiuj kriis: « Vivu Mizra, la regnanto de Bagdad! » Tiam la du cikonioj sur la tegmento de la palaco rigardis unu la alian kaj la kalifo Ĥasid diris:

— Ĉu vi nun suspektas, grandveziro, kial mi estas ensorĉita! Tiu ĉi Mizra estas la filo de mia malamikego, la potenca sorĉisto Kaŝnur, kiu ĵuris venĝon al mi en malbona horo. Sed mi ne ankoraŭ tute malesperas. Venu kun mi, fidela kunulo de mia malfeliĉo, ni volas migri al la tombo de la profeto, eble la sorĉo ĉesos apud la sankta loko.

Ili leviĝis de la palaca tegmento kaj alflugis la ĉirkaŭaĵon de Medina.

Sed la flugado ne bone sukcesis, ĉar la du cikonioj ne ankoraŭ sufiĉe ekzercadis.

— Ho, — sinjoro, la grandveziro ĝemis post kelkaj horoj, — mi ne pli longe tion elportos kun via permeso, vi flugas tro rapide. Ankaŭ estas jam vespero kaj ni bone agus, serĉi restejon por la nokto.

Ĥasid konsentis la peton de sia servisto; kaj, ĉar li ekvidis malsupre en la valo ruinon, kiu ŝajnis esti oportuna rifuĝejo, ili flugis tien. La loko, kien ili malleviĝis por la nokto, ŝajne estis iama kastelo. Belaj kolonoj superstaris la ruinaĵojn, kelkaj ĉambroj sufiĉe konservitaj atestis la iaman belegecon de la domo. Ĥasid kaj lia akompananto trairis la koridorojn por serĉi sekan lokon; subite la cikonio Mansor ekhaltis.

— Sinjoro kaj estro, — li mallaŭte diris, — certe estas malsaĝe por grandveziro sed ankoraŭ pli por cikonio, timi fantomojn.

Tamen mi havas timan senton, ĉar tie ĉi apude iu tute aŭdeble ĝemis kaj ploris.

La kalifo nun ankaŭ ekhaltis kaj aŭdis tute klare mallaŭtan ploradon pli verŝajne kaŭzitan de homo ol de besto. Scivole li intencis iri al la loko, de kie la plorado venis: sed la veziro prenis lin per la beko je laflugilo kaj fervore petegis lin, eviti novajn nekonatajn danĝerojn. Sed vane! la kalifo, kies koro ankaŭ sub la cikoniflugilo kuraĝe batis, deŝiriĝis, perdante kelkajn plumojn, kaj rapidis en malluman koridoron. Baldaŭ li alvenis pordon ŝajne nefermitan, post kiu li aŭdis ĝemojn kaj iom da plorego. Li puŝe malfermis la pordon per la beko, sed ekhaltis surprizite sur la sojlo. En la ruiniĝinta ĉambro, nur malsufiĉe lumigita per kradfenestro, li vidis grandan strigon sidantan sur la tero. Dikaj larmoj ruliĝis el la grandaj rondaj okuloj, kaj kun raŭka voĉo ĝi elkriis siajn plendojn el sia kurba beko. Sed ekvidinte la kalifon kaj lian grandveziron, intertempe ankaŭ enirintajn, ŝi ĝoje ekkriis. Gracie ŝi viŝis la larmojn el siaj okuloj per la brune makulitaflugilo kaj mirigante ambaŭ, ĝi vokis en bona homa lingvo araba.

— Mi salutas vin, vi cikonioj, vi estas al mi bona antaŭsigno de mia liberigo. Ĉar oni iam profetis al mi, ke per cikonioj mi ricevos grandan feliĉon.

Post kiam lia miro finiĝis, la kalifo riverencis per sia longa kolo, gracie metis siajn maldikajn kruojn kaj diris:

— Noktostrigo! laŭ viaj vortoj mi devas opinii, ke mi vidas en vi kunmalfeliĉulon. Sed, ho ve! via espero, ke vi estus savota de ni, estas vana. Vi mem ekkonos nian senhelpecon, kiam vi aŭdos nian historion.

La noktostrigo petis lin rakonti, kaj la kalifo komencis raportition, kion ni jam scias.

IV

Kiam la kalifo estis rakontinta sian historion, ĝi dankis lin kaj diris:

— Eksciu nun ankaŭ mian historion, kaj aŭdu, kiamaniere mi fariĝis ne malpli malfeliĉa ol vi. Mia patro estas la reĝo de Hindujo, mi, lia sola malfeliĉa filino, estas nomata Lusa. Tiu sorĉisto Kaŝnur, kiu ensorĉis vin, ankaŭ min malfeliĉigis. Iun tagon li venis al mia patro kaj deziris min kiel edzinon de sia filo Mizra. Sed mia patro, kiu estas kolerema viro, ĵetigis lin malsupren de la

ŝtuparo. La mizerulo sukcesis aliforme ŝteliri proksimen de mi, kaj kiam unu tagon mi estis prenonta refreŝigilojn en mia ĝardeno, li, vestita kiel sklavo, portis al mi trinkaĵon, per kiu li donis al mi tiun ĉi abomenan formon. Sveninte pro teruro, mi estis portata de li tien ĉi. Tiam li kriis per terura voĉo en miajn orelojn :

— Vi devas resti tie ĉi, malbela kaj malestimata eĉ de la bestoj, ĝis via morto, aŭ ĝis kiam iu propravole deziras vin kiel edzinon eĉ en tiu ĉi abomena formo. Tiel mi venĝas min je vi kaj via fiera patro.

De tiu tempo multaj monatoj pasis. Solece kaj malgaje mi vivas en tiu ĉi muraro, abomenite de la homaro kaj eĉ de la bestoj; la bela naturo estas barita al mi, ĉar tage mi estas blinda, kaj nur, kiam la luno elverŝas sian palan lumon trans tiun ĉi muraron, la kovranta vualo falas de miaj okuloj.

La strigo finis kaj, plorinte dum la rakonto pri siaj suferoj, viŝis siajn okulojn per laflugilo.

La kalifo fariĝis tre meditema dum la rakonto de la principino.

— Se ne ĉio trompas min, — li diris, — ekzistas sekreta rilato inter nia malfeliĉo. Sed kie mi trovos la ŝlosilon de la enigmo?

La strigo respondis al li :

— Ho, sinjoro, mi ankaŭ supozas tion; ĉar iam dum mia plej frua juneco saĝa virino profetis al mi, ke cikonio kaŭzos al mi grandan feliĉon, kaj mi eble scias, kiamaniere ni povas savi nin.

La kalifo treege miris kaj demandis pri la ilo.

— La sorcisto, kiu nin ambaŭ malfeliĉigis, — ŝi diris, — venas ĉiumonate unu fojon en tiun ĉi ruinon. Ne malproksime de tiu ĉi loko estas ĉambrego. Tie li kutime festenas kun siaj kunuloj. Tiam ili rakontas unu al la alia siajn hontindajn agojn, eble li tiam ankaŭ elparolos la sorĉvorton, kiun vi forgesis.

— Ho, plej kara principino, — kriis la kalifo, — diru, kiam li venos kaj kie estas la ĉambrego.

La strigo silentis unu momenton kaj tiam diris :

— Ne ekkoleru, sed nur kun unu kondiĉo mi povas plenumi vian deziron.

— Parolu, parolu, — Ĥasid kriis. — Ordonu, mi konsentas al ĉio.

— Mi ankaŭ havas la deziron esti libera, kaj tio nur okazos, se unu el vi edziĝas kun mi.

La cikonioj ŝajnis iom emociitaj de la propono, kaj la kalifo faris signon al sia servisto, ke li eliru iom kun li.

— Grandveziro, — la kalifo diris antaŭ la pordo, — tio estas malagrabla afero, sed vi povas akcepti ĝin.

— Por ke mia edzino elŝiru miajn okulojn, kiam mi venos hejmen, — li respondis. — Krom tio mi estas maljuna viro; sed vi estas ankoraŭ juna kaj needziĝinta kaj povas pli bone edziĝi kun juna bela principino.

— Tio estas dubebla, — ĝemis la kalifo, lasante siajn flugilojn pendi. — Kiu do diris al vi, ke ŝi estas juna kaj bela. Mi aĉetus katon en sako.

Ili ankoraŭ longatempe interparolis, sed fine, kiam la kalifo vidis, ke la veziro pli preferus resti cikonio, ol edziĝi kun la strigo, li decidis, plenumi mem la kondiĉon. La strigo treege ĝojis. Ŝi konfesis, ke ili ne povus veni en pli bona tempo, ĉar la sorĉistoj verŝajne kunvenos en tiu ĉi nokto.

Kun la cikonioj ŝi eliris el la loko, por gvidi ilin al la ĉambrego. Longe ili iris en malluma koridoro. Fine ili vidis helan brilon el duone disfalinta muro. Post kiam ili alvenis tie, la strigo konsilis, ke ili, restu tute trankvilaj. Starante antaŭ murtruo ili povis super-rigardi la grandan ĉambregon. Ĝi estis ĉirkaŭornamita per kolonoj kaj belege dekoraciita. Multaj koloraj lampoj anstataŭis la taglumon. Meze de la ĉambrego staris ronda tablo kun multaj kaj bonaj manĝaĵoj. Ĉirkaŭ la tablo estis sofo, sur kiu sidis ok viroj. En unu el tiuj ĉi viroj la cikonioj rekonis tiun butikiston, kiu vendis al ili la sorĉpulvoron. Lia najbaro petis lin rakonti al ili siajn plej novajn farojn. Li rakontis inter aliaj ankaŭ la historion de la kalifo kaj de lia veziro.

V

— Kian vorton vi do diris al ili, — demandis alia sorĉisto.

— Tre malfacila latina vorto, ĝi estas « Mutabor ».

Kiam la cikonioj apud la murtruo tion aŭdis, ili preskaŭ frenez-iĝis pro ĝojo. Ili kuris per siaj longaj kruroj tiel rapide al la pord-ego de la ruino, ke la strigo preskaŭ ne povis sekvi. Tie la kalifo kortuŝita diris al la strigo :

— Savintino de mia vivo, pro eterna danko por tio, kion vi faris por ni, akceptu min kiel edzon.

— Sed tiam li turniĝis orienten. Trifoje la cikonioj klinis siajn longajn kolojn kontraŭ la suno ĵus leviganta post la montaro. Kriinte « Mutabor » ili tuj aliformiĝis, kaj, pro grandega ĝojo pri la denove donita vivo, majstro kaj servisto ĉirkaŭprenis unu la alian. Sed kiu priskribos ilian miron, kiam ili ĉirkaŭrigardis. Bela

virino, belege ornamita, staris antaŭ ili. Ridetante ŝi donis sian manon al la kalifo.

— Ĉu vi jam ne konas vian noktostigon, — ŝi diris.

Estis ĝi; ŝia beleco kaj ĉarmeco tiel ravis la kalifon, ke li kriis :

— Estas mia plej granda feliĉo, ke mi fariĝis cikonio.

Triope ili nun iris al Bagdad. La kalifo trovis en siaj vestoj ne nur la skatoleton kun la sorĉpulvoro, sed ankaŭ sian monujon. Li do aĉetis en la plej proksima vilaĝo tion, kion ili bezonis por la vojaĝo, kaj tiamaniere ili baldaŭ atingis la pordegojn de Bagdad. Tie la alveno de la kalifo kaŭzis grandan miron. Oni estis asertinta, ke li mortis, kaj la popolo tre ĝojis, revidi sian amatan regnestron.

Des pli granda fariĝis la malamo kontraŭ la trompinto Mizra. Ili invadis la palacon kaj malliberigis la maljunan sorĉiston kaj lian filon. La maljunulon la kalifo sendis en la saman lokon de la ruino, en kiu la principino loĝis kiel strigo, kaj tie pendigis lin. Sed al la filo, kiu nenion sciis pri la artifikoj de sia patro, la kalifo ordonis, ke li decidu, ĉu li deziras morti aŭ pinĉpreni. Kiam li elektis la lastan, la grandveziro prezentis al li la skatoleton. Granda pinĉpreno, kaj la sorĉvorto cikoniformigis lin. Post tio li estis malliberigita en fera kaĝo, kiun la kalifo metis en sia ĝardeno.

Longe kaj kontente la kalifo Ĥasid vivis kun sia edzino, la principino. Liaj plej gajaj horoj ĉiam estis tiuj, en kiuj la grandveziro vizitis lin posttagmeze; tiam ili ofte parolis pri sia cikonianturo, kaj, kiam la kalifo estis tre gaja, li imitis la grandveziron kiel cikonion. Tiam li serioze iris tien kaj reen en la ĉambro, klakadis, movadis la brakojn kiel flugilojn kaj montris, kiel la grandveziro vane riverencis orienten, samtempe kriante « mu, mu, mu ». Al sinjorino kalifino kaj ŝiaj infanoj tiu ĉi prezentado ĉiufoje kaŭzis grandan ĝojon; sed kiam la kalifo tro longe klakadis, riverencis kaj kriis mu mu, tiam la grandveziro minacis, dirante, ke li volas sciigi al sinjorino kalifino tion, kion ili priparolis antaŭ la pordo de la principino.

El germana lingvo tradukis

RUDOLF FREERICKS.

LA POVO DE L'AMO

Unuakta komedio.

PERSONOJ

PETRO GAUTHIER ¹ (25-jara).

VERGER ² (45-jara).

CARBONNEL ³, notario (50-jara).

ROSA, nevino de Verger (20-jara).

S^{ino} DARVAL, ŝia patrino (45-jara).

La loko de l'agado estas normanda urbeto (Francujo), en la kampara domo de S^{ino} Darval. Modesta salono. Funde, dekstre kaj maldekstre : pordoj. Meze : tablo kun boteloj, glasoj, tasoj, teujo, k. t. p. Ĉie : floroj. Sur tableto, maldekstre : kelkaj donacoj. Maldekstre, funde, telermebieto. Dekstre : fortepiano. Grandaj fenestroj, tra kiuj oni ekvidas belan ĝardenon.

Kiam la kurteno leviĝas. Rosa eniras (dekstre) kun kruĉeto, enverŝas akvon en la du vazojn, kiuj staras sur la fortepiano, kaj en la flurujon, kiu staras sur la tablo.

SCENO UNUA

ROSA, poste PETRO.

ROSA, verŝinte akvon en la flurujon. — Jen, finite!.. Nun...

PETRO, eniras silentege post tiuj vortoj, kun tri bukedoj en mano kaj rapide kisas Rosan sur la kolon. — Nun... ni kisu nin reciproke!

ROSA, timeme. — Ho!...

PETRO, ridetante. — Nu, jen mi...

ROSA. — Vi tre timigis min, Peĉjo!

PETRO. — Dum la kiso!... Sed, nun?... (*Li prezentas al ŝi la tri bukedojn; ŝi ilin prenas.*) Ĉu mi rajtas rekomenci? (*Li ŝin kisas.*) Nur unu fojon po ĉiu bukedo. (*Prezentante sian vangon.*) Ĉu vi ne dankas?

ROSA, lin kisinte, metas la bukedojn en la vazojn. — Kiaj belegaj bukedoj!

1. Elparolu : *Gotie*.

2. Elparolu : *Verje*.

3. Elparolu : *Karbonel*.

PETRO. — Kun la permeso de via bona patrino, mi rabadis la tutan ĝardenon!

ROSA. — La floroj certe ne mankos!

PETRO. — Kaj la amemo ankaŭ ne, pri tio estu certa.

ROSA. — Dankon, kara Peĉjo... (*Montrante la tablon.*) Ĉu tio estas sufiĉe bone ordigita?

PETRO. — Perfekte! Vi ĉion aranĝas bonguste, kaj mi plezure antaŭvidas, ke vi scios krei feinan hejmon....

ROSA. — Atentu, vi estas iom tro gratulema, Peĉjo.

PETRO. — Ne, mi estas nur sincera. (*Li premas ŝian manon.*) Mi konas viajn meritojn, kaj, se bezone, tiuj donacoj sufiĉus por rememorigi ilin al mi : ili pruvas la alligitecon de viaj amikoj, kaj montras al mi la kvalitojn de via koro. (*Li ŝin premas al si kaj kantas la finon de la unua strofo de la romanco, kiu estas kantota dum la tria sceno*¹.) Mi vin amas! (*Ili iras al la fortepiano.*)

ROSA, *feliĉa*. — Kaj tio vin poetigas!

PETRO, *entuziasme*. — Ho! la penso pri tiu proksima estonteco ĵetas en mian animon tiel dolĉan, tiel feliĉigan ĝojon! Mi vin amas, amegas!

ROSA. — Vian romancon mi lernis kaj scias parkere. Mi ĝin kantas ĉiutage : en ĝi estas tiom da sincereco kaj amemo!

PETRO. — Rosa, vi ĝin inspiris al mi.

SCENO DUA

LA SAMAJ, S^{ino} DARVAL, CARBONNEL.

CARBONNEL, *kui eniras, funde, kun S^{ino} Darval*. — Ha! jen la feliĉaj gefianĉoj! Ĉu solaj vi estas? Vi vere havas ŝancon, kiun neniam mi havis dum mia fianĉiga tempo! Bah! via geedziĝo estas tiel proksima! Ĝi estas preskaŭ farita, nun. (*Al Petro.*) La lastaj tagoj ŝajnas longaj por geamantoj, ĉu ne?

PETRO. — Mi vin facile kredas, kara notario.

CARBONNEL, *al Rosa*. — Fraŭlino, mi vin gratulas; vi edziniĝas kun la plej bona viro, kiun mi konas, tutkora viro, kiu vin adoras kaj estas la vera konfidato de viaj ĝojoj kaj penoj.

ROSA, *alproksimiĝante al Petro*. — Ho! ni ne havos penojn, ĉu vere Peĉjo?

PETRO. — Kiel eble plej malmulte, mia karulineto. Cetere, la ŝargō estos dividita : ĝi estos malpli peza.

1. Vidu paĝon 470.

ROSA. — Vi estas ĉarma!

CARBONNEL, *al Petro, duonmoke*. — Kian ŝancon vi havas, vi!

PETRO. — Kaj vi, S^{ro} Carbonnel, vi dufoje havis ŝancon.

CARBONNEL. — Jes, vere : (*ŝercante*) edzigita, reedziginta por fine esti sola, ho ve!

ROSA, *malice*. — Kaj kun gaja karaktero kiel la via. Kiam do okazos la tria?

CARBONNEL, *malice*. — Ho, ne! Luli, kiam oni ekmaljuniĝas estas kelkafoje tre danĝere. (*Al S^{ino} Darval, kiu staras ĉe la fenestro.*) Kaj mia kara Verger, kie do li estas?

S^{ino} DARVAL, *surprizita*. — Mia frato ne estas ĉi tie? Mi kredis, ke li estas kun vi.

CARBONNEL, *surprizita*. — Kiel! li ne ankoraŭ alvenis? (*Li rigordas sian poŝhorloĝon.*) Li invitas min al rendevuo por la sesa horo, kaj nun estas baldaŭ la sepa!

ROSA, *maltrankvila*. — Oni lin atendis hieraŭ vespere.

CARBONNEL, *ridetante, al Rosa*. — La komenco de l' penoj!

PETRO. — Ho, antaŭ la edziĝo.

ROSA. — Nu, sinjoro notario, ĉu vi estas malbona antaŭdiranto?

CARBONNEL. — Ne maltrankviliĝu, miaj amikoj, mi de longe konas tiun bonan Verger: la utilaj aferoj superas, laŭ li, la aliajn. Li neniam restas sur la sama loko. Ha, li estas vere hereda onklo! Ne lin kolerigu, se, okaze, li revenos malfrue.

S^{ino} DARVAL, *maltrankvila*. — Ĉu li estus okupata pri grava afero?

CARBONNEL. — Ne. Se mi bone memoras, li havas nun farmiston, kiu ŝuldas sian lupagon jam de kelkaj monatoj; li eble decidis viziti lin venante tien ĉi, kaj baldaŭ vi lin vidos.

ROSA, *al Petro*. — Kion ni farus, se li ne venus?

CARBONNEL, *ridetante*. — Du kontraktajn festenojn anstataŭ unu, Fraŭlino, tute simple! Jen kio plej bone ĉion aranĝus! (*Mallaŭte al S^{ino} Darval.*) Pri tio, sinjorino, mi bezonas peti de vi kelkajn pluajn sciigojn.

S^{ino} DARVAL, *al la gejunuloj*. — Pardonu nin, Petro, ni revenos post momento.

CARBONNEL, *vidinte, ke la gejunuloj iras al la fortepiano*. — Ludu gamojn, infanoj miaj, ludu gamojn! Restas nur tri tagoj! (*Ili eliras dekstren.*)

SCENO TRIA

PETRO, ROSA.

PETRO, *gaje*. — Li estas sprita, nia notario!ROSA, *same*. — Kaj li dufoje edziĝis!

PETRO. — Eble nur pro tio, li estas tiel gaja.

ROSA, *surprizita*. — Pro tio!PETRO, *afable*. — Jes... du feliĉoj!

ROSA. — Nur unu mi deziras, mi.

PETRO. — Vi estas prava. La unua estas la plej certa kaj la plej bona. (*La sepa horo sonoras.*)

ROSA. — Jam la sepa? Mi tute ne komprenas la malfruiĝon de mia onklo.

PETRO. — Bah! Ĝi povus klariĝi centmaniere. Nu! (*Li alproksimiĝas al la fortepiano kaj prenas romancon.*) Por paciencigi vin, akompanu min, mi tuj kantos.ROSA. — Kia bonega ideo! Ho, mi bonvolas! (*Ŝi sidiĝas ĉe la fortepiano.*)PETRO, *ŝin kisante rapide*. — Du provaj taktoj!ROSA, *ridetante*. — Rekomencu kaj kalkulu malrapide. (*Li ŝin kisas dufoje, malrapide.*) Nun, vi povas ekkanti, karulo.PETRO, *senteme*.

Premi vin sur mia koro,
 Vin adori ĉiam same,
 Apud vi revadi dolĉe,
 Kaj for de la ĵaluzuloj
 Al vi kanti mian amon :
 Tia estos mia vivo,
 Karulino!

La Estonto, karulino,
 Nian vivon feliĉigos,
 Kaj la sama penso ĉiam
 Gvidos nin, se vi bonvolos;
 En la ĝojo kaj sufero
 Kreskos floro de l' feliĉo!
 Vin mi amas!

ROSA. — Ho! kiel bela estas via romanco, Peĉjo!

PETRO, *korektante*. — Nia romanco.

ROSA. — Kaj vi ĝin kantas tiel senteme!

PETRO. — Ĉar mi estas apud vi!... Ĉu vi ĉiam scios ĝin parkere?

ROSA. — Ĉiam!

PETRO, *montrante al ŝi la romancon*. — Ĉu vi rimarkis? Mi skribis dediĉon : « al mia karega Rosa », sed mi ne subskribis.

ROSA. — Tio ne utilas; mi neniam forgesos la aŭtoron. (*Li ŝin premas al si kaj ŝin kisas. Carbonnel, kiu eniras, ilin vidis.*)

SCENO KVARA

LA SAMAJ, CARBONNEL, S^{ino} DARVAL.

CARBONNEL, *ridetante*. — Daŭrigu, miaj infanoj! Kaj ke mia ĉeesto ne ĝenu vin. Tiuj kisoj taŭgas en via aĝo, kaj cetero vi estas kunigotaj por vin amadi reciproke.

PETRO. — Vere estas, ke notario ofte vidas similajn scenojn.

ROSA. — Tio certe vin amuzas, sinjoro Carbonnel, la edziĝaj kontraktoj?

CARBONNEL. — Ho, jes, treege....

PETRO. — Tamen ekzistas la alia flanko de la medalo : la mortaj aktoj.

CARBONNEL. — Ne, vi eraras, kara mia; vi forgesas la heredantojn, la feliĉajn heredantojn!

PETRO. — Tio dependas de l'enterigoj!

CARBONNEL. — Ho! ni forlasas en la preĝejo la kvinklasajn funebr-irojn!

S^{ino} DARVAL, *enirante, dekstre*. — Veturileto ĵus haltis ĉe la pord-ego.

CARBONNEL, *irinte rapide al la fenestro*. — Ĝi estas tiu de Verger! (*Al Rosa kaj Petro*) Kuru al li, gefeliĉuloj, kaj ĝojadu! (*Rosa kaj Petro eliras funden.*)

SCENO KVINA

CARBONNEL, S^{ino} DARVAL.

S^{ino} DARVAL. — Tiu malfruigo ekturmentis min.

CARBONNEL. — Kial do Verger vojaĝas dum kontrakta tago?

S^{ino} DARVAL, *surprizita*. — Ĉu li ne skribis al vi? Li intencis tion sciigi al vi. Li ĝin kredeble forgesis : li havas tiom da aferoj en la kapo!

CARBONNEL. — Ĉu li foriris, ne dirinte, kien li veturas?

S^{ino} DARVAL. — Nenion dirinte. Li nur promesis, ke li revenos hodiaŭ matene.

CARBONNEL, *pripensante*. — Strange!

S^{ino} DARVAL, *maltrankvila*. — Se nur la edziniĝo de mia filino ne estas en danĝero!

CARBONNEL. — Kaj kial do? Se tio maltrankviligas vin, S^{ino} Darval, mi vin petegas, forigu tiun penson. La edziniĝo de F^{ino} Rosa kun S^{ro} Petro Gauthier estas decidita, laŭ la plej regulaj formoj, de Verger mem, kiu estas la plej prudenta viro, kiun mi konas, por trakti tiajn aferojn. Li dotas vian filinon; tio pruvas la amikecon, kiun li havas, tiom por ŝia estonta edzo, kiom por ŝi mem. Mi vin petegas, nenion timu: tiu edziĝo estas kvazaŭ farita. La kontrakto estos tuj subskribita, kaj la enuoj, sentataj dum kelkaj tagoj de foresto, baldaŭ malaperos antaŭ la feliĉo de ĉiuj. (*Rosa kaj Petro eniras, funde, sekvante Verger.*)

SCENO SESA

LA SAMAJ, ROSA, PETRO, VERGER.

ROSA, *gaje*. — Fine, jen estas mia kara onklo! (*Ŝi saltas al lia kolo.*) Nun, mi devas vin kisi!

VERGER, *malgaja, al Gauthier, kiu premas lian manon*. — Bonan tagon, Petro.

PETRO, *afabla*. — Kaj via vojaĝo, S^{re} Verger?

VERGER. — Laciga, tre laciga.

S^{ino} DARVAL, *al Verger*. — Ni ekmalesperis, ke ni vin vidos hodiaŭ.

VERGER. — Ha! la aferoj!... (*Al Carbonnel.*) Mi vere malfruiĝis, kara notario, pardonu min.

PETRO, *prezentante al li seĝon*. — Nun, ripozu iom.

ROSA, *apud Verger*. — En kia maltrankvileco ni estis! (*Prenante lian ĉapelon.*) Vi tute ŝvitas, vi trinkos ion; venu Petro! (*Rosa eliras maldekstren kun Gauthier.*)

S^{ino} DARVAL, *maltrankvila al Verger*. — Vi ŝajnas nekontenta: kio do okazis?

CARBONNEL. — Nenio grava, mi esperas?

VERGER, *embarasata*. — Neantaŭvidita malhelpo kaŭzis mian malfruiĝon.

S^{ino} DARVAL, *post silento*. — Kio do okazis?

VERGER, *leviĝante*. — Tio, kion mi ĵus eksciis, estas preskaŭ nekredebla!

S^{ino} DARVAL. — Vi min maltrankviligas.

ROSA, reeniras dekstren kun glaso da siropo; Petro ŝin sekvas. — Jen, trinku, tio refortigos vin.

VERGER, kiu trinkis, mallaŭte al Carbonnel, kiam Rosa estas kun Petro, apud la bufedo, por tien meti la glason. — Bonvolu foriri, mi petas, dum kelkaj minutoj, kun tiuj gejunuloj, Carbonnel, kelkajn vortojn mi bezonas diri al mia fratino.

CARBONNEL, alirante al la gejunuloj. — Ni lasu ilin kun iliaj aferoj. (Petro prezentas sian brakon al Rosa; ili eliras dekstren. Carbonnel, aparte, sekvante ilin.) Verger ŝajnas tre serioza; ĉu li anoncos al ni malbonan novaĵon?

SCENO SEPA

VERGER, S^{ino} DARVAL.

S^{ino} DARVAL. — Ni estas solaj; kion vi sciigos al mi?

VERGER. — La momento estas grava, kaj mi ĉion devas diri al vi.

S^{ino} DARVAL. — Ĉu malfeliĉo?

VERGER. — Evitota, jes, kaj nun estas ankoraŭ tempo por ĝin fari, dank' al Dio.... Vi ne plu povas doni vian filinon al S^{ro} Petro Gauthier.

S^{ino} DARVAL, mirigita. — Kion vi diras?

VERGER. — Tiu geedziĝo estas absolute neebla, de nun. (*Silento.*) S^{ro} Gauthier procentedonis sian tutan havaĵon al la Societo de la Ŝtonminejoj de Poitou¹. Ili estas en terura fiasko, kaj li baldaŭ ĉion perdos.

S^{ino} DARVAL. — Ĉu vi estas certa pri tio?

VERGER. — Mi ĵus venas el Chantenay², kie mi ricevis sciigojn. Jen, kion oni diris al mi : S^{ro} Petro serĉis heredontinon, nur por eviti baldaŭnan ruinigon : Rosa edziniĝus nur, por esti morgaŭ en la plej profunda mizero.

S^{ino} DARVAL. — Terura novaĵo!

VERGER, ĉiam trankvila. — Terura, ne! Sed, ni devas senŝanceliĝe ĉesigi la interrilatojn.

S^{ino} DARVAL. — Neeble!

VERGER. — Vi ŝanceliĝas?

S^{ino} DARVAL. — Pripensu do! Mia filino amas Sinjoron Gauthier; li ŝin adoras... (*Silento.*) malfeliĉa junulo!

¹. Elparolu : Poatu.

². Elparolu : Ŝantene.

VERGER, *ironie*. — Malfeliĉa junulo! Diru prefere malfeliĉa Rosa, se ŝi edziniĝus kun li... Nun ne estas momento por ploradi pri la sorto de S^{ro} Gauthier. Rosa ne havas plu sian patron; mi devas, ĉar mi estas ŝia onklo, evitigi al ŝi tiun malfeliĉan estontecon. La situacio estas klara: S^{ro} Gautier ruiniĝis: ni estu ĝojaj, ke ni eksciis la veron ĝustatempe.

S^{ino} DARVAL, *energie*. — Vi ne povas malhelpi tiun geedziĝon!

VERGER. — Kion? Ĉu vi kredas, ke mi estas sufiĉe malprudenta por doni la 200 000 frankojn de mia nevino al tiu serĉanto de dotoj?

S^{ino} DARVAL. — Mi konas Sinjoron Gauthier. Li estas viro honesta kaj nekapabla fari tian kalkulon. Se li ne estas plu riĉa, dank' al sia inteligenteco, al sia lerteco, al sia volo kaj energio li povos, per siaj talentoj de arĥitekturisto, regajni rapide belan havon.

VERGER, *ironie kaj malbonkore*. — Senklienta arĥitekturisto, senprocesa advokato: la vojo al la mizerego! Ni estu praktikaj, kaj ni parolu prudente. Ĉu vi mem ne edziniĝis kun kuracisto sen mal-saŭloj? S^{ro} Darval, ho! bela viro, belevestita, bonega junulo, inteligenta, lertega, plie urba konsilanto, revante pri ordenoj,... jes pri ordenoj... sed nekapabla akiri konvenan situacion en la mondo. Mi tion diris al vi, kaj mi tion ripetas: ĉiuj belaj viroj, kiuj havas liberalajn profesiojn prosperas nur, se ili edziĝas kun riĉaj virinoj: tio cetere apartigas ilin de l' aliaj: krom tio, ili estas strangaj homoj! kaj se, post la morto de S^{ro} Darval, mi ne estus vin helpinta por eduki viajn du filinojn?... Mi esperas, ke en tiu malfeliĉa okazo, mia kara fratino, vi pensas tute same kiel mi! Resume, mi volas por Rosa viron, kiu ne ŝin ĵetos en la ĝenadon: vian feliĉon mi deziras kaj precipe ŝian. Mia decido estas definitiva, kaj mi intencas tuj averti Sinjoron Gauthier.

S^{ino} DARVAL, *haltigante Verger, kiu ekforiris dekstren*. — Ne, ne ankoraŭ nun! Ni unue interkonsentu kun la notario.

VERGER. — Ne bezone! Ĉu notario estas kontenta, kiam li ne redaktaĉas kontraktojn?

S^{ino} DARVAL. — S^{ro} Carbonnel estas amiko, fidinda viro.

VERGER. — Bone! (*Li estas apud la fenestro kaj rigardas en la ĝardenon.*) Jen li ĝuste alvenas! Mi tuj sciigos lin, kaj lin petos, ke li avertu S^{on} Gauthier. (*S^{ino} Darval malfermas la dekstran pordon Carbonnel eniras.*)

SCENO OKA

LA SAMAJ, CARBONNEL.

CARBONNEL, *ridetante*. — Nu? Kaj la kontrakta vespermango? Vi do mangis dum via vojaĝo, kara amiko?

VERGER, *embarasata*. — Mi...

CARBONNEL. — ... malbone digestis?

VERGER. — Ne ... Detaleto, kiun mi eksciis antaŭ kelkaj tagoj, kvazaŭ satigis min, majstro Carbonnel.

CARBONNEL, *surprizita*. — Ha!... Ĉu tio klarigus vian vojaĝon, vian malfruigon, vian maltrankvilecon?

VERGER. — Jes, kaj mi bedaŭras sciigi al vi, ke mi ne volas plu doni Rosan al S^{ro} Gauthier!

CARBONNEL, *mirigita*. — Kiel? (*Silento.*) Vi hodiaŭ rifuzas vian nevinon al S^{ro} Gauthier! (*Silento.*) Kiaj gravaj faktoj povas do malhelpi tiel proksiman geedziĝon?

VERGER. — Jen la afero, per du vortoj, Carbonnel, kaj vi komprenos, tiel facile kiel mi, ĝian gravecon. La ŝtonminejoj de Poitou havas nun nenian valoron, kaj S^{ro} Gauthier, ilia posedanto, estas tuj ruinigota. Ĉu li opinias, ke mi estos sufiĉe naiva por doni al li, gaje kaj senpripense, ducent mil frankojn por ilin perdi, kaj mian nevinon por ŝin malfeliĉigi?

CARBONNEL. — De kiu vi ekkonis tiujn faktojn?

VERGER. — Mi ekkonis ilin de bona deveno.

CARBONNEL. — Kaj se ili estus malveraj?

VERGER. — Ne; mi ĵus kontrolis.

S^{ino} DARVAL. — Ĉu tio ne estas denunco de iu malamiko, kaj ĉu vi ne estas la ludilo de ia malnobla agado celonta la rompon de la esperoj de honorinda junulo?

VERGER. — Mi tion rediras al vi : la deveno de tiuj sciigoj estas absolute kredinda, kaj kion ajn vi diros aŭ faros, mia nevino ne edziniĝos!

CARBONNEL, *mirigita*. — Ne eble! vi tion ne faros, Verger. Tiuj gejunuloj sin amas reciproke. Ili estas tiel kontentegaj pro sia feliĉo....

VERGER, *malpacience*. — Diru do, Carbonnel, ĉu nur la amo estas grava en la geedzeco?... Jes, mi tion scias, en romanoj : amo, sinofero, idealo, unuvorte nur feliĉtono! Se la riĉo ne donas feliĉon, kiel diras la sprituloj, ĝi tre helpas al ĝi, kaj, el riĉo kaj amo, tiu ĉi lasta ne egalvaloras la unuan por sukcesi en la vivo!

CARBONNEL. — Viaj teorioj, mia amiko, estas vere tro pesimistaj...

VERGER, *lin interrompante*. — Ne, ne... ili estas ĝustaj.... Ili estas tiuj de saĝuloj. Tion oni nomas bela geedziĝo, kio unuigas la utilojn kaj profitojn de du estaĵoj, kiuj devas trovi facilan vivadon, kiam ili deziras fondi familion.

CARBONNEL. — Kaj la amo?

VERGER. — Iom utilas, certe... (*Silento.*) Sed, ĉu ĝi sola estas grava? Ne, certe ne... kaj ne insistu, por ke mi pruvu al vi tion, kion vi jam de longe scias, pli bone ol iu ajn.... Sciigu, kiel plaĉos al vi, la aferon al S^{ro} Petro Gauthier, kaj ke ĉio rapide finiĝu!

S^{ino} DARVAL, *petegante*. — Ne tiel rapidu, mia amiko. Motivo por prokrasti la edziĝon estas facile trovebla.... Reiru al la ŝtonminejoj kun S^{ro} Carbonnel por ricevi pli verajn sciigojn, kaj eble vi laŭdos vin, ke vi estis pli saĝa.

VERGER. — Senutila klopodo! La kalkuloj estas kontrolitaj. Mi ĉion scias, kaj nenio ŝanĝos mian decidon.

CARBONNEL, *trankvila*. — Via konduto min mirigas, Verger. Ĉu via havo ne ebligas, ke vi kontraŭstaru financon malprosperon? Kiel do mi povos klarigi vian rifuzon al brava junulo, kiu havas nur senartifikajn intencojn? Permesu al mi tion ĉi diri: mi konsideras lin kiel oferaĵon al via egoismo! La veraj kvalitoj de edzo, vi tion scias, estas la laboremo kaj la inteligenteco. La riĉo estas ŝanĝebla: kiam ĝi disfalas, la volo, la morala valoro kaj la talentoj povas ĉiam ĝin restarigi! Ho, mi ne insistas. Mi konfesas, ke mi kunhelpis por fari tiun unuigon, ĉar mi opinias, ke la ĉefa garantio de la feliĉo estas la amo, dum vi, vi kredas, ke ĝi estas la mono.

VERGER. — Ĉu Rosa devas do esti malfeliĉa dum sia tuta viĝo?

CARBONNEL. — Ĉu vi neniam estis malfeliĉa, vi?

VERGER. — Neniam!... (*Silento.*) Kaj mi klopodos, por ke la miaj estu kiel mi.

CARBONNEL. — Via bruteco estas malfrua kaj vere ne pardoninda! Mi lasas al vi sola la respondecon de tio, kion vi volas fari! (*Verger ekforiras kaj poste revenas al Carbonnel.*)

VERGER. — Vi bonvolos averti Sinjoron Gauthier pri ĉio, mi petas.

CARBONNEL. — Ne, mi rifuzas. Mi vere bedaŭras, sed mi ne povas fari tiun malnoblan agon! (*Carbonnel ekforiras, kiam Petro kaj Rosa alvenas.*)

SCENO NAŬA

LA SAMAJ, PETRO, ROSA.

ROSA, *ridetante, al Verger.* — Nu! Ĉu tiu longa interparolado finiĝis? (*Ŝi metas siajn manojn sur la ŝultrojn de Verger kaj lin rigardas.*) Mia kara onklo diris multajn bonajn aferojn kaj faris belajn projektojn! (*Li ŝin kisas... Silento.*) Vi ne respondas! Ĉu vi suferas? Kion do vi havas? Diru, mi tuj vin konsolos! (*Silento.*) Ĉu vi koleretas? Kial do? (*Silento.*) ... (*Al sia patrino.*) Kaj vi? vi nenion diras!... (*Al Carbonnel.*) Kaj vi, S^{ro} notario, vi perdis vian kutiman gajecon!... (*Al ĉiuj.*) Kion do signifas tiu silentado? (*Malgaje.*) Ĉu la kaŭzo nin rilatas? (*Alirante rapide al Petro.*) Ho! mia kara Petro!! (*Ŝi ploras.*)

PETRO, *ŝin premante al si.* — Kial do vi ĉagreniĝas senutile, Rosa? (*Al Verger, post silento.*) S^{ro} Verger, bonvolu klarigi la aferon, mi vin petegas. Ne lasu nin pli longe en tiu mortiga maltrankvileco. (*Malgaje.*) Ĉu la afero nin koncernas?

VERGER, *timeme, post silento.* — Jes, sinjoro.

PETRO. — Parolu! (*Verger demandas Carbonnel per la okuloj.*)

CARBONNEL, *irante al Rosa.* — Venu, fraŭlino; por klarigi malgravan malkompreniĝon, via onklo bezonas resti sola dum kelkaj momentoj kun S^{ro} Petro. (*S^{ino} Darval, Carbonnel kaj Rosa eliras dekstren.*)

SCENO DEKA

VERGER, PETRO.

PETRO. — Mi vin aŭskultas, sinjoro.

VERGER. — Sinjoro Gauthier, malgraŭ mia amikeco, mia koreco al vi, mi estas devigata repreni mian promeson : Rosa ne povas plu fariĝi via edzino....

PETRO, *mirigita.* — Kion vi diras?

VERGER. — Pardonu, se mi al vi kaŭzas tiun ĉagrenon. Sed, kara amiko, en la vivo oni ofte renkontas kruelajn cirkonstancojn. Devigata mi estas alveni al tiu decido.

PETRO, *emocie.* — Ĉio estus finita! Pardonu mian konfuzon, sinjoro, apenaŭ mi povas kredi.... Forlasi Rosan.... Forpreni ŝin de mi tiel subite! kaj kial, kial do? Diru....

VERGER. — Sinjoro, viaj ŝtonminejoj en Poitou tute malprosperas;

via heredaĵo estos baldaŭ elspezita; unuvorte, via situacio pendas je fadeno tuj rompiĝonta.... Pro la necertececo de via estontececo, mi opinias, ke mia devo estas forpreni de vi la manon de mia nevino.

PETRO. *malgaje*. — Kaj nur pro tio!... (*Silento.*) Mi efektive devas bataladi kontraŭ serioza konkurenco: tion mi tre bone scias, sinjoro. Tial, mi sukcesis varbi la helpon de kelkaj riĉuloj; donante mian laboron kaj mian materialaron, mi certe faros gravajn profitojn.

VERGER. — Malsaĝaj projektoj tro malfacilaj kaj tro multekostaj! Vi estos ruinigita antaŭ ol komenci!

PETRO. — Mi scias, ke ĉiel, mi estos malprava, se mi insistos... Vi estas la ĉi-tiea mastro, mi tion konfesas. Ĉu via decido estas vere definitiva?

VERGER. — Mi ĝin ne ŝanĝos!

PETRO, *ekkolerante*. — Sinjoro Verger, parolante tiel fiere, vi ne pripensas, eĉ unu minuton, pri nia malfeliĉo kaj pri la ĉagreno, kiun vi faras al ni ambaŭ! Pardonu min, sed mi estos devigita peti senpere de ŝia patrino la manon de Rosa.

VERGER, *ironie*. — Ho, ho! Sinjoro... vi agas iom rapide....

PETRO. — Por ĉiuj, nia geedziĝo devas okazi, kaj....

VERGER, *interrompante*. — Atentu! Mi donacas doton al mia nevino, kaj tial mi pretendas doni al ŝi konvenan edziniĝon.

PETRO. — Gardu vian monon, kaj permesu al Rosa, ke ŝi edziniĝu kun viro de ŝi elektita.

VERGER. — Tiu malprofitemo, tiu heroismo maltaŭgas por vi, junulo; ni ne pli diskutu....

SCENO DEKUNUA

LA SAMAJ, CARBONNEL, ROSA.

PETRO, *emociita, alirante al Rosa*. — Rosa!... (*Li ŝin kisas.*)

ROSA, *rapide*. — Ĉu malfeliĉo okazas al ni?

PETRO. — Kurag'!

ROSA. — Diru ĉion!... Vi silentas? (*Kriante senespere.*) Nia geedziĝo estas rompita! (*Ŝi scenas. Petro sidigas ŝin apud la funda fenestro, kiun Carbonnel malfermas; S^{no} Darval, timigita, trinkigas glason da akvo al sia filino, kiu turnas sian dorson al la publiko.*)

CARBONNEL, *revenante al Verger, trankvile*. — Nu, Verger, estu bonkora!... Vidu ilian doloron!... Ĉu vi povas tiel kruele rompi la

feliĉon de tiuj infanoj?... Ni forgesu ĉion, kio ĵus okazis, kaj senprokraste ni subskribu la kontrakton....

VERGER. — Kontrakto ne povas fariĝi.

CARBONNEL. — Bone, ni ne faros kontrakton, sed ni geedzigu ilin!

ROSA, kiu rekonsciiĝis, aŭskultas; ŝi aliras al Verger kaj lin petegas kun pli kaj pli granda kortuŝeco. — Vi do volas por ĉiam nin malfeliĉigi? Mi ŝuldas al vi grandegan dankemecon, mi tion scias : vi estis por mi patro, kaj viaj oferoj por ni postulas mian submetiĝon, sed vi certe ne dezirus rompi mian estontecon, mian koron! Tio ne estas ebla! Mi amas Petron! Mi volas esti lia! Diru, ke vi konsentas, mi vin petegas! Se mia malfeliĉa patro estus ankoraŭ en tiu ĉi mondo, li certe aprobus tiun geedziĝon : je lia nomo, ne min mortigu per ĉagreno!

PETRO. — Ni atendos unu jaron, du jarojn, dek jarojn, se bezone, Sinjoro Verger, sed diru, ke ni povas ankoraŭ esperi!... Mi promesas al vi, ke per kuraĝo, mi povos sukcesi; ne forprenu ĝin de mi rifuzante la manon de Rosa.

VERGER, senkompate, obstine. — Sinjoro Gauthier, vi devas ĉion forgesi... Akceptu miajn bedaŭrojn... Ĉio estas finita!... (*Petro malkuraĝigita, ĉagrenita, foriras sekvata de Carbonnel.*)

ROSA, al Petro, antaŭ lia eliro. — Petro!... Atendu! Ĉio ne jam finiĝis! (*Petro eliras.*)

SCENO DEKDUA

VERGER, ROSA; poste PETRO, CARBONNEL. Sino DARVAL.

ROSA, ameme. — Opklo mia, pardonu min, se mi insistas denove! Mi ne povas kredi, ke nur pro malnobla mona afero, vi volas malfeliĉigi nin ĉiujn kaj rompi la vivon de du estaĵoj, kiuj sin reciproke adoras.

VERGER, nerve. — Mi ne volas plu vin aŭskulti....

ROSA. — Donu al li almenaŭ ian promeson antaŭ lia foriro!

VERGER. — Ne, mi ne volas, ke vi suferu en mizero!

ROSA. — Agante tiel obstine, vi montras egoismon, kiu strange kontrastas kun via kutima bonkoreco.... Mi scias, kion vi faris por mia patrino, kiam ŝi vidviniĝis, sen havo.... Estu bona por mi ankaŭ : mi amas Petron laŭ la tuta forto de mia koro; permesu, ke mi edzinigu kun li, eĉ sen doto.

VERGER, *ironie*. — Ĉu vi do absolute volas fali en la fundon de l' mizero!

ROSA. — Sincera amo ne timas kontraŭbarojn, kiujn oni povas renkonti dum la vivo. Kiam vi donis vian konsenton al Petro, ĉu vi ne longe parolis al li antaŭ mi, pri liaj kvalitoj?

VERGER, *ŝanceliĝas*. — Estas vere, ke...

ROSA. — Ĉu vi mem ne eniris en la vivon, malriĉa?

VERGER, *fieri*. — Mi tion fiere konfesas!

ROSA, *petegante*. — Supozu, ke Petro komencu kiel vi: permesu do, ke li sekvu vian ekzemplon.

VERGER. — Sed, mi estis junulo, kiam mi komencis! Estis do pli facile al mi sukcesi.

ROSA. — Vi ankaŭ laboris por mia patrino, kaj la penso, ke vi helpas ŝin, kuraĝigis vin, konfesu tion. Post nia geedziĝo, Petro havos la energion, kiun donos mia amo, kaj vi ne povas diri, ke li ne estas kapabla fari por mi tion, kion vi faris por anstataŭi mian patron!

VERGER, *kortuŝita*. — Mi ne tion diras...

ROSA. — Vi estis ekzemplo de boneco kaj de sinofero; ne rifuzu plu vian konsenton al Petro nur pro nemerititaj malsukcesoj.

VERGER. Vi certe estas iom prava... sed, kredu min... pli bone estas rompi vian promeson.... Petro estas brava kaj inda junulo: tio estas vera; li facile trovos alian edzinon aliloke.... Forlasu la ideon pri edziniĝo.... Pli malfrue, vi ne estos pro tio pli malfeliĉaj. (*Li sidiĝas maldekstre. Ŝi alproksimiĝas al li.*)

ROSA, *pli kaj pli kortuŝita*. — Junulo, kiu amas tiel sincere kiel Petro certe neniam amos alian virinon, kaj mi, kredu tion, mi neniam edziniĝos kun alia viro, neniam! (*Verger atente aŭskultas.*) Ni havas, unu por la alia, vi tion scias, profundan kaj fidelan amon. Nu, ni estos ambaŭ malfeliĉaj, ĉar ni estos disigitaj de vi, kaj nur via kruela obstino estos neniiginta nian vivon! Ĉu tio estas nobla ago? Diru.... (*Verger ekŝanceliĝas.*) Kaj ĉu vi povos iam esti kontenta, ĉar vi estos kaŭzinta tiun rompon en la tago antaŭ nia geedziĝo?... Mi estas certa, ke, kontraŭe, vi pli ol unufoje pensus pri via decido, kiu perdigus tiom da espero kaj detruus niajn plej belajn songojn pri feliĉo... (*Verger estas venkita; ŝi sidiĝas apud li kaj daŭrigas peteme.*) Kaj kiam vi estos sola, sola por ĉiam, for de l' amikero de via nekonsolebla nevino, ĉu al vi ne mankos ankaŭ la amemo de genevoj, de junaj geknaboj, kiuj vin ĉarmeme nomos: « onklo mia »? (*Ŝi premas liajn manojn.*) Kiam vi maljun-

iĝos, ĉu vi ne deziros la karesojn de infanoj, kiuj vin antaŭ kiel patron, kiuj zorge atentos pri vi, ĉar vi feliĉigis ilian patrinon? Kaj aliparte, ĉu vi ne time antaŭvidas la tagon, kiam vi havos nenian ĝojon en via hejmo, kiam vi ne vidos plu ĉe via tablo vian Rosan, kiu vin tiom amas?... (*Silento.*) Pensu pri la tagoj de via maljuneco! Via koro estos malfeliĉa, ĉar al viaj blankaj haroj mankos la apud-eco de tuta familio! Kaj, tiam, onklo mia kara, vi opinios, sed tro malfrue, ke mono ne egalvaloras amon, kaj vi ploros en soleco la de vi malhelpitan edziĝon!

VERGER, *kiu iom post iom leviĝis, maltrankvila, kortuŝita, viŝante la armon, premas al si Rosan kisante ŝian frunton kun bedaŭro miksita de ĝojo.* — Ha! mia kara Rosa!... Vi estas prava!... Vi vere trovis la argumentojn, kiuj min kortuŝis! Mi certe ne volus esti la kaŭzo de via malfeliĉo! (*Li iras rapide al la pordo, ĝin malfermas kaj alvokas Petron per simpatia voĉo.*) Petro! Petro!! (*Petro eniras rapide, mirigita, sekvata de S^{ino} Darval kaj de Carbonnel.*)

VERGER, *montrante Rosan al Petro.* — Kisu vian edzinon! (*Petro sin ĵetas ĝoje en la brakojn de Rosa, kiu lin kisas. Carbonnel premas la manon de Verger, lin gratulante pro la bona decido, S^{ino} Darval emocie kisas Rosan kaj Petron.*) (*Kurteno.*)

PIERRE LAMARCHE kaj PAUL BOULET.

LA UNUA MIRAKLO DE JESUO

(Kristnaska rakonteto).

Ĉe mia avino, kiam infaneto mi estis, ĉiusemajne venis maljuna lavistino. Antaŭ longaj jaroj ŝi eliris el sia Bretona provinco, kaj per tute stranga sorto, — mi nescias kial, — ŝi alvenis en mian naskiĝan urbon, kie ŝi loĝadis. Ŝi estis marista vidvino kaj ricevis de la urba kaso malgrandan renton, dank' al kiu, ĉiumonate, siajn ŝuldojn unue ŝi elpagis, ĉar honesta ŝi estis, kaj poste ŝi trinkis la reston, ĉar iom drinkema ankaŭ ŝi estis; kaj ŝi fariĝis lavistino, kiam neniu monero restis en ŝia poŝo, kaj ŝi tiel purege lavis domajn tukojn kaj delikatajn tolaĵojn, ke malgraŭ ŝiaj malvirtoj, oni dungis ŝin, ĉar tre laborema ŝi estis.

Mi multe amis ŝin, kvankam ŝi havis ruĝan nazon, malpurajn okulojn, kaj ĉiam tremantajn manojn; mi amis ŝin, tial ke ŝi diris re belajn legendojn, kiujn ŝi rakontis per emociplena voĉo, kaj mi, en tiu tempo, kredis, ke ili estas vere okazintaj.

Cetere, ŝiaj geografiaj kaj historiaj konoj estis eksterordinare strangaj: ŝi intermiksas la landojn, la pasintajn epokojn, kaj pro tio ŝiaj rakontoj ricevis tute specialan karakteron plenan de naiveco kaj fantazieco, sed en tiu tempo tio ne malkvietigis min. Unu el ŝiaj plej mirindaj rakontoj estis la **Unua miraklo de Jesuo**, kristnaska fabelo, elpensita de oni nescias kiu naivulo. Min ĝi multe mirigis, kaj ĉiufoje ŝi plibeligis ĝin per ne aŭditaj detaloj, kiujn mi penos traserĉi en mia memoro por ilin rediri al vi, se eble.

Jen la legenda rakonto.

— Iun vintran vesperon, — diris la maljuna lavistino, — en Bethleem, malgranda haveno de la Bretona marbordo, alvenis paro da vojaĝantoj: viro kaj virino. La virino sidis sur malgrasa azeno, kiun kondukis blankbarba viro, tenante en la mano grandan blankan lilion. Jam noktiĝis; la ventego blovadis, kaj sur la malkvieta maro la mastoj de la boatoj desegnis larĝe movantajn gestojn. Amase la neĝo faladis, kaj tra la vojoj vagis la gevojaĝantoj, ŝanceliĝantaj pro la mallumeco de la stratlanternoj.

Je ĉiu pordo, ĉe kiu ili humile frapetis, oni malakceptis kaj for-

pelis ilin : La virinoj precipe estis pli malagrablaĵaj. — « Mi estas vidvino, diris la unua; mi timas gastigi vagulojn sub mia tegmento! » — « Mi ne havas, diris alia, ĉambron por senmonaj vojaĝantoj. » — « La edzo, diris alia, estas sur la maro por kapti sardelojn, kaj certe li batadus min, se li ekscius, ke mi akceptis homojn, dum lia foresto. » Kaj tiel plu. Kelkfoje oni ridegis pro ilia mizera mieno; oni mokis ilian malgrasan azenon, kaj eĉ oni insultegis ilin ĉe la eniro de la drinkejoj, en kiuj ebriaj maristoj kantis drinkajn, malpiajn kaj malĉastajn kantojn.

La du lacaj vojaĝantoj sekvis malĝoje sian malgajan vojon. Tamen ĉe la finiĝo de la strato, el kiu konsistas la tuta vilaĝo, enloĝanto iu, kiu ŝajnis pli kompatema, diris al la viro : « Mi malestimas la vagistojn, sed ĉar via edzino estas graveda, mi ne kuraĝas forĵeti vin eksteren. Vi vidas ĉi tiun stalon, sur la kamparo, tute malproksime : nu iru vi tien; vi trovos pajlon por la azeno kaj maljunan servistino, kiu sendube helpos vin, kiam la infano naskiĝos. »

Ili bonkore dankis lin, kiu duonkaŝe ridis pro la ŝerco farita al ili, ĉar la maljuna servistino, kiu devas ilin helpi, estas kriplulino, surda, muta, blinda, tute paralizita, al kiu plie mankis la du brakoj.

Josefo kaj Mario (tiel estis nomitaj le geedzoj) eniris en la stalon, kaj vidante la senmovan kriplulinon, ili malĝojis pro la malbonkor-eco de tiu viro, sed konfidinte al Dio, ili ne malesperis, kaj ili zorgis por la nokta dormo. Vidante la pajlon, la malsata azeno rapidis por ĝin manĝi, sed subite ruĝflava bovo, kiu dormetis en angulo de la stalo ekdiris (ĉar de tiu tempo la brutoj havis la rajton paroli dum la kristnaska nokto) : « Ne manĝu, li diris, la litajon de la naskonta infano, kaj Dio donos al ĉi plifreŝan pajlon kaj multan hordeon. » Kaj la azeno, movante la orelojn, respondis : « Jes. ĉi estas prava; mi ne manĝos. » Kaj li tion faris. Silente ĉiuj sidis, dum ekstere bruegis la ventego, dum la ebriaj kantoj de drinkuloj malproksime plenigis la aeron. Baldaŭ la dek-du batoj de la noktmezo eksonoris ĉe la sonorilejo de la vilaĝa preĝejo, kaj la sankta virgulino naskis infanon Jesuo. Zorgeme Josefo, per mallertaj gestoj ekvartis Lin, kaj Mario, vidante lian penadon, diris al la maljuna kriplulino : « Leviĝu, maljunulino, kaj vartu mian filon, » dum infano Jesuo dolĉe gestetis al la virino. Subite la paralizitino sin levis kaj alproksimiĝis per ŝanceliĝantaj paŝoj. — « Vidu, maljunulino, kiel bela estas mia filo ! » Tuj malferminte la de longe

senrigardajn okulojn, la servistino vidis Jesuon ridetantan al ŝi, kaj siavice ŝi dolĉe ridetis.

Sed terura frosto trapenetris tra la fendoj de la difektita stalo, kaj Jesuo malvarmiĝanta ploris.

« Ĉu vi ne aŭdas, la Virgulino diris, mian infanon plorantan? » Kaj la maljunulino per gesto de sia kapo montris, ke ŝi aŭdas, kaj ŝi ankaŭ ploris. « Nu, prenu Lin en viajn brakojn por Lin luli, ĉar mia edzo estas tute mallerta, kaj mi tiel laca! »

Jesuo movis siajn braketojn al la maljunulino, al kies ŝultroj subite brakoj sanaj kaj fortaj kreskis. Ŝi prenis la infanon kaj delikate lulis lin.

Sed Jesuo ĉiam ploris kaj frosttremis de l' malvarma vetero. « Kantu al li — diris la Virgulino — lulkanton ian, por ke li ekdormu. » Kaj la maljunulino tuj retrovante sian perditan voĉon, kantis belan melodion, kiu sin kunmiksas kun la voĉoj de la anĝeloj kantantaj sur la ĉielo : « Gloria in excelsis Deo », kun tre bela ario, kiun ritmis la makzeloj de la azeno kaj de la bovo formangantaj la freŝan avenon, al ili donacitan de Dio.

Kaj Jesuo ekdormis; kaj la du satintaj brutoj per sia elspiraĵo revarmigis lin, enkuŝigitan en la manĝujo.

..

Jen la legendo de la unua miraklo de Jesuo, kiun rakontis dum mia infaneco la maljuna lavistino de mia avino. Senkulpigu, karaj legantoj, ke ĝin tiel malsprite al vi mi rediris.

FÉLICIE DE MÉNIL.

PRI LA SEMANTIKO

ANTAŬPAROLO DE

MICHEL BREAL

Unu el la plej oftaj riproĉoj kontraŭ Esperanto devenas de la antaŭjuĝo, ke naturaj lingvoj estas vivaj estaĵoj, kaj do ke oni ne pli povas krei lingvon, ol oni povas sinteze krei homon, beston, aŭ eĉ kreskaĵon. Sekve de tiu kredo, kiun precipe disŝutis tra Francujo la libroj kaj la instruado de S^o Darmsteter, profesoro ĉe la *Sorbonne*, ĝis nun, oni studadis lingvojn, kiel zoologistoj studadas bestojn, kiel botanikistoj studadas kreskaĵojn. Ĉe ĉiu lingvo, oni kredis renkonti neŝanĝeblajn, senesceptajn leĝojn, tute similajn al la fizikaj, ĥemiaj aŭ naturaj leĝoj. Oni precipe studadis la fonetikon kaj la morfologion, kie reguleco estas pli videbla, sed oni preskaŭ ne tuŝis la sintakson kaj signifan evolucion de vortoj, kie tro da malfacilaĵoj kaj senregulaĵoj aperis. Nu, en la interesega provverko pri « Semantiko », S^o Breal, profesoro ĉe la « Collège de France » provis respondon al tiu demando pri l' evolucio de vortaj signifoj¹. Tie ankaŭ li montris, ke lingvoj ne estas vivaj estaĵoj, kiuj laŭ fatalaj naturaj leĝoj evolucas ekster la homa volo, sed male, ke la homa volo, la homa inteligenteco nepre influas la lingvan evolucion. Tia konstato estas tre grava por ĉiuj lingvoj, sed precipe por Esperanto, tiu mirinda kreitaĵo de la homa volo kaj inteligenteco. Unu fojon pli, pruvita estas la ebleco de artefarita lingvo. La provverko de S^o Breal estas tute leginda por ĉiuj Esperantistoj : el ĝi ni liveras hodiaŭ la antaŭparolon, kie la verkisto konigas sian planon kaj elmetas sian vidmanieron pri la lingvoscienco. — H. M.

La libroj pri la kompara gramatiko por la studentoj aŭ por la publiko, sekvas unu la alian, kaj tamen ne ŝajnas al mi, ke la proponitaj temoj estas tiaj, kiajn oni devus elekti.

Se nur oni scias ĝin esplori, la lingvaĵo estas tre instruiga, ĉar la homaro, de multaj jarcentoj, en ĝin enmetis la akirojn de sia materiala kaj morala vivo : sed tamen oni devas almenaŭ ĝin ekzameni laŭ vidpunkto interesa por la inteligenteco. Se oni nur esploras la vokalajn kaj konsonantajn ŝanĝojn, oni malpliigas tiun sciencon ĝis la amplekso de flanka sekcio de la akustiko aŭ de la fiziologio; se oni nur kalkulas la perdojn okazintajn ĉe la grama-

1. Ĉar Zamenhof forigis sisteme, almenaŭ el la skribado, la fonetikajn ŝanĝojn, la demando pri la vortaj signifoj kaj la evolucio de tiuj signifoj estas, por ĉiuj Esperantistoj, la plej grava lingva demando.

tika meĥanismo, oni donas al la legantoj la iluzion pri ia ruiniĝanta konstruaĵo; se oni nur proponas abstraktajn teoriojn pri la deveno de la lingvaĵo, oni aldonas, sen vera profito, unu ĉapitron al la historio de la sistemoj.

Estis, ŝajnas al mi, io alia farinda.

Eltiri el la lingva scienco tion, kio en ĝi estas nutraĵo por la pripensado, kaj — mi tion sentime aldonas — regulo por nia propra lingvo, ĉar ĉiu el ni siaparte kunlaboras al la evolucio de la homa parolo, jen kio estas elmetinda en lumo, kaj kion en tiu ĉi libro mi penis fari.

Antaŭ ne ankoraŭ tre longe, la lingva scienco opiniis sin malpliigita, se ĝi konfesis, ke ĝi povas utili por iu praktika celo. Ĝi pretendis, ke ĝi ekzistas por si mem kaj tute ne pli zorgas pri la profitoj el ĝi eltireblaj por la vulgara homaro, ol la astronomiistoj kalkulantaj la iradon de astroj zorgas pri la antaŭkalkulo de l' tajdoj.

Eĉ se miaj kolegoj opiniis, ke mi malaltigas nian sciencan, mi ne kredas, ke tiuj altecelaj pretendoj estas pravigitaj. Ili ne decas por la studado de tia homa verko, kia estas la lingvaĵo, de verko komencita kaj daŭrigata por praktika celo, kaj for de kiu sekve neniam povas foresti la ideo de utileco. Eĉ plie, mi kredas, ke tiel oni deprenus el tiuj esploroj ĝuste tion, kio ilin valorigas.

La lingva scienco parolas al homo pri la homo mem: ĝi al li montras, kiel li konstruis, kiel li plibonigis, meze de ĉiuspecaj obstakloj kaj malgraŭ neevitebla malrapidiro, malgraŭ eĉ momentaj malprogresoj, la plej necesan civilizaciilon. Al ĝi apartenas ankaŭ la rajton diri, kiel tiu ilo al ni komisiita, pri kiu ni devas zorgi, konserviĝas aŭ difektiĝas.... Kredeble oni strange mirigas pripenseman leganton, kiam oni diras al li, ke homo neniel influas sur la lingvan evolucian, kaj ke la vortoj, rilate ĉu al la formo, ĉu al la senco, vivadas sian propran vivon.

La trouzado de abstraktaĵoj, la trouzado de metaforoj estis, kaj ankoraŭ estas, la danĝero de niaj studoj. Oni diris al ni, ke lingvoj estas vivantaj estaĵoj; ke vortoj naskiĝas, reciproke interbatalas, disvastiĝas kaj mortas. Neniel malutilaj estus tiaj diroj, se ne troviĝus kelkaj homoj, kiuj ilin laŭlitere komprenas. Sed, ĉar tiaj homoj troviĝas, oni devas senĉese batali kontraŭ la uzado de terminaro kiu, krom aliaj malutiloj, malprave nin malhelpas serĉadi la verajn kaŭzojn¹.

1. Tion skribante, mi memorigas pri tuta serio da libroj kaj artikoloj, ĉu francaj, ĉu fremdaj. La franca legantaro memoros precipe la libreton de A.

La figura dirmaniero trudiĝas al la indoeŭropaj lingvoj. Ili ne pli povas ĝin eviti, ol homo, laŭ araba proverbo, povas salti ekster sia ombro. La strukturo de la frazo ilin al tio devigas; ĉiam ili estas invitataj al vivigo de tio, kio ne vivas, por fari agon el tio, kio nur estas stato. Eĉ la seka gramatiko ne povas tion eviti: Kio tio estas, se ne komencanta mito, kiam ni diras, ke: ἐνέχῃ *pruntedonas* siajn tempojn al πέρω, aŭ ke la franca vorto *clou* (najlo) *prenas* la finiĝon s *ce l'* multenombro? Sed la lingvistoj devus pli ol aliaj esti singardemaj kontraŭ tia trouzado....

Ne nur la prahomo, la natura homo sin opinias mezurilo kaj modelo de ĉiuj aĵoj, plenigas la ĉielon kaj la aeron de estaĵoj al si similaj. Eĉ la scienco ne estas liberigita de tiu ĉi eraro. Rigardu nur la geneologian tabelon de la lingvoj, tian, kia ĝi estas priskribita kaj eĉ desegnita en multaj libroj: Ĉu tio ne estas produktaĵo de la plej pura antropomorfismo? Kio ne estas skribita pri la malsameco de lingvoj naskintaj kaj lingvoj naskitaj? La lingvoj ne havas idojn, nek ankaŭ ili naskas dialektojn. Ĉiufoje kiam oni parolas pri la *pra-helena* aŭ la *pra-aria* lingvo, oni pensas laŭ pensaj kutimoj prunteprenitaj el alia kategorio de ideoj, kaj la lingvoscienco konformigas siajn hipotezojn laŭ la zoologia modelo. Estas same pri tiu hindeŭropa praa lingvo, kiun tiom da lingvistoj senlace konstruas kaj rekonstruas: tiele agis la Grekoj, kiam ili elpensis, por klarigi la malsamecon de siaj rasoj, la prapatrojn Eoloson, Doroson, Ionon kaj Aĥeoson, filon aŭ nepon de Helleno.

Malmultaj libroj, en tia malgranda dikeco, enhavas tiom da paradoksoj, kiom la libreto, en kiu Schleicher elmetas siajn elpensojn pri la deveno kaj la disvolviĝo de la lingvoj. Tiu scienculo, kutime tiel klarema kaj metodema, tiu botanikisto, tiu darwinisto tie malkovras penskutimojn pli verŝajne troveblajn ĉe iu disciplo de mistika skolo.

Laŭ tiu verkisto, la epokon de la perfekteco de la lingvoj oni trovas tre malproksime en la estintaj tempoj, antaŭ ĉiu historio: tuj kiam iu popolo ekvenas en la historion kaj ekhavas literaturajn verkojn, nerebonigebla dekadenco ekaperas. La lingvoj evolucius laŭ direkto mala al la progresoj de la homa spirito. Rimarkinda ekzemplo de la povo, laŭ kiu influas la unuaj impresoj, la ideoj ricevitaj dum infanaĝo.

Darmsteter, *La vie des mots* (Pri la vivo de la vortoj). Certe la verkisto tro funden puŝis la komparon, tial ke iufoje, li ŝajnas kredema je siaj metaforoj, pardonbla eraro, se nur oni akceptas la forlogadon de la redaktado.

Preterlasinte la fonetikajn ŝanĝojn, kiuj apartenas al la fiziologia gramatiko, mi ekzamenos la intelektajn kaŭzojn, laŭ kiuj aliformiĝis niaj lingvoj. Por orde esplori tion, mi enklasigis la faktojn laŭ certa nombro da *leĝoj*. Ŝi poste vidos, kion mi nomas *leĝoj*, vorto, kiun oni tute ne devas tie kompreni laŭ ordona senco. Tiuj leĝoj ankaŭ ne estas senesceptaj leĝoj, blindaj leĝoj, kiel estas, laŭ kelkaj el niaj kolegoj, la fonetikaj leĝoj. Male, mi zorgis, pri ĉiu leĝo, precizigi, ĝis kiu limo ĝi efikas. Mi montris, ke en la historio de la lingvoj, flanke de ŝanĝoj tre ĝustege daŭrigitaj, aperas ankaŭ multaj nur skizitaj kaj duonfinitaj provoj.

Tio estus la unua fojo, kiam oni renkontus, en homa afero, rektan iradon, sen deflankiĝo aŭ ŝanceliĝo. Male, la homaj verkoj al ni montriĝas laborplena afero, senĉese tramiksata ĉu de postvivaĵoj de l' estinteco, kiujn oni ne povas neniigi, ĉu de apudaj provoj, laŭ alia direkto elpensitaj, ĉu eĉ de la ne antaŭviditaj sekvoj de tiuj provoj mem.

Tiun ĉi libron, multfoje komencitan kaj forlasitan, kies partojn mi jam eldonis, mi decidas hodiaŭ liveri al la publiko. Kiel ofte, senkuraĝigita pro la malfacilaĵoj de l' temo, mi al mi promesis, ke mi ne plu al ĝi revenos! Kaj tamen tiu longa kovado ne estis senutila. La lingvan disvolviĝon mi certe vidas hodiaŭ pli klare ol antaŭ tridek jaroj. Rilate al mi, la progreso konsistas en tio, ke mi forigis ĉiujn flankajn kaŭzojn, kaj iris rekte al la unua vera kaŭzo, kiu estas la homa inteligenteco kaj volo. Enkonduki la Volon en la lingvajan historion, tio preskaŭ ŝajnos herezo, ĉar de kvindek jaroj oni multe penis ĝin forigi kaj forpeli el tie. Sed, se oni prave forlasis la infanaĵojn de l' antaŭa scienco, oni kontentiĝis, sin ĵetante al alia ekstremaĵo, de vere tro simpla psikologio. Inter la agoj de konscia, pripensa volo, kaj la simpla instinkta fenomeno, estas interspaco, kiu lasas lokon por multaj mezaj statoj; kaj niaj lingvistoj eltirus tre malsufiĉan profiton el la lecionoj de la nuntempa filozofio, se ili daŭrigus trudi al ni elekton inter ambaŭ alternoj de tiu dilemo. Oni konscie fermas la okulojn antaŭ la evidenteco, kiam oni ne vidas, ke malklara, malpreciza, sed persistema volo kvazaŭ prezidas la lingvajn ŝanĝojn.

Kiel oni devas al si imagi tiun volon?

Mi kredas, ke oni devas ĝin imagi kiel milojn, milionojn, mil-milionojn da provoj duonblinde komencitaj, plej ofte malsukcese, kelkfoje kvaron-duon-sukcese, kaj kiuj, direktitaj, plibonigitaj, fine preciziĝis laŭ certa direkto. La ĉefa celo, en lingva afero, estas

la komprenebleco. La infano, dum multaj monatoj, ekzercas sian langon per eldoni vokalojn, elparoli konsonantojn : kiom da malsukcesoj, antaŭ ol ĝi klare elparolos unu silabon. La gramatikaj novaĵoj estas samspecaj, sed kun tiu malsameco, ke tuta popolo al ili kunlaboras.

Kiom da mallertaj, nekorektaj, malklaraj frazoj, antaŭ ol trovi tiun esprimon, kiu estos eble, ne tute konforma je la penso (tiaj ne ekzistas), sed almenaŭ sufiĉa! Dum tiu longa laborado, nenio estas, kio ne venas de la volo¹.

Mi vole elĉerpis miajn ekzemplojn el la plej konataj lingvoj : facile estos multobligi tiujn ekzemplojn; facile ankaŭ estos preni aliajn ekzemplojn el malpli esploritaj lingvoj. Ĉar la leĝoj, kiujn mi penis montri, rilatas precipe la psikologion, mi ne dubas, ke ili estos kontrolitaj ekster la Hindu-Eŭropa lingvaro. Mia intenco estis skizi kelkajn ĉefajn trajtojn, fari dividojn kaj kvazaŭ provizoran planon en ankoraŭ ne espluatita bieno, kiu postulas la kunan laboron de multaj lingvistoj. Mi do petas la leganton, ke li rigardu tiun libron nur kiel enkondukilon al la scienco, kiun mi proponas nomi « Semantiko »².

El franca lingvo tradukis

HENRI MUFFANG.

1. • Ekblovo, diras ie Herder, fariĝas pentraĵo de la mondo, bildo de niaj ideoj kaj de niaj sentoj! • Tio estas prezenti la aferon kiel misterama filozofio. Pli da vero enhavis la tabelo desegnita de Lucretio. Jarcentoj kaj kiom da penadoj estis necesaj por ke tiu ekblovo alportu *klare esprimitan penson*.

2. Σημαντική τέχνη, scienco de la signifoj, el greka σημαίνω = signifi, kontraŭe al *fonetika scienco*, scienco de sonoj.

VOJTĚCH PREISSIG

Bohema Grafikisto-Artisto.

Ne estas longe pasinta tiu tempo, kiam en la moderna arto reviviĝis la grafiko kaj speciale la kaŭterizado. La mekanikaj reproduktaj, kvankam ili faris mirindan progreson en lastaj jaroj, tamen ne povis per sia neteco kaj precizeco anstataŭi la senperan laboron de artisto, lian propran karakterizan linion.

La reproduktaĵoj faksimilaj fariĝis abomenaj pro sia peno similigi trompe la pentraĵon olean, la paŝtelon aŭ la akvarelon, kaj oni eksopiris denove pri la verkoj, kiuj senkaŝe konfesas sian materion; kaj tiel la kupra tabulo reakiris denove la honoron, je kiu ĝi estis senigita dum la tempo de unu generacio per la mekanika reproduktado.

Kompreneble, la teknikaj elltrovoj de la nova epoko ne estis sen influo por la maniero de artista laboro. La moderna grafiko disponas pli riĉajn rimedojn teknikajn (pli multajn manierojn de kaŭterizado, pli perfektajn kolorilojn presistajn), ol ĝi havis en la tempo de Rembrandt, kaj la moderna artisto povas uzi la akvatinton pli diversmaniere ol Goya antaŭ jarcento. En tiu ĉi teknika rilato progresis la moderna grafiko, precipe en la presado kolora.

Nature, la sukceso de la tuta movado allogis multe da nespecialistoj sur la kampon nove trovitan, kaj multaj senvaloraj verkoj ĝuis kaj elĉerpis simpatiojn, kun kiuj la publiko salutis la novan penadon. Hodiaŭ, kiam la unua entuziasmo jam foriĝis, estas por ĉiuj klare, ke la naskitaj grafikistoj estas tiel same maloftaj, kiel naskitaj dekoraciistoj aŭ grandaj artistoj entute.

Vojtěch Preissig estas unu el tiuj maloftaj esceptoj, kaj tial permesu al mi publikigi pri li kelke da vortoj, kiujn skribis pri li Karel B. Mádl, la konata bohema artista kritikisto kaj verkisto (en la germana gazeto *Die Graphischen Kuenste*, jaro XXX, 1907).

Bohemaj grafikistoj ne estas multaj, sed, se oni esceptas kelkajn nematuraĵojn aŭ provizorajn provojn, restas preskaŭ ekskluzive nur interesaj artistoj. Ili ĉiuj apartenas al juna kaj la plej juna

generacio, ĉar la generacio antaŭa limigis sin — kiel ĉie — je la pentraĵoj. Nur kelke da ekskluzivaj desegnistoj ekzistis tie ĉi — kiel Mikuláš Aleš — kiun oni, bedaŭrinde, dece ne komprenis. Nur dum la lasta jardeko li kaj lia malnova arto venkis kaj akiris bonan famon. Kaj Felix Jenewein, kiu, tiel same kiel Aleš, sen ŝanceliĝo persistis ĉe sia originala stilo desegnista, partoprenis kun li similan sorton. Sed nun venis la vico de la junaj artistoj — akvaforistoj (kaŭterizistoj) kaj litografistoj kaj en la tempo plej nova ankaŭ de la ksilografistoj, kiuj estis fervorigitaj parte de Julius Marák parte de alta ondo de grafikaj artoj. Nun estas ĉe ni F. Šimon, Zdenka Braunerová, F. Kupka, A. Kašpar, Ferd. Engelmueller, Joža Úprka, V. Stretti, A. Hofbauer, H. Jaroněk, Max Švabinský kaj kelkaj aliaj, por kiuj Preissig fondis malgrandan kajeran publikaĵon, kiu per siaj bone elektitaj folioj intencas akiri simpatian por sia nova specialaĵo inter hejma publiko¹.

Preissig mem estas de ili estimata kiel la plej sperta praktikisto kaj presisto. Sed li signifas pli multe : li estas originala artisto de kaŭterizaĵo, kies karaktero estas karakteriza kaj profunde serioza. Sed tio ĉi ne estas ĉio. Li celas fari el libro verkon artistan: li pretigas por ĝi moveblajn tipojn, proponas vignetan ornamaĵon kaj laboras bezonajn ksilografiaĵojn. Pro tio ĉi li estas inter siaj kolegoj grafikisto en propra kaj plej larĝa senco de l' vorto. Nun li ekspoziciis rikolton de sia 6-7-jara laboro grafikista en la salono de Topic en Praha; kvankam ne ĉio, kion li ĝis nun verkis, sed tamen tion, kio lian artistan fizionomion bone karakterizas. La fundamenton de lia ekspozicio faras 20-koloraj kaŭterizaĵoj, kiuj estas zorge presitaj sur dika holanda manfarita papero kaj kiujn li eldonis en pasinta jaro en simple belgusta mapo².

Kiel pentristo, gravuristo kaj grafikisto li montras ĉe Topic,

1. *Bohema Grafiko*. Serio da artistaj folioj, Praha-Vinohrady, V. Preissig. 4°. — 1. V. Preissig : kolora kaŭterizaĵo. — 2. Miloš Jiránek : El la slovaka preĝejo, Kolora ksilografiaĵo. — 3. V. Stretti : El geto en Praha, kaŭterizaĵo. — 4. B. Hnátek : a) Koloraj litografiaĵoj, b) Korteto apud Malnova Lernejo en Praha, litografiaĵo. — 5. F. Kupka : Studaĵo el Fête de Neuilly, seka pinto. — 6. F. Šimon : Al la unua komunio en Paris, kolora kaŭterizaĵo. — 7. Max Švabinský : Sur la bordo de maro, kaŭterizaĵo. — Tiu ĉi verko eliras po kajeroj po 5 K, krom tio la premio : Max Švabinský - Kverkoj -. Formato folia. 60 folioj 12 K. kiel premio, alie aparte 30 K.

2. *Coloured Etchings by Vojtěch Preissig*, eldonita en New-York, 1906. — N^{ro} 1-25, eldono A (20-koloraj kaŭterizaĵoj) kostas 500 K. — N^{ro} 25-45, eldono B (12-koloraj kaŭterizaĵoj) kostas 300 K. — N^{ro} 46-60, eldono C (6-koloraj kaŭterizaĵoj) kostas 150 K. — Ricevebla de la firmo F. Topic, Praha aŭ de la aŭtoro mem, Praha-Kr. Vinohrady, Bohemujo.

kion li scias fari. Kaj vere li scias fari multon, kvankam ne ĉion. Krom kelkaj novaj aldonoj, inter kiuj la « Knabina kapeto » (farita per delikataj koloroj) efikas tre freŝe kaj ĝojige, kaj la granda pejzaĵo « La vespero post la fulmotondro », kiu havas grandan amplekson, troviĝas tie ĉi specimenoj de lia kora infana albumo « Estis unu dometo » en la platkolora reliefa preso, io el lia kajero « Joies du foyer » (Hejma ĝojo) kaj simile ilustrita libro da rakontoj por infanoj « Skarabaj etuloj », plue skizoj por tapetoj kaj libraj antaŭtekstaj paperoj. V. Preissig, kiel estinta lernanto de imperiestra-reĝa artist-industria lernejo, komencis, per tiuj ĉi laboroj kaj du iliajn ĉefajn elementojn : la originalan desegnaĵon, kaj la profunde agorditan seriozan koloran skalon, li akceptis pli malfrue por siaj kaŭterizaĵoj. Ankaŭ la dekoracia fundamenta trajto de lia inklino estas en ili rekonebla, kaj ĝi estas por ili eĉ ilia karakteriza marko krom la entute poezia meditema humoro, kiu estas nuancita iom melankolie. La pejzaĵaj motivoj superas la aliajn. Grandaj arboj kun densa branĉaro apud la malaltaj trankvilaj dometoj, post ili alta monto kaj antaŭ ili trankvila ebenaĵo; sur la krutegaj rokoj la dormetantaj kasteloj; la roka muro tuŝas malgrandan parton de monta lageto; sub la floranta kaŝtano apenaŭ videbla ŝafisto, kiu paŝtas la ŝafaron dum la malfrua nokta horo; en la rozkolora beleco floras la ĉerizarbo; mallarĝaj zigzagaj stratetoj de malnova urbo; k. a. La profunda krepusko antaŭ la ventego aŭ post la ventego, la venanta nokto, en kiu la formoj perdas la akrecon kaj plastikecon, kie aperas la grandaj molaj amasoj, kie nur la granda ĝenerala trajto kaj la en la mallumo malaperantaj mole ĉeniĝantaj, koloraj tonoj aliĝas al ia iom malgajeta harmonio, plenigas la atmosferon. Kaj tamen tio ĉi ne estas dramoj : la formoj estas grandaj, sed ne sovaĝaj kaj gigantaj; la koloroj profundaj, sed ne malklaraj.

Denove la bohema artisto kun la karakteriza, meditema, muzika humoro, kiun ni nun jam bone konas el la muzikverkoj de A. Dvořák. Ankaŭ kelke da portretoj de knabinoj donas al ĝi karakteron per siaj malgajetaj trajtoj kaj gestoj, per sia mola rigardo, per kiu ili rigardas la malproksimon, tiel silentaj, kiel blankaj cigoj sur malhela lageto.

Kiel la formo artista, tiel ankaŭ la grafika tekniko, kiun V. Preissig proprigis al si, taŭgas majstre kaj senescepte al ĉi tiuj poeziaj sentoj kaj humoroj. Unu kondiĉas la duan. Linio malpeze stilizita, moviĝas kuraĝe kaj samtempe mole; la modelado

estas markanta kaj tamen tre sugestia. V. Preissig estas memlerninto en la tekniko kaŭteriza. Tute sen fremda instruo kaj sen fremda helpo li elserĉis en Paris delikatajn sekretojn de akvatinto kaj *verniss-mou*. En la plej multaj okazoj tute sufiĉas al li iliaj kombinoj, kiuj penetras unu la alian, apenaŭ rimarkeble, sed mole kaj delikate. Koncerne la kolorojn, V. Preissig apartenas al la artistoj plej ŝparemaj kaj samtempe kolore plej karakterizaj. Li atingas per du aŭ tri tabuletoj en la limoj, de li mem difinitaj, riĉe nuancitajn molajn harmoniojn. Se tamen estas bezona tie aŭ ĉi tie la linio kontura, li atingas ĝin per la « ruleto ». La gravurilan pinton li ŝparas por aliaj efektoj. « La sep korvoj » aŭ « Blua birdo » estas puraj kaŭterizaĵoj; linioj fortaj, dikaj kaj samtempe mole desegnantaj nur la plej necesan. Kaj denove li atingas per la seka pinto (La Sorĉaj Okuloj) la efektojn de la nuancoj profunde mallumaj kaj sataj.

Unuvorte poezia, forte interna spirito, kun rigardo trankvila kaj sana, iom sonĝanta kaj kapabla havi delikatajn humorojn, kiuj eĉ en la grandiozaj dekoracie sentitaj bildoj ne foriĝas, kaj krom tio neordinara teknikisto. Aminda, karakterplena kapo inter siaj kunuloj, kapo serioza kaj sentoplana.

THEODOR ČEJKA.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Oficiala Gazeto Esperantista. — Laŭ deziro jam de longe esprimita de D^{ro} ZAMENHOF kaj de la Prezidanto de la Lingva Komitato, S^{ro} BOMAC, la Centra Oficejo faris la necesajn aranĝojn por ebligi la eldonadon de *Oficiala Gazeto Esperantista*, kiu publikigos la aktojn de la oficialaj institucioj de Esperanto, aldonante al ili ĉiujn eblajn sciigojn utilajn por la propagando.

La rubrikoj ĝis nun antaŭvidataj por tiu organo estas la jenaj.

I. — Oficiala Parto :

Komunikoj de D^{ro} Zamenhof.

Lingva Komitato.

Konstanta Komitato de la Kongresoj.

II. — Neoficiala Parto :

Centra Oficejo.

Societoj kaj Grupoj.

Konsuloj kaj Esperanto-Oficoj.

Registaroj kaj publikaj institucioj.

Diversaj sciigoj.

Gazetoj kaj bibliografio.

Pri ĉiuj tiuj temoj, oni publikigos sciigojn, kiel eble plej ĝustajn, simplajn faktojn, sen komentarioj aŭ diskutoj.

La gazeto aperos ĉiumonate escepte en Septembro, komencante de Junio proksima.

Prezo de l' abono por unu jaro, kvin frankoj. Redakto kaj administr. 34, rue de Clichy, Paris.

Oni estas petata sin turni al tiu adreso por aboni, kaj pri ĉiuj empresotaj sciigoj. — C. O. 439.

Gramática del idioma internacional Esperanto, por JOSÉ GARZÓN RUIZ, advokato, esperantista konsulo en San Fernando-Cádiz (Hispanujo).

Eldonita de la eldona firmo *Sopena*, Provença 93, Barcelono. —

Jen nova lernolibro verkita en kastila lingvo, kiu venas riĉigi la hispanan kolekton de esperantistaj verkoj. La aŭtoro S^o Garzón Ruiz, sekvante la metodon de hispana Akademio, celas la duoblan samtempan instruon pri kastila lingvo kaj pri Esperanto. Ni kredas, ke li prosperas en la celo. Lertega gramatikisto — eble kelkafoje tro profunda kaj abstrakta — kaj rimarkinda esperantisto, S^o Garzón Ruiz analizas ĉiun parton de propozicio, starigante komparojn inter ambaŭ lingvoj — la nacia kaj la helpa. Ne estas al ni juĝi pri la akademiana metodo uzata de la aŭtoro, kiu certe plaĉos al hispana spirito kaj precipe al la sudamerikana, kaj kiu konsekvence ŝovos al nia rondo grandegan novan aron de novaj samideanoj; sed tiu fakto mem devigas gratuli lin kaj la firmon, kiu enhavigante en sian lingvistikan kolekton la verkon de S^o Garzón, tiel bone agis por propagando de nia lingvo. Al ili plenan sukceson!

MUZIKO.

La Kapelo, poezio de L. ZAMENHOF, muziko de E. DUCOMUN, ĉe E. DUCOMUN, Brenets Locle (Svislando); prezo : Kvarvoĉe, 40 ekzempleroj, Fr. 0, 90; duvoĉe kun fortepiano, 1 ekz. Fr. 0, 45. —

Tiu ĉi kanto, kantita de S^{ino} Rosa Junck en la Granda teatro de Ĝenevo dum la dua universala Kongreso de Esperanto (1906) estas agrable aranĝita por kvar voĉoj. La melodio estas beleta kaj plena de solena trankvileco; tamen mi ne

multe ŝatas la duoblan rediron en ĉiu strofo de ĉiu grupo da du versoj. Tio forigas la intereson, ĉar la kanto fariĝas senkarakteraj; ĝi jam ne estas la muzika esprimo de la vorta sento sed nur apogiĝo por sonoj kaj vortoj. Malgraŭ tio la ĥora aranĝo estas tre bone kaj tre lerte farita.

Esperanto, kvarvoĉa kanteto, vortoj de JAMES BLAIR (M. A. — F. B. E. A.), muziko de R. H. SEXTON (F. T. S. C.); aĉetebla ĉe la *Brita Esperanta Asocio*, 133, High Holborn, London W. C. aŭ ĉe J. Blair, 6, Lancaster rd., West Norwood, London S. E. —

Tiu amuziga ĥoro kantas la diversajn ecojn de nia kara lingvo. Ĝi povas fariĝi bona propagandilo por nia ideo.

Amo de Mortinto, poezio de M. LERMONTOV, traduko de J. SELEZNEV, muziko de B. FJODOROV, ĉe A. Fjodorov, muzikvendejo « Simphonio » strato Nikitzkaja, domo de la Konservatorio, Moskvo, Rusujo; prezo : Kop. 50. —

Ĉiu nova kanto de B. Fjodorov montras novan kvaliton de ĉi tiu juna rusa muzikisto, kies muzikverkojn oni aŭdis dum la lasta ekspozicio en Moskvo.

En ĉi tiu kanto preskaŭ ĉio estas laŭdinda : la funebra malĝojeco de la melodio, la priskribaj harmoniaĵoj, kiuj similas teruraj alvokoj de l' tombo, la riĉeco kaj la sentemeco de la modulacioj, kaj la dolĉa poezio de kelkaj ritmoj. Oni nur povos riproĉi malfacilajn voĉajn ektonaĵojn, kies utileco ne ŝajnas tute videbla. Jen estas malgrandaj difektoj, kiujn la aŭtoro sendube korektos, en siaj sekvontaj verkoj. Sed oni jam povas diri, ke B. Fjodorov estas unu el niaj plej lertaj

esperantistaj komponistoj, kaj niaj plej bonaj muzikverkistoj.

Kuŝas Somero (Madrigal), poezio de E. DE KANALOSŬI-LEFLER, muziko de F. DE MĒNIL, ĉe *Hachette kaj K^o*, 79 Bd St-Germain, Paris; prezo : Fr. 1. —

Mi aŭdas Vin, poezio de LEON ZAMENHOF, muziko de F. DE MĒNIL, ĉe *Hachette kaj K^o*, 79, Bd St-Germain, Paris; prezo : Fr. 1. —

La du novaj melodioj de nia kunlaboranto F. de MĒNIL sin rekomendas per la beleteco de la melodio kaj la granda intereso, kiun naskas la fortepiana akompano, kies harmoniaĵo ĉiam bonege tradukas la sentojn esprimatajn de la versoj.

Ĉi tiuj du melodioj, dum la lasta Esperantista Festo, en Parizo, kantitaj de F^{ino} ALICE BOISDON, kantistino de la teatro « de la Monnaie », en Bruselo, tre bone sukcesis, kaj la samideanaj muzikamantoj ilin certe ŝatos, ĉar ili prezentas nenian malfacilaĵon : tio estos ŝatinda kvalito.

Kune kun la esperantaj versoj, la du novaj melodioj de F. de MĒNIL, havas tradukon france versverkitan de la muzikisto.

La Kvara, ĥoro kvarvoĉa, popola germana melodio, vortoj de G. D. LEWIS. Ĉe *Esperantista grupo de Liverpool* (Anglujo), II, Renshaw Street; prezo : 12 ekz. (afrankite) Sd. 20; 50, Sd. 80. —

Korektigo, S^o J. H. FRED, eldonisto de *Poŝkalendaro*, pri kiu ni raportis en la aprila numero de *La Revuo*, skribas por atenti nin, ke lia « Poŝkalendaro » estas la unua, kiu aperis. Tre volonte, ni sciigas niajn legantojn pri tiu protesto.

KRONIKO

Konstanta Komitato de la Kongresoj. — *Tagordo de la Kvara Kongreso.* Konforme al la kongresa Regularo, akceptita dum la Tria Kongreso, la Konstanta Komitato de la Kongresoj petas la Esperantistojn kaj la societojn kaj grupojn, kiuj havas proponojn por fari, rilate al la temoj studotaj de la Kvara Kongreso, ke ili volu skribi ilin, al la Prezidanto de la Konstanta Komitato, 51, rue de Clichy, Paris.

Tiu peto koncernas eĉ la personojn, kiuj jam eventuale publikigis proponojn en ĵurnaloj. Povas okazi, efektive, ke tia propono, kiel ajn interesa ĝi estas, ne estas rimarkita de la komitatanoj; kaj, oni havos la certecon, ke ĝi estos konsiderata de ili, nur se oni estas sendinta ĝin oficiale al la Prezidanto.

La Komitato memorigas, pri tio, la jenajn artikolojn de la Kongresa Regularo:

Art. 3^a. — Celo de la Kongreso estas la esploro de ĉiuj demandoj komuninteresaj por ĉiuj Esperantistoj, kun escepto de la religiaj, politikaj kaj socialaj demandoj, kiuj ne devas esti tuŝataj en kongresa kunsido, kaj de la lingvaj demandoj, kies esploro kaj solvo, estas rezervitaj al la Lingva Komitato.

Art. 4^a. — Povas esti priparolataj nur la temoj enskribitaj en la tagordon. La temoj, akcepteblaj laŭ artikolo 3^a estas senpere metataj en la tagordon, se ilia esploro ne

postulas specialistan kompetentecon.

La temoj, kies priparolado postulas tian kompetentecon, estas metataj en la tagordon, nur post esploro, de specialista sekcio.

En la nomo de la Konstanta Komitato de la kongresoj,

La Ĝenerala Sekretario:

GASTON MOCH.

La Reicher'a prezentado. — Kun granda ĝojo ni eksciis, ke Fino M. Hedwig Reicher, la filino de la fama aktoro, nia nova amiko, ludos la rolon de *Ifigenio* en la prezentado en Dresden.

Mi ankoraŭ ripetas: ni helpu, ni helpu niajn kuraĝajn entreprenemajn amikojn germanajn!

Jen ideo:

La organizantoj bezonas, ke oni luprenu 600 lokojn ĉiu po 20 Markoj; nu! en la mondo estas nun pli ol 600 societoj esperantistaj.

Se ĉiu rondo, grupo, societo, asocio esperantista luprenus nur unu lokon, la tuta mono estus subskribita.

Ĉiu societo-donacus aŭ lote donus tiun de ĝi luprenitan lokon al unu el siaj anoj, kiu ĉeestos ĉe la kongreso.

Kaj por doni la ekzemplon, la Grupo Esperantista Pariza luprenas 4 lokojn: unu por la grupo kaj unu por ĉiu el ĝiaj tri sekcioj.

Imitu nin karaj Samideanoj. — CARLO BOURLET.

Le gérant: CH. SCHIFFER.

Photo, F. E. Rother, Berlin

F^{oto} HEDWIG REICHER

Phot. Becker & Meiss, Berlin.

EMANUEL REICHER

ARTISTA DE LA "LESNING-TEATRO" EN BERLINO

Phot. Becker & Meiss, Berlin.

EMANUEL REICHER

EN LA BOULE DE "FRIEDRICH"

From Becke & Mann, Berlin.

EMANUEL REICHER

EN LA FOTO DE "JOHN GABRIEL BORKMAN"

GEORGO DANDIN

AŬ

LA KONFUZITA EDZO

Komedio en tri aktoj

DE

MOLIÈRE

PERSONOJ :

GEORGO DANDIN (Dandèn), riĉa kampulo, edzo de Angeliko.

ANGELIKO, edzino de Georgo Dandin kaj filino de S^{ro} de Sotenville.

S^{ro} de SOTENVILLE (Sotanvil) kampara nobelo, patro de Angeliko.

S^{ino} de SOTENVILLE.

KLITANDRO, amanto de Angeliko.

KLAŬDINO, servantino de Angeliko.

LUBIN (Lübèn), kampulo, servanto de Klitandro.

COLIN (Kolèn), servisto de Georgo Dandin.

La loko de agado estas antaŭ la domo de Georgo Dandin, en la kamparo.

AKTO UNUA

SCENO UNUA.

GEORGO DANDIN, *sola*.

Ha, nobela edzino estas malbona afero! kaj mia edziĝo estas instrua leciono por ĉiuj kampuloj, kiuj volas leviĝi super sian staton kaj edzoliĝi kun domo de nobelo, kiel mi faris! La nobel-eco per si mem estas bona; ĝi estas io valora, tute certe; sed ĝi estas ligita kun tiom da malbonaj cirkonstancoj, ke estas tre bone lasi ĝin flanke. Pri tio mi fariĝis saĝa per mia propra kostopago, kaj mi scias, kiel nin traktas la nobeloj, kiam ili nin ne-nobelojn akceptas en sian familion. La ligiĝo, kiun ili faras, estas tre mal-

1. Published 1 July 1908. — Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1905 by Hachette and C^o of Paris.

granda rilate nian personon; sole kun nia havo ili edziĝas; kaj kiel ajn riĉa mi estas, mi farus pli bone, se mi edziĝus kun senartifika kaj bona kampulino, anstataŭ preni edzinon, kiu tenas sin pli alte ol mi, vidas ofendon por si en tio, ke ŝi portas mian nomon, kaj pensas, ke per mia tuta riĉeco mi ne sufiĉe pagis por la honoro esti ŝia edzo. Georgo Dandin, Georgo Dandin! vi faris malsaĝaĵon la plej grandan en la mondo. Mia domo estas nun por mi io terura, kaj ĉiufoje, kiam mi eniras en ĝin, mi nepre trovas tie ian ĉagrenon.

SCENO DUA.

GEORGO DANDIN, LUBIN.

GEORGO DANDIN, *al si mem, vidante, ke Lubin eliras el lia domo.* — Kion, al la diablo, tiu sentaŭgulo faris ĉe mi?

LUBIN, *al si mem, rimarkante Georgon Dandin.* — Jen ia homo min observas!

GEORGO DANDIN, *al si mem.* — Li min ne konas.

LUBIN, *al si mem.* — Li ion suspektas.

GEORGO DANDIN, *al si mem.* — Ha, li forte sin ĝenas saluti.

LUBIN, *al si mem.* — Mi timas, ke li ne rakontu al iu, ke li vidis min elirantan el tie.

GEORGO DANDIN. — Bonan tagon!

LUBIN. — Via servanto!

GEORGO DANDIN. — Vi ne estas de ĉi tie, al mi ŝajnas?

LUBIN. — Ne, mi venis ĉi tien nur por vidi la morgaŭan feston.

GEORGO DANDIN. — Efektive? diru, mi petas, vi venas de tie el la domo?

LUBIN. — Ts!

GEORGO DANDIN. — Kio?

LUBIN. — Silentu!

GEORGO DANDIN. — Kio do estas?

LUBIN. — He, nu! Vi ne devas diri, ke vi vidis min elirantan el tie.

GEORGO DANDIN. — Kial?

LUBIN. — Mia Dio! ĉar....

GEORGO DANDIN. — Kial do?

LUBIN. — Mallaŭte! mi timas, ke oni nin aŭskultas.

GEORGO DANDIN. — Tute ne, tute ne!

LUBIN. — Mi ĵus parolis kun la mastrino de la loĝejo, en komision de unu sinjoro, kiu faras al ŝi amajn okuletojn; kaj estas necese, ke oni tion ne sciu. Vi komprenas?

GEORGO DANDIN. — Jes.

LUBIN. — Tio estas la kaŭzo. Oni severe ordonis al mi, ke mi min gardu, ke neniu min vidu; tial mi petas vin, ne diru, ke vi min vidis.

GEORGO DANDIN. — Mi min gardos.

LUBIN. — Mi tre volas fari la aferojn sekrete, kiel oni rekomendis al mi.

GEORGO DANDIN. — Tre prave.

LUBIN. — La edzo, kiel oni diras, estas ĵaluzulo, kiu ne volas, ke oni ludu amon kun lia edzino, kaj li diable furiozus, se io simila venus al liaj oreloj. Vi komprenas?

GEORGO DANDIN. — Tre bone.

LUBIN. — Estas necese, ke li nenion sciu pri tio.

GEORGO DANDIN. — Sendube.

LUBIN. — Oni volas trompi lin tute silente. Vi komprenas?

GEORGO DANDIN. — Plej perfekte.

LUBIN. — Se vi dirus, ke vi vidis min elirantan el lia domo, vi malbonigus la tutan aferon. Vi komprenas?

GEORGO DANDIN. — Certe! Kaj kia estas la nomo de tiu, kiu vin sendis tien?

LUBIN. — Ĝi estas la sinjoro de nia loko, sinjoro vicgrafo de.... Pesto! mi neniam memoras, kiel, al la diablo, oni elparolaĉas tiun nomon; sinjoro Kli... Klitandro.

GEORGO DANDIN. — Ĉu ĝi estas tiu juna kortegano, kiu loĝas....

LUBIN. — Jes, apud tiuj arboj.

GEORGO DANDIN, *al si mem.* — Ha, tio estas la kaŭzo, ke antaŭ ne longe tiu sinjoreto prenis loĝejon kontraŭe de mi! Videble mi havis bonan nazon; kaj lia najbareco tuj estis por mi suspekta.

LUBIN. — Vorto de honoro! li estas la plej honesta homo, kiun oni iam vidis. Li donis al mi tri orajn monerojn, por ke mi nur iru diri al la virino, ke li ŝin amas, kaj ke li tre dezirus havi la honoron paroli kun ŝi. Nu, diru, ĉu ĝi estas granda laboro, por ke li devu pagi al mi tiel bone? kaj kio estas, en komparo kun tio, tuta tago da laborado, kiu donas al mi ne pli ol dek soldojn!

GEORGO DANDIN. — Nu, ĉu vi plenumis vian komision?

LUBIN. — Jes; mi trovis tie iun Klaŭdinon, kiu tuj en la unua momento komprenis, kion mi volas, kaj enkondukis min al sia mastrino.

GEORGO DANDIN, *al si mem.* — Ha, fripona servantino!

LUBIN. — Al la diablo! Tiu Klaŭdino estas tute bela: ŝi akiris mian amon, kaj ĝi nur dependos de ŝi, ke ni fariĝu geedzoj.

GEORGO DANDIN. — Sed kian respondon donis la mastrino al tiu sinjoro kortegulo?

LUBIN. — Ŝi ordonis, ke mi diru al li.... Atendu, mi ne scias, ĉu mi bone memoras ĉion ĉi tion.... Ŝi diris, ke ŝi estas al li tre dankapora pro la amo, kiun li havas por ŝi; sed pro ŝia edzo, kiu estas stranga homo, li sin gardu, ke oni tion ne rimarku; kaj ke oni devos peni trovi ian rimedon, ke ili povu ambaŭ paroli inter si.

GEORGO DANDIN, *al si mem.* — Ha, pendiginda virino!

LUBIN. — Al la diablo! Estos tre amuze, ĉar la edzo eĉ ne suspektos la sekretaĵojn; tio estas la plej bona: kaj li havos longan nazon kun sia jaluzeco. Ne vere?

GEORGO DANDIN. — Certe vere.

LUBIN. — Adiaŭ! Tenu la buŝon fermita. Konservu bone la sekreton, ke la edzo nenion sciuj.

GEORGO DANDIN. — Jes, jes.

LUBIN. — Kio min koncernas, mi ŝajnigos, ke mi nenion scias. Mi estas granda ruzulo, kaj neniu povos diri, ke mi havas ian rilaton al la afero.

SCENO TRIA.

GEORGO DANDIN, *sola.*

Nu, Georgo Dandin, vi vidas, en kia maniero via edzino kun vi agas! Jen kio venas, se oni volis edziĝi kun fraŭlino! Oni ĉirkaŭbatas vin de ĉiuj flankoj, kaj vi eĉ ne povas venĝi, kaj la nobeleco ligas al vi la manojn. Egaleco de la statoj lasas almenaŭ al la honoro de edzo la liberecon montri siajn sentojn: kaj se ĝi estus kampulino, vi estus nun tute libera fari al vi justecon per bona porcio da bastonbatoj. Sed vi volis gustumi nobelecon, kaj tedi vin esti mastro en via domo. Ha, mi furiozas el mia tuta koro, kaj mi volonte donus al mi vangofrapojn. Kio! senhonte aŭskulti la amesprimon de sinjoreto kaj al tio promesi ankoraŭ interkomunikigon! La diablo ĝin prenul! Tiaspecan okazon mi ne volas preterlasi. Kiel mi nun staras, mi devas tuj iri plendi al la patro kaj al la patrino kaj fari ilin atestantoj de la ĉagrenoj kaj malhonoro, kiun ilia filino al mi kaŭzas. Sed jen ili ambaŭ venas, tre ĝustatempe.

SCENO KVARA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, S^{ino} DE SOTENVILLE, GEORGO DANDIN.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kio estas, mia bofilo? Ŝajnas al mi, ke vi estas tre ekscitita.

GEORGO DANDIN. — Kaj mi havas kaŭzon por tio, kaj....

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Mia Dio! Kiel malmulte da ĝentileco vi havas, ke vi ne salutas la homojn, kiam vi aliras al ili!

GEORGO DANDIN. — KREDU al mi, mia bopatrino, mi havas aliajn aferojn en la kapo; kaj....

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Denove! Ĉu estas eble, nia bofilo, ke vi tiel malmulte konas la mondajn postulojn, kaj oni ne povas lernigi al vi la manieron, en kiu oni devas vivi inter personoj de bona deveno?

GEORGO DANDIN. — Kial?

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Ĉu vi neniam en rilato al mi formetos la familiarecon de tiu vorto « bopatrino »? kaj ĉu vi ne povus alku-
timigi diri al mi « sinjorino »?

GEORGO DANDIN. — Al ĉiuj patronoj! Se vi min nomas via bofilo, ŝajnas al mi, ke mi povas vin nomi mia bopatrino!

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Oni forte povus ion diri kontraŭ tio, kaj la aferoj ne estas egalaj. Sciu do, mi petas, ke ne por vi ĝi estas konvena uzi tiun vorton kun persono de mia situacio; ke, kvankam vi eĉ estas nia bofilo, estas granda diferenco inter vi kaj ni, kaj vi devas koni vin mem.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Sufiĉe pri tio, mia amata; ni lasu ĝin.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Mia Dio! sinjoro de Sotenville, vi havas ian apartan malseverecon, kaj vi ne scias devigi la homojn doni al vi tion, kio al vi decas.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Al la diablo! Pardonu, pri tio oni ne povas fari al mi lecionojn, kaj en la daŭro de mia vivo mi per dudek bravaj agoj montris, ke mi ne estas homo, kiu lasus defali eĉ unu colon de miaj pretendoj; sed nun sufiĉas, ke ni donis al li negrandan averton. Nun ni iom aŭdu, mia bofilo, kion vi havas en via kapo.

GEORGO DANDIN. — Ĉar mi devas paroli kategorie, mi diros al vi, sinjoro de Sotenville, ke mi havas kaŭzon....

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kviete, mia bofilo! Sciu, ke ne estas respekte paroli al homoj per ilia nomo, kaj ke al tiuj, kiuj staras pli alte ol ni, oni devas diri simple « sinjoro ».

GEORGO DANDIN. — Nu, bone, simple sinjoro, kaj ne plu sinjoro de Sotenville, mi devas diri al vi, ke mia edzino....

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Haltu; sciu ankaŭ, ke vi ne devas diri « mia edzino », kiam vi parolas pri nia filino.

GEORGO DANDIN. — Mi povas fariĝi furioza! Kiel! Mia edzino ne estas mia edzino?

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Jes, nia bofilo, ŝi estas via edzino; sed vi ne devas permesi al vi nomi ŝin tiel; vi povus tion fari, se vi estus edzigita kun persono de via klaso.

GEORGO DANDIN, *al si mem*. — Ha, Georgo Dandin, kien vi enŝov iĝis! (*Laŭte*.) He, mi vin petas, lasu por momento flanke vian nobelecon kaj permesu, ke mi parolu al vi, kiel mi povas. (*Al si mem*.) La diablo prenu ĉiujn ĉi malbenitajn ceremoniojn! (*Al S^{ro} de Sotenville*.) — Mi diras do al vi, ke mi estas malkontenta pri mia edziĝo.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kaj la kaŭzo, mia bofilo?

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Kio! Paroli tiamaniere pri afero, el kiu vi eltiris tiajn grandajn profitojn!

GEORGO DANDIN. — Kaj kiajn profitojn, sinjorino, se sinjorino nepre volas sin enmiksi? La historio estis ne malbona por vi, ĉar sen mi viaj aferoj — volu min pardoni — estis tre kadukaj, kaj mia mono servis por ŝtopi tre rimarkeblajn truojn; sed mi, kion mi profitis, mi vin petas? nur plilongigon de mia nomo, ĉar anstataŭ « Georgo Dandin » mi ricevis de vi la titolon « sinjoro de la Dandinière ».

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ĉu vi kalkulas kiel nenion, mia bofilo, la honoron, ke vi parenciĝis kun la domo de Sotenville?

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Kaj kun la domo de la Prudoterie, el kiu mi havas la honoron deveni; domo, en kiu ankaŭ la virina linio nobeligas, kaj kiu, dank' al tiu bela privilegio, faros viajn infanojn nobeloj?

GEORGO DANDIN. — Jes, tre bone, miaj infanoj estos nobeloj, sed mi estos trompita koko, se oni ne faros ordon.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kion vi volas diri, mia bofilo?

GEORGO DANDIN. — Mi volas diri, ke via filino ne kondukas tiel, kiel edzino devas konduki, kaj ke ŝi faras aferojn, kiuj estas kontraŭaj al la honoro.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Haltu; gardu vin pri tio, kion vi parolas. Mia filino devenas de gento, kiu estas tro plena de virto, por fari iam ian aferon, de kiu la honesteco povus esti difektita; kaj kon

cerne la domon de la Prudoterie, oni dank' al Dio de tricent jaroj tie ne vidis virinon, kiu donus kaŭzon, ke oni parolu pri ŝi.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Al la diablo! En la domo de Sotenville oni neniam vidis koketulinon; kaj la ĉasteco ĉe la virinoj tie estas ne malpli hereda, ol la kuraĝeco ĉe la viroj.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Ni havis iun Jakelinon de la Prudoterie, kiu ne volis esti amdonantino de duko kaj regna konsilisto, reganto de nia provinco.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ekzistis iu Maturino de Sotenville, kiu rifuzis akcepti dudek mil talerojn de reĝa favorato, kiu volis nur havi la privilegion libere paroli kun ŝi.

GEORGO DANDIN. — Nu, via filino ne estas tiel obstina, kaj ŝi fariĝis malpli sovaĝa de la tempo, kiam ŝi estas ĉe mi.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Parolu pli klare, mia bofilo. Ni ne estas tiaj homoj, kiuj protektus ŝin en malbonaj faroj, kaj ni la unuaj, ŝia patrino kaj mi, estas pretaj doni al vi justecon pri tio.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Ni komprenas neniajn ŝercojn en aferoj, kiuj koncernas honoron, kaj ni edukis ŝin en la plej granda severecco.

GEORGO DANDIN. — Ĉio, kion mi povas diri al vi, estas, ke troviĝas ĉi tie iu kortegulo, kiun vi vidis, kiu montras al ŝi amon antaŭ mia nazo, kaj kiu faris al ŝi pri sia amo certigan klarigon, kiun ŝi aŭskultis tre homame.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Granda Dio! Mi ŝin sufokus per miaj propraj manoj, se montriĝus, ke ŝi dekliniĝis de la honesteco de sia patrino.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Al la diablo! Mi trapikus per mia spado ŝin kaj ŝian amanton, se ŝi pekus kontraŭ sia honoro.

GEORGO DANDIN. — Mi rakontis al vi la fakton, por prezenti al vi miajn plendojn; kaj mi postulas de vi kontentigon pri tiu afero.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Estu tute trankvila, mi donos al vi kontentigon de la flanko de ili ambaŭ; al kiu ajn oni devas meti la pugnon al la brusto, mi taŭgas por tio. Sed ĉu vi estas tute certa pri tio, kion vi diras al mi?

GEORGO DANDIN. — Tute certa.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Gardu vin bone; ĉar inter nobeloj tio ĉi estas tiklaj aferoj, kaj estas danĝere, se oni faras en tio ian maltrafon.

GEORGO DANDIN. — Mi diris al vi nenion, kio estus malvera.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mia koro, iru paroli kun via filino, dum mi kun mia bofilo iros paroli kun la viro.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Ĉu ĝi estas ebla, mia filo, ke ŝi sin tiom forgesus, post la virta ekzemplo, kiun, kiel vi mem scias, mi donis al ŝi!

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ni klarigos la aferon. Sekvu min, mia bofilo, kaj zorgu pri nenio. Vi vidos, per kia ligno ni nin hejtas, kiam oni faras atencon pri tiuj, kiuj apartenas al ni.

GEORGO DANDIN. — Jen li mem venas al ni renkonte.

SCENO KVINA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, KLITANDRO, GEORGO DANDIN.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Sinjoro, ĉu vi min konas?

KLITANDRO. — Kiom mi scias,... ne.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mia nomo estas barono de Sotenville.

KLITANDRO. — Mi tre ĝojas.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mia nomo estas konata ĉe la kortego; kaj en mia juneco mi havis la honoron esti el la unuaj, kiuj distingiĝis ĉe la nobelara armigo en Nancy.

KLITANDRO. — Mi gratulas.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Sinjoro mia patro, Jean-Gilles de Sotenville, havis la gloron partopreni persone en la granda sieĝo de Montauban.

KLITANDRO. — Mi estas ravita.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mi havis praavon, Bertrandon de Sotenville, kiu estis tiel eminenta en sia tempo, ke li ricevis la permeson vendi sian tutan bienon, por veturi trans la maron.

KLITANDRO. — Mi volonte kredas.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Oni raportis al mi, sinjoro, ke vi amas kaj persekutas iun junan personon, kiu estas mia filino, kaj pri kiu mi interesigas tiel same, kiel pri la homo, kiun vi vidas (*montrante Georgon Dandin*), kaj kiu havas la honoron esti mia bofilo.

KLITANDRO. — Kiu? mi?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jes; kaj estas al mi tre agrable paroli kun vi, por ricevi de vi, mi petas, klarigon pri tiu afero.

KLITANDRO. — Ĝi estas stranga kalumnio! Kiu tion diris al vi?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Iu, kiu pensas, ke li bone tion scias.

KLITANDRO. — Tiu iu mensogis. Mi estas honesta homo. Ĉu vi opinias min kapabla, sinjoro, por tia malnobla agado? Mi amind-

umus junan kaj belan personon, kiu havas la honoron esti la filino de sinjoro barono de Sotenville! Mi tro multe vin respektas kaj tro multe estas preta vin servi, por ke mi faru ion similan. Kiu ajn tion diris al vi, estas malsaĝulo.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Nu, mia bofilo?

GEORGO DANDIN. — Kio?

KLITANDRO. — Estas fripono kaj sentaŝgulo.

S^{ro} DE SOTENVILLE, *al Georgo Dandin*. — Respondu!

GEORGO DANDIN. — Respondu vi mem!

KLITANDRO. — Se mi scius, kiu li povas esti, mi enpuŝus al li, en via alesto, la spadon en la ventron.

S^{ro} DE SOTENVILLE, *al Georgo Dandin*. — Pruvu do la aferon.

GEORGO DANDIN. — Ĝi estas tute pruvita. Ĝi estas vero.

KLITANDRO. — Ĉu ĝi estas via bofilo, sinjoro, kiu...?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jes, li estas ĝuste tiu, kiu plendis al mi pri tio.

KLITANDRO. — Certe, ĝi estas lia feliĉo, ke li havas la honoron aparteni al vi; alie mi bone instruus lin fari tiajn parolojn pri persono kiel mi.

SCENO SESA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, S^{ino} DE SOTENVILLE, ANGELIKO,
KLITANDRO, GEORGO DANDIN, KLAŬDINO.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Koncerne tion mi devas diri, ke la ĵaluzo estas efektive stranga afero. Mi alkondukas ĉi tien mian filinon, por klarigi la aferon en ĉies alesto.

KLITANDRO, *al Angeliko*. — Ĉu ĝi estas vi, sinjorino, kiu diris al via edzo, ke mi vin amas?

ANGELIKO. — Mi? Kiel mi povus tion diri al li? Ĉu ĝi estas vero? Mi volus efektive vidi, ke vi provus min ami! Provu ĝin, mi vin petas; vi vidus, kun kiu vi parolas! Mi konsilas al vi tion fari. Uzu ĉiujn artifikaĵojn de amantoj; provu iom, por plezuro, sendi al mi sendatojn, skribi al mi sekrete amajn leteretojn, serĉi la momentojn, kiam mia edzo ne estas hejme, aŭ kiam mi eliras, kaj parolu al mi pri via amo: vi bezonas nur veni, mi promesas al vi, ke vi estos dece akceptita.

KLITANDRO. — Nu, nu, sinjorino, kviete! Ne estas neceso fari al mi tiom da lecionoj kaj tiom skandaligi. Kiu diris al vi, ke mi havas la ideon vin ami?

ANGELIKO. — Kiel mi povas scii, kion oni ĉi tie rakontis?

KLITANDRO. — Oni rakontu, kion oni volas; sed vi ja scias, ĉu mi parolis kun vi pri amo, kiam mi vin renkontis.

ANGELIKO. — Vi devus nur tion fari, vi havus bonan akcepton!

KLITANDRO. — Mi certigas vin, ke kun mi vi devas nenion timi: mi ne estas tia homo, kiu faras ĉagrenon al belulinoj; kaj mi vin tro respektas, vin kaj viajn estimatajn gepatrojn. por ke mi havu la penson enamiĝi en vin.

S^{ino} DE SOTENVILLE, *al Georgo Dandin*. — Nu, vi vidas?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jen vi estas kontentigita, mia bofilo. Kion vi diros al tio?

GEORGO DANDIN. — Mi diros, ke tio estas fabeloj por enluligi; ke mi bone scias, kion mi scias, kaj ke, ĉar mi jam devas paroli klare, ŝi ĵus akceptis komisiulon de li.

ANGELIKO. — Mi? mi akceptis komisiulon?

KLITANDRO. — Mi sendis komisiulon?

ANGELIKO. — Klaŭdino!

KLITANDRO, *al Klaŭdino*. — Ĉu estas vere?

KLAŬDINO. — Mian vorton de honoro, ĝi estas stranga malveraĵo!

GEORGO DANDIN. — Silentu, vi malĉastulino. Mi bone vin konas. Ĝi estas vi, kiu ĵus enkondukis la komisiulon.

KLAŬDINO. — Kiu? mi?

GEORGO DANDIN. — Jes, vi. Ne ludu rolon de purulino.

KLAŬDINO. — Ho ve, kiel la mondo nun estas plena de malboneco! tiele min suspekti, min, kiu estas la senkulpeco mem!

GEORGO DANDIN. — Silentu, virinaĉo! vi ludas la rolon de modestulino, sed mi konas vin jam de longe, vi estas ruza kanajlo.

KLAŬDINO, *al Angeliko*. — Sinjorino, ĉu...

GEORGO DANDIN. — Silentu, mi diras al vi! alie vi povus tre kare pagi por ĉiuj, ĉar vi ja ne havas patron nobelon.

ANGELIKO. — Ĝi estas kalumnio tiel granda, kaj kiu tiel forte vundas mian koron, ke mi ne povas eĉ havi la forton por respondi. Ĝi estas ja io terura, esti akuzata de edzo, kiam oni faris al li nenion. kio estas ne farinda! Ho ve, se mi meritas ian riproĉon, ĝi estas nur tio, ke mi agis kun li tro bone.

KLAŬDINO. — Certe.

ANGELIKO. — Mia tuta malfeliĉo estas tio, ke mi tro zorgas pri li: la ĉielo volu, ke mi estu kapabla toleri, kiel li diras, ies amindumaĵojn! mi ne estus tiam tiel plendinda. Adiaŭ, mi foriras; mi ne povas plu toleri, ke oni min tiamaniere ofendu.

SCENO SEPA.

S^{ino} DE SOTENVILLE, S^{ro} DE SOTENVILLE, KLITANDRO,
GEORGO DANDIN, KLAŬDINO.

S^{ino} DE SOTENVILLE, *al Georgo Dandin*. — Iru, vi ne meritas la honestan edzinon, kiun oni donis al vi.

KLAŬDINO. — Vorton de honoro, li meritus, ke ŝi verigu tion, kion li diris; kaj, se mi estus sur ŝia loko, mi ne longe marĉandus. (*Al Klitandro.*) Jes, sinjoro, vi devus nun, por lin puni, amindumi mian mastrinon. Komencu kuraĝe, mi tion diras al vi, ĝi estos tre ĝustatempa; kaj mi proponas al vi, ke mi vin helpos, ĉar li ja tiamaniere min jam taksas. (*Klaŭdino foriras.*)

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Vi meritas, mia bofilo, ke oni diru al vi tiajn aferojn; via agado indignigas ĉiujn kontraŭ vi.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Iru, penu agi pli bone kun fraŭlino altedevena; kaj gardu vin de nun, ke vi plu ne faru tiajn eraregojn.

GEORGO DANDIN, *al si mem*. — Mi estas tute furioza, ke mi staras kiel malpravulo, dum mi estas prava.

SCENO OKA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, KLITANDRO, GEORGO DANDIN.

KLITANDRO, *al S^{ro} de Sotenville*. — Sinjoro, vi vidas, kiel false mi estis akuzita: vi estas homo, kiu scias la principojn de honoro, kaj mi postulas de vi kontentigon por la honto, kiu estas farita al mi.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Tio estas tute justa kaj tute laŭ la ordo. Nu, mia bofilo, donu kontentigon al la sinjoro.

GEORGO DANDIN. — Kio? kontentigon?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jes, la ordo tion postulas, ĉar vi malprave lin akuzis.

GEORGO DANDIN. — Sed tio ja estas la afero, ke mi tute ne konsentas, ke mi lin malprave akuzis; kaj mi bone scias, kion mi pri tio pensas.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Tio ne estas grava. Kia ajn penso povus resti ĉe vi, li neis, kaj tio devas sufiĉi; kaj oni ne havas rajton plendi pri ĉi, se li neas kulpecon.

GEORGO DANDIN. — Sekve, se mi lin trovas kuŝanta kun mia edzino, li devus nur nei, kaj tio lin jam senkulpigus?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ne rezonadu. Petu lin pri pardono, kiel mi diras al vi.

GEORGO DANDIN. — Mi! Mi devas ankoraŭ peti lin pri pardono, post tio, ke...

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Rapide, mi diras al vi, vi havas nenion por pripensi; kaj vi ne devas timi, ke vi faras tro multe, ĉar mi mem ja tion konsilas al vi.

GEORGO DANDIN. — Mi ne povas....

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Al la diablo! mia bofilo, ne incitu al mi la galon, ĉar mi kuniĝus kun li kontraŭ vi. Nu, lasu, ke mi vin gvidu.

GEORGO DANDIN, *al si mem*. — Ha, Georgo Dandin!

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Antaŭ ĉio prenu vian ĉapon en la manon: la sinjoro estas nobelo, kaj vi ne estas tia.

GEORGO DANDIN, *al si mem, tenante la ĉapon en la mano*. — Mi krevas de furiozo!

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ripetu post mi: Sinjoro...

GEORGO DANDIN. — Sinjoro...

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mi petas vian pardonon... (*Vidante, ke Georgo Dandin penas ne obei lin.*) Ha!

GEORGO DANDIN. — Mi petas vian pardonon...

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Pri la malbonaj pensoj, kiujn mi havis rilate vin....

GEORGO DANDIN. — Pri la malbonaj pensoj, kiujn mi havis rilate vin.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ĝi estis kaŭzita de tio, ke mi ne havis la honoron vin koni....

GEORGO DANDIN. — Ĝi estis kaŭzita de tio, ke mi ne havis la honoron vin koni....

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kaj mi petas vin kredi...

GEORGO DANDIN. — Kaj mi petas vin kredi...

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ke mi estas via servanto.

GEORGO DANDIN. — Vi volas, ke mi estu servanto de homo, kiu volas fari min trompita koko?

S^{ro} DE SOTENVILLE, *farante al li signon de minaco*. — Ha!

KLITANDRO. — Sufiĉas, sinjoro.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ne, mi volas, ke li finu, kaj ke ĉio estu farata laŭforme.... Ke mi estas via servanto.

GEORGO DANDIN. — Ke mi estas via servanto.

KLITANDRO, *al Georgo Dandin*. — Sinjoro, mi estas tutkore via,

kaj mi plu ne pensas pri tio, kio okazis. (*Al S^{ro} de Sotenville.*) Al vi, sinjoro, mi diras adiaŭ, kaj mi bedaŭras la malgrandan ĉagrenon, kiun vi havis.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mi kisas al vi la manojn; kaj se ĝi plaĉos al vi, mi liveros al vi la amuziĝon ĉasi kun mi leporon.

KLITANDRO. — Vi estas tro bona kontraŭ mi. (*Klitandro foriras.*)

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jen, mia bofilo, kiel oni devas konduki la aferojn! Adiaŭ. Sciŭ, ke vi eniris en familion, kiu donos al vi apogon kaj neniam toleros, ke oni faru al vi ian honton.

SCENO NAŬA.

GEORGO DANDIN, *sola*.

Ha, kiel mi.... Vi ĝin volis, vi ĝin volis, Georgo Dandin, vi ĝin volis! Ĝi konvenas al vi bone, kaj vi estas ĝuste aranĝita : vi havas juste tion, kion vi meritis. Nu, oni devas nur malfermi la okulojn al la patro kaj al la patrino; eble mi trovos ian rimedon, por tion atingi.

El franca lingvo tradukis

LUDOVIKO LAZARO ZAMENHOF.

REZULTATOJ

DE NIA

TRIA KONKURSO

Niaj legantoj scias, ke la temo de nia tria konkurso estis :

« Verki poezion de kvar versoj por, pro aŭ pri la estonta Kvara Kongreso. »

La templimo por la sendo de la konkursiloj estis la 1 de Aprilo.

Ĉe tiu dato, la redakcio estis ricevinta kvardek-ses verskvarojn por la konkurso.

Ĝi tuj skribis al nia fama Kvaro por la Kvara por peti, ke la Kvaro akceptu juĝi la konkurson.

Kompreneble, kiu pli bone ol nia Kvaro povis esti juĝantaro de tiu konkurso speciale organizita por la Kvara Kongreso!

La Kvaro akceptis, kaj ricevis la 46 verskvarojn en anonima formo, tiel ke la juĝantaro tute ne sciis la nomojn de la konkursintoj, eĉ ne havis plej malgrandan ideon pri la deveno de la versaĵoj.

Jen la rezultato de la juĝo :

La aŭtoro de la verskvaro n° 45 ricevos la unuan premion : Fr. 30 (Sm. 12).

La aŭtoro de la verskvaro n° 22 ricevos la duan premion : Fr. 20 (Sm. 8).

Fine la aŭtoroj de la verskvaroj n° 1, 11, 14, 29, 31, ricevos ĉiu po Fr. 10 (Sm. 4) da libroj.

Ni ĉi-sube publikigas la premiitajn verskvarojn. Ni konigos la nomojn de la feliĉoj premiitaj aŭtoroj nur en DRESDEN dum la solena disdono de la premioj, kiu okazos la sabaton 22 de Aŭgusto.

UNUA PREMIO

Verskvaro n° 45.

Ĉiu kongreso esperantara
Estu de l' gloro nova foli',
Tial denove montru la « Kvara »,
Ke unueco regas ĉe ni!

DUA PREMIO

Verskvaro n° 22.

Ni volas ĉiam sekvi al ekzemplo
De nia kara Majstro : modesteco,
Kaj skribi ĉe la front' de nia templo
Devizon nian : ĉiam unueco!

MENCIOJ

(ordigitaj laŭ la numeroj de enskribo)

V. k. n° 1.

Amikoj, pripensu vi nian proksiman kongreson;
Ni venkos : memoru la faman Kembriĝan sukceson.
Do venu Dresdenon en granda anaro;
Ĉi tie akceptos vin kore la Kvaro.

V. k. n° 11.

« Ni restos fidelaj! » — jam sonis trifoje;
Ripetu ni, kaj dum la Kvara :
« Ho vivu la lingvo belega, amata,
De l' Majstro genia kaj kara! »

V. k. n° 14.

Unueco estas forto —
Disputado certa morto!
Vivu mondojn kuniganto :
Zamenhofa Esperanto!

V. k. n° 29.

Tutkoran saluton al monda frataro,
En Dresden venanta al unu altaro
Por altaj ideoj de l' amo kaj vero
Sub verda standardo de sankta Espero!

V. k. n° 31.

... La Trio por la Tria...! — La Kvaro por la Kvara...!
Ho! Sankta progresado de nia sankt' labor'...!
Antaŭen Esperanto! kaj, estu lingvo kara,
L' homara por l' homaro. — La revó de l' Doktor'...!

MORTO DE TIBERIO

DE

GEIBEL

Salutas ĉe Miseno princa domo
El laŭraj pintoj al la maraj bordoj
Kun kolonaroj, mozaikoj, bustoj
Kaj ĉia luksa ilo por festeno.
Ĝi vidis ofte noktajn festkunvenojn,
En kiuj bukraj knaboj kun hedero
En frunto flugportadis la pokalojn,
Arĝentkolorpiedaj knabinetoj
Svingadis tirson en ebria danco.
Sonadis ĝojo, rido, korda ludo,
Ĝis roso de l' mateno falis teren
En la ĝardenoj. — Sed hodiaŭ kiel
Silenta la domeg'! Fenestro hela
Nur tie ĉi kaj tie. En la ombro
De la kolonoj apud la pordego
Mallaŭte murmurante la sklavararo.
Portiloj venas, sklavoj forrapidas.
Kaj ĉiufoje en la rondo tremas,
Timema pri respondo, la demando :
La kuracisto kion diras? Kiel?
Silentu do, silentu! Jam la fino
Alvenas. Mortas la maljuna tigro. —
Ĉe la lumet' de l' pala lampo kuŝas
Malsana Cezar' en purpurkusenoj.
Palega la vizaĝo, disŝirita.
Terure de abscesoj, pli timige
Hodiaŭ ĝi aspektas ol kutime.
Malplene la okul' briletas. Bolas
La febra fajro. Ĉiu vejno batas.
Neniu krom maljuna kuracisto

Kaj Marko, kiu gardas la ŝlosilojn,
Ĉeestas apud li. Kun terurkrio
Duone sufokita la malsana
Nun ekelsaltas el la tukoj, alten
Levante sin. « Al mi malvarmon, Greko!
Glacion! En la brusto la Vezuvon
Mi portas. Ho ve, kiel tio brulas!
Sed brulas pli terure en la kapo
La penso; mi milfoje ĝin kondamnas.
Kaj tamen ĝi ne volas min forlasi.
Ho, donu al mi leton por trinkegi!
Sed vane! Tie jam realvolviĝas
Fumnuboj kaj kuniĝas en figuroj
Jen vidu! De la vundoj ili levas
La vestojn kaj rigardas min terure.
Jen Druso, Germaniko kaj Sejano,
Kiu vin vokis; ĉu la tombo povas
Reteni vin ne plu? Kial vi suĉas
Kun la rigard' rigida de mortintoj
La sangon, kaj la ostojn bruligadas?
Jes, mi mortigis vin; sed devis esti.
Kial vi do malvenkis en ludado?
For, for! Ho ve! ĉu finos la turmento? »
La kuracist' al li pokalon donas.
Li malplenigas ĝin kaj refalegas
Kun morta eklaciĝo. Poste ree
El la kusenoj time rigardante
Neklare li demandis: « Ĉu ne vere,
Nenion vi plu vidas? For do estas
La ombroj teruregaj. Eble estas
Vaporo nur. Sed mi certigas vin,
Jam ofte ili venis en la nokto,
Kaj kiel ili turmentegas min,
Mi sole nur ĝin scias. Sed silentu!
Ĉi tien vin sidigu, tre proksime.
Rakontos ion mi al vi alian.
Mi ankaŭ estis juna, kaj mi fidis
Al mia stelo, kredis al la homoj.
Tre baldaŭ tamen tiu iluzio
De la juneco diskreviĝis, kaj mi,

Vidante la internon; trovis putra
 La veran kernon de la tatestado.
 Nenio tiel alta, senriproĉa,
 Ke ne la vermo ĝin difektis. Trajtoj.
 De la memamo elrigardis ŝtone
 El ĉiu heroaĵo. Amo, virto,
 Honoro, ĉio ŝajno kaj mensogo!
 Ĉi tiu kota gento malsimilis
 Al la bestar' kruela ne alie,
 Ol per paroloj sen honor' kaj vero,
 Per la mensogmielo, per pli granda
 Ankoraŭ malkuraĝo kaj avido.
 Amiko kie estis, kiu ne
 Perfidis la amikon, kie frato
 Ne instiganta morton de la frato;
 Edzino, kiu ne kun rido donis
 Venenon al la edzo? Sentaŭguloj
 Do ĉiuj estis, ĉiam nur la samo.
 Mi tiam ankaŭ iĝis kiel ĉiuj.
 Ĉar nur teruro kvietigis ilin,
 Eklernis grandan naski mi teruron
 Kaj almitis ilin. Por mi ĝuo
 Turment' ilia estis, kaj ilia
 Mortkriegado. En la sangon vadis
 Mi profundege ĝis la maleolo.
 Sed fine tedas eĉ la terurado.
 Kaj nun, nur turmentata de la luma
 Radio, laca, sen konsolo ia
 Kaj pentu, mi atendas la nenion. »
 Perdigis lia voĉo en muteeco,
 Mallaŭte li spiregis en la spasma.
 El la tempioj ŝvito elfluegis,
 Terur' aliformita, kiel masko
 Sensanga ŝajnis la vizaĝo. Tiam
 Aliris Marko al la litaj ŝtupoj :
 « Ĉu Kajon vokos mi? Sinjoro mia,
 La nepon vian, nome Kaligulon? »
 Sed tiu : « Vi serpento! Trafu vin
 Malbeno mia. Li ne tuŝas vin.
 Ankoraŭ, aŭdu, mi nun vivas. Kajo,

Li estas kiel ĉiuj : mensogisto,
Fripono, malsaĝulo, sed ne viro.
Eĉ se li estus tia, ne konvenus.
Ekzistas ne heroo, kiu povus
Nun Romon kaj la mondon rejunigi,
Per sango kiel ajn li sterku ĝin.
Se estus dioj, eĉ ne dio povus
Eltiri fruktojn el la rompajaro.
Kaj nun malsaĝa knabo? Ne! Ne li!
La venĝfantomoj, kiuj min mortigas,
Furioj, elvomitaĵ de l'abismo,
Kaj la ĥaoso heredantoj miaj
Nur estu! Jen por ili tiu sceptro! »
Kaj en la nokta vesto li eksaltis,
La membroj flugis en la morta ŝvito,
Li de l' fenestro ŝiris la kurtenon,
Kaj kun tremanta mano li eljetis
Bastonon de l' regado en la nokton.
Kaj falis senkonscie. — En la korto
Ĝardestarante militisto estis,
Kun blonda barbo, alta kresko, kiu
Enprofundiĝis en silentaj pensoj.
Jen, ruliĝante la piedojn liajn
Ebura kuglo de la sceptro trafis,
Ĝi supren saltis de l' marmoro glata
Kaj kvazaŭ lin salutis. Li ĝin levis
Sen scio, kio estas, kaj refalis
En sian sonĝon. Al arbaro sia
En valo de Visurgo pensis li.
Li vidis ombrajn moviĝantajn pintojn,
Li vidis la kunulojn en la rondo,
Brilpura ĉiu vorto kiel glavo,
Kaj la fidela mano ĉiam preta
Por batalado kaj por repaciĝo.
Kaj poste li pensadis al edzino,
La kara, kiu sidas ĉe la sojlo
De la domet', kun longa, flava haro
Rapide turnigante la ŝpinilon,
Pensante malproksimen, ĉu al li?
Kaj antaŭ ŝi en la herbejo ludas

La knabo, kiu tranĉas por si lancon
Unuan, kies bluokulo flamas
Kuraĝe kaj maltime, kvazaŭ ĝi
Parolus : Unu glavo nur, kaj al mi
La mondo apartenas. — Sed subite,
— li ne komprenis kiel — enŝoviĝas
Alia bildo en la hejman sonĝon.
Antaŭ animon lian kun potenco
Ĝi sin altrudas. Kiel antaŭ longe
En la varmega orienta lando
Li gardestaris apud kruc' de viro,
Ĉe kies mort' la suno estingiĝis.
Kaj jam forflugis multaj, multaj tagoj,
Li tamen ne forgesis la rigardon
De l' suferanto, la rigardon, kie
Abismo dolorplena kaj senlima
Vidiĝis, tamen ĉia sankta beno.
Kaj — kiel nun fariĝis? — alte, supre
De siaj kverkoj vidis li la krucon
Pendantan kiel signo de la venko.
Li vidis iri de l' popolo sia
La gentojn kiel fluo kaj sen nombro,
Armiloj super la kamparoj ondas,
Kaj sur la ŝildo staras tiu viro
Kaj gloro lin ĉirkaŭas. — Li vekigis
La haloj de l' palaco resonigas
Mallaŭtan bruon. Mortis la Sinjoro
De l' tuta mondo. Sed li elrigardas
En la matenkrepuskon kun kuraĝo
Kaj vidas kvazaŭ de l' estont' kurtenon.

El germana lingvo tradukis

OTTO LIESCHE

GILLIATT KAJ PULPO

El « Les travailleurs de la mer »

DE

VICTOR HUGO

Gilliatt rimarkis super la akvo proksime de sia mano, horizontalan fendeton en la granito. Verŝajne, la krabo estis tie. Li enigis tien sian pugnon, tiel profunden, kiel li povis : kaj li ekesploris tiun ĉi malluman truon.

Subite li sentis, ke oni ekkaptas lian brakon. Tiam, en tiu ĉi momento, li sentis nedireblan teruron. Io, maldika, malglata, glacia, algluanta kaj vivanta volviĝis ĉirkaŭ lia nuda brako, kaj ĝi suprenrampis al lia brusto.

Tio estis kvazaŭ premo de rimeno kaj puŝo de borileto. Post malpli ol unu sekundo, ĝi speco de heliko estis sin volvinta ĉirkaŭ lia manradiko, lia kubuto, kaj tuŝis la ŝultron.

Jam la pinto esploris lian subbrakon.

Gilliatt sin ĵetis malantaŭen : sed li povis apenaŭ sin movi ; li estis kvazaŭ alnajlita. Per sia maldekstra mano, kiu restis libera, li ekkaptis sian tranĉilon, kiu estis inter liaj dentoj : poste, li sin apogis al la ŝtonego, farante malesperan penon por eltiri sian brakon. Li nur sukcesis iom eksciti la ligilon, kiu kuntiriĝis plue.

Ĝi estis fleksebla kiel ledο, fortika kiel ŝtalo, malvarma kiel la nokto.

Dua rimeno, mallarĝa kaj pinta, sin elĵetis el fendo de la roko. Ĝi estis kvazaŭ lango ekster faŭko : ĝi lekis terure la nudan bruston de Gilliatt, kaj subite, plilongiĝante, senfine, kaj maldike, ĝi sin algluis al lia haŭto kaj ĉirkaŭis lian tutan korpon. Samtempe, doloro netolerebla, nekomparebla kunstreĉis la muskolojn de Gilliatt. Li sentis, en sia haŭto, rondajn kaj terurajn enmordojn.

Ŝajnis, ke sennombraj lipoj algluitaj al lia karno penadas suĉi lian sangon.

Tria rimeno ekbalanciĝis ekster la ŝtonego, palpis Gilliatt' on kaj vipis liajn flankojn kiel ŝnuro, poste ĝi sin fiksas tie.

Timego estas muta, kiam ĝi estas la plej granda. Gilliatt ne ĵetis eĉ unu krion. Tagiĝis sufiĉe, por ke li povu ekvidi la abomenajn formojn, almetitajn al li.

Kvara ligilo, tiu ĉi rapida kiel sago saltis al lia ventro kaj volv-
iĝis ĉirkaŭ ĝi.

Neeble detranĉi aŭ deŝiri tiujn gluantajn rimenojn, kiuj estis forte algluitaj en multaj lokoj ĉe la korpo de Gilliatt.

En ĉiu el tiuj lokoj, li sentis netolereblan kaj strangan doloron. Tio estis, kvazaŭ li estus englutata de mil malgrandaj buŝoj, samtempe.

Kvina brako eliris el la truo. Ĝi sin metis sur la aliajn, kaj sin faldis sur la ventron de Gilliatt.

Sufokiĝo aldoniĝis al timo. Apenaŭ Gilliatt povis spiri. Tiuj ĉi ŝnuroj, pintaj en la fino, plilarĝiĝis same kiel glavoj proksime de la prenilo.

Tiuj kvin brakoj, kompreneble, apartenis al sama korpo; ili marŝis kaj rampis sur Gilliatt. Li sentis la translokiĝon de tiuj ĉi konfuzaj premoj, kiuj ŝajnis esti buŝoj.

Subite, larĝa gluaĵo ronda kaj plata eliris de sub la fendo. Ĝi estis la kapo, al kiu la kvin rimenoj altenis tiel same kiel radioj al centro; oni vidis ĉe la kontraŭa flanko de tiu ĉi malpurega disko, la komenciĝon de tri aliaj alpendaĵoj restintaj en la kavaĵo de la roko.

Meze de tiu gluaĵo, troviĝis du okuloj observantaj.

Tiuj ĉi okuloj vidis Gilliatt'on.

Gilliatt rekonis pulpon.

Ĝi lin tenis.

Gilliatt estis en la akvo ĝis la zono, la piedojn konvulsie alkroĉ-
itaj al la rondaj, glitigaj ŝtonoj, la dekstran brakon ligita kaj senmovigita per la ĉirkaŭvolvitaj plataj rimenoj de la pulpo, kaj la bruston preskaŭ malaperanta sub la faldoj kaj la interplektoj de tiu ĉi malbelega bandaĝo.

El la ok brakoj de la pulpo, tri estis fiksitaj ĉe la ŝtonego, kvin estis gluitaj sur Gilliatt tiamaniere, ke kroĉiĝante de unu flanko al la roko, de la alia al la viro, ĝi alligis Gilliatt'on al la ŝtonego. Gilliatt havis sur si ducent-kvindek kupojn.

Kuniĝo de naŭzo kaj timego!

Premiĝi en grandega pugno, kies elastaj fingroj longaj je unu metro estas interne provizitaj de vivantaj suĉiloj, kiuj esploras vian karnon.

Ni jam tion diris! Oni ne sin eltiras el pulpo. Se oni tion provas, tuj oni estas pli forte alligita. Ĝi sin nur kunstreĉas pli kaj pli. Ĝia streĉado grandigas proporcie kun la via. Pli granda skuo kaŭzas pli grandan kuntiriĝon. Gilliatt havis nur unu rimedon: sian tranĉilon. Lia maldekstra mano, sole, estis libera: sed li movis ĝin fortege.

Estis, kvazaŭ li havus du dekstrajn manojn.

Lia malfermita tranĉilo estis en lia mano. Oni ne povas distranĉi la brakojn de la pulpo: ĝi estas netranĉebla lado: ĝi glitas sub la klingo: cetere, la ĉirkaŭpremado estis tia, ke, se li estus tranĉinta tiujn rimenojn, Gilliatt estus samtempe eltranĉinta sian korpon.

La pulpo estas terurinda: tamen estas unu maniero ĝin ekkapti.

La Serk'aj fiŝkaptistoj ĝin konas kaj ankaŭ ĉiuj, kiuj vidis ilin sur la maro fari certajn subitajn movojn: la delfenoj ĝin konas ankaŭ: ili mordas la sepion tiamaniere, ke ili distranĉas ĝian kapon. Tio estas la deveno de tiuj sepioj kaj pulpoj senkapigitaj, kiujn oni renkontas meze de la maro.

La pulpo efektive estas vundebla, nur ĉe la kapo. Gilliatt ĝin sciis. Li neniam vidis tiel grandan pulpon. Por la unua fojo, li estis batalonta kontraŭ la granda raso.

Iu alia timus.

Kun la pulpo, tiel same kiel kun la virbovo, oni devas ekkapti la akuratan momenton: nome, kiam la besto mallevas la kapon: mallonga momento.

Tiu, kiu ĝin preterlasas, estas pereonta.

Ĉio, kion mi rakontis, daŭris nur kelkajn minutojn.

Tamen Gilliatt sentis la plifortan suĉadon de la ducent kvindek suĉiloj. La pulpo estas perfida: ĝi penas unue sensentigi sian kaptajon: ĝi ekkaptas, poste, ĝi atendas plej eble.

Gilliatt tenis sian tranĉilon: la suĉoj ĉiam plifortiĝis. Li rigardis la pulpon, kiu lin rigardis.

Subite, la besto deprenis el la ŝtonego sian sesan brakon, kaj, ĝin jetante al Gilliatt, ĝi penis ekkapti lian maldekstran brakon. Samtempe ĝi eligis rapide sian kapon.

Ankoraŭ unu sekundo, kaj ĝia buŝo almetiĝos sur la bruston de Gilliatt. Suĉata ĉe la flanko, kun ambaŭ brakoj ĉirkaŭligitaj, Gilliatt estus pereonta. Sed Gilliatt sin gardis, Gilliatt observis.

Li evitis la brakon, kaj kiam la besto estis mordonta lian bruston, lia armita pugno falegis sur ĝian kapon. Estis du kontraŭaj konvulsioj; tiu de la pulpo, kaj tiu de Gilliatt.

Estis same kiel batalo de du fulmoj.

Gilliatt enigis la pinton de sia tranĉilo en la platan gluaĵon, kaj, per turniĝanta movado, simila al la tordo de vipbato, farante rondon ĉirkaŭ ambaŭ okuloj, li elŝiris la kapon, same kiel oni eltiras denton.

Ĉio estis finita. La tuta besto malgluiĝis : tio similis tukon defalantan.

La enspiranta pumpilo estis detruita : ĝia efiko ĉesis.

La kvarcent suĉiloj ellasis samtempe, la ŝtonegon kaj la viron : liu ĉi ĉifonaĵo malsuprenglitis en la akvon.

Gilliatt, sufokiĝante pro la batalo, povis ekvidi ĉe siaj ambaŭ piedoj, sur la ŝtonoj, du senformajn gelatenajn amasojn : ĉe unu flanko, la kapon, ĉe la alia, la restaĵon. Mi diras : la restaĵon, ĉar oni ne povis diri : la korpon.

Tamen, timante konvulsian atakon de la agonianta besto, Gilliatt deiris for de la atingo de la brakoj.

Sed la besto estis efektive malviva.

Gilliatt refermis sian tranĉilon.

El franca lingvo tradukis

HENRI RAGOT.

VIZITO

AL

EMANUEL REICHER

Merkredon 20 de Majo, ni ensaltas la tramon, kiu kondukos nin al Grunewald, kie loĝas nia nova amiko Emanuel Reicher.

Grunewald estas antaŭurbo de Berlino, konsistanta el ĉarmaj kampdomoj, « villa'oj », konstruitaj meze de arbaro de pinuoj kaj abioj. La tramo trakuras belajn larĝajn stratojn, kiuj pli ŝajnas aleoj de parko ol stratoj; kaj rapide pasas, antaŭ niaj okuloj, senfina vico da ravantaj dometoj, ĉaletoj aŭ palacetoj, duone kaŝitaj en la ombro de la altaj arboj, ĉirkaŭitaj per elegantaj kradoj aŭ bariloj, kiuj brilegas sub la ardaĵ radioj de la varmega suno.

D^{ro} Liesche, kiu estas mia afabla kondukanto, ĉion klarigas al mi.

Post pli ol duonhora veturado la tramo haltas : ni alvenis.

Jen estas la « Villa Roseneck », kie Reicher ripozas post la lacigaj vintraj laboroj.

Ni eniras, supreniras la ŝtuparon kaj sonorigas ĉe la unua etaĝo.

Ĉarma fraŭlino aperas :

— Ĉu S^o Reicher estas hejme?

— Jes sinjoroj, paĉjo estas ĉi-tie. — Kaj nia afabla kondukantino malfermas al ni la pordon de la kabineto de l' fama aktoro.

La laborĉambo estas granda, hela, severa. La mastro alpaŝas nin, prezentanta ambaŭ manojn. Se ne estus la razita vizaĝo, kiu iom divenigas la profesion de nia akceptanto, mi pli volonte opinius, ke mi vizitas iun gravan profesoron.

Reicher estas mezkreska fortika viro, kun mallongaj griziĝintaj haroj kaj profunde penetrantaj bluaj okuloj. Liaj graciaj moviĝoj, lia eleganta sintenado kune kun plej afablaj manieroj naskas tuj veran simpatian.

Sur tableto diskuŝas verdaj esperantaj lernolibroj.

— Vi vidas, — diras Reicher, — mi diligente lernas vian lingvon. Ĝi estas vere mirige bela kaj harmonia; mi estas certa, ke el ĝi oni povos tiri plej impresigajn teatrajn efektojn.

Li parolas germane, kaj, kvankam mi sufiĉe scias la germanan lingvon por komprenigi min, mi ne kuraĝas kripligi antaŭ tia klerulo tiun lingvon, kiun li tiel majstre parolas.

— Permesu, — mi diras, — ke mi parolu esperante, se vi jam komprenas nian lingvon.

— Certe, certe! — li respondas. — Apenaŭ de unu semajno mi povis komenci la lernadon; sed Esperanto estas tiel facila, ke mi jam tute vin komprenas. Mi fariĝis vere entuziasma, kaj mi senprokraste entreprenis propagandon inter la Berlina eminentularo. Antaŭ kelkaj tagoj, la 14 de Majo, mi faris paroladon pri Esperanto ĉe Sinjorino Luise Begas von Parmentier. La ĉeestantaro estis tre interesata, entuziasmigita (begeistert), kaj vidu, kiaj gravaj personoj!

S^o Reicher prezentas al mi liston, sur kiu mi legas multajn nomojn de nobeluloj, de profesoroj, de altrangaj ŝtatoficistoj: Princo Schönburg Waldenburg, princino Wilhelm von Wied, S^o Generalo von Müller, ĉefo de l' kabineto de l' ministro de l' Maristaro, k. c...

— La trian de Junio, — li aldonas, — mi faros novan paroladon en alia grava rondo: la Lyceum Klub.

Nun ni longe parolas pri la estonta prezentado. Reicher rakontas la diversajn malfacilaĵojn, kiujn lia filino, fraŭlino Hedwig, devis venki por liberigi de sia kontrakto en New-York kaj reveni Germanujon por ludi la rolon de Ifigenio. Li komunikas al mi la definitivan distribuon de la roloj: *Ifigenio*, F^{ino} Hedwig Reicher, *Toas*, S^{ro} Emanuel Reicher, *Oresto*, S^{ro} Bruno Decarli, *Pilado*, S^{ro} Kurt Stark, *Arkas*, S^{ro} Oskar Fuchs.

— Mi volis, — li diras, — esti ĉirkaŭita de plej bonaj aktoroj; mi postulas, ke ili sciu la lingvon, ke ilia elparolo estu perfekta, ke ili plene *komprenu* sian rolon, ĝin *sentu*, por ke la prezentado estu bonega.

— Vere estus domaĝe, se tiom da penado utilis nur por unu prezentado.

— Jes, jes! — respondas Reicher. — Sed mi firme esperas, ke tiu prezentado ne estos la sola; se ĝi sukcesas, mi ĝin ripetos. Jen mi ricevis leteron de profesoro Roy, kiu parolas al mi pri Moresnet neŭtra-lando; sed en Moresnet ne estas teatra domo...; eble mi organizos ion en Aachen.

— Ankoraŭ pli bone estus, se vi povus ludi ekster Germanujo. Mi revas pri esperanta prezentado de vi ludota en Parizo.

— Ho ! en Parizo la afero estos malfacile organizebla !

— Eble ne ! Kiu scias ! La parizaj Esperantistoj estas fervoregaj kaj elturniĝemaj.

Mi nun petas de Reicher, ke li pruntedonu al mi kelkajn fotograf-
aĵojn, por ke la legantoj de *La Revuo* konu lian vizaĝon kaj tiun de
lia ĉarma filino. Li iom ŝanceliĝas... ; mi iom ofendetas lian modest-
econ ; sed fine li cedas je mia peto. Li iras al ŝranko, eltiras kelkajn
belegajn portretojn artplene faritajn de Becker und Maas kaj ilin
prezentas al mi.

— Dankon, sinjoro, dankon ; sed, — mi repetas, — ĉu ne estus
eble ricevi kliŝon de via filino.

El sekreta angulo de la ŝranko, Reicher eltiras fotografajon, kiun
li ame rigardadas, antaŭ ol ĝin doni al mi.

— Mi nur *pruntedonas* ĝin al vi, ... kaj tio estas pruvo de granda
konfido... ; zorgu, ke ĝi ne estu difektita, ĉar la kara patrino ne
havas duan.

Dum li enpakas la tuton, lia gracia filino eniras :

— Paĉjo, la teo estas preta en la ĝardeno.

— Bone, ni do malsupreniru !

Sub laŭbo, ni ronde sidas ĉirkaŭ la tablo, kaj, dum li verŝas al
ni la teon kaj prezentas kukojn, la mastro daŭrigas sian parolon :

— KREDU, sinjoro Profesoro, ke en tiu afero mi tute ne celas ian
monan profiton. Mi devis difini altan luprezon, por la lokoj en
Dresden, ĉar miaj kunlaborantoj estas homoj, kiuj bezonas vivri-
medojn, ĉar mi devas doni al ili salajron ne nur por la veturo al
Dresden, ne nur por la ludado, sed precipe dum la tuta tempo,
kiun ili uzos por la lernado de la lingvo. Dum ili instruigos pri
Esperanto, dum ili provados, laborados por la prezentado, ili
nenion alian povos fari. Koncerne min mem mi revas pri bela
okazo por taŭge fini mian jam longan kaj plenigitan karieron. Ĉiuj
artoj, aŭ preskaŭ ĉiuj, estas kvazaŭ internaciaj : la pentro, la
skulpto, la gravuro, la muziko, eĉ la literaturo dank' al tradukoj,
estas internaciaj ; nur la dramarto estas severe enkatinita en la
naciaj limoj ! La agkampo de aktoro estas tiel malvasta, kiel la
parolkampo de lia lingvo. Kia neesperebla progreso, kia gajno
por la teatro, se iam fondiĝos la « internacia teatro », kies publiko
estos *la Mondo* ! Antaŭ kiam ekzistis Esperanto, tio estis nur sonĝo ;
sed nun la bela sonĝo efektiviĝos, kaj mi per ĉiuj miaj fortoj
penados por ĝin realigi. Kia bela kronado de artista vivo estus la
fondo, la starigo de internacia ĉie komprenata dramarto !

Nia nova amiko entuziasme disvolvas tiun temon, kaj lia flamanta parolo enprofundigas min en ravajn songojn pri baldaŭa estonteco. Li silentas, kaj liaj vortoj ankoraŭ sonas en miaj oreloj.

Post paŭzo, kvazaŭ mense daŭriginte sian parolon, li aldiras :

— Mi esperas, ke, en la jaro 1910, mi povos entrepreni grandan vojaĝon tra la tuta mondo por fari paroladojn en Esperanto pri la internacia teatra literaturo.

Jes, mi pensis, kiu pli bone ol famega aktoro povus klarigi al ni la dramajn verkojn, kiujn li *vivis*?

Sed fariĝas malfrue, ni devas peti forpermeson.

Dum ni eliras el la ĝardeno, ni denove renkontas la unue viditan delikatan fraŭlinon.

— Ĉu vi havas multajn infanojn? — mi demandas S^{en} Reicher, dum mi adiaŭas al lia filino.

— *Sieben Stück*, — li respondas.

— Se la sep *pecoj* estas ĉiuj tiel plaĉaj, kiel tiu, kiun mi nun vidas, mi kore gratulas vin.

Reicher akompanas nin ĝis la tramstacio kaj afablege nin salutas per la mano, dum ni forveturas :

— Ĝis revido! — li krias en Esperanto.

Jes ĝis revido, kara samideano, ĝis revido en Dresden, kien ni ĉiuj alkuros por aŭdi vin, por aplaŭdi vin, por fari al vi tian ovacion, kian meritas la kuraĝa fondanto de la *Internacia Teatro*!

CARLO BOURLET.

AL DRESDEN

Ĉiujare mi faras pilgrimon al la urbo de la estonta kongreso, por rakonti al la legantoj de *La Revuo* la preparojn de la nova manifestacio, kiu puŝos Esperanton unu paŝon pli antaŭen al la fina venko.

FRANKFURTO. — Dimanĉon 17 de Majo mi eniras kun mia dekunu-jara fileto, ĉe la orienta stacidomo de Parizo, la vagonon, kiu rekte nin kondukos al Frankfurt, unua haltejo de mia esperanta pilgrimado. Mi devas konfesi, ke mi forveturas kun granda scivoleco kaj eĉ kun iom da timo. La Kvaro por la Kvara ĝis nun estis ja tre avara pri informoj; mi scias, ke niaj amikoj laboradas, mi scias, ke ili tute sin dediĉis al la preparo de bela kongreso; sed... sed, ĉu tiu silento ne estas malbona antaŭsigno, ĉu tio ne signifas, ke, malgraŭ siaj energiaj klopodoj, la Kvaro renkontis ne antaŭviditajn malfacilaĵojn? Mia koro batas iom malkviete; mi jam volus esti en Dresdeno... por scii,... por vidi... por certigi pri la venonta sukceso.

Je la tria matene ni vekigas : ni transiris la landlimon, jen la limimpostejo.

Malagrabla momento.

Metz..., mi kun emocio salutas mian karan, proksime kuŝantan, naskolandon : Elsaco!

Saarbrück... tagiĝas.

La vagonaro rapide kuras nun tra bela, gaja, verda, monteta lando; ĝi jen laŭiras la bordon de rivero, kiu torente kaskadas kaj ŝaŭmas inter rokoj, jen ĝin forlasas, enkuras tunelon, kiel rato persekutita sin savas en tertruon, revenas al la lumo kaj reatingas la arĝentan rubandon de la saltanta rivereto.

— *Wo sind wir?*

— *Grossherzogtum Oldenburg.* — respondas la kontrolisto, kiun mi demandis.

— *Schöne Gegend.*

— *Ach! Gewiss!*

Kreuznach, fama banurbo preterpasas; kaj jen Bingen kaj la majesta Rejno.

Sur larĝa fluejo, inter bordoj garnitaj de vinberejoj kaj agrablaj vilaĝoj, urbetoj, la fama riverego flere rulas siajn flavajn ondojn.

Baldaŭ aperas la pitoreska profilo de Mainz. Ĝi igas min pensi pri la famaj ŝinkoj. Mi tiom ŝatas la germanan porkaĵaron, la ŝinkojn, la kolbasojn! Post unu horo mi estos en Frankfurto; mi manĝos bonegan « *Frankfurter Wurst* ».

Nun ni sekvas la Mein, kaj je la dek-unua la vagonaro eniras la grandegan halon de la Frankfurta ĉefstacio.

Sur la trotuaro nin atendas nia fervora samideano Barthel, nelacigebla kaj servema vic-prezidanto de la Frankfurta grupo. Ni rapide kune kuras al la « Basler Hof » por refreŝiĝi, kaj revestiĝinte mi malsupreniras al la restoracio. Senprokraste mi mendas... *Wurston*.

— *Es gibt kein Wurst zum Mittagessen*, — severmiene respondas la honorinda kelnero, iom malŝate min konsiderante.

Domage! Nu,... mi atendos ĝis vespero! Eble la malŝata rigardo estas kaŭzita de la fakto, ke mi senpripense nomis la kelneron « Kellner ».

Tio estas grava ofendo!

Antaŭ tridek jaroj, kiam mi, la unuan fojon, vojaĝis Germanujon, oni tiam nomis ĉiujn servistojn en la kafejoj kaj bierejoj « Kellner ». Kiam mi revenis, dek jarojn poste, mi eksciis, ke en ĉiu trinkejo aŭ restoracio estas unu *Ober-kellner*, ĉef-kelnero, kaj ke estus tre malĝentile, se mi ne nomus lin per lia titolo. Sed, ĉar neniam ekstera signo konigis, kiu estas la *Ober-Kellner*, por eviti tian gravan eraron, mi zorge nomis ĉiujn servistojn « Ober-Kellner ». Verŝajne mi ne estas la sola, kiu tiel agis, ĉar antaŭ du jaroj, kiam mi vizitis niajn frankfurtajn amikojn, mi konstatis, ke tiam oni nomis simple ĉiujn kelnerojn « Ober ».

Sed la progresado de la civilizeco kaj ĝentileco estas nehaltigebla!

Nuntempe la titolo « Ober » eĉ ne plu sufiĉas! Bonedukita homo devas humile sin turni al kelnero, kaj lin nomi « Herr Ober »! Tiam al li estas rapide kaj obeeme servita.

Ne forgesu tion, karaj kongresanoj, se vi volos eviti la malestimajn rigardojn de la bierservistoj!

Sed... sed io tre turmentas min.... Mi forgesis demandi, kiamaniere mi devas titoli la *kelnerinojn*! Ĉu « *gnädige Fräulein Oberin* »?

Mi forte konsilas al la Kvaro, ke la kongreslibro entenu unu specialan ĉapitron por dresi la kongresanojn al zorga kaj deca observado de ĉiuj germanaj titoloj, ĉar egaligemaj respublikanoj, kiel estas la Esperantistoj, verŝajne malatentus tiun ĉefpunkton, kaj estus vere domage, se la germanaj kelneroj havus malbonan impreson pri la bonedukiteco de la Esperantistoj!

Posttagmeze mi havas la plezuron viziti nian konatan samideanon D^{on} Julius Hanauer. Mi estas invitita por vespermanĝi ĉe afabla sinjorino, ĉe kiu mia juna filo pasigos pensione tri monatojn.... Kompreneble ŝi ne kuraĝis prezenti al mi tiel ordinaran manĝon, kiel estas kolbaso!

Mi paciencie atendos, ĝis mi estos en Berlino!

Post la vespermanĝo ni iras al kafejo, kie ni trovas multajn frankfurtajn samideanojn, kaj inter ili unu blindulon S^{on} Voigt, kiu komisias min, ke mi salutu dum mia vojaĝo ĉiujn blindajn samideanojn, kiujn mi renkontos, unu Francon S^{on} Richard kaj unu Briton.

La babilado daŭris tiel longe, ke jam de longe sonoris la dek-dua, kiam mi revenis al la hotelo.

BERLINO. — Mardon 19 frumatene mi forveturas Berlinon. La aspekto de la kamparo strange ŝanĝiĝis. For la verdaj montetoj de Oldenburg, for la belega Rejno; nun, ĝis la malproksima horizonto, etendiĝas senfina eben-

aĵo. Kelkaj arbaroj de pinoj aŭ abioj iom rompas la unutonecon de tiu melankolia pejzaĝo. Anaroj da virinoj kurbigitaj pene prilaboras tiun sendankan sablan teron. Tie, kie la kreskaĵoj ne ankoraŭ verdigis ĝin, ĝi aperas glata, kiel ekzercoplaco por militistoj, blanka, polva kaj sekega sub la varmegaj sunradioj. Kiel energia, paciencema, laborema devas esti la popolo, kiu malfacile elŝiras sian nutraĵon el tia senfrukta tero!

Je la kvina vespere, mi alvenas Berlinon. Ĉe la stacidomo min salutas tri Esperantistoj : Profesoro Schmidt, estro de la Potsdama magnetaj observejoj, kaj prezidanto de nia Scienca Asocio, D^o Otto Liesche, la lerta redaktoro de « Germana Esperantisto », kaj S^o Jean Borel.

Ili tuj min kondukas al promeno en la ĉarma « Thiergarten », kie en la malvarmetaj ombroplenaj aleoj de tiu belega parko, ni kore preparolas nian amatan temon; kaj kun granda ĝojo mi jam konstatas, ke plena kaj firma unueco nin ligas, ke en la ĉefurbo de Germanujo, kien mi alvenis oni tiel varmege kaj fervore deziras la *kontinuan* disvolvigon de nia kara lingvo, kiel en la ĉefurbo de Francujo, kiun mi ĵus forlasis.

Mano en mano, kunfrate, unuanime, la diversnaciaj Esperantistoj, sin apogante sur la solida fundamento, kiun al ni fordonis nia Majstro, pli riĉigos, perfektigos kaj disvastigos *sian* lingvon.

Ĉu meze de tiaj gravaj vortoj, mi kuraĝos konfesi, ke, ankaŭ tiun vesperon, dum la luksa bonega vespermanĝo en la *Rheingold*, al kiu miaj amikoj min invitis, mi ne manĝis kolbason, nek ankaŭ la sekvantan tagon, nek iam en tiu oktaga vojaĝo tra Germanujo mi sukcesis ricevi iun bongustan sukplenan *Wurst'on*. Ho ve! ho ve!

Vespere ni iras al la restoracio Schultheiss, kie, sur la unua etaĝo, en speciale rezervita kaj taŭga salono, ĉiumarde kunvenas la berlinaj samideanoj. Mi venis tute ne atendite, kaj kvardeko da Esperantistoj min korege akceptis. Inter ili mi ĝoje trovis nian fervoran propagandiston D^{on} Borgius, kiu unu semajnon antaŭe faris sukcesplenan proesperantan paroladon en Dresden, D^{on} Schmidt (dua Schmidt) asesoro ĉe la patent-oficejo, kaj mian konatulon S^{on} Ernst Collin, la fervora sekretario de la grupo. Ĝis malfrua nokto ni afable interparolis, kaj mia unua impresoj ankoraŭ plifortiĝis. Mi sentis, kiom fortikaj estas la radikoj de Esperanto en tiu bona anaro, kiu serioze, sen vanaj paroloj, laboras por la propagando, kaj ne timas pacan, sciencan diskuton, por la bono de nia tuta afero.

La sekvantan tagon, akompanata de D^o Liesche, mi vizitis nian faman aktoron S^{on} Reicher. Pro ĝia graveco mi jam speciale rakontis tiun por mi tiel agrablan viziton; ĝi estis eĉ tiel loganta, ke ni preskaŭ preterlasis la horon, kaj ke, nur kurante, ni evitis maltraŝon de l' vagonaro al Dresden, kien min akompanas mia amiko Jean Borel.

DRESDEN. — Fine ni nun atingis la « Koron de Esperanto ». Mi nun povos komputi ĝiajn batojn, observi ĝiajn pulsojn, scii, scii...!

Jaŭdon 21 matene ni forlasis la « Victoria hotelon », kiu staras kontraŭ la « Hauptbahnhof », ĉefa stacidomo. Sed ni estas iom embarasitaj. Mi neniun avertis pri nia alveno, kaj ni ne konas la urbon. Kiel elturniĝi?

Subite, sub la stacidomo, mi ekvidas aŝŝon : « *Fremdenverkehrsverein* ».

— Jen nia afero, — mi diris al Borel; — mi eniros kaj demandas, parolante Esperanton.

— Sed ili ne komprenos.

— Mi tamen provu.

Mi eniras.

— Sinjorino, — mi diras al grizhara personino, kiu sidas apud tablo, — ĉu vi povus doni al mi la adresojn de kelkaj Esperantistoj en Dresden kaj kelkajn sciigojn por ilin viziti?

La sinjorino mirigita alvokas :

— *Fräulein, hier ist ein Herr, der Esperanto spricht.*

Ĉarma blonda fraŭlino elvenas el apuda ĉambro, kaj post ŝi blankbarba longa maljuna sinjoro, kiu venas scivole subaŭskulti.

La blondulino suŝĉe bone parolas Esperanton! Jen favora antaŭsigno : en la « Informejo por fremduloj » oni parolas nian lingvon.

Ŝi afable donas al mi ĉiujn utilajn sciigojn.

Nun ni laŭiras la Pragerstrasse, atingas la Waisenhausstrasse kaj tie eniras en la faman bankon de la fratoj Arnhold.

Apenaŭ ni enpaŝis, kiam iu nin alparolas :

— Bonan tagon, Sinjoroj!

Antaŭ ni staras negranda junulo kun helblondaj, sur la verto maldensaj, haroj, kun ronda bonmiena senbarba vizaĝo, kiu per siaj bluaj ridetantaj okuloj afable nin rigardas. Tiu modesta, simpla viro, kiu kore nin salutas, estas D^o Arnhold, la « financministro » de la Kvaro.

Bonega unua impresio! Se ĉiuj dresdenaj samideanoj havas tiajn bonkorajn manierojn, mi rapide kaj plene simpatias kun ili!

D^o Arnhold telefonas al D^o Schramm por difini rendevuon. La respondo estas : je la dek-dua en la « Ständehaus » (parlamentejo).

Bone, ni uzos la intertempon por viziti la urbon.

Dresden estas *belega* urbo.

Kiam mi eksciis, ke ĝi havas 500 000 loĝantojn, mi tre timis.

« En tia vasta urbego, mi pensis, ni perdiĝos, ni estos kvazaŭ guto de akvo en granda lago! Cambridge tiel bone taŭgis por nia kongreso, precipe, ĉar ĝi estas malvasta. Dum la kongreso ni superplenigis ĝin; sed meze de la 500 000 Dresdenanoj ni estos ne rimarkataj! »

Feliĉe, tuj post rapida vizito, mia timo forflugis, kaj mi hodiaŭ humile petas pardonon de niaj germanaj amikoj, ke mi iom dubis pri la taŭgeco de la urbo, kiun ili elektis.

La elekto estas bonega, ĉar malfacile estus trovi, eĉ imagi, urbon, kiu pli bone respondus ĉiujn de ni dezireblajn kondiĉojn ol Dresden.

Jes, la urbo estas vasta, kaj tamen ĝi estas *malgranda*.

Dresden konsistas el du partoj : la kerno kaj la zono.

La kerno, kiu estas la malnova urbo, kiu entenas ĉiujn vidindaĵojn, ĉiujn oficialajn konstruaĵojn, ĉiujn gravajn butikojn kaj firmojn, havas tre malgrandan amplekson. Tie koncentriĝas la tuta vivo de la urbo, tien alfluas tra la ĉefaj arterioj, Pragerstrasse, Seestrasse, k. c., la tuta sango de tiu vasta korpo. Sufiĉos, ke la Esperantistoj sieĝu la kernon, por ke la tuta urbo kapitulacu.

Ĉirkaŭ tiu kerno malproksimen etendiĝas la nova urbo, la zono : kvartaloj de riĉuloj, kiuj tage laboras en la kerno, kaj al si konstruigis luksajn domojn por ripozo, kvartaloj de industrioj, kvartaloj de laboristoj. Ĉiu eĉ plej malgranda bruoj en la kerno resonas, eĉas ĝis la ekstremaj limoj de la zono. Tiel nia movado, zorge enlimigita en la centra parto de la urbo, havos la saman efikon, ol se ĝi etendiĝos sur la tuto; ni inokulos la koron kaj la tuta membraro ensorbos nian bonfarantan seron.

Plie ni ne devas forgesi, ke Dresdeno estas ĉefurbo de grava reĝlando. Tie loĝas la Ministroj de Saksujo, tie kunsidas la parlamentanoj. Se do ni altiros Dresdenon al Esperanto, ni, per la sama bato, enkatenos tutan Saksujon.

Priskribi la urbon mi nek volas nek povas. Mi lasas al niaj kongresanoj la surprizon, kaj certe, kiam ili vizitos la muzeon en la luksa « Zwinger », la preĝejojn, la palacojn, kiam, sur la imponanta « teraso », ili ĝuos la impresigan vidon de la majesta Elbe, fluanta ĉe iliaj piedoj, ili certe ne bedaŭros, ke ili faris tian longan vojaĝon.

Je la dek-dua ni eniras la « Ständehaus ». Post erara promenado tra la senfinaj koridoroj, ni fine trovas la ĉambron de Dr Schramm.

Brunvizaga mezkreska viro, kun brunnigraj krispaj haroj nin salutas. La firmeco de lia parolo, la malmulteco de l' gestoj, la akra kvankam afabla rigardo, la tuta sintenado de homo senfanfarona, sed kiu konas sian kapablon, tuj faras al mi la impreson, ke jen estas vera *Viro*. Kaj tiu unua impresado dum mia dutaga restado en Dresden pli kaj pli fortikiĝis. Doktoro Schramm vere posedas ĉiujn ecojn de bona organizanto, kaj mi ne povas pli bone lin difini kaj laŭdi, ol dirante, ke en li ni trovos novan « *Mudie* ».

— Mi tre bedaŭras, sinjoroj, — li diras, — mi tre bedaŭras, sed mi ne estas ankoraŭ libera. Tiel longe, kiam la parlamentanoj ne forflugos sur la kamparon, mi estos kvazaŭ sklavo. Mia laboro nur finiĝos je la unua; se vi volas, ni nin renkontos en la restoracio Zacherl.

Kaj rapide Dr Schramm montras al ni en angulo de lia laborĉambro amasegon da esperantaj paperoj. Li donacas al ni belegan luksan 38-paĝan prospekton tute redaktitan en Esperanto de la firmo Seidel kaj Naŭmann fabrikistoj de la « Ideal » skribmaŝino. Jen fervoraj novaj kaj malavaraj samideanoj!

Ni eliras el la Parlamentejo; mia amiko Borel, iom laca, reiras al la hotelo por ripozi momenton. Sur placo mi vokas fiakriston.

— He! Sinjoro, ĉu vi volus konduki min al la « Nikolaistrasse? »

La veturigisto mirigita min longe rigardadas.

— *Ach! Was sagen sie mein Herr!*

— Kiel vi ne parolas Esperanton! en la kongresurbo!

Dum la fiakro ruliĝas, mi detale klarigas al la veturigisto, kio estas Esperanto; mi rakontas, ke en aŭgusto venos miloj kaj miloj da Esperantistoj Dresdenon, ke li devas rapide lerni nian lingvon, ĉar la Esperantistoj multe uzos fiakrojn kaj nur tiujn, kies veturigistoj parolos Esperanton.

Mi ankoraŭ babiladis, kiam ni alvenis antaŭ la domo de Sinjorino Marie Hankel.

Mi rapide suprensaltas la ŝtuparon kaj sonorigas ĉe la dua etaĝo.

— Ĉu sinjorino Hankel estas hejme? — mi demandas la servistinon, kiu malfermis la pordon.

— Jes sinjoro, — ŝi respondas esperante.

Bone, bone! mi vere konstatas, ke mi estas en la hejmo de la mastrino de « Esperantujo ». Cetere la salono estas plenega de esperantaĵoj : esperantaj afiŝoj kaj portretoj sur la muroj, esperantaj paperoj kaj gazetoj sur la tablo, sur la seĝoj, sur la sofo, ĉie.

Sinjorino Hankel sidas ĉe sia skribotablo kaj maŝine skribas leteron al nia amiko Leono Zamenhof.

Kvankam nia samideanino partoprenis la Cambridge'an Kongreson, mi ne ankoraŭ konis ŝin, kaj ŝajnas al mi, kvazaŭ mi vidas la fratinon de nia aminda kunbatalantino fraŭlino Lawrence : sama kresko, samaj blankaj haroj enkadrigantaj alridantan vizaĝon, saman afablecon, saman allogantan bonkorecon.

Nun mi konas la tutan saman *Kvaron*. Jam de longe D^o Mybs estas por mi konatulo, ... mi preskaŭ kuraĝas diri *amiko*; jam de longe mi scias, ke li estos la inda prezidanto de nia kvara tutmonda manifestacio, kaj ke al li ni povas same konfidi, kiel ni konfidis al liaj antaŭuloj. Sed mi havis grandan scivolecon pri la tri ceteraj kvaranoj, kaj nun mi plene scias, ke ili ankaŭ meritas nian tutan konfidon, ĝis kiam ni al ili ŝuldos gravan dankon.

Sinjorino Hankel estas la ĉarma patronino de nia estonta Kongreso, la mastrino, kiu zorgas pri la plezuroj de siaj gastoj, ĉar ŝi speciale sin okupas pri la festoj, prezentadoj, balo, k. c.

D^o Arnhold estas la metoda ordema « financministro », kiu en- kaj el-spezas, ŝparas kaj malŝparas, kaj lia laboro certe ne estos malgranda.

Fine D^o Schramm estas la elpensanta ĉionzorganta kapo de tiu organizanta Trio, kiu unuanime, vigle, energie laboradas por prepari novan triumfon al Esperanto.

Je la unua ni kuniĝas ĉe Zacherl, kaj nun mi komencas miajn demandojn, senĉesajn demandojn. Schramm rakontas, kaj mi skribas, skribas ĉion sur mia notkajero.

Ni eliras el la restoracio, kaj en la Pragerstrasse mi mire ekvidas grandan montran fenestron plenegan de plej diversaj lernolibroj. Mi eniras la butikon por aĉeti unu ekzempleron de la lernolibro de D^o Schramm « Kurzgefasstes Lehrbuch » kaj alparolas la vendiston en Esperanto. Li komprenas, kaj li respondas ankaŭ esperante!

Por viziti la diversajn kongreslokojn, ni uzas la tramvojon.

— Dum la kongreso, — diras D^o Schramm, — la tramoj surhavas grandajn afiŝojn kun verdaj steloj.

— Bone!

— Kaj plie ili *nenion* kostos!

— Kiel? *nenion* kostos?

— Jes, jes. La tramvojoj apartenas al la Urbo, kaj la urbestro decidis, ke dum la tuta kongresa semajno la kongresanoj povos laŭvole *senpage* uzi la tramojn nur montrante sian kongresbileton.

— Nekredeble, vi ŝercas!

— Tute vere, mi ne ŝercas.

— Kaj mi povas tion sciigi en la *Revuo*?

— Certe, certe, — jesigas Schramm, — cetere la urbestro estas al ni tre favora. Multaj urbaj konsilantoj mem lernas nian lingvon. Jen ankoraŭ unu, — kaj li eltiras leteron el sia poŝo. — Jen letero en *Esperanto* de konsilanto D^o Koch, kiu lernas Esperanton nur de tri tagoj.

Mi tralegas la leteron : ĝi estas en tre bona stilo.

— Plie, — daŭrigas la Triestro, — mi esperas, ke la parlamento kaj urbestro voĉdonos monoferon por la kongreso. La afero okazos verŝajne morgaŭ, ĉar morgaŭ oni voĉdonos monon por diversaj kongresoj okazontaj en Dresden. Nur io kaŭzas al mi timon : ĝi estas la kegloludantoj.

— Kiel? la *kegloludantoj*?!

— Jes la kegloludo estas grava afero en nia lando. Tiun jaron okazos en Dresdeno granda festo kaj konkurso de kegloj; tio povus fari konkurencon al Esperanto por la monofero.

Feliĉe, malgraŭ ĝia neordinara graveco, la kegloludo ne faris tro grandan konkurencon. La voĉdono okazis, kaj mi eksciis, ke la monofero estas decidita, sed mi ne ankoraŭ povis scii, kiun sumon oni donacis al la organiza komitato : iu diris al mi 5000 markojn (2500 sm.), sed mi ne garantias la ĝustecon de tiu nombro.

Ni nun rapide vizitas la « Technische Hochschule », kie okazos niaj agadaj kaj fakaj kunvenoj, kaj la « Vereinshaus », kie havos lokon la malferma kaj ferma solenaj kunsidoj kaj la balo en naciaj vestoj.

— Dum tiuj festoj, — diras D^o Schramm, — la muroj de tiu vasta halo estos ornamitaj per la flagoj de ĉiuj nacioj. La *tridek* konsuloj, kiuj en Dresden riprezentas la diversajn naciojn, kore akceptis esti *honoraj membroj* de nia kongreso, kaj ĉiu pruntedonos al ni sian nacian standardon por dekoracii tiun salonon.

Tiel, karaj samideanoj, viaj solenaj kunsidoj okazos kvazaŭ sub la patronado, protekto de la oficialaj standardoj ĉiunaciaj, kiuj tiel formos por ni veran internacian tendon por paco kaj homamo.

Sed jam vesperiĝas.

Ni revenas al la centro de la urbo, al la *Waisenhausstrasse*, kie troviĝas la *Central Theater*, la teatro kie okazos la prezentadoj dum la kongreso. Sub la teatro estas vasta restoracio, nomita « Tunnel », unu el tiuj grandaj komfortaj « keloj », kiuj estas oftaj en Germanujo.

Ni tien malsupreniras. Sub la interplektitaj arkajoj hele pentritaj, multegaj brunruĝaj tabloj kaj seĝoj. Ĉirkaŭe duoncirkla tribunalo liveras pli intimajn lokojn al la kaŝemuloj. Funde, sur estrado, muzikistaro ludas gajajn ariojn.

— Ĉi-tie, — diras nia financministro, — ni organizos la komunajn tagmangojn, kiel okazis en Cambridge en la « Cornexchange ». Okcent ĝis mil kongresanoj povos ĉi tie oportune kune manĝi, kaj, dum la somera varmeco, la kongresanoj certe ŝatos la malvarmecon de tiu agrabla loko. Cetere la servistoj scias Esperanton. Jam nun dudek kelneroj diligente lernas nian lingvon.

— Sed, — mi respondas, — mil lokoj ne sufiĉos por la kongresanoj! Kiom da kongresbiletoj vi pretigis?

— Du mil kvincent.

— Nur du mil kvincent! Ne sufiĉe, sinjoro financministro, ne sufiĉe! Mi tre esperas, ke ni estos almenaŭ kvin mil!

Lia financministra moŝto ridetas. Li dubas, li iom dubas, ke ni estos tiel multaj. Sed li aldonas:

— Havu fidon! Se ni estos kvin mil, tamen ne mankos aliaj vastaj lokoj por mango.

Sed D^o Schramm maltrankviliĝas:

— Mi devas foriri, miaj ŝafoj min atendas. — Kaj li forkuras, apenaŭ manĝinte.

Ni baldaŭ lin sekvas.

Ĉe la angulo de la Moritz- kaj Ring-stratoj staras la « Café Maximilian ». Tie Schramm zorgas pri siaj « ŝafoj ». Ni trovas lin meze de ili sur la unua etaĝo en speciala salono. Vere agrabla lernoĉambro! En Parizo niaj lernantoj, eĉ grandaĝaj, sidas apud longaj ordigitaj tabloj, kiel lernantoj en gimnazia severa klaso. Ĉi-tie la gelernantoj komforte sidas ĉirkaŭ tabloj, trinkas bieron, teon, kafon, manĝas kukojn, fruktojn, kremon, dum ili aŭskultas la lecionon de Schramm, kiu promenadas inter la tabloj tenante sian lernolibron. Laŭvice ĉiu lernanto legas el sia libro aŭ respondas la demandojn; kaj la respondoj estas vere kontentigaj. Tio cetero ne mirigas min, ĉar kun tia flamiĝanta, bonhumora, ekscitiga instruanto, kiu povus ne interesiĝi kaj rapide lerni!

Dum mi aŭskultas, mi rigardas la murojn. Sub bela portreto de nia Majstro Zamenhof pendas kadro kun belskribita devizo:

NENIAM ŜANĜI!

*Hüte dich zorglich davor am
Fundamente zu ändern, denn es
stürzt sonst der Bau krachend
in Trümmern herab.*

Mi zorge kopias ĝin sur mia notfoliaro!

Malsuprenirante ni renkontas la oficialan juveliston de la kongreso. Li montras al ni la unuajn prov-ekzemplerojn de la kongressigno, kiun oni donacos al ĉiu kongresano. Ĝi estas artplena: ortangula metala plateto prezentas vidaĵon de la pitoreska profilo de la turoj kaj domoj de Dresdono, tia, kia oni ĝin vidas de la *Elbe*. Ĉirkaŭe, modernstila kadreto kun nia verda stelo ĉe l' frontono; kaj la signo pendas per du kordonoj, kiuj ebligas ĝian fiksadon ĉe la butontruo.

Grava demando: Ĉu ĝi estos orita aŭ argentita?

Kiuj iros al Dresdono, tiuj ĝin scios!

Vendredon 22 ni vizitis *Weisser Hirsch* la belan estontan Esperantujon. Post tagmango ni nin direktas al la kajo sub la teraso kaj enŝipiĝas.

Estas varmege! Feliĉe super la vaporŝipo etendiĝas tendo, kiu nin protektas kontraŭ la pikantaj sunradioj, kaj kelnerino alportas al ni freŝan bieron.

Dum la ŝipo senskue glitadas sur la riverego, mi admiras la pejzaĝon, kiun afable klarigas miaj akompanantoj. Baldaŭ ni forlasas la malnovan urbon. Sur la maldekstra bordo altiĝas montetoj, kaj sur la montetoj

meze de verdaj ĝardenoj kaj arbaretoj aperas luksaj kampdomoj, kasteloj, palacetoj.

— Kiam ni faros niajn ekskursojn al *Meissen* kaj al la *saksa Svisujo* ni uzos tiujn samajn vaporŝipojn, — diras Schramm. — De *Meissen* ni revenos fervoje, sed de la *Saksa Svisujo* ni reveturos vaporŝipe, kaj tiam estos agraba surprizo!

— Kia surprizo? — Kaj mi tuj eltiras mian notkajeron.

— Ĝi estos surprizo,... oni ne povas ĉion diri. — Kaj mallaŭte Schramm murmuris al mi en la orelo: — Vi vidas tiujn montetojn kaj kastelojn. Kiam ni revenos vespere ĉe l' krepusko, la kastelmastroj iluminos siajn domojn kaj la montetojn, kaj... kaj muzikistoj instalitaj en la verdaĵo ludos dolĉan muzikon por ĉarmi la Esperantistojn!

Mi fermas la okulojn, kaj mi jam revas, ke en la nokta silento mi kuŝas sur la ferdeko de ŝipo, kiu naĝadas laŭlonge de tiuj ravantaj bordoj, kie, en la densa foliaro, briletas mil lampionoj sub nigre-lazura sennuba ĉielo. Mi jam aŭdas la nevideblajn misterajn violonojn kaj flutojn, kiuj harmonie ludas nesurteran muzikon.

Kara amiko Schramm senkulpigu min, ke mi malkovris vian sekreton sed, kiam mi estis en Dresdeno, mi estis nek matematikisto, nek profesoro, mi estis simpla *reportero*, kaj la ĉefa devo de bona reportero estas... la maldiskreteco. Cetere la legantoj de *La Revuo* gardos la sekreton!

Sed mi revenas al praktikaj aferoj.

— Kaj kiom kostos tiuj ekskursoj? — mi demandas kun krajono en mano.

— Neniom.

— Neniom? Vi denove ŝercas, amiko. Kiu pagos la elspezojn?

— La Urbo. Ĝi metos senpage je nia dispono tri vaporŝipojn.

— Hura! do por la malavara urbo Dresdeno!

Dum ni tiel babiladas la ŝipo haltas ĉe Loschwitz, la *haveno* de Weisser Hirsch. De tie unu funikularo kaj unu *pendanta* vagonaro ebligas senpenan supreniradon. Ni elektas la funikularon, kaj, dum ĝi malrapide supren altiĝas ni admiras la pejzaĝon, kies horizonto ĉiam pli kaj pli vastiĝas. Supre ni eniras en la « *Luisenhof* » por trankviligi nian soifon kaj ankaŭ ĝui la plaĉan vidon, kiun oni havas de sur ĝia teraso.

Sub niaj piedoj la majesta *Elbe* rulas siajn akvojn sub eleganta pendanta ponto, kiu kunligas Loschwitz kun Blasewitz, antaŭurbo de Dresdeno. En la blindiganta lumo de tiu varmega tago, la blankaj domoj de Blasewitz formas helan zonon, kiu ĉirkaŭas la verdan makulon de la belega urba ĝardeno de Dresden. Dekstre envualigita en vaporo la malnova urbo Dresdeno profiliĝas sur fono de montetoj violkoloraj.

Oni volonte restus longajn horojn antaŭ tiu imponanta spektaklo; sed la « *farniente* » ne estas permesita. Ni leviĝas por viziti Weisser-Hirsch. Dometoj, villa'oj, en malgrandaj ĝardenoj, kies bariloj aŭ kradoj borderas purajn stratojn, plaĉaj trinkejoj kun ludiloj kaj laŭboj, apude bela granda arbaro, jen la ĉestonta Esperantujo, kiun jam, pli bone ol mi, priskribis ĉi-tie nia bona patronino. Ni eniras la arbaron: komence la vojoj estas zorge flegitaj, kiel aleoj de parko, kaj sur placeto mi vidas kioskon por muzikistaro; sed ju pli oni eniras, sekvante la rivereton,

kiu zigzage kuradas tra la arbaro, des pli sovaĝa kaj densa ĝi fariĝas. Revenante ni haltas antaŭ la hotelo « Zur Post », kies mastro nin alparolas. Li ankaŭ estas Esperantisto, kaj estas lernanto de nia fervora samideano Sergius Winckelmann, kiu esperantistigas la vilaĝon.

Elektra tramo, rapide malsupren-ruliĝanta laŭ kruta deklivo en la arbaro nin rekondukas al Dresden.

Je la oka vespere mi eniras la hotelon « Stadt Berlin ».

Plezuriga surprizo!

Almenaŭ cent-kvindek kunvenintaj geesperantistoj tie min atendas, pleniginte la grandan teretaĝan salonon.

Dum kvar horoj ni senĉese, senlace, plej gaje kaj ĝoje paroladas, kantadas.

Kontraŭ mi sidas la *Trio Dresdena*, kaj D^o Schramm, la batalantestro de tiu kuraĝa anaro, kore salutas min; mi respondas; kaj nun komenciĝas la alterna vico de kantoj kaj paroloj. Ĉion memori estas preskaŭ neeble. Mia afabla najbaro S^o Leopold Elb, prezidanto de la Grupo en Lössnitz, plej kore kaj lerte parolas pri nia entrepreno.

Poste venis la vico de l' policaj oficistoj.

Vi jam scias, karaj legantoj, ke en Dresdono dudek-kvar policianoj diligente lernas nian lingvon. En Cambridge ni havis *unu* esperantistan policserĝenton, en Dresdono ni havos *dudek-kvar*, kaj dum la tuta kongreso tiuj utilaj helpantoj kaj protektantoj portos ĉe sia maniko specialan rubandon kun nia verda stelo! Kaj mi povas certigi vin, ke la verdstelulaj policianoj bone parolos nian karan Esperanton, ĉar mi kun granda ĝojo konstatis, ke ili jam nun ĝin bone parolas. Tri el ili alparolis min. Unue S^o Ficker, polica inspektoro, poste S^o Ludwig Schreiter, « Wachtmeister » en la politika fako, kaj fine S^o Th. Einert simpla policano en la politika fako; kaj certe la simpla policano ne malpli lerte parolis ol liaj estroj. Vera tondra aplaŭdo eksonis, kiam li esprimis la deziron « ke la registaroj diversnaciaj sendu oficialajn policajn delegitojn, kun kiuj la dresdenaj kolegoj deziras *fumi la pipon de amikeco* ».

Kvar geblinduloj ankaŭ ĉeestis, kaj unu, S^o Fischer, plej kortuŝige esprimis sian amon al nia lingvo.

Intermeze ni aŭdis muzikon: kun vera talento fraŭlino Apitz kantis la belan melodion de de Méné « en Songo » laŭ Heine kaj la tradukon de « Aŭtuno » faritan de nia kunlaboranto S^o Elb. Poste, kun du aliaj fraŭlinoj, — la tri anĝelinoj laŭ la esprimo de Schramm, — ŝi kantis triopan ĥoreton de germana popola muziko. D^o Fleischer, kiu ludis fluton, S^o Radeck serioza komikulo kaj lerta jonglisto, S^o Mangelsdorf, kiu ŝerce klarigis al ni, kio estas neŭtra lando Moresnet, laŭ bildo por infana klaso, kaj aliaj, kies nomojn mi ho ve! ne sciis, plezurigis nin. Fine la plej juna dekjara lernanto de D^o Schramm recitis poezion.

Aminda sinjorino prezentis al mi bukedon, florojn, rozojn, bonodorajn konvalojn, kaj laŭrojn destinitajn al la alilandaj Esperantistoj. Mi kun sincera emocio ilin akceptis en via nomo, karaj fratoj-Esperantistoj. La rozoj, la konvaloj velkis, sed la laŭroj longe daŭris; kaj mi kortuŝite kunportis tiujn dresdenajn laŭrojn, per kiuj ni baldaŭ plektos novan kronon al Zamenhof al lia nemortigebla vivplena verko!

Je noktomezo ni disiris.

Min akompanadis D^o Klotz, S^o Winckelmann kaj lerta juna Esperantisto S^o Erwin Heydweiller, kiu, per sia perfekta elparolo, sia facila kaj pura dirmaniero, memorigis al mi nian elokventan amikon Edmond Privat, kiam subite, post tiu netolereble varmega tago, ektondris. Grandaj zigzagaj fulmoj striis la nigran nubplenan ĉielon akompanataj de terura tamburado.

Ĉu tio jam estas la triumfa sonado de l' ĉielo, kiu sciigas al la tero la venkon de Esperanto?

Ho ve! ne ankoraŭ!

Hajlo kaj rivereca pluvego nin atakas. Ni nin savas de l' dia ondego, enkurante en noktan restoracion....

Sabaton 24 frumatene mi adiaŭas al Dresdeno. Mia nova juna amiko S^o Heydweiller venis al la stacidomo kaj tiel donis al mi la grandan plezuron, ke la lastaj vortoj, kiujn mi aŭdis forveturante el Dresdeno, estis belsonaj vortoj en nia kara lingvo.

KONGRESAJ ARANĜOJ. — En la vagonaro, kiu rapidire min fortrenas al Frankfurto, mi kolektas miajn notojn. Mi tiom vidis, tiom aŭdis, tiom miris, ke mia kapo estas vere konfuzita; necese estas, ke mi ordigu miajn informojn. Mi promesis al vi, karaj legantoj, ke mi konigos al vi multon, multon, kaj mi longe babilis kaj malmulton rakontis.

Mi nun penados zorge priskribi al vi la kongresajn lokojn, la okazontaĵojn, ĉiujn preparojn.

La Dimanĉo 16 de Aŭgusto estos antaŭprepara, instala tago. Tiam okazos du diservoj: unu katolika, unu protestanta. Verŝajne ankaŭ okazos jam kunvenoj naciaj por elektoj de naciaj delegitoj. La kongresanoj en tiu tago informiĝos, ekkonos la diversajn lokojn, sin instalos en la hoteloj, k. c.

Lundon 17 nia Majstro D^o Zamenhof alvenos kun sia honorata edziĝo kaj siaj infanoj. Plej imponanta estos la akcepto ĉe la ĉefa stacidomo. La urbaj konsilantoj, la poliestro, oficialaj delegitoj de ministroj, k. t. p., solene akceptos nian amatan Estron. Roto da policaj rajdistoj en parada uniformo eskortos la procesion de la kaleŝoj enirantaj la urbon. — Grandioza spektaklo, kiu certe denove entuziasmigis la amasigitajn Esperantistojn alkurintajn por aklami sian bonfarantan, modestan Majstron.

Kontraŭ la stacidomo, laŭlonge de la fervoja linio, kiu pasas alte sur viadukto, etendiĝas strato, kies ĉiuj domoj estas belaj grandaj hoteloj. Ĉe la ekstremaĵo de la stacio la strato atingas placon « Bismark-platz », kie ankaŭ preskaŭ ĉiuj konstruaĵoj estas hoteloj. Do en tiu malvasta loko estas amasigitaj ĉirkaŭ dudek grandaj hoteloj, kie speciala por tio difinita dresdena komitato rezervigos ĉambrojn por kongresanoj. Almenaŭ 2000 personoj povos tie najbare loĝi. Sed plie, vera bonŝanco, sur la sama Bismark-platz staras la Teknika Lernejo, kiun la urbestro metis je la dispono de la kongresorganizantoj. Tiel sur unu sama loko estos koncentrita la tuta esperantista movado, kaj dum unu semajno tie kreiĝos vera Esperanta kvartalo.

Tuj kiam kongresano alvenos Dresdenon, li iru al la Teknika Lernejo. Li trapaŝos la pordegon kaj alvenos en belan vestiblon ornamitan per multaj altaj marmoraj kolonoj; dekstre kaj maldekstre troviĝas du larĝaj koridoroj. Li rekte sin direktu al la dekstra koridoro, li tie trovos la « akceptejon », kie oni donos al li ĉiujn utilajn informojn, liajn biletojn, kongreslibron kun simpligita plano de Dresdeno, speciale desegnita por montri la diversajn kongresejojn kaj vidindaĵojn. En la maldekstra koridoro, en du ĉambroj, kiuj ordinare estas desegnejoj, estos instalitaj, en unu: la vendejo de esperantaj libroj kaj produktoj, en alia: plena ekspozicio de diversaj dokumentoj.

Funde de la vestiblo suprenaltiĝas duobla majesta ŝtuparo, kiu kondukas al la « Aula » bela salono, kiu povas enteni mil personojn, kie okazos la du agadaj ĝeneralaj kunsidoj kaj ankaŭ la « *Festo de la premioj* », dum kiu oni solene disdonos la premiojn de *La Revuo* kaj la premiojn al la dresdenaj laŭreatoj de la esperantaj kursoj.

La multaj aliaj ĉambroj de la Lernejo utilos por la diversspecaj fakaj kunsidoj.

Post tiu vizito al la ĉefa kongresejo ni revenu sur la Bismark-placon, ni trairu ĝin, ni pasu sub la fervojo, kaj jen ni eniras en la Pragerstrasse, kiu estos la ĉefa arterio de la esperantista fluado. Antaŭen paŝante en la Pragerstrasse ni baldaŭ atingos la Waisenhausstrasse, kiu ĝin krucigas. Se ni nin turnus dekstren, ni, post kelkaj paŝoj, alvenus al la Banko Arnhold, kie ni povus ŝanĝi, se necese, nian monon; sed ni turnu nin maldekstren kaj baldaŭ ni trovos la « central Theater », sub kiu kuŝas la fama « Tunelo » nia tagmanĝa restoracio.

Du prezentadoj okazos en tiu teatro.

La unua estas la jam anoncita prezentado de Iŝgenio de nia nova amiko Reicher. Verŝajne tiu spektaklo estos unu el la ĉefaj memorindaĵoj de la kongreso. La plena teksto de la bela traduko de la ĉefverko de Goethe estos antaŭpublikigita almenaŭ unu monaton antaŭ la kongreso. Mi tre konsilas al ĉiuj kongresanoj, ke ili aĉetu antaŭe tiun libron, kaj zorge legu, trastudu la belsonajn versojn de nia Majstro. Tiel, bone antaŭkonante la tekston, ili povos plene ĝui la artan ludon de la kvin lertaj aktoroj.

La dua prezentado estos organizita de Sinjorino Hankel; ĝi konsistos el du teatraj ludoj kaj kantoj. Unu teatra ludo estos komedio tradukita el la germana aŭtoro Schneider, kiu verkis ĝin laŭ la aŭstra poeto Kotzebue, kaj titolita « LA MALFELIĈULOJ »; ĝi estos ludata de dek-unu aktoroj diversnaciaj. Jam promesis, ke ili partoprenos: Sinjorinoj Junck, Šefer, S^{oj} Doré, Grillon, Pujula, k. c.

La alia komedio estos originala peco, speciale verkita por la cirkonstanco, « TIE-ĈI ONI PAROLAS ESPERANTON », kaj ok germanaj samideanoj ĝin prezentos.

La muzika parto estos verŝajne perfekta. Sinjorino Minnie von Fraenckell Nast, la plej ŝatata kantistino en Dresden, famekonata en tuta Germanujo, akceptis kanti en Esperanto dum tiu dua prezentado. Tiel, dank' al la afabla kunlaborado de S^o Reicher kaj S^{ino} Nast, ni havos la grandan plezuron aplaŭdi, en nia internacia teatro, du el la plej famaj artistoj de

Germanujo. Ĉu vere, karaj samideanoj, mi trodiras, kiam mi nun pretendas, ke la dresdena kongreso estos neesperita kaj neforgesebla triumfo!

Fine ni iru al la tria kaj lasta kongresejo, al la « Vereinshaus ». La vojo ĝis tiu loko estas iom malsimpla, sed ni havos la bonajn esperantistajn verdstelportantajn policianojn, kiuj « montros al ni la direkton ».

En la halo de la Vereinshaus okazos la solenaj malferma kaj ferma kunsidoj kaj la balo en naciaj vestoj. Tiu halo tre vasta povas enteni tri mil personojn. Ĝi estas tre luksa kaj tre similas al la « Victoria Hall » de Genevo : grandampleksa parteroj, du flankaj galerioj, funde profunda amfiteatro kaj antaŭe larĝa estrado kun belega orgeno.

Ĉu tio ĉio, karaj samideanoj, ne vere estas alloganta? Ĉu vere vi ne deziras, volas travivi tian grandiozan manifestacion?

« Jes, certe mi volus, — vi eble diros — sed... sed Dresdono estas malproksima kaj la kosto estos granda. Mi dubas, ĉu mia malpeza monujo sufiĉos. »

Kvietiĝu, kvietiĝu! ni kune faru la kalkulon, kaj vi konstatos, ke la elspezo ne estos tiel grava, kiel vi supozas.

Mi jam diris al vi, ke la veturado en la tramoj estos *senpaga*, ankaŭ *senpagaj* estos la ekskursoj al Meissen kaj al Saksa Sv:sujo.

Cetere, krom la Reicher'a prezentado, ĉiuj festoj, balo, kunvenoj estos ankaŭ *senpagaj*.

La kalkulo estas do facila :

Kongresa bileto.	Mk. 10 -
Biletaro por <i>ses-taga</i> loĝado, <i>ses</i> matenmanĝoj, <i>ses</i> tagmanĝoj.	Mk. 30 -
Elspezoj por <i>ses</i> vespermanĝoj	Mk. 6 -
Bileto por Reicher'a prezentado	Mk. 10 -
Trinkmono al servistaro, diversajoj, k. c.	Mk. 8 -
Sume.	Mk. 64 -

La tuta vivado, restado en Dresdono dum la kongreso kostos do 64 Markojn, t. e. 32 Spesmilojn, t. e. 80 frankojn.

Restas la vojaĝelspezoj por la fervojo.

Tio kompreneble dependas de la deirpunkto de la kongresano.

Ĉar la prezoj de la fervojoj en Germanujo estas malaltaj, la vojaĝo estos tre malkara por Germano aŭ Aŭstro.

Mi faris la kalkulon por Parizano, kaj, ĉar ni havos rabatbiletojn sur la francaj linioj, la kosto de la tuta ir-kaj reir-veturo, en *tria* klaso, kostos, nur por Parizano 86 frankojn. Sekve Parizano povos partopreni la kongreson, pasigi tutan semajnon en Germanujo, kaj la tuta elspezo estos nur 170 frankoj.

Post la kongreso okazos ankaŭ akceptoj kaj vizitoj en Berlino.

Se li *plilongigos* la restadon en Germanujo, haltos en Frankfurt, Berlin, Leipzig, Hannover, Köln, iu Franco povos fari la tutan vojaĝon, viziti kvin aŭ ses belajn urbojn, partopreni la kongreson por elspezo, kiu meze povos esti ne pli alta ol 200 frankoj.

Tio vere ne estas kara!

KONKLUDO. — Mi ekprovis, karaj legantoj, komuniki al vi mian tre sinceran kaj profundan entuziasmon por la bela urbo Dresdeno, por la kuraĝa Kvaro, kiu tiel bone, tiel lerte ĉion preparadas, por la grava manifestacio, kiu ekpretiĝas.

Se mi ne sukcesis, se vi ankoraŭ dubas, tio simple pravas, ke mi estas mallerta advokato, ke mia plumo nesciis trovi vortojn konformajn je mia penso kaj indajn je la fruktoportonta klopodado de niaj amikoj.

Tiam, imagu, ke miaj rakontoj estas nur palaj anonciloj de la feaj aventuroj, kiujn ni travivos; kaj tamen, en plena konfido kaj espero, prenu la « Aligilon », plenigu ĝin, kaj sendu ĝin, kun la responda mono, al nia kara financministro Arnhold.

Ni *devas* esti multaj, multegaj, en Dresdeno : mi promesis al la Kvaro, ke venos *kvin mil*!

Ne faru, karaj amikoj, ke mi estos mensoginto!... Venu, Venu!

Ĝis revido en Dresdeno!

CARLO BOURLET.

Lasthore. — El letero ĵus ricevita de nia amiko Schramm, mi ekscias ke tri Ministroj, el la saksa Registaro, iliaj Moŝtoj : *Graf von Hohenthal und Bergen, Von Metzsch-Reichenbach*, kaj *Von Beck*, oficiale akceptis esti membroj de la honora komitato de la kongreso.

Jen grava kaj ĝojiga fakto!

Plie la saksa registaro decidis, ke la Reichera prezentado de Ifigenio okazos en la belega monumenta *Reĝa operdomo*.

Nia kara financministro petas sia flanke, ke mi avertu la legantojn de *La Revuo* pri la sekvantaj punktoj.

1°. — La kongreslibro ne ankoraŭ aperis, sed ĉiu, kiu sendos sian kotizon *antaŭ la 15 de Julio*, ricevos ĝin *senpage* tuj post publikiĝo.

2°. — La kongresanoj ricevos la menditajn *Biletarojn* kaj *standardojn* nur en Dresden, en la akceptejo.

3°. — Pri la vojaĝado al Dresden, oni sin turnu al la *Universala Esperanto-Asocio* (8, Bovy-Lysberg, Ĝenevo) aŭ al lokaj Societoj.

C. B.

FRANÇOIS COPPÉE

La franca Beletristiko ĵus perdis unu el siaj plej ĉarmaj literaturistoj, la poeto François Coppée (elparolu *Fransoa Kope*), kiun post longa kaj kruela malsano la senkompata morto forprenis.

F. Coppée naskiĝis en Parizo la 12 de Januaro 1842. Lia afabla karaktero kaj sprita inteligenteco konatigis lin kun la gloraj verkistoj Gautier, Leconte de Lisle, Glatigny, Villiers de l'Isle Adam, kiuj faciligis al li la eniron en la revuon « Le Parnasse Contemporain », iam publikigitan de la eldonisto Lemerre. Tamen liaj du unuaj versaroj « le Reliquaire » (1866) kaj « Intimités » (1868) ne multe sukcesis; ĉar en tiu tempo la ombro de grandega kverko, kiu estis nomita Victor Hugo, malebligis la ekfloriĝon de la junaj literaturistaj kreskaĵoj. Nur post unu jaro (1869) li ekkonis la gloron. Aktorino, Sinjorino Agar, dezirinte unuaktan dramon por speciala vesperkunveno, sin turnis al F. Coppée, kiu verkis por ŝi la poeziplenan kaj reveman versteatraĵon « le Passant ». Ĝi plene sukcesis, kaj ekkonigis alian aktorinon, Sinjorinon Sarah Bernhardt, kaj la komponiston Massenet. De tiu momento li triumfe sekvis la teatran vojon, kaj kelkaj el liaj dramoj tre alte starigis lian nomon. La plej bone konataj estas « le Luthier de Crémone » (1875), « Severo Torelli » (1883), « Les Jacobites » (1884), kaj « Pour la couronne » (1895). Li verkis ankaŭ multajn prozaĵojn, en kiuj dolĉecon de la penso ornamas tute delikata stilo.

Kiel versverkisto, li ĉiam restos la poeto de la « Humiluloj » (les Humbles, 1872), kies revojn, ĝojojn, suferojn, dolorojn kaj malfieran vivadon tre lerte li prikantis. En tiuj poemoj li arte parolis la lingvon de la popolanoj, konigis iliajn dezirojn, amigis ilian simplanimecon.

F. Coppée estis bona homo kaj tiu boneco ofte dolĉigis lian iom akreman spritecon.

Post nobla sed senbrua vivo li mortis la 23 de Majo 1908.

Humila kaj malfiera, nek florojn nek paroladojn li postulis ĉe sia funebra ceremonio; sed la sinceraj larmoj de liaj amikoj kaj de l' pariza popolo, kiuj akompanis lin ĝis la sojlo de l' tombo, estis pli elokventaj ol oficialaj laŭdoj, kaj la dolĉeco de la poezieco estas certe la plej milda el la senmortaj floroj, el kiuj al si li mem verkis ĉiam floriĝantan kronon.

FÉLICEN DE MÉNIL.

EMIL VON SCHÖENAICH-CAROLATH

La princo Emil von Schöenaich-Carolath la 4 de Majo mortis 60-jara en sia kastelo Haseldorf en Schleswig-Holstein. Lia nomo estas bone konata en Germanujo kiel talenta poeto de vera nobla sentado kaj karaktero. La princo en sia juneco estis dragona oficiro, li forlasis la militan karieron pro amo al la studado de la naturo kaj de la vivo. Li multe vojaĝis en Italujo, la Oriento kaj en Afriko. En Svisujo Johannes Scherr kaj Gottfried Kinkel estis liaj instruistoj, li intime konatiĝis kun Konrad Ferdinand Meyer.

La akceptema koro de la juna poeto formiĝis laŭ du fortaj influoj: la antikva greka literaturo kaj la « romantiko » de la dek-naŭa jarcento. Ni rekonas en liaj poezioj la klarecon de la antikvo kune kun la mola sentemeco de la romantiko. Sed krom tio naskiĝis en la animo de la poeto io, kio estis pli forta ol la influoj de profesoroj kaj antaŭuloj, tio estis la varmega amo por la malfeliĉuloj, la senkulpaj persekutatoj; la kompato je ili faris lin memstara, originala verkisto. Oni legu la rakonton: « Der Heiland der Tiere » (la savanto de la bestoj), kaj oni sentos la potencajn emociojn elsonantajn el lia koro. Jen la epizodo: Unu fileto de kamparano vidas, neatendinte, la buĉadon de sia amata bovino, li preskaŭ mortas pro teruro. Post multaj jaroj li resaniĝas, de nun fariĝante la helpanto kaj protektulo de turmentitaj bestoj. Vivante inter kamparanoj, kiuj kutime torturas la bestojn, li petas, admonas kaj predikas, sed li nur vekas la malamon de siaj najbaroj. Lia granda ideo fine igas lin oferi sian vivon por la bestoj! Korduŝiga, preskaŭ terura rakonto!

La princo ne deziris laŭdadon kaj princan honoradon, li estis kontenta pro la certeco, ke liaj verkoj havos « iom da daŭrigo! » Li certe ĝojus vidi, ke Esperanto nun helpas al lia modesta kaj samtempe fiera deziro.

MARIE HANKEL.

LA ROZOJ FLORADIS

DE

PRINZ EMIL VON SCHOENAICH-CAROLATH

La rozoj floradis, ho knabinet' ;
Ni en la ĝardeno solaj ;
Unuafoje, ludis ventet'
Kun viaj haroj ormolaj.

Kaj buklon blovitan malantaŭ vin
Ekkaptis mi laŭiranta.
Mi tiam kredis, ke mia man'
Feliĉon estas tenanta.

Mi tiam kredis, ke ĉiam nun
Konservos mi, kion mi prenis,
Ke al mia vivo nun lumas la sun' —
Do kiel alie fariĝis!

Aperis denove Juniotag' ;
Odoro kaj bril' kiel iam,
Dolĉege kantas la najtingal',
Sed vi forestas por ĉiam!

Migradan bastonon nun prenis mi
Nenie troviĝas pacejo,
Harkronon fortranĉis tondil' al vi
En suda monahinejo.

El germana lingvo tradukis

LEOPOLD ELB.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Formulo pri Malarmo precipe rilate al la Brita propono pri malarmo, de OTTO UMFRID, tradukis el germana lingvo P. CHRISTALLER (Libraro Pacifisma n° 13) ĉe *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède, Paris; prezo: Fr. 0, 25. —

L'Esperanto et les Institutions publiques. (Esperanto kaj la publikaj institucioj). Kolekto de aŭtentikaj dokumentoj pri la propagando de la helpa internacia lingvo Esperanto. *Centra Oficejo*, 51, rue de Clichy, Paris. (*Unua parto*): Dokumentoj en franca lingvo. Broŝuro 64-paĝa; prezo: Fr. 1, 25. —

La Centra Oficejo ĵus eldonis broŝuron tre gravan, kiu enhavas kolekton de ĉiuj dokumentoj, kiuj rilatas la enkondukon de nia lingvo en la oficialajn sferojn, en la Parlamenton, en la Parizan Urban Konsilantaron, en la Ministrejon de la Publika Instruado, en la Ministrejon de la Milito, en la Ministrejon de la Maristaro, en la francan Instituton, en la Internacian Konferencon de la Ruĝa Kruco. Tiu broŝuro estos tute necesega por ĉiuj el ni, kiuj iam bezonos sin turni al oficiala institucio de Francujo kaj de la ceteraj landoj, por provi la enkondukon de Esperanto. Eldoninte malavare tiun plej efikan propagandilon, la Centra Oficejo multege servis nian komunan entreprenon.

Esperantista Dokumentaro (*Kajero Sesa. — Oficiala parto*), **Kongresoj.** LA TRIA KONGRESO, ĉe la *Esperantista Centra Oficejo*, 51, rue de Clichy, Paris; prezo: Fr. 1, 50. —
La Esp. Centra Oficejo ĵus publik-

igis la sesan kajeron de sia Dokumentaro pri la oficialaj, historiaj, bibliografiaj kaj statistikaj aferoj. Tiu ĉi kajero rilatas al la Tria Universala Kongreso de Esperanto en Cambridge (12-17 de Aŭgusto 1907). Ĝi enhavas raportojn pri le preparo de le kongreso, la oficialan protokolaron, la tekston de la diversaj paroladoj, resumojn de la specialistaj kunvenoj, sciigojn kaj notojn pri la diversaj akceptoj, festoj kaj ekskursoj, precipe la ekskursoj en Kimrujo kaj Skotlando, kaj fine la postkongresaj festoj en Londono. Tiu kajero, daŭrigante la dokumentaron pri la esperantistaj kongresoj, aldonas al tiu kolekto grandan intereson, ĉar ĝi montras la konstantan agadon de la Esperantistoj antaŭ kaj post la kongreso, kaj fariĝas tre rimarkinda memorajo por la kongresanoj, al kiuj tre varmege ni rekomendas ĝin.

Esperantista dokumentaro (*Kajero Sesa. — Statistika parto*). **Esperantista Societaro, KONSULEJOJ, SOCIETOJ KAJ GAZETOJ** (kvara eldono — korektita ĝis la 31 de Decembro 1907) ĉe *Esperantista Centra Oficejo*, 51, rue de Clichy, Paris; prezo: Fr. 1, 50. —

Sub la nomo de ĉiu urbo troviĝas la adreso de la konsuloj, kaj de la Esperanto-Ofico, kaj la adreso de la estraro de la lokaj societoj aŭ grupoj.

Donante la plej precizajn, ĝustajn kaj plenajn sciigojn, tiu verko, kiu, en ĉiu nova eldono, fariĝas pli perfekta kaj senerara, estas ĉefa laborilo precipe por la grupoj kaj ĉiuj aĝemaj samideanoj.

En ĝi dank' al la konstanta plimultiĝo de la societoj kaj grupoj, oni estis devigita, pro manko de loko, forigi la nomaron de la komitatanoj, nur enskribante la nomojn de l' prezidanto kaj de l' sekretario.

Tabeleto en la antaŭparolo de ĉi tiu eldono montras tiun mirindan progresadon. La oficialaj nombroj, la 31 de Decembro 1907, estas la la jenaj : Nombro de la urboj, en kiuj ekzistas konsulejoj, agentejoj societoj = 232. — Nombro de ĉiuj specaj esperantistaj societoj = 865. — Nombro de profesiaj kaj fakaj societoj, plej ofte internaciaj = 69, — kaj fine nombro de la esperantaj ĵurnaloj = 44.

Oni ofte parolis pri la elokventeco de la nombroj : Tiuj nombroj do ne bezonas longajn klarigojn.

Kaj baldaŭ la apero de *Tutmonda Jarlibro por 1908* montros, ke ĉiutage la nombro ankoraŭ pligrandiĝas, ke Esperanto estas ĉiam pli vigla kaj ĉiam vivadas.

Troisième Congrès universel d'Esperanto (CAMBRIDGE 9-17 août 1907). Extraits d'articles de divers journaux anglais (texte anglais). — *Office Central Espérantiste* 51, rue de Clichy, Paris. —

Ĉi tiu tute interesa artikolaro, enhavas la tekston de multaj anglaj ĵurnaloj, kiuj en London, Sheffield, Manchester, Glasgow, Leeds, New Castle, Cambridge, Northampton, Oxford, Edinburg, Liverpool kaj Nottingham raportis pri la kunvenoj, festoj kaj ekskursoj dum kaj post la tria kongreso. Tiu kolekto de artikoloj, angle skribitaj en la ĉefaj gazetoj de la suprediritaj urboj, montras la mirindan movon, kiun naskis en Britujo la alveno de ĉiulandaj Esperantistoj, kuniĝintaj en

la sama amo al belega kaj granda ideo.

Iam, marŝante, antikva filozofo pruvis la movon. Iaŭ tiu bonega principo Esperanto marŝas tra la mondo, kaj — tio estas ankoraŭ plibona — ĝi postlasas postsignojn de sia irado. Tial ni estas certaj, ke ĉiuj, kiuj sin interesas pri la movado de Esperanto mendas de la Centra oficejo tiun artikolaron, ne nur la kongresanoj, al kiuj ĝi rememorigas la belajn pasintajn tagojn de la tria kongreso, sed ankaŭ la ceteraj, kiuj tiamaniere ricevos kvazaŭ eĥon de la granda bruego, kiu okazis la lastan jaron, somere.

Libro de l' Humoraĵo, de PAUL DE LENGYEL. Dua eldono 1-vol. III-195-paĝa; « Kolekto de la Revuo ». *Librejo Hachette kaj K^o*; prezo : Fr. 2, 50. —

« Libro'n de l' Humoraĵo » konas jam sendube multaj el niaj legantoj. Nia humoristika literaturo ĝis nun estas ankoraŭ malriĉa. Kaj tamen ne nur per seriozaj verkoj nutras sin nia animo; kiel agrable estas de tempo al tempo sin distri per iu spritaĵo, komprenas ĉiu el ni, kaj tial ni ne povas defendi la aperadon en nia literaturo de verkoj humoristikaj, des pli, se tiuj verkoj estas tiel bonaj kiel, la « Libro de l' Humoraĵo » de nia bone konata samideano P. Lengyel. La dua eldono de tiu libro estas zorge trarigardita kaj pliriĉigita. La bonega stilo faras el ĝi ne nur legindan humoraĵon, sed ankaŭ tre bonan lernolibron por tiuj, kiuj sen enuo, amuzante sin, volas lerni nian lingvon.

La Sendependa Ordeno de la Bon-templanoj (sociala solvo de l' alkoholisma problemo) de D^{ro} LEGRAIN; el franca lingvo tradukis prof. M. GAU-

TROT; eldonita de la *Pariza Grupo de la Esperantistaj Bontemplanoj*; 1, rue Christine, Paris 6e. 1 vol. 21-paĝa. Aĉetebla ĉe la *Presa Esp. Societo*, 33, rue Lacépède, Paris; prezo : Fr. 0, 40. —

Dank' al la Esperantistaj Bontemplanoj aperis en esperanta traduko tre interesa verketo koncernanta la celojn kaj la historion de la Sendependa Ordeno de la Bontemplanoj. Ŝajnas, ke ne estas superflue, se ni en kelkaj vortoj karakterizos tiun ĉi hodiaŭ jam tre disvastigitan en la mondo societon, kies ĉefaj apogoj estas frateco kaj solidareco lumigitaj de la Prudento kaj de la Scienco. Ĝia plej ĉefa celo estas prudenta batalo kontraŭ ĉiu veneno, ĉu en la formo de alkoholo, ĉu morfino, opio, ĉu ia ajn ebriigo kaj detruanta organismon produktaĵo. La Ordeno de Bontemplanoj estis fondita en la jaro 1852 en la ŝtato New-Yorka. Ĝi komencis tiel rapide disvastiĝi, ke jam en la jaro 1866 la nombro de Bontemplanoj atingis 170 000. En la jaro 1868 J. Malins enkondukis la Ordenon en Anglujon, kie ĝi nun kalkulas ĉirkaŭ 250 000 da anoĵ. De la jaro 1877 komencis aperadi filioj de tiu ĉi societo en Norvegujo, Svedujo, Danujo, Germanujo, Svisujo, Belgujo kaj aliaj landoj. Francujo aliĝis al tiu ĉi Ordeno nur en la lasta tempo, sed en tiu ĉi lando la afero ankaŭ iras jam tre rapide antaŭen. La ordeno nun enhavas preskaŭ *unu milionon* da membroj intime unuigitaj.

La verketo de Dr^o Legrain praparas detale la agadon kaj la celojn de tiu ĉi hodiaŭ potenca tutmonda societo, kies devizo estas : « la mondo

estas nia agadokampo ». Dank' al sia neŭtraleco kaj tute libera kaj sendependa regularo de la apartaj *Loĝioj*, la Bontemplanoj hodiaŭ jam kvazaŭ per densa reto kovris la tutan terglobon. Ni ne bezonas aldoni, ke la celoj de tiu ĉi ordeno estas subtenindaj; do la landoj, kie ĝis nun la Ordeno ne posedas siajn adeptojn, aliĝu al tiu komuna nobla afero. Ĉiujn necesajn sciigojn koncernantajn ĝin la legantoj trovos en la supre citita broŝureto de Dr^o Legrain.

Tutmonda Anekdotoaro; (kajero unua), 32-paĝa, aĉetebla ĉe *Internacia Propagandejo Esperantista*, Merton Abbey, London S. W.; prezo : Sd. 10. —

Tiu ĉi malgranda libreto en la formo de la ĉefeĉaj ŝlosiloj estas speciale destinita, kiel ni legas sur ĝia kovrilo, por propagando. La eldonistoj estas tute pravaj, dirante, ke en la komenco por novaj esperantistoj, timantaj fari pli grandajn elspezojn por gazetoj kaj lernolibroj, estas necesaj tiaj libretoj, kiuj facile konatigos ilin kun la taŭgeco de nia lingvo por interkompreniĝado. Niaj anglaj samideanoj, kiuj en la afero de propagando elmontris jam praktikan flarsenton, sendube per tiu ĉi « anekdotaro » akiros sian celon. Malgranda kosto kaj tre bone elektitaj spritaj anekdotoj certigos al ili sukceson. Ni rekomendas al ĉiuj Esperantistoj disvastigi la « Tutmondan Anekdotaron » inter novaj adeptoj de nia lingvo : tiu ĉi verketo faciligos al ili sukceson de ilia propagando.

Le gérant : CH. SCHIFFER.

GEORGO DANDIN¹

AŬ

LA KONFUZITA EDZO

Komedio en tri aktoj

DE

MOLIÈRE

AKTO DUA²

SCENO UNUA.

KLAŬDINO, LUBIN.

KLAŬDINO. — Jes, mi tuj divenis, ke ĝi certe venas de vi, kaj ke vi ĝin diris al iu, kiu ĉion rakontis al nia mastro.

LUBIN. — Mi ĵuras al vi, mi nur pasante diris pri ĝi unu vorton al iu homo, por ke li ne diru, ke li vidis, ke mi eliris el la domo; videble la homoj en tiu ĉi lando estas grandaj babiluloj.

KLAŬDINO. — Efektive, sinjoro la vicgrafo faris bonan elekton, prenante vin kiel sian sendaton! li uzas la servon de homo tre dube fidinda!

LUBIN. — Nu, alian fojon mi estos pli ruza kaj mi pli min gardos.

KLAŬDINO. — Jes, jes, estos la ĝusta tempo.

LUBIN. — Ni ne parolu plu pri tio. Aŭskultu.

KLAŬDINO. — Kion vi volas, ke mi aŭskultu?

LUBIN. — Turnu iom vian vizaĝon al mi.

KLAŬDINO. — Nu, kion do vi volas?

LUBIN. — Klaŭdino!

KLAŬDINO. — Kio?

LUBIN. — He, he, ĉu vi ne scias tre bone, kion mi volas diri?

KLAŬDINO. — Ne.

LUBIN. — Al la diablo! mi vin amas.

KLAŬDINO. — Efektive?

1. Published 1 August 1908. ¹ Privilege of copyright in the United States reserved under the act approved March 3rd 1903 by Hachette and C^o of Paris.

2. Vidu la numeron 23.

LUBIN. — Jes, la diablo min prenu ! Vi povas kredi al mi, ĉar mi ĝin ĵuras.

KLAŬDINO. — Nu, bone,

LUBIN. — Mi sentas, ke mia tuta koro tremas, kiam mi vin rigardas.

KLAŬDINO. — Mi tre ĝojas.

LUBIN. — Kiamaniere vi tion faras, ke vi estas tiel bela ?

KLAŬDINO. — Tiel same, kiel faras la aliaj.

LUBIN. — Vidu, oni ne bezonas tiom da ceremonioj : se vi volas, vi estos mia edzino kaj mi estos via edzo ; kaj ni ambaŭ estos ĝeedszoj.

KLAŬDINO. — Vi eble estus tiel ĵaluza, kiel nia mastro ?

LUBIN. — Tute ne !

KLAŬDINO. — De mia flanko, mi malamas la suspektemajn edzojn ; kaj mi volas tian edzon, kiu ne timas ĉion, kiu estus tiom plena de konfido al mi kaj tiel certa pri mia ĉasteco, ke li sen maltrankvileco povus min vidi en la mezo de tridek viroj.

LUBIN. — Bone ! mi estos tute tia.

KLAŬDINO. — Ĝi estas la plej malsaĝa afero en la mondo, kiam oni ne konfidas al edzino, kaj oni ŝin turmentas. Kaj en efektiveco oni ĉe tio nenion gajnas : ĝuste tio devigas nin pensi pri malbono ; kaj ofte la edzoj mem, per sia bruego, faras el si tion, kio ili estas.

LUBIN. — Nu, mi donos al vi la liberecon fari ĉion, kio al vi plaĉos.

KLAŬDINO. — Jen tiel oni devas agi, se oni ne volas esti trompata. Kiam edzo fidas nian honestecon, ni prenas el la libereco nur tiom, kiom ni bezonas ; ĝi estas tiel same, kiel kun tiuj, kiuj malfermas al ni sian monujon kaj diras al ni : « prenu ! » Ni faras el ĝi uzon honeste, kaj ni kontentiĝas per tio, kio estas justa. Sed se iu nin ĉikanas, ni penas lin tondi, kaj ni tute lin ne indulgas.

LUBIN. — Bone, mi estos el tiuj, kiuj malfermas sian monujon, kaj vi bezonas nur edziniĝi kun mi.

KLAŬDINO. — Bone, bone, ni vidos.

LUBIN. — Venu do ĉi tien, Klaŭdino.

KLAŬDINO. — Kion vi volas ?

LUBIN. — Venu, mi diras al vi.

KLAŬDINO. — Ha, kviete ! Mi ne amas la palpistojn.

LUBIN. — He, iomete, pro amikeco.

KLAŬDINO. — Lasu min, mi diras al vi ; mi ne komprenas ŝercojn.

LUBIN. — Klaŭdino !

KLAŬDINO, *repuŝante lin*. — He, for !

LUBIN. — Ha, kiel kruda vi estas kun homoj ! Fi ! kiel neĝentila ĝi estas tiel forpuŝi personojn ! Ĉu vi tute ne hontas esti bela kaj ne voli, ke oni vin karesu ? He, lasu do !

KLAŬDINO. — Mi donos al vi sur la nazon.

LUBIN. — Ho, kia malcedema, kia sovaĝa ! Fi ! Estas malbele esti tiel kruela !

KLAŬDINO. — Vi fariĝas tro libera.

LUBIN. — Kion do ĝi kostos al vi, se vi lasos min iom petoli kun vi ?

KLAŬDINO. — Vi devas havi paciencon.

LUBIN. — Nur unu kiseton, partopage de nia edziĝo.

KLAŬDINO. — Mi dankas por tio.

LUBIN. — Klaŭdino, mi vin petas, vi ĝin deprenos de la kalkulo.

KLAŬDINO. — He, certe ne ! Mi jam unu fojon enfalis. Adiaŭ ! Iru for, kaj diru al sinjoro la vicgrafo, ke mi akurate transdonos lian bileton.

LUBIN. — Adiaŭ, sovaĝa belulino !

KLAŬDINO. — La vorto montras enamigon.

LUBIN. — Adiaŭ, roko, ŝtono, marmoro, ĉio plej malmola en la mondo.

KLAŬDINO, *sola*. — Mi tuj transdonos en la manojn de mia mastro... Sed jen ŝi venas kun sia edzo ; mi forigu kaj atendu, ĝis ŝi estos sola.

SCENO DUA.

GEORGO DANDIN, ANGELIKO.

GEORGO DANDIN. — Ne, ne, oni ne trompas min tiel facile ; kaj mi nur estas tro certa, ke tio, kion oni diris al mi, estas vera. Mi havas pli bonajn okulojn, ol kiel oni pensas, kaj via galimatia tute min ne blindiĝis.

SCENO TRIA.

KLITANDRO, ANGELIKO, GEORGO DANDIN.

KLITANDRO, *aparte, en la profundo de la scenejo*. — Ha, jen ŝi estas ; sed ŝia edzo estas kune kun ŝi.

GEORGO DANDIN, *ne vidante Klitandron*. — Trae de ĉiuj viaj grimacoj mi vidis la verecon de tio, kion oni diris al mi, kaj kiom malmulte da respekto vi havas por la ligo, kiu nin unuigas. (*Klitandro kaj Angeliko reciproke sin salutas.*) Mia Dio, lasu vian rive-

rencon; ne pri tia speco de respekto mi parolas al vi, kaj vi ne devas ankoraŭ moki.

ANGELIKO. — Mi? mi mokas? neniel!

GEORGO DANDIN. — Mi scias, kion vi pensas, kaj mi konas... (*Klitandro kaj Angeliko sin denove reciproke salutas.*) Denove! Ha, ĉesu do fari ŝercojn! Mi scias tre bone, ke pro via nobeleco vi rigardas min, kiel starantan tre malsupre de vi; sed la respekto, pri kiu mi parolas al vi, tute ne koncernas mian personon. Mi parolas pri tiu respekto, kiun vi ŝuldas al ligo tiel estimeginda, kiel estas la ligo de edzeco.... (*Angeliko faras signon al Klitandro.*) Ne levu la ŝultrojn, mi tute ne parolas malsaĝaĵojn.

ANGELIKO. — Sed kiu levas la ŝultrojn?

GEORGO DANDIN. — Mia Dio! Mi vidas tre klare. Mi diras al vi ankoraŭ unu fojon, ke la edzeco estas ĉeno, al kiu oni devas rilati kun la plej granda respekto, kaj estas tre malbone, fari el ĝi tian uzon, kian vi faras. (*Angeliko faras al Klitandro signon per la kapo.*) Jes, jes, tre malbone de via flanko; kaj vi tute ne bezonas balanci la kapon kaj fari al mi grimacojn.

ANGELIKO. — Mi? mi ne scias, kion vi volas diri.

GEORGO DANDIN. — Sed mi tion scias tre bone; kaj vian maleslimon mi konas. Se mi ne naskiĝis nobelo, almenaŭ mi estas el familio, al kiu oni povas fari neniun riproĉon; kaj la familio de la Dandin'oj...

KLITANDRO, *malantaŭ Angeliko, ne rimarkate de Georgo Dandin.* — Nur unu vorton!

GEORGO DANDIN, *ne vidante Klitandron.* — Kio?

ANGELIKO. — Kio? mi nenion diris. (*Georgo Dandin turnas sin ĉirkaŭ sian edzinon, kaj Klitandro foriĝas, farante grandan riverencon al Georgo Dandin.*)

SCENO KVARA.

GEORGO DANDIN, ANGELIKO.

GEORGO DANDIN. — Jen li vagis ĉirkaŭ vi!

ANGELIKO. — Nu, ĉu ĝi estas mia kulpo? Kion vi volas, ke mi faru kontraŭ tio?

GEORGO DANDIN. — Mi volas, ke vi faru kontraŭ tio tion, kion faras virino, kiu volas plaĉi nur al sia edzo. Kion ajn oni dirus, la amistoj altrudas sin nur tiam, kiam oni tion akceptas. Ekzistas certa dolĉa mieno, kiu ilin altiras, tiel same, kiel la mielo la muŝojn; sed

la honestaj virinoj havas rimedojn, kiuj forpelas ilin tuj en la komenco.

ANGELIKO. — Mi, ilin forpeli! Sed pro kia kaŭzo? Mi tute ne vidas en ĝi ian skandalon, se oni min trovas bela; kaj tio faras al mi plezuron.

GEORGO DANDIN. — Jes! Sed kian rolon la edzo povas ludi ĉe tiu ĉi amindumado?

ANGELIKO. — La rolon de honesta homo, kiu ĝojas, se lia edzino estas ŝatata.

GEORGO DANDIN. — Mi vin tre dankas por tio. Ĝi tute ne estas laŭ mia gusto; kaj la Dandin'oj tute ne al kutimiĝis al tiu modo.

ANGELIKO. — Ho, la Dandin'oj al kutimiĝos, se ili volos; ĉar miaflanke mi deklaras al vi, ke mi ne havas la intencon forrifu la mondon kaj vivante enterigi min en edzon. Kio! ĉar viro ekpensas edziĝi kun ni, tial estas necese, ke ĉio finiĝu por ni kaj ke ni rompu ĉiujn interrilatojn kun la vivantoj! Ĝi estas mirinda afero, tiu tiraneco de sinjoroj la edzoj; kaj tio al mi plaĉas, ke ili volas, ke oni mortu por ĉiuj amuzoj kaj oni vivu nur por ili! Mi mokas tion, kaj mi tute ne volas morti tiel juna.

GEORGO DANDIN. — Tiele do vi plenumas la ŝuldiĝon de la juro, kiun vi faris al mi publike?

ANGELIKO. — Mi? mi ne faris ĝin al vi propavole, vi ĝin elŝiris de mi. Ĉu antaŭ la edziĝo vi demandis pri mia konsento kaj ĉu mi vin volas? Vi demandis pri tio nur mian patron kaj mian patrinon; en efektiveco ja nur ili edziĝis kun vi; tial estos bone, se vi ĉiam al ili plendos, se oni agas kun vi maljuste. Kio koncernas min, kiu tute ne petis vin, ke vi edziĝu kun mi, kaj kiun vi prenis, ne demandinte miajn sentojn, mi pretendas, ke mi ne havas la devon sklave submeti min al viaj deziroj; kaj mi volas ĝui, mia sinjoro, la kelkan nombron da belaj tagoj, kiun donas al mi mia juneco, preni al mi la dolĉan liberecon, kiun la aĝo al mi permesas, vidi iom la belan societon, kaj gustumi la plezuron aŭdi dolĉajn vortojn, kiujn oni diras al mi. Prepariĝu al tio, ke ĝi estu via puno, kaj danku la ĉielon, ke mi ne estas kapabla por io pli malbona.

GEORGO DANDIN. — Jes, tiel vi prenas la aferon! Sed mi estas via edzo, kaj mi diras al vi, ke mi tion ne volas.

ANGELIKO. — Kaj mi, mi estas via edzino, kaj mi diras al vi, ke mi tiel volas.

GEORGO DANDIN, *al si mem.* — Mi havas grandan deziron fari kompton el ŝia tuta vizaĝo kaj meti ŝin en tian staton, ke ŝi plu

neniam en sia vivo plaĉu al la dirantoj de flataĵoj. Iru, Georgo Dandin; mi ne povus min deteni, kaj estas pli bone forlasi la lokon.

SCENO KVINA.

ANGELIKO, KLAŬDINO.

KLAŬDINO. — Kun malpacienco mi atendis, sinjorino, ke li foriru, por ke mi transdonu al vi ĉi tiujn liniojn de tiu, pri kiu vi scias.

ANGELIKO. — Ni vidu.

KLAŬDINO, *al si mem.* — Kiom mi povas rimarki, tio, kion oni skribas al ŝi, ne tre malplaĉas al ŝi.

ANGELIKO. — Ha, Klaŭdino, kiel ĝentile ĉio estas esprimita en tiu ĉi bileto! Kian agrablan manieron la korteguloj havas en ĉiuj siaj paroloj kaj en ĉiuj siaj agoj! Kaj kio estas, en komparo kun ili, niaj provinculoj?

KLAŬDINO. — Mi pensas, ke, post kiam vi vidis tiujn, la Dandin'oj ne povas plaĉi al vi.

ANGELIKO. — Restu ĉi tie, mi iros skribi la respondon.

KLAŬDINO, *sola.* — Ŝajnas al mi, ke mi ne bezonas rekomendi al ŝi, ke ŝi faru la respondon agrabla. Sed jen....

SCENO SESA.

KLITANDRO, LUBIN, KLAŬDINO.

KLAŬDINO. — Vere, sinjoro, vi tie prenis al vi lertan komisiulon!

KLITANDRO. — Mi ne kuraĝis sendi iun el miaj homoj. Sed, mia bona Klaŭdino, mi devas ja rekompenci vin por la bonaj servoj, kiujn, kiel mi scias, vi faris al mi. (*Li serĉfosas en sia poŝo.*)

KLAŬDINO. — He, sinjoro, ne estas necese. Vi tute ne bezonas fari al vi tiun klopodon; mi faras al vi servojn, ĉar vi ilin meritas, kaj mi sentas en mia koro inklinon por vi.

KLITANDRO, *donante monon al Klaŭdino.* — Mi vin tre dankas.

LUBIN, *al Klaŭdino.* — Ĉar ni edziĝos, tial donu tion al mi, por ke mi ĝin konservu kune kun mia mono.

KLAŬDINO. — Mi ĝin konservos por vi tiel same, kiel la kison.

KLITANDRO, *al Klaŭdino.* — Diru al mi, ĉu vi transdonis mian bileton al via bela mastrino?

KLAŬDINO. — Jes; ŝi jam skribas respondon al vi.

KLITANDRO. — Sed, Klaŭdino, ĉu ne estas eble, ke mi povu persone paroli kun ŝi?

KLAŬDINO. — Jes; venu kun mi, mi donos al vi la eblon paroli kun ŝi.

KLITANDRO. — Sed ĉu ŝi tion aprobos? kaj ĉu estas neniam risko?

KLAŬDINO. — Ne, ne! Ŝia edzo ne estas en la loĝejo; kaj krom tio ne pri li ŝi devas plej multe zorgi: nur antaŭ siaj gepatroj ŝi devas sin gardi; kaj se nur pri ili estas zorgite, ĉion ceteran oni ne bezonas timi.

KLITANDRO. — Mi lasas min al via gvidado.

LUBIN, *sola*. — Al la diablo! Jen saĝan edzinon mi havos! Ŝi havas spriton kiel kvar.

SCENO SEPA.

GEORGO DANDIN, LUBIN.

GEORGO DANDIN, *al si mem*. — Jen estas mia homo de antaŭe. Ho, se mi povus ĝin atingi, ke li atestu al la gepatroj tion, kion ili ne volas kredi!

LUBIN. — Ha, jen vi estas, sinjoro babilulo, al kiu mi tiel forte rekomendis nenion paroli, kaj kiu ĝin tiel forte promesis al mi! Vi estas do babilisto, kaj vi tuj ĉion transdiras, kion oni diras al vi sekrete?

GEORGO DANDIN. — Mi?

LUBIN. — Jes, vi ĉion raportis al la edzo, kaj vi estas la kaŭzo de tio, ke li faris bruegon. Mi ĝojas, ke mi nun scias, ke vi havas tian langon; kaj tio min instruos, ke mi nenion plu diru al vi.

GEORGO DANDIN. — Aŭskultu, mia amiko...

LUBIN. — Se vi ne estus babilinta, mi rakontus al vi, kio fariĝas en la nuna momento; sed pro puno vi nenion scios.

GEORGO DANDIN. — Kio? kio do fariĝas?

LUBIN. — Nenio, nenio. Jen kio estas, se oni babilis; vi ne sciigos eĉ unu vorton, kaj pri la plej interesa parto mi silentos.

GEORGO DANDIN. — Haltu do iom.

LUBIN. — Neniel.

GEORGO DANDIN. — Mi volas diri al vi nur unu vorton.

LUBIN. — Ho ne, ho ne! Vi volas eltiri de mi la sekreton.

GEORGO DANDIN. — Ne, ne tion.

LUBIN. — He, vi pensas, ke mi estas malsaĝa! Mi vidas, kion vi celas.

GEORGO DANDIN. — Estas io tute alia. Aŭskultu.

LUBIN. — Vi nenion atingos. Vi volus, ke mi diru al vi, ke sin-

joro la vicgrafo donis monon al Klaŭdino, kaj ke ŝi kondukis lin al sia mastrino. Sed mi ne estas tiel malsaĝa.

GEORGO DANDIN. — Mi vin petas!

LUBIN. — Ne!

GEORGO DANDIN. — Ni donos al vi....

LUBIN. — Mendu-atendu!

SCENO OKA.

GEORGO DANDIN, *sola.*

Kun ĉi tiu malsaĝulo mi ne povis plenumi la penson, kiun mi havis. Sed la nova sciigo, kiu elglitis el lia buŝo, povas fari al mi tian saman servon; kaj, se la amisto estas en mia domo, tio donos al mi la eblon montriĝi prava en la okuloj de la gepatroj kaj plene ilin konvinki pri la senhonteco de ilia filino. La malbono en la afero estas nur tio, ke mi ne scias kiel min aranĝi, ke mi tiru profiton el tiu sciigo. Se mi eniros en mian domon, mi forkurigos la sentaŭgulon; kaj kion ajn malhonorigan por mi mi povus vidi per miaj propraj okuloj, oni tute ne kredos miajn vortojn, kaj oni diros al mi, ke mi fantazias. Aliflanke, se mi venigos la bogepatrojn, ne havante la certecon, ke ni trovos en mia domo la amiston, estos tiel same, kaj mi refalos en la malbonan staton de antaŭe. Eble mi povus senbrue esplori, ĉu li tie estas ankoraŭ? (*Rigardinte tra la truo de la seruro.*) Ha! ĉielo! Oni plu ne povas dubi, mi vidis lin tra la truo de la seruro. La sorto donas al mi la eblon konfuzi miajn homojn; kaj, por kroni la tutan aventuron, ĝi alvenigas en la ĝusta momento la juĝantojn, kiujn mi bezonis.

SCENO NAŬA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, S^{ino} DE SOTENVILLE, GEORGO DANDIN.

GEORGO DANDIN. — Nu, vi ne volis kredi al mi antaŭe, kaj via filino venkis; nun mi havas en la mano la eblecon vidigi al vi, kiel ŝi min aranĝas; kaj, dank' al Dio, mia malhonoro estas nun tiel klara, ke vi ne povos plu dubi pri ĝi.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kiel, mia bofilo! vi ĉiam ankoraŭ ripetas tion saman?

GEORGO DANDIN. — Jes, ĉiam ankoraŭ; kaj neniam mi havis por tio tiom da kaŭzo, kiel nun.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Vi denove volas turni al ni la kapon!

GEORGO DANDIN. — Jes, sinjorino; kaj kun mia kapo oni agas pli malbone.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ĉu vi neniam laciĝos tedi nin?

GEORGO DANDIN. — Ne, sed mi forte laciĝas esti moke trompata.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Ĉu vi neniam volas liberigi vin de viaj strangaj pensoj?

GEORGO DANDIN. — Ne, sinjorino; sed mi tre dezirus liberigi min de edzino, kiu min malhonoras.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Granda Dio! nia bofilo, lernu paroli konvene.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Al la diablo! serĉu esprimojn malpli ofendajn.

GEORGO DANDIN. — Kiu perdas, tiu ne ridas.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Memoru, ke vi edziĝis kun nobela fraŭlino.

GEORGO DANDIN. — Mi tion memoras sufiĉe, kaj mi ĉiam nur tro multe memoros tion.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Se vi tion memoras, tiam penu paroli pri ŝi kun pli da respekto.

GEORGO DANDIN. — Sed kial ŝi pli ĝuste ne penas agi kun mi pli honeste? Kio! ĉar ŝi estas nobelino, ŝi devas havi la liberecon fari al mi, kion ŝi volas, kaj mi ne devas kuraĝi eĉ diri vorteton?

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kio do fariĝis al vi, kaj kion vi povas diri? Ĉu vi ne vidis hodiaŭ matene, ke ŝi eĉ ne konis tiun, pri kiu vi parolis al mi?

GEORGO DANDIN. — Jes; sed kion vi diros, se mi nun vidigos al vi, ke la amisto estas kun ŝi?

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Kun ŝi?

GEORGO DANDIN. — Jes, kun ŝi, kaj en mia domo.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — En via domo?

GEORGO DANDIN. — Jes, en mia propra domo.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Se ĝi estos tiel, ni estos por vi kontraŭ ŝi.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jes, la honoro de nia familio estas por ni pli kara ol ĉio en la mondo; kaj se vi diras la veron, ni malkonfesos en ŝi nian sangon kaj ni forlasos ŝin al via kolero.

GEORGO DANDIN. — Vi bezonas nur sekvi min.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Gardu vin kontraŭ trompiĝo!

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ne faru kiel antaŭe.

GEORGO DANDIN. — Mia Dio! Vi tuj vidos. (*Li montras en direkto al Klitandro, kiu elvenas kun Angeliko.*) Nu, rigardu, ĉu mi mensogis?

SCENO DEKA.

ANGELIKO, KLITANDRO, KLAŬDINO; S^{ro} DE SOTENVILLE,
S^{ino} DE SOTENVILLE kaj GEORGO DANDIN *en la profundo de la scenejo.*

ANGELIKO, *al Klitandro.* — Adiaŭ! mi timas, ke oni povos vin ĉi tie surprizi, kaj mi devas min gardi.

KLITANDRO. — Promesu do al mi, sinjorino, ke mi povos paroli kun vi ĉi tiun nokton.

ANGELIKO. — Mi penos pri tio.

GEORGO DANDIN, *al gesinjoroj de Sotenville.* — Ni alproksimiĝu kviete de malantaŭe, kaj ni zorgu, ke oni nin ne vidu.

KLAŬDINO. — Ha, sinjorino! ĉio estas perdita! Jen estas viaj gepatroj en akompano de via edzo.

KLITANDRO. — Ho, ĉielo!

ANGELIKO, *mallaŭte al Klitandro kaj Klaŭdino.* — Tenu vin tute trankvile kaj lasu min agi. (*Laŭte al Klitandro.*) Kio! Vi kuraĝas ankoraŭ agi tiamaniere post la historio de antaŭe! kaj tiamaniere vi kaŝas viajn sentojn! Oni diras al mi, ke vi enamiĝis en min, kaj ke vi havas la intencon admonakiri min; mi atestas al vi mian indignon, kaj mi klare esprimas al vi miajn pensojn en alesto de ĉiuj; vi laŭte neas la aferon kaj donas al mi la vorton, ke vi havas nenian personon ofendi min; kaj tamen en tiu sama tago vi havas la arogantecon veni al mi vizite, diri al mi, ke vi min amas, rakonti al mi centon da malsaĝaj historioj, por konvinki min respondi al viaj malkonvenaĵoj, kvazaŭ mi estus tia virino, kiu povas rompi la ĵuron de fideleco, kiun mi donis al edzo, kaj iam forkliniĝi de la virteco, kiun instruis al mi miaj gepatroj. Se mia patro tion sciis, li bone instruus al vi provi tiajn entreprenojn! Sed honesta virino ne amas skandalon, tial mi gardas min ion diri al li; (*farinte signon al Klaŭdino, ke ŝi alportu bastonon*) kaj mi montros al vi, ke kvankam mi estas virino, mi havas sufiĉe da kuraĝo, por venĝi min mem por la ofendoj, kiujn oni faras al mi. Tio, kion vi faris, ne estas ago de nobelo, kaj tial mi traktos vin ankaŭ ne kiel nobelon. (*Angeliko prenas la bastonon kaj levas ĝin kontraŭ Klitandron, kiu forkliniĝas tiamaniere, ke la batoj falas sur Georgon Dandin.*)

KLITANDRO, *kriante, kvazaŭ li estus frapita.* — Aj! aj! aj! Kviete!

SCENO DEK-UNUA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, S^{ino} DE SOTENVILLE, ANGELIKO,
GEORGO DANDIN, KLAŬDINO.

KLAŬDINO. — Forte, sinjorino, batu bone!

ANGELIKO, *ŝajnigante, ke ŝi parolas al Klitandro*. — Se vi ankoraŭ ion havas sur la koro, mi estas ĉi tie, por respondi al vi.

KLAŬDINO. — Rimarku ĝin bone, kun kiu vi ludas.

ANGELIKO, *ŝajnigante sin mirigita*. — Ha, mia patro, vi estas ĉi tie!

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Jes, mia filino; kaj mi vidas, ke koncerne la saĝon kaj kuraĝon vi montras vin inda ido de la domo de Sotenville. Venu ĉi tien, alproksimiĝu, ke mi vin ĉirkaŭprenu!

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Ankaŭ min ĉirkaŭprenu, mia filino. Ha, mi ploras de ĝojo, kaj mi rekonas mian-sangon en la agoj, kiujn vi ĵus faris.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Mia bofilo, kiel ravita vi devas esti! kaj kiel plena de dolĉeco certe estas por vi ĉi tiu okazaĵo! Vi havis justan kaŭzon, por maltrankviliĝi; sed viaj suspektoj montriĝas forpelitaj en la plej brilanta maniero.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Sendube, nia bofilo, kaj vi devus nun esti la plej feliĉa el ĉiuj viroj.

KLAŬDINO. — Certe. Kia virino, kia virino! Vi estas tro feliĉa, ke vi ŝin posedas, kaj vi devus kisi la teron, kie ŝi paŝis.

GEORGO DANDIN, *al si mem*. — Ha, perfidulino!

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kio ĝi estas, mia bofilo? Kial vi ne dankas iomete vian edzinon por la amo, kiun, kiel vi vidas, ŝi montras rilate vin?

ANGELIKO. — Ne, ne, mia patro, ne estas necese; li nenion ŝuldas al mi por tio, kion li ĵus vidis; kaj ĉio, kion mi faras en tiu rilato, estas nur pro amo al mi mem.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Kien vi iras, mia filino?

ANGELIKO. — Mi foriras, mia patro, por ke mi ne estu devigata akcepti liajn komplimentojn.

KLAŬDINO, *al Georgo Dandin*. — Ŝi estas prava, ke ŝi koleras. Ŝi estas virino, kiu meritas esti adorata, kaj vi ŝin ne traktas, kiel vi devus.

GEORGO DANDIN, *al si mem*. — Kanajlo!

SCENO DEK-DUA.

S^{ro} DE SOTENVILLE, S^{ino} DE SOTENVILLE, GEORGO DANDIN.

S^{ro} DE SOTENVILLE. — Ĝi estas malgranda resento de la historio de antaŭe, kaj ĝi pasos post iom da karesado, kiun vi faros al ŝi. Adiaŭ, mia bofilo; nun vi jam ne bezonas plu maltrankviliĝi. Iru, faru pacon inter vi kaj penu kvietigi ŝin per petado de pardono pro via flamiĝo.

S^{ino} DE SOTENVILLE. — Vi devas konsideri, ke ŝi estas junulino, edukita en virteco, kaj ŝi ne kutimis, ke oni ŝin suspektu pri ia malkonvena ago. Adiaŭ. Ĝi faras al mi tre grandan ĝojon, ke mi nun vidas, ke viaj malkompreniĝoj estas finitaj, kaj ke ŝia konduto devas esti por vi tiel agrablega.

SCENO DEK-TRIA.

GEORGO DANDIN, *sola*.

Mi ne diras eĉ unu vorton, ĉar per parolado mi nenion gajnos. Neniam oni vidis tian malfeliĉan sorton, kiel mia. Jes, mi admiras mian malfeliĉon kaj la subtilan lertecon de mia kanajla edzino, kiu scias ĉiam montri sin prava kaj min malprava. Ĉu estas eble, ke mi ĉiam estos venkita de ŝi kaj la ŝajno ĉiam estos kontraŭ mi kaj mi neniam sukcesos elmontri la kulpecon de mia senhontulino? Ho, ĉielo, helpu miajn intencojn kaj donu al mi la favoron, ke mi povu vidigi al la homoj, ke oni min senhonorigas!

El franca lingvo tradukis

LUDOVIKO LAZARO ZAMENHOF.

Al ĝe-Baronoj de Mênil.

TRE DOLĈE

Tre dolĉe glitadas boato
Vespere sur lago spegula,
Kaj akvo sub ĉiu rembato
Sulkiĝas kun sono regula.

Tre dolĉe forpasas minutoj
Sur ŝipo solece trankvila. .
Nur voĉo mallaŭta de flutoj
Alflugas tra l' nokto lunbrila.

Tre dolĉe la flutoj songigas :
Boato nun iĝas gondolo ;
La lumoj de l' bordo briligas
Palacojn sub fea kupolo.

Tre dolĉe revivas mi horon
De nokt' sub itala ĉielo...
Sed perdis ĉielo la gloron,
Ĉar nun al ĝi mankas anĝelo.

EDMOND PRIVAT.

EL LA LIRIKA INTERMEZZO

DE
HEINE

(Kapo diras)

Se mi nur estus la skabelo
Kuŝanta ĉe piedoj ŝiaj!
Sub ili kvankam ŝi min premus
Mi tamen ne murmurus.

(Koro diras)

Se mi nur estus la kuseno
En kiun ŝi trapuŝas pinglojn!
Kaj kvankam ŝi min ĉiam pikus
Mi pri la vundoj ĝojus.

(Kanto diras)

Se mi nur estus la papero
Per kiu ŝi la harojn buklas!
Mi dirus al ŝi tion, kio
En mi ĝemante vivas.

El germana lingvo tradukis

R. DESMAISONS.

UNU TAGO EN LA KAMPANJO

Romo, la 17^{an} de Februaro 1906.

Printempo en la naturo kaj unu tago en la Kampanjo! en la Kampanjo kun ĝia tuta ĉarmego el antikvaj monumentoj kaj historiaj memoroj, kun la aĝrespektinda « Via Appia », la « Regina Viarum », la Reĝino de la vojoj, kun ĝiaj memorigoj pri rabistaj rakontoj kaj kun ĝiaj bestaroj kaj paŝtistoj, vestitaj per feloj kaj havantaj vidon sufiĉe sovaĝan, kun ĝia senkonsola dezerto en la vasta ebenaĵo, dezerto, kiu ĉe malhela vetero certe elspiras melanĉolion vere timigan. Hodiaŭ la suno ĝin superfluas arde kaj varmege kaj vidigas ĉion vivovarme, sed sekigas nin ĝis la ostoj.

Oni eliras el Romo tra la arko de Konstantino kaj sekvas la vojon S. Gregorian unue ĝis la termoj de Katakalo, al kiu ni dediĉas la unuan horon por nin transporti en tiujn ruinojn de miriga konstruaĵo. Restadas ankoraŭ tiom da tiama beleco, ke oni povas fari al si ideon pri tiu grandega kaj luksa konstruaĵo. La tuto estas aranĝita laŭ la formo de vasta kvarangulo kun eksedroj (eksteren fleksitaj duoncirkloj) kaj enhavas interne malgrandan kvarangulan konstruaĵon, kiu ĉirkaŭas la banejojn; la libera parto aŭ korto estis uzata kiel ĝardenaĵo, kiel stadio (kurejo) kaj por aliaj celoj distraĵ kaj plezuraj. La banejoj mem kun la tepidario, t. e.ejo modere varmigita por masaĝo kaj ŝmiro, la kaldario, t. e. la varmega bano kaj la vapora ŝvitbano, kaj fine la frigidario, t. e. la malvarmetiga bano, estas ja sufiĉe konataj al ni eĉ hodiaŭ kiel « romanaj banoj », sed tie ĉi la tuta plano nin interesas tute speciale, ĉar ĝi plie montras al ni la lokojn por aĉra kaj akva hejtado, ĝi ebligas, ke ni enrigardu en la tiaman rafinadon de l' lukso, en kiu saĝaj imperiestroj igis partopreni la popolaron, por ke ĝi restadu sindona kaj kompleza al iliaj celoj. Ne sole la grandeco kaj vasteco de la haloj kaj ĉambroj elmontras la grandiozecon de la konstruaĵo, sed tiuj muroj estas kovritaj per marmoro, la banoj estis prenataj en porfiraj kuvoj aŭ en marmoraj basenoj, belegaj statuoj ornamis la niĉojn, ĉie kaj ĉie la okuloj ĝuis arton; ludoj estis aranĝitaj, luktadoj prezentataj, librarejoj, pentraĵejoj kaj legejoj estadis al la disponado de l' publiko. Oni pasigis dum varmega vetero siajn tagojn en la banejoj, kiuj donis, krom la refreŝigo per la bano kaj gimnastiko, ankaŭ diversecon kaj distr-

iĝon per luda kaj arta ĝuado. Sed nun la muroj kuŝas pleje ruinigitaj, nur restaĵoj postsentigas la grandiozajn arkaĵojn, kiuj estinte transtegis tiujn halojn; la statuojn trovitajn sub la runoj oni savis en muzeojn, la granitajn kolonojn kaj la marmoron oni uzis por aliaj konstruaĵoj kaj nur pene la moderna spirito rekonstruas la figuron de la iama domo, kiu por sia elfino bezonis generaciojn. Kia domaĝo, ke dum barbara epoko oni detruis ĉiujn tiujn belegajn konstruaĵojn tiamaniere, ke, eĉ se ili estus kontraŭstarintaj la tempon kaj militojn, oni ne povas plu rekoni ilian unuan figuron. En la ĉefa halo iam staris ok belegaj kolonoj, ili subtenas nun la centran navon en St. Johano de l' Laterano. La multekostaj mozaikaj plankoj estas detruitaj aŭ forportitaj, oni eĉ rompis la murojn por uzi la ferajn krampojn en epokoj, kiam tiu ĉi industrio estis malperfekta aŭ la fontoj de tiu materialo malriĉaj. La estanteco estas pli forta ol la estinteco kaj la avido pli granda ol la pieco. La stadiumo estis iam ornamita per la grupoj de la famaj Toro, Herkuleso kaj Flora; ili troviĝas nun en la neapola muzeo. Ankaŭ kelkaj porfiraj pelvoj el la basenoj de l' tepidario, estas nun en Neapolo, kiel oni rakontas. Tial ni estas devigitaj provi image prezenti al ni la komplikan planon kun ĝia tuta ornamaĵo, dum ni trapaŝas tra la vastaj haloj, enrampas en la subterajn koridorojn por la aĉra hejlado, tramezuras per niaj okuloj la grandegan stadiumon kaj esploras la mizerajn restaĵojn de la belaj mozaikoj.

La promenado el la urbo ĝis la termoj kaj ilia trairado dum horoj nin lacigis kaj malsatigis, ni do antaŭeniris, forlasinte la termojn, laŭlonge de la vojo « Pordego S. Sebastiana » ĝis ni alvenis al osterio tiel suna kaj originala, tiel malpura kaj pentrinda, kiel tiuj, kiuj kreskas tie ĉi sur la vojo. Ni estis elirintaj hodiaŭ kvarope, asesoro H. portis nian provizaĵon en la sako sur sia dorso, kaj ni nun ekelmetis kaj preligis por manĝi niajn trezorojn sur unu el la lignaj tabloj de la osteria ĝardeno. La mastro alliveris plie bonegan « salamian » kolbason kaj fromaĝon kaj donis al ni trinki en tiu ĉi kampanja osterio tian vinon, kia ne hontigus la plej riĉan tablon. Estis ruĝa vino bonega, dolĉa kaj forta, nomita « Kasteloj romanaj » kiu kostis nur 70 centimojn po litro! Kia festeno por dioj! Sub ridanta ĉielo romana, en ĉirkauaĵo pentrinda, en ĉiuhore denove kontentigita deziro de esplorado, en simpatia societo, kiu donacis al ni multe da sia intelekto, ekscititaj per la bonega vino, kial do ni ne povus esti kontentaj kaj

bonhumoraj kaj antaŭĝoji pri ĉiam novaj mirindaĵoj, kiujn ni atendis ankoraŭ de tiu je ili riĉa regiono! S^o Z. estis baldaŭ preta kun sia aparato kaj fotografis nian malgrandan aron, ripozantan tiel gaje tie ĉi inter ruinoj kaj sur la plej fama tomba vojo en la tutmondo, ĝuantan la sunon kaj sian ekzistadon en tiu klasika mondo kaj maltimantan la malgrandajn malagrablaĵojn kaŭzitajn de la varmego, polvo kaj irado dum ŝenombraj horoj.

Nun ni daŭrigis la vojiradon freŝaj kaj refortigitaj. La vojo ofte kondukis nin tra kvazaŭ vilaĝaj stratetoj preter la argilaj dometoj de la Kampanjo. Ifoje altaj muroj enkadrigis la grandan vojon, kaj ni estis kelkatempe « sepoliti fra due mure »; ni povis nur antaŭenrigardi kaj migradis volonte en la ombro de unu murflanko, ĝis la perspektivo ree estis libera. Post iom da tempo ni atingis la preĝejeton « Quo vadis » ŝuldantan sian nomon al la rakonto, ke Petro iam renkontis tie ĉi la Savinton transfiguritan kaj al sia demando « Domine, quo vadis? » ricevis la respondon : « Venio iterum crucifigi ». Post tio, hontinta Petro, kiu volis forkuri pro la propra krucumado, penteme Romon returnis kaj sin lasis krucumi. En la loko de tiu renkonto oni do konstruis tiun preĝejeton, lasis al ĝi kiel plankon la originalan pavimon kaj montras ankoraŭ nuntempe la marmoran kopion de la piedpostsignoj de l' Savinto, la enpremaĵon de du nudaj piedoj en marmoran plataĵon. La originalo estas forportita S. Sebastianon, kien ni alvenos iom pli malfrue. La nuna strato pasas je kelkaj metroj antaŭ la tiama; ĝi estis eble preterkonstruita flanke de la preĝejo, ĉar tiu ĉi staras nun sur la tiama strato. Post ne longe ni atingis migrante laŭ la granda vojo la katakombojn de Kalisto, la plej interesajn en Romo, ĉar ili esta tute elfositaj. En teraĵo kun granda ĝardeno troviĝas antikva vendeĵeto, kie la monaĥoj vendas likvoron kaj delikatan ĉokoladon. Tie ĉi oni petas gvidiston; afabla holanda monaĥo prezentis sin kiel nia gvidisto kaj donis al ĉiu el ni vakskandeleton por manteni. Ni malsupreniris 33 ŝtupojn sub tero. Mi ekmiris, ke ĉi-sube en la meandroj estis tre varmege, mi rememoris ankoraŭ pri la ŝima malvarmeco de S. Agneso. La koridoroj tie ĉi estas pli altaj kaj tial enhavas ankaŭ plimulte da tomboj unu sur alia; tie ĉi kaj tie lumŝaktoj ebligas mallongan enrigardon de la taglumo en le tomban profundajon. La tomboj en la argilaj muroj malfermiĝas unu post la alia, unu super la alia, kaj la koridoroj estas multnombraj. Miliono da kristanoj estas entombigitaj tie ĉi kaj la stratoj de la

katakomboj estas pli multenombraj ol la strataro de Romo. Konstruante nur unu longan straton el ĉiuj tiuj subteraj koridoroj oni trovas ĝin sufiĉan por trairi Hispanujon. Kial miri, ke ni dum tiu unu horo ekvidis nur parteton el tiu subtera mondo. Oni diras, ke ankoraŭ pliaj etaĝoj troviĝas sub la de ni surpaŝita nivelo. La koridoroj estas treege mallarĝaj, maksimume 90 centimetrojn, ili estas ankaŭ mallongaj kaj la gvidisto sin turnas ofte dekstren aŭ maldekstren en flankajn apartaĵojn tiamaniere, ke oni devas atenti kune restadi, ĉar perdiĝo ĉi sube signifas pli-malpli pereon. De tempo al tempo oni eniras en malgrandan kvarangulan lokon, kiu finiĝas en apsidon. Tie sarkofago aŭ tomba plataĵo formas altaron, sur kiu oni diservis en memorajaj tagoj. En tiuj ĉi kapeletoj aŭ kubikloj estas la tomboj pli eminentaj aŭ noblaj, precipe de la episkopoj de l' unuaj kristanaj komunumoj; en unu el tiuj ĉi kapeletoj aŭ kubikloj ni vidis du sarkofagojn, kie unu el la kadavroj estis mumiigita estinte enbalsamigita; cetere oni vidas nur skeletojn. Sur la platoj kovrantaj la longformajn tombejojn troviĝas surskribaĵoj kaj signoj, oftege oni ekvidas la kristanajn simbolojn : la kolombon kiel signon de ĝojo, la fiŝon kiel signon de Kristo, la monogramon de Kristo k. t. p.; krom tiuj ĉi signoj nur la nomojn de l' mortintoj. En la plej grandaj kubikloj provizitaj je lumŝakto ni trovis multkolorajn pentraĵojn, parte bone konservitajn ornamaĵojn, simbolajn kaj eĉ bibliajn bildojn. Aparte min interesis la tombo de sankta Cecilio mortinta martire per glavo. Ŝia kadavro estas nun transportita « S. Cecilion Trasteveran », sed ŝi kuŝas tie ĉi kiel blanka brika statuo ekzakte en la sama sinteno, kiel oni ŝin ektrovis en la tombo, la vizaĝo teren turnita, la bela korpo tordita, kun la glavaj batoj en la kolo. Sur la muroj de tiu ĉi kamereto ni trovas bizancajn pentraĵojn. Ĉiuj tiuj tomboj parolas sanktan lingvon, la lingvon de la kredo, kiu certe plenigis la animojn de tiuj, kiuj iam serĉis kaj trovis sian solan rifuĝejon por siaj junaj komunumoj ĉi sube en tiu tombaro kaj eliris el tiuj ĉi tomboj kiel herooj pro sia konvinko. « Per aspera ad astra! »

Post denova promenado ĉe la gaja sunlumo sur la pli kaj pli varmiĝinta strato ni atingis la preĝejon S. Sebastianan, unu el la pilgrimadaj preĝejoj. De monaĥo ni petis, ke li tiru la kurtenon antaŭ la altaro, en kiu estas enigita la tielnomata originalo de la postsignoj de l' Savintaj piedoj — peco de tre paliĝinta dubflava marmor kun kelkaj malfortaj piedpostsignoj. Kontraŭe trov-

iĝas dua altaro kun la monumento de S. Sebastiano, la martiro kun la sagoj. La kuŝanta statuo estas verko de Berninio. Cetere tiu ĉi preĝejo ne prezentas ion rimarkindan, ĉar ĝi estas lute renovigita escepte kelkaj antikvaj kolonoj, kiujn oni lasis stari en la antaŭkorto.

Denove ni antaŭen marŝis kaj atingis la cirkon de Maksencio. Malpura pordistino, kiun ni devis tien alvoki, malfermis la latpordon, kiu verdire ne ornamas la ankoraŭ ekzistantan murturon sed malhelpas, ke la vagistoj eniros. Ekzistas jam nur la malalta muraĵo de l' vasta ovalo, la supre dirita turo ĉe l' enirejo kaj la tiel nomita spino, t. e. masonita, meze de la kurejo lokita, altaĵo, kiun iam ĉirkaŭkuris la veturiloj konkurantaj, kaj kies restaĵo ankoraŭ nun troviĝas ĉe fokuso de l' clipso. Tie ankaŭ estis la deirpunkto. La suno varmege bruladis, estis tagmezo. Tial mi kviete lasis serĉvagi la sinjorojn inter la malnova masonaĵo, kontentigis ĉirkaŭrigardi la tutaĵon kaj etendigis laŭlonge en la herbejon. Graciaj lacertoj glitis preter mi, antaŭe rigardinte min longatempe kaj scivole per siaj saĝaj okuloj; mi ankaŭ rigardadis ilin, kiel ili vindis kaj rapidege turnis sian gracion korpon, ĉi tie malaperis kaj tie reekaperis. Estis brulvarmega tagmezo, ĉirkaŭ mi malnova muraro kaj la vasta Kampanjo, jen malproksimege la blua montaro — silento de morto ĉie krom la grila ĉirpado en la sunbruligita herbo. Estis ne sole ripozado sed ĝuado per la plena tagmeza ĉarmo, la altestreĉita agordo en la naturo. Volonte mi malenviis la sinjorojn pro ilia vagado tra malnova rubo — mi ĝuis tiom pli ĉarmegan feston. Asesoro H. estas ŝtonamanto, marmorkolektanto, kaj mi nescias, kio alia; li estas tre obstina pri la serĉado de indaĵoj en malnovaj muraĵoj, se tiuj estas antikvaj. Tial mi havis libertempon por elsentii la tagmezan harmonion.

Nun la lasta marŝo ekkomencis; — ĝi alkondukos nin al la celo de nia hodiaŭa projektita promenado, la propra apia vojo. Kun granda antikva pompo jen staras la unua tomba monumento, solene komencante la vicon kaj ŝajne regante la Kampanjon: la tombo de Cecilio Métélo. La potenca rondkonstruaĵo, kiu stampas sur la apia vojo sian daton, havas diametron de preskaŭ 30 metroj kaj estis kronita en la mezaj jarcentoj per krenelo destinita al defendado. Nun malfermiĝis al ni ampleksa ekvido en la Kampanjon kaj ĝian melankolian dezerton, kies vasta, malgaja ebenaĵo estas nur vivigata jen per ŝafaroj, paŝtantaj ĉevaloj

kaj kaproj, jen per iliaj paŝtistoj kun praarbara aspekto. Maldekstre en la fundo la sabinaj kaj albanaj montoj parte neĝkovritaj, kun siaj urboj kaj vilaĝoj « Rocca di Papa, Frascati, Albano kaj Tivoli »; dekstre nur harmoni plena ebena kaj horizonto. Tie la serĉanta animo antaŭsentas la maron, la bluan Mediteraneon. En la ebena maldekstre la okulo renkontas senfinajn akvoduktojn kaj ruinojn de kasteloj; tie laŭiras la vojo apia nova. De la tomba monumento de Cecilio Metelo sin sekvas nun dum horoj sur reklega strato tombo post tombo. Oni paŝas inter la du tombaj vicoj ĝis la limo de l' vojo, nur tie ĉi kaj tie alta pinio liveras pentrindan interrompon de la ruinaĵa aspekto. La dekstra flanko de la tomba vojo estas multe plibone konservita ol la maldekstra, kaj oni trovas iajn originalajn konstruaĵojn, ian belan reliefon. S^o Z. eĉ trovis ion pli, nome malgrandan, bone konservitan sed tre oksidigitan moneron el la imperia epoko. Tiu feliĉa trovaĵo ekscitis palan envion ĉe nia kara asesoro, kaj liaj esploroj de la muraro fariĝis pli intensaj sed bedaŭrinde sen sukceso. Kiel fermon de la apia vojo, preterpasinte la ruinojn de « Roma vecchia », oni povas rigardi la « casale rotondon », ankaŭ grandega pompa rondtombejo, sur kies supraĵo oni rimarkinde konstruis dometon. Ni rave ĝuis la ekvidon el la « rotonda » plataĵo, kie ni iom ripozis, kaj la gardisto loĝanta en tiu supertera dometo klarigis al ni ĉion, kio ŝajnis al ni stranga.

Plie tiu afabla viro, kiu tie supre sur la larĝa tegmento de l' tomba monumento ankaŭ flegas kaj rikoltas siajn olivojn, priskribis al ni la plej rekomendindan vojon tra la kamparo al la plej proksima stacio de l' fervojo, kiu laŭiras proksime de la vojo apia nova kaj de la ĉie videblaj ruinoj de l' akvodukto.

Spite la bonega priskribado ni tamen maltrafis la cititan vojeton, estis devigitaj paŝi tra bieneto, transiri barilon kaj peti, por trairi ĉirkaŭbaritajn kampojn, permeson de sovaĝe ŝajnanta kampanja paŝtisto, kiu gardis kraditan pordeton kaj havis tielan mienon de vera kanajlo, ke mi devis preni mian koron en ambaŭ manoj, por tiel diri, por povi ŝajne kviete preterpaŝi la terurulon kaj lian proksime vagantan kunularon. La suno estis subiranta, tial ni rapide marŝadis. Post la sunkuŝiĝo la Kampanjo elspiras ne nur siajn febrigajn haladzojn, ĝi ankaŭ ne plu estas sendanĝera regiono por nearmiŝa turisto. Antaŭ kelkaj tagoj ni aŭdis rakonti, ke areto de vojaĝantoj farantaj la saman ekskurson aŭdis unu paŝtistedzinon, kiu diris al alia ĉe la vido de la piedir-

antoj : « Tiuj havas kuraĝon! » Sinjorino, kiu restadas en Romo kaj bone itale parolas, ĉeestante kaj ilin gvidante, perceptis tiujn parolojn.

Post ia maltrankvileco kaj multa crara irado, finiĝante per surrampado de sufiĉe kruta fervoja digo, ni fine atingis la stacion « Capanelle », de kie la persona vagonaro veninta el Neapolo, en 20 minutoj, nin revelurigis Romon. Ni estis kontentegaj je nia daŭrega kampanja ekskurso. Vespere ni revenis hejmen ĝustatempe por manĝi post plena puriĝo kaj poste veturi al la teatro, kien ni estis invititaj de nia nepo Juliuso. Ni esperis aŭskulti la Ebreinon, sed je lasta momento oni ŝanĝis kaj prezentis la Kondamnon de Faŭsto, opero, kiu rilate al scenaro, ĉarmaj dekoracioj kaj originalaj baletoj — ekz. aere flugantaj baletistinoj, — tute ĉarmege nin estus kontentiginta, se la malagrabla streĉita agado ne estus nin tedinta, kaj se la tuto ne estus fia senformigo de Faŭsto.

La prezentado daŭris de la naŭa ĝis la duono de la unua, preskaŭ tuta akto estis ripetita pro la aplaŭdado de l' publiko. La Italoj ja ne povas havi sufiĉe! La voĉoj estis bonaj, oni malpli tremolis ol en Venecio kaj en Florenco. Plej amuzige estis la belega, bone plenigita teatro, la nobelaj Romaninoj kaj la ĉarmaj tualetoj, precipe la nekredebla multo da juveloj. Tio estis teatraĵo en si mem, kaj ja devis esti tia. La ĵurnalvendistoj en la teatroj min amuzas ĉiam; kelkaj sinjoroj legas serioze la ĵurnalojn dum la interaktoj. Tiuj ĉi estas senfinaj, ĉar la sinjorinoj akceptas vizitantojn en la loĝioj, kaj tio estas verŝajne multege pli grava afero por ili ol la prezentado sur la sceno. Nia kara Juliuso malesperis pro la longeco de la fariĝoj, tamen ni ĉiuj — eble reciproke pro ĝentileco — eltenis ĝis la fino, kaj tiam iris kune en kafejon ĉe la korso, por interŝanĝi niajn impresojn.

Tiu ĉi tago staris sub la signo de frapanta kontrasto. La malĝoja beleco de la Kampanjo, predikis pereemecon kaj morton, dum la brilanta pompo de la Romana operejo anoncis vivon kaj ĝuadon! Kia malo! Sed precize per la malo ambaŭ efikas pli forte kaj enpremigas en nian animon je neforgesebla rememoro.

El la taglibro de S^{ino} Aŭrelie Elb. tradukis

LEOPOLD ELB.

MARUŜKA

Novelo

DE

M. ESCHERICH

— He, paĉjo, kie la trinkejo estas?

La veturigisto levis la viptenilon kaj montris rekte antaŭ sin :

— Tie, Via grafa Moŝto !

Kaj la glitveturilo, preterirante la malgrandajn kabanojn veturis tra la mallargha vojo de l' vilaĝo, ĝis fine ĝi haltis antaŭ la lasta domo. La veturigisto saltis malsupren kaj, unue skuinte la neĝon el sia pelto, sin okupis pri la ĉevaloj, dum la grafo forlasis la veturilon kaj eniris la malaltan pordon de l' gastejo.

Fumaĵo kontraŭvenis lin, kaj nur pene li povis ekvidi la plej proksimajn tablojn. Sed baldaŭ kelkaj figuroj solviĝis el la malhelaĵo, flavaj vizaĝoj kun longaj lipharoj kaj haroj rigidaj, konfuze en la frunton falintaj. Iliaj nigraj, brilantaj okuloj estis direktataj malkonfideme, preskaŭ minace al la eniranto. Kelke da ĉeestantoj eĉ ekprenis la apude kuŝantajn armilojn. Oni vidis, ke ĉi tiuj homoj, malriĉaj per malsato kaj malvarmego kaj koleremaj per la tirana desupra premo, kiu tenas en konstanta timo la rusan popolon, estis pretaj je l' ekstremo, atendante ĉiam la ekstremon.

Malgranda viro, en la sama slava kostumo kiel la aliaj, antaŭeniris kaj diris en humila tono :

— Kion la indulgema sinjoro ordonas?

La grafo, je alta ordonanta staturo, mendis por si kaj sia veturigisto vespermanĝon.

— Mi intencas ripozi du horojn, pro la ĉevalo, ĉar mi volas veturi dum la nokto.

La gastejestro dekonsilis lin, certigante, ke neĝventego okazos ĉi tiun nokton kaj cetere multe da lupoj denove troviĝas en la regiono. La veturado estos do vivdanĝera. Ankaŭ la dume enirinta veturigisto konsentis pri lia opinio.

Sed la sinjoro volis aŭdi nenion pri pli longa restado. Li eksidis sur benko kaj ordonis alporti la manĝaĵon.

Ankaŭ la aliaj viroj, kiuj nun retrankviliĝis pro la paca intenco de l' alveninto, sufiĉe pririgardinte lian neordinaran vestaĵon, denove ekprenis la viskiglasojn kaj la lardpanojn; la brua interparolado, kiu antaŭe subite rompiĝis, iom pli mallaŭte rekomenciĝis.

Poste la filino de l' trinkejestro venis kaj alportis la manĝaĵon. Ŝi estis de blindiga beleco. Sub la larĝa, malfermita kaĉamejko vidiĝis maldelikata, blanka ĉemizo; la riĉa hararo pendis super ŝiaj ŝultroj en du de rubandoj traplektitaj harligoj. En ŝiaj okuloj ankaŭ kuŝis io sovaĝa, spionema, kaj ĉirkaŭ la buŝo ludis akra trajto. Ŝia tuta estaĵo enhavis ion fieran, detenantan: slava Brunhildo.

Servinte la gastojn, ŝi volis foriri; sed la grafo alvokis ŝin:

— Kian nomon vi havas?

— Maruŝka.

— Eksidigu vin apud mi, Maruŝka, kaj trinku!

Iomete ŝi trinkis el lia glaso, tiam ŝi alrigardis sian patron, la gastejestron, kaj kiam ĉi tiu konsente ekbalancis la kapon, ŝi sidiĝis sur la benko flanke de l' grafo.

— Kiu vi estas? — li demandis ŝin.

— Mi estas la filino de l' gastejestro, kaj kiu vi estas? — ŝi demandis kontraŭe.

La fremdulo ridetis:

— Ĉu vi aŭdis neniam pri la grafo Vladimir de Kajutzky?

— Ni malproksime en nia soleco scias nenion pri la grafoj post nia stepo loĝantaj, — ŝi rediris simple.

Grafo Vladimir alrigardis ŝin mirante. Li kutimis pri la vivado en la rusa kortego. Tie li estis la centro de brilega societo. Viroj kaj virinoj celadis lian favoron. Kaj ĉi tie tiu ĉi malgrava vilaĝana knabino tiel malmulte interesiĝis pri li. Sed ĝuste ŝia indiferenteco plaĉis al li. Li volis konatiĝi kun ŝi pli intime. Sed la knabino ne estis parolema; la interparolado baldaŭ haltis. Fine oni devokis ŝin en la kuirejon.

Grafo Vladimir ŝovis sin al kelkaj fumantaj stepopaŝtistoj kaj demandis ilin pri Maruŝka. Li estis hodiaŭ en la plej bona humoro por ia ajn romantika aventuro. Li jam vidis en pensoj la mirantajn vizaĝojn de siaj amikoj en Peterburgo, se li rakontus estonte al ili pri sia nove eltrovita vilaĝana belulino, dum la ĵetostludo kaj la krakado de l' ĉampankorkoj. Jam post malmulte da vortoj liaj tablonajbaroj ekdiris pri Maruŝka admirantan

laŭdon, al kiu ĉiuj gastoj konsentis. La sovaĝaj kunuloj fariĝis subite parolemaj, kaj ĉiuj rakontis pri ŝi la samon, ke ŝi ne nur estas vaste kaj larĝe la plej bela, sed ankaŭ la plej virtema knabino. Jam multe da junaj viroj estus kuŝigintaj antaŭ ŝiaj piedoj siajn posedaĵojn, se ŝi estus volinta fariĝi ilia edzino. Ŝi tamen ĉion rifuzis rigidanime.

— Ĉu ne, — vokis iu ĉeestanto trans la tablo al silenta, fajr-okula juna viro, — vi, Joska, scias ankaŭ paroli pri tio? Vi tial ne devas honti. Vi havis la saman sorton, kiel la aliaj.

La junulo mordis siajn lipojn kaj certe volis rediri obstinan respondon, kiam Maruŝka denove eniris la gastejĉambron.

Vladimir alvenigis ŝin per mansigno, poste li montris iaspecan gitaron, kiu pendis ĉe la muro per malnova senkoloriĝinta rubando :

— Ĉu vi scias kanti, Maruŝka?

— Tiel bele, kiel ŝi, neniuj kantas! — vokis multe da viroj.

— Bone, kantu do ion!

Ŝi ŝanceliĝis momenton.

— Mi scias nenion.

— Jen, Joska kantu, tiam ŝi jam ekscios ion! — ridis grizbarba maljunulo.

Kaj ĉiuj vokis :

— Jes, Joska kantu!

La nomita viro prenis de l' muro la instrumenton, kiu, por gitaro, havis tro longan kolon kaj tro malmulte da kordoj, kaj komencis ne mallerte preludi sur ĝi, por tiam ekkanti per plensona voĉo :

« Jen, mi amas viajn harojn,
Viajn nigrajn longajn harojn,
Amas viajn ruĝajn lipojn,
Amas viajn perlodentojn —
Kial ridi do, Maruŝka? »

Maruŝka, al kiu la vortoj rilatis, nun eksaltis kiel katino kaj, forpreninte de li la instrumenton, kantis kvieta kiel antaŭe :

« Joska estas sovaĝknabo,
Seka kiel la stepherbo,
Li vidigas tuj la dentojn,
Se lin oni incitetas; —
Kial do ne ridi, Josĉjo? »

Maruŝka redonis al li mokeme la instrumenton; sed la okuloj de Joska fulmis timige, kiam li rekomencis per pasia voĉo :

« Prenu ĉiujn miajn brutojn,
 Miajn bovojn kaj ĉevalojn —
 Jen, mi vivas por Maruŝka,
 Jen, mi mortas por Maruŝka, —
 Kial ridi do, Maruŝka? »

Kaj Maruŝka ne longe ŝuldis la respondon :

« Brutojn, Joska, mi mem havas,
 Belajn bovojn, virĉevalojn.
 Joska, kial por mi vivi?
 Joska, kial por mi morti? —
 Kial do ne ridi, Josĉjo? »

Ĉiuj rigardis scivole la viron; lia brusto leviĝis en mallongaj spirpuŝoj, liaj okuloj ardis en konsumanta fajro, ŝajnis, kvazaŭ li volus ĵetegi sin sur la knabinon al li kontraŭstarantan; sed li detenis sin kaj kantis :

« Se mi mortus, do, knabino,
 Jen hodiaŭ pro vi mortus,
 Kaj pro viaj blankaj brakoj,
 Pro okuloj viaj, ĉu vi
 Ridus nun pri mi, Maruŝka? »

Ŝi ridetis, duone mokeme, duone kompateme :

« Kiel vi flamiĝas, Joska!
 Joska estas vanta knabo;
 Ĉu li vivas, ĉu li mortas,
 Vent' de l' stepo ĉiam blovas —
 Kial do ne ridi, Josĉjo? »

Nun la juna viro eksaltis :

— Knabino reprenu viajn mokojn aŭ....

Sed la aliaj ne lasis lin fini sian paroladon, per fortaj brakoj ili tiris lin kaj kondukis el la domo la kolerspireganton.

Maruŝka eksidis denove apud la grafo kaj pririgardis ĉi ĉion kun nepartoprenanta mieno. La gastejestro petis pardonon de l' grafo pro la fortega interaventuro, sed tielaj scenoj estis io ĉiutaga por Maruŝka; poste li ekinsultis sian filinon :

— Honti vi devas je la nobela, favora sinjoro! La gastojn ankaŭ vi ja forpelas de mi!

Ŝi suprenrigardis :

— Ha, paĉjo, ŝercaĵo certe estas ankoraŭ permesata, ĉu ne?

Murmurante la maljunulo foriris. La bela knabino sin ŝovis nun pli proksimen al Vladimir :

— Ĉu ne, via grafa Moŝto, vi ankaŭ vin amuzis tre bone?

— Jes, — li respondis, — ĉu vi agas kun ĉiuj tiamaniere?

Ŝi ridis, ke ŝiaj blankaj dentoj fulmis :

— Kun ĉiuj! multe da ludiloj troviĝas por mi en la vilaĝo

— Vi estas kruela, Maruška!

Apogante la kubuton sur sia genuo, ŝi zumis antaŭ si mallaŭtvoĉe. Sur la malfermita fajrujo krakis la fajro, ekflamiĝis kaj ree kunfalis, jetante ruĝajn striojn en la malluman ĉambron kaj sur la fulgajn murojn, super la vizaĝoj de l' bruantaj drinkantoj kaj en la angulon, kie sidis Vladimir kaj la bela Maruška.

— Ĉu ne, vi scias ankoraŭ aliajn kantojn? — rekomencis la grafo post paŭzo.

— Ĉu vi deziras aŭdi min?

— Jes, sed ĉi tiun fojon vi devas kanti sola!

Denove ŝi prenis la nebelforman muzikinstrumenton kaj ŝirpinĉis la kordojn. Ĝi estis nur simpla akompano, sed ĝi sonis bone al la unutona melodio kaj la maniero, laŭ kiu ĝi estis ludata :

« Sur la bruna step', sur la vasta step',
Jen nigra korvaro estas;
Sur la vasta step', sur la bruna step',
Amat' mia ĉiam restas.

Kiam en printemp', verda la kampar ,
Ekipetis li mian vorton;
Jen mi ĵuris : Vin ĉiam amos mi,
Kun vi mi deziros la morton.

Venis la milit' ! Kia bataleg' !
Karul' mia pleje skermadis!
Sed kiam malaperis la sun' —
Ĉevaloj kaj viroj kuŝadis.

Post la batalad' ruĝa la kampar',
Nun nigra korvaro venis;
Sur la ruĝa step', sur la vasta step',
La morto la mian retenis. »

Stranga ĉarmo kuŝas en la slavaj popolkantoj. La melodio estas simpla kiel la teksto, sed la kurioza kantmaniero, kiun la rusa popolo posedas, treege kortuŝas la aŭdantaron.

Ankaŭ Vladimir sentis sin ekkaptita. Ĉion forgesante, li vidis nenion plu ol Maruška, ŝiajn grandajn brilantajn okulojn kaj ŝiajn purpurajn lipojn, el kiuj la tonoj kvazaŭ elperlis. Kiam ŝi finis, li petis nur mallaŭte :

— Kantu plue!

Kaj ŝi daŭrigis, duone kantante, duone parolante :

« Mi plendis al nuboj flugantaj for,
Ĝin plendis al ĉiu jen vento,
Migradas mi vane sur la kampar',
Premita de mia turmento.

Do venu, ĉevalo, mi selas vin tuj.
Ĉar nun vi en tombon min gvidos;
Nur tie silent', sur la vasta step', —
Ĉar tie karulon mi vidos. »

La interparolado de l' aliaj ĉeestantoj fariĝis pli laŭta, pli viva.
La veturigisto de l' grafo dormis en angulo.

Vladimir klinis sin malsupren al sia nova konatulino; neniun priatentis plu la ambaŭ.

— Maruŝka, — li komencis paroletante, — kie lia tombo estas?

— Kies?

— De via plejamato!

Ŝi ekridis helvoĉe.

— Mi havas neniun amaton. Ĝi ja estas nur popolkanto!

— Maruŝka, ĉu ĝi estas vera?

Momenton friponemeco denove ekbrilis en ŝiaj okuloj :

— Ke ĝi estas popolkanto? — ŝi diris. — Ĉi tio estas vera.

— Ne, ne! La alia!

— Ke mi ne havas karulon? Ĉi tio estas ankaŭ vera.

— Ho, Maruŝka, vi estas bela!

— Tio estas ankaŭ vera! — ŝi rediris malhumile.

Sed kiam post tio li volis meti ĉirkaŭ ŝi sian brakon, tiam ŝi alrigardis lin per tiel preskaŭ malĝoja, koleranta rigardo, ke li, hontigita, detiris la brakon. Maruŝka komencis lerte indiferentan interparoladon, por forigi de li la doloran situacion. Ŝi rakontis al li, kiel ŝi prigardas ĉiujare la ĉevalojn de sia patro; kaj kiel la vintro estas tre malvarma. Kaj poste ankaŭ li ekrakontis, ke li estas Moskvano, sed pasigis preskaŭ sian tutan vivon ĉe la rusa kortego, escepte la tempon, dum kiu li vojaĝis por vidi la ceteran mondon; ankaŭ nun li revenas de granda vojaĝo al sur la Neva kuŝanta urbo, en la brakojn de Feodorovna, sia bela fianĉino.

Tiamaniere ambaŭ babiladis, kiel du intimaj gekamaradoj. Tio estis la unua fojo, kiam Maruŝka parolis kun fremdulo, pli ol estis necese.

Jam ofte nobelaj sinjoroj ripozantaj en la gastejo volis ŝerci

unu horeton kun la belulino, sed ŝi estis ĉiam malparolema. Hodiaŭ ŝi kondukis alie. Ŝi parolis gaje kaj libere, nur kiam li ekcitis sian fianĉinon, ŝi ekstremitis kaj tiam, sentante, ke li rigardis ŝin esplorante, ŝi subite ruĝiĝis. Sed baldaŭ ŝi ree trankvila demandis, ĉu lia fianĉino estas do bela kaj virtema, kaj ĉu li ankaŭ amas ŝin.

Ŝi rigardis teren kaj ŝiaj okuloj mallumiĝis, kiam li jesis ĉiujn ŝiajn demandojn. Poste ŝi donis al li la manon, dirante mallaŭte : — Mi deziras, ke vi fariĝu kun ŝi feliĉa, tre feliĉa!

Nun la gastejestro eniris kaj sciigis, ke la ĉevaloj nun estas furaĝitaj kaj pretigitaj. Sed, se la grafo Moŝto preferus pasigi ĉi tie la nokton, li tuj maljungus la bestojn.

La grafo ĉirkaŭrigardis pri sia veturigisto, kiu ankoraŭ dormis en la angulo; krom tiu neniu estis plu en la fumplena gastejĉambro. La drinkantoj estis foririntaj iom post iom laŭ la malfrua horo.

Vladimir sin levis nun ankaŭ.

— Jes, mi devas forveturi, mia fianĉino atendas min.

Li aliris la veturigiston, kiun li vekis. Poste li pagis la kalkulon. Ankoraŭ unufoje la trinkejestro avertis lin pro la lupoj; sed la grafo ne aŭdis pri tio. Skribinte al Feodorovna la horon de sia alveno, li nun ne volis rompi sian vorton, kvankam li restus volonte ankoraŭ pli longe.

Pro tio li tre ekĝojis, kiam Maruŝka petis lin, ĉu li ne volus kunpreni ŝin iomete; ĉar ŝi havas en la plej proksima vilaĝo maljunan malsanan parenĉinon, kiun ŝi vizitas de tempo al tempo.

Plej komplezeme Vladimir donis al ŝi sidlokon ĉe sia flanko. Ŝi volvis sin rapide en dika ŝafpelto. Tiam ŝi prenis de l' muro du akre ŝargitajn pistolojn kaj metis ilin en la zonon.

Poste ili eliris el la domo. Glacia aero kontraŭvenis ilin. La gastejestro postkuris, petante pardonon pro la aroganteco de sia filino, ke ŝi, malriĉa vilaĝana knabino, riskas, eksidi flanke de tiel eminenta sinjoro. La grafo kvietigis la maljunulon, ĉar li pardonis ĝin delonge.

Tiam, levinte la knabinon en la glitveturilon, li sidigis sin apud ŝi. La ĉevaloj ektiris, kaj ili forflugis en la stepon.

Maruŝka klinis sin iom el la veturilo kaj rigardis malantaŭen. La vilaĝo malaperis baldaŭ en la mallumaĵo de l' nokto. Nur la lumoj de la lastaj domoj brilis ankoraŭ momenton, fariĝante ĉiam pli malgrandaj, ĝis ili iom post iom estingiĝis.

Nur la steloj rigardantaj de la ĉielo briletis malsupren sur la malvarman teron. La malmole glaciiginta tero ĝemis sub la hufoj

de l'viglaj ĉevaloj, antaŭ ili brilegis senfina neĝkampoj kaj super tiu ĉi kuŝis nepenetrebla mallumaĵo.

Maruŝka sentis, ke hodiaŭ io ŝanĝiĝis. Kun la lasta malaperinta lumbrilo el la vilaĝo foriĝis ŝia hejmlando. Ŝi sciis, ke, se ŝi denove returnus, ŝi ne trovos plu iun plaĉon, ŝerci kun la enamigitaj junaj viroj; ĉi tio nun ŝajnis al ŝi tiel enuiga, tiel infana. Subite ŝi fariĝis malĝoja. Kial nur ĉio devis okazi tiamaniere?

— Antaŭ ol la suno leviĝos, — ŝi pensis plue, — ni atingos la plej proksiman vilaĝon, tiam li forveturos; kaj mi?

Mallaŭte ŝi zumis antaŭ si :

« Migradas mi vane sur la kampar',
Premita de mia turmento. »

Jen la veturigisto eligis ŝin el ŝiaj pensoj :

— Maruŝka, vi konas la stepon pli bone ol mi, kio estas tie?

— Per la viptenilo li montris malantaŭen.

Maruŝka rigardis flanken. En ne troa malproksimeco moviĝis malluma amaso, kiu alproksimiĝis per furioza rapideco. Nur ĉi tion oni povis ekkoni en la malheleco.

— Kio ĝi estas? — demandis Vladimir.

Maruŝka tiris pistolon el sia zono :

— Lupoj!

Kaj ĉi tiuj alproksimiĝis pli kaj pli kun malsata raŭka bojado.

La maljuna veturigisto ekpreĝis, delasinte la bridojn, ĉar la ĉevaloj, pelitaj de malesperita timo, forkuris en freneza galopo.

Maruŝka klinis sin el la veturilo. Jen la unua lupo alproksimiĝis, kun ruĝaj sangaj okuloj. Ŝi sentis ĉirkaŭ siaj vangoj la varmegan spiregon de l' besto. Tiam pafo eksonis. Ŝi trafis bone. Momenton la lupoj ŝajnis ektimigitaj, sed, lasinte la mortantan kunulon, la tuta bando denove postkuris kun nova furiozo.

La kugloj de Vladimir kaj de Maruŝka siblis samtempe inter la bestaron, kaj ĉiu pafo trafis. Sed kion ĉi tio utilis? Fine ili uzis la lastajn kuglojn, kaj la lupoj ankoraŭ sekvis, preskaŭ samnombre kiel antaŭe.

La grafo perdis ĉiun esperon.

— Maruŝka, — li diris, — ĉi tio estas nia lasta veturado.

— Ne, — ŝi rediris, — ne nia, nur mia lasta!

Li alrigardis ŝin. Ŝiaj okuloj ardis, sovaĝe, kuraĝe, kvazaŭ ŝi volus batali kun la bestaĉoj. Tiam ŝi subite plektis ĉirkaŭ li pasie la brakon kaj paroletis kun fluganta spirado :

— Ho Vladimir, mi amas vin multe pli ol patron kaj patrinon, pli ol la vastan, brunan stepon, mi vin amas pli ol la sunon, pli ol la feliĉegecon de la ĉielo. Ho Vladimir, vi ne devas morti. Iru hejmen al via bela Feodorovna kaj fariĝu feliĉega!

Kaj antaŭ ol li povis respondi, ŝi premis siajn lipojn sur la liajn en brulanta kiso; poste ŝi forigis sin, kaj tuj ŝi saltis el la glitveturilo.

— Maruŝka!

Li vidis, kiel ŝi falis en la profundan neĝon, vidis, kiel la lupoj ĵetegis sin avide super ŝin, kaj li devis lasi ĉion okazi, ne povante helpi.

Kaj jen ekneĝadis, pli dense kaj ĉiam pli dense. Kiel mantelo ĝi falis super la stepon. Kaj la glitveturilo forkuris, oni ne povis plu reteni la ĉevalojn timigitajn, kvankam la danĝero de longe preteriris. La malsataj lupoj kontentiĝis je tiu sola oferaĵo.

En la palaco de la grafo Vasiliviĉ sonis brua festĝojo. La sola filino festis hodiaŭ sian edziniĝon kun Vladimir Kajutzky.

Multaj salonoj estis hodiaŭ malfermitaj por la brilanta societo, kiu ridante kaj babilante sin movis sub la radiantaj kandelabroj, interparolante. Ĉi tie oni trinkis kaj ludis, tie oni dancis kaj ŝercis, kaj inter tio glitis riĉe galonitaj servistoj, kiuj prezentis al la gastoj refreŝigaĵojn. Oni devis prokrasti la feston, ĉar la fianĉo, kiel rakontiĝis, revenante tra la stepo, estis surprizita de terura neĝventego kaj per tio malhelpata pri la plua vojaĝo, dum kelke da tagoj.

Oni nun regajnis la perditan tempon per pli granda pompo. Ja la sinjoroj en frakoj kaj blankaj veŝtoj, kaj la sinjorinoj en murmurantaj velur-kaj silkvestoj, kun brilegantaj brilantoj en la hararo, amuzis sin tiel bone, ke ili preskaŭ forgesis la junajn geedzojn, por kies honoro ili alestis.

Tiel okazis, ke Feodorovna, vera idino de la riĉega Neva-urbo, kun ondiga brusto kaj brilantaj okuloj, interparolis nur kun kelkaj dragon-oficiroj, konatuloj el sia knabintempoj; Vladimir, kiu ĵus pene dancis francmaniere laŭ ŝulda ĝentileco kun maljuna onklino, iris nun, trapasinte pezan pordon, sur proksiman balkonon. Ĉi tie li denove spiradis. La bruo de l' societo sonis al lia orelo kiel malproksima zumado. La akra orientvento pelis kelkajn neĝerojn en lian vizaĝon, kaj de la ĉielo brilis ĉi tie kaj tie steleto tra la malvarma nokto.

Vladimir frosttremis. Kial li devis nun ĵus pensi pri iu tiela

nokto, kiun li travivis antaŭ nelonge. Denove li imagis, kiel du brakoj ĉirkaŭplektis lin, denove li opiniis, ke li aŭdas la vortojn, kiujn ploreganta virino kontraŭvokis al li : « Ho Vladimir, mi amas la multe pli ol la vastan, brunan stepon, pli ol la feliĉegecon de vin ĉielo ». Kaj tiam li kredis, ke li denove vidas, kiel ŝi elsaltas kaj kiel ŝia flugetanta vestaĵo malaperas en nokto kaj neĝo.

Kiaj pensoj hodiaŭ dum la edziĝfestoj! Sed la memoro ne forlasis lin. Kio tiam okazis poste, apenaŭ li sciis ĝin. Loĝantoj de la plej proksima vilaĝo ekkaptis la time kurantajn ĉevalojn, li mem trovis restejon en kabano, kie li kuŝis kelkajn tagojn en varmega febro. Poste, kiam li rekonsciĝis, li unue demandis pri Maruŝka. Li promesis oron al la vilaĝanoj, se ili serĉos la korpon de l' knabino. Sed neniu movis sin. Ili opiniis, ke la lupoj certe lasis nenion de ŝi kaj ĉiu postsigno estas forigita per la dume falinta neĝo, kaj do ĉio kovrita....

Vladimir denove eniris la salonon. Li ne ĝojis plu pro la edziĝfestoj. Juna sinjorino staris ĉe la fortepiano kaj kantis ĵus la lastan versaĵon de sia kanto :

« Do venu, ĉevalo, mi selas vin tuj,
Ĉar nun vi en tombon min gvidos;
Nur tie silent', sur la vasta step' —
Ĉar tie karulon mi vidos. »

Brua aplaŭdo rekompencis la kantintinon, ankaŭ Vladimir eldiris al ŝi en ĝentilaj vortoj sian dankon pro la belega ĝuo.

— La popolkantoj estas do ĉiam la plej belaj, — parolis aplaŭdante maljuna sinjoro, kiu volonte sciigis kritikajn sentencojn, — ili devenas senpere de la naiva sentado de l' naturhomoj kaj per tio kortuŝas nin per elementa forto.

Vladimir staris denove apud alia grupo, kaj la junaj sinjorinoj ridis pro liaj spritaĵoj....

Sed ekstere, tra la stratoj de St.-Peterburgo blovis kaj fajfis la orientvento. Ĝi skuis la fenestrajn kovrilojn kaj rapidis ĉirkaŭ la anguloj kaj pli, multe pli malproksime, sur la stepo, super la lastaj sangaj postsignoj de la lupfianĉino. Tiam la neĝeroj ekfalis de la ĉielo, pli dense, ĉiam pli dense, kiel mantelo malleviĝis la neĝo super la stepo, ĉion kovrante....

Kun la permeso de l'aŭtorino

tradukis el germana lingvo

ALFRED BADER.

PRI LA RUSA MUZIKO

El la rusa muzikarto la solaj verkoj, kiujn ĝis nun la Francoj konis, nur apartenis al tiu speco de komponaĵoj nomitaj « Sinfoniaj poemoj ». Dum la vintra kaj printempa sezonoj, la Parizaj koncertoj kaj specialaj muzikkunvenoj alĉutimigis al la fame konitaj nomoj de Rimskij Korsakov, Muzorgskij, Balakiref, Borodin, Glazunov k. t. p. per fragmentoj de *Princo Igor*, *Islamej*, kaj tro maloftaj ludadoj de orkestraj verkoj tiaj, kiaj *Antar*, *Sadko*, *Schérazad*, *Infanaĵ Scenoj*, *Tra la stepoj de Centra Azio*.

Jam oni komprenis, ke nova arto de multvalora muzikeco, sed plie plenigita je ne konataj de ni sentoj stariĝis, kaj flanke de la germana, franca kaj itala muziko alia treege interesanta arto antaŭ kvaronjarcento naskiĝis. De la unuaj aŭdadoj, parfumo de stranga poeziemo alblovis siajn akrajn odorojn; io nova, per flugiloj de dolĉa vento alportita de malbone konitaj landoj alflugigis la frostetecon de la neĝaj pejzaĝoj kaj la varmegecon de la sunplenaj stepoj; kaj meze de rave ĉarmaj harmoniaĵoj laŭtigis ensorĉanta kanto, tiu samtempe sovaĝa kaj reviganta kanto, per kiu amas, preĝas, suferas, eĉ ribelas la rusa popolanimo. Tio naskis malprecizajn impresojn kaj dezirigis ĉe ni la konon al pli multnombraj kaj alispecaj muzikaj verkoj de rusaj komponistoj.

Jen de la maja monato la parizanoj pli bone ekkonas la slavan muzikan arton. En la sama semajno, niaj lirikaj teatroj « Opero » kaj « Komikopero » ludis du rimarkindajn verkojn: *Boris Godunov* de Musorgski kaj *Sneguroĉka* de Rimskij-Korsakov, kaj dank' al ili granda lumo fariĝis rilate al la lirika rusa teatro.

∴

Boris Godunov, la terura dramo de Puŝkin, estas tradukita esperanten de Devjatnin. Multaj nerusaj Esperantistoj legis ĝin; alilparte ne bezonas raporti detale pri la temo, ĉar la parolverkisto ne tre ĝuste sekvis la ordigon de l' dramisto. Plie mi intencas paroli nur pri la muziko.

La unua fakto, kiu en ĉi tiu verko altiras la atenton, estas la grava rolo, ludata ne nur de Boris Godunov (la caro mortigisto kaj uzurp-

anto, kiun turmentas la konscienciproĉo kaj la krimpentego, la potenculo, kies noktojn malkvietigas premantaj halucinaĵoj), sed ankaŭ de la popolo rusa, la popolamaso karakterizita de siaj subitaj ekmoveoj : malnobleco, perforteco kaj krueleco. Apartenanta al la rusa historio, plibeligita de la rusa legendo, eltirita el dramo de glora rusa poeto, kaj muzikigita de rusa komponisto, tia temo, kiu donas la ĉefan lokon al la popolo, tute taŭgas por malkaŝi kontraŭ niaj okuloj la plej sekretajn misterojn de la rusa popolanimo, kaj verŝajne ĝi estas la plej kurioza rebrilo de la rusa arto.

Sian inspirecon ĝi eltiras el la nacia sento, kaj tio des pli bone apartigas la genion de Musorgskij.

Ĝis tiu epoko oni povis disigi la rusajn komponistojn en du fakoj : la unuaj prunteprenis de la germanaj muzikistoj iliajn ofte malsimplajn harmoniaĵojn ; la aliaj elĉerpis el la Oriento melodiajn ritmojn plenajn de sovaĝa poezieco, kaj kunigis en si Rusujon kaj Azion. Musorgskij nenion prunteprenas, ĉu de Germanujo, ĉu de Oriento. Li celas esti Ruso kaj nur Ruso.

Lia propra genio prave komprenis, ke unue la muziko estas esprima arto, kiu devas difini sian penadon por esprimi la homajn kaj precipe la naciajn sentojn. Musorgskij longe vivadis meze de la popolanoj kaj la kamparanoj ; li do tre bone studis iliajn diversajn elmontrojn de emocio.

Poste, kiam li kuniĝis kun Balakirev, Borodin kaj Rimskij-Korsakov li klopodis kun ili en la celo naski novan muzikan skolon. Por tio ĉiuj longe meditis pri la muzikaj problemoj ; ili pripensis la novajn formojn aĉceptontajn, kaj provizitaj de tre grandiginta kritika instinkto ili kunlaboris, ĉiu konservante sian propran personecon, laŭ novaj reguloj starigitaj de ili. En tio ili sekvis la ekzemplon de Schumann, kiu tre certe multinfluis, pli bone ol Wagner, la ĵus naskiĝintan rusan skolon.

Ili decidis turni sian penadon al la opero, ĉar la simfonio jam atingis la plej altan celon, kaj la evolucio de la muzika dramo ŝajnis ankoraŭ ne kompleta. Malamikoj al la itala melodio, kiun ili juĝis vantaĵo, kaj al la franca arto, kiun ili riproĉis pro nepreciza karaktero, plimulte ornamplena ol psikologia, ili konsentis kun Wagner pri la celo atingota sed ne pri la rimedoj ĝin atingi. Kompreninte, ke la popolanimo pli ĝuste aperas en la popolkantoj, ili uzadis la paciajn melodiojn ĉiufoje, kiam ili pritraktis nacian temon. Oni povas eĉ diri, ke sur tia melodiaro ili starigis la fundamenton de la nova skolo.

Kaj tre bone ili agis, imitante la malnovan ekzemplon donitan de Mikaelo Glinka, kiu, la unua, forĵetis la italan, germanan kaj francan melodion por elpreni el la nacia genio la specialajn ritmojn, kiuj pli bone konvenas al la slava naturo.

Prava estis tiu elekto. En la rusaj landoj tiuj arioj enbavas specialan gradon de koloreco, fleksebleco, de tute delikata sento, same kiel profundan kaj nedireblan akcenton. La nekalkulebla diverseco de taktoj, ritmoj kaj manieroj tiun muzikon ankoraŭ pli multe valorigas. Longe ili studis la kolektojn de popolaj kantoj, kaj sur tia speciala bazo ili glorie konstruis la novan artan templon.

Tian rimedon uzadas Musorgskij en *Boris Godunov*, kaj muzike li paroligas la popolon laŭ ĝia propra muziko, rimarkinde elektita por traduki ĝiajn diversajn kormovojn.

Sed al tiu rimedo, kiu en aliaj manieroj ol liaj povus fariĝi konvencia arto, li aldonis ion novan: la plena traduko kaj la ĝusta esprimo de la sentoj. Tion li mem diris: por akiri la realismon li klopodis noti, kiel eble plej sincere la parolon komprenante, ke ju pli ĝusta estos la realeco de la parolo, des pli akra fariĝos la esprimo de la sentoj, kiuj prunteprenas la parolon por sin elmontri; kaj tio certe kreos belegan, veregan kaj emociigan arton.

Kiam oni tralegas la partituron de *Boris Godunov*, kiam oni ĉeestas prezentadon ian de tiu muzika dramo, oni estas mirigita de la akcenta precizeco, ĉu kiam la caro freneziga pro siaj krimoj kaj konscienciproĉoj, ĉu kiam la popolo devigata de la polikanoj petegas la caron akcepti la kronon, ĉu fine kiam en la ribelo de la lastaj scenoj ĝi elmontras la diversajn movojn de sia moviĝema kaj kruela karaktero.

En tia okazo Musorgskij forĵetas ĉiujn ordigajn regulojn. Lia muziko sekvas la movojn de l' senbridigita popolaĉo, kies kolero esprimiĝas per mallongaj frazoj, similaj al la rapide sinsekvantaj alfluo de elkateniĝinta maro. Ĉiumomente la takto ŝanĝiĝas, la ritmo aliformiĝas, la harmoniaĵoj baraktas meze de la nedifinitaj modulacioj.

Al tio oni povus riproĉi ian mankon de ordemo. Tre sendependa artisto, Musorgskij, kies spirito ne bezonis ordemon, starigas kvazaŭ ĉefa principo la liberemecon de la arto. Sed al la muziko, same kiel al la aliaj artoj, ordemo estas necesa. De regula ordo naskiĝas ĝia beleco kaj potenco. Wagner montris tion per sennombraj scenoj, kiuj fariĝas tuto en alia tuto, kiu estas akto. La vera granda

artisto estas tiu, kiu scias interkonsentigi la realecon de la movoj kaj la regularon de la arto. Sed ĉar antaŭ ĉio la teatra muziko provas priskribi animstatojn, eble la kritiko devus sin montri malpli severa en lirika dramo, kiam la muzikaj malvolviĝoj ne sekvas tute regulajn leĝojn, kiel necesas en simfonio, kaj precipe kiam la muziko celas montri la aliformiĝojn de la popola sento. Oni certe devas kritiki tiun malordon, ĉar teatraĵo estas artaĵo, kaj artaĵo devas obei logikajn kaj estetikajn regulojn. Sed Musorgskij celis unue priskribi la veron kaj realismon; dank' al tio li malestimis la ordon. Malgraŭ la leĝoj li sukcesis kaj elmontris veran genion, ĉar al ĉiuj ne apartenas tiel genie uzi liberan malordigon; lia verko ne estas nur la esprimo de la vivo: ĝi estas la vivo mem. Tio fariĝas belega, korporemana, emociplena, kaj ĝis nun ne estis esprimita de la muziko. Tio do estas sincera arto, kreinta arto.

Dank' al tio Musorgskij estas vera geniulo, kiu ĝuste priskribis per muziko la popolamasojn; li sciigis al ni ion nekonitan, kaj tre prave oni povas pardoni lin, kiam li forgesas, ke « la celo kaj la povo de la teatra muziko ne estas nur montri la faktojn sed pli bone traduki la sentojn, kiujn ili vekigas en ni ». Tial, se al tiel granda povo li estus kuniginta pli da delikateco kaj kaŝita ordo, li certe estus atinginta la kiel eble plej superajn altaĵojn. Ne forgesu tamen, ke Musorgskij verkis *Boris'ou Godunov* antaŭ la jaro 1874. Rememoru vi la teatran muzikon, kiun oni verkis en tiu epoko kaj vi opinios, ke Musorgski estas sincera kreinto, kiu ĉion elliris el si mem.

..

Malpli akra, malpli sovaĝa estas la genio de Rimskij-Korsakov, kiu sin montras delikata harmoniisto, poeziema melodiisto, kaj el kies muziko vaporigas dolĉa kaj ĉarma parfumo farita el la orientaj parfumoj kunmiksita kun la odoroj velkiĝantaj de la neĝaj floroj. Li ne celas priskribi la perfortajn emociojn. Al lia orelo la misteraj voĉoj de la legendo, pli mildaj ol la heroaj trumpetoj, reveme kantadas, kaj lia sola deziro estas noti ilian dolĉecon.

Pro tio *Sneguroĉka* (la Neĝa Knabino), strange kontrastas kun *Boris Godunov*.

Tute rava estas la fabelo. La mallonga amo de la feino Prin-tempo kaj de la maljuna Vintro naskis filinon nomitan Sneguroĉka, la pala neĝa knabino, kiu de nun vivos inter la homoj kaj devos sin gardi de la Suno kaj de la Amo. Bedaŭrinde la Amon ne povas

forkuri la knabinoj, kiam ili vivadas inter la homoj. Baldaŭ Sneguroĉka estas amata de Mizguir'o, kaj lin ŝi amas. Ŝi forgesas la mortigantan Sunon, kiu sin levas, kiam la gefianĉoj petegas la Caron, ke li geedzigu ilin. Kaj de la varmo de la amo, de la lumo de l' suno, la delikata korpo de Sneguroĉka fandiĝas kvazaŭ neĝero kaj fariĝas kiel la matena roso sur la geedziĝaj floroj.

La unua prezentado, en Parizo, estis vere ĉarma revo; tamen mi devas konfesi, ke la malnova formo, de la komponisto elprenita, per siaj tradiciaĵoj malagrable surprizis kelkajn el niaj konitaj kritikistoj, kiuj tre certe ne rememorigis al si, ke *Sneguroĉka* datumas de l' jaro 1882, kiam la komponistoj ankoraŭ tute ne elliberiĝis el la katenoj de la malnove konvenciaj reguloj. La temo cetere ne postulis ilin, sed ili ne malhelpis la temon. Fine tio ne estas grava, kaj pro tio mi ne riproĉos muzikiston, kiu montris tiom da kvalitoj en sia poezia verko. Per tiu ĉarma poezio li certe sukcesis, ĉar kiam la terureco estas la ĉefa risorto en *Boris Godunov*, la gracieco ŝajnas esti la unua celo de *Sneguroĉka*, kaj, se oni kuraĝus riproĉi Rimskij-Korsakov pro la ne tute pura slaveco, oni devas malkaŝe konfesi lian orientalismon plifortigita de germana scienco.

Sneguroĉka ne estas ĝustadire rusa fabelo: ĝi senpere devenas de la Oriento, kaj la aziaj melodioj, kiuj ĉiumomente laŭtiĝas per la voĉoj kaj la instrumentoj de la partituro, estas esence orientaj. Fine oni nescias, kion oni devas ŝati pli multe: ĉu la delikataj perloj de la melodioj, ĉu la lerteco de la harmonia juvelujo, kiu ilin enhavas. La orkestrigo precipe multe mirigis: ĝi estas la hela triumfo de la orkestraj sonoraĵoj klerece kunmiksitaj. Nur du vortoj elfalas el la plumo, kiam oni provas ĝin priskribi, kaj ĉi tiuj du vortoj estas: parfumo kaj helego.

..

Ni petegas la legantojn, ke ili opiniu, ke en tiuj paĝoj ni ne intencis liveri definitivan juĝon pri muziko, kies esenco multe malsimilas nian muzikon, kvankam la arto pura havas inter la diversaj nacioj sekretajn kaj neprecizajn ensorbiĝojn. Verdire *Pelleas et Melisande* (Peleaso kaj Melizando) ne tute malproksimiĝas de *Boris Godunov* kaj de *Sneguroĉka*, al kiuj tre certe ĝi multe ŝuldas. La muzikeco ne tiel multe diferencas, nur la naciaj temperamentoj.

Pri tio mi akdonos, ke en la antaŭaj linioj mi nur celis raporti pri la impresoj, kiujn la rusa arto naskis ĉe la francaj muzikamantoj, kaj kiel eble plej ĝuste konigi iliajn opiniojn. Nur tion oni

devas trovi en tiuj senordaj notetoj pri la rusa muziko. Unue ili montros la entuziasmegon, kiu okazis ĉe la francaj sinceraj muzikamantoj de la ludado de tiuj du verkoj, ludado, kiu estis « la grava okazintaĵo de la sezono ». Ili ankoraŭ elaperigos, kiamaniere tiun arton ni komprenis.

La du belegaj verkoj kutimigis nin al la nova rusa skolo, kiu sin karakterizas per du malsamaj faktoj : la mirinda personeco de ĉiuj el tiuj muzikistoj, kiuj ope aliĝis al precizaj reguloj, al kiuj ili nepre obeadis. Certe tio estas interesa ĉar la nunaj naciaj skoloj, laŭ sia propra genio, prunteprenis al ili la novan teorion, kiun Musorgski resumis en la sekvantaj kelkaj vortoj : « Laŭ tiu principo, ke la homa parolo estas submetita al muzikaj leĝoj, mi vidas en la muziko ne nur la esprimon de sentoj per kunigo de sonoj, sed precipe la notigo de la homa parolo » ; kaj obeante tiun doktrinon ili transdonis al la muzika teatro la plej gravan el ĝiaj ecoj : la homecon.

Tion komprenigis al ni *Boris Godunov* kaj *Sneguroĉka* : pro tio ilin ni multe aplaŭdegis.

FÉLICIEN DE MÉNIL.

RIMSKIJ-KORSAKOV

La aplaŭdoj, kiuj salutis la prezentadojn de *Sneguročka* ĉe la « Komikopero » en Parizo ne ankoraŭ ĉesis, kiam la sciigo disvastiĝis, ke la fama rusa komponisto Rimskij-Korsakov ĵus mortis.

Nikolas Andreĵevič Rimskij-Korsakov naskiĝis en Tiebwin, la 6/18 de Marto 1844. Kiel la plej fame konitaj rusaj komponistoj li apartenis unue al la militistaro. Mara oficiro dum libertempo studis muzikarton, por nur propra kontentiĝo. Sed tiel altaj fariĝis baldaŭ liaj muzikaj konoj, ke dum la jaro 1871 li estis balotita profesoro de komponiciarto kaj de orkestra scienco ĉe la konservatorio en St-Peterburgo. Samtempe oni komisiis al li la oficon de direktoro de la Senpaga Muzika Lernejo post la eksigo de Balakirev, kaj post kelkaj jaroj, oni elektis lin ĝenerala revizoro de la muzikistaroj ĉe la rusa ŝiparo.

Malgraŭ tiaj multnombraj oficoj Rimskij-Korsakov sin rimarkigis pro sia mirinda laboremeco. Konsentite kun siaj amikoj C. Kui, Balakirev Maŝorskij kaj Borodin li multe laboradis por la renaskiĝo de la lirika dramo kaj la kreado de nacia arto. Tre granda estas la nombro de liaj verkoj, el kiuj la ĉefajn mi rememorigos.

Jenaj ili estas : 1873, *La Pskoviljanka* (opero); 1876, *Sadko* (simfonia poemo); 1880, *La Maja nokto* (opero); 1881, *Antar*; 1882, *Sneguročka* (opero); 1886, Simfonio C. Naĵoro; 1892, *Mlada*; 1895, *Sadko de Novgorod*; 1900, *La Reĝo Sabtan*; 1901, la *Fianĉino de la Caro*; 1902, *Mozart kaj Salieri, Servilia*.

Inter liaj simfoniaj verkoj lokiĝas la simfonieto (*Symfonietta*) *Ŝeerazad*, *Feina Legendo*, Uverturoj laŭ rusaj arioj, kvartetoj por arĉinstrumentoj, fortepianaj verkoj, *Serenado* por violonĉelo, *Hispana kaprico*. La *granda rusa Pasko uverturo* laŭ rusaj liturgiaj melodioj, kaj multaj ĥoroj por viraj kaj virinaj voĉoj.

Al li ankaŭ oni ŝuldas *Traktaton de praktita harmoniscienco* kaj tre rimarkindan aron de *Cent popolaj rusaj melodioj*.

En ĉi tiuj verkoj Rimskij-Korsakov elmontras, ke li estas lerta kaj delikata harmoniisto, kaj ofte li atingas la plej altan esprimon de la sentoj, kaj en siaj simfoniaj poemoj li skribis multajn brilegantajn kaj hele radiantajn paĝojn.

Rimskij-Korsakov mortis la 19 de Junio 1908.

F. DE MÉNIL.

EL KATALUNLANDO

De tri jaroj mi ne vidis mian landon. Grandega estis mia ĝojo, kiam trapasinte Tolozon mi komencis aŭdi vortojn de mia lingvo. Ĉiumomente mi turnis la kapon, kiel oni faras en fremda lando, kiam oni aŭdas samlingvanon parolantan. Ho, kia ĝojo la mia! sed ĝi ne devis daŭri longe. Jen, mi atingas Barcelonon, kie amaso da amikoj atendas min ĝentile, kaj tie, kie mi pensis ĝui la grandan ĝojon paroli ĉiufanken katalune, mi rimarkas, ke post longa vojaĝo, mi ne sangis min de loko : mi estas ankoraŭ en Esperantujo; oni parolas al mi esperante; mi estas devigata esperante paroli : mi perdis ĝojon por pli granda ĝojo. Dum la dudek-du tagoj, kiujn mi pasigis en mia lando mi parolis pli per Esperanto ol dum mia tuta vivo de esperantulo. Reveninte Parizon, la unua afero, kiun mi faris estis iri renkonti amikon Torné, kataluna kiel mi, kaj peti de li interparoladon, por pasigi al mi la dezirojn paroli en mia lingvo! De nun, certe, kion ajn oni rakontos al mi pri Esperanto, mi kredos. Mi vojaĝis Barcelonon por ĉeesti al la apero de Esperanta-Kataluna vortaro, pretigi la eldonon de la Kataluna-Esperanta kaj de literatura kolekto, kaj helpi al la Esperanta-Federacio, kiu estis en la animo de ĉiuj. De kiam mi forlasis la landon, mi rimarkas grandegan progresadon. Kiu estis lernanto, fariĝis profesoro, kaj meliistoj, kiuj antaŭ du jaroj ne konis eĉ unu solan regulon de ĝenerala gramatiko, lernigas tiel lerte Esperanton nun, ke, nur vidante tion, oni kredas, ke ĝi estas realaĵo kaj ne miraklo. Mi vizitis redakcion de ĵurnalo « Metralla » tre populara ĵurnalo, kiu, antaŭ kelkaj monatoj, malfermis senpagajn kursojn pri sciencoj kaj lingvoj. En ĝiaj klasoj oni lernigas anglan, francan, italan kaj esperantan lingvon. Mi estis akceptata en la kurso de tiu ĉi lasta, kaj tie mi vidis tridekon da lernantoj, kies plimulto estis studentoj de la universitato, korektaj, elegantaj : en la katedro sidis helpamasonisto, surportante ankoraŭ la laborajn vestaĵojn, ĉar li ne havis tempon por iri hejmenilin ŝanĝi. Kun kia ĝusteco li klarigis la ekzercojn de la Fundamento! Se oni petus de tiu bravega viro, ke post la lacega laboro li parolu pri ia ajn afero antaŭ *tia* aŭdantaro, certe li sendus la petinton al la diablo! Sed pri Esperanto....!

Sabaton naŭan mi vizitis la loĝejon de « Espero Kataluna »,

veran esperantujon, kies meblaro apartenas al Esperantistoj, kaj kie faras la superajn kursojn bonega Esperantisto sinjoro Cases. Dimanĉe mi iris viziti la kurson de societo « *Tero kaj libereco* ». Tie kvindek gelernantoj perfektigas sin en nia lingvo. De tie ni ĉiuj sendis saluton al la Majstro, post parolado farita de mi en Esperanto. Lundon 11 okazis kunveno en societo « *Esperanto kaj Patrujo* » pro malfermo de kurso; mi havis la honoron prezidi tiun kunvenon kaj fari longan esperantan paroladon antaŭ multenombra aŭdantaro, sinjoro Sunyé, bonega komponisto, komponis belajn esperantajn kantojn, kiuj estis tre ŝatataj de ĉiuj. Jaŭdon 14 mi faris katalunan paroladon kun projekcioj de la kongreso de Cambridge en la palaco de la *Barcelona Ateneo*, gravega institucio, al kiu apartenas ĉiu intelektulo de la lando, la revuo « *Cu-Cut!* » reproduktis fotografajon de la salono dum la parolado, kio estas gravega venko de nia afero pro la granda kvanto da ekzempleroj, kiujn ĝi eldonas, kaj pro la speciala publiko, kiu ilin legas. Dimanĉon 17 mi vojaĝis al Sabadell, la plej grava urbo en nia lando krom Barcelono, kaj kie multege estis anoncita mia parolado. Oni akceptis min tre ĝentile kaj sinjoro Serda, inda prezidanto de la tiea societo « *Esperanta semo* » prezentis al mi la urbestron, kiu estas Esperantisto kaj la geprofesorojn de la urbo, kiuj, ĉiuj lernigas Esperanton al ĉiuj lernantoj en siaj lernejoj. En Sabadell estas virina societo konsistanta el kvardek-du aninoj, ĉiuj plej korekte parolantaj. La rolo de Sabadell en la esperanta movado estas gravega, se oni konsideras, ke ĝi estas urbo industriista konsistanta nur el fabrikoj, kiuj sendas dum la tuta jaro centojn da vojaĝistoj tra la tutan Hispanlandon, kaj kiuj prenis sur sin la taskon disvastigi Esperanton dum la vojaĝoj. Du el ili ĵus forvojaĝis Sud-Amerikon, kie ili fondos Esper-katalunan Klubon.

Vikon, seminara urbo, mi vizitis la jaŭdon 27. Tiu urbo konsistanta precipe el studentoj estas esperantigita de bonega propagandisto sinjoro Balmes, nevo de nia grava fama filozofo Balmes. Tie mi havis plezuron festeni en frateco kun, de nun, plej bonegaj amikoj. Ankaŭ en tiu ĉi urbo la profesoroj, la kuracistoj kaj la pastroj estas, kiuj plej klopodas por nia lingvo, kaj prezidanto de la tiea societo, sinjoro Terricabres, preparas parolodan por Esperanto en la kuracista kongreso baldaŭ okazonta en Budapeŝto.

Vilasaron, la belegan urbon kuŝantan apud la Mediteraneo, mi vizitis por paroladi la dimanĉon 24. Vilasaro estas marista urbeto: ŝipoj, ŝipestroj kaj Esperanto. Apud la marbordo, esperanta flago

staras. Ĝi estas certe la plej granda el la tuta mondo. Ĝi estas ĉiam bloviĝanta. Ĝi estas la unua, kiu salutas la maristarojn revenantajn al la lando, kaj neniam ŝipo pasas nesalutinte ĝin! Ĝi fariĝos baldaŭ la simbolo de la lulila urbo en la koro de ĉiu loka maristo.

Merkredon 27 mi paroladis en Clot, havante tie la honoron havi apud mi dum la parolado, delegiton de la Prefekto, kiu sendis ĝin al mi, kompreneble, por zorgi pri la stilo de mia parolo. Li ne komprenis min ĉar li ne komprenas mian lingvon! sed kia estis nia ĉies ĝojo, kiam ĉe la fino, li klarigis al ni, ke, se mi estus parolinta esperante li komprenus, ĉar *anche io so pittore* kiel diras italoj : t. e. : ankaŭ mi estas Esperantisto!! Oni premis al li la manon.

En *Centre Nacionalista Radical* de Gracio, societo konsistanta el sescent membroj, kie oni malfermis kurson, kaj en societo de sama nomo de Barcelono, konsistanta el okcent membroj mi faris du paroladojn kun granda entuziasmo en la aŭdantaro.

Fine la 28 oni tre honoris min per festeno en nova eleganta hotelo « Mundial palace » apud la haveno. Ĉeestis 80 kunmanĝantoj; venis de ĉiu kataluna urbo komitatanoj de la grupoj kaj societoj. Antaŭ la festeno oni faris promenadon sur la maro en ŝipo ĝentile proponita de la posedanto de ŝipetaro, bonega Esperantisto sinjoro Anglada. Plej gravaj literaturistoj kaj artistoj ĉeestis en la festo, el kiuj : advokato Sinjoro Xintorer, Puig y Ferrater, arĥitekturisto Pujol y Brull, Doktoro Oriol Marti, poeto Terri, fratoj Valenti. Oni ankaŭ havis la ĝojon scii, ke plej grava el niaj verkistoj amiko sinjoro Ruyra estas kora Esperantisto. El la toastoj estis rimarkindaj, tiuj de du blinduloj kaj tiu de dekjara fraŭlineto Tobellas, kiu kuraĝigis la virinojn al la esperanta disvatigado.

Ĉiu ĵurnalo raportis pri la paroladoj kaj pri tiu festo. Lastmomente tre ĉarma restoracio malfermiĝis sub la nomo « Esperanto », kaj oni povas certigi, ke ne estas plu iu en Katalunlando nesciante, kio estas nia lingvo. La Urbestro de Barcelono, kiu ordonis la presadon de *Gvidalbumo* de Barcelono en kelkaj lingvoj ordonis ankaŭ en lingvo Esperanto, kaj en la presejoj la plimulto de la kompostistoj lernas ĝin. En ekskurso farita al Tarragono, de *Ateneo Popola*, la flagoj esperantaj estis tiel multaj, ke la ĵurnaloj rimarkis la aferon kaj parolis pri ĝi.

Jen la esperantista vivado en Katalunlando dum la monato Majo.

FREDERICH PUJOLA VALLÈS.

LA KVARA KONGRESO

Plej kuraĝigajn sciigojn ni ricevas el Dresden, kaj ju pli la kongresaj tagoj alproksimiĝas, des pli firmiĝas mia kovinko, ke tiu kongreso estos io grandioza.

La 14 de Julio, dum mi kviete ripozis sur mia teraso, de kie mi observis la svarmantan Parizon en tiu nacia festotago, alvenis la jena depeŝo :

Dresden. — 14-7-12 h. 58.

Lia moshto regho Friedrich August de Saksujo akceptis protektoraton de la Kvara. — ARNHOLD.

Mi eksaltis el mia apogseĝo por retelegi ĉien tiun gravan novaĵon : lia majesta Moŝto, la Reĝo de Saksujo akceptis la titolon de « alta protektanto » de nia kongreso!

Fine, fine jen la oficiala, la vera oficiala sankcio.

Supre la Reĝo; poste la honora prezidanteco de la Urbestro kaj de tri ministroj; poste la honora patronado de sepdek eminentuloj de la urbo Dresden. Mi ne kuraĝas kopii la longegan elokventan liston de tiuj nomoj kiuj estas presitaj en germana cirkulero, kiun la Kvaro dissendis al ĉiuj germanaj gazetoj.

Ĝi entenas la provizoran programon de la kongreso, kiun ni ĉiuj jam legis en niaj naciaj gazetoj.

El ĝi mi ekscias, ke S^o R. Büssel kortega operkantisto estos regisoro de niaj teatraj prezentadoj, kaj ke la 21 de Aŭgusto ni aŭdos en koncerto la kantadojn de Fraŭlinoj *Minnie von Frenckell-Naŝt* kaj *Von Chavanne* ambaŭ reĝaj saksaj salonkantistinoj, kaj de la reĝa saksa salonkantisto S^o L. Rains.

La 13 de Julio, laŭ sciigo de nia financministro, jam 750 kongresanoj pagis sian kotizon; kaj, — tio estas rimarkinda, — inter tiuj pagintoj troviĝas ne ankoraŭ multaj Germanoj.

Niaj germanaj amikoj estas malrapidemaj; kiel okazas ĉiam, la enlandanoj de la kongreslando, atendas ĝis la lasta horo por decidiĝi.

Nu, nu germanaj amikoj, ni eksterlandanoj donis al vi bonan ekzemplon, rapidu, rapidu nun por grandare veni akcepti tiom da ĉiulandaj amikoj, kiuj venas vin saluti!

Jam de malproksimaj landoj alvenis delegitoj : D^o Kroita el Japanujo, S^o Bardorf el Kanado, D^o Lüders el Usono, D^o Nuno Baena el Brazilujo, kiuj promenas tra la Eŭropa Esperantistaro atendente la grandan feston!

CARLO BOURLET.

Noto. — Dum la tuta Dresdena kongreso la Redakcio de *La Revuo* loĝos en la Hotelo New-York.

Ĉiujn leterojn oni do sendu *dum la Kongrestempo* al la jena adreso

LA REVUO

Hôtel New-York — Pragerstrasse.

DRESDEN

RESPONDOJ

DE

D^{ro} L. L. ZAMENHOF.

Laŭ la deziro de D^{ro} Zamenhof, ĉiu leganto, kiu opinias, ke respondo pri lia demando povus havi kelkan intereson ankaŭ por aliaj personoj, volu sendi sian demandon ne al D^{ro} ZAMENHOF, sed al la Redakcio de « La Revuo ». La Redakcio elektos tiujn demandojn, kiujn ĝi opinios pli interesaj kaj sendos ilin al nia Majstro, kaj tiam li en iu el la venontaj numeroj respondos ilin en « La Revuo ».

42. — Al S^{ro} W. M. — *Pri la vorto « po ».* — La vorto « po » antaŭ iu esprimo de mezuro signifas, ke tiu mezuro rilatas ne al ĉiuj personoj aŭ objektoj *kune*, sed al ĉiu *aparte*; ekzemple : ili ricevis po kvin pomoj = ne ĉiuj *kune* ricevis 5, sed ĉiu el ili *aparte* ricevis kvin pomojn ; la drapo kostas po 2 spesmiloj por metro = ĉiu metro (ne la tuta drapo) kostas 2 spesmilojn ; ili vendas pogrande = ĉiu aparta porcio, kiun ili vendas, estas granda (t. e. ili vendas nur grandajn porciojn). Oni ne povas diri « je 80 centimoj po funto » aŭ « 30 mejlojn po horo », sed oni devas diri « po 80 centimoj por (ĉiu) funto », « po 30 mejloj en horo. »

43. — Al S^{ro} S. M. — *Pri la vorto « siatempe ».* — Diri « iam » anstataŭ « siatempe » ni en la plimulto da okazoj ne povas, ĉar la senco de ambaŭ vortoj estas malsama. « Iam » esprimas tempon nedifinitan, dum « siatempe » esprimas tempon kvankam ne klare nomitan, tamen pli-malpli difinitan. « Mi volis siatempe proponi regulon » « mi volis proponi en tiu tempo, kiam, laŭ mia opinio, la cirkonstancoj tion postulis ». Se anstataŭ « siatempe ». Vi diros « ĝiatempe », vi ne faros eraron : sed ŝajnas al mi, ke en la plimulto da okazoj « siatempe » estas pli bona ol « ĝiatempe ». Tiamaniere uzas la vorton ne sole tiuj lingvoj, kiuj por « sia » kaj « ĝia » uzas la saman vorton, sed ankaŭ tiuj lingvoj (ekzemple la slavaj), kiuj severe faras diferencon inter « sia » kaj « ĝia ». Laŭ mia opinio oni povas klarigi ĝin al si per tio, ke « sia » montras pli grandan intimecon inter la faro kaj la tempo, ol kiom montrus la vorto « ĝia ». Gvidi nin per teoriaj postuloj gramatikaj en tiu ĉi okazo ni ne povas, ĉar al kiu ni povus rilatigi la vorton « ĝia » ? Ŝajnas al mi, ke en la esprimo « faro ĝiatempa » la tempo apartenas (t. e. estas konvena, konforma, k. t. p.) al io *alia*, dum en « faro siatempa » la tempo apartenas al la faro *mem*. Kompreneble, mia klarigo ne prezentas ion absolute konvinkan ; sed mi volis nur montri al vi, ke ne ekzistas ia grava kaŭzo, por ke ni la ĝis nun komune uzatan « siatempe » anstataŭigu per « ĝiatempe ».

44. — Al S^{ro} F. R. — *Pri forlasado de sufiksoj.* — En la frazo « la akvo plenigas la kruĉon » la senco diras al ni, ke la sufikso « ig » estas *necesa*,

kaj uzi tie la vorton « plenas » anstataŭ « plenigas » mi ne konsilus, ĉar ni tiam tro evidente pekus kontraŭ la logiko. Forlasi iun sufikson, por ricevi vorton pli mallongan, ni povas nur en tiaj okazoj, se la neceseco de la sufikso estas iom duba, ekzemple kiam la verbon, de ni uzatan, ni povas rigardi ne kiel devenantan, sed kiel memstaran, aŭ kiam la maniero de la deveno estas ne tute klara. Sed la verbo de la supre citita frazo ne sole tute sendube devenas de *alia* vorto (« plena »), sed la maniero de tiu devenado estas tute *klara*, sekve ni devas uzi tiun klaran sufikson, kiu servas por la devenigo de la dirita vorto.

43. — Al S^{ro} F. S. — *Pri sensupersigna skribado.* — La fundamentaj reguloj de nia lingvo permesas presi « h » anstataŭ supersigno; sed kio estas permesata por presado, tio ankaŭ estas premesata por skribado. Tiel same, kiel neniu povas protesti, se vi skribos ekzemple per artifikaj gotaj literoj anstataŭ per literoj ordinaraj, aŭ per literoj presaj anstataŭ skribaj, tiel same ankaŭ neniu povas protesti, se vi skribos per « h » anstataŭ supersignoj. Sed la demando estas, ĉu viaj *kreverndantoj* estos kontentaj, se, skribante al ili, vi uzos la pli artifikan manieron kun « h » anstataŭ la pli simpla kun supersignoj. Tio ĉi sekve estas ne demando de permeso aŭ malpermeso, sed simple demando de *gusto*. Sed, se vi deziras anstataŭigi la supersignon en « ĉ » kaj « ŝ », vi nepre devas anstataŭigi ĝin ankaŭ en « ĵ », « ĥ » kaj « ĝ », ĉar ĉiu el la ambaŭ skribmanieroj *aparte* estas permesita en nia lingvo, sed uzado de ia skribmaniero *miksita* estus jam arbitraĵo kaj kondukus al haoso. — Se vi volas skribi per « h » anstataŭ supersignoj, vi povas tion fari, ne bezonante demandi ies permeson; sed se vi volas uzi skribmanieron *miksitan*, aŭ — tiom pli — se vi volas uzi *sisteme* la tute novajn literojn « y » kaj « w », anstataŭ « j » kaj « ŭ » (mi ne parolas pri *specialaj* teknikaj okazoj, kiam tio eble estas necesa vi devas — se vi deziras esti lojala esperantisto kaj ne enkonduki anarĥion en nian aferon — akiri por tio la permeson de la « Lingva Komitato ». Formulu klare vian deziron kaj prezentu ĝin al la voĉdonado de la Lingva Komitato, kaj se via propono estos akceptita per plimulto da voĉoj, ĝi fariĝos permeso oficiala. Sed memoru, ke pro la bono de nia afero la Lingva Komitato devas esti tre singarda kaj akcepti nur tion, kion ĝi trovas tute *sendanĝera*, efektive *grava* kaj sendube *utila*; tial se la Komitato malakceptos vian proponon, submetu vin discipline al ĝia decido kaj ne agu simile al tiuj personoj, kiuj, ne ricevinte aprobon de la Komitato, krias, ke la Komitato nenien taŭgas, ke ĝi ne estas aŭtoritata, ke ĝi nenion faras, k. t. p. — Principe la Lingva Komitato havas la rajton permesi en la lingvo ĉion, kion ĝi trovos necesa; mi neniam prezentos ian malhelpon, kaj ĉiun mature pripensitan kaj orde voĉdonitan decidon de la Komitato mi akceptos sendispute. Sed mi opinias, ke la vera celo de la Lingva Komitato tute ne konsistas en ia facilanima eksperimentado *sen grava neceseco*; ju malpli ni okupos niajn kapojn per diversaj « plibonigoj » kaj ju pli ni simple propagandos kaj riĉigos la lingvon, des pli bone estos.

BIBLIOGRAFIO

« LA REVUO » raportas pri novaj verkoj, nur kiam la Redakcio donace ricevis du ekzemplerojn.

Ifigenio en Taŭrido, GOETHE. Dramo en kvin aktoj. El germana lingvo tradukis D^{ro} L. L. ZAMENHOF, 1 vol. 108-paĝa; *Librairie Hachette kaj K^o*, Paris, 79, Boulevard St-Germain; prezo : Fr. 2 (0,80 Sm.). —

Ĉiuj niaj legantoj sendube jam scias ke « Ifigenio en Taŭrido » estos unu el la ĉefaj allogiloj de nia « Kvara ». La fama dramo de Gœthe, kiu resonadis jam sur scenejoj en diversaj lingvoj, nun aperos en esperanta teatro, ludata de eminenta teatra anaro sub la direktado de S^{ro} Emanuel Reicher.

La organiza komitato de l' Dresdena kongreso havis aplaŭdindan ideon, eldonante tiun ĉi verkon antaŭ la kongreso.

La enhavon de « Ifigenio en Taŭrido » konas sendube multaj niaj legantoj, sed tio ĉi tamen ne sufiĉas por ĝin atente elaŭskulti kaj ne preterlasi ĉiujn detalojn kaj precizecojn de la dramo dum ĝia reprezentado. Krom tio ne ĉiuj esperantistoj estas tiel spertaj, por ke la versmetra kaj iom arkaika formo de la dramo estu tuj de ili komprenita. Kaj tamen estus tre malagrabla, se tiu ĉi unua artista reprezentado en Esperanto pasus sen deca impresio.

Kion do ni devas fari, por ke tiu impresio estu plena, kaj ni eliru el la teatro kun vera entuziasmo? Ŝajnas, ke estas superflue doni konsilojn en tiu ĉi direkto. Ĉiuj, kiuj iros Dresdenon, akiru la dramon de Gœthe kaj studu ĝin diligente. Ili havos duoblan utilon : unue ili havos novan okazon studi la klasikan stilon de D^{ro} L. L. Zamenhof due, ili dece preparos sin por la teatra

festeno en Dresdeno. Ĉu ni bezonas aldoni plie? Ŝajnas al ni, ke niaj legantoj ne postulas de ni kritikan analizon de la lasta verko de D^{ro} L. L. Zamenhof. Tiun saman belan, ĉarman kaj simplan stilon, kiu distingas ĉiujn verkojn de D^{ro} Zamenhof, oni trovas ankaŭ en « Ifigenio en Taŭrido ». De nun « Hamleto » ne estas solulo; lin dece akompanos lia juna fratino « Ifigenio ». Kiu komparos la esperantigitan dramon de Gœthe kun la originalo, konvinkiĝos pri la sama precizeco de l' traduko, kiun oni tiel admiris en Hamleto ». La tradukon ornamas fotografajoj de D^{ro} L. L. Zamenhof, S^{ro} Reicher kaj lia filino, estonta Ifigenio en Dresdeno.

Sub la neĝo. Taglibro de juna loĝanto de la Jura Montaro, de J.-J. PORCHAT; esperantigis el la franca lingvo, J. BOREL. 1 vol. VIII-145-paĝa; prezo : Mk. 1 (0,50 Sm.). —

« Sub la neĝo » estas verko kronita de la Franca Akademio. Tio ĉi plej bone montras ĝian altan literaturan valoron. Kiel bonega legolibro ĝi estas oficiale enkondukita en la francajn lernejojn.

La rakonto ne prezentas ian pure fantazian elpensajon. Kio estas priskribita en ĝi, havas ĉiujn signojn de vereco. Por tiuj, kiuj konas la kutimojn de Juraj loĝantoj, tiu ĉi historio tute ne ŝajnas fabela, kio okazis kun la heroo de la supre citita verketo, povus facile okazi en la efektiveco, ĉar la Juraj montaranoj, pasantaj duonon da jaro sur altaj pintoj de l' montoj, povas

esti neatendite fortranĉitaj de valoj per ia subita neĝa ventego.

En tia situacio sin trovis la herooj de la nomita rakonto, kiuj **ne sukcesis ĝustatempe forlasi sian montan loĝejon** kaj devis la tutan vintron pasigi **sub la neĝo**.

La aŭtoro en formo de taglibro priskribas kortuŝantan tragedion de du homoj, kiuj subite estis detranĉitaj de mondo kaj eĉ de lumo. Kvin monatojn pasigis maljuna avo kun sia juneta nepo entombigitaj en neĝo. Larmojn elpremas el la okuloj la simpla kaj iom naiva priskribo de ĉiuj turmentoj, kiujn travivis tiu ĉi paro. La malsana avo ne ĝisvivis la liberigon kaj lia propra nepo estis devigita lin enterigi en tiu sama dometo, en kiu li pasigis la restintajn tagojn. Kun kortuŝeco oni legas, kiel tiu infano batalis heroe kun malsato, ne volante buĉi sian lastan amikon kaprinon, kiu pro manko de nutraĵo senlaktiĝis.

Ni rekomendas tiun ĉi verketon al niaj junaj legantoj. En simpla, agrabla formo ĝi prezentas tre interesan legaĵon plenan de instruoj kaj altmorala valoro. Bonega traduko de nia konata samideano J. Borel certigas, ke la ĉarmo de l' originalo nenion perdis en esperanta vesto.

La juĝo de Oziris. H. SIENKIEWICZ, trad. A. GRABOWSKI. 15-paĝa, eldono de Jan Grünther; aĉetebla ĉe la Administracio de Pola Esperantista, Varsovio, Hoza 40, l. 8, prezo : Rubl. 0,20 (0,20 Sm.). —

La « Juĝo de Oziris », kiu antaŭ kelkaj monatoj estis presita en « Pola Esperantisto » nun aperas en aparta eldono.

La saman polan literaturiston H. Sienkiewicz, multaj el niaj

legantoj konas jam, parte el la naciaj, parte el esperantaj tradukoj de niaj polaj samideanoj. Ĉio, kio eliras el sub la plumo de tiu ĉi eminenta verkisto, portas neneigeblan stampon de potenca artismo.

La malgranda rakonto : « Juĝo de Oziris » estas unu el la plej belaj juveloj de la pola literaturo. La formo kaj enhavo rememorigas al ni fabelon, sed erarus tiu, kiu serĉus en ĝi simplan enhavon fabelan. En la « Juĝo de Oziris » oni sentas akran, mordantan satiron sub la adreso de niaj antaŭ - kaj nuntempaj registaroj. « Tutnetaŭgis » (sprite esperantigita alegoria nomo) estas tipo eterna, precipe trovata en aŭtokrataj regnoj. Tiu ĉi simpla alegorio kontraŭ niaj registaroj estas plena de trakvila sed mordanta ironio, intermiksita kun briletantaj perloj de humuro, elvokantaj jen abomenon jen kompatan rideton sur la lipoj de la leganto.

La traduko apartenas al nia bone konata samideano A. Grabowski, kiu majstre reproduktis la tutan ĉarmon de la originalo. La eldono apartenas al la plej belaj eldonoj de nia literaturo : ĝin ornamas du simbolaj pentraĵoj de la fama pola pentristo Kolewinski. Ni varme rekomendas tiun ĉi novan perleton de nia traduka literaturo.

Kredo kaj Scio, (Glauben und Wissen) parolado de Dr P. GRUNER, prof. de teoria fiziko ĉe la Berna Universitato, tradukis, E. RAMO. 1 vol. 27-paĝa; eldono : A. Francke, Bern, librejo Künding, 41 Corra-terierie, Genevo; prezo : Fr. 0,80. —

La bone tradukita filozofia broŝureto de Dr Gruner sendube havos legantojn inter niaj samideanoj. La facila stilo kaj lerte elektita enhavo faras el ĝi tre interesan

verketon. La vidpunktoj, laŭ kiuj analizas la aŭtoro la du ĉefajn demandojn de l' Vivo kaj Scio, estas originalaj kaj tre spritaj. Oni eble povas ne konsenti kun la finaj konkludoj de l' aŭtoro, kiu donas jam tro multe da signifo al Kredo kompare kun la Scio, sed tamen oni devas konfesi, ke la broŝureto, kiu enhavas multe da ekzemploj kaj precipe analizon de dogmoj religiaj, estas neordinare interesa kaj tre instrua. Ni rekomendas ĝin pro ĝia populara enhavo kaj lerta traduko al ĉiuj esperantistoj, kiuj amas filozofiajn legaĵojn.

Konsuloj kaj Esperanto-Oficejoj. Kolekto « Esperanto ». 1 vol. 25-paĝa; Ĝenevo, 8, Rue Bovy-Lysberg; prezo : 20 sd. —

La afero de esperantistaj konsulejoj, kiu jam tiom da fojoj estis preparolata en niaj kongresoj kaj en la gazetaro, lamas ankoraŭ ĝis nun, kaj sendube fosllugos ankoraŭ multe da tempo, ĝis tiu ĉi grandega kaj tiel dezirinda organizacio estos fine kontentige aranĝita. La suprecitita broŝureto havas kiel celon iom ordigi tiun ĉi aferon kaj montri al la esperantistaro, ke la fando de konsulejoj ne estas tiel malfacila kaj multekosta, kaj ke oni povas ĝin tute kontentige kaj orde aranĝi sen grandaj penoj kaj elspezoj. En la fino de l' broŝureto troviĝas respondoj, kiuj devas esti plenigitaj kaj resenditaj al la redakcio de « Esperanto », kiu prenis sur sin la taskon koncentri ĉiujn sciigojn rilatantajn tiun ĉi gravan por ni demandon. Ni varme rekomendas la broŝureton al ĉiuj okupantaj sin pri la afero de niaj internaciaj konsulejoj. Nun tiu ĉi afero dank' al Universala Esperanta Asocio iros sendube pli prospere antaŭen.

Per telefono, sceneto de Jacques FRENEUSE, trad. Josée GUIVY, 8-paĝa; Sainte-Radegonde, Franclando, pres-ejo S. Martino. 1907; prezo : Fr. 0, 15. —

Al kiu deziras aranĝi esperantistan teatron reprezentadon, ni povas al li rekomendi la humorplenan komedieton de Jacques Freneuse, kiu postulas nur du aktorojn. Preskaŭ la tuta agado, kiel montras la titolo mem, fariĝas per telefono — temo moderna kaj neelĉerp-ebla por ĉiuspecaj spritaĵoj. Bona trakudo kaj tre malgranda enhavo pligrandigas ĝian valoron por diletantaj scenejoj.

Prof. Heckers Wortschatz, sistema vortkolekto eldonita de B. BEHR'S Verlag, Berlin W. 35. — En du lingvoj, 320-paĝa : prezo Mk. 2 = Sm. 1. — En tri lingvoj, 336-paĝa : prezo Mk. 2,50 = Sm. 1,25. — En kvar lingvoj, 640-paĝa : prezo Mk. 3 = Sm. 1,50. — En ses lingvoj, 672-paĝa : prezo Mk. 3,50 = Sm. 1,75.

Tiu tre konata kaj rekomendinda verko estas tre grava akiro por nia lingvo.

Ĝi prezentas sisteman vortkolekton, kiu antaŭsupozas konon de la elementoj de la lingvo, kaj donas en logika ordo kaj klara aranĝo, en malgrandampleksa libro, la materialon de konversacio, necesan por ĉiutagaj interrilatoj.

Ĝi entenas pli ol 12 000 frazoj.

La verkon oni povas ricevi en diversaj manieroj :

du-lingva, ekzemple franca-esperanta,

tri-lingva, ekzemple franca-germana-esperanta, k. c...

ĝis *ses-lingva*, angla-germana-franca-itala-rusa-esperanta.

Tiu libro certe povos utili :

1° Al lernantoj, kiuj tie trovos

multajn plej diversajn parolturnojn.

2^e Al skribantoj, kiuj povos ĝin uzi por rapide trovi taŭgajn terminojn.

3e Al vojaĝantoj, por trovi ne nur esperantajn frazojn, sed ankaŭ frazojn en la lingvo de la lando, kie okazas la vojaĝo.

Malnovaj paĝoj el Lingvo Internacia (Kolekto de « Lingvo Internacia ») Unua serio : 1896. 1 vol. 88-paĝa; *Presa Esperantista Societo*, 33, rue Lacépède, Paris, 1908; prezo Fr. 4,25. —

Feliĉan kaj aplaŭdindan ideon havis « Lingvo Internacia » reaperigante la malnovajn hodiaŭ jam grandaparte elĉerpitajn esperantajn verkojn. Nur dudekunu jaroj forflugis de l' tempo, kiam Esperanto eniris en la mondon kaj jam multaj el niaj literaturaĵoj estas tute elĉerpitaj. Kiel ili estas serĉataj plej bone pravas la konstantaj anoncoj legataj en nia gazetaro. Tio ne estas nur voĉo de bibli-filoj, kiuj deziras kolekti plenajn bibliotekojn, sed ankaŭ de tiuj, kiuj volonte komparas la diferencon de l' stilo de niaj unuaj pioniroj kun niaj plej bonaj nuntempaj verkistoj. La iompostioma disvolvigo de Esperanto pliriĉigis nian lingvon kaj eble nun jam estas pli facile verki ol antaŭ dekelke da jaroj. Multaj plendas, ke nia lingvo ankoraŭ hodiaŭ estas malriĉa kaj oni fabrikas novajn vortojn eldonante pli kaj pli plenajn vortarojn. Por tiuj estus tre konsilinde tralegi niajn malnovajn verkistojn por konvinkiĝi, ke ne en la vortara malriĉeco kaŝas sin la malfacileco de verkado aŭ tradukado sed... en mallerta profitado de l' materialo, kiun ni posedas. Kiu

ne kredas, volu atente analizi la suprecititan serion el malnovaj paĝoj de « Lingvo Internacia ». Eble tio ĉi malvarmigis iom la troan fervoron de niaj ofte facilanimaj progreseemuloj disputantaj hodiaŭ pri la evolucio aŭ revolucio de nia lingvo; eble antaŭ ol krei pri la neperfekteco kaj malriĉeco aŭ nelogikeco de nia lingvo ili pli atente studos ĝiajn verajn ecojn. Eble tiam fariĝos klara, kial la pliparto de nekontentuloj malbone skribas en tiu ĉi « neperfekta » Esperanto.

La represita serio enhavas la verkojn de niaj plej bonaj unuaj tempaj aŭtoroj : J. Wasniewski, P. Nylén, A. Pvohoroviĉ-Koĉmarenko, C. W. V. Sydow, Costa el Almeida, A. Kofman, V. Gernet, Alojvo, V. Langlet.

Svensk-Esperantist Ordbok de E. L. : SON FINN 1 vol. 133-paĝa; Sala : E. L. : SON FINNS FÖRLAG, prezo : Kr. 4; 50. —

Aperis plena granda vortaro Sveda-esperanta; ĝia amplekso estas iom pli granda ol la germana-esperanta vortaro; ĝi enhavas multajn vortojn elĉerpitaj el laste aperintaj esperantaj verkoj.

Klíč pomocného jazykamezinárodního Esperanto; prezo : 5 hal. — **Neutrální jazyk mezinárodní Esperanto** a způsob naučiti se um bez učitele čtením krátké povídky; prezo : 10 hal. —

Ambaŭ broŝuretoj estas verkitaj en bohema lingvo. La unua prezentas la ŝlosilon de ĉefeĉ, la dua plenan lernolibreton kun la enhavo de l' fabelo de Andersen « La malbela anasido ».

Le gérant : CH. SCHIFFER.

Coulommiers. — Imp. PAUL BRODARD.

